

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

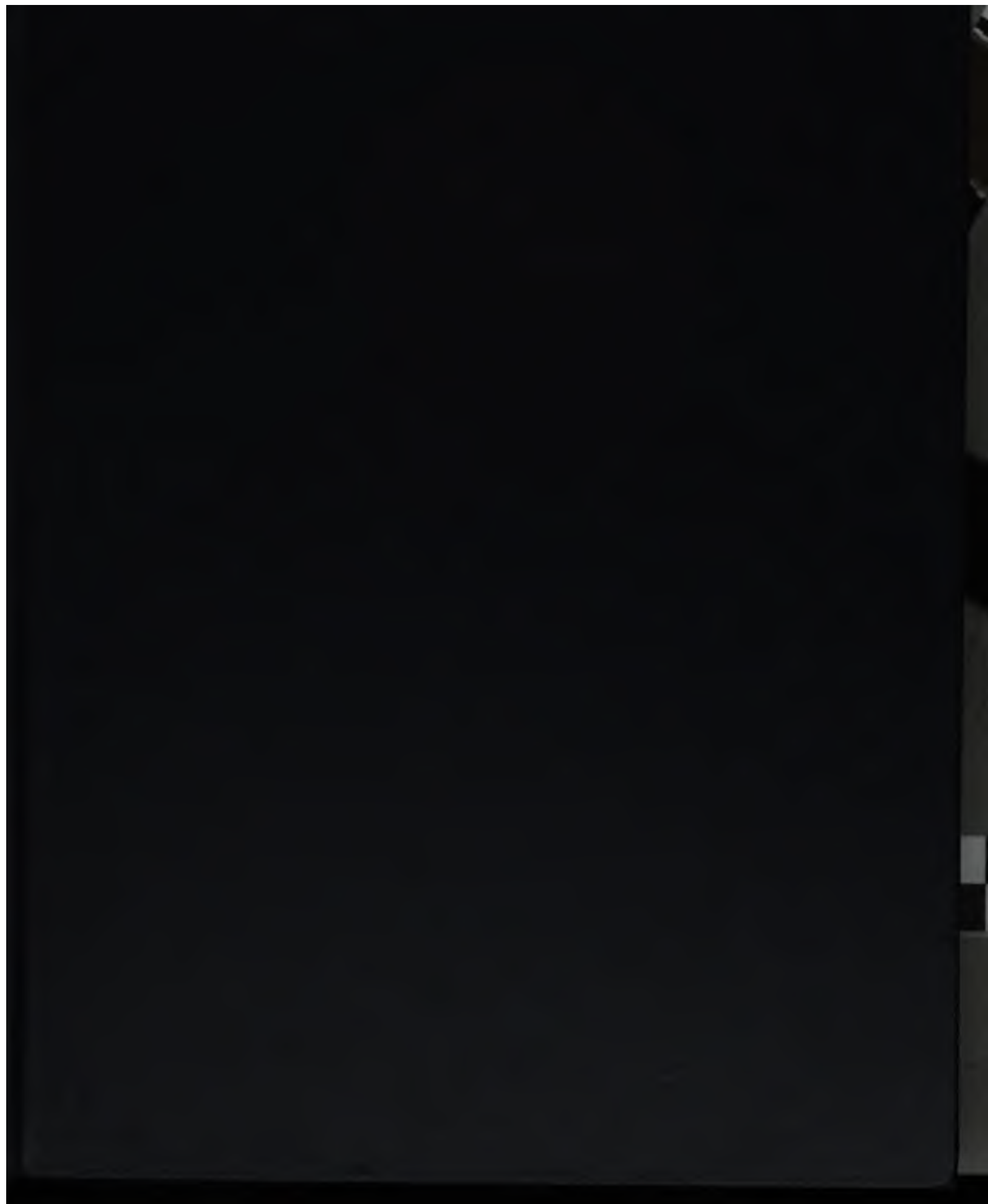
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

HARVARD
COLLEGE
LIBRARY

THEODOSIANI

LIBRI XVI

CVM CONSTITVTIONIBVS SIRMUNDIANIS

ET

LEGES NOVELLAE AD THEODOSIANVM
PERTINENTES

CONSILIO ET AVTORITATE ACADEMIAE LITTERARVM
REGIAE BORVSSICAE

EDIDERVNT

TH. MOMMSEN ET PAVLVS M. MEYER

ACCOEDVNT TABVLAE SEX

VOLVMINIS I PARS PRIOR

BEROLINI
APVD WEIDMANNOS
MDCCCXCV

THEODOSIANI

LIBRI XVI

CVM CONSTITVTIONIBVS SIRMUNDIANIS

EDIDIT

ADSVMPTO APPARATV P. KRVEGERI

TH. MOMMSEN

VOLVMINIS I PARS PRIOR

PROLEGOMENA

BEROLINI

APVD WEIDMANNOS

MDCCCXV

AH 7302.07 (1, pt. 1)

CONSPECTVS PARTIS PRIORIS

	pag.	
Conspectus subsidiorum ad Theodosianum adhibitorum		VI
Conspectus subsidiorum ad Sirmondianas adhibitorum		VIII
PROLEGOMENA IN THEODOSIANVM		
Cap. I. Theodosiani origo et usus		IX
Rubricae Edicti Gregoriani Theodosiani Iustiniani		XIII
Breviarii Alariciani praescriptio auctoritas sub-		
scriptio		XXXI
Cap. II. Theodosiani integri codices		XXXVIII
Cap. III. Ex Theodosiano integro excerpta praeter Alaricianas .		LIX
Cap. IIII. Breviarii integri codices		LXV
Cap. V. Additamenta Breviarii sumpta ex Theodosiano integro		LXXXII
Cap. VI. Breviarii exempla breviate et incerta		XCIII
I. Libri decurtati		XCV
II. Epitomae		C
III. Varia et minora		CII
IV. Excerpta ex Breviario		CIII
V. Libri latentes vel deperditi		CIV
Cap. VII. Theodosiani editiones et apparatus		CVII
Cap. VIII. Crisis librorum		CXIX
Cap. VIIII. Orthographia librorum et compendia		CXLII
Cap. X. Constitutionum auctores et acceptores et dies locique		CLIII
I. Imperatores		CLX
II. Constitutionum acceptores		CLXII
III. Tempora et loci		CCIX
DE VSV BREVIARII ALARICIANI FORENSI ET SCHOLASTICO PER		
HISPANIAM GALLIAM ITALIAM REGIONESQUE VICINAS		
adiecto indice locorum ex Breviario adhibitorum scripsit <i>Alfredus</i>		
<i>de Wretschko</i>		
		CCCVII
PROLEGOMENA IN CONSTITVTIONES SIRMONDIANAS		
		CCCLXXVIII

CONSPLECTVS SVBSIDIORVM AD THEODOSIANVM ADHIBITORVM

- A* = Ambrosianus C 29 inf. (Theod. integri pars cum Brev. decurt.) p. LXXXIII. LXXXVII. CXXXIII.
- B* = Wallersteiniensis (Brev. int. ad 9, 9, 1) p. LXXII. CXXXIV.
- C* = Murbacensis deperditi apographum Basileense C. III, 1 (Brev. int. inde a 2, 25, 1) p. LXXXIII. CXXXV.
- D* = Parisinus 12445 = Sangermanensis 866 (Theod. int. l. XVI et Brev. excerpta) p. LXXXVIII. XC. Marginalia ex *V* p. XLV.
- E* = Eporediensis 85 (Brev. int. inde a 2, 8, 1 et Theod. int. l. XVI) p. LXVII. LXXXVII. XC. CXXXIV.
- **E* = Roanyanus + Parisinus 4406 f. 1—56 (descriptus ex *E*) p. LXVIII. CXV.
- F* = Pithoeanus deperditus (Brev. int.) non collatus totus. p. LXXIX. LXXXV. CXXXV. CXXXVII.
- G* = Gothanus fol. n. 84 (Brev. int.) p. LXXII. CXXXIV.
- H* = Hispanus Legionensis rescriptus (Brev. int.) p. LXX. CXXXIII.
- K* = Parisinus *nouv. acq. Lat.* 1631 = Aurelianiensis (Brev. int. indo a 3, 1, 5) non collatus totus. p. LXXXVIII. CXXXV. CXXXVII.
- L* = Parisinus 4403 (Brev. int. et epitome libri XVI) p. LXXVII. XCI. CXXII. CXXXV. CXXXVI.
- M* = Monacensis 22501 (Brev. int.) p. LXXV. CXXXV. CXXXVI.
- N* = Parisinus 4404 (Brev. int.) p. LXXI. CXXXIII. Eius Alariciana p. XXXII.
- N** = Berolinensis Savignianus n. 1 (Brev. decurt.) p. XCVI.
- O* = Oxoniensis Bodleianus Seldenianus B 16 (Brev. int. et Theod. int. l. XVI) p. LXV. LXXXVII. XC. CXXXII.
- P* = Berolinensis Phillippsianus 1761 (Brev. int. inde a 1, 84, 3) p. LXXV. CXXXV. CXXXVI.
- Q* = Lugdunensis 303 (Brev. int. inde a 3, 16, 1 adiectis scholiis) non collatus totus. p. LXXIX. CXXXV. CXXXVII.
- R* = Parisinus 9643 (Theod. int. l. VI. VII. VIII) p. XLII—XLIV. — Quae deficiunt marginibus exesis, exhibentur inter parentheses (), ita ut indicatur in subscriptis. — Orthographiam libri primarii retinui ad leges easdem, quas secutus sum in *V*. — Compendia potiora similiter retinui.
- S* = Parisinus 4405 (Brev. int.) p. LXXVI. CXXXV. CXXXVI. Eius Alariciana p. XXXII.
- T* = Taurinensis α II, 2 rescriptus (Theod. int. fragmenta) p. XXXIX—XLII. — Quae deficiunt in codice servata alibi, non distincta sunt nisi ex certa causa. — Orthographica codicis inter bonos non optimi raro adnotantur.
- V* cum scholiis suis = Vaticanus reginae 886 (Theod. int. l. VIII—XVI) p. XLIV—LVII. — Orthographiam libri primarii ita retinui, ut ambigua, qualia sunt in vocabulis compositis *con-* et *com-*, *in-* et *im-*, spreta constantia ad codicem formarentur, mendosa, etiam ubi in erroribus librarius sibi constat, ut sunt *aeclesia*, *heresis*, *Acyndinus*, *Arintheus*, in apparatu adnotarentur. — Compendia communia, ut sunt *q.* = *que*, *b.* = *bus*, non retinui; retinui quae sunt huic generi librorum propria, maxime in inscriptionibus et subscriptionibus, soluta tamen ad hoc exemplum *p(raefectus) p(raetori)o*, ubi in codice est *ppo*.
- W* = Vaticanus 5766 cum fol. tribus Taurinensibus rescriptus (Theod. int. l. XIII. XV. XVI fragmenta) p. LVIII. — Quae deficiunt in codice servata alibi, non distincta sunt nisi ex certa causa. — Orthographica raro adnotavi.
- X* = Eporediensis 86 (Brev. int.) non collatus totus. p. LXXIV. CXXXV.
- Y* = Berolinensis Phillippsianus 1741 (Theod. int. l. XVI et Brev. excerpta) p. LXXXVIII. XC. Marginalia ex *V* p. XLIV.

- 14 = Montispeulanus 84 (Brev. int.) p. LXXXI
 16 = Vaticanus reginae 1128 (Brev. int.) p. LXXX
 17 = Vaticanus Ottobonianus 2225 (Brev. int.) p. LXXXI
- } collati ad solos locos speciminis
 causa selectos (v. p. LXV), ubi in
 subscriptis nominantur.

Aegidiana epitome p. C. CVII. Codices eius adhibiti ad Alariciana p. XXXII.

Ambrosianus A 46 inf. (epit. Aeg.) p. CI.

Ambrosianus C 276 inf. (Brev. decurt.) p. XCV.

Appendix Breviarii I (Krueger p. 253—259) p. LXXXIII.

Appendix Breviarii II (Krueger p. 260—263) p. LXXXIII.

Basileensis C. III, 1 (varia) p. XCV.

Bernensis 263 (Brev. decurt.) p. XCV.

Berolinensis Lat. fol. 270 (varia) p. CII.

Berolinensis Lat. quart. 150 (Brev. decurt.) p. XCVI.

Berolinensis Phillippsianus 1745 p. LXII.

Berolinensis Savignianus vide supra N*.

Clermont-Ferrand 201 (Brev. decurt.) p. XCVI.

Consultatio veteris iurisconsulti p. CIV.

Cuiaciana p. CV. CVII—CXVI.

Curiensis epitome p. CII.

Fuldensis D I (epitome) p. C.

Gothofrediana p. CXVI.

Gromatici scriptores p. LIX.

Guelferbytana epitome p. CII.

Haeneliana p. CXVII.

Halberstadiensis rescriptus (Th. integri fragmenta) p. LVII.

Hincmariana excerpta p. LXXXIX.

Holkhamensis 210 (epit. Aeg.) p. CI.

Iust. = Iustinianus codex ad ed. Kruegeri maiorem a. 1877 p. LIX. CXXIV. Quae habet diversa a Theodosiano, exhibentur bipertito: lectio Iustiniana ubi aut referri potest ad ipsum Theodosiani archetypum aut ad mutationes a Iustiniani iuris peritis consulto factas, ad marginem collocata est; contra minora ad librorum magis referenda inserui apparatui meo, cavens ita, potiora aut vera aut certe notatu digna ne intra variarum lectionum sordes laterent. Codices a Kruegero adhibitos secundum eundem (l. l. p. LX seqq.) allegavi retentis inter parentheses () vocabulo *Iust.* subiunctas signis ab eo usurpatis, inter quae haec potissimum inveniuntur.

C = Casinas 49.

D = Darmstadiensis 2000.

I = Vindobonensis 2130 ad l. X. XI. XII.

K = Parisinus 4537 ad l. X. XI. XII.

L = Parisinus 4516.

N = Parisinus 16910.

O = Oxoniensis Bodleianus 3861 ad l. X. XI. XII.

P = Pistoriensis 68.

R = Berolinensis 273.

S = Summa Perusina.

T = Berolinensis 272.

V = Veronensis LXII rescriptus saec. VI/VII.

W = Vaticanus 1427.

X = Oxoniensis Oriensis A. 2. 7 ad libros XI. XII.

Hal. = Haloandri editio a. 1530.

Rubricae Iustiniani codicis collatae cum Theodosianis p. XIII—XXVII.

Leges Germanorum p. LX. LXI.

Leidensis Voss. quart. 47 (Brev. decurt.) p. XCVI.

Monachi epitome p. CII. Eius Alariciana p. XXXII.

Montispeulanus 136 (Brev. decurt.) p. XCVI.

Murbacensis p. LXXIII. CXXXV.

Parisinus 4403 A (Brev. decurt.) p. XCVII.

Parisinus 4406 f. 1—56 p. LXVIII. CXV.

f. 57—59 p. LXXVIII.

f. 60—67 p. XCIX.

f. 68 p. XCVIII.

f. 69—72 titulus de incestis nuptiis (vide ed. ad rubr. 3, 12) aliaque minora (Haenel Brev. p. LIII).

- Parisinus 4408 (Brev. decurt.) p. XCVII.
 Parisinus 4409 (Brev. decurt.) p. XCVII.
 Parisinus 4410 adiuncto folio nunc Parisini 4406 f. 68 (Brev. decurt.) p. XCVIII.
 Parisinus 4411 (Brev. decurt.) p. XCVIII.
 Parisinus 4412 (Brev. decurt.) p. LXXXV. XCVIII.
 Parisinus 4413 (Brev. decurt.) p. LXXXV. XCVIII.
 Parisinus 4414 (Brev. decurt.) p. XCVIII.
 Parisinus 4415 (Brev. decurt.) p. XCIX.
 Parisinus 9652 + 4406 f. 60—67 (Brev. decurt.) p. XCIX.
 Parisinus 9653 (Brev. decurt.) p. XCIX.
 Parisinus 10753 (epitome) p. LXXXIX. CI.
 Parisinus 12161 f. 65/66. 79/80. 71/72. 73/74 rescripta p. LXV.
 Pithoeana excerpta *Réservé F¹* p. CIX—CXVI.
 Réservé F² p. CIX.
 Réservé F⁴ p. LXXIX. LXXXV. CXXXV. CXXXVII.
 Sangallensis 731 (Brev. decurt.) p. XCIX.
 Solmsianus (excerpta ex V) p. LVII.
 Varsoviensis n. 480 (Brev. decurt.) p. XCIX.
 Vaticanus reginae 520 p. LXIV. LXXXVI.
 Vaticanus reginae 857 (Brev. decurt.) p. C.
 Vaticanus reginae 1023 (Brev. decurt.) p. LXXXV. C.
 Vaticanus reginae 1048 (Brev. decurt.) p. C.
 Vaticanus reginae 1050 (Brev. decurt.) p. C.
om. nota ubi apponitur, refertur ad solum vocabulum proxime praecedens, nisi plura
 repetuntur, id quod maxime retinendum est in apparatu ad subscriptiones per-
 tinente. Exempli causa *ii caes. (om.)* significat solum vocabulum *caes.* desiderari;
 ubi etiam *ii* desideratur, scribitur aut *ii (om.) caes. (om.)* aut *ii caes. (ii caes. om.)*
 orthographica minora passim suppressa sunt in apparatu. Exempli causa ubi scribitur
praescribere legi in codicibus pluribus, his item continentur *ii* qui habent *pre-*
scribere.

CONSPECTVS SVBSIDIORVM AD SIRMUNDIANAS ADHIBITORVM

- A* = Ambros. C 29 inf. (rubricae const. 5 et 7) p. CCCLXXIX (cf. supra p. VI).
D = Parisinus 12445 (const. 1—7) p. CCCLXXIX (cf. supra p. VI).
E = Eporediensis 35 (const. 1—3) p. CCCLXXIX (cf. supra p. VI).
O = Oxoniensis Bodleianus Seldenianus B 16 (const. 1—3. 5—7) p. CCCLXXIX (cf.
 supra p. VI).
W = Stuttgartensis 113 (const. 1) p. CCCLXXX.
Y = Berolinensis Phillippsianus 1741 (const. 1—7) p. CCCLXXIX (cf. supra p. VI).
Z = Berolinensis Phillippsianus 1745 (const. 1—16) p. CCCLXXVIII (cf. supra p. VII).
Bellov. = Parisinus 9652 p. CCCLXXIX (cf. supra p. VIII).
Berol. = Berolinensis lat. f. 270 p. CCCLXXIX (cf. supra p. VII).
 Benedictus Levita p. CCCLXXIX. | Parisinus 1452 (descriptus ex *Z*) p. CCCLXXIX.
 Florus (descriptus ex *Z*) p. CCCLXXVIII. | Parisinus 10753 (epitome) p. CCCLXXIX (cf.
 Hincmarus p. CCCLXXIX (cf. supra p. VII). | supra p. VIII).
 Leidensis Voss. quart. 119 p. CCCLXXIX. | Parisinus 12097 p. CCCLXXIX.

Opus Theodosiani edendi a THEODORO MOMMSEN
consilio et auctoritate Academiae Litterarum Regiae Borus-
sicae anno 1898 susceptum atque continuo labore matura-
tum paene absolutum erat, cum vir summus kalendis
Novembribus anni 1903 e vita excessit. Prolegomena inde
a pagina CLXXXV amici, quibus hoc munus Mommseni
voluntate delatum erat, typis mandanda curaverunt.

PROLEGOMENA IN THEODOSIANVM.

CAPVT PRIMVM.

THEODOSIANI ORIGO ET VSVS.

Per longa saecula, quibus stetit res publica Romana, bis tantum Origo Theodosiani leges publico iussu collectae sunt et promulgatae, tempore antiquissimo Romae per decem viros legibus scribendis, collabente imperio Constantinopoli per Theodosium secundum.

Theodosius II. imperatoris Arcadii filius natus a. 401, Augustus creatus a. 402 et post patris obitum a. 408 solus imperator Orientis, postquam non nomine solo, sed re quoque ad rerum administrationem pervenit, litteris potissimum deditus et a. 425 Constantinopoli studia liberalia ordinavit (6, 21, 1 — 14, 9, 3 + 15, 1, 53), constituens inter alios doctores publice nominatos duos, qui *iuris ac legum formulas pandant*, et a. 429 constitutiones a Constantino inde latas colligi iussit, ut corpus ita efficeretur singularibus legibus substituendum (1, 1, 5; item in gestis mox citandis), eaque iussio cum effectum non habuisset, eandem tenore paullum mutato a. 435 repetivit (1, 1, 6). Directae sunt iussiones prior ad novem viros enumeratos in constitutione a. 429, posterior ad sedecim, quos enumerat constitutio a. 435 omnes, octo eorum alia infra memoranda a. 438. In utroque collegio primum locum obtinet *Antiochus v. inl.*, dictus a. 429 *ex quaestore et praefectus* (nam ita scribendum), a. 435 *praefectorius ac consularis*, a. 438 *ex praefecto ac consule*; fuit praefectus praetorio secundum rescripta certa (9, 45, 4 — 11, 20, 6; Iust. 1, 50, 2 dubium est) a. 430. 431, consul ordinarius a. 431. Huic adiuncti sunt *quaestor sacri palatii v. inl.* a. 429 *Antiochus* alter, a. 435 *Eubulus*; item *magister memoriae v. sp.* a. 429 *Theodorus*; item *magistri scriniorum vv. sp.* a. 429 duo *Eudicius* et *Eusebius*, a. 435 omnes quattuor *Maximinus*, *Epigenes* (a. 438 *magister memoriae*), *Diodorus*, *Procopius* (a. 438 *magister libellorum*). Ad hos administrantes, quorum tamquam provincia esset cura legum, accedunt non administrantes in collegio a. 429 quattuor *Iohannes v. sp. ex primicerio sacri cubiculi* (is enim est '*comes nostri sacrarii*'), *Comazon* et *Eubulus* (a. 435 *magister memoriae*) *vv. sp. ex magistris scriniorum*, *Apelles scholasticus*, id est causidicus; in collegio a. 435 decem *Maximinus v. inl. ex quaestore sacri palatii*; *Sperantius*, *Martyrius* (a. 438 *quaestor*), *Alypius*, *Sebastianus*, *Apollodorus*, *Theodorus* (a. 429 *magister memoriae*), *Eron vv. sp. comites consistoriani*; *Erotius v. sp. ex vicariis iuris doctor*; *Neoterius v. sp.* — Absolutum est opus fine a. 437; nam Faustus praefectus Italiae in gestis laudatis narrat anno superiore, scilicet 437, 'peractis nuptiis' inter Valentinianum Augustum et Eudoxiam Theodosii filiam (eae factae sunt die Oct. 29 secundum Chron. min. 2 p. 79), cum una essent Constantinopoli duo Augusti, Theodosium sibi exemplar Theodosiani corporis sua manu tradidisse 'directum utriusque praeceptione', item alterum dedisse praefecto praetorio Orientis. Itaque cum in iisdem gestis memoretur corpus comprobatum esse etiam ab imperatore Occidentis, ea res acta est inter praesentes. Ostendit etiam constitutionum novellarum (id est post Theodosianum emissarum) Theodosianarum vere prima, quae hodie tertia numeratur, data a. 438 Ian. 31 ante eum diem Theodosianum pro absoluto habitum fuisse. Publicatus est a. demum 438 Febr. 15 per legem eam, quae sequitur.

THEOD. I.

A

IMPP. THEOD(OSIVS) ET VALENT(INIANVS) AA. FLORENTIO P(RAE)FECTO P(RAE)TORIO ORIM

Saepe nostra clementia dubitavit, quae causa faceret, ut tantis propositis praemiis, quae artes et studia nutriuntur, tam pauci rarique extiterint qui plene iuris civilis scientia ditarentur, et in tanto lucubrationum tristi pallore vix unus aut alter receperit solidam tatem perfectae doctrinae. Quod ne a quoquam ulterius sedula ambiguitate tractetur, si copia immensa librorum, si actionum diversitas difficultasque causarum animis nostri occurrat, si denique moles constitutionum divalium, quae velut sub crassa demersae caligine obscuritatis vallo sui notitiam humanis ingeniis interclusit, verum egimus negotium temporis nostri et discussis tenebris compendio brevitatis lumen legibus dedimus, electis viris nobilibus exploratae fidei, famosae doctrinae, quibus delegata causa civilis officii, purgata interpretatione, retro principum scita vulgavimus, ne iuris peritorum ulterius, severitate mentita dissimulata inscientia, velut ab ipsis adytis expectarentur formidanda responsa, cum liquido pateat, quo pondere donatio deferatur, qua actione petatur hereditas, quibus verbis stipulatio colligatur, ut certum vel incertum debitum sit exigendum. Quae singula prudentium detecta vigiliis in apertum lucemque deducta sunt nominis nostri radiante splendore. Nec parvum pretium sibi hoc suspicentur esse delatum, quibus divina sensa pectoris nostri mandavimus. Etenim si recte mentis acie futura pro-

3 spicimus, ad posterum usque devenient laboris nostri consortio. Quam ob rem deterasa nube voluminum, in quibus multorum nihil explicantium aetates adtritae sunt, compendiosam divalium constitutionum scientiam ex divi Constantini temporibus roboramus, nulli post kal. Ian. concessa licentia ad forum et cotidianas advocaciones ius principale deferre vel litis instrumenta componere, nisi ex his videlicet libris, qui in nostri nominis vocabulum transierunt et sacris habentur in scriniis. Quamquam nulli retro principum aeternitas sua detracta est, nullius litoris occidit nomen, immo, lucis gratia mutati, claritudine consultorum augusta nobiscum societate iunguntur. Manet igitur manebitque in perpetuum elimata gloria conditorum, nec in nostrum titulum demigravit nisi lux sola

4 brevitatis. Et quamvis nostris auspiciis totius operis instauratio deberetur, adtamen magis imperatorum magisque credidimus gloriosum, si fugata invidia perennitatis iure memoria remaneret auctorum. Nobis ad fructum bonae conscientiae satis abundeque sufficiet revelatis legibus inventa maiorum obscuritatis iniuria vindicasse. His adicimus nullam constitutionem in posterum velut latam in partibus Occidentis aliove (*fortasse* scr. ullo) in loco ab invictissimo principe filio nostrae clementiae, p(er)p(etuo) Augusto Valentiniano posse proferri vel vim legis aliquam obtinere, nisi hoc idem divina pragmatica nostris (scr. nostra) mentibus intimetur. Quod observari necesse est in his etiam, quae per Orientem nobis auctoribus promulgantur; falsitatis nota damnandis, quae ex tempore definito Theodosiano non referuntur in codicibus, exceptis his, quae habentur apud militem sancta principia, vel de titulis publicis expensarum aliarumque rerum gratia

7 quae in regestis diversorum officiorum relata sunt. Longum est memorare, quid in huius consummationem negotii contulerit vigiliis suis Antiochus, cuncta sublimis, ex praefecto) et consule; quid Maximinus, v(ir) iul(ustri)s exquaestore nostri palatii, eminens omni genere litterarum; quid Martyrius, v(ir) iul(ustri)s, comes et quaestor, nostrae clementiae fidus interpret: quid etiam Sperantius, Apollodorus, Theodorus, viri spectabiles, comites sacri nostri consistorii; quid Epigenes, v(ir) s(pectabilis), com(es) et mag(ister) memoriae; quid Procopius, v(ir) s(pectabilis), com(es) et magister libellorum, iure omnibus

8 veteribus comparandi. Quod restat, Florenti, p(arens) k(arissime) a(tque) a(mantissime), illustri et magnifica auctoritas tua, cui amicum, cui familiare est placere principibus, edictis prop(ositis), in omnium populorum, in omnium provinciarum notitiam scita maiestatis augustae nostrae foveat pervenire. DAT. XV. KAL. MART. CONSTANTINOPOLI THEOD(OSIO) A. XVI. CONS. ET XVI. FVERET. NVNTIATVS.

Eius constitutionis exemplar missum ad praefectum Orientis servatum est cum inter novellas Theodosianas, ubi hodie pro prima numeratur eoque loco a nobis quoque edetur¹⁾, tum praescriptum exemplaribus quibusdam ipsius Theodosiani. — Ex rerum scriptori-

¹⁾ Omuino aptius ea collocatur ante Theodosianum quam ante Theodosii novellas, nihil enim commune habet cum novellarum corpore incipiente ab epistula a. 447, per quam Theodosius II novellas adhuc emissas temporum ordine dispositas collegae Occidentem regi transmissit.

bus unus (nam Hydatium interpolatum chr. min. 2 p. 15 recte spernemus) auctor chroni-
corum Gallicorum a. 452 (chr. min. vol. 1 p. 680) corporis publicati meminit sub a. XV
Theodosii II: *Theodosianus liber omnium legum legitimorum principum in unum conlatarum
hoc primum anno editus*. — Anno 438 exeunte (gesta ipsa diem non enuntiant, sed edita
sunt, statim opinor, Dec. 25) Fauustus illo praefectus praetorio Italiae exemplar sibi
traditum senatui urbis Romae intimavit, non ut senatus id comprobaret (id enim ab hoc
aevo alienum est), sed ut acciperet et de exemplaribus conficiendis et edendis caveret;
gesta de ea re praemissa sunt ipsi Theodosiano in codice uno Ambrosiano. — Theodosia-
num legis vicem obtinere inde a k. Ian. a. 439 neque nisi ex eo ullam constitutionem,
scilicet temporum eorum ad quae pervenit, deinceps in foro allegari licere lex illa a. 438
enuntiat.

Ad exemplaria quod attinet, authentica duo manu imperatorum subscripta lex eadem
a. 438 ait haberi 'sacris in scriniis', scilicet tam Ravennae quam Constantinopoli sub
magistris scriniorum. Praeterea modo vidimus exemplaria item ab iis directa tradita
esse praefectis praetorii duobus primariis, ut una cum senatibus publicandae syllogae
curam agerent. Fuit secundum ea, quae praefectus senatui exponit¹⁾, plura 'corpora',
id est exemplaria, descripta ad subscriptum ab imperatore; horum unum conservabitur
in scrinio praefecti praetorio Italiae, alterum apud praefectum urbi. Ea ut in *scriniis
publicis sub signaculis habeantur*, item ut *singuli praefecti signacula sua adhibeant*, accla-
mationes flagitant; flagitant item, ut *plures codices fiant*, ut *codices in scriniis habendi
sumptu publico fiant*, ut *habeantur in officiis*, ut *in provincias dirigantur*; praefectus hoc
tantum promittit in Africam exemplar se transmissurum esse. Lex a. 438 hoc solum cave-
rat, ut ipsa per provincias promulgaretur edictis propositis. Denique codex, puto missus
ex Oriente, traditur constitutionariis, ut tam exemplaria illa scribant, de quibus dictum
est quam alia plura, quo qui velit sumptu suo syllogen comparet. commercium hoc ut
recte fiat, cura est praefecti urbi; ad eum enim referenda esse verba acclamatoria '*ad
curam pertineat praefecturae*' intellegitur maxime ex constitutione, de qua statim dicitur,
a. 443; eiusque erit 'cognitionale officium' in ea memoratum. Sub praefecto eam rem
curare iubetur Beronicianus v. sp., fortasse is ipse qui in concilio Calchedonensi a. 451
litteras imperatorias recitavit dictus *ἡγεμὼν καὶ καθ'αὐτὸν ἀρχιεπίσκοπος τοῦ θύλου
κωνσταντινου* (Mansi vol. 7 p. 584). Requirit praeterea acclamationes, ut *omnes codices
litteris conscribantur*, scilicet non notis tachygraphis Tironianis; item ut *notae iuris non
adscribantur*, nimirum quales nobis innotuerunt ex Gaio. Haec explicantur in gestis. Ea
gesta constitutionariis Anastasio et Martino, qui 'ex praecepto' in senatu eo interfuerunt,
edita una cum ipso opinor archetypo per Flavium Laurentium exceptorem senatus²⁾, ab
his praemissa sunt exemplaribus per eos in Occidente divenditis. — Adhaeret gestis prae-
terea constitutio data ad eosdem constitutionarios a. 443 Dec. 23, per quam Valentinia-
nus III (is enim in ea loquitur, licet videantur solito more nomina duorum Augustorum
praescripta fuisse) inspectis gestis illis praefectum urbi curare iubet, ne Theodosiani exem-
plaria edantur veneantve nisi scripta per ipsos constitutionarios, *quos manebit periculum,
si quid edita falsitatis habuissent*. — Ab uno exemplarium eorum, quae constitutionarii
hi scripserunt praepositis dictis gestis et adiecta hac monopolii confirmatione, descendit
ex codicibus nostris certe codex Ambrosianus; in reliquis item cogitari poterit de eadem
origine, quamquam gesta ab iis absunt, nam plerique initio mutili sunt et in paucis
non mutilis fieri potest, ut librarii posteriores gesta omiserint.

Titulus syllogae, si sequimur libros scriptos, fuit *Theodosianus* nude. Inter Titulus
integri corporis codices qui supersunt numero paucos exordium nullus servavit, finem

¹⁾ In oratione hac quaedam perturbata sunt, puto culpa Fausti ipsius. 'Tria corpora' parum
recte procedunt, sive comprehendas exemplum mittendum in Africam sive archetypum adlatum
Constantinopoli. Denique perverse dicitur tertium exemplum faciendum esse constitutionariis
tradendum, cum ex tribus illis duo certe ab iisdem scribi debuerint.

²⁾ Flavii Laurentii exceptoris senatus, qui gesta constitutionariis edidit a. 438, extat titulus
sepulchralis (ut monui *neues Archiv* 10 p. 584) repertus Romae (Rossi *bull. crist.* 1869 p. 18) ita
conceptus: *hic quiescit in pace Laurentius [scriba] senatus dep[ositus] die IIII iduum Mart.
Adelfo v. c. cons. (a. 451).*

solus codex *T* sic: *Theod̄ constitutionum lib. XVI*, subscribens praeterea indici titulorum: *tituli divi* (sic) *Theodosiani*, quod qui scripsit, auctorem corporis putavit non Theodosium esse, sed Theodosianum. Singulis libris codices aut solum numerum subscribunt, ut fit in codice *R*, item in fine quorundam librorum in codice *V*, aut adicitur unum vocabulum *Theodosiani*, ut factum est in codice *T* ad finem librorum (excepto, ut dictum est, extremo), item in codice *V* in fine librorum quorundam. Denique in Breviarii exordio dicuntur eo contineri '*leges sive species iuris de Theodosiano vel de diversis libris*' et antiquissimi quique Breviarii codices, in his *PM*, singulis libris non subscribunt nisi *Theodosiani* adiecto libro et numero. Librariorum autem esse videntur si qua reperiuntur additamenta, ut *constitutionum* vidimus adiectum esse in libro *T* extremo, ut in *H* similiter Theodosiano subscribitur *explicit Theodosiani constitutionum liber*, ut in *N* dicuntur breviario contineri *libelli ex corpore divi Theodosiani* (sic) *libri XVI*, in *O* praescribitur rubricis: *incipiunt capitula . . . legum antiquarum a Theodosio minore collectarum*, subscribitur libro postremo: *explicit liber XV* (sic) *Theodosii minoris de confirmatione legum antiquarum*. Similia reliquorum codicum relata in eorum recensu hoc loco non repetimus. — Constitutionum de formanda hac sylloge emissarum prior a. 429 loquitur de colligendis legibus *ad similitudinem Gregoriani atque Hermogeniani codicis* et mox de his '*codicibus*' tribus, altera a. 435 nominat *contextores huius Theodosiani codicis* (hinc pendent Isidorus orig. 5, 1, 7 et Iustinianus const. Haec quae necessario praef. et Cordi nobis 1) idque ipsum est in gestis c. 4: *legit ex codice Theodosiano* eodemque vocabulo utitur constitutio a. 438 supra relata de sylloge publicanda itemque data a. 443 de exemplaribus eius faciendis directa ad constitutionarios; denique novellae legi a. 447 (nov. Theodosii 2) in Ottoboniano libro sic fere praescriptum est: *de Theodosiani codicis auctoritate et de legibus, quae latae sunt post Theodosianum divi Theodosii Augusti*. Legi Valentiniani III a. 448 (nov. Valent. 25) praescribitur *de confirmatione legum divi (expectes domini) Theodosii Augusti quae latae sunt post Theodosianum*; idem citat *corpus Theodosianum* nov. 31, 1. 34 praef. *Theodosianus liber* est in chronici Gallicis a. 452 (chr. min. 1 p. 600); *Theodosianae leges* appellantur a Sidonio Apollinare (ep. 1, 1). — In allegationibus syllogae apud posteriores non frequentissimis dominatur *Theodosianus* nude: ita citatur in appendice priore breviarii (c. 20 et in fine apud Kruegerum) et in auctario constitutionum Sirmondianarum (vide ad 1, 27, 1) et apud Iohannem Lydum bis de mag. 2, 40. 3, 40 (ubi *δ πάλαι Θεοδοσιανός* opponitur *τῷ νεωτέρῳ*), cum in tertio loco 3, 23 dicatur *δ πάλαι Θεοδοσιανός κώδιξ*; item in lege Burgundionum Romana passim; item in Consultatione semel (6, 7, 3); eodem redit, quod semel legitur in lege Burgundionum (1, 3), item apud gromaticos (p. 267 Lachm.) et passim in appendice posteriore breviarii (p. 280 sq. Krueger) et in Consultatione *corpus Theodosiani*, pariter atque passim reperitur *corpus* (= volumen) *Papiniani* (1, 4, 3), *corpus Ulpiani* (inscr. ante regulas), *corpus Gregoriani*, *corpus novellarum Theodosii et Valentiniani* (lex Burg. 2, 2) et negat interpretes Alaricianus (ad Th. 1, 4, 3) Scaevolam aliosque prudentes vetustos *in suis corporibus* iam inveniri. *Corpus Theodosianum* in allegationibus non inveni nisi apud Theudem regem Wisigothorum ei legem suam de litium expensis inserentem; nec multo frequentius allegatur *Theodosianus codex* vel *codex Theodosianus*, scilicet in scholiis Sinaiticis (c. 2. 3 Krueger) et apud imperatores Anthemium (nov. 8) et Iustinianum (Inst. 3, 1, 15), denique apud Iohannem Lydum tertio loco illo supra citato. His expensis intellegitur legitimo usu syllogen nuncupari solo vocabulo Theodosiani, nam alterum vocabulum et a codicibus syllogae optimis quibusque abest et abest passim etiam in allegationibus. Idem fortasse obtinet de Gregoriano et de Hermogeniano, nam his quoque saepe certe substantivum nullum adiungitur; contra legitime dicitur codex Iustinianus. — Sane syllogarum harum intitulatio (egi de ea in ephemeride Savignyana vol. 10 p. 345 seq.), sive solum adiectivum pro titulo operis fuit sive ad id adiectum est codicis vocabulum, longe recedit a solita titulorum Latinorum forma multis exemplis firmata; neque displicet quam ibi proposui coniectura syllogas non continentes nisi solas imperatorum constitutiones prudentibus magis pro tabulis publicis fuisse quam pro libris itaque non auctorum nomina iis indita esse, sed vocabulo codicis in tabulis publicis sollemni ea solita esse significari, quo abiecto utpote communi omnium ea plerumque laudari sub nomine determinandi causa adiecto periti imperatorisve eius, qui syllogen composuisset vel componi iussisset.

Theodosianus constat ex libris sedecim, singuli libri ex certo numero titularum, titulus ex certo numero constitutionum. Tituli vocabulo ut ipse Theodosius passim utitur (1, 1, 5 — 1, 1, 6 — gesta c. 4 cet.), ita in corporis ordinatione id non reperitur ante rubricas in ullo ex nostris libris *TRVW*; reperitur in superscriptionibus ad oram paginae superiores librorum *TV* in illo *T*, in hoc *R* (= *rubrica*) sequente in utroque numero. Breviarii quoque libri vetustiores *HPM* titulis numeros solos praescribunt, nisi quod uno loco l. 4 tit. 21, ubi *H* praeter consuetudinem in medio versu rubricam incipit, ei praescripsit *K* (= *kaput*?). — Singula capita dicta esse *constitutiones* dubium non est, quamquam in praescriptionibus id nusquam legitur. Lex Burgundionum Romana ubi Theodosianum citat, capita constanter, ut nos consuevimus, *leges* appellat, cum in Gregoriano et Hermogeniano citandis *constitutionum* vocabulum praevaleat (14, 1, 7 cf. 3, 2).

Tituli et
constitutiones

Titulis numeri vix praescripti fuerunt in archetypo; nam codex *V* eos numeros habet in l. XIII. XIII. XV ab emendatore adiectos, in l. XVI nullos et desunt etiam hic illic in *W*. Gromaticum corpus (p. 267) citat ex *secundo libro titulo finium regundorum*. Item lex Romana Burgundionum in adlegendis Theodosiani titulis plerumque rubricam ponit, uno solo loco (1, 3) numerum. E contrario numeri constanter praescripti sunt in *V* per libros VIII—XII a manu prima et ubiubi adsunt in *RT*. Theudis rex Wisigothorum legem suam de litium expensis inseri iubet huius legis *libro quarto sub titulo XVI*.

Constitutiones per titulos non numerantur in *R*, numerantur in *W* plerumque, in *VI* et Halberstadiensis constanter. At afuisse eos numeros ab exemplari Theodosiani a quo pendet codex *V*, inde colligitur, quod ubi is hiat (ut 14, 11, 2 et 16, 4, 6) numeri hiatibus celatis continuantur; item ab eo, ad quod lex Romana Burgundionum formata est, inde intellegitur, quod in capite citando (id quod enuntiatur constanter usque ad tit. 14, postea semel tantum 22, 6) utitur nominibus imperatorum vel magistratuum. Itaque dubium non est eos numeros a librariis proficisci. Secundum numeros constitutiones citantur in scholiis Sinaiticis (c. 2: ἐν τῇ γ' βιβλίῳ τοῦ Θεοδοσιανοῦ κώδικος τίτλων α' ἢ α' τοῦ τίτλου διὰ ταξίς).

Ordinem rerum, secundum quem constitutiones dispositae sunt, tabula declarat quam subieci. Primo ordine ad libros I—VIII adscripta sunt quae rubricis Theodosiani respondent capita edicti praetoris urbani, quod iam habemus quodammodo redivivum in egregio opere Lenelii, ad Lenelianos titulos capitaque. Secundus ordo vel inde a l. V primus constitutiones indicat ex Gregoriano (edito opinor a. 295) translatae in Iustinianum, quatenus leguntur ibi sub rubricis quae Theodosianis respondent. Ordo qui sequitur, ad quem reliqui ordinati sunt, nobis est primarius, scilicet exhibens Theodosiani rubricas hic illic brevias. Extremus denique repraesentat rubricas Iustiniani redactas ad Theodosiani ordinem; verba ubi differunt, potiora indicavimus, reliquis notam apposuimus significantem ea eadem esse vel fere eadem.

EDICTVM GREGORIANVS THEODOSIANVS IVSTINIANVS

THEODOSIANI LIBER PRIMVS

	1 de constitutionibus principum et edictis	1, 14 de legibus et constitutionibus principum et edictis
Iust. 1, 19, 1 — 1, 21, 1 (?) — 1, 22, 1. 2 — 1, 23, 1—3	2 de diversis rescriptis	1, 23 de diversis rescriptis et pragmaticis sanctionibus
	3 de mandatis principum	1, 15 =
	4 de responsis prudentium	1, 17 de veteri iure enucleando et auctoritate iuris prudentium cet.

— XIV —

EDICTVM	GREGORIANVS	THEODOSIANVS	IVSTINIANVS
I: de iis qui in municipio colonia foro iure dicundo praesunt	Iust. 1, 26, 1. 2	5 de officio praefectorum praetorio	1, 26 de officio praefectorum praetorio Orientis et Illyrici
		6 de officio praefecti urbis	1, 28 =
		7 de officio magistri militum	1, 29 =
		8 de officio quaestoris	1, 30 =
		9 de officio magistri officiorum	1, 31 =
		10 de officio comitis s. l.	1, 32 =
		11 de officio comitis r. pr.	1, 33 =
		12 de officio proconsulis et legati	1, 35 =
		13 de officio comitis Orientis	1, 36 =
		14 de officio praefecti Aug.	1, 37 =
		15 de officio vicarii	1, 38 =
	Iust. 1, 40, 1?	16 de officio rectoris provinciae	1, 40 =
		17 de officio rationalis summarum et rei privatae	
		18 de officio praefecti vigili	1, 43 =
		19 de officio tribuni voluntatum	
		20 de officio iudicum civilium	1, 45 =
		21 de officio iudicum militarium	1, 46 =
		22 de officio iudicum omnium	1, 48 de officio diversorum iudicum
		27(?) de episcopali definitione	1, 4 de episcopali audientia <i>cet.</i>
		28 [de defensoribus senatus]	
		29 de defensoribus civitatum	1, 55 =
		30 de curatoribus civitatum	
		31 de administratiunculis intra urbem	
		32 de procuratoribus gynaecei et metallorum	11, 7 de . . . procuratoribus metallorum
			11, 8 de . . . procuratoribus gynaecei . . .
		33 de primiceriis	
	1, 51, 1?	34 de adseessoribus, domesticis et cancellariis	1, 51 =

EDICTVM	GREGORIANVS	THEODOSIANVS	IVSTINIANVS
THEODOSIANI LIBER SECVNDVS.			
II: de ipsius praetoris iurisdictione	Iust. 3, 11, 1—3	1 de iuris dictione et ubi quis conveniri debet 2 ne in sua causa quis iudicet 3 de omissa actionis impetratione 4 de denuntiatione vel editione rescripti 5 de dominio rei quae poscitur vel consortibus ab eo cui denuntiatio fuerit nominandis 6 de temporum cursu et reparationibus denuntiationum	3, 13 de iuris dictione omnino iudicum et de foro competenti 3, 5 = 2, 57 de formulis et impetratione actionum sublata 3, 40 de consortibus eiusdem litis
	Iust. 3, 11, 1	7 de dilationibus 8 de feriis 9 de pactis et transactionibus	3, 11 = 3, 12 = 2, 3, 4 =
III: de pactis et conventionibus	Iust. 2, 3, 1—28. 2, 4, 1—39	10 de postulando	2, 6 =
VI: de postulando	Iust. 2, 6, 1—4	11 de erroribus advocatorum	2, 9 =
	Iust. 2, 9, 1—3; cf. 2, 7, 1. 2, 8, 1. 2	12 de cognitoribus et procuratoribus	2, 12 de procuratoribus
VIII: de cognitoribus et procuratoribus et defensoribus	Iust. 2, 12, 1—20		
	Iust. 2, 13, 1	13 de actionibus ad potentes translatis 14 de his qui potentiorum nomina in lite praetendunt vel titulos praediis adfigunt	2, 13 ne liceat potentioribus <i>cet.</i> 2, 14 de his qui potentiorum nomine <i>cet.</i>
10, 40: de dolo malo	Iust. 2, 20, 1—7	15 de dolo malo	2, 20 =
X: de in integrum restitutionibus	Iust. 2, 21, 1—7	16 de integri restitutione	2, 21 =
10, 41: de minoribus XXV annis	Iust. 2, 44, 1	17 de his qui veniam aetatis impetraverunt	2, 44 =
XIII: de iudiciis omnibus	Iust. 3, 1, 1—7	18 de iudiciis	3, 1 =
cf. Lenel p. 111	Iust. 3, 28, 1—24	19 de inofficioso testamento	3, 28 =
	Iust. 3, 29, 1—8	20 de inofficiosis donationibus	3, 29 =
		21 de inofficiosis dotibus	3, 30 =
15, 65: si hereditas petatur	Iust. 3, 31, 1—10	22 de hereditatis petitione	3, 31 =
15, 69: de rei vindicatione	Iust. 3, 32, 1—28	23 de rei vindicatione	3, 32 =
15, 80: familiae herciscundae	Iust. 3, 36, 1—25	24 de familiae herciscundae	3, 36 =

EDICTVM	GREGORIANVS	THEODOSIANVS	IVSTINIANVS
15, 81: communi dividundo	Iust. 3, 37, 1—5	25 de communi dividundo	3, 37 =
15, 79: finium regundorum	Iust. 3, 39, 1. 2	26 de finium regundorum	3, 39 =
17, 95: si certum petetur	Iust. 4, 2, 1—15	27 si certum petatur de chirographis	4, 2 si certum petatur
		28 de pecuniae sequestratione prohibita	4, 4 de prohibita sequestratione pecuniae
		29 si certum petatur de suffragiis	4, 3 de suffragio
17, 99: de pignoratitia actione	Iust. 4, 24, 1—12	30 de pigneribus	4, 24 de actione pignoratitia
18, 104: quodcum eo, qui in aliena potestate est, negotium gestum esse dicetur	Iust. 4, 26, 1—12	31 quod iussu 32 de peculio	4, 26 quod cum eo qui in aliena est potestate negotium gestum esse dicetur vel de peculio seu quod iussu seu de in rem verso
	Iust. 4, 32, 1—24	33 de usuris	4, 32 =

THEODOSIANI LIBER TERTIVS

18, 111: empti venditi	Iust. 4, 38, 1—13	1 de contrahenda emptione 2 de commissoria rescindenda	4, 38 = 8, 34 de pactis pignorum et de commissoria lege in pignoribus rescindenda
	Iust. 4, 43, 1	3 de patribus, qui filios distraxerunt	4, 43 =
XX: de re uxoria	Iust. 4, 58, 1—4	4 de aediliciis actionibus	4, 58 =
	Iust. 5, 1, 1. 5, 3, 1—14	5 de sponsalibus et ante nuptias donationibus	5, 1 de sponsalibus et arris sponsaliciis et proxeneticis 5, 3 de donationibus ante nuptias . . . et sponsaliciis
		6 si provinciae rector vel ad eum pertinentes sponsalia dederint	5, 2 =
	Iust. 5, 4, 1—17	7 de nuptiis 8 de secundis nuptiis 9 si secundo nubserit mulier, cui maritus usumfructum reliquerit	5, 4 = 5, 9 = 5, 10 =
		10 si nuptiae ex rescripto petantur	5, 8 =
		11 si quacumque praeditus potestate nuptias petat invitae	5, 7 =
	Iust. 5, 5, 1. 2	12 de incestis nuptiis	5, 5 de incestis et inutilibus nuptiis
	Iust. 5, 12, 1—27	13 de dotibus 14 de nuptiis gentilium	5, 12 de iure dotium

EDICTVM	GREGORIANVS	THEODOSIANVS	IVSTINIANVS
		15 de fideiussoribus dotium	5, 20 ne fideiussores . . . dotium dentur
	Iust. 5, 17, 1—6	16 de repudiis	5, 17 de repudiis et iudicio de moribus sublato
XXII: de tutelis	Iust. 5, 29, 1—3	17 de tutoribus et curatoribus creandis	5, 29 de confirmando tutore
	Iust. 5, 31, 1—10	18 qui petant	5, 31 qui petant tutores vel curatores
22, 121: de administratione tutorum	Iust. 5, 37, 1—19. 5, 38, 1—6	30 de administratione et periculo tutorum et curatorum	5, 37 de administratione tutorum et curatorum <i>et.</i>
	Iust. 5, 62, 1—23	31 de excusatione tutorum	5, 38 de periculo tutorum et curatorum
	Iust. 5, 71, 1—17	32 de praediis minorum sine decreto non alienandis	5, 62 de excusationibus <i>et.</i> 5, 71 =

THEODOSIANI LIBER QVARTVS

XXV: de bonorum possessionibus	Iust. 6, 11, 1. 2. 6, 12, 1. 2. 6, 13, 1	1 de cretione vel bonorum possessione	6, 11 de bonorum possessione secundum tabulas 6, 12 de b. p. contra tabulas <i>et.</i> 6, 13 de b. p. contra tabulas liberti <i>et.</i>
25, 156: unde liberi	Iust. 6, 14, 1. 2	2 unde liberi	6, 14 =
25, 148: edictum Carbonianum	Iust. 6, 17, 1	3 de Carboniano edicto	6, 17 =
XXVI: de testamentis cf. Lenel p. 406	Iust. 6, 23, 1—14. 6, 36, 1—6 Iust. 8, 36, 1	4 de testamentis et codicillis 5 de litigiosis 6 de naturalibus filiis et matribus eorum 7 de manumissionibus in ecclesia	6, 23 de testamentis <i>et.</i> 6, 36 de codicillis 8, 36 = 5, 27 =
XXXI: de liberali causa	Iust. 7, 16, 1—39 Iust. 7, 10, 1—6 Iust. 6, 7, 1 Iust. 7, 33, 1—10	8 de liberali causa 9 de his qui non a domino manumissi sunt 10 de libertis et eorum liberis 11 de longi temporis praescriptione	1, 13 de his qui in ecclesiis manumittuntur 7, 16 = 7, 10 = 6, 7 = 7, 33 de praescriptione longi temporis X vel XX annorum
82, 185: de vectigalibus	Iust. 4, 61, 1—8 Iust. 7, 21, 1—8	12 ad senatus consultum Claudianum 13 de vectigalibus et commissis 14 de actionibus certo tempore finiendis 15 de quinquennii praescriptione	7, 24 de senatus consulto Claudiano tollendo 4, 61 =

EDICTVM	GREGORIANVS	THEODOSIAVS	IVSTINIANVS
XLII: de re iudicata	Iust. 7, 52, 1—5; cf. 7, 50, 1. 2 Iust. 7, 44, 1 Iust. 7, 51, 1	16 de re iudicata 17 de sententiis ex periculo recitandis 18 de fructibus et litis expensis	7, 52 = 7, 44 = 7, 51 =
cf. 38, 206: qui ex lege Iulia bonis cesserit	Iust. 7, 54, 1 Iust. 7, 71, 1—5	19 de usuris rei iudicatae 20 qui bonis ex lege Iulia cedere possunt	7, 54 = 7, 71 qui bonis cedere possunt
48, 227: quorum bonorum	Iust. 8, 2, 1	21 quorum bonorum	8, 2 =
48, 245: unde vi 48, 264: utrubi	Iust. 8, 4, 1—4	22 unde vi 23 utrubi	8, 4 =

GREGORIANVS	THEODOSIANVS	IVSTINIANVS
	THEODOSIANI LIBER QVINTVS	
Iust. 6, 58, 1—9	1 de legitimis hereditatibus 2 de decurionum 3 de clericorum et monachorum 6 (?) de bonis militum	6, 58 de l. heredibus 6, 62 de hereditatibus decurionum naviculariorum cohortalium militum et fabricensium 6, 62 de hereditatibus militum et fabricensium
Iust. 8, 50, 1—18	7 (?) de postliminio 8 (?) de ingenuis qui tempore tyranni servierunt	8, 50 =
Iust. 8, 51, 1	9 (?) de expositis 10 (?) de his qui sanguinolentos . . . acceperunt 12 [de fundis patrimonialibus et saltu- ensibus et enfyteuticis et eorum con- ductoribus?] 13 [de fundis rei privatae et saltibus divinae domus?] 14 [de diversis praediis urbanis et rusticis et de omni redditu civili?] 15 [de omni agro deserto et quando steriles fertilibus imponantur?] 16 [de agricolis et mancipiis dominicis vel fiscalibus sive rei privatae?] 17 de fugitivis, colonis, inquilinis et servis 18 de inquilinis et colonis 19 ne colonus incio domino suum alie- net peculium cet. 20 de longa consuetudine	8, 51 de infantibus expositis et de his qui sangui- nolentos acceperunt 11, 62 = 11, 66 = 11, 70 = 11, 59 = 11, 68 = 11, 64 de fugitivis colonis patrimonialibus et emphy- teuticis et saltuensibus 11, 48 de agricolis censitis vel colonis 8, 52 quae sit longa consue- tudo

GREGORIANVS

THEODOSIANVS

IUSTINIANVS

THEODOSIANI LIBER SEXTVS

Iust. 12, 1, 1

1 [de dignitatibus]	12, 1 =
2 de senatoria dignitate	
3 de praediis senatorum	
4 de praetoribus et quaestoribus	1, 39 de officio praetorum 12, 2 de praetoribus et honore praeturae cef.
5 ut dignitatum ordo servetur	12, 8 =
6 de consulibus, praefectis, magistris militum et patriciis	12, 8 =
7 de praefectis praetorio sive urbis et magistris militum	12, 4 =
8 de praepositis sacri cubiculi	12, 5 de pr. a. c. et de omni- bus cubiculariis et privi- legiis eorum
9 de quaestoribus, magistris officio- rum, comite sacrarum largitionum et rerum privatarum	12, 6 =
10 de primicerio et notariis	12, 7 de pr. et secundocerio et not.
11 de magistris scriniorum	12, 9 =
12 de comitibus consistorianis	12, 10 =
13 de comitibus et tribunis scholarum	12, 11 =
14 de comitibus rei militaris	12, 12 =
15 de comitibus, qui illustribus agen- tibus adsident	
16 de comitibus et archiatris sacri palatii	12, 13 =
17 de comitibus, qui provincias regunt	12, 14 =
18 de comitibus vacantibus	
19 de consularibus et praesidibus	
20 de comitibus ordinis primi artium diversarum	
21 de professoribus, qui in urbe Con- stantinopolitana docentes ex lege meruerint comitivam	12, 15 =
22 de honorariis codicillis	
23 de decurionibus et silentiariis	12, 16 =
24 de domesticis et protectoribus	12, 17 =
25 de praepositis labarum	12, 18 =
26 de proximis, comitibus dispositionum ceterisque qui in sacris scriniis mili- tant	12, 19 de proximis sacrarum scriniorum ceterisque q. in s. s. m.
27 de agentibus in rebus	12, 20 =
28 de principibus agentum in rebus	12, 21 =
29 de curiosis	12, 22 =
30 de palatinis sacrarum largitionum et rerum privatarum	12, 23 =
31 de stratoribus	12, 24 =
32 de castrensiis	12, 25 de castr. et ministe- rianis
33 de decanis	12, 26 =
34 de mensoribus	12, 27 =

GREGORIANVS

THEODOSIANVS

IUSTINIANVS

35 de privilegiis eorum, qui in sacris scriniis militarunt	12, 28 de pr. e. qui in sacro palatio militant
36 de castrensi omnium palatinorum peculio	12, 30 =
37 de equestri dignitate	12, 31 =
38 de perfectissimatus dignitate	12, 32 =

THEODOSIANI LIBER SEPTIMVS

Iust. 12, 35, 1—8

1 de re militari	12, 35 =
2 quid probare debeant ad quamque militiam venientes	
3 quis in gradu praeferatur	
4 de erogatione militaris annonae	12, 37 =
5 de excoctione et translatione an- nonarum	12, 38 de exc. et tr. militarium annonarum
6 de militari veste	12, 39 =
7 de pascuis	11, 61 de pascuis publicis et privatis
8 de metatis	12, 40 de metatis et epideme- ticis
9 de salgamo hospitibus non prae- bendo	12, 41 =
10 ne quis in palatiis maneat	
11 ne comitibus et tribunis lavacra praestentur	1, 47 =
12 de commeatu	12, 42 =
13 de tironibus	12, 43 =
14 de burgariis	
15 de terris limitaneis	
16 de litorum et itinerum custodia	12, 44 =
17 de lusoriis Danuvii	
18 de desertoribus et occultatoribus eorum	12, 45 =
19 de Saurianis et Subafransibus et occultatoribus eorum	
20 de veteranis	12, 46 =
21 de testimoniali ex tribunis et pro- tectoribus	
22 de filiis militarium apparitorum et veteranorum	12, 47 de filiis officialium mili- tarium qui in bello mori- untur
23 de oblatione equorum	
24 de oblatione votorum	12, 48 =

THEODOSIANI LIBER OCTAVVS

1 de numerariis, actuariis, scriniariis et exceptoribus	12, 49 de numerariis actuariis et chartulariis et adiuto- ribus scriniariis et excep- toribus cet.
2 de tabulariis, logografis et censua- libus	10, 71 de t. scribis log. et cens.
3 de privilegiis apparitorum magi- steriae potestatis	12, 54 de apparitoribus magi- strorum militum et privi- legiis eorum

GREGORIANVS

THEODOSIANVS

IUSTINIANVS

	4 de cohortalibus, principibus, corniculariis et primipilaribus	12, 57 =
	5 de cursu publico, angariis et parangariis	12, 50 =
	6 de tractoriis et stativis	12, 51 =
	7 de diversis officiis et apparitoribus et probatoriis eorum	12, 59 =
	8 de executoribus et exactionibus	12, 60 de executoribus et exactoribus
	9 de lucris officiorum	12, 61 de lucris advocatorum et concussionibus officiorum sive apparitorum
	10 de concussionibus advocatorum sive apparitorum	
	11 ne quid publicae laetitiae nuntii . . . accipiant	12, 63 publicae laetitiae vel consulum nuntiatores <i>cet.</i>
Iust. 8, 53, 1—24	12 de donationibus	8, 53 =
Iust. 8, 55, 1—6	13 de revocandis donationibus	8, 55 =
	14 de ingratiss liberis	8, 49 =
	15 de iis quae administrantibus . . . distracta sunt vel donata	
	16 de infirmandis poenis caelibatus et orbitatis	8, 57 =
	17 de iure liberorum	8, 58 =
	18 de maternis bonis et materni generis et cretione sublata	6, 60 =
	19 de bonis quae filiisfamilias ex matrimonio adquiruntur	6, 61 de bonis quae liberis in potestate constitutis ex matrimonio vel aliter adquiruntur <i>cet.</i>

THEODOSIANI LIBER NONVS

Iust. 9, 2, 1—12	1 de accusationibus et inscriptionibus	9, 2 =
	2 de exhibendis vel transmittendis reis	9, 3 =
	3 de custodia reorum	9, 4 =
	4 si quis imperatori maledixerit	9, 7 =
Iust. 9, 8, 1. 2	5 ad legem Iuliam maiestatis	9, 8 =
	6 ne praeter crimen maiestatis servus dominum . . . accuset	
Iust. 9, 9, 1—27	7 ad legem Iuliam de adulteriis	9, 9 ad l. I. de ad. et de stupro
	8 si quis eam, cuius tutor fuerit, corruperit	9, 10 =
	9 de mulieribus, quae se servis propriis iunxerunt	9, 11 =
Iust. 9, 12, 1—5	10 ad legem Iuliam de vi publica et privata	9, 12 =
	11 de privati carceris custodia	9, 5 de privatis carceribus inhibendis
	12 de emendatione servorum	9, 14 =
	13 de emendatione propinquorum	9, 15 =
Iust. 9, 16, 1—8	14 ad legem Corneliam de sicariis	9, 16 =
	15 de parricidio	9, 17 de his qui parentes vel liberos occiderunt
Iust. 9, 18, 1. 2	16 de maleficiis et mathematicis et ceteris similibus	9, 18 =
Iust. 9, 19, 1	17 de sepulchris violatis	9, 19 =

GREGORIANVS	THEODOSIANVS	IUSTINIANVS
Iust. 9, 20, 1—15	18 ad legem Fabiam	9, 20 =
Iust. 9, 22, 1—20	19 ad legem Corneliam de falso 20 victum civiliter agere criminaliter posse	9, 22 = 9, 31 quando civilis actio cri- minali praeiudicet et an utraque ab eodem exerceri potest
	21 de falsa moneta	9, 24 =
	22 si quis solidi circulum <i>cet.</i>	
	23 si quis pecunias conflaverit <i>cet.</i>	
	24 de raptu virginum vel viduarum	9, 13 de raptu virginum seu viduarum nec non sancti- monialium
	25 de raptu vel matrimonio sancti- monialium virginum vel viduarum	
	26 ad legem Iuliam de ambitu	9, 26 =
	27 ad legem Iuliam repetundarum	9, 27 =
	28 de crimine peculatus	9, 28 =
	29 de his qui latrones ... occultaverint	9, 39 =
	30 quibus equorum usus concessus sit <i>cet.</i>	
	31 ne pastoribus dentur filii nutriendi	
	32 de Nili aggeribus non corrumpendis	9, 38 =
	33 de his qui plebem audent contra publicam colligere disciplinam	9, 30 de seditiosis et his qui plebem audent contra pu- blicam quietem colligere
	34 de famosis libellis	9, 36 =
Iust. 9, 41, 1—15	35 de quaestionibus	9, 41 =
	36 ut intra annum criminalis quaestio terminetur	9, 44 ut intra certum tempus criminalis quaestio termi- netur
Iust. 9, 42, 1	37 de abolitionibus	9, 42 =
	38 de indulgentiis criminum	
Iust. 9, 46, 1—6	39 de calumniatoribus	9, 46 =
Iust. 9, 47, 1—15	40 de poenis	9, 47 =
	41 ne sine iussu principis certis iudi- cibus liceat confiscare	9, 48 =
Iust. 9, 49, 1—6	42 de bonis proscribtorum seu damna- torum	9, 49 =
Iust. 9, 51, 1—12	43 de sententiam passis et restitutis et liberis eorum	9, 51 =
	44 de his qui ad statuas confugiunt	1, 25 =
	45 de his qui ad ecclesias confugiunt	1, 12 =
THEODOSIANI LIBER DECIMVS		
Iust. 10, 1, 1—5	1 de iure fisci	10, 1 =
	2 de domibus ad rem privatam per- tinentibus <i>cet.</i>	
	3 de locatione fundorum iuris emfy- teutici et rei publicae et templorum	11, 71 de locatione praediorum civilium vel fiscalium sive templorum sive rei priva- tae vel dominicae
	4 de actoribus et procuratoribus et conductoribus rei privatae	11, 72 de conductoribus et pro- curatoribus sive actoribus praediorum fiscalium et domus Augustae

GREGORIANVS

THEODOSIANVS

IVSTINIANVS

	5 qui conductores rei privatae fideiussores exigi non debent	
	6 de grege dominico	11, 76 =
	7 de Caesarianis	
Iust. 10, 10, 1	8 de bonis vacantibus	10, 10 de bonis vacantibus et de incorporatione
	9 de incorporatione	
Iust. 10, 11, 1—4	10 de petitionibus et ultro datis et delatoribus	10, 11 de delatoribus 10, 12 de petitionibus bonorum sublati
	11 de his qui se deferunt	10, 18 =
	12 si vagum petatur mancipium	
	13 de petitoribus et desistentibus	
	14 si petitionis socius sine herede defecerit	10, 14 si liberalitatis imperialis socius a. h. d.
	15 de advocatione fisci	2, 8 =
	16 de fisci debitoribus	10, 2 de conueniendis fisci debitoribus
	17 de fide et iure hastae	10, 3 de fide et iure hastae fiscalis et de adiectionibus
	18 de thesauris	10, 15 =
	19 de metallis et metallariis	11, 7 de metallariis et metallis et procuratoribus metallorum
	20 de murilegulis et gynaeceariis et monetariis et bastagariis	11, 8 =
	21 de vestibus holoveris et auratis	11, 9 =
	22 de fabricensibus	11, 10 =
	23 de classicis	11, 13 =
	24 de his qui cum dispensatore contraxerunt	10, 6 de his qui ex publicis rationibus mutuum pecuniam acceperunt
	25 de privilegiis domus Augustae	11, 75 =
	26 de conductoribus et hominibus domus Augustae	11, 72 de c. et procuratoribus sive actoribus praediorum fiscalium et d. A.

THEODOSIANI LIBER VNDECIMVS

Iust. 10, 16, 1—3	1 de annona et tributis	10, 16 =
	2 tributa in ipsis speciebus inferri	
Iust. 4, 47, 1	3 sine censu vel reliquis fundum comparari non posse	4, 47 =
	4 ne conlatio per logografos celebretur	
	5 de indictionibus	10, 17 =
	6 de superindicto	10, 18 =
	7 de exactionibus	10, 19 de exactionibus tributorum
	8 de superexactionibus	10, 20 =
	9 de distrahendis pignoribus, quae tributorum causa tenentur	10, 21 de capiendis et distrahendis pignoribus tributorum causa
	10 ne operae a conlatoribus exigantur	10, 24 =
	11 ne damna provincialibus infligantur	
	12 de immunitate concessa	10, 25 de immunitate nemini concedenda

GREGORIANVS

THEODOSIANVS

IUSTINIANVS

	13 si per obreptionem fuerit inpetrata	
	14 de conditis in publicis horreis	10, 26 =
	15 de publica comparatione	10, 27 ut nemini liceat in coemptione specierum se excusare <i>cel.</i>
	16 de extraordinariis sive sordidis muneribus	10, 48 de excusationibus munerum
	17 de equorum conlatione	
	18 qui a praebitione tironum et equorum excusentur	
	19 de conlatione fundorum patrimonialium vel enfyteuticorum et rei privatae	11, 65 =
	20 de conlatione donatarum vel relevatarum possessionum	10, 28 de collatione donatarum vel relevatarum <i>cel.</i>
	21 de conlatione aeris	10, 29 =
	22 ne conlationis translatio postuletur	
	23 de protostasia	
	24 de patrociniis vicorum	11, 54 ut nemo ad suum patrocinium suscipiat vicos vel rusticanos eorum
	25 de quadrimenstruis brevibus	1, 42 =
	26 de discussoribus	10, 30 =
	27 de alimentis quae inopes parentes de publico petere debent	
	28 de indulgentiis debitorum	
	29 de relationibus	7, 61 =
Iust. 7, 62, 1—11	30 de appellationibus et poenis earum et consultationibus	7, 62 de appellationibus et consultationibus
	31 de reparationibus appellationum	7, 63 de temporibus et reparationibus appellationum seu consultationum
	32 de secundo lapsu	
	33 de dilationibus ex consensu	
Iust. 7, 67, 1	34 de his qui per metum iudicis non appellaverunt	7, 67 =
Iust. 7, 66, 1—5	35 si pendente appellatione mors intervenerit	7, 66 =
Iust. 7, 65, 1	36 quorum appellationes non recipiantur	7, 65 =
	37 si de momento fuerit appellatum	7, 69 si de momentaria possessione fuerit appellatum
	38 de possessione ab eo, qui bis provocaverit, transferenda	
Iust. 4, 20, 1—8.	39 de fide testium et instrumentorum	4, 20 de testibus
4, 21, 1—14		4, 21 de fide instrumentorum <i>cel.</i>
THEODOSIANI LIBER DVODECIMVS		
Iust. 10, 32, 1—13	1 de decurionibus	10, 32 de decurionibus et filiis eorum <i>cel.</i>
	2 de praebendo salario	10, 37 =
	3 de praediis et mancipiis curialium sine decreto non alienandis	10, 34 =

GREGORIANVS	THEODOSIANVS	IUSTINIANVS
Iust. 10, 48, 1—4	4 de inponenda lucrativis descriptione	10, 86 =
	5 quemadmodum munera civilia indicantur	10, 49 =
	6 de susceptoribus, praepositis et arcariis	10, 72 =
	7 de ponderatoribus et auri inlatione	10, 78 =
Iust. 10, 65, 1—3	8 de auri publici prosecutoribus	10, 74 =
	9 de his, quae ex publica conlatione inlata sunt, non usurpandis	10, 75 =
	10 ne praefectianus exactoris... fungatur officio	
	11 de curatoribus kalendarii et fideiusso- ribus eorum	
Iust. 10, 52, 1—5	12 de legatis et decretis legationum	10, 65 de legationibus
	13 de auro coronario	10, 76 =
	14 de irenarchis	10, 77 =
	15 de centurionibus	
	16 de mancipibus	
	17 de his qui numero liberorum vel paupertate excusationem meruerint	10, 52 =
	18 si curialis relictis civitate rus habi- tare maluerit	10, 38 =
	19 de his qui condicionem propriam reliquerunt	

THEODOSIANI LIBER DECIMVS TERTIVS

Iust. 10, 53, 1—5	1 de lustrali conlatione	11, 1 de tollenda lustralis auri conlatione
	2 de argenti pretio quod thesauris infertur	10, 78 =
	3 de medicis et professoribus	10, 53 de professoribus et me- dicis
	4 de excusationibus artificum	10, 66 =
	5 de naviculariis	11, 2 de naviculariis seu nau- cleris publicas species transportantibus
	6 de praediis naviculariorum	11, 8 =
	7 de navibus non excusandis	11, 4 =
	8 ne quid oneri publico inponatur	11, 5 =
	9 de naufragiis	11, 6 =
	10 de censu sive adscriptione	11, 58 de censibus et censi- toribus et peraequatori- bus et inspectoribus
	11 de censoribus, peraequatoribus et inspectoribus	

THEODOSIANI LIBER DECIMVS QVARTVS

	1 de decuriis urbis Romae	11, 14 =
	2 de privilegiis corporatorum urbis Romae	11, 15 =
	3 de pistoribus et catabolensibus	11, 16 de pistoribus
	4 de suariis, pecuariis et susceptoribus vini ceterisque corporatis	11, 17 de suariis et suscepto- ribus cet.
	5 de mancipibus thermarum urbis et subvectione lignorum	

GREGORIANVS

THEODOSIANVS

IVSTINIANVS

6 de calcis coctoribus urbis Romae et Constantinopolitanae	
7 de collegiatis	11, 18 de collegiatis et charto- pratis et nummulariis
8 de centonariis et dendroforis	
9 de studiis liberalibus urbis Romae et Constantinopolitanae	11, 19 =
10 de habitu, quo uti oportet intra urbem	
11 quibus militaribus ad urbem non liceat accedere	
12 de honoratorum vehiculis	11, 20 =
13 de iure Italico urbis Constantino- politanae	11, 21 de privilegiis urbis Con- stantinopolitanae
14 de campo Martio urbis Romae	
15 de canone frumentario urbis Romae	11, 23 =
16 de frumento urbis Constantinopoli- tanae	11, 24 =
17 de annonis civicis et pane gradili	11, 25 de annonis civilibus
18 de mendicantibus non invalidis	11, 26 =
19 de pretio panis Ostiensis	
20 de pretio piscis	
21 de nautis Tiberinis	11, 27 =
22 de saccariis Portus Romae	
23 de patronis horreorum Portuensium	
24 de mensis oleariiis	
25 de frumento Karthaginiensi	
26 de frumento Alexandrino	11, 28 =
27 de Alexandrinae plebis primatibus	11, 29 de Alexandriae prima- tibus

THEODOSIANI LIBER DECIMVS QVINTVS

1 de operibus publicis	8, 11 =
2 de aquaeductu	11, 43 =
3 de itinere muniendo	
4 de imaginibus imperialibus	1, 24 de statuis et imaginibus
5 de spectaculis	11, 41 de spectaculis et scae- nicis et lenonibus 11, 46 de maiuma
6 de maiuma	
7 de scaenicis	
8 de lenonibus	
9 de expensis ludorum	11, 42 de expensis publicorum ludorum
10 de equis curulibus	
11 de venatione ferarum	11, 45 =
12 de gladiatoribus	11, 44 de gladiatoribus peni- tus tollendis
13 de usu sellarum	
14 de infirmandis his, quae sub tyrannis aut barbaris gesta sunt	
15 quibus armorum usus interdictus est	11, 47 ut armorum usus inacio principe interdictus sit

GREGORIANVS

THEODOSIANVS

IUSTINIANVS

THEODOSIANI LIBER DECIMVS SEXTVS

	1 de fide catholica	1, 1 de summa trinitate et de fide catholica et ut nemo de ea contendere audeat
	2 de episcopis, ecclesiis et clericis	1, 2 de sacrosanctis ecclesiis et de rebus et privilegiis earum
	3 de monachis	1, 3 de episcopis et clericis . . . et monachis cœ.
	4 de his qui super religione contendunt	1, 4 . . . ut nemo de (religione) contendere audeat
	5 de hæreticis	1, 5 de hæreticis et Manichæis et Samaritis
	6 ne sanctum baptismum iteretur	1, 6 =
	7 de apostatis	1, 7 =
Iust. 1, 9, 1. 2	8 de Iudæis, cælicolis et Samaritanis	1, 9 de Iudæis et cælicolis
	9 ne Christianum mancipium Iudæus habeat	1, 10 ne Christianum mancipium hæreticus vel paganus vel Iudæus habeat cœ.
	10 de paganis, sacrificiis et templis	1, 11 =
	11 de religione	

In hac tabula quamquam per primos quinque libros rubricæ multæ desiderantur, quæ fuerunt in Theodosiano integro (ita tertius liber titulos habuit triginta duos, quorum supersunt unus et viginti), item in libro octavo extremo aliquot videntur periisse, nihilominus apparet Theodosianum per libros II. III. IIII dispositum esse ad ordinem edicti prætoris urbani aliquoties tamen amplificatum, ut in secundo locus de iurisdictione auctus est, in tertio non de re uxoria sola agitur, sed de universo iure nuptiarum. Sed ad hanc partem edictalem accesserunt ea quæ continentur tam in libro primo quam in duodecim posterioribus. In iis quæ præcipue agnoscitur ordinatio (nam non paucae rubricæ vix ad aliquam legem certam exigi poterunt) hæc est.

- I, 1—4 de iure et legibus
- 5—34 de magistratibus administrantibus (similia etiam edictum in principio habuit)
- V, 1—4 de hereditatibus iuris civilis
- 12—19 de fundis colonisque patrimonialibus
- VI totus de dignitatibus
- VII totus de re militari
- VIII, 1—11 de apparitoribus
- 12—15 de donationibus
- 16—19 de cælibatu et orbitate et de liberis
- VIII totus de delictis
- X totus de iure fisci
- XI, 1—28 de tributis
- 29—39 de appellationibus
- XII totus de re municipali
- XIII totus de mercatoribus naviculariis agricolis
- XIII totus de iure Romæ Constantinopolis Karthaginis Alexandriæ
- XV, 1—4 de operibus publicis
- 5—12 de voluptatibus populi
- XVI totus de rebus ecclesiasticis

Haec rerum compositio, quae in scriptis hodie servatis non comparet ante Theodosianum, si quaerimus unde venerit, respondet quodammodo ipse imperator corpus confectum esse ad similitudinem Gregoriani atque Hermogeniani codicis. Hunc ut mittamus (nam ex Hermogeniano cum libri nusquam citentur, sed solae rubricae, probabile est eum proprio destitutum Gregorianum ordinem retinuisse), Gregoriani excerpta in brevium recepta (p. 224 seq. Krueger), quorum locus certus est, ostendunt libros eius decem primos et ipsos dispositos fuisse ad edictum praetoris et ita eorum ordinem convenire cum Theodosiano; nisi quod titulum unum (C. Th. 2, 31. 32 = Iust. 4, 26) 'quod cum eo qui in aliena potestate est negotium gestum esse dicetur' Gregorianus ad edicti formam collocat ante titulum 'si certum petatur', Theodosianus cum Iustiniano eos titulos invertit. Liber decimus Gregoriani habens secundum excerpta illa titulum 'quibus res iudicata non noceat' (= Iust. 7, 56) tractavit partem edicti extremam 'de re iudicata'. At post librum decimum quos titulos quo ordine habuerit Gregorianus, parum intellegitur; quae inde citantur cum numero libri et rubrica haec tantum sunt:

lib. XII	tit. De sponsoribus et fideiussoribus (lex Rom. Burg. 14, 7)	
lib. XIII	[tit. De donationibus?]	(Vat. fr. 266*. 272. 285. 286. 288; cf. 270: 'Hermogenianus titulo de donationibus')
lib. XIII	tit. De patria potestate	(epit. Visigoth.)
lib. XVIII	tit. De accusationibus	(Coll. 3, 4)
lib. *III	tit. Ad legem Corneliam de sicariis et veneficiis	(Coll. 1, 8) } librorum numeri corrupti sint neceesse est, cum Gregorianus in l. I—X edictum sequatur
lib. *VII	tit. De maleficiis et Manichaeis	(Coll. 15, 3)

Addi potest ex Hermogeniano, qui libros non habet, titulus 'de iure fisci'. Titulus de sponsoribus et fideiussoribus quomodo Gregoriani libro XII inseri potuerit, non perspicio. At de donationibus titulus evidenter respondet Theodosiano 8, 12, item titulus 'de patria potestate' similis Th. 8, 17—19; item titulus de accusationibus redit in Theodosiano 9, 1 ibidemque adsunt tituli de sicariis 9, 14, de maleficiis 9, 16. Respondebat igitur Gregoriani liber XIII aliquatenus certe Theodosiani libro octavo, item Gregoriani liber XVIII Theodosiani libro nono, titulus 'de iure fisci' Theodosiani decimo poteritque non sine aliqua specie veri conici iuris Romani ampliationem eam, quae ad rubricas edictales adiunxit complures derivatas alias ex iure civili, alias ex partibus iuris publici privatique neque in praetorio iure neque in civili repraesentatis, in summa re redire ad Gregorii opus magnum et passim usitatum. Confirmat coniecturam Iustinianus codex, quem supra composui cum Theodosiano. Nam quamquam multa transposuerunt prudentes Iustiniani non raro contra ordinationem vetustam (ita titulum 'de vectigalibus et commissis' Th. 4, 13 collocatum loco antiquo edictali inde motum cum monopoliiis similibusque 4, 61 composuerunt) adeoque imperite (ut praetorem recte Th. 6, 4 collocatum inter dignitates et ab ipsis 12, 2 ibidem relictum praeterea posuerunt perperam 1, 39 inter administratores), duo codices in ordinatione simili fundamento innituntur, modo retineas Theodosiani librum XVI a Iustinianis factum esse primi partem priorem, illius libros VI et VII et VIII partem priorem respondere Iustiniano XII, illius libri VIII partem posteriorem et totos VIII—XV redire in Iustiniana sylloge in libri VIII parte posteriore et libris VIII. X. XI. Secutos autem esse compilatores Iustinianos non solum Theodosianum, sed simul Gregorianum propterea probabile est, quod cum ex hoc constitutiones permultas receperint, magna ex parte eas rettulisse videntur eodem ordine et sub titulis iisdem, ut legebantur in Gregoriano. Quatenus adsunt in Iustiniano sub rubricis in Theodosiano redeuntibus, supra ad laterculum nostrum eas adnotavi; quod deficiunt fere ibi, ubi agitur de rebus publicis administrandis, inde explicandum est, quod eiusmodi constitutiones vitam brevem habere solent. — Poterit igitur ordo, quem in amplissimo opere Gregorius secutus est, aliquatenus reconcinnari adhibitis codicibus duobus Theodosiano teste longe fideliore et pleniori et Iustiniano. Sed eiusmodi temptamina abhorrant ab editione Theodosiani.

Constitutiones imperatorias prudentes aetatis Diocletianae Gregorius et Hermogenianus quatenus ad fori usum spectabant collegerunt tam ad magistratus directas quam ad privatos corporave, etiam sub edicti forma palam propositas (ut Collat. 6, 4; Iust. 10, 32, 2 cet.).

Iam constitutiones Theodosius colligi iubet *edictorum viribus aut sacra generalitate subnixas* (1, 1, 5) sive *edictales generalesque constitutiones in certis provinciis aut locis valere et proponi iussas* (1, 1, 6) sive breviter *generales* (1, 1, 5). Propter eam causam cum abrogarentur leges imperatoriae omnes ante hunc codicem emissae neque in eum receptae, excipiuntur in promulgando codice *quae habentur apud militem sancta principia vel de titulis publicis expensarum aliarumque rerum gratia quae in regestis diversorum officiorum relata sunt* (Theodosius nov. 1). Significantur omnino licet imperfecte constitutiones non generales. Constitutio generalis quid significet, infra capite decimo in praemissis ad constitutionum conspectum explicabitur; hoc loco sufficiet breviter monere praeteritas esse cum constitutiones imperatorum non legitimorum, sicuti recte observat auctor chronicorum Gallicorum (p. XI), nam Licinii, Magnentii, Maximi reliquorumque 'tyrannorum' constitutiones nullae in hoc corpore reperiuntur, tum eorum omnium, qui fuerunt ante Constantinum primum. Hoc mandatum eo videtur spectare, quod anteriores collectae extarent in voluminibus Gregoriano et Hermogeniano; attamen diligentius quaerenti apparebit eam causam non esse primariam. Nam Gregorii sylloge cum videatur edita esse a. 295 et in eo finivisse, Hermogeniani corporis editio ea, quam adhibuerunt prudentes Iustiniani quamque item Theodosius videtur respexisse, publicata est regentibus imperium Constantino et Licinio pervenitque certe ad a. 314 (Iust. 3, 1, 8 + 7, 22, 3); contra constitutionum in Theodosianum receptarum antiquissima est 10, 10, 1 + 13, 10, 1 data a. 312/3; tria igitur haec corpora non recte continua creduntur. — Vere mihi videntur corpora duo antiquiora ipsa sua natura differre a Theodosiano, illa profecta esse ex imperii ordinatione Augusta, secundum quam princeps ius respondendi sive legum interpretandarum habuit, non habuit ius legis generalis dandae (*Staatsrecht* 2^a, 881 seq.), Theodosianum pendere ex iure imperatorio pleniore, eo scilicet quod explicat sub Ulpiani nomine prudens aliquis posterior Dig. 1, 4, 1 (cf. *Staatsrecht* 2^a, 876 not. 3). Adsumpsit id omnino non re (id enim longe ante factum est), sed nomine et expressim Constantinus primus, quem ob eam causam ni fallor imperator Iulianus reprehendit utpote *novatorem turbatoremque priscarum legum et moris antiquitus recepti* (Ammianus 21, 10, 8). Propterea constitutiones directae ad privatos, quales etiam imperatorum post Constantinum aliquot ex corporis Hermogeniani editione postrema adfert auctor Consultationis veteris iurisconsulti, nullae sunt in Theodosiano habendaeque sunt, quae in eo leguntur, omnes pro legibus, aut directae ad populum senatumque aut per magistratus publice propositae. Quamquam hac lege posita fines inter constitutiones recipiendas et omittendas non absolute Theodosius determinavit; constitutiones enim ad corpora directae, quae passim inveniuntur in Theodosiano, ad sacram generalitatem vix recte adspirant et omnino ex rescriptis ad magistratus datis quatenus essent generalia, necessario pendebat a compositorum arbitrio. Sed hoc religiose videntur observasse, ut excluderent constitutiones omnes emissas ad homines privatos. Ceterum tabula infra cap. decimo proposita continentur nomina eorum, ad quos directae sunt constitutiones in Theodosianum receptae, per genera composita.

Earum virium eorumque temporum, quae modo indicavimus, cunctas constitutiones colligi iussit Theodosius etiam mutatas postea vel sublatas. Corporis formati Constantinopoli constitutionum Orientalium postrema data est a. 437 Mart. 16 (6, 23, 4), scilicet anno fere ante publicatum codicem a. 438 Febr. 15, Occidentalium postrema Ravennae a. 432 (6, 23, 3). Mandato quatenus compilatores satisfacere potuerint, pendet a quaestione, unde sumpserint imperiales constitutiones eo magis perplexa, quod tota in coniectura posita est, neque proprie Theodosiano editori de ea re tractandum est. Equidem quid sentiam, cum alibi (*Zeitschrift der Savigny-Stiftung, röm. Abth.*, vol. 21 [1900] p. 164—175) exposuerim, hoc loco breviter repetam plenum constitutionum illarum apparatus compilatoribus nequaquam praesto fuisse itaque multas horum temporum in Theodosiano desiderari cum alibi tum in ipso eo memoratas; ad Orientem spectantes constitutiones plerasque sumptas esse non tam ex scriniis imperatoris quam ex tabulariis magistratuum Constantinopoli residentium, praeterea quasdam proficisci ex propositis Beryti et ita delatis ad eius scholae antecessores; constitutiones spectantes ad Occidentem pendere fere ex propositione earum publica, subesse videri syllogen aliquam privato labore compositam a iuris perito Karthaginensi. Eas quaestiones ut missas facimus, ita enumerabuntur hoc loco constitutiones

quae cum mutilae receptae sint in Theodosianum, aliunde integrae ad nos pervenerunt numero paucae, sed ad iudicium de Theodosiano ferendo utilissimae:

- 1, 16, 8 Iuliani: in lapidibus duobus repertis Amorgi et Lesbi C. I. L. III, 459 et 14198
- 3, 30, 2 + 8, 12, 1 Constantini: Vaticana fragmenta 249
- 5, 7, 2 Honorii et Theodosii II: *sylloge Sirmondiana* n. 16
- 8, 12, 1 vide 3, 30, 2
- 9, 5, 1 Constantini: in lapidibus repertis Patavii C. I. L. V, 2781 et Lytti in Creta C. I. L. III, 12043 et in oppido Tlo in Lycia (C. I. L. III, 12183). Cf. Bruns fontes iuris Romani antiqui ed. 6 p. 249
- 9, 7, 6 Valentiniani II, Theodosii I et Arcadii: Collatio leg. Mos. et Rom. 5, 3
- 9, 17, 5, 1 Iuliani: Graece inter opera eius epist. 77 (vol. 2 p. 601 Hertlein)
- 9, 25, 3 + 16, 2, 44 Honorii et Theodosii II: *Sirmondiana* 10
- 9, 45, 4 Theodosii II et Valentiniani III: inter acta concilii Ephesini (Mansi coll. concil. 5, 437) Graece; quamquam lex publicata est lingua utraque, Latinus textus inter acta illa editus versus esse videtur ex Graeco
- 13, 3, 4 Iuliani: Graece inter opera eius epist. 25 b
- 16, 2, 31 + 16, 5, 46 Honorii et Theodosii II: *Sirmondiana* 14
- 16, 2, 35 Arcadii, Honorii, Theodosii II: *Sirmondiana* 2
- 16, 2, 39 Arcadii et Honorii: *Sirmondiana* 9
- 16, 2, 40 Honorii et Theodosii II: *Sirmondiana* 11
- 16, 2, 41 Honorii et Theodosii II: *Sirmondiana* 15
- 16, 2, 44 vide 9, 25, 3
- 16, 2, 47 + 16, 5, 62 = 16, 5, 64 Theodosii II et Valentiniani III: *Sirmondiana* 6
- 16, 5, 43 + 16, 10, 11 Honorii et Theodosii II: *Sirmondiana* 12
- 16, 5, 46 vide 16, 2, 31
- 16, 5, 62 vide 16, 2, 47
- 16, 5, 64 vide 16, 2, 47
- 16, 5, 66 Theodosii II et Valentiniani III: inter acta concilii Ephesini Latine et Graece (Mansi 5, 413)
- 16, 8, 5 + 16, 9, 1 Constantini: *Sirmondiana* 4
- 16, 9, 1 vide 16, 8, 5
- 16, 10, 11 vide 16, 5, 43
- 16, 11, 3 Honorii et Theodosii II: inter gesta Karthaginensia (Mansi vol. 4 p. 53. 186).

Corpus disponendum esse ad titulos 'rerum indices' et ubi res requireret constitutionem soluto tenore per partes pluribus eorum inserendam ordinavit imperator, itaque fecerunt sedecimviri. In titulo unoquoque constitutiones ita iubentur collocari, ut *non solum consulum dierumque supputatione, sed etiam ex ipsa compositione vel ordine lectionis* temporum ordo compareat (1, 1, 5); id quod cum leges quoque antiquatae vel inmutatae recipiendae essent, necessario requirebatur, ut intellexerent in re forensi libro utentes *validiora esse quae sunt posteriora*. Huic quoque mandato compilatores obtemperarunt obaedientia suspiciosa; nam sine die et consule vix ulla constitutio remansit et admodum raro inveniuntur contra fastos transpositae.¹⁾ Sed de constitutionum diebus itemque de locis adscriptis quae dicenda sunt, locum invenient capite decimo in praemissis ad conspectum earum per ordinem temporum digestum.

¹⁾ Transpositae sunt 2, 16, 1. 2 [recte 2. 1; traditum ordinem cum factis non congruentem libri plerique ita retinuerunt, ut propter eum subscriptionem interpolarent] — 6, 4, 12.... 16 [recte 14. 15. 16. 12. 13] — 7, 8, 2. 1 [recte 1. 2, sicut restituimus, cum librarius errasse videatur] — 7, 8, 7. 8 [recte 8. 7, nisi scr. est in 1. 7 *ian. pro iun.*] — 7, 8, 16. 17 [recte 17. 16; compilatores non attenderunt ad formulam postconsulatus in 1. 16] — 8, 5, 37. 38 [recte 38. 37, nisi in subscriptionibus erratum est] — 10, 1, 14. 15 [recte 15. 14] — 10, 26, 1. 2 [recte 2. 1] — 11, 28, 5. 6 [recte 6. 5 secundum dies subscriptos, sed ordo ipse 5. 6 videtur esse genuinus] — 12, 1, 69. 70 [recte 70. 69] — 12, 1, 89. 90 [recte 90. 89; hic quoque compilatores non attenderunt ad postconsulatum] — 12, 1, 147.... 182 [recte 148.... 182. 147] — 13, 5, 20. 21 [recte 21. 20] — 16, 8, 2. 3 [recte 3. 2 secundum consules subscriptos; in 1. 3 pro *Galliano et Symmacho* codex *E* scripsit *Galliano et Basso*, ut subscriptiones conveniant cum ordine tradito]. Itaque quibusdam locis fieri potest ut ordo qui traditur verus sit subscriptionibus corruptis.

Ipsas constitutiones imperator poni iussit reiectis inutilibus, ut sola verba dispositiva remanerent; ambigua et obscura si qua reperirentur, ea elucidarentur et mutarentur. Syllogae ordinatorum significare solent formula *post alia*, praeterea uno loco (2, 10, 6) altera *inter cetera et ad locum* omissa esse alia ante verba relata, omissa in fine addita formula *et cetera*. Praeterea quomodo in ea re versati sint, parum liquet, cum paucas tantum constitutiones habeamus aut praeter Theodosianum alibi traditas aut in ipso geminatas; quae de his observanda sunt, infra explicabuntur in capite octavo de textus crisi.

Theodosianus secundum propositum imperatoris enuntiatum in prima illa iussione a. 429 tolli debuit una cum Gregoriano et Hermogeniano substituto novo solas leges in usu retentas complexuro. Sed id propositum Theodosius ipse non videtur retinuisse, cum in constitutionibus a. 435 et 438 eius mentio nulla fiat. Publicatus, ut diximus, Theodosianus in partibus tam Orientis quam Occidentis a. 438 locum suum retinuit in Oriente usque ad a. 529, quo Iustinianus alterum illud inceptum executus abrogatis tribus constitutionum syllogis antiquis suam substituit. Ita Orientis prudentes Theodosianum per breve tantum tempus usurpaverunt, et ibi corpora iuris a longo inde tempore tractata Ulpiani et Papiniani et Gregorianum Theodosianum neque in usu forensi aequavit neque in scholis. Nam in operibus prudentium Byzantium Iustiniano antiquioribus cum subinde inveniuntur explanationes legum ab iis adhibitum, Theodosianus nominatim quod sciam non citatur nisi in scholiis Sinaiticis (c. 1. 2) et fortasse apud Laurentium Lydum de mag. 2, 10 = 3, 23 = 3, 40, nam constitutio Arcadii quam citat relata *ἐν τῇ πάλαι Θεοδοσιανῇ*, omissam autem *ἐν τῇ νεαυῇ*, videtur esse Th. 8, 5, 35 vere Gratiani, nisi tota a Lydo allegata constitutio ficticia est ut alia multa apud eum auctorem et fortasse ibi maxime, ubi auctor provocat ad leges quae fuerunt. Item perraro prudentes Constantinopolitani antiquiores mentionem faciunt constitutionum ex Theodosiano sumptarum, ut Patricius (schol. Bas. 23, 1, 60) meminit constitutionis a. 408 (Iust. 2, 42, 16). Codices denique scripti corporis huius nulli innotuerunt originem trahentes ex Oriente.

Ut breve in Oriente fuit regnum Theodosiani, ita diuturnum in Occidente. In Italiae sane parte maiore per Iustinianum ius antiquum pariter atque in Oriente sublatum est. At reges Germani, qui post sublatum a. 476 Occidentis imperium in his partibus regnabant, ut populares suos suo quemque iure, ita homines Romanos sibi subditos Romano vivere voluerunt. Sane Theodericus († 526) in Italia, Recessuinus (649—672) in Hispania, legum codicibus Gothicis et Romanis communibus editis, Romanum ius sustulerunt; sed remansit id aliquamdiu in Hispania et per longa saecula cum in Italia Langobardorum tum praesertim in Gallia, et inter iuris Romani libros usurpatos in Gallia longe primum locum obtinuit, per Breviarium scilicet, Theodosianum; vere de eo quae habemus, redeunt omnia fere ad eius per Gallias usurpationem per saecula continuatam. Sed quaestiones hae late diffusae et implicatae cum meam provinciam excedant, quod ipse praestare nequeo, suppeditarunt amici. Scilicet intercedente Mitteisio Alfredus Wretschko professor Oenipontanus testimonia de Breviarii Alariciani usu per medium aevum et forensi et scholastico mea causa post Savignium et Haenelium diligenter composuit, ut in Appendice praefationis huius leguntur.

At lex Romana Visigothorum sive, ut post Tilianam (a. 1550) Theodosiani editionem hodie dicere consuevimus, Breviarium Alarici ne hic quidem potest praeteriri; nam non solum magnam Theodosiani partem aut cum paucis aut sola servavit, sed etiam codicum Theodosiani enarratio tam necessario redit ad Breviarii libros, ut de origine eius quae comperimus, hic locum sibi postulent. De ea re cum rerum scriptores taceant, omnia ea veniunt ex praescriptis et subscriptis inventis in exemplaribus, quae sunt haec.

BREVIARII ALARICIANI PRAESCRIPTIO.

AVCTORITAS. SVBSCRIPTIO.¹⁾

In Alaricianis quoniam codices adhibui magna ex parte diversos ab usurpatis ad recensendum Theodosianum, indicem praemittere visum est librorum in hoc capite nomi-

¹⁾ Sub hoc titulo quae leguntur, communicata cum collega meo Karolo Zeumer item prodierunt breviate in editione eius legum Visigothorum p. 465—467.

natorum. Notae eorum, qui redeunt in apparatu meo Theodosiano, eadem sunt atque editionis; in reliquis retinui fere numeros Haenelianos. In quibusdam et plenis et decurtatis et in Aegidianis plerisque notis abstinui (ut ostendit laterculus subiectos) ipsos indices ponens. De singulis infra suis locis breviter exponetur.

<i>N</i> = Parisinus 4404	Breviarii pleni (plerique libri cum a capite mutili sint, ut <i>HOECFML</i> , utrum habuerint Alariciana necne, ignoratur)
<i>S</i> = Parisinus 4405	
11 = Parisinus 4406 f. 57—59	
17 = Vaticanus Ottobon. 2225	
24 = Montispessulanus 136	Breviarii decurtati
27 = Parisinus 4408	
29 = Parisinus 4410	
27 = Ambrosianus C. 276 inf.	
38 = Leidensis Voss. q. 47	
39 = Varsoviensis antea Kelleri	
43 = Berolinensis q. 150	
44 = Parisinus 9652 (= suppl. Lat. 779)	Epitomae Monachi
Vaticanus reginae 1050	
64 = Berol. Phillipps. 1735	
Leidensis publ. q. 119	
Leidensis univ. 114	
<i>A</i> ¹ = Parisinus 4409 f. 144	
Parisinus 4416	
Parisinus 4417	
Parisinus 4626	
Parisinus 4633	
Parisinus 4696	
Parisinus nouv. acq. Lat. 204	
Vaticanus reg. 991	Epitomae Aegidianae
Sanpaulianus	

I. [PRAESCRIPTIO BREVIARII].

Praescriptionem non habent ex libris plenis a capite integris NA; habent suo loco ante Commonitorium libri scripti duo, codex Parisinus 4405 (= S cum inde descripto Parisino 16001) ex plenis et epitomae Monachi liber Berolinensis Phillippsianus n. 1735 (= 64; in hoc libro plura evanuerunt). Decurtatus Montispessulanus 136 (= 24) Commonitorio praemittit verba hinc sumpta: in hoc corpore continetur tota lex Romana. Post Commonitorium eandem exhibent decurtati quattuor Parisini 4408 (= 27) et 9652 (= 44), Berolinensis q. 150 (= 43), Varsoviensis Kellerianus (= 39; non vidi, dedi v. l. ad Haenelium). Habet eam ex cod. S Quinaciana editio a. 1566.

In hoc corpore continentur
 leges sive species iuris
 de Theodosiano vel de diversis libris
 electae vel, sicut praeceptum est, explanatae
 s anno XXII regnante domno Alarico rege p. Chr. 506
 ordinante viro illustre Goiarico comite.

2 species] mores species 27 8 theodosiano *S* alarici 64, regnante alarici regi (regi om. 27*)
 uel de] de 27. 39. 43. 44, et Cui. 4 elec- 27, regnante alarici 43, regni alarici 39. 44
 tae] edictae 27. 44 uel] et Cui. explanatae] 6 uiro illustre (-tri Cui)] uir inluster 27. 39.
 exemplatae 64, explanari 27. 39. 43. 44 5 xxii] 43. 44, evanuit 64 goiarico] *S*, gotharico
S, xxi 27. 39. 43. 44, evanuit 64 regnante 27. 39. 43. 44, evanuit 64 in fine add. fili-
 domno alarico rege] *S*, riosissimi regis citer 64, feliciter 27. 44, feliciter explicit 43

II. EXEMPLAR AVCTORITATIS.

exemplar auctoritatis] *S.* 64 Cui., auctoritas (auctori 27) alario
regis (rege *N.*) *N.* 11. 27. 29 *A*¹ et Aegidiani reliqui

Commonitorium habent loco antiquo, scilicet post brevii praescriptionem (breviatam in Montispezz.) tres libri modo laudati, Parisinus 4406 (= *S.*) integri operis et decurtatus Montispezz. 136 (= 24) et epitomae Monachi quae dicitur codex Berolinensis (= 64), qui solus ex tot codicibus Alaricianis praescriptionem auctoritatem subscriptionem omnes tres et suis quidem locis exhibet. Eundem auctoritatis textum exhibent, ut monstrat varia lectio, brevii libri quatuor, Parisinus 4406 f. 57—59 (= 11) fortasse olim plenus et decurtati tres Parisinus 4410 (= 29), Ambrosianus C 276 inf. (= 37, sed parte folii inferiore deperdita), Lugdunensis Voss. q. 47 (= 38). Omissa praescriptione habet *Commonitorium* ex libris plenis Parisinus 4404 (= *N.*); praescriptione transposita, ut supra dictum est, decurtati quatuor, Parisinus 4408 (= 27), Parisinus 9652 (= 44), Varsoviensis Kellerianus (= 39), Berolinensis Lat. q. 180 (= 43). Praescripta sunt verba incipit liber legum in Parisinis 4408. 9652 et Berolinensi q. 180; tractatus de gradibus in Parisino 4406. Sequitur textus Theodosiani in Parisinis 4405. 4408. 9652, Ambrosiano C 276 inf., Berolinensi q. 180; rubricae in Montispezzulano 136; formulas de trina contentione et de litis expensis in Parisinis 4406. 4410 et in Leidensi Voss. q. 47, quae adnotavi, quoniam faciunt ad codicum parentelas determinandas. Denique auctoritas est in epitomae Aegidianae libris compluribus Paris. 4409 f. 144 = *A*¹. 4416. 4417. 4626. 4633. 4696. nouv. acq. Lat. 204; Vaticano reg. 991; Leidensibus duobus publ. q. 119 et univ. 114; Sanpauliano. — Adfuit *Commonitorium* in breviario pleno tam in prototypo classis prioris, cuius est codex *N.*, quam in prototypo posterioris, cuius est codex *S.*; sed tamen diversitas prototyporum eorum hic quoque apparet maxime inde quod v. 15 vocabulum pertinere omittunt et *N.* plenus et reliqui omnes. — Horum codicum, quos praeter Varsoviensem omnes ipse tractari vel descriptos habui, dedi lectionem plenam, nisi quod in Aegidianis solius *A*¹ lectionem plenam rettuli, praeter eum attendi potissimum ad Parisinum 4496 a reliquis passim discedentem. Ad archetypum ab *S.* diversum, scilicet datum non Timotheo, sed fortasse Nepotiano, redit codex 24 ab *S.* alibi passim recedens, sed habens, pariter atque *S.*, v. 15 verbum pertinere. *Commonitorium* quod abest a codice *A.*, inde explicatur, quod is integrum Theodosianum magis refert quam breviarium. — Editores antiquiores, etiam Tilius pendunt ab epitome Aegidiana; Osiacius a. 1566 emendatiorem, non emendatam dedit ad codicem Ranconeti = *S.* adiecta Karolingica subscriptione ex codice ignoto; in altera editione a. 1586 per Pithoeum adsumpsit codicem Parisinum 4406 = 11.

Commonitorium Timotheo v. spectabili comiti.

Utilitates populi nostri propitia divinitate tractantes hoc quoque, quod in legibus videbatur iniquum, meliore deliberatione corrigimus, ut omnis legum Romanarum et antiqui iuris obscuritas adhibitis sacerdotibus ac nobilibus viris in lucem intellegentiae melioris deducta resplendeat et nihil habeatur ambiguum, unde se diuturna aut diversa iurgantium inpugnet obiectio. Quibus omnibus enucleatis atque in unum librum pruden-

1 *commonitorium* timotheo u. spectabili comite (-ti *S*^b Cui.)] *S.* Cui., cum (*sequentis evanuerunt*) 64, incipit prologus ex corpore theodosiani *commonitori*(?)*u*(?)*m*(?) pot(?)*i*(?) | anum (*sequitur spatium vacuum*) men is (*sic*) in codice 24 legi, esse potuisse *commonitorium* ad Nepotianum amen scripsit ad me loco diligenter examinato Max. Bonnet, om. reliqui, sed in fine explicat *commonetorium* 38 2 utilitatis 11. 24. 27. 29. 37. 43, utilitatis *N.*, utilitas 38, utilitate 64 tractantis 11. 29. 38 legibus] iure *N.* 11. 29. 37. 38. 64 Pith. (ex 2) Cuiac. (1586) 3 videbatur] habebatur 11. 64 Pith. (ex 2) Cuiac. (1586), habebantur *N.*, habeatur 29. 37. 38 iniquum] esse iniquum 24 meliore] meliori *S.* 27. 43. 44 *A*¹, meliora 24

corrigimus] corrigimus *S.* 11. 24. 27. 37. 43, corrigimur 29. 38. 64 omnes *N.* 27. 37. 43. 44. 64 *A*¹ Tilius, omne 11. 29. 38 romanarum] romanorum 24. 27. 29. 38. 44 *A*¹ 4 iuris] iuri 38 adhibitis] addebitis 11. 29, adeditis 38, adhibetur 27 ac] hac *S.* 24 *A*¹ iuris] iuris Pith. lucem] legem 24 5 meliores 24 et] quod 11^a nihil] nuper 11. 29. 37. 38. 64 habeatur] habebatur 11. 29. 37. 38. 43^a. 64, habetur 44^a se om. 24^a 6 iurgantium] iurgantia 38, iurgantia *A*¹ aliaque, non omnia exemplaria Aegidiana inpugnat 43. 44 omnibus] hominibus 64, hominibus 38, annibus 24 enucleatis] *S.* 27. 43. 44 *A*¹, enudeatis 24, ennatis 64¹, inoblegatis 11. 29. 38, inobligatis 37, inuolutis *N.*

tium electione collectis haec quae excerpta sunt vel clariori interpretatione composita venerabilium episcoporum vel electorum provincialium nostrorum roboravit adensus. Et ideo, secundum subscriptum librum qui in thesauris nostris habetur oblatu, librum tibi pro discingendis negotiis nostra iussit clementia destinari, ut iuxta eius seriem universa 10 causarum sopiatur intentio nec aliud cuicumque aut de legibus aut de iure liceat in disceptatione proponere, nisi quod directi libri et subscripti viri spectabilis Aniani manu sic ut iussimus ordo complectitur. Providere ergo te convenit, ut in foro tuo nulla alia lex neque iuris formula proferri vel recipi praesumatur. Quod si factum fortasse constiterit, aut ad periculum capitis tui aut ad dispendium tuarum pertinere noveris facultatum. 15 Hanc vero praeeptionem directis libris iussimus adhaerere, ut universos ordinationis nostrae et disciplina teneat et poena constringat.

Recognovimus.

Dat. III non. Feb. anno XXII Alarici regis Tolosae.

7 electionem 24 excerpta] excerta 27. 43, excerpta 24. 44. 64 A¹, scripta 11. 29. 37. 38 uel om. 11. 38 clariore 11. 24. 29. 37. 38, clariorem 64 interpretationem 64 8 absensus 38 et om. 64 9 secundum om. 27. 43. 44 et libri Aegidiani praeter Par. 4696 subscriptum] scriptum N librum om. 38 qui] quae 24 thesauris] tabulis Tilius Cuiac. (text.) nostris] nostros N, om. 27. 43. 44 A¹ Tilius Cuiacius (text.) habetur] habeatur 24^a oblatu] NS. 11. 24. 27. 38. 43. 44 A¹, ablatos (?) 37, oblatum Cuiacius (marg.), collectus Tilius Cuiacius (text.) librum] librus 24, om. 27. 43. 44^b et Aegidiani quidam et Tilius et Cuiacius tibi] reliqui et ex Aegidiani Par. 4696, goiarici comitis (al. comite vel comiti) Aegidiani plerique, goiarico comiti Tilius Cuiacius (text.) interpolantes 10 discingendis] N, distinguendis S. 24, discutiendis (-tis 38) 11. 29. 37. 38. 64 Püh. (ex 2) et ex Aegidiani Paris. 4696 et Cuiacius (1586), distringendis 27. 43. 44 et Aegidiani plerique et Tl. Cui. (1566) ut] et 24 universa] universarum Aegidiani plures 11 sopiatur] supiatur 11^a, subiatur 24, suscipiatur 11^a nec] ne 38. 64 et ex Aeg. Paris. 4696 aliud] alium 11. 29. 38 cuiuscumque 24 aut de leg.] aut leg. N. 37, audient leg. 38 aut de iure] audire 38 12 proponere om. 38 directi] relictii 11. 38 subscripti] supra scripti Aegidiani plerique, subscriptionem 24 spectabilis] expectabilis 11. 29. 38 A¹, inlustris

24 aniani (anniani 11. 27. 43. 44^a) manu (manus 24. 38. 64)] anianus 29 13 complectitur] complectetur N, complecti 44^a ut om. 38 14 proferre 24. 29. 38 uel] uel aut 11^a. 29. 38. 64 recipi] recipe 24, reci 38 si factum] factum si S, si facti 11 fortasse] forte 11. 29 15 aut ad per.] at ad per. 43, tam ad per. N ad disp.] disp. 11 pertinere] S. 24 soli, om. N. 11. 28 et reliqui, etiam Aeg. Tl. Cui. 16 hanc] hunc 38 praeeptione 27. 38. 43 directis] derictis 29, disrectis 44, directi 24 libris] libri secuti 24 adhereri 11. 29. 38. 64 universus N. 24. 64, universis 11. 29 16/17 ordinationes 24 18 recognovimus S solus et inde Cuiacius subscr. habent NS. 11. 29. 38 soli 19 dat.] S, dat. sub die reliqui et Cui. iiii] iii N anno] annos 38 xxii] xxi legit qui in codice Lugdunensi 303 scripsit praefationem novellarum (Haenel p. 265): corpus (Theodosianum) postea Visigothorum rex Alaricus XXI regni sui anno una cum pontificibus et sacerdotibus nobilibusque viris subtractis illis, quae minus utilia populis videbantur, in CLXXXVIII titulis compendiauit alarici regis tolosae] S Cui., regnante alarici regis (alarici 38) tolosa (-se 17) 11. 29. 38, tholosa regnante alarico rege N add. et iterum anno XX regnante Karolo rege Francorum et Langobardorum et patricio Romanorum Cuiacius (1566)

III. SVBSCRIPTIO ANIANI.

Subscriptio Aniani tradita est formis duabus diversis, quarum prior videtur genuina, altera interpolata adsumptis praescriptione et Commonitorio. Illam habent libri Aegidiani soli et loco quidem antiquo post Commonitorium; hanc loco antiquo post breviarium unus codex epitomae Monachi Berolinensis, praeterea loco notam post catalogum aliquem regum Francorum liber unus Breviarii plenius Vaticanus Ottobonianus 2225 et decurtati duo Parisinus 4409 et Vaticanus reginae 1060. — Ediderunt posteriorem Sirmondus opp. vol. 4 ed. Ven. p. 266 repertam post breviarium in duobus codicibus 'nostro' et regio 1097 et Gothofredus proteg. p. CCXXII ex codice regio n. XCVII (scr. MXCVII). Sirmondi 'noster' est Berolinensis eo tempore Claromontanus Iesuitarum, aller tum 'regius 1097' est Parisinus 4409 eo tempore ita notatus.

FORMA A

Anianus vir spectabilis
ex praeceptione gloriosi Alarici regis

hunc codicem
de Theodosiani legibus atque species iuris
vel diversis libris electum
Aduris
anno XXII eo regnante
edidi atque subscripsi

*Sic legitur post Commonitorium in libris
epitomas Aegidianae Parisinis 4409 f. 144.
4416. 4417. 4626. 4633. nouv. acq. 204*

1 an. u. sp. (expectabilis 4416) om. 4409
2 perceptione 4416, ceptione 4626 gloriosi
om. 4416 4 theodosianis 4416 spetie 4417,
sententiis 4416 et sic Aeg.(ed.)Til. Cui. 6 ad-
iuris 4626 7 ego 4633

FORMA B

Anianus vir spectabilis
ex praeceptione domni nostri gloriosissimi
regis Alarici
ordinante viro magnifico et inl. Goiarico
com
hunc codicem legum iuris
secundum authenticum subscriptum vel
in thesauris editum
subscripsi et edidi
sub die III non. Feb.
anno XXII domni nostri Alarici regis

*Sic legitur et in epitoma Monachi quae
dicitur cod. Berol. Philippaeano 1785 post bre-
viarium et loco suo mota post catalogum re-
gum Francorum finientem in Pippino, quem
dabimus infra in enumeratione codicum de-
curtatorum, in libris duobus decurtatis Pari-
sino 4409 f. 120 et Vaticano reginae 1060 et
uno pleno Vaticano Ottoboniano 2225*

1 annianus libri expectabilis Ber., scolasticus
Par.Ott. 8 uero magnifico Ber. (ante corr.)
et om. Ber. gaiairico Ber. 4 hunc om.
Ber. legum iuris Ber. Ott., legum Par.
5 scriptum Ott. editum Ber.Par., traditum Ott.
6 edidi] dedi Ott. 7 iiii] iiii Ott. 8 domno
nostro libri alarici regis] Ber., alarico rege Ott.

Quae in his continentur, ita ordinanda videntur esse.

1. Formata est sylloge ex praeceptione Alarici regis (III, 2). Quae ea continentur cum dicantur *sicut praeceptum est explanata* (I, 4), item *clariori interpretatione composita* (II, 7), inde colligemus praeceptionem regis etiam ad interpretationem pervenisse, quam cave credas adsumptam esse ex commentariis anterioribus (cf. quae infra adnotabuntur de cod. Vaticano reginae 520). Immo corpus non vere absolutum esse, sed ex manibus conditorum imperfectum adhuc exemptum et publicatum non solum declarant capita extrema, quae ab homine non imbecillo ita in vulgus edi non potuerunt, sed etiam observationes aliquot temporariae in uno codice antiquissimo *P* aliquoties distinctae caractere diverso, in multis autem omissae, quas auctor tollere voluit nec potuit, exempli causa¹⁾: *hoc de iure addendum est* (ad *2, 4, 6); item *hic de iure addendum, quid sit fiducia* (*5, 1, 3); *hic de iure addendum, quae sit poena sacrilegii* (*6, 5, 2); *hic de iure requiendum de revocandis donationibus* (8, 13, 2), item *hic de iure addendum, qui calumniatores esse possunt* (9, 39, 3); etiam explicatius *de retentionibus, quia hoc lex ista non evidenter ostendit, in iure, hoc est in Pauli sententiis sub titulo de dotibus requiendum aut certe in Pauli responsis sub titulo de re uxoria* (3, 13, 2; similiter 8, 16, 2). Ad novellam Valentiniani 34 cum adnotet interpres quae ibi caventur de iudicio episcopali abrogata esse *lege posteriore Maioriani*, is locus non reperitur in Breviario, quamquam fuit sine dubio in novella Maioriani undecima. Iuris prudens, qui iussu regis Alarici leges explanabat, his locis iuris libros non tam insperxit quam adnotavit inspiciendos esse; sed id eventum non habuit. Ceterum prudentes Alariciani etsi constitutiones multas omiserunt et earum quas receperunt capita quaedam non

¹⁾ Praeter locos in textu laudatos eiusmodi notae reperiuntur *2, 4, 1 (ubi legitur *hoc de iure adiectum est* errore opinor) — *2, 21, 2 — *4, 6, 8 — 4, 22, 2 (in solo cod. E) — 4, 23, 1 (in solo cod. E) — 5, 1, 1 — 5, 1, 7 — 5, 8, 1 (in solo cod. E) — *16, 7, 8. Codices in his magnopere variant. — Asteriscus designat locos in *P* scriptos caractere diverso.

- raro in explanatione praeterierunt utpote per se manifesta vel per certas causas inutilia, admissas nusquam mutilarunt (nam Th. 2, 10, 6 sine dubio acceperunt imperfectam a Theodosianis novellaeque Maioriani 11 de episcopali iudicio epitome non venit a prudentibus illis, sed adiecta est postea) et inscriptiones quoque subscriptionesque religiose rettulerunt.
2. Iussu regis sylloge ut fieret ordinavit *Goaricus comes vir inlustris* (I, 6 et fortasse ex interpolatione III^b, 3). Ex dignitate intellegitur hunc apud regem eo fere loco fuisse, quo fuit apud imperatorem praefectus praetorio.
 3. Titulus corporis est *Leges atque* (al. sive) *species iuris de Theodosiano vel (= et) de diversis libris electas* (I, 2. III^a, 4).
 4. Corpus per *prudentes* (II, 7) absolutum vel potius pro absoluto traditum est regi et comprobatum a *sacerdotibus ac nobilibus* (II, 4) vel, ut postea dicitur, ab *episcopis et electis provincialibus* (II, 9). Legum Romanarum iurisque Romani in id corpus non recepti usus in futurum interdicatur.
 5. *Authenticum* a rege *subscriptum* (II, 10. III, 5) inlatum est regis scriniis vel, ut hic dicuntur, *thesauris* (II, 10. III, 5).
 6. Authentici exemplaria rex cum *praeceptione* (II, 16) sive *auctoritate* (II tit.) sive *commonitorio* (II, 1) dato Tolosae a. 506 Febr. 2 (II, 19) vel Febr. 3 (III^b, 7) ad singulos comites, provinciarum opinor, iubet transmitti. Eius auctoritatis *exemplar* directum ad Timotheum v. sp. comitem aetatem tulit (II); alterum num extet directum ad Nepotianum, dubium est (adn. ad II, 1).
 7. Anianus v. sp., eum fere obtinens locum quem obtinent apud imperatorem magistri scriniorum, iussu regis exemplaria commonitorio illo praeposito ex authentico descripta ad comites illos directa (II, 12) et sua manu subscripta (II, 12. III^a, 6) edidit, ex his Timotheum Aduris (III^a, 6; rectius Aturis, hodie *Aire-sur-Adour*; cf. C. I. L. vol. XIII p. 55).
 8. Ita promulgatum corpus Alaricianum inde ab a. 506 pro lege fuit civibus Romanis degentibus sub regibus Visigothorum tam in Hispania quam in partibus Galliarum quae regibus illis parebant. Gothi ipsi teste Isidoro (hist. Goth. c. 35 chron. min. vol. 2 p. 281) sub rege Eurico (a. 466—485) legum instituta scriptis habere coeperunt; ex hoc corpore Euriciano viri docti credunt superesse legum Visigothorum fragmenta Parisina. Rex Theudis (531—548) constitutionem de litis impensis a se emissam teste codice breviarii Legionensi ei inseruit adiecta hac clausula: 'hanc quoque constitutionem in Theodosiani corporis libro quarto sub titulo XVI adiectam iubemus, ut omnibus scire liceat quae pro omnium salute decreta sunt'. Eam legem datam esse tam Romanis quam Gothis ut dubium non est, ita nequaquam inde colligitur breviarii ipsum apud iudices Gothos in usu fuisse; potuit enim lex illa item inseri corpori Euriciano et, ut non sit inserta, Gothos tenere sub forma edicti regis. Corpus Euricianum deinde idem Isidorus (l. c. c. 51 p. 288) ait emendatum esse et auctum a rege Leovigildo (567—586) revocanturque ad corpus Leovigildianum capita quae inveniuntur inserta legi Visigothorum recognitae a Recessuindo (649—672) non sub nomine regis certi, sed sub praescripto *antiqua*. Tam Euricianum corpus quam Leovigildianum solis Gothis destinatum fuisse non ambigitur itaque in usu ea fuisse simul cum breviario Alariciano; contra Recessuindus (2, 1, 8): 'alienae gentis', inquit, 'legibus ad exercitium utilitatis inui et permittimus et optamus, ad negotiorum vero discussionem et resultamus et prohibemus; quamvis enim eloquiis polleant, tamen difficultatibus haerent. Adeo cum sufficiat ad iustitiae plenitudinem et perscrutatio rationum et competentium ordo verborum, quae codicis huius series agnoscitur continere, nolumus sive Romanis legibus seu alienis institutionibus amodo amplius con-vexari', non Gothos solos, sed etiam cives Romanos in regno suo degentes suo corpore solo uti iubens. Res eo confirmatur, quod nullus breviarii codex neque pleni neque epitomatorum ex Hispania iunctuit excepto Legionensi illo sine dubio scripto ante Recessuindum.
 9. Usus forensis Breviarii Alariciani sive, ut plerumque appellatur, *legis Romanae* potissimum et vixit et duravit in partibus Galliarum iis quae aut nullo tempore aut

brevi sub Gothis fuerunt, et pendisse videtur non tam a Commonitorio Alariciano (quamquam id quoque aliquem locum in ea re habuisse videtur utpote receptum in epitomas plerasque) quam a iuris Romani legitima agnitione civibus Romanis omnibus et clericis potissimum per diversa regna Gallica degentibus communi; quo item recte trahes, quod passim reperitur breviarium auctum ex Pauli sententiis plenius et Theodosiano novellisque eius item plenius reperiturque item coniunctum cum Ulpiani regulis et lege Romana Burgundionum, posthabito iussu Alarici regis, quo usum librorum iuris Romani aliorum in suo regno interdixerat.

10. Praeterea quaestio oritur, annon breviarum usum forensem Karolus magnus non stabiliverit quidem, sed confirmarit. Nam ut mittamus quod ad exemplar quoddam epitomae Aegidianae denuo brevatae (cod. Ambros. A 46 inf. saec. X) inscriptum 'tituli legum ex corpore Theodosiani breviter succincti' in margine adscriptum est: 'haec capitula a Karolo primo et Pipino filio eius inter leges Francorum receptae sunt') — ea enim verba, cum in eodem volumine inter alia multa etiam excerpta contineantur ex capitulariis Karoli, ad librarii opinionem recte referemus —, adest in editione Commonitorii Cuiaciana a. 1566 ad finem adnotatio haec: 'et iterum recognita anno XX regnante Karolo rege Francorum et Langobardorum et patricio Romanorum'. Haec adnotatio quamquam non reperitur in ullo codice hodie noto, nihilo minus vix dubium est eam a Cuiacio sumptam esse ex aliquo libro deperdito sive breviarum ipsius sive epitomae Aegidianae; et constat Cuiacium usum esse praeter exemplaria hodie nota uno certe breviarum pleni, Aegidianae autem epitomae sine dubio pluribus hodie deperditis. Accedit quod anno quem subscriptio significat 788 tituli egregie respondent¹⁾ neque quicquam videtur ob stare, quominus haec excerpta credantur ex capitulario eius aliquo deperdito. Karolus cum dicat in exordio capitularii Aquigranensis a. 809/13 (ed. Boretius vol. 1 p. 170) capitula ea constituisse se ex lege Salica, Romana atque Gombata, probabiliter ut in Salica atque Burgundica ita etiam in Romana cogitavit de certa lege scripta, quae vix alia esse potuit atque Alaricianae, et ut extant additamenta ipsius ad legem Ribuariorum (l. c. p. 117) et Baiuvariorum (l. c. p. 157), et res Italicas ordinans ait causas plerasque 'ex Romana seu Langobardorum lege' diiudicari potuisse, quaedam tamen repperisse se iis addenda (l. c. p. 204), potuit similiter ad exemplum Alarici legem Romanam in Gallia receptam emissa constitutione confirmare. Favet ei coniecturae codicum breviarum copia ab aetate Karolingica crescens et, si rationem habemus decurtatorum et epitomatorum, vere ingens. Itaque adnotationi ei fidem cur denegemus, causa nulla est.

De interpretatione sive, ut appellatur in libro *O*, explanatione, quam singulis legibus prudentes Gothi addiderunt, hoc loco non agitur; nam non est aetatis Romanae et expendenda iis, qui rerum medii aevi curam agunt. Ego satis habui textum recensere addito apparatu quoad codices plenos pleno; decurtatos enim sprevi. Libri nostri Breviarum antiquissimi cum aetate ad ipsam prope accedant, nihilominus neque additamenta desunt Alarico posteriora Breviarum libris omnibus communia, sicut demonstrabitur in editione Novellarum, et inveniuntur, quamquam raro, corruptelae quoque similiter omnibus libris communes, ut 3, 12, 3, *7 *certi* vel *certe* pro *terti* — 5, 9, 2, 10 *quem* pro *quoniam* — 12, 1, 47 *praeter* pro *praeterea* — Theod. nov. 22, 2 *praesidio* pro *de residuo*.

¹⁾ Egerunt de sylloge hac Max Conrat, *Geschichte der Quellen und Literatur des röm. Rechts im früheren Mittelalter* 1 (1891) p. 44. 226 et F. Patetta *archivio giuridico* vol. 47 (1891) p. 13 seq. et P. Fournier *Annales de l'Université de Grenoble* vol. 11 (1899) p. 393 seq.

²⁾ Karolus magnus ab a. 774 ad a. 800 ipsis titulis supra relatis usus est annos numerans a die 9 Oct. 768 (Boehmer *regesta imperii* vol. 1 a. 1889 p. LXXIV).

CAPVT SECVNDVM. THEODOSIANI INTEGRI CODICES.

Theodosianus non integer ad nos pervenit. Librorum quinque primorum epitome Alariciana quamquam saeculo XVIII aucta est praeter minora quaedam maxime ope codicum duorum Taurinensis rescripti (*T*) et Ambrosiani (*A*), adhuc admodum imperfecti sunt. Quanta pars perierit, duplici computatione aliquatenus potest determinari. Codicem laudatum Taurinensem cum infra demonstretur ea quae in Theodosiano legebantur ante 6, 4, 34 habuisse in foliis 171 sive in paginis 342 versuum 39, litterarum in versibus singulis c. 50, efficiuntur ita litterae c. 666 900. Codicem Parisinum *R* cum item infra demonstretur ea quae in Theodosiano legebantur ante 6, 2, 1 habuisse in foliis 256 sive in paginis 512 versuum 30, litterarum in singulis versibus c. 40, efficiuntur ita litterae c. 614 440 et addita parte quae extat 6, 2, 1—6, 4, 34 litterarum c. 22 640 litterae c. 637 000. Consentiunt igitur computationes duae eatenus, quatenus in tanta elementorum ambiguitate expectari potest. Ex hac parte Theodosiani, scilicet ad 6, 4, 34, quae hodie supersunt, secundum computationem rudi opera factam (accuratiorem in talibus nemo requireret) perveniunt ad litteras c. 252 720. Itaque ex quinque libris duae fere partes desiderantur. — Libri undecim posteriores integri fere sunt; hiant enim quinque locis solis, scilicet ex sexto libro exciderunt primus titulus *de dignitatibus* ut videtur, totus et secundi *de senatoria dignitate* constitutiones primae undecim; item tituli quarti de praetoribus et *quaestoribus* constitutiones quae interpositae fuerunt inter 33 et extremam; item extremi tricesimi octavi pars extrema; ex octavo libro tituli decimi quinti *de his quae administrantibus* constitutiones priores; denique in fine eiusdem libri tituli plures, qui accuratius determinari non possunt.

Servavit nobis Theodosianum Gallia. Codices partes particulasve eius habentes Gallicae originis fere omnes sunt et potissimum Lugdunenses, quaeque de iis dicenda sunt, recte ordiemur a loco (cuius admonuit Ludovicus Traube) Heirici Autissiodorensis monachi saec. IX exeuntis¹⁾: 'ea tempestate' (loquitur de Germano episcopo mortuo a. 448) 'Lugdunensium civitas prima ac praecipua Galliarum professione quoque scientiae artium-que disciplina inter omnes extulerat caput. Offensa namque sapientia . . . praeceptorum inopia intercedente priorumque studiis paene collapsis huius nostrae exitialiter perosa regionis Lugduni sibi aliquamdiu familiare consistorium collocavit. Ibi quas dicunt 'disciplinarum liberalium peritia quasque ordine currere hoc tempore fabula tantum est, eo usque convaluit, ut quantum ad scholas publicum appellaretur citramarini orbis gymnasium'. Scilicet ut infra explanabitur, ex duobus Theodosiani integri libris primariis alter (hodie Parisinus 9643), qui solus servavit l. VI. VII. VIII, primum innotuit c. a. 1559 apud Stephanum Charpinum sacerdotem Lugdunensem, alter (Vaticanus reg. 886), cui debentur ex parte maiore l. IX—XVI, quamquam eius proprium domicilium vetustum ignoratur, certe originis est Gallicae. Codicem tertium (hodie Berol. Phillipps. 1745) qui solus servavit plenam syllogen quam dicimus Sirmondianam cum Theodosiano conexam auctamque excerptis ex Theodosiano integro, saec. VIII usurpavit Florus diaconus Lugdu-

¹⁾ MG. epistol. vol. 6 p. 125. Conferri iubet Traubius epistolam Lupi abbatis Ferrariensis (l. c. p. 102) scriptam a. 860: 'noveritis monachum et discipulum meum Ad[onem] . . . quorundam invidiosorum vitasse insidias et . . . discendi studio et quietis amore in urbe Lugdunensium constitisse'.

nensis fuitque is liber ecclesiae Lugdunensis antequam factus est Claromontanus. Etiam breviarii Alariciani codices duo non virtute, sed aetate primarii, alter hodie Berolinensis Phillippianus 1761, alter olim Wirceburgensis, iam Monacensis 22501 ad eandem originem iure revocabuntur; priori enim inscriptum est *e(cclesiae) Lugd(unensis)*, posterior eius gemellus ex eadem schola proficiscatur necesse est.

Quinque exemplarium Theodosiani integri partes plus minus amplae ad nos pervenerunt; ea sunt haec: Taurinense (*T*) habens fragmenta et ex praemissis et ex libris omnibus exceptis tribus (VII. XII. XV); Parisinum 9643 (*R*) habens libros tres VI. VII. VIII fere integros; Vaticanum reginae 886 (*V*) habens integros fere libros VIII—XVI; Halberstadiense habens lacinias pertinentes ad I. XII. XIII; Vaticanum 5766 adiunctis foliis tribus Taurinensibus (*W*) partes habens librorum trium postremorum. Hoc ordine iam enarrabuntur; sed quae inter ea conexio obtineat quamque fidem singula mereantur, de ea re si qua dici possunt, ea in capite octavo de crisi librorum scriptorum collocabuntur. De orthographicis, item de compendiis quae dicenda sunt, infra capite nono composuimus.

Taurinensis bibliothecae publicae codex, signatus a II, 2 (= Haenel 1), quin fuerit olim Bobiensis monasterii, dubium non est, quamquam coniectura sola id enuntiavit Peyron (Ciceronis orat. 1824 p. XXVIII) nec reperitur in catalogo codicum a. 1461.¹⁾ Scriptura posterior saeculi VII vel VIII continuit Iulii Valerii Polemii rerum gestarum Alexandri Macedonis libros tres, quorum editor postremus (Lipsiae 1888) Bernardus Kuebler hoc codice, quatenus Valeriana adhuc legi possunt (venena enim adhibita ad textum priorem resuscitandum delerunt magna ex parte posteriorem) diligentissime usus est. Quaterniones Valeriani I. II. III. IIII. V. VI. VIII (septimus periit totus) non integri formae octonariae effecti sunt ex foliis formae quaternariae quadraginta tribus, quorum quaedam adhibita sunt dimidiata, reliqua resectis marginibus mutilata. Eorum undetriginta²⁾ repperit Amadeus Peyron ediditque modo (scilicet in foliis infra enumeratis 1. 2. 5. 7—16. 17*) codicem exemplatus, modo varia lectione ad editionem Gothofredi enotata a. 1823 in actis academiae Taurinensis (*memorie dell'Accademia di Torino, classe di scienze* vol. 23 p. 187—330). Quattuordecim reliqua (scilicet ea, quibus infra in elencho litteram *V* praescripsimus) casu quodam seposita a Peyrono anno 1836 repperit Carolus Baudi a Vesme et tam haec quam antea nota diligentissime et peritissime recognovit. Apographis his et ipse usus est in editione inchoata, quae pervenit ad Th. 4, 22, 4, et qua erat liberalitate omnia descripta communicavit primum cum Haenelio, deinde cum Paulo Kruegero operis nostri socio. Hic deinde folia tria et quadraginta, quae paucis locis exceptis, exceptis item rubricis plerisque utpote minio scriptis, recte et plene leguntur, Krueger recognita a. 1868 et denuo a. 1878 ad ipsum codicem egregie expressit a. 1879 in actis maioribus academiae Berolinensis (*philologische und historische Abhandlungen der K. Akademie der Wissenschaften zu Berlin* a. 1879: 'codicis Theodosiani fragmenta Taurinensia'). Scripturae specimen et Vesmius addidit (fol. 6 et 7) et dederunt (fol. 2v) photographice factum Zangemeister et Wattenbach exemplorum codicum Latinorum tabula 25. — Paginae pleraeque sunt versuum 89 (f. 37. 38 sunt versuum 40, f. 1 versuum 42; minerem numerum quaedam habent propterea quod in iis libri finiunt vel incipiunt tituli), litterarum in singulis ad quinquagenas, quem numerum raro excedunt. — Scriptum esse a librariis duobus, ab altero folia 1—28. 39—43, reliqua 29—38 ab altero ex minutis quibusdam scripturae diversitatibus Kruegerus effecit; exempli causa *comes rei privatae* notatur a priore *C R P*, a posteriore *CRP*. — Emendavit librum praeter ipsum librum corrector diversus, nec desunt loci, ut dicetur capite octavo, ubi prior lectio praeferenda est posteriori.

Corpori Theodosiani praemissus fuit index titulorum, cuius in unius ex servatis hodie foliis (Kruegeri 43) pagina recta superest pars extrema cum subscriptione: [*expl.*] *tituli divi* (sic; vide supra p. XV) *Theodosiani: utere felix*; sequitur in eadem pagina et a manu eadem index imperatorum eorum, quorum constitutiones in corpus hoc receptae sunt, edi-

¹⁾ Originem voluminis Bobiensem confirmavit Patetta (in actis acad. Taur. minoribus vol. 86 a. 1901 p. 618 seq.) demonstrans scripturae posterioris, cuius ibi specimen dedit, proprietates redire in codicibus aliis certo Bobiensibus.

²⁾ Folium a Peyrono visum, quo continentur 14, 3, 5—14, 3, 13, deinde frustra indagatum postquam rursus repperit Patetta, apparuit non ad hunc codicem pertinere, sed ad alterum *W*.

6. (V) 3, 5, 8 *ntibus subueniri* (p. 134) 3, 5, 6 *donatis* (p. 135); [deest folii pars inferior]; item 3, 5, 7 *dumtaxat* (p. 136) 3, 5, 10 *et T[head.] A. ad* (p. 136); [deest folii pars inferior].
7. 3, 30, 3 *uel curatore* (p. 163) 4 in. inc. lib. iiii *feliciter* (p. 166).
8. 4, 6, 2 *ri fecit* (p. 175) 4, 6, 7 *lumen cor* (p. 178).
9. 4, 8, 4 *uissit eorum* (p. 179) 4, 8, 6 *apud se es* (p. 183). — In recta: t. V]
10. 4, 12, 3 *ii hal. sept.* (p. 190) 4, 13, 9 *licentiae submo* (p. 194). — In recta: t. XIII]]
in versa extrema X]
11. 5, 6, 2 *arbarorum* (p. 221) 5, 8, 1 *seruit* (p. 225). — In recta: t.]
12. [deest folii pars superior] 5, 11, 7 *eritis ueteranis* (p. 227) 5, 11, 9 *ea enim*
(p. 227); item [deest folii pars superior] 5, 11, 11 *ua . . . babuntur* (p. 228)
. . . . 5, 11, 12 *eadem ad s* (p. 228).
13. 5, 12, 1 *nentibus* (p. 228) 5, 13, 4 *postea minus* (p. 231). — In recta: t. XII.
14. 5, 14, 30 *um patrimoniale* (p. 231) 5, 14, 36 *iure fundo* (p. 233). — In recta:
t. XIII]]; in versa extrema: X]
15. 5, 15, 14 *orum obligatione* (p. 233) 5, 15, 21 *dat. pr* (p. 235).
16. [deest folii pars superior] 5, 16, 29 *m officium* (p. 236) 5, 16, 32 *sacratissimum*
(p. 236); item [deest folii pars superior] 5, 16, 33 *us propositis* (p. 237)
5, 16, 35 *possessionib* (p. 237).
17. 6, 4, 34 *it praecudicium* (p. 259) 6, 8, 1 p. 262, 1 *praetorianam* (p. 262, 1).
18. 6, 8, 1 *rint praefecturam* (p. 262, 1) 6, 10, 3 *cum consu* (p. 264). — In recta:
t. VI
t. VII
t. VIII
t. VIII
19. 6, 22, 3 *protinus* (p. 269) 6, 22, 8 *postferendum* (p. 271). — In recta: t. X],
in versa extrema: XXII.
20. (V) 6, 24, 8 *iti senatoria* (p. 275) 6, 26, 4 *ut int* (p. 277). — In recta: t. XXIII.
21. 8, 4, 12 *dat. xui k.* (p. 370) 8, 4, 22 *sis reddat* (p. 372).
22. 8, 5, 7 *illi qui dederit* (p. 377) 8, 5, 16 *quem maxim* (p. 379). — In recta: t. V]
23. (V) 8, 5, 33 *tarditas nulla* (p. 384) 8, 5, 39 *(Syagrio cons.* (p. 386). — In recta: t. V]
24. (V) 8, 5, 49 *ilum ternos* (p. 389) 8, 5, 58 *publica fact* (p. 391).
25. [deest folii pars superior] 8, 5, 62 *nos* (p. 392) 8, 5, 65 *praesumptionibus* (p. 393);
item [deest folii pars superior] 8, 6, 1 *ex ho* (p. 394, 5) 8, 7, 1 *ut pr* (p. 394, 2).
26. 8, 7, 1 *fficio sit* (p. 394, 2) 8, 7, 12 *censea* (p. 397, 3). — In recta: t. VI
t. VII
27. (V) 8, 7, 12 *nec quicquam* (p. 397, 4) 8, 7, 21 *pari diligent* (p. 400).
28. (V) 8, 8, 5 *decernimus* (p. 402) 8, 10, 2 *dat. iiii k.* (p. 405). — In recta: t.], in
versa extrema: XXV]
29. 9, 1, 11 *nisi subeat* (p. 433) 9, 1, 19 *mariniano cons.* (p. 438). — In recta: R]
30. 9, 10, 3 *olentiae* (p. 453) 9, 14, 3 *militibus uel* (p. 458).
31. (V) 9, 19, 4 *quo iudicis* (p. 469) 9, 21, 6 *fraturarios mai* (p. 473).
32. (V) [deest folii pars superior] 9, 21, 10 *solum fructum* (p. 474) 23, 1 *quo facilior*
(p. 475); item [deest folii pars superior] 9, 23, 2 *ii imp. arc.* (p. 475)
9, 24, 1 *coniunctionis d* (p. 476).
33. 9, 34, 6 *t inimicus* (p. 487) 9, 36, 1 *quisquis a* (p. 491).
34. 9, 42, 9 *tus qui eos* (p. 511) 9, 42, 15 *mixta su* (p. 514).
35. (V) 9, 43, 1 *ulla prauitate* (p. 517) 9, 45, 4 *intra temp* (p. 522). — In recta: t.]
36. (V) 10, 8, 1 *siue domum* (p. 536) 10, 9, 2 *habita hor* (p. 539).
37. 11, 7, 4 *is pe* (p. 586) 11, 7, 16 *religione* (p. 589, 11). Folium lacerum est et
ex parte evanidum.
38. 11, 7, 16 *debitoribus* (p. 589, 11) 11, 8, 3 *intellegerim* (p. 592).
39. 13, 11, 2 *nis uiris* (p. 766) 13, 11, 4 *suspendere lice* (p. 766) [deest folii pars inferior];
item 13, 11, 5 *peraequatoris* (p. 767) 13, 11, 7 *cuins a* (p. 767)
[deest folii pars inferior].

40. 14, 3, 18 *np et euodio* (p. 767) . . . 14, 4, 2 *locorum et tam* (p. 779, 7).
 41. 14, 4, 2 *aetia danda* (p. 779, 7) . . . 14, 4, 5 *rom tim* (p. 781). In recta: t. IIII,
 quamquam debuit esse: T III
 T IIII

42. (V) 16, 10, 24 *es cognoscant* (p. 905) . . . *utere felix feliciter* (subscriptio). Versa vacat.

Compendia in codice usitata orthographicaque ei propria enarrabuntur in capite nono.

In codice quae emendata sunt, pleraque certe veniunt ab ipso librario nec nisi uno loco (3, 30, 6, 3 *officii* pro *officiis*) primitivam lectionem corruerunt.

Scholia in margine adscripta manu diversa, sed ni fullor aequali, et rara sunt et propter vocabula passim compendiata et marginis mutilationem a Kruegero ex parte relata tantummodo. Hoc apparet in aliis argumentum breviter significari, in aliis remitti ad constitutiones (compendium 3 passim apparet) similes alias Theodosiani ipsius, alias Gregoriani. Sunt autem haec:

ad 1, 2 rubr. *de diversis rescriptis*:

secun? { uni pū idultum
 { d(?)um exemplum
 { n graeg lib u

ad 2, 8, 26 (sequitur rubrica *de pactis et transactionibus*)

{ a i(?) ē > ī gnes fi
 { llo s p oro
 { pnes sup
 { t ōni
 { f ap sac gni
 { iii t > ultima
 { paudo a ur
 { iib IIII enan
 { de pacto
 { ā

ad 3, 5, 10

{ ocj ia q ē et posterior
 { n (vel u) t i j v

ad 4, 6, 5

gr? { aeca c9 infra qu(?)ad(?)r(?)a(?)
 { o (vel m vel >) petit leg(?)it(?)u(?)r(?) in(?) l(?)i(?)b xu
 { e qua m(?)
 { ii

ad 9, 1, 15

accusari p(?)a(?)r(?) q. p

ad 9, 1, 19 fere ad verba *super conscientiam*:

{ on l r sei xreb an...
 { lem

ad 9, 20 rubr. *victum civiliter agere et criminaliter posse*

victus civiliter crim|

ad 9, 24, 1 ad verba *quam . . . a postulationibus et testimoniis . . . antiqui penitus arcuerunt*

ñ mulieres testimonium
 dicere ñ posse

Folia Taurinensia non examinavi ipse, sed quidquid de hoc codice affertur, sumpsit ex editione Kruegeri facta peritissime et diligentissime. In codice recisa vel evanida facta apparatus noster, ubi alii libri textum integrum servarunt, iis locis tantummodo indicat, ubi id aliquam utilitatem habere videbatur.

R Parisinus 9643 (= Lugd. Haenelii) innotuit per Cuiacium, qui in ipso eo adscripsit 'hic legum codex vetustissimus nondum publicatus anno 1557'. Mentionem eius fecit publice in observationum libro quarto, cuius praefatio data est Valentiae Cavarum XV

k. iul. a. 1559 (prodiit Lugduni, Destournes a. eodem), scribens librum eum 'hoc anno' sibi perlegendum dedisse Ludovicum Miraeum habentem eum Lugduni et editionem eius parantem. Ipse quoque Miraeus in praefatione ad Iulianum a. 1560¹⁾ ait propediem proditum esse codicem Theodosianum integrum, quo promisso non stetit paulo post defunctus. Denique 'Myrei' appellari librum a Francisco Pithoeo circa a. 1584 infra videbimus. Prodierunt quae in eo libro servata sunt primum a. 1566 in corporis Theodosiani editione Cuiaciana, in cuius praefatione editor ait libros VI. VII. VIII 'inventos et proditos esse a Stephano Charpino'. Hunc virum *prestre de la ville de Lyon* Ludovicus Iacob in recensu bibliothecarum²⁾ scribit bibliothecae suae catalogum edidisse Lugduni a. 1555 inscriptum 'studiosis tantum Lugdunensis ecclesiae fratribus' quem catalogum Parisini amici frustra quaesiverunt. Codicem num in eo recensuerit, ignoro; inventum esse in bibliotheca aliqua Lugdunensi vix dubium est.³⁾ Post Charpinum pervenit codex ad Franciscum Pithoeum et eius dono ad fratris filium Petrum Pithoeum, teste inscriptione libri hac: *hoc vetustissimum exemplar librorum VI. VII et VIII codicis Theodosiani, quo v. c. Iacobus Cuiacius in edendo eo libro usus est, dono mihi dedit v. c. Franciscus Pithoeus patruus anno 1620*. Apud Petrum Pithoeum codicem usurpavit Iacobus Gothofredus († 1653) cum passim memorans in editione post eius obitum publicata a. 1665. Hereditatis iure a Pithoeis delatus ad marchiones Rosmy de Rosambo postquam apud eos diu intuit, auctione ab his partis codicum instituta, ut ducissam de Berry adiuvarent, in eo catalogo sub n. 2383 adiecta pictura indicatus emptus est a. 1837 a bibliotheca publica Parisina. — Cuius aetatis codex sit, ut in eius generis libris certis argumentis raro definiri potest, ita propter ea quae infra dicentur de proprietatibus litteraturae et orthographiae nihil obstat quominus adsignetur si non ipsi saeculo quinto, certe sequenti. Specimen scripturae dederunt praeter catalogum supra allegatum I. B. Silvestre *paléographie universelle* (Parisiis 1839) tab. 109; Augustus de Bastard *peintures et ornements des manuscrits* (tab. 4, quae tabula prodiit a. 1846; cf. de Bastardi opere *Neues Archiv* vol. 8 p. 452); Zangemeister et Wattenbach in exemplis supra p. XXXIX citatis (1876) tab. 25; Delisle *le cabinet des manuscrits de la Bibl. nationale* (Parisiis 1881) tab. 7; [Berthaud] *facsimiles de manuscrits . . . exposés dans la galerie Mazarine* (Parisiis 1901) tab. 11. — Codex, qui utrum gesta habuerit necne, non magis liquet quam utrum habuerit Theodosianum integrum an solos libros octo priores, hodie constat quaternionibus (cum ternione uno XLVI) XXXIII—XLVIII numeris extremo loco signatis. Incipit 6, 2, 12 in verbo *legata*. Perierunt folia quattuor, quat. XXXIV folium tertium (interciderunt 6, 4, 33 post verba in *prioribus praetoribus* quae sequebantur ad finem tituli); quat. XXXVIII folium sextum (perierunt in l. VI extremo quae sequebantur post tit. 38 l. 1 *non in aliquo* et libri septimi index); quat. XLVIII f. 1 (interciderunt 8, 15 rubrica et constitutiones post rubricam quae sequebantur aliquot) et f. 8; itaque abruptitur codex in eiusdem quaternionis f. 7 lacero. In eo enim non supersunt nisi fragmenta constitutionum 8, 18, 5. 6 ex antica et 8, 18, 7. 8 ex postica, verbum extremum hodie est 8, 18, 8, *12 [*ampl]ecten[da]*. Priores plura folia non habuerunt quam extant hodie; tam Cuiacius quam Gothofredus testantur codicem incepisse ab ipso verbo hodie primo et Gothofredus praeterea scribit codicem finire in vocabulo hodie postremo *ampl]ecten[da]*; ita enim adnotationem eius accipiendam esse dubitari non potest. Lacera quoque hodie folia pleniora quam nunc sunt neque Pithoeus habuit (nam adnotationes adscriptae ad exemplum ed. Cuiacianae a. 1566 quanquam non pauca habent sumpta ex hoc codice, ea, ut ostendit apparatus noster, quatenus certo intelleguntur omnes spectant

¹⁾ Praefatio ita finit: 'valeto, Lugduni 1560 kal. Augusti ex officina Tornasiana, e qua prodibit propediem deo favente codex Theodosianus integer una cum corpore iuris civilis pari integritate et diligentia restituto'. Editione Ausonii Vinetiana (1558) insertum est Miraei carmen datum ad Stephanum Charpinum Ausonii poetae adsertorem. Paulo post Miraeum obiisse colligitur, sicut admonuit Girardus, ex praefatione Tornasiana ad Theophili versionem Institutionum repetita in editione Reitsii p. 1159.

²⁾ *Traicté des plus belles bibliothèques publiques et particulieres qui ont esté et qui sont a present dans le monde* Parisiis 1644 p. 666. Notitiam libri debeo Girardo. Conferri poterit de Charpino Niepce *les bibliothèques de Lyon* (Lyon 1876) p. 571 seq.

³⁾ Codicem Ausonii hodie Lugdunensem Vossianum Lat. fol. 111 teste praefatione Eliae Vinoti Charpinus habuit inventum a. 1558 Lugduni in insulae Barbarae coenobii bibliotheca.

ad ea quae adhuc supersunt) neque Gothofredus. At Cuiacius tam prima duo folia q. XXXIII f. 1. 2 quam ultimum q. XLVIII f. 7 minus lucera vidit quam sunt hodie. Scilicet folii 1 cum recta continerit constitutiones hodie numeratas 6, 2, 12, 13, versa constitutiones 6, 2, 13 fin. — 16, in margine superiore illic l. 12. l. 13 princ., hic l. 13 fin. l. 14 iidem hiatus apud Cuiacium cernuntur qui nunc sunt, sed l. 13 med. 15. 16 apud eum integrae fere decurrunt. Item in recta f. 2 imminutae fuerunt Cuiacii tempore l. 17. 18, integrae l. 19. 20; in versa mutilae l. 21. 22, integrae l. 23. 24. Denique in folio extremo constitutiones duae 8, 18, 5 et 8, 18, 8 (duae interpositae cum adsint in breviario, quid ex iis in hoc libro Cuiacius viderit, incertum est), pleniores leguntur apud Cuiacium quam hodie codex eas repraesentat. — Subscriptio libri VI et inscriptio VII cum perierint folio deperdito, acute deprehendit Vesmius in pagina quae praecedat vestigia eius minio umido effecta inverse expressa: *[explicit] liber [ui] incipit [liber vii]*. Praeterea subscriptio et inscriptio supersunt inter l. VII et VIII sic: *explicit liber VII | incipit liber VIII*. Superscriptionibus paginae rectae carent omnes, item versae excepta quat. XXXIII f. 2', ubi est *f LIB f VI f*; sed fieri potest, ut margines olim latiores fuerint resectae a glutinatore posteriore. — Ad litteras quod attinet, adnotandum est inter maiusculas solitas aliquoties reperiri formas *a* et *f* (ut 8, 5, 20, 8 legitur *тѣмѣдѣа*). — Per totum volumen et maxime in libro sexto adustis marginibus exterioribus perierunt passim in paginis rectis litterae postremae quaeque, primae in paginis versis. Praeterea margines et fuligine obscuratae sunt et supplementis Cuiacii manu adscriptis non raro antiquae scripturae superpositis, denique remedio chemico coloris viridis sine ulla utilitate marginibus inducto. Ad dubitationes hinc ortas solvendas Cuiacii textus (cuius tamen lectiones potiores in apparatus rettuli) parum confert, quamquam is librum tractavit minus corruptum, fluctuat enim inter lectionem et coniecturam. Exempli causa 6, 27, 16, 7 ad id quod remansit *tur* Cuiacius primum adscripsit *dona*, deinde vero supplemento reperto *frua*; item 6, 35, 10, 4 pro lectione *honoris*, quae quamquam litteris evanidis adhuc cernitur, adscripsit primum *muneris*, deinde *laboris*. Elementorum deperditorum numerus ut probabiliter determinetur, retinendum est singularum constitutionum primos versus eminere et una duabusve litteris longiores esse quam reliquos; item iustam diremptionem vocabulorum syllabariam paucis locis exceptis (de quibus videantur orthographica) a librario perito observatam esse. De hiatibus hisce minutis, qui ubi adsint editio declarat, ut certius iudicetur, cum eorum ratio alia in rectis sit, alia in versis, codicis paginas ad oram editionis adnotavi. In paginis versis mutilatis de numero litterarum adustarum vel obscuratarum raro dubitari potest; minus de eo constat in mutilatis rectis, quoniam librarius in versibus extremis passim litteris contiguandis aut in marginem excurrrens numerum auxit aut e contrario syllaba longiore sequente spatium quoddam vacuum reliquit. — Liber scriptus est eodem fere ductu (non recte ait Haenelius inde a q. 42 succedere librarium minus peritum; vere 7, 8, 16, 3 *vel parentes* scriptura mutatur) splendide omnino litteris pulchris et magnis in textu, maximis in rubricis, ubi tituli finiunt maioribus intervallis vacuis relictis. Pagina plena habet versus 30, versus litteras 40 ad 45. — Numerantur, ut supra (p. XIII) dixi, rubricae; constitutiones non numerantur excepta fortasse una 6, 2, 17. — De orthographia, quae est optima, dixi in capite nono. — Emendationem manus alienae antiquo tempore liber nullam subiit; quae correctae sunt vel adiectae etsi litteris gracilioribus scripta esse solent, proficiuntur ab ipso codicis scriptore. — Contulerunt librum post Cuiacium et Gothofredum Haenel (a. 1837), Baudi a Vesme (qui adeo apographum eius diligentissime confecit ab ipso exhibitum Kruegero, deinde ab eius filio benigne mihi transmissum), Paulus Kruéger (a. 1869), nuperrime (a. 1899) ego. Hac nostra opera, maxime Baudii, antiquiorum errores non pauci sublatis sunt.

V Vaticanus reginae liber 886 (= Haenel 4), a quo in libris Theodosiani octo posterioribus praecipue et plerumque adeo solo pendemus, unde veniat, parum certum est. Faciunt si non ad originem, certe ad domicilium eius pristinum declarandum glossae marginales quaedam¹⁾ adscriptae ad libros duos gemellos saec. X ambo Berolinensem Phillippsianum

¹⁾ Egi de iis in eph. Savignianae partis Rom. vol. 21 p. 385, sed destitutus tum notitia quae sufficeret codicis Parisini.

1741 = Y et Parisinum Lat. 12445 (= Sangerm. 366) = D, de quibus ipsis infra agatur. Glossae ipsis libris aetate fere pares, adscriptae ad constitutiones aliquot librorum quarti et noni excerptas ex Breviarii codice aliquo, ut luculenter prae se ferunt originem communem, ita invicem se explent. Proponuntur hoc loco plenae et coniunctae anteposita lectione codicis codicumve, ex Parisino libro me rogante exscriptae ab Omontio bonorum studiorum fautore insigni.

D: 4, 18, 1, *1 cessit] in rēg 'cessit' (sic)

D: 4, 18, 2, 4 communis partibus] in Dy 'communibus partibus', in rēg et intr 'communis partibus'

D: 4, 19, 1, *8 (interpr. Alaric.) ordinamus ut non uelint] in rēg et in Dy 'ordinauimus quo non uelint'

D: 4, 20, 3, 1 apud acta om.] intr et in Dy 'apud acta'

D: 4, 22, 3, 4 erectus] intr 'euictus'

D: 4, 22, 3, 6 liti euentum] in rēg 'lito'

YD: 9, 1, 15, 3 euindicatis] in rēg et intr 'emendicatis'

YD: 9, 1, 19, 8 custodiat] in rēg et (et om. D) intr 'custodi..'. (in utroque libro margo ex-
cus est), in Dy 'custodias' (sic certe Y)

Y: 9, 1, 19, *2 sponte fingenti] ad eam lectionem in Dyonisii adscriptum est intra versus,
in rēg et intr 'supplicia fugienti commonitoriis sacreta (sic) mandatis
fidem plenius abnegamus et cetera' in margine.

Adnotatorem duos codices adhibuisse ut a consuetudine philologorum saeculorum eorum nequaquam abhorret, ita paene sine exemplo est, quod eos nominatim appellat alterum 'Dyonisii', alterum 'rēg (vel rēg) et intr (vel intr)'. Illum probabile est pertinuisse ad sancti Dionysii prope Parisios monasterium et prope accessisse ad breviarii librum primarium Oxoniensem; certe 4, 18, 2 lectio *communibus partibus* praeter Dionysianum ex solo Oxoniensi enotata est. Magis memorabile est, quod ex altero codice lectio extremo loco enotata omnino derivata est ex Vaticano nostro; nam cum plena et vera lectio *supplicia fugienti sponte fingenti* non tradita sit nisi in solo palimpsesto Taurinensi, *sponte fingenti* habent Breviarii codices omnes, *supplicia fugienti* Vaticanus, in quo item redit error *secreta* pro *secreto*. Quam ob rem paene certum est compendium alterum accipiendum esse de codice *int(eg)r(o)* et alterum adiectivum accipiendum esse de codice *reg(io)* probabile¹⁾, quamquam de bibliotheca regum Galliae per ea tempora documenta alia nulla habemus. Quod obstat reperiri in altero libro lectiones quasdam ex eodem codice derivatas et sine dubio ad Breviarium spectantes, inde quod modo observavimus non tollitur, sed statuendum erit extitisse exemplar descriptum partim ex Breviario, partim ex Vaticano. Similis igitur fuit codex deperditus regius (?) et integer, si recte compendia solvimus, codici saeculi X Solmsiani, quem infra p. LVI demonstrabimus descriptum esse ex ipso Vaticano, similis item alterius infra enarrandi Ambrosiani (A), quem qui scripsit contaminavit exemplaria duo, alterum Theodosiani integri mutilum, alterum plenum Breviarii. Inde non sine aliqua specie veri efficiemus Vaticanum librum ipsum saec. X adservatum fuisse alicubi in Gallia.

Innotuit liber per Iohannem Tilium Engolismensem. Is quae codex habet antea inedita primus publici iuris fecit a. 1549/1550, ipsum unde habuerit non indicavit, solummodo enuntians eum ad manus suas pervenisse; de Floriacensi bibliotheca eum prolatum esse, quae coniectura est Haenelii (praeef. ad Theod. p. XXVII), nullo argumento defenditur. Post Tilium, ut ostendit adnotatio ei inscripta (*Alexander Pauli filius Petavini senator Parisiensis 1647*), venit ad Petavium, deinde cum reliquis Petavianis ad Christinam Sueciae reginam, mox cum eius suppellectile litteraria in Vaticanam, ubi cum diu latuisset, a. 1817 per Maium et Niebuhrium denuo in lucem protractus est.

Continentur continebanturve in codice quaterniones ternionesve numerati numeris Graecis unus et sexaginta²⁾, Theodosiani libri VIII posteriores a VIII ad XVI. Hiatum

¹⁾ De *Regensi* sive *Reiensi* oppido, hodie Riez (vide C. I. L. vol. XII p. 19) vix poterit cogitari.

²⁾ Codicis f. 440 finiens 16, 8, 22, *7 *temptaverit* extremum est quaternionis signati NΘ; itaque f. 448, in quo codex hodie finit, extremum fuit quaternionis LX.

unum maiorem in eum translatum esse ex archetypo, quaternione opinor eius uno deperdito, ostendit quod deficiunt ipso libro integro quae interposita sunt inter 16, 4, 6, 3 *recedentissimorum* et 16, 5, 15, *2 *habere*; minores quidam (ut 12, 1, 101. 13, 11, 2) utrum ex archetypo veniant an librarii culpa tribuendi sint, non liquet. Exciderunt quaternio sive ternio biniove primus, in quo rubricas perscriptas fuisse verisimile est, cum ipse liber nonus a principio integer sit; item quat. LVII folia duo extrema et quat. LVIII totus et quat. LVIII folia duo prima, in quibus interciderunt interposita inter 16, 5, 66, *4 *faciat* et 16, 8, 1, 3 *sectam*; denique quaternionis postremi folia continentia quae legebantur post 16, 10, 12, 17 *fisco*. — Transposita sunt folia quattuor quibus continentur 12, 1, 185, 1 *impp.* ad 12, 3, 2, *2 *percipiant* hodie numerata 269. 270. 271. 272, vere sic numeranda 272. 269. 270. 271. — Paginae habent constanter versus 25 litterarum c. 28—29. — Ad titulum et rubricas quod attinet, cum codicis folia et prima et postrema perierint, desiderantur item tam inscriptio operis (nisi quod m. rec. in exordio voluminis legitur non *lex [Theo]dosiana*, ut visum est Haenelio, sed *lex Romana*) quam subscriptio. Inter libros priores quattuor a primo correctore interpositum est *Theodosiani lib. VIIII* (et sic deinceps) *expl* (vel *explic*) *inc* (vel *incip*) *lib. X* (et sic deinceps) *felic* (vel *feliciter*); ad finem tamen libri XII legitur tantummodo *expl Theodosiani XII* sequentis libri mentione praetermissa propter voluminis bipartitionem mox exponendam. In parte posteriore lib. XIII inscriptione caret; inter l. XIII et XIII legitur: *expl. lib. XIII, inc. lib. XIII*; inter l. XIII et XV: *lib. XIII expl., incip. lib. XV feliciter*; inter l. XV et XVI: *¶* (sic) *Theod lib. XV expl., incip. lib. XVI*. — Praeterea singulis paginis in margine superiore superscriptus est numerus libri sic: LIB · VIIII et sic deinceps, quamquam haec indicatio non raro desideratur margine resecto.

Rubricae littera R praeposita numerantur in eodem margine superiore dextrorsum: R XXVIII et sic perpetuo. Plures ubi in eadem pagina concurrunt, numeri hi pariter atque in Taurinensi cernuntur alter super alterum collocati. — In textu rubricis numeri sine littera praescribuntur, per l. XIII. XIII. XV suppleti ab emendatore, per l. XVI omissi non casu opinor, sed per hiatum antiquum numeris rubricarum archetypi a textu recedentibus. — Constitutionibus numeri adscripti sunt (vide supra p. XIII).

Liber exaratus est litteris semiuncialibus formae antiquioris, originis indicia certa nulla prae se ferens, ut tam in Italia scribi potuerit quam in Gallia. Pluribus locis (f. 23. 44. 97 cet.) quaedam in marginibus conscribillata sunt a manu posteriore litteris quas periti referunt ad tempora Merovingorum, id quod favet origini Gallicae. Scriptus est a librariis duobus, scilicet libri VIII—XII sive q. II—XXXVIII (cuius quattuor folia ultima cum numero ΛΘ excisa sunt utpote vacua) a priore, libri XIII—XVI sive q. XL ad finem a posteriore. Litteratura parum differt, orthographica quoque fere consentiunt, nisi quod librarius prior dat. *Trev.* (sic ad 12, 12, 6), posterior *Triv.* (sic 13, 1, 8 et deinceps), uterque constanter. Librarii quamquam Graecas litteras non minus pulchre exaraverunt quam Latinas, tamen constitutionem certe 9, 45, 4 non scriptam esse ab homine Graeco docto evidenter apparet. Scilicet ea aetate eaque regione, ad quas codex pertinet, librarii recte instructi utriusque linguae iustam notitiam habuisse dubium non est, neque eam Gallicae codicis origini impedimento esse vel ex huius codicis constitutione 12, 3, 11 efficitur. — Ceterum ut de patria ita de aetate codicis iudicium ambiguum est, quamquam propter orthographiam adhuc incorruptam infra saec. VI extremum descendi non potest.

V^a V^b Veniamus ad codicis emendationes et additamenta. Praeter librarium ipsum, cuius emendationes solito more ita distinximus, ut scriptura a librario deleta sit V^a, ab eodem reposita V^b eamque solum lectionem adnotatio enuntiet, quae non est in textu, retruxerunt librum librarii duo ipsi scriptoribus aetate supparet et fortasse ad eundem officinam pertinentes, quorum alter, nobis V^{2*}, in textu pauca mutavit, sed plerisque constitutionibus summaria adscripsit, alter, nobis V³, volumen totum, maxime vero libros V^{2*} VIII—XII emendavit et summariis illis quaedam adiecit. — Priori illi V^{2*} Schoellio iudice tribuendae sunt in libro nono emendationes hae, quas litterarum ductus et atramenti diversitas satis certo distinguit ab altero V³:

- 9, 1, 5, *1 patia *V*¹, patientia *V*^{2*} (*errore*), spatia *V*¹ (*recte*)
 9, 1, 10, 1 prouincia] prouinciae
 9, 3, 2, 2 clautris] claustris
 9, 42, 8, 3 semisse[m] semissis (*errore*)

Saepius et certius manus eadem reperitur in libris posterioribus:

- 12, 1, 142, 1 uacillare] uaccillare
 12, 1, 158, 1 plurima ordines] plurimos o.
 12, 1, 191, 3 cogniti] *Iust.*, cogni *V*¹, cognitum *V*^{2*}
 12, 6, 26, 1 uini] binis (*errore qui redit in scholio*)
 12, 10 *rubr.* fugatur] fungatur
 12, 12, 1, 2 trebua] tribuo
 13, 1, 10, 6 exerdia argis] excrendis agris
 13, 1, 11, 2 mercatore spectat] mercatores sp.
 13, 1, 15, 2 fici] fisci
 13, 3, 15, 2 libata] inlibata
 13, 5, 7, 5 ius] eius
 13, 5, 7, 10 stoli] cursus
 13, 5, 14, *6 iogorum] iugorum
 13, 5, 32, 7 nauachos ex] nauarchos et (*hoc errore*)
 13, 5, 34, 1 portibus] pertubus (*errore*)
 13, 6, 10, 7 chartarum] chastarum (*errore*)
 13, 9, 4, 7 fructibus] fluctibus
 13, 9, 6, 5 plenaria] planaria (*errore*)
 13, 11, 1, *3 exitiam] exitium
 13, 11, 4, 6 squalida] squaliola *V*¹, squaliora *V*^{2*} (*errore*)
 13, 11, 5, 1 conque] *V*¹, conquesti sunt *V*² (*errore*)
 14, 1, 1, 8 defenda] *V*¹, defendenda *V*² (*errore*)
 abdito] *V*², addito *V*¹
 15, 1, 33, 3 moenium publicorum] *V*¹, moenium publicarum *V*² (*errore*)

Mutationes in textum ab hoc librario inlatas esse apparet nullo exemplo adhibito, sed ex coniectura sola eaque non raro falsa.

Ab eadem manu exarata sunt summaria pleraque scripta in marginibus libri Vaticani, edita bis, primum ab Haenelio (antiqua summaria codicis Theodosiani. Lipsiae 1834 pp. XVI. 62), deinde a Carolo Manentio in ephemeride *studi Senesi* vol. 3 (1887) p. 259—288, vol. 4 (1887) p. 141—157, vol. 5 (1889) p. 203—311, tractata item ex parte a Paulo Kruegero *Zeitschrift der Savigny-Stiftung, röm. Abth.*, vol. 7 (1886) p. 188. Ad editiones eas recte aestimandas, nam scholia scripta sunt compendiis multis et litteris minutis passim evanidis factis, iussu meo Paulus Meyer accurate descripsit adiecta ad libri noni titulos 1—16 et undecimi titulum 30; priora illa iam sequuntur recognita denuo a bibliothecario Vaticanae scriptore Franchio de' Cavalieri. Scripta sunt a manibus duabus, *V*^{2*} et *V*², quas Meyerus diligenter distinxit, longe pleraque a manu *V*^{2*}, non ita multa ab altera *V*². Ubi de manu nihil adnotatur, veniunt a *V*^{2*}. Versuum divisionem indicavi et retinui compendia, sed soluta intra uncas. Incipiunt summaria 9, 1, 3; duae primae leges nulla habent.

- 9, 1, 3 [Femin]as d[icit] n[on] in omnib[us] | [causi]s publicis accusa[n]di ha[b](er)e licentiam, sed tan[tum] in suam suorumq[ue] iniuriam | [vindi]candam. D[icit] et[ia]m scolae[[tic]os admoneri, ut n[on] te[[mer]e mulier(um) causas | suscipiant sexusque simul . . . as ausilio [*hic finit V*^{2*}: *sequentia add. V*²] tunc | [en]im pro inscrip[tio]ne | . . . calumniam iura | . . . nuerunt, sicut | . . . sub cunctis (*deficiunt litterae quaedam margine laeso*).
- 9, 1, 4 Promittit cunctis | habendi licentiam | proclamando, si quis ob[?]pressus in iudicio fuerit, | ut principi denuntiar[e] | ipse de contemptore | sententiam | f(er)at in t(?)a(?)le dicto. *Addit manus recens*: bona excretatio.
- 9, 1, 5 id e(st) n[on] sermone . . . | t(ra)nsitorio accusa[re] li]ceat, sed inscrib[itu]ne | sellemniter [*sic*] cons[crib]ita.

- 9, 1, 6 *quae scripsit manus V^{2*}, deleta sunt; ex iis quae supra scripsit manus V¹, haec agnoscuntur*: cao superiori | [s]imilis sub ius|.... rationum | ... ssem ...|... is accuset.
- 9, 1, 7 *(haec adnotatio pariter atque adscriptae ad l. 9. 10. 17. 18 Meyero visas sunt scriptae esse a V^{2*} potius quam a V¹)* [praecip]it reos carcere reclusos int(r)a | [uni]us mensis spatium | [disc]utiendos.
- 9, 1, 8 *deletis iis quae scripsit manus V^{2*}, haec respondit V¹*: precipit | nullum ac|cusatio|ne terreri | sine inscrib(tio)ue.
- 9, 1, 9 *(in litura)* iubet nullum p(rae)sens|tari [sic] iudicio | sine inscrib(tio)|nis p(ro)ba(tio)ne.
- 9, 1, 10 *(in litura)* d(icit) ibi cau|sam crimi|nis perqui|rere, ubi | facinus e(st | com)missum.
- 9, 1, 12 hac adserit ac|cusatus [sic] n(on) posse acto|rem accusare n(isi) se | p(ro)ba(v(er)it innocentem.
- 9, 1, 13 *[deleta plura]* | senatorem | [accusa]|tum ap(ud) iudicem | cent.....|iudiciis in ani[m]|adversione inc....|tus fieri, nisi imp(erator)... | p(rae)f(ect)is intimari(t).
- 9, 1, 14 suspectam | es...serit n(on) | a[ccu]sare n(i)s(i) [■] *codex* | [in]scr(ri)ptib(tio) f(?)uerit celebrata.
- 9, 1, 15 quicumque accusa|re temptav(er)it, n(on) p(er) proc(uratorem)|, sed p(er) se ipsum accuset.
- 9, 1, 16 *deleta scriptura manus V^{2*} sic V¹*: similis de|cimae.
- 9, 1, 17 similis tertiae | decimae.
- 9, 1, 18 hic p(rae)cipit ut rei | n(on) macerentur custodia, | sed celerius a(ut) puniendos | a(ut) absolvendos.
- 9, 1, 19 iubet n(on) prius | quemquam fieri re[um] n(isi) inscrib(tio)ne our[re]nte examen p(ro)bauerit.
- 9, 2, 1 senatorem macula n(on) | foedari n(isi) p(ro)ba(tio)nis viri|b(us) fulciatur.
- 9, 2, 2 iubet nullum damna|ri spectabilium accusa|torum p(er) prov(incias), sed p(ri)ncipi de eo refferre vel clari[s]simorum.
- 9, 2, 3 p(rae)cipit nullum retru|di carceri sine (con)vic(tio)ne | et sine inscrib(tio)ne. Ea|dem actorem, si n(on) docere | valuerit pena mansurum. | Et(iam) p(rae)cipit p(rae)sente iudice spa|tium XXX dierum accip(er)e | in ordinanda domo sua | ad|vocati defensionem | accipiens. Par utrosq(ue), | id e(st) actorem cum reo, cus|todia teneat.
- 9, 2, 4 p(rae)cipit nullum p(rae)sens|tari iudicio | accusatum|, n(isi) de quo iudex p(rae)cep(er)it.
- 9, 2, 5 defensor civitatis v(el) cura|tor v(el) magistratus reos in | custodiam n(on) mittunt, sed ac|ta (con)fecta sub p(ro)secu(tio)ne cer|ta cum accusatore iudi|ci demandare.
- 9, 2, 6 similis tertiae. | H(vel) sic p(rae)cipit, ut si q(u)i accusa|tus iuss...one i[us]sione iudicis ad | iudicium deducitur ausilio | curialium sub (*pro* sub *eadem manus emendavit* ■) (con)fessio|ne p(er)acta XXX dierum | inducias acceptas | sub diligenti custodia | mandari. Adicit et(iam), ut, | si velint, hanc humanita|tem oblatum suscip(er)e | (con)sequantur, minus ut | una cum accusatore | mandentur.
- 9, 3, 1 (*lectio purum certa*) [In] q(?)u(?)a(?)cumqu[e] ... | sua pulsatu(?)s(?) a(?)...us accusa(tio)ni(?)b(?)us) ... | statim a(ut) puniri [de]bet a(ut) relaxari. | D(icit) accusatorem [ab]|sentem non inacta(?)|ri | reos a(?) c(?)u(?)s(?)todi[bus] ... |, sed laxiorib(us) vincu|lis fidelit(er) custodiri | usq(ue) ad tempus ex|pectatum cogni(tio)n[is].
- 9, 3, 2 ... nullum sine de|li|cto carceri detruden|du]m, n(isi) de quo manifes|ta(tio) facta fuerit et rursus | q(ui?) custoditus fuerit | [i]t(er)um in publico p(rae)sente|tur, | ut commemora(tio) p(er)pet(r)ati | criminis in conspectu om[ni]um fiat.
- 9, 3, 3 *evanuit praeter vocabulum* [iu]risdic(tio).
- 9, 3, 4 iubet accusatum [nemi]|nem custodinae maucip[a]|ri, nisi actor fuerit (*cod. corr.* fe[c]erit) inscrib(tio)nem. Similis XVIII tituli primi. *Addit manus V²*: no(ta) ap(ud) vicarium inscrip(tio)nem agi.
- 9, 3, 5 d(icit) commen|tariensem | curam hab(er)e | p(er)sonarum, ut, si | elapsus fuerunt | de carcere, eun|dem reum pe|na multari. Q(uod) si fugerit (com)|mentariensis, ipsius adiutor | subrogetur. *Addit manus recens*: de co(m)mentari|ensi.

- 9, 3, 6 similis XVIII pri|mi tituli. Et(iam) hoc inse|rit, ut commentarien|sis et nomina p(er)sonarum | et crimina int(r)a XXX dies | dinumeret.
- 9, 3, 7 iubet | iudices, ut do|minicorum | diem reos dis|cutiat, ne eis | humanitas | denegetur. Et(iam) eos sub custodia lauare (ex lauari) | iubet. *Addit manus recens:* omni die do|minica reos car|cere educendos.
- 9, 6, 2 *manu V²:* (con)traria sup(er)iori t(itulo).
- 9, 7, 2 iubet nullam accusa|re mulierem n(i)s(i) (con)sanguineus suus, id e(st) frater vel | pat(er). Et d(icit) n(on) solum (con)iugem ulcisci in ux(ore), sed et(iam) suspici|one damnare.
- 9, 7, 8 hic de So|domitis | loquitur.
- 9, 7, 4 commemorat, ut, | dum adulterii causas | perquiruntur, si domi fue|rit, familia omnis q(ue)s(tio)nari, sive dum unus de | (con)iugibus alio a(ut) pararit | a(ut) dederit venenum.
- 9, 7, 5 p(ro)i|bet Iudeum Cristia|n(am) coniugem accipere.
- 9, 7, 6 simile t(er)tiae de So|domitis. *Addit m. rec.:* Sodomitae flammis | tradantur.
- 9, 7, 7 p(rae)cipit in accusa(tio)ne cri|minis excep(tio)nem dotis | abe(ss)e, sed discuti diligen|ter et cognita veritate | momentum mulier do|tis accipiet accusa(tio)ne viri (con)fusa.
- 9, 7, 8 si qui verbi g(r)atia a(ut) | . . . uxore frat(r)is adul(t(er))io fuerit accusatus | . . . erint (ex . . . erit) invicem e(ss)e p(ro)xi|. . . e defuncto fratre in | nuptias coierint, tam-q(uam) | ortensi (sic; requiritur confessi) severissime puni|endos.
- 9, 7, 9 quicumque accu|satus adulterio forum | mariti vitav(er)it, n(on) elu|det, sed ibi, ubi e(st) accusa|tus, auditur.
- 9, 9, 1 p(rae)cipit, ut mulier inge|nua seu nobilis, quae | se servis coniunxerunt, | legibus puniendas, nec | eosdem dici lib(er)os, quos | genuerunt, quibus turpi|tudo mat(er)na vel pat(er)na dedecoris vulnus in|fixit.
(com)memorat, ut, si uterq(ue) mortui fuerint, sint | flii a culpa lib(er)i et liceat | eis in successione pa|rentum ad heredita|tem venire. Hoc ante | stius (= istius) legis sanc(tio)nem; | p(ost) con|stitu(tio)nem iubet oc|cidi.
- 9, 10, 1 quicumq(ue) docetur | in iudicio violentiam | fecisse, n(on) p(ro)voca(tio)ne | aliqua se lib(er)ari confi|dat, sed capitali sententia | puniatur.
- 9, 10, 2 si qui fines alie|nos ing(r)edi (corr. ex ingressi) cupiens | vim fecerit d(omi)no possi|denti, | capitali sententia percella|tur.
- 9, 10, 3 iubet nullam (ex nullum) possidenti violentiam inrogari, sed (con)|ventionem iudi|ciaria ut(?)i(?), ita tamen, ut, si p(ro)bave|rit suam e(ss)e rem, unus | ex ipsis possi|deat, sin au|tem, actor poen(am) q(uam) reo | opponebat excipiat; | q(uod) si poses|sorem vi deiec|tus e(ss)e cognita, repa|ra(tio)nis auxilium accipiat.
- 9, 10, 4 (cod. V) admonet, ut si qui | servorum violentiam | possidenti fecerint, | poena e(ss)e multandos, | si inscio d(omi)no; q(uod) si p(rae)sente | d(omi)no vi metuq(ue) (com)|pulsus, | d(omi)n(u)s infamiae macu|la | polluat, servis in | metalla damnatis. | Ipsum vero iudicem | pari f(er)iri sententia, qui | p(ro)batum ap(ud) se facinus | conibi|(tio)ne i(n)terposita ulcis|ci desierit.
- 9, 12, 2 *ad verba* nam requirere in huiusmodi facto volumus *manu V²:* alibi nec et e(st) (con)t(ra)ria sup(er)iori.
- 9, 14, 1 hic de mulierib(us) loquitur, quae parvu|los infantes occi|dunt vel de viris.
- 9, 14, 2 hic ordinat, ut q(u)ic(um)|q(ue) rep(er)tus fuerit p(er) noc|tem lat(ro) in ag(r)o alieno, | ab ag(r)i d(omi)no i(n)terficiatur, si|ve obsidionem faciens | anteq(uam) p(er)lat(r)onem p(er)imatur.
- 9, 14, 3 *m. rec. (eadem atque de qua diximus ad 9, 7, 6):* eadem censura voluntate(m) et effectu(m) sceleris puniri debere.
p(rae)cipit, ut hi, sive inlus(t)res sive sp(ectabiles) seu clarissimi | qui cum barbaris (ex qui barbaros) vel mili|tibus communicant | in innocuum p(er)di(tio)ne (con)silium, capitali f(er)i|ri sententia, filios ab he|reditate mares ex|pelli, filibus de bonis | mat(er)nis falcidiam tantum accip(er)e et q(u)i | nuntiau(er)it (con)silium in | ante p(er)fec(tio)ne(m) sceleris | et honore donari et | munere, qui vero tar|dius,

tantum merca|tur absolvi. Simili n(od)o | de eorum (com)plicibus | placet. *Addit*
V²: sim(ilia) infra t(itulo) XXVI ad legem Iuliam | de ambitu } (= *constitutio*) I.

- 9, 15, 1 a manu rec.: parricidas insui | culleo mandat.
9, 16, 1 ordinat i(n) aruspices | p(ro)ib(er)i et si q(u)i c(um) eis societa|tem faciunt, p(ro)-
scribtis | in insulam deportari.
9, 16, 2 similis sup(er)iori, sed | hic addit dicens vel q(u)i eis | ministrauerit, sed hoc in|risive
d(icit), ut templa (con)ducta | publica secundum ritum | p(r)istinum sacrificare.
9, 16, 3 duo hic capita p(ro)posuit, | ne a(ut) 4 (= contra) hominum salutem | aliquid
moliantur a(ut) cas|tas religione ingenua homi|num mentes ad adulterii | p(?)o(?)l(?)
l(?)u(tio)nem invitas adducant.
9, 16, 4 similis sup(er)iori, sed | hic addidit (*corr. ex* additit) omnem pa|ganorum sacerdotii
ritum.
9, 16, 5 similis sup(er)iori. hoc ad|dit de his qui necromanti|am faciunt.
9, 16, 6 hic ad senatum vel his | qui honore potiti s(unt) loqui|tur, ut si q(u)i eorum n(on)
tantum|n(od)o magus, sed mago amicus | de re pub(lica) negans sibimet | ipsi
p(er)di(tio)nis artem securus | abscedat. Q(uod) si cognitus fue|rit, p(ro)scribtis
omnib(us) bonis | suis cruciamentis ap|tatus aeculeo suspensus | pena m(?)ulcetur.
9, 16, 7 in hac p(rae)cipit nocturna | sacrificia p(ro)hib(er)i. Simi|lis super|iori.
9, 16, 8 hic de m[alef]icis [ni . . . cis *codex deficientibus inter m et c litteris tribus*] p(rae)-
cipit | a quo(?)gmin . . . [*fortasse a quoque minime*] | (con)suleri.
9, 16, 9 hoc iubet arusp[ic]in(am) in p(er)di(tio)ne humana n(on) | fieri. Similis e(st) tertiae.
9, 16, 10 admonet, ut, si qui maleficus repertus sive infra (*sic*) | urbem sive ext(r)a urbem
or|dini senatorio infensus urba|nae p(rae)fecturae p(rae)sentatus (*corr. vid. praesen-*
tat(ur)us vel praesentatur) | severum de eo fiat examen.
9, 16, 11 ordinavit, ut q(ui)cum|q(ue) audierit viderit maleficum, publicet plane. | Iterum
admonetur, si quis | et(?) . . . licorum visum a(ut) au|ditum celaverit, ulti|mum
vitae supplicium non evadat.
9, 16, 12 hoc addidit, ut ante cecum | geniu(m) (*sic*) repertos mate|maticos (*ex -cus*) a(ut)
suos incendant | p(er)di(tio)nis codices a(ut) episc(opo) t(r)a|dant, si cupiunt vivere.
Q(uod) si | (con)tempserint, pulsati n(on) solum de urbe, verum de | omnibus civi-
tatibus . . |p . . deporta(tio)nis man|cipentur exilio.

Scholorum ad l. 11 tit. 30 adscriptorum, quae item descripta accopi a Meyero, sequitur
varia lectio exemplaris eius collati cum Munentiano. Apparet inde editorem Italum non
solum longe diligentius operam difficilem perfecisse quam fecit Haenelius, sed etiam in
summa re editione eius recte uti posse qui in studia haec inquirunt; errores enim ab eo
commissi non multi sunt et raro graves.

- 11, 30, 3, 3 *ed. Munentianae* debeat] debere Meyer.
11, 30, 6, 2 ei *om. Meyer*.
4 appellatio] appellationem (*sic*) Meyer cum Haenelio.
11, 30, 8, 2 intra] infra Meyer.
11, 30, 10, 2 mensium] menses Meyer.
2 concedi] con . . . Meyer.
5 statim] non adest: Meyer.
11, 30, 11 possunt] p Meyer.
certa] causarum Meyer.
11, 30, 13, 2 eas *om. Meyer*.
11, 30, 14 debitorem] debitores Meyer.
11, 30, 15, 4 unicuique extremitati *corr. ex* unicuique pro extremitati Meyer.
11, 30, 18 privato] priuatis *ex* privatos Meyer.
11, 30, 19, 1 duos] duo Meyer.
11, 30, 24, 1 sed . . .] sed hoc interest Meyer.
11, 30, 34, 1 idem] idē (= id est *pulo*) Meyer.
11, 30, 41 adpellandum ad pf urb *corr. ex* adpollatum Meyer.

- 11, 30, 47, 3 eos *om. Meyer.*
 11, 30, 49, 1 praecepit quam] praecipit quod *Meyer.*
 2 quam] quod *Meyer.*
 11, 30, 50, 1 mulctari] multari *Meyer.*
 11, 30, 51, 1 necessaria causa] *corr. ex necessarium causam Meyer.*
 11, 30, 52, 1 non] *non Meyer.*
 11, 30, 62, 3 appellatio *om. Meyer.*
 11, 30, 63, 5 intra *om. (sic) Meyer.*
 11, 30, 64, 1 ab infirmitate] a(ut) infirmitate *Meyer.*
 11, 30, 65, 3 intra menses duos] in menses duo *Meyer.*
 11, 30, 66, 2 transationem] transactionem *Meyer.*
 3 annum] *ex binnum Meyer.*
 11, 30, 67, 2 ut praefecti] u (= uel) praefecti *Meyer.*
 11, 30, 68, 1 praecepit] praecipit *Meyer.*

Scholia haec (demptis iis quae profisciscuntur a *V²* infra seorsum tractata) in forma litterarum non magnopere recedunt ab iis quibus textus exaratus est. Notae cum alienae sint a constitutionum textu, in his abundant (composuit ea Manentius in fine editionis tabula II), sunt autem praeter legitimas, ut *pū, cū* hic quoque usitatas vulgares aetatis labentis, ut *p = per, p = pro, p̄ = prae, ā = aut, u modo = vel modo = ut, com, tio* una contignatione repraesentatum, *ēē = esse, s̄s = supra scriptus* et sic deinceps. — Orthographia eadem est quam exhibet codicis textus, nisi quod uno loco 9, 2, 6 in scholiis male legitur *inducia*, cum praeterea librarii hi *c* et *t* recte distinguant. — Omnino ad eandem officinam redire videntur tam liber ipse quam scholia haec, scilicet ut litteratura in illo sit legitima librorum legum, in his eius aetatis vulgaris. — Ipsorum scholiorum quae sit sermonis infantia et rerum ignorantia, ex specimine supra proposito abunde intellegitur. Casus et numeri et modi et genera vocabulorum scriptori quodammodo pro nihilo sunt, solecismi tot fere quot sunt verba. Subieci exempla pauca ex multis

infra *pro* intra 11, 30, 1 *et passim*
 infurcari = *strangulari* 10, 10, 2
 extediare 10, 10, 15
 delare = *deferre* 10, 10, 4: iubet nullum occulte res innocentum
 nec publice nec absconse delare.

Sententiae omnes sunt perturbatae et confusae, adeoque passim non perscriptae, ut supra 9, 16, 2 et 9, 16, 4 et 10, 1, 4: *similis primae, ut neque privatus fiscum neque fiscus a privato vexari* et haec 10, 3, 6: *compescit rei p(ublicae) palatinos hisdem prediis esse conductores, id est ut neque per se neque per interpositam personam*. Vitiosa quamquam ex parte ad librarium redeunt (monstra vocabulorum, qualia adsunt 9, 7, 8 et 9, 16, 12, erroresque, qualis est 12, 1, 46 *acerdotio* [sic; punctum addidit manus eadem] pro *sacerdotio* de autographo auctoris quominus cogitemus vetant), pleraque certe sic dedit ipse auctor. — Ad argumentum scholiorum quod attinet, tamquam fundamentum habent comparisonem constitutionum diversarum et adnotationem similitudinis et contrariarum, talem fere, ut in scholiis *V²* infra tractatis cernitur ad principium libri undecimi. Exempli causa ad 11, 30, 46 adscriptum est: *XLV [sic] similis IIII et X, sed hic iubet int(r)a p(ro)v(inciam) int(r)a XX die c(an)on(m) cognoscere*; ad 11, 30, 47: *XLVII similis IIII et XXX [sic, non XX]. In s(upra)-s(crupta) iusserat nullum litigatorum venire, hic addidit, u(t), si int(r)a annum r(es)ponsum litigator(es) non accep(er)int, deb(er)e int(r)a annum collectis gestis vel omnib(us) documentis ad com(italum) venire*. Ad eius generis indicationes accedunt legum summaria inscite facta neque aliena hic illic ab interpolatione; certe 11, 30, 14 (vide adn.) numerum dierum mala fide librarius inseruit. Quomodo constitutiones male mulcarit, demonstro adscripto exemplo uno 16, 5, 40.

Summarium:

Textus 16, 5, 40:

Haec adversus Frygas Manicheos Priscyllia-
 nistas proposita est

Manichaeos vel Frygas sive Priscillianistas
 ... persequimur

<i>Summarium:</i>	<i>Textus 16, 5, 40:</i>
ut eos repertos tamquam sacrilegos iudicet, id est publici criminis reos	volumus esse publicum crimen
bonis eorum proscribitis	quos bonorum etiam publicatione prosequi- mur
sic tamen, ut illorum parentes successionis habeant facultatem, patribus fratribus filiis	quas tamen cedere iubemus proximis quibus- que personis, ita ut ascendentium vel de- scendentium vel venientium ex latere cog- natorum usque ad secundum gradum velut in successione ordo servetur
sane si cum ipsis et ipsi non commisceantur illis nec donare nec donari nec succedere licere neque contrahendi habere licentiam	si non et ipsi pari conscientia polluuntur ipsos quoque volumus amoveri ab omni liberalitate et successione . . . non donandi . . . non postremo contrahendi cuique . . . relinquimus facultatem
testamentumque irritum sit	suprema illius scriptura irrita sit sive testa- mento
gradus iuris dinumeratos (<i>corr. ex den-</i>)	hoc quoque casu eadem illa circa gradus superius comprehendos condicione servata
sic tamen filios succedere, si penitentiam egerint	nec filios heredes existere . . . permittimus, nisi a puterna pravitate discesserint; de- licti enim veniam paenitentibus damus
Servos, si conscii non sunt, extra culpam esse, si poenituerint [<i>sic</i>]	Servos etiam extra noxam esse volumus, si . . . ad ecclesiam catholicam . . . transierint
hos dominis praefereandos. Quod si servus sciente domino et non prohibente contraxit, fisco sociandum	Praeferri (<i>sic Vat. corrupte</i>) huiusmodi homi- num coetus domino sciente nec prohibente contraxit, patrimonio nostro societur
actorem vero vel procuratorem plumbum (<i>corr. ex plumbo</i>) debere contundere	actor vel procurator possessionis cohercitus plumbo
idoneum actorem deportatio suscipiat Iudicem despicientem vel differentem XX librarum auri feriendum	conductor, si idoneus est, deportabitur rector provinciae si haec crimina . . . distre- lerit aut . . . neglexerit, sciat se multa XX librarum auri feriendum
Defensores singulas (<i>sic</i>) officia decem librae constringant	Defensores . . et principales urbium singu- larum nec non et officia provincialia de- cem librarum auri poena constringat

Nihilo minus probabile est scholia haec scripta esse stante aliquatenus re publica Romana. Imperator, qui ita raro appellatur (10, 10, 12, 14), plerumque *princeps* dictus sine dubio Augustus est; dominationis regum Germanorum nusquam vestigium repperi, nam ex eo quod *domus nostra* constitutionum passim appellatur *domus regia* (9, 30, 2 — 12, 1, 114 — 12, 6, 14 — 13, 1, 5. 8. 24 — 16, 5, 52. 54; similiter 12, 6, 16 — 16, 5, 21) nequaquam id recte efficitur. Multis locis videmus auctorem rei publicae Romanae aetatis labentis terminis uti ibi quoque, ubi discedit a constitutionum verbis. Ita nominantur 9, 14, 3 *inlustres, spectabiles, clarissimi*, 9, 2, 2 *spectabiles et clarissimi*; 9, 1, 3, et alibi *scholastici*, item 11, 31, 9, ubi additur *id est patronus causae; reiprivatiani* 10, 1, 2, *privatiani* 10, 1, 8; *magistriani*

16, 8, 10 qui in textu sunt *agentes in rebus*. Contra 10, 3, 6 *rei p(ublicae) palatini* et 10, 10, 7 *palatini rei p(ublicae)* corruptelae sunt derivatae sine dubio ex compendio *com. r. p.* a librario inlatae exemplari parum intellecto. — Utrum in urbe Roma adnotationes factae sint an alicubi in provincia, definiri non potest. Illud Haueilius sibi visus est efficere ex scholiis 12, 1, 4 — 13, 3, 4 — 13, 5, 4, quae propterea suis locis adscripsimus; mihi e contrario probabilius videtur auctorem fuisse provincialem. Nam 'haec urbs' in tertio loco vix Roma est et in primo secundoque explicantur diversae condiciones urbanorum Romanorum et provincialium.

Sed nobis Theodosianum edentibus quae prima quaestio est, num ex scholiis huius ordinis aliquid proficiat ipsarum legum textus, eam negamus. Scilicet scholia haec qui dictavit, non habuit nisi textum eum quem tenemus, non dico ipsum, nam, ut supra dixi, eum scholiastae autographum esse vel eo dictante conscriptum corruptelarum indicia non admittunt, sed textum archetypi proximi similiter mendosum. Argumenta haec sunt.

1. In libro XVI, qui in Vaticano descriptus est ex archetypo mutilo omissis constitutionibus 16, 4, 7 ad 16, 5, 16 (p. XLVI), summariorum auctor titulos et constitutiones numeravit ad numeros per hiatum eum effectos, exempli causa constitutio vere 16, 5, 17 ipsi est tituli quarti constitutio octava et sic deinceps.
2. Constitutio 12, 1, 54 errore librarii Vaticani in transitu a pagina ad paginam cum bis scripta sit, inde adlegationes in summariis ita affectae sunt, ut ea plerumque bis numeretur.
3. Corruptelae codicis Vaticani quatenus perveniunt ad scholia nostra, in iis redunt omnes. Ita 10, 1, 6 vocabula quaedam male adscripta ex 10, 1, 7 et recte deleta a V^a similiter adsunt in scholio. Ita 14, 3, 3 ex lectione Vaticani *contrastu* pro *contractu* in scholiis effectum est monstrum vocabuli *stupariis*. Denique ut supra vidimus mutationes paucas, quas manus V^{sa} in textum intulit, iusta auctoritate carere, ita nullum locum inveni, qui per scholia ab eadem manu scripta probabiliter expleretur vel emendaretur. Habuit omnino is qui scholia scripsit, exemplar a Vaticano diversum, sed ni fallor ipsum Vaticani archetypum propositum librariis iis qui textum scripserunt itaque a scholiorum scriptore adhibitum ad ea conscribenda, non adhibitum ad textum emendandum.

Ob eam causam, quod ad Theodosiani textum utilia nulla suppeditant, abstinui a recipiendis scholiis his integris in hanc editionem. Octo priores eius libros nusquam in iis adlegantur neque alia habent propria (nam vix numeranda sunt commata quaedam a constitutionibus aliena, ut 12, 1, 1: *hic etiam, qualiter gesta debeant confici apud municipes* et 12, 1, 4: *peractos spectabiles fieri* et 12, 1, 181: *item curiales et collegiatum revocandos et ut apparitorem iudex profugum persequatur*) exceptis locis duobus 9, 23, 1 et 9, 35, 2. Prior ita legitur in codice ab Huelseno examinato diligenter:

Summarium:

Textus 9, 23, 1:

Duas res praecipit	
ut neque poecunias vendendi causa in alienis ab aliquo conflentur prout <i>[sic]</i>	quicumque vel conflare pecunias vel ad diversam vendendi causa transferre detegitur
et ut sit custodia itinerum vel litorum	litora . . . et itineris transitus statuimus custodiri
ut nulli viatori liceat amplius a mille follibus portare	nec vero aliquis negotiatorum plus mille follibus . . . portare debeat
neque centenales nummos vel maiorinas	II cuncta . . . mercabuntur praeter pecunias . . . maiorinas vel centenionales communes . . .
quod si qui inventus fuerit confiscatis rebus eius capite puniatur	I si quis forsitan nummus praeter eum qui in usu publico perseverat apud aliquem mercatorem fuerit inventus, fisci dominio

cum omnibus delinquentis facultatibus
vindictetur

Altero capite naves iubet pro commercio
tantum entecae portare pecunias, aliae
vero, quae plus ab entecis hebeant (= eve-
hant), proibeantur. Haec lex a Papiani
res(ponsis) descendit.

Veram lectionem *res(ponsis)* primus recte intellexit Fittingius (*Zeitschrift für Rechtsgeschichte* 10 [1872] p. 390; nota \mathcal{Z} = *res* passim ab hoc librario usurpatur). Ad extrema respicit glossa adscripta ad 9, 42, 7: *entlicis] pecunia ad commercium data* (redit id in scholiis ad 9, 23, 1, item inter glossas Aynardi cod. Mettensis saec. XI apud Goetizium gloss. vol. 5 p. 619, 81). Ipsa ordinatio naves eas, scilicet quae ad praedia maritima pertinerent, aliquando prohibitas esse ab evehendis pecuniis eatenus, ut ad praediorum enthecā solam comparandam id iis liceret, non videtur abhorrere ab institutis Romanorum, quamquam aliunde eam testatam non habemus. Enthecae meminit Papinianus in libro responsorum septimo (Dig. 33, 7, 2, 1): *dotes praediorum, quae Graeco vocabulo ἐνθηκαί appellantur, cum non instructa legantur, legatario non praestantur*.

Alter locus hic est adscriptus 9, 35, 2 ad verba *debilores vero et quos allectos aut susceptores memorant* et ipse descriptus mihi ab Huelsenio:

debilores allectos: allecti legonte (= λέγονται?) senatores ex populis electi. Antiquis in temporibus duo fuerunt genera senatorum, unum quod ex patriciis descendit et alterum quod ex populis eligebatur.

V¹ V¹ qui nobis appellatur librarius utitur litteris, quae Schoellio visae sunt esse hominis Graeci, diversis a litteratura codicis ipsius scholiorumque marginalium eorum, de quibus modo diximus, sic:

V¹ et V²: d f ζ m N r ς

V²: δ F ζ m N vel μ R S (raro ς)

Huelsenus Schoellii iudicium confirmat addens in litteris praesertim *g* et *n* duas scripturas evidenter differre et speciem prae se ferre V² litteraturae antiquioris, vere duas manus esse hominum aequalium. Solmsensis liber, quem infra videbimus ex Vaticano descriptum esse saec. IX/X, uno certe loco 9, 1, 5, *1 cum V² consentit, quamquam alibi eas emendationes neglexit. Veniunt ab emendatore hoc ea quae sequuntur.

1. Per libros quattuor IX. X. XI. XII duobus locis 9, 12, 2, *1 et 11, 29, 1, 2 ipsa scholia adlegunt lectionem diversam, scilicet illo loco cum sit in Vaticano *nam*, in Taurinensi et breviario *nec*, hic adnotatur a V²: *alibi nec*, hoc cum in V sit *debes*, adscribunt *alibi non debes*. Praeterea passim reperiuntur emendationes ab hac manu profectae sine dubio sumptae ex exemplari pleniori et meliore (9, 1, 5, *1 — 9, 38, 4, 3/4 — 9, 42, 2, 2 — 9, 42, 9, *8 — 9, 42, 20, 2 — 10, 3, 2, 3 — 10, 8, 4, 1/2 — 10, 9, 1, 2/3 — 10, 10, 28, 5 — 10, 10, 30, 16/7 — 10, 19, 11, 3 — 11, 5, 4, 1/2 — 11, 14, 1, 11 — 11, 26, 1, 3 — 11, 29, 6, 4/5 — 12, 1, 5, 4 — 12, 1, 10, 4 — 12, 1, 38, 7 — 12, 1, 38, *2 — 12, 1, 116, 3 [γ] — 12, 1, 155, 2 — 12, 1, 183, 3 [γ]). Non desunt tamen in iisdem libris loci ab hac manu male mutati:

9, 38, 6, *2 *gemere*] temere V¹, timere V²

11, 36, 1, 8 *qui*] V¹ *N al.*, quae V² *O al.*

11, 36, 19, 2 *sancimus*] V¹ *Iust.*, *sancimus* ut V²

12, 1, 19, 6/7 *curialibus uinculis*] V¹ *brev.*, *curialibus* ut uinculis V²

12, 1, 36, 3 *cum . . . pactione*] V¹ *Iust.*, *sub . . . pactione* V²

12, 1, 133, 2 *singularum*] V¹, *singularum* V²

12, 1, 147, 4 *homines*] *hemines* V¹, *eminens* V².

2. In libri XII parte posteriore itemque in libris XIII. XIII. XV. XVI quamquam eadem manus item comparet (13, 1, 6, 6 — 13, 1, 12, 2 — 13, 3, 1, 2 — 13, 4, 2, 3/4 — 13, 4, 3, 7 — 13, 4, 4, 11 — 13, 5, 2, 4 *errans* — 13, 5, 6, *1 — 13, 11, 4, 2 — 14, 1, 2, 2 — 16, 2, 40, 5), mutationes hae omnes cum etiam sine exemplo fieri potuerint, probabile est exemplum, quo emendator usus est, in libro XII defecisse.

3. Ab eodem emendatore videntur proficisci tam numeratio quaternionum Graecis litteris per octo libros omnes pergens quam numeri rubricis adiecti cum per totum codicem in margine superiore tum in textu per l. XIII. XIII. XV; quod deficit in XVI, ostendit, ut supra (p. XLVI) adnotavimus, scriptori copiam non fuisse libri XVI integri. Item quod adscribitur 9, 45, 4 p. 521 ubi incipiunt Graeca το προσαγμα et notae adiectae ad 10, 10, 12 — 10, 12, 2 Φ (= $\omega\pi\alpha\iota\omicron\nu$) et 10, 8, 5 fin. ΨN ΨN (= $\omega\pi\alpha\iota\omicron\nu$ notabile?) ab hac manu crediderim profecta esse.

4. Scholia emendator V^2 adiecit ad libri XI titulos XXVIII priores, qui nulla habent a primo scriptore adscripta; praeterea hic illic scholiis prioribus quaedam interposuit. Ea tempore posteriora esse scholiis iis, de quibus antea diximus, inde intellegitur, quod quibusdam locis (9, 1, 3 — 10, 10, 34 — 11, 30, 14) quae V^2 scripsit continuant scripta a V^{2*} . Idem inde confirmatur, quod 9, 1, 5 lectio V^1 *patia* male correctae a V^{2*} in *patientia* deinde recte emendatur in *spatia* a V^2 . Haec ex parte certe proficisci ex eodem exemplari, a quo veniunt emendationes verae ad libros priores adscriptae, inde intellegitur, quod auctor eorum certe adhibuit Theodosianum integrum, nam duobus locis (ad 11, 14, 1 et 11, 29, 1) laudavit eius librum primum, tertio (ad 12, 16, 1) librum quartum; item copia ei fuit novellarum Theodosianarum (ad 11, 30, 42). Quam ob rem utile visum est componere hoc loco si non omnia, certe pleraque ab hac manu profecta; collectis a Manentio vol. 5 p. 346 nos alia addidimus nobiscum communicata ab Huelsenio et Meyero, praetermissis iis quae supra (p. XLVII seq.) edidimus cum specimine scholiorum anteriorum.

- 9, 19, 1 N de tabellione
 9, 42, 8 N bensem [= *bessen*] octo uncias esse
 10, 10, 34 ut omnis pars a competitore vindicet (*quae praecedunt cubicularios . . . generaliter iussit scripta sunt a manu V^{2*}*)
 11, 1, 29 N | sim eodem lib t V § I
 11, 1, 37 N de speciali beneficio, utrum generalitati derogetur
 11, 5, 1 si aliquid amplius fuerit | exactum, futurae in|dic(tio)ni prodesse: habet hoc | lib sim t I § XXVIII
 11, 7, 1 sim lib. XII t I § CXVII | sim hoc corpore et | t § XXI, t VII sequen|ti § I
 11, 7, 2 sim lib. XII § CLXXXI (*sic; intellegitur* 12, 1, 186)
 11, 7, 3 N de debitore n(on) mit|tendo in custodiam: | sim § VII
 11, 7, 4 sim t VIII § II
 11, 7, 7 N de debitore pig|nerando
 11, 7, 19 N de poena | plus exigen|tium
 11, 12, 8 sim hoc lib t XIII
 11, 14, 1 sim lib I t ////
 11, 16, 14 N de excusa(tio)ne | eorum, q(u)i in pala(tio) | militant
 11, 16, 15 N quae sint sor|dida munera u(el) | qui excusent(ur)
 11, 26, 2 sim lib XII t VI § XXVI
 11, 29, 1 sim lib I t XXVIII § I
 ad verba nostram debes consulere maiestatem | alibi | n(on) debes
 11, 29, 2 N sim t [se]quenti § V
 11, 30, 5 superiori t sim | § II
 11, 30, 13 *ad verba* cui nostram vicem commisimus] N de vice sacra
 11, 30, 14 *ad verba* intra dies complendis sollempnitatibus praestitutos] id est int(r)a XX dies
 11, 30, 40 *ad verba* vel vocem . . . provocationis] N sola voce appella|ri
 11, 30, 42 *ad adnotationem m. 2**: superfluum app(ellationem) iudicum suscip(er)e *addit haec*: no(ta) quod dicit 'ne reliquum ne|gotium audiret' quasi dat | intellegi p(ost) iam coeptum | negotium p(os)se appella|ri, quod novella Valentiniani | dicit . . . t (tulo) de fori p(rae)scrip(tio)ne a(ut) i(nter)locu(tio)ne appellari |

potest. *Intellegi vidit Haenelius novellam Theodosii titulo 7 de amota militibus fori praescriptione const. 4, 8.*

- 11, 30, 66 ß (*plura non sunt scripta*)
 11, 34, 2 *ad verba* vicariorum sententiae] ß de sententia | vicarii
 12, 1, 10 *ad verba* curiae suae] ß | de curiali | militante
 12, 1, 26 *ad verba* ex perfectissimis honorariis] ß de filiis | doctor'
 12, 1, 31 *ad verba* necdum inpleto quinquennio] ß | (con)t(r)a supra | § XXII
 12, 16, 1 multae lec(tio)nes ad hunc | titulum p(er)tinentes ia|cent lib III tit. de vecti-
 galibus et commissis
 13, 1, 18 ß de fenera|toribus
 13, 5, 12 fin. nota ubi debeat muli(er) (con)veniri.

Vrec. Manu saec. IX vel X scripta litteris subrubris in libris VIII et X solis obvia rei-
 cienda sunt omnia utpote profecta ex coniectura plerumque male facta:

- 9, 1, 8, 2 criminali] criminalis *Vrec.*
 9, 17, 6, 6 tibi] sibi *Vrec.*
 9, 40, 16, 4 synoditas] cynobitas *Vrec.*
 9, 40, 18, 1 noxa] *V¹ brev., noxia Vrec.*
 9, 43, 1, 2 papiniani] papiriani *Vrec.*
 9, 45, 4 p. 524, 2 episcoporum] episcopum *Vrec.*
 10, 1, 10, 2 esse] sese *Vrec. Iust.*
 10, 1, 14, 5 pecuniae] *Vrec., percuriae V¹, percuriae V².*

Argumenta quoque aliaque hic illic adscripsit eadem manus:

- 9, 3, 5 de commentariensi
 9, 18, 1 de plagiaris
 9, 19, 6 extra civitatem sepeliantur corpora (*repeduntur in margine*)
 9, 21, 4 paracaractas falsos monetarios
 9, 24, 1 gravissimum iudicium de raptu
 9, 40, 13 damnatorum poenam in dies XXX differri praecipitur (*similia ibidem habent scholia*)

Plura eius generis composuit Manentius l. c. p. 366 ad locos 9, 3, 7 — 9, 7, 6 — 9, 15, 1 — 9, 17, 2 — 9, 35, 3 — 9, 45, 8 — 10, 1, 11 — 10, 1, 17, quae repetere supervacaneum visum est. — Denique eadem manus vocabula quaedam rariora in margine repetit, ut 10, 1, 17 *hyrenarcho et optione*.

Corrector postremus saec. XVI Tilius est opinor, usus plerumque minio, raro (ut 12, 1, 164) atramento. Is quae correxit, redeunt fere in editione neque a nobis nisi per exceptionem afferuntur ex codice.

Contulerunt codicem post primum editorem Tilius, qui eum accurate expressit, et ipse Haenelius et iussu eius Theodorus Heysius, deinde iussu academiae nostrae Rudolphus Schoell (l. VIII—XV) et Paulus Krueger (l. XVI). Ego libri IX adhibui exemplum photographicum; praeterea huius editionis plagulas ad ipsum codicem recognovit supra laudatus Franchius de' Cavalieri. Editio huius codicis etiam orthographiam et compendia accurate repraesentat aut in textu aut in apparatu. In difficilibus quaestionibus, quas scholiorum lectio et indicatio proponebat, sagaci consilio adjuvit me amicus Huelsen.

De codice Vaticano quae exposuimus ut comprehendamus, scripserunt eum librarii duo, emendarunt et scholia adscripserunt duo sive iidem sive alii *V¹* et *V²* aetate omnes ni fallor eadem. Emendator *V¹* ut tempore alterum antecedit, ita re inferior est, nam eius emendationes aut facillimae sunt aut falsae et factae omnino sine exemplo; scholia autem ab eo profecta quamquam uno loco adlegunt Papiiuni responsa, praeterea tota sumpta sunt ex ipsis constitutionibus pessime mulctis. Contra emendator secundus *V²* ad libros priores usus exemplo diverso aliquoties textum recte emendat. Scholia quoque ea certe, quae adscripsit et alibi et praesertim ad libri undecimi titulos triginta primos, quorum margines adnotator prior nescio quam ob causam vacuos reliquit, meliora sunt et talia fere, qualia in archetypo (fortasse utrique adnotatori communi) videntur adfuisse.

In scholiis his melioribus, etsi et ipsa nihil habent nisi brevia argumenta et remissiones ad alias constitutiones sive similes sive contrarias, aliquoties laudantur Theodosiani libri primus et quartus et novellae ad Theodosianum adiunctae, cum adnotator prior non laudet nisi libros eos, quos continet volumen ipsum. Quam ob rem a posteriore emendatore profecta scholia supra exhibui, eorum quae prior dedit specimen tantummodo.

Solmsianus liber saec. IX/X, custoditus hodie apud comites Solms-Baruth in castello Klitschdorf prope oppidum Bunzlau (videtur in bibliothecam eam venisse cum libris parochi vici Gross-Walditz prope Loewenberg Davidis Gabrielis Seidel emptis a. 1794 a comite Iohanne Christiano Solms) continet f. 3—20 excerptas ex Theodosiani libris octo posterioribus constitutiones has:

9, 1, 1. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10 — 2, 3 — 3, 3. 4 — 5, 1 — 6, 1 — 7, 2 — 10, 1 — 11, 1 — 12, 1 — 13, 1 — 14, 1 — 15, 1 (exsecta ex parte) — 16, 1 (item) — 19, 1 (? item) (deficiunt folia aliquot)
10, 14, 1 (inde a 2 ne donatum) — 18, 1 — 21, 1
11, 11, 1 — 26, 1 — 27, 1 — 30, 10. 17. 33. 34 — 36, 1 — 38, 1 — 39, 1
12, 3, 1 — 16, 1
13, 3, 1 — 11, 1
15, 8, 1. 2 — 9, 1 — 11, 1 — 12, 1
16, 2, 31. 34. 38. 47.
14 (post librum 16), 4, 1 — 5, 1 — 12, 1 — 15, 1. 5 — 17, 1. 2 — 20, 1

Inscriptione et subscriptione liber caret; rubricae solent adesse. — Singulis constitutionibus inscriptiones praemittuntur passim brevitate; subscriptiones absunt. — Orthographia paucissimis mutatis (ut permittuntur *c* et litterae ante *i*) ad optimae aetatis archetypum fideliter expressa est. Praeterea quae volumen contineat (praecedit Isidori l. V, sequuntur leges Salicae aliaeque Germanicae) exposuerunt Max Conrat (*Zeitschrift der Savigny-Stiftung, röm. Abth.* vol. 9 a. 1888 p. 389—392) et Carolus Lehmann (MG. leg. tom. V, 1 a. 1888 p. 13). Contulimus Zeumer et ego. — Excerpta haec mihi constat proficiisci ex ipso codice Vaticano. Eum enim ita sequuntur, ut ubi ab eo discedunt, id quod raro evenit, errent repetantque quae in illo inveniuntur corrupta (15, 8, 2, 14 *poena pampipentur* pro *poenae mancipentur* cet.) adeoque omissa 15, 8, 1 *habent facultatem nisi aut hii qui ecclesias/tici* inde explicentur, quod quae desunt in Vaticano versum unum implent a descriptore praetermissum. Hoc unum adnotatione dignum est aliquoties, sicut supra (p. LIV) vidimus, Solmsianum consentire cum lectione codicis emendata (*V¹*), quamquam plerumque sequitur primitivam:

9, 1, 1, 7 causa et] *V¹*, causae *V¹ S*
9, 1, 3, 1 cum ius] *V¹*, cum (*om.* ius) *V¹ S*
9, 1, 8, 2 criminalis] *V m. saec. IX*, criminali *V¹ S*
11, 38 rubr. qui bis] *V¹*, quibus *V¹ S*
13, 11, 1 exitium] *V¹*, exitiam *V¹*, exitiam *S*

Quapropter codicis lectiones paucis exceptis, quae facerent ad archetypi emendationem diiudicandam, omnes suppressi.

Halberstadiensis gymnasii bibliotheca quae servat Theodosiani folia duo ter scripta (egit de iis diligentissime Schum *Zeitschrift der Savigny-Stiftung, röm. Abth.* vol. 9 a. 1888 p. 365—375 adiecto scripturae specimine) inventa sunt a glutinatore adhibita ad formandum codicem n. 22 saec. XIV. — Continet prius locum 12, 1, 179, *3 *societate* usque ad 182, 2 *[uni]versis functionibus [per ordinem proprias*, posterius 14, 3, 22, 3 *victus perpetuis* ad 14, 4, 2, 13 *in specie distra.* — Pagina habet versus 28 litterarum c. 32—40. — Erasae scripturae prioris passim hiantis apographum plenum perficere non potuit Schumius et in locis indicatis ea tantum fida sunt, quae adiecto vocabulo ex Halberstadiensi adferuntur admodum pauca. — De rubrica 14, 4 non constat. — Constitutionibus numeri adscripti fuerunt, in his ante nostram 12, 1, 181 CLXXXII, ut ante eam aliquo loco constitutio una in Vaticano excidisse videntur. — Notabile est Theodosiani scripturam locum cessasse alteri et ipsi antiquissimae pertinenti ad librum aliquem ignotum, cuius in margine lau-

dantur Institutiones Iustiniani sic: . . . *di de duobus noceat ex duobus reis promittendi alius in diem . . . obligari potest. Inst. lib. III t. XVI kap. CCCLXXXIII* (= Inst. 3, 16, 2). Capita haec Max. Conrat ad Iulianum pertinere existimat (*Quellen* I p. 58 not. 6) propterea quod alibi institutiones ad capita non adlegentur; sed ea coniectura mihi non probatur. Ipsa res significare videtur codicem scriptum esse in regione aliqua, quae antea usa Theodosiano deinde ius Iustinianum adoptarit. Similiter corpus Romae formatum gromaticum in recensione antiquiore Theodosiana excerpta sola exhibet, in recentiore praeterea Iustiniana.

IV Taurinensis bibliothecae publicae folia tria et codicis Vaticani 5766 folia undecim (= Haenel I) partem faciunt codicis collationum Cassiani (opp. 1 p. XXX Petschenig) scripti saec. VIII¹⁾ origine Bobiensis (recensetur in inventario a. 1461 sub n. 44 sic: 'collationum patrum prima pars videlicet collatio VIII: deficiunt prime VI' [immo, ut observat Patetta, 'collationes VIII: deficiunt prime II']). Is magna ex parte exaratus est in membranis deleticiis, fragmentorum iuris civilis Vaticanorum, legis Romanae Burgundionum, denique, ut diximus, Theodosiani. Vaticanorum foliorum variam lectionem diligenter enotatam publici iuris fecit Maius (iuris civ. anteiust. reliquiae. Romae 1823 pp. 23—104), Taurinensium brevem notitiam dedit Peyron una cum notitia codicis Bobiensis alterius, de quo supra p. XXXIX rettulimus. Nos illis utimur diligentissime descriptis a Kruegero; Taurinensia, quae post Peyronum diu latuerunt adeoque credebantur deperdita, nuper accurate edidit Fridericus Patetta (*frammenti Torinesi del Codice Teodosiano* in actis maioribus acad. Taurinensis ser. II tom. 45 a. 1896 p. 128—146 cum epitoma *Bullettino dell' Istituto di diritto Romano* vol. 8 a. 1895 p. 302—304). — Litteratura non est admodum antiqua; a saepe aperta est superne, linea quae *m* repraesentat, item *nt* ligatae adsunt etiam in versibus mediis; *u* post *q* passim cernitur supra versum. — In subscriptionibus consules non raro desunt, etiam frequentius numeri omissi sunt spatiis vacuis relictis. — Paginae, quae non sunt resectae et integrae fere, habent plerumque versus 34 (sed inveniuntur quaedam vv. 32. 33. 35. 36) litterarum c. 54. — Rubricis et constitutionibus numeri passim, sed non constanter adscribuntur. — Supersunt in foliis quattuordecim haec ex libris XIV. XV. XVI.

- 1 (T¹) 14, 3, 5 *idem eas* (p. 774) — 14, 3, 13 *corpori [r]es . . .* (p. 776). In fine rectae Patetta sibi visus est videre notam *se*.
- 2 (V¹) 14, 4, 3 *pania per singulos* (p. 780) — 14, 4, 6 *praeceptorum* (p. 781). In fine versae Patetta vidit notam III, sed eam negat Franchius haberi posse pro nota quaternionis, cum sit in medio margine inferiore, non in angulo.
- 3 (V¹) 14, 6, 5 *impp. Honorius* (p. 784) — 14, 9, 2 *competentes* (p. 787).
- 4 (V¹) 14, 15, 4 *que intra* (p. 791) — 14, 17, 2 *praefecti* (p. 793).
- 5 (V¹) 15, 1, 50 *paulisper* (p. 813) — 15, 2, 3 *summas* (p. 815).
- 6 (V¹) 15, 5, 8 *fatigent* (p. 819) — 15, 7, 3 *uoluptas* (p. 822, *2).
- 7 (V¹) 15, 7, 8 *quae uolentium* (p. 822, *2) — 15, 7, 12 *tymelici* (p. 824).
- 8 (T¹) 16, 2, 23 *ecclesiasticis* (p. 842) — 16, 2, 29 *nihil* (p. 844).
- 9 (T¹) 16, 3, 1 *sequi* (p. 853) — 16, 5, 3 fin. (p. 855).
- 10 (V¹) 16, 5, 11 *apotactitas* (p. 859) — 16, 5, 16 *sacrario* (p. 861, 3).
- 11 (V¹) 16, 5, 16 *profluxisse* (p. 861, 3) — 16, 5, 25 *his est* (p. 863).
- 12 (V¹) 16, 5, 52 *auri pondo quinque* (p. 872) — 16, 5, 54, 51 *custodiant* (p. 874, *13).
- 13 (V¹) 16, 5, 54 *quod si* (p. 874, *13) — 16, 5, 58 *imaginariae* (p. 876).
- 14 (V¹) 16, 6, 4 *praestitisse* (p. 882) — 16, 6, 7 *eos uero* (p. 884).

¹⁾ In codice Vaticano Patetta ait adnotationes complures reperiri scriptas litteris Merovingicis saec. VIII, in his f. 122 prima verba instrumenti Caroli maioris domus, nimirum Martelli.

CAPVT TERTIVM.
EX THEODOSIANO INTEGRO EXCERPTA
PRAETER ALARICIANA.

Composuimus hoc capite quae habemus excerpta ex Theodosiano integro praeter ea quae servavit Epitome Alariciana cum auctariis suis, de quibus capite quinto seorsum agetur.

I. Theodosius II nov. 11 quam tollit constitutionem de tutore a matre pupillo petendo, quam interpretatio addit fuisse in Theodosiani corpore, in eo hodie desideratur, nam ficticiam esse quam ad 3, 18, 2 inserit codex *L* ibidem ostendi. Nos adlegationem illam eodem loco posuimus. — Valentiniani III novellae nominatim ex Theodosiano constitutiones duas adlegant, tit. 31 praef. legem Honorii ad Palladium missam, quae cum in nostris libris desideretur, coniectura locum ei 3, 1, 10 adsignavimus, et tit. 34 praef. legem Arcadii et Honorii, nimirum 16, 11, 1. — Anthemius denique nov. 3 laudat constitutionem Th. 10, 8, 3. — Interpretatio Alariciana citans constitutionem ad nov. Theod. 14 'ex libro octavo' aut intellegit legem 8, 18, 4 non receptam in Breviarium aut deperditam aliam. Eadem ad nov. Theod. 22 adlegat constitutionem 4, 6, 7 et ipsam a Breviario alienam. Praeterea ad Maioriani nov. 7 laudat legem Theodosiano corpori insertam 'de collegiatis', sed in eo titulo 14, 7 ei laudationi constitutio nulla recte respondet. — Praetermitto constitutiones sub solo imperatoris nomine adlegatas in Novellis, ut Theodosianam 4, 14, 1 in Valentiniani Nov. 26, 3 et 34, 13. *Novellae posttheod.*

II. Corporis scriptorum gromaticorum (de cuius origine et ordinatione egi in editionis *Gromatici* Lachmannianae vol. 2 p. 143 seq. et in annalibus Rhenanis vol. 96 p. 272 seq.) pars anti-quissima, quae videtur composita esse in urbe Roma saec. V per officiales vicarii urbis, repraesentatur autem libris *AB* Lachmanni, excerpta nulla habet ex Theodosiano et fortasse eum tempore praecedit. Comparent ea apud gromaticos primum in libris *E*(rfurtensi) *P*(alatino) *G*(udianus), cuius formae archetypum ascendere potest item ad saeculum quintum; compositum esse ante Iustinianum inde videtur effici, quod recentiores demum eiusdem formae libri *PG* exhibent excerpta ex Iustiniani digestis. Theodosiana servata in libris *EPG* inscripta 'ex corpore Theodosiani secundo libro titulo de finium regundorum' (ed. Lachm. p. 267—270), quatenus perveniunt plena sunt et emendata neque inferiora iis quae servarunt libri Theodosiani integri.

III. Byzantios auctores Iustiniano antiquiores vel aequales excerpta ex Theodosiano *Byzantini* vix ulla servavisse supra p. XXXI adnotavi.

IV. Iustinianus codex quae habet constitutiones imperatoris emissas per temporis *Iustiniana* spatia Theodosiano comprehensa, id est inde a Constantino a. 312/3 ad Theodosium II a. 487, Tribonianus cum suis praeter quattuor Constantinianas derivatas ex Hermogeniano¹⁾ omnes sumpsit ex Theodosiano; certe ullam a Iustinianis adsumptam esse aliunde nullo

¹⁾ Eae sunt Constantini et Licinii constitutiones quattuor cod. Iust. 3, 1, 8 — 6, 1, 3 — 7, 16, 41 — 7, 22, 3, quae ex Hermogeniano sumptas esse alibi (in eph. Herma vol. 17 p. 582) ostendi. Contra prudentes Iustiniani neque ea sylloge usi sunt, ex qua qui Vaticana fragmenta composuit Constantinianas leges aliquot traxit, neque Hermogeniani editione aucta, unde Consultationis auctor rescripta quaedam Valentiniani et Valentis attulit.

indicio proditur. Ex his eas, quae non repertae in Theodosiano nostro fuerunt in pleno in libris hodie mutilis quinque prioribus et extremo octavo, in hac editione repetere noluimus, sed admisimus eas in laterculos nostros tam dignitatum quam chronologicum. Constitutiones servatas in utroque corpore passim invicem sese emendant et ut ubi libri in Iustiniano variant Theodosianum testimonium litem dirimere solet, ita, licet rarius, Theodosiani corruptelis Iustiniana lectio aliquoties subvenit. Quapropter ad Theodosianas constitutiones Iustinianae et adlegatae sunt et variae lectionis in apparatu ratio habita, cum delectu tamen. Nam in corpore Iustiniano cum multi loci consulto mutati sint — composuit mutationes eas diligenter E. Grupe (*Zeitschrift der Savigny-Stiftung, röm. Abh.* vol. 14 [1893] p. 224 seq.; vol. 15 [1894] p. 327 seq.) — eas mutationes ex apparatu remotas iuxta textum adscripsimus; sunt enim omnino notabiles et commodum erit utrumque textum plenius quam adhuc factum est simul sub oculis habere. Reliquae autem Iustiniani corporis lectiones variae ibi, ubi Iustiniani libri ita variant, ut pars eorum cum Theodosiano faciat et per hunc ipsum plerumque constet de lectione archetypi Iustiniani, in hanc corporis vetustioris recensionem non admissae sunt nisi ex certis causis per exceptionem. Contra ubi Iustiniana lectio primitiva ita differt a Theodosiana, ut de mutatione consulto facta cogitari nequeat, illam ibi, ubi Theodosiana lectio certo mendosa visa est, in textum recepi; praeterea eam aut in margine posui, id quod ibi fere praetuli, ubi parem cum Theodosiana auctoritatem habere videretur, aut apparatui nostro inserui, id quod in minoribus fere factum est. Subscriptiones in Iustiniano praeter Veronensem librum aut servatae sunt corruptae et mutilae (id quod cadit potissimum in epitomatorum *PL* et in Haliandrinis) aut plane deficiunt itaque Theodosianas in universum melius traditas raro explent vel emendant; quapropter eas Theodosianas apposui delectu habito. Apparatum Iustinianum desumpsi ex egregia editione Kruegeriana vocabulo *Iust.* praeposito, retentis notis iisdem, quarum laterculum propterea tabula nostra subministrat praefationi praemissa.

Leges Germ.

V. Leges pleraeque nationum Germanicarum ad Theodosiani recensionem non perveniunt. Quaestiones implicatae et controversae, unde adsciverint antiquiores earum Salica Ribuariorum Alamannorum capita quaedam cum religione Christiana coniuncta, praesertim de manumissione in ecclesia (cf. lex Ribuariorum c. 58) et de nuptiis incestis (cf. lex Alamannorum c. 39), ad ius Romanum pertinent, non ad Theodosii codicem. Lex Baiuvariorum ut uno certe loco (1, 1, 12) constitutionem a. 420 ad verbum reddit, ea est et in Theodosiano tam integro (16, 2, 44) quam breviato et in Iustiniano (1, 3, 19) et ex hoc potius quam ex illo in legem eam translata est (cf. Merkel in praef. *MG. LL.* III p. 214). Praeterea, ut quae de legibus his hinc dicenda sunt uno loco complectamur, recentiores earum breviarium Alaricianum adhibuerunt, fortasse Langobardicae¹⁾, certo additamenta ad legem Salicam c. 13, ubi quae leguntur de matrimoniis vetitis, veniunt ex interpretatione Alariciana (Loening *Geschichte des Kirchenrechts* 2, 552). Sed haec similiaque per se memorabilia non faciunt ad constituendum textum ne interpretationis quidem Alaricianae aliunde satis stabilitum. — Idem dicemus de formulis chartisque praesertim Gallicis; habent quaedam sumpta ex constitutionibus in breviarium receptis et magis etiam ex earum interpretationibus (id quod de formulis Turonensibus demonstravit Zeumer *MG. formulae* 1 p. 130), sed nusquam inde adlata vidi, quae adscendant ad Theodosianum integrum. — Itaque reliquis huius generis documentis praetermissis attendemus ad solas leges Visigothicas antiquiores et Burgundionum et Theodericianam.

Lex Visig.

VI. Leges regum Visigothorum Gothis solis destinatae, quae recte ut videtur hodie tribuuntur regi Eurico (466—485: vide supra p. XXXVI), quatenus supersunt habent capita quaedam derivata ex iure Romano, etiam ex Theodosiano (Zeumer *neues Archiv* 23 p. 431 seq.). Ad interpretationem Alaricianam Th. 2, 33, 2 etsi c. 285 prope accedit, tamen non inde videntur proficisci quae ibi leguntur, sed tralatitia esse et eius aevi iuris peritis communia (cf. Zeumer l. c. p. 444). E contrario corpus legum editum a Recessuindo (649—672) destinatum tam Gothis quam Romanis aliqua capita habet aperte profecta ex compendio Theodosiani Alariciano, inter quae eminet caput 5, 5, 9 ad verbum descriptum ex Th. 2, 33, 1

¹⁾ Quaestionem nupor docte tractavit Patetta *archivio giuridico* vol. 47 (1891) p. 8 seq.

adsumpta etiam Aniani interpretatione. Est id inter 'antiqua' corporis Recessuindiani profecta iudico Zeumero ex recensione corporis eius publicata a rege Leovigildo (567—586). Sed eiusmodi excerpta et ipsa rara sunt et certe a Theodosiano integro aliena. Nihilominus corporis Recessuindiani constitutiones, quae quidem aperte pendeant ex Theodosiano, suo quamque loco adlegavi.

VII. Lex Burgundionum Germanica, scilicet *liber constitutionum* regum Burgundionum *Lex Burg.* (adhibui editionem, quam curavit Lud. Rud. de Salis, MG. legg. nat. tom. II pars I) sive lex Gundobada, confecta auctave sub regibus Gundobado († 516) et Sigismundo († 523), praeter dubia quaedam (Th. 2, 30, 1 = Burg. 105; Th. 4, 4, 1 = Burg. 43, 1; Th. 4, 11, 2 = Burg. 40, 2) continet iam in parte vetustiore locos quosdam omnino ad codicem Theodosii respicientes (Th. 3, 8, 2 = Burg. 24, 1, 2; Th. 3, 16, 1 = Burg. 34, 3, 4; Th. 4, 11, 1 = Burg. 40, 1; Th. 9, 24, 1 = Burg. 12, 5). — Altera lex Burgundionum, a Gundobado illo in prioris legis exordio civibus Romanis in Burgundia degentibus promissa (praef. 8: *inter Romanos ... Romanis legibus praecipimus iudicari, qui formam et expositionem legum conscriptam qualiter iudicent, se noverint accepturos*) et in ordine titulorum Gundobadae aptata pendet ex iisdem libris legum et iuris, quibus usi sunt iuris prudentes ab Alarico adhibiti, scilicet ex codicibus tribus Gregoriano Hermogeniano Theodosiano cum Novellis huic adiunctis, Gai institutionibus, sententiis Pauli, quae volumina per ea tempora Occidentis prudentes peraeque praecipue usurparunt. — Burgundionum reges ut probabile est leges tam Germanis quam Romanis civibus suis condidisse ante editam Alaricianam (a. 506), ita certum eos in iis componendis usos esse Theodosiano integro, quem in lege Romana quomodo adlegent supra p. XII exposui. Adhibitum esse breviarium Alaricianum conditum aut eodem fere tempore aut fortasse posteriore egregie refutavit Haenelius (praef. brev. p. XCIII seq.), nec magis mihi probatur nuperi editoris opinatio (p. 12) tam interpretationem Visigothicam quam Burgundionum legem Romanam derivatas esse ex eodem nescio quo iuris compendio. Hoc solum verum est scholas iuris, quibus utriusque populi prudentes sua debent, easdem fuisse et ita interdum, raro tamen aliquam similitudinem in commentariis illis apparere. Exempli causa capiti legis Gundobadae 24, 1, 2 similitudo aliqua intercedit ut cum textu Th. 3, 8, 2, ita etiam cum interpretatione; item in lege Romana similia habent loci a me adlati de feriis ad Th. 2, 8, 19, de secundis nuptiis ad 8, 13, 4, de accusationibus ad 9, 1, 14. Habent item iuris interpretes Germanici quaedam sibi propria et inter se communia, ut, ubi in constitutione est *actis inserere*, ponunt *gestis allegare* (ad Th. 3, 5, 1), item *consciorum* vocabulum in criminibus pro legitimo usurpant (ad Th. 9, 5, 1). Sed rara haec sunt neque desunt apud eosdem auctores contraria, ut recte observavit Zeumer (*Zeitschrift der Savigny-Stiftung, germ. Abth.* 9, 24 seq.) Falcidiam de parte heredi proximo reservanda abusive usurpari apud solos Burgundiones, nequaquam apud Visigothos. Omnino reprehendendus est nuperus legum Burgundionum editor in commentariis suis interpretationem Alaricianam magis respiciens quam constitutiones ipsas.

VIII. Edicti Theoderici regis Italiae († 526), quod ex codice Pithoeano hodie deperdito post alios edidit Bluhmius (MG. LL. 5 p. 145 seq.), auctor quamquam Theodosianum nusquam adlegat, pleraque inde mutuatus est et passim usus constitutionibus in breviarium non receptis (8, 12, 8 — 9, 27, 2 — 9, 42, 2 — 9, 42, 24 — 9, 45, 1 — 9, 45, 3 — 9, 45, 5 — 10, 10, 4 — 11, 8, 1 — 11, 8, 3 — 11, 30, 22 — 11, 30, 49 — 12, 6, 18 — Iust. 5, 9, 1 — Iust. 6, 1, 4 — Iust. 6, 56, 4). Una cum integro codice etiam epitomen Visigothicam adsumptam esse quamquam temporum rationes fortasse admittunt, parum verisimile est (v. Dahn *Könige der Germanen* 4, 8 seq.; Bluhme l. c. p. 145), quamquam quibusdam locis (2, 13, 1 — 3, 16, 1 — 5, 3, 1 — 9, 24, 1 — 9, 24, 3) interpretatio et edictum ad verbum paene concordant. Ad constitutiones eas, quas constat edicti scriptorem ante oculos habuisse, capita Theodericiana adscripsi, quamquam ad crisin ea vix ullam utilitatem praebent verbis libere redditis et subinde mutatis.

IX. Maximini dissertatio contra Ambrosium continens narrationem de concilio Aquileiae a. 381 habito et de Ulfilae episcopo, quam ex codice Parisino antiquissimo Lat. n. 8907 (= suppl. Lat. 594) primus edidit Georgius Waitz (*über das Leben und die Lehre des Ulfila* Gottingae 1840), nuper expletam et diligentissime recognitam Fridericus Kauffmann (*Texte und Untersuchungen zur altgermanischen Religionsgeschichte* vol. I Strassburg

Edict. Theoderici

Maximinus de concil. Aquil.

1899), in loco adiecto ad finem ab antiquissimo interpolatore (cod. f. 349, apud Kauffmannum p. 57. 77 cf. p. XXIV) habet constitutiones duas Th. 16, 4, 2 — 16, 4, 1, quas sumptas esse ex corpore nostro vel inde apparet, quod secunda, quae in Theodosiano bis referitur 16, 1, 4 plena et 16, 4, 1 imperfecta, hic item legitur decurtata.

Corpora eccl. X. Corpora ecclesiastica cum constitutiones ex breviario Alariciano passim afferant, maxime, ut infra ostendetur, breviarii librum XVI adhibuerint auctum ex Theodosiano integro, constitutiones inde extra breviarii nexum haustas perraro proponunt. Mihi tales non innotuerunt nisi ex una sylloge Quesuellianna (= cod. Paris. 8848 A saec. VIII et alii; Maassen *Quellen* p. 326. 486 seq.), a qua pendet altera Colbertina (= cod. Paris. 1455 saec. X, Maassen *Quellen* p. 326. 536) pendetque item (ut observavit M. Conrat *neues Archiv* 24. 351) Hincmarus Remensis (opp. 1, 336. 337). In illis scilicet post acta concilii Calchedonensis leguntur constitutiones quattuor Th. 16, 1, 2 — 16, 4, 2 — 16, 5, 6 — 16, 5, 62. Sylloge Quesuellianna videtur composita esse ipso saec. V fortasse in Gallia. Contulit ad constitutiones eas libros Parisinos 8848 A et 1455 a me rogatus amicus Girard.

Concil. Hisp. XI. Concilii Hispalensis habiti a. 619 (Mansi vol. 10 p. 557) canon 2, quem attulit a. 619 Savigny (*Gesch. des röm. Rechts* 2^a p. 278), ita conceptus: *discussio agitata est propter parochiam basilicae . . . quia inter utrasque partes hactenus limitis actio vindicata (v. l. ventilata) est, cuius quamvis vetusta retentio nullum iuris praeiudicium afferret . . . prolatis canonibus synodalia decreta perlecta sunt . . . placuit inter alternas partes inspectionis viros mittendos, ita ut sit in dioecesi possidentis, si tamen basilicam veteribus signis limes praefixus monstraverit ecclesiae, cuius est iusta retentio, aeternum dominium. Quod si et limes legitimus eundem in basilicam non concludet et tamen longi temporis probatur obiecta praescriptio, appellatio repetentis episcopi non valebit, quia illi tricennalis obiectio silentium ponit, hoc enim et saecularium principum edicta praecipiant et praesulum Romanorum decrevit auctoritas, num veniat ex Theodosiano, ambigua quaestio est. Nam saecularium principum edicta cum videantur respicere ad legem Iust. 3, 39, 6 nec facile adaptentur constitutionis eius formae Theodosianae (2, 26, 5), quae praecedunt verba veteribus signis limes petita sunt ex altera Th. 2, 26, 4 neque in Breviarium recepta neque in hacce parte in codicem Iustinianum, nobis servata solummodo in corpore gromaticorum. Quaeritur igitur, utrum saeculo septimo incipiente Hispani Theodosianum plenum usurparint an, quod magis crediderim, haec veniant ex decretis synodalibus et pontificum Romanorum antiquioribus in canone laudatis.*

Cod. Phillipp. XII. Codex Berolinensis Phillippsonianus n. 1745 (n. 83 Rose) saec. VII/VIII olim Lugdunensis, qui (cum apographo Paris. 1452) solus syllogen Sirmondianam integram servavit, 1741 post eam sub titulo: *lex de Theodosiano sub titulo XXVII de episcopali definitione* duas constitutiones exhibet, quae iam insertae sunt libro I sub eo titulo. Priorem aliunde non habemus, altera, cuius extrema verba in codice desunt hic finiente mutilo, expletur ex codice Iustiniano 1, 4, 8.

Ep. papae XIII. Epistula, quam papa Iohannes VIII (871—882) dedit ad regem Germanorum *Iohannis VIII* Ludovicum II (856—875), edita ex corpore cardinalis Deus dedit IV, 103 (apud Martinucium p. 417) et minus plene (deficiunt quae [] comprehendimus) ex codice Taurinensi E. V. 44 apud Pflugk-Hartung acta pontif. Rom. 2 (1884) p. 34 (notitiam eius debeo Conrato *Quellen* 1 p. 19) haec est.

1. 'Iohannes episcopus Illudovico imperatori. Inter cetera. [Siquidem 'Ciceronis [*Tusc. 1, 1, 2*] est illa multis experimentis iam probata sententia, quia sicut posteriores principes rem familia-rem sive domesticam melius rexisse probatur et lautius, sic 'nimium antiquiores Romani pontifices melioribus gubernaverunt et institutis et legibus.

2. 'Hinc quod est] antiqua consuetudo legibus adiuvata semper obti-
'nuit, ut magistratus honor ultra anuale spatium nulli peni-
'tus largiretur (largiatur *Pflugk*), quo completo legalis (legali
'*Mart.*) successor admittitur et prior index (videlicet *Pflugk*)
'quinquaginta diebus intra provinciam remorari (rememorari

Zeno Cod. Iust.
1, 49, 1. Iulianus
15, 7 = nov. 8, 9;
88, 1 = nov. 95, 1

- '*Mart.*) iubetur, donec si qua distraxerat, possessoribus referantur, si qua vero praedia suo nomini comparaverat vel si quas nedes (qua sedi *Mart.*) tempore suae administrationis extorserat (extruxerat *Itl.*), iuri rei publicae (romani pontificis *Mart.*) vindicentur (vindicetur *Mart.*).
3. ['Hinc est, quod usque ad vestrae serenitatis magistratus annui tam illi in partibus permanserunt quam istis in partibus apud nos hactenus permanere probantur, ut videlicet alternantibus per alterna ducibus temporalia augeretur Romani pontificis potius quam perenni magistratibus in ius proprium redigatur.]
4. 'et infra:
'Nam cum rerum possessio sive in decennium sive in vicennium sive in tricennium, sicut (ut *Mart.*) legislatores asserunt, excludatur vel confirmetur, cerne, piissime [Christoque devotissimo] imperator, quantum (quanta *Itlugk*) unicuique discriminis inferre valeat tot annorum praescriptio, dum tyrannicis ducibus magistratus continuus, [quod a saeculis numquam auditum sive lectum reminiscitur] suffragatur.
5. 'praesertim cum in Romanis legibus cautum sit
'ut id tantum de sacra responsione substantiam mutuetur, quod legum auxilia prosequuntur (persecuntur *Mart.*).
6. 'et iterum:
'Generale praeceptum beneficio speciali anteferendum est. Th. 1, 1, 4
7. 'et illud:
'Contra ius rescripta non valeant (valent *Mart.*), quocumque modo fuerint impetrata: quod enim publica iura praescribunt, hoc (*om. Mart.*) magis sequi iudices debent. Th. 1, 2, 2
8. 'et infra:
'Personalia rescripta, quae cum iure concordant, valeant more veterum et negotii, de quo loquitur nostra rescriptio, finis latae sententiae (sentiae *Mart.*) terminis censeatur, speciale (-les *Mart.*) autem si quid (de *ins. Mart.*) legibus ac iuri portet (importat *Mart.*) iniuriam, abolitum extirpetur (abolitos extirpes *Mart.*).
9. ['Gregorius Ianuario episcopo Calaritano. Imperiali constitutione aperte sancitum est, ut ea, quae contra leges sunt, non solum inutilia, sed etiam pro infectis habenda sint.] Gregorius ep. 9, 197 ex Iust. 1, 14, 5
10. 'et beatus Gelasius ait:
'Quis enim aut leges principum aut patrum regulas aut admonitiones modernas dicat (ducat *Mart.*) debere contemni, nisi qui impunitum sibi tantum aestimet transire commissum?
11. 'et iterum:
'Semper constitutio generat temerata vindictam.
12. 'Vides ergo, fili carissime, quia quod contra leges usquam (*om. Mart.*) agitur (accipitur *Mart.*), per leges dissolvi meretur.
13. ['Item longe inferius:
'Et iuxta quod Felix sanctissimus praedecessor noster adseverat, in die iudicii talem a nobis ambobus ecclesiam certum est, qualem a patribus accepimus, exigenda.
14. 'Etiam in hac vita se ad eam pertinere cognoscat, qui non solum plenitudo eius noxia conatur inferre, verum etiam qui eidem congruentia dissimulat providere, serenissimo imperator (non solum qui n. i. c. u. et. q. congr. pr. diss. repetit *Mart.*), ad

‘ecclesiam non pertinere cognoscitur, quanto labore nobis
‘studendum est, ut non solum noxia non inferamus, verum
‘etiam ecclesiae dei providere certemus congruentia.]

Hunc epistolam qui dictavit, adhibuerit necesse est ipsum Theodosianum, quamquam de eius per Italiam usu hoc unicum fortasse testimonium est ex saeculo nono. Praeter Theodosiana certa unde reliqua supra relata veniant non definio; tam secundum caput (cuius verba neque cum Zenoniana constitutione concordant neque cum Iustinianis) quam quartum et quintum et octavum possunt indidem proficisci. A Breviario certe epistula non pendet.

Cod. Montisp. XIV. Locum de salario codex Montispessulanus n. 306 saec. IX inter miscellanea
de salario plurima, quae enarrat diligenter Goetzius (gloss. Lat. vol. 3 p. XXIV), f. 308 exhibet. In eo libro sub praescripto: *Salarium est debitas mercedis stipendium, quod ex regali munificentia accipiunt qui diversae professionis aut artis studiis mancitantur: dictum autem salarium eo, quod sicuti salis totius sibi conditionem (?), ita sit totius necessitatis et id suppleantur. Hinc in iure Romano scriptum est* leguntur Th. 13, 8, 1 — 13, 4, 1 — 12, 2, 1 — 13, 3, 11, ita ut in primis duabus inter inscriptionem et textum inseratur *lib. XIII leg.*, item in quarta ante inscriptionem *lib. XII leg.* Repperit Haenel (apud Hauboldum opusc. vol. 2 p. XC et ad Th. II. cc.); mihi misit Goetzius descripta a Gundermann.

Cod. Vat. XV. Folium solitarium adservatum inter Danieliana cod. Vat. reg. 520, de quo codice
reg. 520 infra dicemus in capite quinto, f. 98° saec. X continet constitutionem 14, 18, 1 *de mendicantibus non invalidis*.

CAPVT QVARTVM. BREVIARII INTEGRI CODICES.

Breviarii codices praeter decurtatos et epitomatos caput hoc ita comprehendit, ut quae de additamentis ad multos eorum ex integro Theodosiano adiectis dicenda sunt, quinto capiti potissimum reserventur. In nullo eorum archetypum Alaricianum simpliciter repraesentari, retractationem et interpolationem omnes subiisse infra capite octavo, ubi de crisi Theodosiani agitur, demonstrabimus. Levior ea fuit in libris *AOEHNBG*, gravior in *CXPMSLKQF* et quamquam illos ut re ita tempore praecedere nequaquam contendimus, nihilo minus illi priores, hi posteriores nobis appellabuntur. Sed videbimus ibidem fines inter utrumque ordinem certo regi non posse nec multum ei distributioni tribuendum esse propter contaminationem in Theodosiano breviato mature exercitam et late patentem.

Codices qui hoc capite recensentur, aut collati sunt toti, scilicet *AOEHNBGCP* *MSL*, aut ex parte aliqua, quae infra indicabitur, scilicet *XQKF*. Reliquorum, quos sprevi, scilicet Vaticanorum duorum reginae 1128 (= 16 Haenel) et Ottoboniani 2225 (= 17 H.) et Montispessulani 84 (= 14 H.) retentis numeris Haenelianis specimen dedi ad locos hos: 1, 3, 1 — 2, 19, 2 — 2, 30, 1 — 3, 3, 1 — 3, 5, 12 — 3, 30, 6 — 4, 4, 7 — 4, 8, 7 — 4, 22, 5 — 5, 1, 9 — 5, 7, 2 — 5, 9, 1 — 8, 13, 3 — 9, 1, 14 — 12, 1, 19 — 15, 1, 9.

Parisinus Lat. 12161 (Haenel 22 = 3¹⁾), antea Corbiensis (non Floriacensis), deinde *Paris. 12161* S. Germani 1278, Hieronymi libellum de viris illustribus exhibet scriptum saec. VII in membranis ex parte deleticiis, quarum duo folia formae octonariae p. 71/2 et 73/4 ita coniuncta unum folium formant moduli maioris, exhibens scriptura anteriore Theodosiani Alariciani constitutiones a 2, 4, 4, 2 *rescripti* ad 2, 6, 3, 2 *continue*, sed pessime habitas et magna ex parte evanidas. In altero folio (p. 65/6 et p. 79/80), quod item ex Theodosiano videtur desectum, paucae tantum litterae supersunt. Insunt fortasse in volumine etiam alia eiusdem codicis folia evanida tota. Mihi praesto fuit exemplum folii primi accurate et perite a Kruegero exceptum; reliqua praetermissa sunt. Egerunt de foliis iis Montfaucon *nouveau traité de diplomatie* vol. 3 p. 144, 149—151 tab. XLII; Pertz *Archiv* 7, 719; Blume *die westgothische Antiqua* (1847) p. XXI seq. et apud Haenelium l. c. — Hoc ni fallor omnium quae extant exemplarium breviarii antiquissimum est scriptum facile saec. VI, sed pro brevitate partis superstitis non multum inde proficimus.

Ambrosianus liber C. 29 inf. saec. XI (Haenel 5 = 20), finiens mutilus 2, 4, 6, cum *A* maxime utilis sit per auctaria, quae de eo dicenda sunt explicabuntur capite quinto.

Oxonienis Bodleianus Seldenianus B 16 (antea Seld. 32 Bodl. 3362; Haenel 15 = 19), *O* scriptus est (ut egregie demonstravit Gul. Stubbs 'Willelmi Malmesburiensis de gestis regum Anglorum libri V; historiae novellae libri III' Londinii 1887 in praef. ad vol. 1

¹⁾ Haenel codices Breviarii recensuit bis, primum a. 1841 in prolegomenis ad editionem Theodosiani, deinde a. 1849 in prolegomenis ad editionem legis Romanae Visigothorum sive Breviarii Alariciani. Enerrationes eae factae curiose et diligenter cum Breviarii partes a nobis fere praetermissas item comprehendant, meas passim supplebunt. Eae laudantur in elenco nostro sub numero duplici.

p. CXXXI seq.) a Willelmo monacho Malmesburiensi inter a. 1125 et 1137 (l. c. p. XXV); scilicet imperatorum Constantinopolitanorum series finit in Iohanne Porphyrogenito (1118—1143), Germanorum in Henrico V († 1125), regum Francogallorum in Ludovico VI (1108—1137). Abest a Theodosiano liber I totus, unde reliqui II—XVI in hoc codice facti sunt I—XV; praeterea textus non hiat. Foliis in codicis archetypo transpositis textus in libro secundo ita ordinandus est secundum numeros Breviarii.

I. 1, 1—1, 12.

III. 6, 3. 4 [sequuntur nostrae editionis constitutiones 2, 7, 1. 2 a Breviario primitivo alienae]. 6, 5. 7, 1. 8, 1. 2. 3. 9, 1.

II. 2, 1. 3, 1. 4, 1—7. 5, 1. 6, 1. 2.

IV. 10, 1 et sic deinceps.

Breviarium in hoc volumine pars est syllogae magnae de rebus Romanis (cf. Stubbs l. c. p. CXXXIII); praecedunt Dares de Troiae excidio, excerptum ex libro Catonis de originibus, Romana Iustini, Orosius, Eutropius cum supplemento Pauli diaconi, Iordanis Romana, ipsius auctoris 'abbreviatio Willelmi de gestis sequentium imperatorum' incipiens ita: 'Praecedentium gesta imperatorum Iordanes episcopus et Paulus diaconus texuerunt. 'Sequentium acta Haimo monachus Floriacensis ex diversis auctoribus collegit' (cf. MG. SS. 9, 348). 'Eius ergo semper sensum, aliquando verba ponemus omissis quaecumque de 'Longobardis Francis Gothis inmiscuit; earum enim gentium gesta aliis propriis libris 'leguntur.' Breviario praemittuntur a Willelmo haec: 'Nunc quia quidquid de principibus 'Italiae et Romae potuimus invenire curavimus non omittere, congruum videtur leges 'Romanorum apponere, non eas quas Iustinianus fecit, esset enim hoc ingentis operis et 'laboris, sed eas quas Theodosius minor filius Archadii a temporibus Constantini usque 'ad suum sub titulo unius cuiusque imperatoris collegit. Ponantur ergo XVI libri ab eo 'collecti' [novit igitur Willelmus verum numerum], 'quorum sententiae plures explanantur, 'quaedam explanatione non egent; divi Theodosii eiusdem novellarum liber I; divi Valentiniani filii Placidiae liber I; divi Martiani orientalis imperatoris liber I; divi Anthemii 'et Leonis liber I; divi Maiorani [sic] liber I; divi Severi liber I' [exordia historica non in scite facta quae singulis capitibus praemisit Willelmus leguntur edita apud Haenelium brev. p. LVI et apud Stubbsium p. CXXXIX]. 'In quibus illud animadvertendum, quod 'quisque imperator suis legibus, quas promulgabat, nomen consortis apponebat, utpote 'Theodosius imperator Constantinopolis apposuit legibus suis nomen Valentiniani, quem 'imperatorem creaverat Romae; sic et in ceteris. Sed quia quaedam sunt in legibus 'imperatorum obscura, ad plenum intellectum apposuimus libros institutionum Gaii et 'Pauli iurisconsultorum.' Theodosiano anteposita est apud Willelmum 'epistola Theodosii 'minoris de confirmatione legum antiquarum', scilicet novellarum Theodosii II prima 'de 'Theodosiani codicis auctoritate' (supra p. X); adhibuit igitur Breviarii codicem similem nostri A. Epistolae subscriptum est: 'explicit epistola: incipiunt capitula libri I legum 'antiquarum a Theodosio minore collectarum'; subscriptum Theodosiani libro postremo: 'explicit liber XV Theodosii minoris de confirmatione legum antiquarum'. — Codex ut librarii doctrinam passim ostendit, ita ab eius religione nequaquam eum commendari iam Haenelius (brev. p. XXX) exposuit maxime respiciens Paulina. Theodosiani rubricas, quas singulis libris praemittit, quomodo mutaverit, editionis nostrae apparatus (p. 8—26) ostendit; de libri XVI rubricis infra videbimus. Interpretationem vel, ut ipse eam magis appellare voluit, explanationem plerumque suppressit et ubi remansit, passim reperitur brevata et mutata, id quod item, parcius licet, in ipsis legibus admisit, ut lectiones eius singulares non raro appareat proficisci ex coniectura. Formulae quoque *post alia, et cetera* semper abiectae sunt; siglis *ppo* et *pu* pariliter substituitur vocabulum *praeposito*; ubi in textu est *ad illum*, plerumque reperitur dativus; non scribitur *inpp.*, *augg.*, sed aut *impres*, *aug^d* aut vocabula perscribuntur. Haec similiaque non sunt recepta in apparatus. Nihilominus non solum subscriptiones habet plenas fere et incorruptas, sed lectiones quoque, saepenumero, ut capite octavo ostendetur, archetypum prae se ferunt classis melioris. — De additamentis, quae etiam hic Breviarii codex habet ab archetypo aliena, agetur in

capite quinto. — Dominus libri qui fuit Seldenus postquam in dissertatione de Fleta edita a. 1647 plura ex eo protulit, Iacobus Gothofredus Seldeniani partem (l. 2 tit. 1—4) sibi conferendam curavit (Haenel brev. p. LVII); postea et alii et Haenelius eum adhibuerunt ediditque de eo librum singularem Carolus Witte (de Guilelmi Malmesburiensis codice legis Romanae Wisigothorum, Vratislaviae 1831). Ad hanc editionem meo diligenter iussu eum contulit Anna Parker.

Eporediensis bibliothecae capituli cod. 35 saec. IX fin. (Haenel . . . = 16) continet E solum breviarium Alaricianum. Initio mutilus quaternione primo et secundi foliis quinque amissis incipit 2, 8, 1, 4 verbis *et manumittendi die festo*. Archetypi folio foliisve transpositis locus 3, 17, 1, 1 *imp. constantinus* ad 3, 17, 4, *3 *post tutelam* interponitur inter 3, 11 p. 149, 1 *parere noluerit* et ea quae ibi sequuntur. Item locus 4, 4, 3, *2 *suscriptorum numerus* ad 4, 4, 5, *17 *vel in quascumque* interponitur 4, 1, 1, 14 inter *debitam* et *capit.* Item bibliopegi errore folia 15. 16, quae continent 2, 12, 1, 10 (*repetendo fuerit contestatus* ad 2, 14, 1, *22 *seu possessionum seu repetitionum*, inserta sunt 2, 33, 2, *2 inter *ea vero* et *quae ante*. Codici Theodosiano, qui finit in q. XVIII folio ultimo iam numerato 133, subscritur: *explicunt libri Theodosii feliciter*; in pagina proxima leguntur excerpta, de quibus postea dicetur, ex sylloge Sirmondiana sub praescripto *de episcopali iudicio*. Haec excipiunt Novellae post-theodosianae et Breviarii partes reliquae. Eas nullo intervallo sequuntur appendices breviarii duae, quales eas edidit Krueger, primum secunda incipiens *ex corpore Theodosiani lib. VI tit. XXVII*, finiens *posuit. cōp lib iuris feliciter*, deinde prima sub praescripto *Institutio Gregoriana lib. i de postulando*, finiens *auriliano cons. deo gratias amen. explicat liber legum theodosii et novellarum*. — In margine passim leguntur lectiones variae scriptura diversa, sed vix recentiore. — Hoc codice usus est Cuiacius. Is quamquam in ipsa fronte voluminis editi a. 1566 ait nunc primum integrum prodire libros Theodosiani VI. VII. VIII. XVI, in praefatione cum tres primos acceptos referat codici a Stephano Charpino suppeditato, etiam minorum additamentorum, ut tituli de senatus consulto Claudiano et novellarum auctarum per libros duos Pithoeorum et Loiselianum, originem enuntiet, de libro XVI in praefatione verbum non facit, ut dubitari non possit eum de codice ad eum adhibito tacuisse consulto. Iam nactus Eporediensem cum eum intellexissem raro differre ab editione Cuiaciana, in coniecturam incidi ipsum eum a Cuiacio usurpatum esse. Scilicet is per hos annos Italiam adiit, Venetiis basilicorum codicem comparavit, professor creatus Taurinis ducem Etruriae precibus adiit, ut codex pandectarum Florentinus Taurinos mitteretur eiusque ibi sibi copia fieret (Hugo *civilist. Magazin* 3 p. 208. 250). Propterea non assimile veri est codicem nostrum Eporediensem per ea tempora ad Cuiacium delatum esse, ita tamen, ut propter aliquam causam ei non liceret publice id profiteri. Confirmant coniecturam et hunc quoque codicem ad Cuiacium adlatum esse a Pithoeo indicare videntur, quae ex epistulis Cuiacii ad Pithoeum (cod. Paris. Dupuy 700) mea causa excerptis amicus Girard. *Je vous envoie*, scribit Cuiacius Taurinis 7. Aug. [a. 1567?] *vostre code théodosien) et le Jornandes*. Item idem ad eundem Valentia 9. Dec. [1569?]: *au reste votre code théodosien n'est point perdu, mais tant que ces troubles dureront, il n'y a pas moyen de le recouvrer*. Item paullo postea idem ad eundem: *vous dites que vous avez trouvé les nouvelles de Théodose entre les mains de monsieur Daniel. Je voudrais fort savoir si ce sont celles que j'en ay tenu à Turin et que vous avez demandé si souvent et qu'au partir du dict Turin j'avoys commis à M. Crabe pour vous rendre. Je vous prie m'advertir si c'est cela, car j'en ay mon esprit chargé*. Codicem Breviarii, quem a Pithoeo impetratum versavit Cuiacius Taurinis, verisimile est fuisse ipsum nostrum Eporediensem a praefecto bibliothecae capituli contra legem Pithoeo et per Pithoeum Cuiacio commodatum sub hac condicione, commodati parum legitimi publice mentio ne fieret. Certe in ea quoque re Pithoeum intervenisse inde probabile est, quod in exemplari eius editionis Cuiacianae a. 1566 adscriptae sunt hic illic lectiones sumptae sine dubio ex codice Eporediensi; scilicet 16, 1, 3, 7. 8 ad verba (in *E omissa) adferuntur lectiones 7 et diodoro] *eliodoro* — *amphilocio*] *philotio* notae ex solo Eporediensi; item 16, 2, 7 (quae et ipsa abest ab *E folio mutilato) adfertur lectio *hypodiaconi*] *presbyteri diaconi* Eporediensi propria. Haec cum in editione Cuiaciana non comparant, Pithoeus aut ex Cuiacii schedis sumpsit aut, quod magis crediderim, ex ipso

Eporediensi. — Ad codicem Eporediensem quam prope accedat Cuiacius in editione priorē, recensio nostra Theodosiani in quavis pagina declarat. Collatis locis in illa editione primum publici iuris factis, demptis scilicet constitutionibus in Alaricianā Iustinianavē sylloge (cf. inter alia 16, 7, 7) redeuntibus, has potissimum diversitates inter codicem et editionem repperi notatu non plane indignas:

- 16, 4, 6, *2 sacrae legis] *W Cui.*, sacrae lis *E*
- 16, 5, 2, 2 largienda] *W Cui.*, largiendis *E*
- 2/3 loca sepulcris apta] *W Cui.*, loca sepulcri apta *E*
- 4 quae] *W Cui.*, quaeque *E*
- 5, 6 tabificat] *Cui.*, abificat *E*
- 8 ministri] *Cui.*, ministris *E*
- 16, 5, 12, 8 quibuscumque locis paschae turbae] *W*, quibus pasce turbe *E*, agris in quibus passim turbae *Cui.*
- 16, 5, 12, *5 coitio] *W Cui.*, coitione *E*
- 16, 5, 13, 6 aut nescire aut discere sit dedecorosum] *W Cui. (ed. 1)*, aut n. a. d. sit decorosum *E*
- 16, 6, 2, *8 comprehendet] *L* (quem Cuiacius nec videtur novisse) *Cui.*, comprehendit et *E*
- 16, 6, 7, *2 opponi] *E*, opponi et cetera *Cui. ad hiatum celandum*
- 16, 7, 3, 5 secessus] *Cui.*, successus *E*
- 16, 7, 3, *12/3 praesens] *E*, particips *Cui.*
- 16, 10, 22, 2 promulgatarum] *E*, pronulegatarum legum *Cui.*

et si qua sunt similia etiam his inferiora, omnia originem de coniectura plus minus felici aut prae se ferentia aut certe admittentia. Ceterum ne nimium mihi sumerem, ad eas partes l. XVI, quas primus edidit Cuiacius, eius lectiones integras apposui. — Addo argumentum unum desumptum ex partibus Breviarii reliquis, scilicet quod in subscriptione novellae Valentiniani 3, 1 verba *recitata in senatu per virum illustrem Postumianum prid. id. Mart.* edita a Cuiacio a. 1566 unus hic liber habet. — Post Cuiacium Haenelius editione absoluta huiusce codicis notitiam a Vesmio accepit (const. Sirm. p. 411); ipso libro non est usus. Krueger deinde contulit l. XVI; ego postquam partem contuli, totius Theodosiani exemplar photographicum accepi confectum intercedente amico Paulo Giacosa Taurinensi. — Subscriptiones plenae sunt, extremum tamen *cons.* solet omitti. — De additamenti huic libro insertis in capite sequenti disseretur.

**E* Rosny Le Peletier Rosanbo marchionis codex et Parisini Lat. 4406 pars prior f. 1–56 (Haenel 11 = 17. 17a), nobis paucis locis, ubi eius mentionem fecimus, **E*, uterque olim Pithoei, sunt, ut vidit Haenelius (brev. p. LII), unius codicis reliquiae, quarum partem Rosanbinam hodie accessu difficillimam ipsam non vidi, sed praeter ea, quae qui eam vidit Haenelius, in editione Breviarii inde protulit, adhibui enotationes longe pleniores iussu Haenelii sumptas a Zenckero hodie adservatas inter Haeneliana bibliothecae universitatis Lipsiensis. Partem Parisinam ipse excussi. Iungendi sunt quaterniones, numerati fere omnes, ita:

quat. I–V deficiunt

quat. VI–XV = Rosanbini f. 1–80

{ Theodosianus inde a 3, 5, 5, 8 rit et cum
patre tutorem ad 12, 1, 12, 3 ut originem

quat. XVI–XXI = Parisini 4406 f. 1–48
(mutilato folio 6 constitutione 16, 2, 1 ad
16, 2, 8 aut imminutae sunt aut deficiunt)

{ textus pergit proprii (sic) civitatis ad finem
l. XVI
Constitutiones Sirmondianae 1–3
Novellae Theodosii ad tit. 3, 4 cum dispendio
fortunarum capite

quat. XXII–XXVI (hic sex tantummodo folio-
rum) = Rosanb. f. 81–118

{ Novellae pergunt a verbo puniendum ad
Nov. Maioriani 7, 7 fortasse defuerint

quat. XXVII deficit

quat. XXVIII—XXXIV f. 1—6 (q. XXXI. XXXII transpositi sunt) = Rosanb. f. 119—172	{ incipiunt a verbis Gai tit. de testamentis c. 3 /sa/ni sunt si (sic) intervalla, finiunt in Paulo 5, 28, 1 iusserit cuius rei
quat. XXXIV f. 7. 8 deficientur	
quat. XXXV = Parisinus 4406 f. 49—56	{ Paulus inde a 5, 85, 1 de cautionibus et penis appellationum Appendix Kruegeri posterior Appendix Kruegeri prior Explicit liber legum Theodosiani et novellarum

Inter adnotationes, quas Pithoeus exemplari editionis Cuiacianae prioris hodie ad-
servato in bibliotheca publica Parisina adscripsit, duae sunt notabiles propterea, quod
huius codicis originem declarant.

ad 16, 1 tit. de fide catholica: 'in vet. ex. Ves. hic est tit. II libri XVI' itemque ad
16, 2: 'in vet. hic est tit. I'. Item Cuiacius 1586: 'in vetustis exemplaribus hic
titulus secundus est huius libri' et Gothofredus, puto usus eodem exemplari
editionis Cuiacianae (nam alibi codicis Vesontini non meminit): 'in vetustis exem-
plaribus et quidem Vesontino, hic titulus est secundus huius libri'.

ad Sirm. 1: Imp. Constantinus A.] 'in cod. Vesunt. imp. Archadius et Honorius AAA.'.

Utraque indicatio quadrat in codicem eum de quo agitur, prior ex codicibus notis in
eum et Eporediensem solos; unde apparet Vesontinum Pithoei esse hunc nostrum, 'vetusta
exemplaria' Cuiacii eundem et Eporediensem. Pertinent igitur ad hunc codicem quae
sequuntur excerpta ex litteris Cuiacii ad Pithoeum (cod. Dupuy 700) a Girardo mecum
communicata. *Apportes-nous*, scribit Valentia 17. Oct. 1570, *le Licinius et le l. XVI cod.*
Theod. pour me charger davantage de vos bienfaits. Idem ad eundem indidem 20. Ian. 1571:
L'on m'a promis de m'envoyer le code Theodosien de S. Iehan de Besancon, le quel comme
Pon m'a escrit vous avez decouvert passant par la avoir esté donné par Charlemaigne. Si
Pon ne me l'envoie, pour le moins Pon m'a promis de m'envoyer ce qu'il y a de plus ou de
different d'avec les auteurs. Idem ad Loiselum Bourges 13. Sept. 1575: *J'ai veu le XVI*
du Cod. Th. qu'il (Pithoeus) m'a envoyé et le lui eusse renvoyé, si Mons. le Carte avoit acheté
*de le voyr, à qui ie l'ay presté pour ce qu'il valoit.*¹⁾ Licinius qui dicitur, codex est Col-
lationis legum Mosaicarum et Romanarum aliquando Pithoeanus, hodie Berolinensis, ad
quem libellum eum edidit primus Pithoeus a. 1573, significans eum se traxisse 'ex anti-
quissima Sequanorum aut Mandubiorum bibliotheca, in qua per annos octoginta [scr.
octingentos] et amplius latuerat' (cf. praef. meam in corpore Kruegeriano p. 109). Itaque
iam constat de origine tam Berolinensis codicis Collationis quam eius de quo agitur;
uterque origine est Vesontionensis. — Quaestio ita surgit iam ab Haenelio posita (ad
Th. 16, 1, 1), annon codex Vesontinus, ex quo Paulum insigniter auxit Cuiacius, is ipse
sit de quo agitur. Sed Paulina haec posteriore demum tempore ad Cuiacium pervene-
runt neque umquam ad Pithoeum delata sunt; sic enim scripsit ad Pithoeum ex oppido
Bourges a. 1581 Iul. 13: *J'ay recouvert cette année des sentences de Paulus où il en y a près*
de CC plus que nous n'avions et entre aultres y est quotée la peine de la loi Julia de adulteriis
(sequitur locus Pauli 2, 26, 14), similiterque legimus in exemplari ed. Cuiacianae supra
laudato Pithoeano p. 609: 'harum sententiarum Paulli longe amplius exemplar nactus est
'Cuiacius a. 1581 Vesontione, ex quo multa capita exposuit lib. XXI obsa.' Sed haec con-
iectura fallit, nam ex Paulo Rosanbino quae Haenelio enotata sunt quamquam imperfecta
clare ostendunt insignia illa additamenta non esse in codice hoc Vesontionensi. — Hoc
nostro utpote suo usi sunt fratres Pithoei. In Petri Pithoei exemplari editionis Cuiacianae
prioris tam Eporediensis libri propriae lectiones reperiuntur adscriptae quam huiusce non
redeutes in illo, ut sunt 16, 5, 12, *5/6 sequenti emendationique v. c. — 16, 5, 52, 16 per-

¹⁾ Philiberto de la Mare a. 1671 Febr. 14 quod scripsit Iulius Chifflet (Paris. Lat. 6069 E
f. 339) Vesontionensis: *Je vous prépare encore un mémoire du même Cujas, qui envoia à mon*
ayeul un présent et cela fut l'an [1572] de la défaite de S. Barthélémy à Paris, pour lequel
designer il écrit de sa main 'anno quo Gallia dodidicerat societatem humanam'. . . . C'est que
mon ayeul lui avait envoyé le codicem Besantinum, où il trouve quelque constitution, ad eundem
librum omnino spectat, quamquam quae hic traduntur perturbata sunt.

nicioissimum et ablato v. c. — 16, 5, 56, 1 *superstitionibus* — 16, 5, 65, 7 *sit] fuerit*. Item in apparatu Francisci Pithoei, de quo infra agetur, multae lectiones inveniuntur ex hoc libro desumptae indeque ex parte translatae in editionem Cuiacianam alteram. — Ipse codex inutilis est utpote sine dubio descriptus ex Eporediensi. Partis Rosanbinae quamquam plenam notitiam non habui, nihilominus didici ex schedis Haenelianis adesse in ea transpositiones duas supra tractatas (3, 17, 1 ad 3, 17, 4 inserta legi 3, 11, 1, item 4, 4, 3 ad 4, 4, 5 inserta legi 4, 1, 11); adesse item dittographiam p. 149, 1—3, de qua monui ad 3, 11, 1; adesse emblemata, de quo dictum est ad 3, 12, 3, *17, quae omnia pariliter redeunt in Eporediensi. Adest item extrema pars constitutionis 4, 4, 7 servata inter paucos libros in *E*. Id confirmant quos post Haenelium et Kruegerum diligenter ipse contuli quaterniones Parisini. Scilicet non solum propria multa tam bona quam mala (ut 16, 2, 17, 1) codex habet communia cum Eporediensi, sed etiam ibi, ubi Eporediensis corrigendo corruptus est (ut 16, 2, 33, 8 *uico* — 16, 2, 40, 2 *donatis*) hic noster sequitur lectionem posteriorem; item, ubi Eporediensis duas lectiones habet alteram in textu, alteram ad marginem, ut 13, 1, 13, 2 *agrariam* et *aurariam*, hic utramque habet in textu; denique mala fide et alios locos interpolavit passim indicatos in adnotatis et 12, 1, 151 *curialium* vocabulum mutavit in *principalium* adsumpta novella Valentiniani 19, 2. Quam ob rem quamquam Parisinum 4406 totum contuli, variam lectionem diligenter examinatam ita suppressi, ut paucis locis memoriae causa adscriberetur.

II Legionensis codex, scilicet adservatus Legione (Leon) in Hispania in tabulario ecclesiae cathedralis n. 15, quem repperit a. 1887 R. Beer Vindobonensis (*Zeitschrift der Savigny-Stiftung, Germ. Abth.* vol. 8 p. 201), posteriore scriptura, quae est saec. IX, continet Rufini versionem historiae ecclesiasticae Eusebiana adiectis scholiis plerisque Latinis, paucis Arabicis, scriptam sine dubio in Hispania, ut opinantur editores Cordubae; scriptura priore omnino Hispanica et ipsa praeter veteris novique testamenti Latine versi reliquias, quae explent folia 80, habet foliis aliis 105 partem maiorem brevii Alariciani. Quae supersunt, incipiunt in Theodosiani libro quarto, finiunt in Pauli l. 4, 5, 7 verb. interpretationis *fuerit deputata*. Supersunt ex Theodosiano haec:

- 4, 1, 1 (*inscriptio libri non adest*) — 4, 6 *rubrica*.
- 4, 8, 6 [*br. 2*] — 4, 15 [*br. 13*], 1 *fn.*
- 4, 18 [*br. 16*], 2 *verb.* 3 nisi cognitor — 9, 6, 2 [*br. 9, 3, 1*] *verb.* 5 facinus.
- 9, 7 [*br. 4*], 2 *verb.* *5 adquisierit — 9, 19 [*br. 15*], 1 *verb.* 9 dignitate.
- 9, 24 [*br. 19*], 1 *verb.* 16 servus — 11, 26, 2 [*br. 11, 7, 1*] *verb.* 12 exactores.
- 11, 36, 20 [*br. 11, 11, 3*] *verb.* 3 in septuaginta — *ad finem Theodosiani*.

Codex litteris uncialibus exaratus scriptus est post a. 546 propter legem Theudis ei insertam, de qua postea dicetur; item probabiliter antequam Recessuindus (c. a. 660) data constitutione legum Romanarum usum in regno suo abolevit (vide supra p. XXXVI). — Theodosiano corpori, cuius praescriptio periit, subscribitur: *explicit Theodosiani constitutum liber sextus decimus feliciter*, libris reliquis singulis *explicit liber IIII* (et sic deinceps), *incipit liber V* (et sic deinceps); praeterea paginis plerisque superscribitur: *Theod. liber IIII* (et sic deinceps). Similiter novellis Theodosii II praescribitur: *incipit novellarum divi Theodosiani* (sic) *Agusti liber primus* (sic) *feliciter amen*, subscribitur: *explicit novellarum ibi Theodosianus feliciter*, paginis inscribitur: *novellarum divi Theod. (Theodosiani p. 272)*. Item novellis Valentiniani III praescribitur: *incipit novellarum divi Valentiniani Agusti feliciter amen*, subscribitur: *finiunt novellae leges divi Valentiniani Agusti*, paginis inscribitur: *novellarum divi Valentiniani*. Item novellis Marciani praescribitur: *incipiunt leges divi Marciani Agusti feliciter amen* (subscriptio periit), paginis inscribitur: *Marciani*. Item novellis Maiorianis (praescriptio periit) subscribitur: *explicit novellae divi Maioriani A.*, paginis inscribitur: *Maioriani*. Item novellis Severi praescribitur: *incipiunt novellae divi Severi Agusti* (subscriptio periit). Sequitur Gaius, cui praescripta item perierunt; subscriptum: *explicit liber Gai*; paginis inscribitur: *Gai*. Paulo denique praescribitur: *in cōp Iuli Pauli sententiarum ex Pauli sententiarum corpore huic operi convenit adnecti quae in Theodosiano corpore dimendis* (sic) *littibus non inveniuntur inserta: Pauli sententiarum liber*

primus. In Pauli loco 4, 5, 7, ut dictum est, codex deficit; paginis inscribitur: *Pauli liber I* (et sic deinceps). — Soloecismis librum scaterere breviter explicabitur infra in capite nono. — Additamenta a Breviarii archetypo aliena ex Theodosiano hic codex non exhibet excepta una constitutione omnium postrema 16, 10, 3, de qua agetur in capite quod sequitur. — Propria est huic libro constitutio regis Gothorum Theudis emissa Toleti a. 546 Nov. 24 de litium expensis, quam recensuit Karolus Zeumer (*neues Archiv* 23 a. 1898 p. 77 seq.) et nuper inseruit editioni legum Visigothorum (MG. leges nationum Germanicarum sect. I 1908) p. 467. Ea cum ad Theodosianum ipsum non pertineat, praeterea ita male habita sit, ut multa recte expediri nequeant, hoc loco non repetivi; sufficit afferre inscriptionem, quae haec est: *Flavii Theudis rex rectori . . . et subscriptionem, quae est haec: dat. sub die VIII kalendas Decembrias anno XV regni domni nostri gloriosissimi Theudi regis Toledo: recognovimus*, denique quae de scribenda constitutione sub finem rex ordinat: *hanc . . . constitutionem in Theodosiani corporis libro quarto sub titulo XVI* (ubi vere reperitur post 4, 18, 2 = brev. 4, 16, 2) *adiectam iubemus, ut omnibus scire liceat quae pro omnium salute decreta sunt*. — Iussu academiae Matritensis quae ex breviario supersunt folia delineavit Iesus Muñoz palaeographus, ediderunt photolithographice Franciscus a Cárdena et Fidelis Fita (legis Romanae Wisigothorum fragmenta ex codice palimpsesto sanctae Legionensis ecclesiae protulit, illustravit ac sumptu publico edidit regia historiae academia Hispana. Matriti 1896. fol.). Codex ipse ut huius editionis causa retractaretur quamquam efficere non potuimus, hoc certe nobis successit, ut loci quidam potiores a Violeto nostro viro perito denuo examinarentur, unde collegimus palaeographum illum hominem oculatum ibi, ubi a textu Haeneliano discedit, fidem merere, e contrario ubi cum eo consentit iure de lectione posse dubitari. Eiusmodi dubiis obnoxios locos nos distinximus addito post codicis notam interrogationis signo, praeterea editionem secuti. Hiatus minores, qui pro re rari comparent, ubi incidunt in locos ambiguos, codicem *H* adnotavimus deficere. Ipsum librum infra, ubi de crisi tractabitur, ostendemus non contemnendum quidem esse, sed nequaquam inter breviarii codices primarium locum tenere.

Parisinus 4404, nobis *N* (Haenel 9 = 4), saec. IX (in volumine extremo f. 292 adest capitulare a. 808 MG. capit. reg. Franc. tom. I p. 111 scriptum manu eadem atque reliqua), quem codicem in ipso Baluzius adnotavit delatum esse in bibliothecam Colbertinam 'e Gallia Narbonensi' a. 1682, continet breviarium sic dispositum:

1. Titulus est *libelli ex corpore divi Theodosiani* (vide supra p. XII) *XVI, novellarum Theodosio iuniore unum Aug.* Adpicta est imago imperatoris magna, iuxta quam stant intuenti ad sinistram figurae minores duae, ad dextram tertia. Figurae maiori nihil adscriptum est, sed tituli verba *Theodosio Aug.* item ad eam trahi poterunt; minoribus duabus ad sinistram adscriptum *Valentinianus Aug. et Martianus*; deficit adscriptio in figura intuenti ad dextram, Maioriani omnino; omnes quattuor tenent libros. In pagina e regime pinguntur sine libris figurae quattuor adscriptis vocabulis *Severus — Gaius — Paulus — Hermogenianus*.
2. *In Christi nomine incipit auctoritas Alarici rege.* Nomina Goiarici et Timothei non adsunt in hoc exemplari (vide supra p. XXXIII).
3. *Incipit textus librorum legum. In hoc dicta conduntur summi multorum mystica: hoc corpus sacrum, lector, in ore tuo quod nunc a multis constat codicis istius dictatus: ex corpore Theodosiani libelli XVI; Theodosiani iuniore novellarum unum; Valentiniani Aug. libellus; nempe Martiani Maioriani Severi et Gai, ubi non sonunt (sic) interpretes; Paulus sententiarum libelli quinque; Gregoriani consonant simili libelli quinque; Hermogeniani; Papiani cum sententiis tres. Postmodum in hoc volumine continet scriptus pactus Salicae libellus unus seu et Alamannorum et Ribuariorum et edictus Childeberti regis et domino nostro Karolo imperatore edictus eius extremus scribitur. Hos lege tu, lector, felix feliciter omnes. Et tu qui legis Peregrini mei in bonis memento, dilectissimae frater.*
4. Sub praescripto: *in nomine domini nostri Iesu Christi incipit lex Romanorum edita a Theodosio imperatore seu consulis eius sequitur index capitulorum breviarii totius; subscriptum est capitula.* Singulis rubricis adiectae sunt explanationes titulorum (vide infra in capite octavo).

5. Theodosiani breviati qui sequitur liber primus praescriptione caret, reliqui solos numeros praescriptos habent itomque subscriptos ad hanc formam: *expl lib. i, incipit liber ii* et sic deinceps, nisi quod in fine legitur: *Theodosiani constitutionum lib. XVI expliciunt feliciter*. Excidit quaternio XII, quo continebantur quae sunt a 9, 19, 1, 8 factus decurio ad 9, 42, 17 *proscriptorum rem*.
6. Sequuntur brevii reliqua Novellae, Gaius, Paulus, Gregorianus, Hermogenianus, Papinianus; subscriptum: *exp liber iuriticus ex diversorum sententiis elucidatus*.

Praeter brevii esse in libro leges Salicam, Alamannorum, Ripuariam, item capitularia quaedam ut ex supra dictis apparet, ita suis locis ab horum editoribus relatum est. — Scripturae specimen dedit Pertzius MG. leg. vol. 1 tab. 1, 5. Ad archetypi litteraturam ducit quod 11, 38, 1, 2 pro *gemino* legitur *semino*. — Inscriptiones et subscriptiones plenae fere sunt, nisi quod in his extremum *cons.* plerumque omittitur, id quod in apparatu non adnotatur. De compendiis et de orthographia, quae corrupta est similiter atque in *H*, pauca quae observanda videbantur in capite nono inveniuntur. — Liber primarius eo quoque commendatur, quod emendationem manus alienae nullam subiit et ad brevii quae pertinebant antiquitus ea librarius non minuit nisi uno loco omissa clausula 4, 4, 7, quam ipse interpret adnotavit inutilem esse, nullo autem loco auxit (de 16, 4, 2 errat Haenel brev. p. XIX). — Contulimus Paulus Krueger olim, nuper missum Berolinum ego.

B Wallersteinensis cl. 1 n. 2 (Haenel 19 = 18), saec. X emptus Parisiis iam servatur Maihingen prope Markt-Offingen in bibliotheca principum Oettingen-Wallerstein, sub praescripto f. 1^v: *incipiunt tituli legum ex corpore Theodosiani explanati* rubricas proponit brevii totius; iis subscriptum est: *explicit brevii de diversis causis*. Rubricae in ipso codice numerantur more solito; index earum numeros cum continuet per brevii universum, postrema ita concepta est: *incip titulus Papiani. CCCXLVIII. De pactis inter virum et uxorem*. Auctoritas Alarici ab hoc codice afuit. Constitutionibus praescribitur: *incip lib Theodosiani primus*; subscriptum ei libro: *explicit Theodosiani liber primus* similiterque conceptae sunt inscriptiones subscriptionesque librorum reliquorum. Finit volumen mutilum 9, 9, 1, 7 in verbis: *amati abscessu defleant*. — Codicem transmissum Berolinum contuli ipse.

G Gothanus fol. n. 84 (Haenel 20 = 7), antea Mogontiacensis (f. 1^v inscriptum est: *iste liber pertinet ad librariam s. Martini ecclesiae Moguntiacensis M. Syndicus sp. 1479*) saec. X, Brevii continet una cum legibus Germanicis aliisque (Haenel l. c.). Fuse de libro egerunt Merkel apud Pertzium *Archiv* 11 p. 604 seq. et Blume MG. LL. III p. XLII. Descriptus est ex duobus archetypis scriptis iussu Everardi comitis Foriuliensis et in testamento eius condito a. 867 (Becker catal. n. 12 p. 29) filio Unroch legatis, quorum alter complectebatur 'librum de lege Francorum et Ripuariorum et Langobardorum et Alamannorum et Bavariorum', alter 'librum de constitutionibus principum et edictis imperatorum'. Continet f. 224—284 Theodosianum descriptum ex archetypo imperfecto, nam foliis vacuis interpositis deficit textus 3, 7, 2, 6 in verbis *legis huius*, rediens 4, 8, 5, p. 182, 1 in verbis *erunt a multis*. Libros XIII et XIV et XV usque ad interpretationem tit. 1 l. 32 errore librarius bis scripsit. — Omissis et aliis et ipso rubricarum indice codex incipit a verbis *incipit liber Theodosiani*, ad quae postea adiecta sunt haec: *liber primus de constitutionibus principum et edictis*, quae est rubrica prima. Subscriptum est singulis libris *explicit liber primus, incipit secundus* et sic deinceps, item in fine *explicit liber XVI, incipit liber tituli* (sic) *legum novellarum divi Theodosii*. — Brevii ipsum, quod finit f. 384 in verbis Hermogeniani p. 234, 15 Kr. *defuncto qui ex proprio*, subscriptione caret sequiturque continuo commate nullo separatus tractatus de origine Langobardorum. — A brevii Alarici aliena codex nulla habet exceptis duabus constitutionibus libri extremi 16, 9, 4 et 16, 11, 3. — Codex ut diligentissime emendatus est, ita manum alienam non videtur subiisse, sed quidquid correctum est (*G^b*) vel ad textum (*G^v*) adscriptum (*G^v*), a primi librarii manu proficisci. — Adhibuerunt codicem primus Sichardus eo tempore Mogontiacensem, quaeque in codice Basileensi cum editione ea coniuncto primo loco (fol. A—I)

leguntur usque ad 2, 14, 1 scripta manu Cochlaci, ex hoc libro descripta sunt. Deinde Haenelius librum adhibuit, post eum ego.

Codices duos Wallersteinensem et Gothanum descriptos esse ex eodem archetypo *GB* multa declarant:

- 5, 1, 2, *10 excludunt . . . 30 frater *omittunt BG*
- 8, 18, 6 *bis scripta est et suo loco et post 8, 18, 9 in BG*
- 9, 7, 2 *ad inscriptionem vocabulum Nicomediae ex subscriptione sumptum adiciunt BG.*

Lectionibus id peraeque confirmari et per se ex apparatu perspicuum est et in cap. octavo exemplis pluribus declarabitur. Compendium *pp̄o* in cod. *B* librarius interpretatur *praeposito*, sed plerumque in eo abiit in *p̄u*. In codice *G* passim reperitur *pp̄o* mutatum in *pp̄u*; scilicet librarius illud interpretatus *praeposito*, hoc *praepositum*, ubi praepositio *ad* accusativum requirebat antiquum compendium mutavit. Nos haec raro in apparatus recepimus, nec magis adnotavimus, ubi hi libri variant inter *Augg.* et *Aug. Aug.*, item inter *Auggg.* et *Aug. Aug. Aug.* — Interpretationes, quae passim reperiuntur in libro Gothano distinctae notis praemissis (*scilicet*) vel *id est*, item a nobis praetermissae sunt, quatenus certo separari potuerunt a varia lectione. Illas et ipsas ex archetypo proficisci probabile est; certo dittographias in eo iam adfuisse extra dubium est, cum passim in *G*, aliquoties etiam in *B* legantur in textum relatae. Harum dittographiarum exempla subscripsi, ut ex hoc conspectu et archetypi indoles declararetur et quomodo duo librarii id tractarint. Gothanum qui scripsit, aliquoties (ut 2, 21, 1 bis) ipse *glossae* vocabulum adscripsit.

- 1, 2, 6, 1 executio] excusatio *B*✓
- 1, 29, 8, 4 coalescere] coalescere uel conualescere *G*
barronianum
- 2, 4, 1, 1 symmachum] symmachum *B*, symmachum barronianum *G*
- 2, 4, 1, 13 istius officii] istius (*om.* officii) *B*, istius modi *G*
- 2, 5, 2, 5 amputata constitutione] postposita constitutione *BG*
- 2, 7, 3, 2 de statu ac] ingenuitatis de statu atque *G*, de statu ingenuitatis ac *B*,
ingenuitatis
videtur fuisse in exemplari de statu ac
- 2, 12, 6, 2 alieni iurgii] alieni iuris uel iurgii *BG*
- 2, 13, 1, 3 uoracitas] rapacitas *B*
- 2, 21, 1, 2 exhausta] explicata expleta et euacuata exhausta (*tribus primis vocabulis superscr. glossa*) *G*
- 2, 31, 1, 3 certum numerari] *reliqui et B*², certaminum errari *B*¹, certum nominari *G*
- 3, 1, 2, 6 accedere] liceat accedere *BG*
- 3, 1, 2, *11 uicinis] uicinis scientibus *BG*
- 5, 1, 8, 6 delata] delicta *G*¹, uel (de)re(licta) uel delata *G*✓, derelicta *B*
- 8, 2, 5, *18 consenserit] concesserit *B*, constituerit *G* statu
- 8, 18, 9, *5 hoc casu] statu uel in occasu *G*, statu *B*; *archet.* hoc casu
- 9, 1, 1, 4 publicis] *rel. et G*✓, suppliciis *G*¹
- 9, 1, 12, 2/3 criminosis priusquam] criminosis non prius datur quam *BG*
- 9, 3, 7, *4 post sacerdotibus *ins.* uel a mendicantibus *BG*
- 9, 7, 1, 1 cauponae an ministra] causatione amministrata *B*, tabernae amministrata *G*
- 9, 7, 1, 4 plerumque ipsa] *rel. et G*¹, plerumque iura *B*, iura ipsa *G*✓

Haec exempla ex apparatu facile augenda ostendunt ad archetypum commune recte tractandum neutro apographo carere nos posse, dittographiam in Gothano plerumque retineri, Wallersteinense e contrario eam evitare altera utra lectione suppressa, auctoritatem autem lectionis receptae eandem esse atque adscriptae. De lectionibus ipsis aestimandis infra agetur.

Murbacensis libri ¹⁾ deperditi (ad litteraturam eius cognoscendam facit quod in apographo 9, 38, 8, 2 *affectus* est pro *affatus*, ad originem, quod post novellam Valentiniani 19

¹⁾ Eius monasterii bibliothecae extat catalogus a. 1464 factus (cf. F. W. E. Roth *Strasbourg Studien* vol. 3 a. 1888 p. 336), sed huius voluminis mentio in eo nulla fit, nec magis in relatione de bibliotheca ea inserta operibus Mabillonii et Ruinartii (Paris. 1724) vol. 3 p. 469.

de homicidiis adest in apographo caput legis Burgundionum Romanae de homicidio tit. 2 ita mutatum, ut in eo laudetur *domnus noster Theodericus rex Francorum*) superest in codice Basileae in bibliotheca publica sub numero C. III, 1 adservato f. 1—182 exemplum iussu Bonifatii Amerbach sumptum a librario perito et diligenti (Haenel 21 = 8). Quae legere non potuit cum omisisset librarius spatiiis vacuis relictis, ea aliquoties Amerbachius sua manu explevit (3, 11, 1, 20/1 — 3, 16, 1, *4 — 3, 30, 6, *2); alibi ea vacua remanserunt (4, 14, 1, 6 — 9, 19, 4, *3 — 9, 36, 2, 9/10 — 13, 10, 5, 5/6 — 16, 2, 23, 4); item hic illic apographum ex codice emendavit. Praeterea libri tum Argentoratensis, hodie Bernensis variam lectionem ad interpretationem (nam textum Bernensis non habet) Amerbachius adnotavit, ut 4, 4, 3, ubi subscriptum est *A(rgentinense) C(odex)*, et 2, 31, 1, ut similiter in Bernensi aliquoties reperiuntur lectiones Murbacensis libri adscriptae manu Amerbachii; ita 4, 8, 5, *11, ubi *conatur addicere* Murb., *cogitur addici* Bern., in utroque libro altera lectio in margine adscripta est. His exceptis Amerbachius pauca adnotavit; constitutionem 2, 26, 2 corripuit ex corpore gromatico; 2, 30, 1, *3 pro *curam* emendavit *curator*; 2, 33, 1, 10 ad *commodaverit* adscripsit *mutuaverit*; 4, 14, 1, *24 adiecit consulem alterum. — Incipit Murbacensis apographum Th. 2, 25, 1, 15 in *divisione* (quae praecedunt in Basileensi paginatione diversa et interpositis foliis non scriptis separata, sumpta sunt ex Bernensi); finit f. 189 in Paulo 5, 20, 1 *domino restituetur. ista lex interpretatione non indiget*; adscripsit Amerbachius: *hactenus Murbacense collatum cum Argentinense, quod* [scilicet Murbacense] *deinceps mutilum et mancum. Reliqua ex Argentinense; notae in margine sunt exemp(laris) Moguntin(i)* (hodie Gothani). Idem in Bernensi ad eadem Paulina adscripsit: *hinc habui alterum exemplar*. Minus accurate Sichardus, quocum Amerbachius Murbacensis apographum communicavit, in praefatione ait codicem caruisse duobus primis libris, mutilatum item in fine. Compendia apparet eadem fere fuisse atque in *PM*; imperatorum nomina plerumque non perscribuntur; in inscriptionibus solet legi *p̄p̄o*, sed reperitur item aliquoties *p̄p* et *p̄fp*. In subscriptionibus *constantinōp̄* frequentius invenitur quam sollemnem *constantip̄*. — Librarium archetypum satis accurate reddidisse iam patefactum est reperto codice gemello Eporediensi.

X Eporediensis bibliothecae capituli codex n. 36 saec. IX/X continet solum breviarium Alaricianum incipiens mutilis verbis Th. 3, 1, 4, 6 *precii nomine vilioris*, desinens item mutilis Paul. 4, 1, 16 verbis *placuit pertinere qui manumissi sunt*. Exciderunt folia unum inter Th. 3, 5, 11, 23 *pignora* et 3, 5, 13, *14 *infra ducentorum*; alterum inter 9, 10, 4, 12 *poena* et 9, 14, 1, 6 *sive uir*; duo inter 9, 37, 4, 7 *aliquos* et 9, 40, 13, 9 *puniri*; denique unum inter Th. 16, 2, 44, 7 *maritorum* et nov. Theodosii primae princ. *propositis praemiis quibus artes et studia nutriuntur*. Praeterea maxime in Theodosiano singulorum foliorum partes inferiores margine umore corrupto evanidae factae sunt. Constitutiones per singulos titulos numerantur. Ad interpretationes in margine prima quaeque eius verba adscripta sunt, ut 4, 2, 1 *filia si tempore nuptiarum aliquid preserit* (sic). Pro compendio *p̄p̄o* non raro reperitur *p̄fp̄o* vel *p̄fp̄*. — Ipse contuli praeter specimen (p. LXV) ad textum omissa interpretatione libros 4 et 12—16, praeterea 9, 45, 4. Alios locos mea causa inspexit intercedente Traubio Clarkius Americanus.

CX Libros duos Basileensem ex Murbacensi descriptum et Eporediensem n. 36 gemellos esse patet; notabilis est hiatus 12, 6, 22, 13 *exactionem . . . superflua* in his libris solis inventus, item 4, 4, 6 subscriptio *Honorio XII et Theodosio VIII* in utroque libro corrupta sic: *honorio et theodosio XII et theodosio VIII*; item 9, 25, 2, *1 *uolentes uel inuitas* interpolatio in solis libris CX inventa. — Habet tamen uterque liber et virtutes suas et sua vitia. Non solum ea quae Basileensis omittit spatio vacuo relicto, ut 13, 10, 5, 5/6 — 16, 2, 23, 4, adsunt in Eporediensi, sed etiam a corruptelis illius hic illic Eporediensis immunis est, ut 13, 1, 13, 1 pro vera lectione *haue postumiane k(arissine) n(obis)* in Eporediensi est *habe postumiane k. nou.*, in Basileensi *posthumiano* reliquis omissis. Similiter 3, 11, 1, 8 *abierit/habiret X, haberet C*; 9, 9, 1, 12 *condam amatus X, condemnatus C*; 9, 24, 3, *7 *ultra X* cum reliquis, *amptius C*. Eodem ratione in minoribus maxime lectiones vetustate vitiatas proponit Eporediensis a librario Basileensi inter scribendum emendatas. Aliis vero locis Basileensis ab Eporediensi ita discedit in melius, ut de coniectura cogitari nequeat appareat.

que Murbacensem fuisse hoc emendatiorem. Ita 7, 7, 1, 1 *cum barbaris X* cum reliquis, *barbaris C* recte cum *R*; 8, 8, 3, 1 *e ritu C* minus corrupte, *recte* interpolans *X*; 8, 18, 2, *11 *muneris causa* in *C* corruptum est, in *X* omisum; 8, 18, 10, 3 *undeunde C* recte, *aliunde X*; 11, 6, 1, *4 hiat solus *X*. Nihilominus ita duo libri sibi respondent, ut sufficeret Basileensem magis integrum totum conferre, ex Eporediensi dare excerpta.

Phillippsianus Berolinensis 1761 (Rose n. 159; Haenel 7 = 2), antea Claromontanus *P* (Sirmondi liber dicitur a Gothofredo ad Th. 4, 17, 3 lectionem *periculo* inde afferente), olim, ut in fine manu saec. XVII adscriptum est, *(ecclesiae) Lugd(unensis)*, scriptus creditur saec. sexto, certe aetate par vel suppar est gemello qui sequitur. Hoc liber proprium habet solus ex Theodosiani omnibus, quod qui eum scripsit adnotationes interpretis pertinentes non ad res explanandas, sed ad ipsius explanationis consilium et maxime ad addenda quaedam, quae non sunt addita, sine dubio destinatas quae tollerentur sylloge absoluta (supra p. XXXV), librarius interdum caractere ad cursivum inclinante distinguit ab interpretatione legitima, id quod in apparatu adnotatum est. — Comprehendit liber solum breviarium mutilum et a capite incipiens amissis quaternionibus duobus 1, 34, 3, *3 verb. *(de)serent et provincialibus* et in calce finiens in Paulo 5, 5, 38 *post prouocationem*. Theodosiani libris singulis interponuntur numeri soli ad hoc exemplum: *expl lib i, incip lib ii*; extremo subscriptum est: *expl Theod lib XVI*.

Monacensis 22501 (= D 2; Haenel 6 = 1), aliquando ecclesiae cathedralis Würzburgensis, incertae originis (de qua commenta virorum doctorum collegit et recte reiecit Haenelius brev. p. XLII), sed sine dubio eiusdem fere atque simillimus qui praecedit itaque non Italicae, sed Gallicae, scriptus est calligraphia pulcherrima saeculo, ut credunt, septimo. — Hic quoque codex prima postremaque folia amisit incipiens in Breviarii indice a rubrica Pauli 2, 12 *de usuris*, finiens in Pauli l. V extremo. — Indici rubricarum subscriptum est: *finiunt capitula*. Praescriptione Theodosianus caret; singulis libris interponuntur soli numeri pariter atque in gemello; item extremo subscriptum: *expl Theodosiani liber XVI*. Post 4, 6, 4, ubi finit quaternio, eius pagina extrema tota fere vacua relicta est et folium unum excisum.

Duo libri *PM* consentiunt non solum in lectionibus, sed in orthographicis quoque *PM* ad litteram plerumque nec dubium est descriptum esse utrumque ex archetypo eodem, ad cuius litteraturam pertinet, quod 9, 10, 3, 1 in *M* legitur *re* pro *se*. Hiatus utrique libro communes neque ad alios propagati hi sunt:

- 2, 10, 5 *subcriptionem om. P^aM, habent P^b et reliqui*
- 2, 17, 1, 10 in[gressum ita ut post impetratam aetatis veniam iidem ip]se (sic *NL* pro ip]si) *om. [] PM*
- 3, 16, 1, 3 per quascumque occasiones *om. PM*
- 5, 1, 1, *4 crispo ii [et constantio ii] ce cons. *om. [] PM*

Orthographia plerumque est antiqua talis fere, qualem editio nostra in interpretatione reddit. Compendia ad formam antiquam prope accedunt; sicubi differunt, ut in calligraphia *M* potior est pulcherrime scriptus, e contrario librarius codicis *P* et doctrina et industria alterum superat, id quod praesertim declarat adnotationum ad interpretationem adiectarum scripturae diversitas. Nihilo minus ut consentaneum est praestat modo hic modo ille, ut ostendunt quae sequuntur. Praestat *P*:

- [P] (= *proposita*) *passim P, ubi prope est in M*
- in *orthographicis aliquoties P habet antiquiora*, ut 2, 10, 6, 4 — 4, 2, 1, *6, quidquit *P*, quicquit *M*
- 2, 1, 8, 7 mereatur] *P*, meretur *M*
- 2, 4, 4, 3 legitimasque] *P*, legitimamque *ML*
- 2, 6, 3, 2 latis] *P*, datis *M*
- 2, 10, 5 *subscr. habet P^b, om. MP^a*
- 2, 17, 1, *24 firmatae] *PL*, firmitate *M*
- 3, 5, 11, 5 ad quem] *P*, aliquem *M*
- 11 curatorum eumue] *P*, curatorumuo *MG*

- 8, 7, 8, 1/2 donationum] donationem *PS*, donatio *ML*
 8, 12, 8, 11 nec heredes] *P*, om. *ME*
 4, 8, 5, p. 181, *7 cogetur] *PS*, cogeretur *M*
 4, 8, 6, p. 184, 16 uendi] *PM*^a, uendendi *M*^b*CS*
 4, 22, 4, 6 quocumque] *PS*, quo *M*
 5, 1, 5, *1 iam] in *PSG*^t, om. *M*
 5, 18, 1, *3 sua] *P*, in sua *M*
 9, 10, 4, 11 impunitate] in unitate *PL*, immunitate *M*
 9, 37, 2, 6 quaestione om. *P*^a*M*, ille in *sp. vac.*
 11, 11, 1, 17 exitio] *P*, exilio *MG*^v
 11, 36, 1, 4 decet] detet *PL*, debent *M*
 15 et anniano] *P*, om. *MSL*
 12, 1, 20, 6 ordini] *P*, ordinique *ME*^a
 16, 2, 35, *1 rursus] *P*, om. *M*
 16, 2, 44, *1 coniugium] *P*, congium *M*

Praestat *M*:

- 2, 27, 1, 15 a quibus] *M*, aliquibus *P*
 *1 ac talibus] *M*, actibus *PB*
 3, 5, 1, 2 sponso] *M*, sponsis *PLS*
 3, 7, 3, 10 res cesserit] *M*, recesserit *P*
 3, 8, 2, p. 145, 17 mater] *M*, matrem *P*
 3, 16, 1, *18 ream] *M*, eam *PC*
 8, 18, 1, *9 plus] *M*, om. *P*
 9, 20, 1, 12 actio] *M*, ac *P*
 10, 4, 2, 8 fatigarentur] fagitarentur *M*, flagitarentur *PLS*
 12, 6, 20, 8 populo] *M*, perpetuo *PS* (*compendio male soluto*).

Emendationem manus secundae neuter horum librorum subiit, nisi quod in Berolinensi ad 2, 8, 19, *1 et *18 et 2, 9, 3, 2 varia lectio in margine adscripta est. — Aliena a Breviario primitivo non magis admiserunt.

S Parisinus 4405 (Haenel 10 = 5) aliquando 'fuit ecclesiae beatissimi Hilarii maioris Pictaviensis n. 575', ut ipsi libro inscriptum est; Pictaviensis dicitur etiam Ranconneto.¹⁾ Scriptus est saec. IX extr. omnino in Gallia. Codex ipse integer est (quat. XII folia transposita sunt sic ordinanda: 115. 112. 113. 114. 117. 118. 119. 116), sed descriptus ex archetypo, cui in fine pauca deerant; finit in cod. Hermog. tit. 1 verb. *quod contestari convenit*. Adiectae sunt in fine formulae quaedam (Zeumer form. p. 132); item tempore posteriore duplex index rubricarum breviarii, alter ante q. I (f. 1—16), alter (f. 25—33) ante q. II. Additamentis his praetermissis libro praescribitur breviarii titulus: *in hoc corpore continentur leges viro illustre Goiarico comite* (vide p. XXXII); sequitur Commonitorium (p. XXXIII), quod plenum cum inscriptione sua et subscriptione hic liber solus servavit; deinde index rubricarum breviarii universi (f. 17—24. 34) sine praescriptione et subscriptione; denique libri ipsi in brevium recepti. Propria inscriptione Theodosianus caret, subscriptum est: *explicit Theodosii libri XVI feliciter*. De textu libri eo nomine potissimum notabilis, quod in classe secunda solus ex antiquioribus a capite integer est, infra suo loco dicitur. Orthographiam quamquam librarius aliquatenus emendavit, minus longe in ea re processit quam is a quo proficiunt libri *PM*, unde passim hic cum libro *N* consentit archetypum accuratius representante. Propriae sunt librario notae antiquae non constanter, sed passim temere et imperite solutae, ut *imperator* pro frequen-

¹⁾ In exemplari editionis breviarii Richardianae olim Ranconneti, de quo statim dicitur, ad Pauli locum 5, 5a, 1 *evidenter* is adscripsit: in meo *yp. 'vindiceretur'*; in *Pictav. yp. 'videntur'*: scilicet *videntur* habet ibi cum plerisque codex l'ar. 4405, cum *vindiceretur* Haenelii repperit in duobus libris Vaticano reginae 1048 et Bernensi 268. Ranconnetum, quem plures breviarii codices habuisse in praef. infra laudata Cuiacius ait, propterea crediderim item ponedisse codicem iam Vaticanum reginae 1048 eumque antea eius factum esse quam Pictaviensem.

tissime; *praepositus* pro *p̄p̄o*; *titus* pro *titulus*; *valentino* pro *valentiniano*; *theodosiano* pro *theodosio*; *publico* = *p̄u*; *constantino* (interdum add. *aug.*) *praefecto* = *constant(ino)p(oli)*; *pacaciano* (2, 19, 6) = *p(ost) c(onsulatum)*. Horum pleraque nos in apparatus non rettulimus. — Apographum codicis huius factum saec. XVI servat eadem bibliotheca Lat. 16001. 16002 (antea Blaise 2871; Sorbonne 335. 336; Paris. suppl. Lat. 398. 399; Haenel 18 = 9) adhibitum et a Tilio (ut observavit Haenel brev. p. XXVII) et a Bonchardeo, de quo plura afferre supervacaneum est. — Ex codice *S* variam lectionem ad Theodosianum adscripsit Ranconnetus ad exemplar editionis Sichardianae aliquando suum, deinde Pithoei (inscripta sunt in folio primo dominorum nomina *de Ranconnet* et *P. Pithoei*), iam bibliothecae publicae Parisinae *réserve F6*; ad Paulum tamen quae adnotantur, ex parte aliunde veniunt.¹⁾ — Usus est libro nobis *S* Cuiacius a. 1558 Paulum edens et Ranconneto editionem dedicans.²⁾ Ad Theodosianum post Haenelium eum ipse contuli missum Berolinum.

Parisinus 4403 (Haenel 8 = 12; origo ignoratur neque recte creditur liber fuisse *L* Claudii Puteani) saec. VIII exeuntis vel incipientis IX (scripturae specimen adiectum est Hauboldi opusculis vol. 2 p. 918) solum breviarium continet idque (transpositis foliis quibusdam sic ordinandis 63. 65—68. 64. 69, deinde 78. 81. 79. 80. 82—85. 87^a. 86. 88. 87^b. 89) fere integrum. Exciderunt primi quaternionis (signati olim *A*) folia duo, primum, in quo fuit tractatus eius, de quo infra dicitur, principium (ante eum vix potest scripta fuisse auctoritas Alarici) et octavum, quo continebatur indicis rubricarum pars extrema inde a l. 11 tit. 36 = 4 de quaestionibus ad finem; item unum post 69, quo continebantur 4, 22, 3, *8 (*expelat*) *sed patitur* . . . 4, 22, 6, *3 *persona agere (potest)*, item post folium paenultimum finiens in interpretationis ad Paulum 5, 28, 2 verbis his: *humiliores personae in iudicium capite puniuntur, honestiores in insulam relegantur* folium unum, quo continebantur praeter Paulinam reliqua excerpta ex Gregoriano Hermogeniano Papiniano et appendicis prioris principium; adsunt ex ea in folio extremo quae leguntur apud Kruegerum p. 254, 16 (*creditoribus*) *conveniris* . . . p. 258, 8 *libello lata (non fuerit)* reliquis deperditis. Praeterea propter archetypi defectum abest libri XII pars inde a 12, 1, 12, 10 (*ut in utraque serviat*) *civitate* ad finem libri eius. — Index rubricarum, qui breviarium praecedit adiectis explanationibus iis, de quibus dicitur in capite octavo, inscriptus est *incipiunt capitula de Theodosiani codicis libro I*, extremis, ut supra dictum est, deficientibus folio deperdito. — Theodosianus titulo caret (m. 2 praeprescit: *incipit lib. i theodosiani*) incipiens a rubrica 1, 1 *de constitutionibus principum et edictis*, neque crediderim ullum fuisse in folio quod praecedit deperdito. In fine primi libri legitur: *explicit lib. i Theod., incipit lib. ii*, in fine postremi: *explicit Theodani lib. xvi felicyter*; praeterea numeri soli reperiuntur subscripti et praescripti. — Subscriptiones constitutionum per priores libros plenae sunt, deinde fere breviate, itaque non sunt receptae in apparatus. — Compendia in inscriptionibus subscriptionibusque usitata, in his *p̄p̄o* et *p̄u* ostendunt archetypum ea habuisse ad formam legitimam. — Orthographia tota barbara est; vitia composuit Haenel praef. brev. p. XLIX. — Emendationem secundariam liber non subiit. — Librum contulimus post Haenelium Krueger (praeter interpretationem) et transmissum Berolinum ego. — Utile visum est componere quae in hoc libro nequaquam optimo, sed a solita forma passim recedente adsunt a Breviario primitivo aliena; propter Paulinam videndus est Krueger in praef. p. 43.

¹⁾ Varia lectio, quae in exemplari eo ad Theodosiani libros adiecta est, ut tota fere redit in Parisino 4405 (ad C. Th. 9, 45, 4 quae adscripsit Ranconnetus, in his Graeca, sumpsit puto ex editione Tiliana), ita in Paulinis Ranconnetum pluribus codicibus usum esse iam ex iis intellegitur quae supra (p. LXXVI not. 1) observavi, pergitque adnotare etiam extrema, quae absunt a Parisino. Adhibuisse videtur praeter eum Ranconnetus suum librum qui hodie est Vat. reg. 1048 propter ea quae modo diximus. Sed adsumpsit fortasse etiam tertium Vat. reg. 1128 eum qui nobis servavit Ulpianum; nam cum eo codice constet Tilium usum esse, Tiliana autem Ulpiani editio a Cuiacio (in praefatione ad Paulum) dicatur profecta a Tilio et Ranconneto, eum quoque librum conicias tum fuisse Ranconneti. — Ad gromaticorum scripta a Sichardo cum breviario edita varia lectio a Ranconneto adscripta unde veniat, non examinavi.

²⁾ 'Alaricus', inquit in epistula dedicatoria Cuiacius, 'ut scis, Gothorum rex fuit; tuus codex Tolosae regem appellat. Codicis enim auctoritatem, quod et commonitorium dicitur, ad Timotheum v. s. comitem emissum refert IV non. Febr. anno XXII Alarici regis Tolosae.'

1. In pagina hodie prima primo loco legitur tractatus principio carens, cuius reliquias expressus ab Haenelio ad calcem Breviarii p. 463 mea causa ad edita contulerunt Dorez et Vidier, haec emendantes: v. 1 (Haenelii) [p] pro — aduersos — v. 2 qua . . .] q . . . — 3 teme . . . ens locum in . m n b cum uincum] te me a(?)c(?) t . . . r(?)i(?)s locum in omnibus suum.
2. Sequitur in eadem pagina tractatus de gradibus (editus apud Haenelium l. c.) incipiens in *primo gradu patri matri*; ei medio loco inseruntur litteris maiusculis scripta verba *excerpta de libro Scauri*, quae quid significant nescio.
3. Ad constitutionem 2, 4, 7 manus posterior in spatium vacuo relicto adscripsit locum ex edicto Theoderici redeuntem cum subscriptione ficticia in sylloge canonica Anselmo dedicata.
4. Constitutio 3, 12, 1 adiecta ad breuiarium adest.
5. Constitutionem post 3, 18, 1 inseruit librarius commenticiam propterea quod adlegatur in novella Theodosii eiusque interpretatione, ad explendum Breviarii hiatum.
6. Constitutionem 9, 25, 2 librarius, ut in adn. ostendimus, interpolavit adhibita lege Romana Burgundionum.
7. Constitutionem post 14, 7, 1 codex inserit item ficticiam, propterea quod constitutio de collegiatis laudata in Anthemii nov. 3 non est in Breviario, item ad hiatum eum explendum.
8. Librum XVI librarius, ut infra demonstrabitur, explevit ex eiusdem exemplari integro.
9. Post Theodosianum nullo intervallo sequitur locus *non tamen omnibus . . . posteriorem excludet* sumptus ex Gaio Visigothico 2, 8, 4—6 male corruptus.

Paris. 4406 f. 57—59 Parisini libri n. 4406 (Haenel 11 = 17) folia tria 59. 57. 58 (sic ordinanda) aliquando prima codicis breviarii fuerunt nostri *L* simillimi explentque aliquatenus, quae in eius principio perierunt. Insunt haec:

1. Tractatus *de gradibus* incipiens *ego. filius meus, ego sum pater, finiens femina hisdem de causis appellat filium, nepotem, pronepotem, adnepotem*, editus apud Haenelium brev. p. 458 ex codicibus Parisino 4410 et Vaticano reginae 1023.
2. Auctoritas Alarici regis (p. XXXIII). In ea quae Cuiacius in ed. altera a. 1586 mutavit, veniunt ex hoc codice.
3. Tractatus *de trina conventione*, de quo infra p. LXXXIII dicemus agentes de appendice posteriore.
4. Tractatus *de litis expensis*, incipiens *scriptione de litis et expensis: igitur eo in dei nomine ille*, finiens *hanc editionem manu propria subfirmavi*, editus ex hoc libro ab Haenelio apud Hauboldum opusc. 2 p. 911, ex hoc libro aliisque apud Zeumerum in formulis p. 586 c. 4.
5. Interpretationes breviarii Th. 9, 1, 9 et Pauli 5, 39 editae item apud Hauboldum l. c.
6. *Incipiunt tituli legum ex corpore Theodosiani explanati*. Deficit index l. 2 tit. 4 in verbis *de denuntiatione vel edictione rescribenti hoc est ut pu.*

Tractatui quarto aliquatenus respondent quae leguntur in principio folii hodie primi codicis *L*; sequitur in eodem tractatus de gradibus huius nostri primo non absimilis; uterque ibi quoque est ante rubricas.

K Parisinus *nouv. acq. Lat. 1631* (= *fonds Libri* 81, 85; Haenel 12 = 13), antea custoditus Aurelianus fortasse antiquitus; neque enim improbable est ad eum respicere auctorem saec. XII in commentario scripto Parisiis ad decretum Gratiani (cod. Bamberg. P. II. 26; inde Maassen in Bekkeri et Mutheri ann. iuris 2, 221) interpretantem loci sumpti ex Paulo 5, 36, 1 int. verba 'ista iam superius' sic: 'haec possunt esse verba G(ratiani) dicentis *'superius*, id est superiore parte Theodosianae legis, vel sunt verba ipsius imperatoris *'Theodosii*. Sed cum Theodosianus codex non sit in Lombardia, est tamen Aurelianus et *'apud sanctum Dionysium*'. Eum a Gothofredo ad C. Th. 9, 13, 1 laudari ut *'codicem Aurelianensem*' observavit Haenel (Theod. p. XXX not. 173). Postea fuit Aurelianus primum in bibliotheca Proustean, deinde in publica n. 207 (*catal. des dép.* vol. 12 p. 121), nuper per vices cum furtis Librianis coniunctas translatus Parisios (Delisle *notice sur*

plusieurs ms. de la bibl. d'Orléans p. 80; *catal. du fonds Libri* p. 109; *notices et extraits des manuscrits* vol. 31 [1884] p. 386). Saeculi est X scriptus manibus plurium in Gallia. Ex Theodosiano quae habet foliis aliis deficientibus, aliis transpositis incipiunt mutila 3, 1, 5, 2 *quod si factum*, finiunt item mutila 16, 11, 3, 2 *parentum nostrorum*. In fine brevii (f. 96—98) est appendix prior, de qua infra p. LXXXIII dicitur; subscriptum ei: *expliciunt tituli iuris quae in lege Romana consistent feliciter amen*. Ex codice, quem totum contulit Haenel, ego praeter specimen (p. LXV) et appendicem contuli librum quartum; sed tam similem eum repperi plene collatorum ordinis posterioris, maxime nostri L, ut haec sufficere viderentur.

Lugdunensis Galliae codex n. 303 saec. IX/X (Haenel 13 = 10), ibidem ut videtur Q custoditus ab antiquo, incipiens mutilus 3, 16, 1, finiens item mutilus in Paulo 3, 6, 44, memorabilis est propter interpretationem ab homine rerum perito mutatam auctamque, quam totam edidit Haenel tractavitque item Inc. Flach (*études critiques sur l'hist. du droit romain* Parisiis 1890) p. 83 seq. Locum inde inlatum in codicem Trecensem n. 1406 saec. XIII esse adnotavit Fournier *Annales de l'Université de Grenoble* 11 (1899) p. 352. Ego Parisiis textum contuli praeter specimen (p. LXV) ad finem libri quarti. Hic quoque liber in textu perraro recedit a solita forma neque dignus visus est, quem totum post Haenelium conferrem.

Pithoeanus liber saec. IX, nobis F, hodie exigua parte (Haenel 11a = 17b) excepta F deperditus, nobis innotuit per ea fere, quae inde Petrus Pithoeus pater (1496/7—1553/4) adscripsit ad exemplar editionis Sichardianae servatum hodie in bibliotheca Parisina (*Reserve F 4*) adsumpto apographo partis eius libri quod est in bibliotheca eadem n. 4420. Ad exemplar illud Sichardianum quae sunt adscripta, codice ipso teste 'Iacobi Cuiacii et Petri Pithoei sunt'; examine instituto a Leone Doré bibliothecario Parisino collectaneorum Pithoeanorum iudice peritissimo patefactum est partem eorum antiquiorem et maiorem venire a manu perito illi ignota, quae non potest esse nisi Petri Pithoei patris, posteriorem longe minorem a manu Petri Pithoei filii, non a manu Cuiacii. De codice illo a Petro Pithoeo patre usurpato quae exposui in eph. Savigniana vol. 22 (1901) p. 55 seq. hoc loco breviter repetuntur. Volumen, quod passim 'nostrum' dicit Pithoeus, continuit haec¹⁾:

1. Theodosiani variam lectionem adscripsit Pithoeus pro ea aetate satis plene; inde in hanc editionem recepta est varia lectio ad librum quartum speciminis causa, nam ipsa prae melioribus utilitatem non habet. Demonstrabitur in capite octavo codicem F etiam solito magis vacillare inter librorum ordines duos, propria autem quae quidem utilia sint in lectionibus nusquam apparere. Attamen, ut in capite quinto videbimus, servavit hic liber constitutiones in ordinem receptas duas 1, 2, 9 — 1, 15, 17, quas alius codex plenus nullus habet, quamquam decurtati et epitomati aliquot eas noverunt. Ad secundam Petri Pithoei filii frater Franciscus adscripsit in exemplari editionis Cuiacianae a. 1566, de quo dicemus in capite septimo: *in lib(ro) fr(atris)*, significans opinor exemplar nostrum Sichardianum.
2. Novellas Pithoeus pater similiter in exemplari illo Sichardiano adnotavit, earum autem quae apud Sichardum deessent laterculum eidem inseruit ante novellas Valentiniani f. 94, ad quem laterculum respicit Cuiacius in praefatione a. 1566 verbis: 'novellarum quae desunt notitiam contulit ultro Petrus Pithoeus' edideruntque eum laterculum Cuiacius in editione ea particulatim, integrum Pithoeus in editione novellarum, quae prodit a. 1571. Scilicet in dedicatione eius a Pithoeo ad Cuiacium directa sic est: 'Ecce tibi novellas ipsas, quarum ob solum indicem, quem ex meo libro [scilicet exemplari illo Sichardiano] cum quibusdam aliis imperatorum legibus acceperas, profusissime . . . me honorasti. unde ~~scilicet~~, inquires? ex eodem ipso copiae cornu, ex quo et index prodierat, id est ex bibliotheca patris mei . . . Novellas eas pater cum . . . ipse non

¹⁾ Praescripta, quae in ephemeride Savigniana attuli, socius operis huius Paulus Meyer volumine diligentius examinato docuit me scripta esse a Petro Pithoeo filio et spectare ad codicem alium, sicut exponetur in capite septimo.

'posset, ab amanuensi suo ex veteri quodam exemplari describendas curaverat . . . ,
'post eius luctuosissimum obitum Iohannes et Nicolaus filii illi gemini mihi consun-
'guinei fratres . . . in magno librorum chartarumque cumulo me tum quidem vix
'pubere et studiorum causa absente has quasi e naufragio tabulas (exceperunt) . . .
'Nuper . . . cum de tuo Codice Theodosiano mentio incidisset et a me harum Novella-
'rum . . . amissio . . . deploraretur, dixerunt illi habere se care repositas atque etiam
'ultra obtulerunt'. Schediasmata haec patet esse ea ipsa quae iam servat bibliotheca
Parisina sub n. 4420.

3. Ad reliqua inserta Breviario quid habeat exemplar Sichardianum adnotatum, non
examinavi; superest ipsius codicis pars extrema hodie Berolinensis Lat. fol. 270
(Huenel 11a = 17b) incipiens in Gregoriano 10, 1 p. 231, 21 Krueger *filio familiae*.
4. Appendices duae item supersunt ex ipso codice ita, ut in hoc libro, pariter atque in
Eporediensi nostro *E*, praecedat Kruegeri posterior, sequatur prior in fine mutila
finitis c. 19 p. 257, 5 Kr. verb. *intestata*. Illa appendix inscriptione caret, subscriptum
est *expt lib iuris feliciter*, ut appareat hanc librario visam esse partem Breviarii ipsius;
alteri appendici quod praescribitur *institutio Gregoriana lib. I tit. XII* vere est princi-
pium textus corruptum.
5. Post appendices duas verisimile est perscriptam fuisse novellam Leonis et Severi de
corporatis descriptam in exemplari illo Sichardiano f. 167 et inde editam apud Cui-
cium a. 1566. Eius novellae hoc solum exemplum innotuit plenum, nam alterum
codicis Vaticani reginae 1050 antea Petaviani subscriptione caret (errat Merkel MG.
LL. 3, 624), tertium Fuldense non habet nisi epitomam corruptam. Constitutionem
eam constat ad nos pervenisse cum lege Burgundionum Romana, quae tit. 46 con-
stitutionem hanc laudat. Ea in duobus exemplaribus ex tribus (in Fuldensi ad-
haeret Breviario post locum Pupiniani) eam legem praecessit, nam codex Vaticanus
post verba eius extrema *colonus fuisse cognoscitur* sub titulo *incipiunt capitula Papiani
libri responsorum* legem Burgundicam exhibet, neque multum ab ea ordinatione disces-
sisse crediderim librum Pithoeanum.
6. Sequitur in Sichardiana post eam legem *Modestinus regularum lib III sub titulo de
bonis libertorum et de testamentis*. Cum . . . *testamentum*, quem locum Pithoeus filius
(cum Collatione legum Mosaicarum et Romanarum a. 1573) edidit p. 54, addens p. 111:
hanc unam Modestini regulam ex alio codice qui patris v. c. fuerat pridem habuimus.
In alio nullo codice hodie noto ea inventa est, pendentque posteriores ab editione
Pithoeana.
7. Sequitur in Sichardiana exemplo locus *de reorum custodia*. *Impp. Arcadius et Honorius*.
Nec diversorum cet. (extrema desecta sunt); eadem leguntur in Fuldensi post constitu-
tionem illam Leonis et Severi epitomatam. Sunt haec inscriptio et interpretatio
Th. 9, 1, 18.
8. Legis Burgundicae Romanae Cuiacium, qui primus eam edidit, expressisse praecipue
codicem hunc iam Berolinensem f. 1—10 viri docti consentiunt; ipse declarat, ut saga-
citer observavit Blumius (MG. LL. 3, 588), folia ea olim in volumine extremum locum
occupavisse, nam pagina extrema detrita est habetque formulas libri finiti, scilicet
post lamentationem librarii de operis difficultate, quam expressit Blumius l. c., verba
haec: *Aymohenus iulustrissimus com fieri iussit*.

Exemplar illud Sichardianum ex supra dictis apparet adhibitum esse a Cuiacio ad editio-
nem a. 1566 subministratum ei a Pithoeo filio; supplementum, scilicet cod. Paris. 4420, hic
postea inventum publici iuris fecit. Haenelius et id habuit et quae ex codice ipso super-
sunt; exemplar adnotatum non vidit.

- 16 Vaticanus reginae 1128 (Haenel 16 = 6, nobis quoque in specimine 16), fortasse ali-
quando Ranconneti (vide supra p. LXXVII not. 1), deinde Alexandri Petavii, praeter Ulpiani
regulas, quas nobis servavit solus, aliaque (videntur Haenel l. c.), habet breviarium. Prae-
scribitur rubricis: *incipiunt capitula legis Romanae: libri Theod. num. XVI*, ipsi breviario:
incipit lex Romana Theodosii Augusti: libri numero XVI. Post Theodosianum sub prae-
scripto *ex corpore Theodosiani librum sub titulo XXVIII constitutio sexta* legitur con-

stitutio, cui iam in re incerta locus adsignatus est 4, 20, 2. — Hoc codice Tilium usum esse demonstravit Haevelius praef. Theod. p. XXVII, brev. p. LXXXIX. Nos satis habuimus variam lectionem libri ad specimen (supra p. LXV) proponere; plane consentit, ut ostendunt et lectiones reliquae et hiatus 1, 3, 1, cum nostris *PMS*.

Vaticanus Ottobonianus 2225 (Haenel 17 = 6; nobis quoque in specimine 17), saec. IX, 17
item aliquando reginae Christinae (adnotati sunt in ipso numeri antiqui hi: 'volumen CXIV non Petavianum' — 'numero 114 not. 1656' — 'in bibliotheca seren. reginae num. 378' — '3025'), breviarium habet incipiens mutilum 1, 16, 5: *inpp. constantinus a. ad prouinciales: cessent*, finiens solito more in loco Papiniani vel potius Papiani *loco placire: ista lex intp non indiget. expl.* Sequitur nullo intervallo appendix prior (vide infra p. LXXXIII). Eam excipit f. 187' index regum Francorum incipiens a Theoderico, finiens in Pipino, quem dabimus in capite sexto enarrantes codicem decurtatum Parisinum 4409 et subscriptio Aniani (p. XXXV). — Nos, cum liber propria nulla habeat plane conveniens cum *PMS*, eum quoque ad specimen solum (p. LXV) et Appendicem eam conferri iussimus.

Montispessulanus 84 (Haenel 14 = 14, nobis quoque in specimine 14), saec. IX, scriptus 14
a Vulfino quodam iussu Martini episcopi in usum Collicensis gregis (vide subscriptionem apud Haevelium l. c. et *cat. des départements* vol. 1 a. 1849 p. 317), deinde Bouherii, breviarium proponit adiuncta post subscriptionem *expl liber iuris feliciter* appendice priore (p. LXXXIII), post quam reliqua pars paginae vacat. Liber, quem tractavi Parisiis, cum pariter atque praecedentes non differat fere a nostris *PMS*, in hiatu quoque 1, 3, 1 cum iis consentiens, nos cum non contulimus nisi ad specimen (v. p. LXV) et ad Appendicem illam. Ex hoc codice Appendix ea Cuiacio videtur innotuisse.

CAPVT QVINTVM.
ADDITAMENTA BREVIARII
SVMPTA EX THEODOSIANO INTEGRO.

Alaricus rex breviarium emittens iudicibus regni Visigothorum praescripsit, ne ullam legem iurive formulam in foris suis sinerent allegari in corpus illud non relatum. Huic iusso quod ipsa interpretatio refragatur remittens bis (3, 13, 2 — 3, 16, 2) ad Pauli responsa in breviarium non recepta, supra p. XXXV rettulimus ad condicionem Breviarii ab auctoribus non absolutam et intempestivam eius publicationem. Post Alaricum haec lex ut putanda est obtinuisse in Hispania et in Septimania, ita in reliqua Gallia non tam videtur exolevisse quam numquam recepta esse, quoniam Galliae Wisigothicae longe maior pars paucis annis post breviarium publicatum Francorum regibus cessit, ad Francicam autem Galliam interdictio illa Alariciana non pertinuit. Omnino Breviario Gulli utebantur non propter iussum Alarici¹⁾, sed pro lege Romana, adhibentes una cum corpore eo quidquid ex iure Romano praeterea ad manus fuit, scilicet ea quae cum eo corpore tradita habemus Ulpiani regulas et legem Burgundionum Romanam, maxime autem si quos libros in corpore illo breviiatos nacti sunt integros, Pauli sententias, codices Gregorianum et Hermogenianum et Theodosianum, novellas post Theodosianum emissas. Itaque cuiusvis horum librorum editori duplex quaestio instituenda est, altera de forma eorum Wisigothica, altera de additamentis Alarico posterioribus, potuitque eorum temporum peritus qui novellis plenius utebatur reliqua opera habere breviiata tantummodo.²⁾ Iam igitur nos procedimus ad mutationes, quas subiit Theodosianus ab Alarico in compendium redactus.

Imminutum esse compendium Alaricianum per tempora posteriora in univsum negandum est, ut mittamus hoc loco exemplaria decurtata itemque epitomas, de quibus postea dicetur. Exceptionem facit una constitutio 4, 4, 7 in libris longe plerisque, scilicet in classis nostrae prioris *NO* et in omnibus posterioris, finiens in verbis *lucra non capere*, propterea quod interpretatio addit: *extrema pars legis ideo non habetur scripta vel exposita* (sic *HNB*, *scripta vel om. reliqui*), *quia novella lege calcatur*; servaverunt recisa ex libris hodie notis soli *HBE*.

Additamentorum ad Theodosianum duo genera sunt, alia ad finem breviarii seorsum adscripta, alia ipsi breviario inserta. Utrumque genus quamquam etiam ad decurtatos codices quosdam et aliquas epitomas pervenit, ante eorum recensum placuit exponere. Ad codicum parentelas determinandas neutrum genus multum confert propterea quod contaminatio exemplarium in breviario et mature coepit et late patuit.

¹⁾ Nihilominus credibile est temporis posterioris peritos parum sollicitos de regni Alarici finibus auctoritatem eius ad Gallica tribunalia omnia rettulisse; quo ducit cum auctoritas eius recepta in exemplaria permulta etiam decurtata et epitomata (p. XXXII) tum quae supra (p. XXXVII) observavimus de auctoritate ea iterata a Karolo magno.

²⁾ Notabile est quod in capite sexto ostendimus Consultationis auctorem adhibuisse Theodosiani breviationem Alaricianam una cum Gregoriano et Hermogeniano integris.

Prioris ordinis auctaria postquam ipsa ediderunt Haenclius (brev. p. 452—455) et adiecto iusto apparatu separatique appendicibus duabus Kruegerus (coll. libr. iur. anteius. vol. 3 [1890] p. 247—263), de iis hoc loco pauca sufficient, eo magis, quod non Theodosianum solum suppleant, sed item Gregorianum et Hermogenianum et Pauli sententias. Appendices duas coniunctas exhibent libri duo Eporediensis 85 nobis *E* (cum inde descripto Parisino 4406 f. 53—55) et in hac certe parte simillimus ei Berolinensis Lat. fol. 270 foliis 12. 13. 11 (sic ordinandis), noster *F*. In his post brevium nullo intervallo legitur primum appendix posterior, cui subscribitur: *expl. lib. iuris feliciter*; deinde prior sub praescripto corrupto *institutio Gregoriana*; subscribitur in Eporediensi (Berolinensis mutilus est) *explicit liber Theodosii et novellarum*. Separandus inde est commentariolus *de trina conventione* (§§ 11—14 Krueger), quem separatim exhibent codices Lugdunensis Vossianus quart. 47 et Parisini duo 4406 (f. 57, vide supra p. LXXVIII) et 4410 (adiuncto folio inde evulso Paris. 4406 f. 68) ediditque inter formulas medii aevi Zeumer (MG. form. p. 534 c. 3). Appendix posterior alibi non invenitur; prior Kruegeri reperitur sola in codicibus quinque, plenis quattuor, Parisinis duobus 4403 (nostro *L*) et *nouv. acq.* 1634 (antea Aurelianensi, nostro *K*), Montispessulano 84, Vaticano Ottoboniano 2225, item in quinto epitomae Monachi quae dicitur Parisino 4419; habuit eam item Hincmarus Remensis (p. LXXXIX). — In Montispessulano post Papiniani locum Breviarii extremum et constitutiones Gregoriani codicis quattuor 4, 2, 5, 1, 10, 1, 12, 2 (cf. Krueger l. c. p. 249) et breviarii subscriptionem *expl. lib. iuris feliciter* appendix haec legitur tam sine praescripto quam sine subscriptione. Consentiant Ottobonianus et Aurelianensis, nisi quod ab his absunt constitutiones Gregoriani quattuor et quod in Ott. subscribitur simpliciter *expl.* Neque aliter videtur appendix haec scripta fuisse in Parisino 4403, ubi foliis tam eo quod praecedebat quam eo quod sequebatur deperditis appendix haec utrimque mutila est (p. LXXVII). Epitomae Monachi codex Paris. 4419 inter ipsam epitomen et appendicem hanc interponit caput *de meretricibus et infamibus* (dabitur infra ubi epitome ea recensetur) et interpretationem novellae Theodosii 15 *de curialibus* (nulli . . . *subiturum*) et subscribit appendici: *explicit liber legum Romanorum*. — Inter exemplaria Appendicis quae habemus optima sunt Montispessulanum et Ottobonianum et quatenus pervenit *L*, deteriora *EFFK* Paris. 4419. — Continent appendices duae locos selectos ex iisdem libris quos adhibuerunt periti Alariciani; ex Theodosiano sumptae sunt, ex parte adiectis numeris libri tituli, in appendice priore constitutiones 1, 2, 11 — 1, 2, 12 — 1, 16, 12 — 1, 22, 3 — 1, 34, 1 — 4, 16, 1 — 4, 17, 1 — 4, 17, 2 — 4, 17, 4, in appendice posteriore 2, 18, 2 — 4, 18, 1 — 6, 27, 10 — 10, 13, 1. — Constitutiones in appendicem priorem receptas primus edidit Cuiacius a. 1566, fortasse ex libro Montispessulano; ex altera constitutionem 2, 18, 2 (reliquas aliunde habuerunt priores) primus edidit Gothofredus usus excerptis Pithoeanis ex Parisino 4406. Apparatum dedi ad codices supra recensitos omnes.

Appendix prior
et posterior

Additamentorum ad Breviarium adiectorum ex Theodosiano integro alter ordo complectitur rubricas constitutionesve ipsi corpori Breviarii insertas. Recensentur eae in hoc capite ad ordinem Theodosiani non exclusis insitiis; si qui codex plura eius generis additamenta exhibet, ad primum eorum omnia tractantur. Invenientur in hoc recensu constitutiones omnes, quas exhibent pleni Breviarii libri non omnes, eae quoque, quae instructae sunt interpretatione facta ad formam Alaricianam; dubitationi, utrum eae magis ex parte codicum exciderint, in breviario locum esse supra negavimus idque infra ad singulas confirmabitur.

I. GESTA IN SENATU; TH. 1, 1—16.

Ambrosianus C. 29 inf., nobis *A* (Haenel 5 = 20), praeter alia a glutinatore cum hisce nostris coniuncta (scilicet Ciceronis de officiis libros et scholia in eiusdem orationes in Catilinam, pro Marcello, Ligario, Deiotaro ex hoc codice ab A. Maio in lucem protracta ed. Orell. vol. 5 part. 2 p. 369 seq.) extremo loco continet in quaternionibus binibusve undecim numeratis, scriptis ab eadem manu saec. fere XI perita et pulchra (specimen est apud Clossium) Institutiones Iustiniani (qu. I—VII et binio VIII; subscr. *explicit liber quartus institutionum*; vacant deinde paginae duae) et partem primam Brevi-

GESTA
ET 1, 1—16

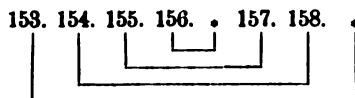
A

arii Alariciani (binio VIII = f. 141—144; qu. X = f. 145—152; quaternio XI deficientibus foliis duobus quinto exciso, octavo deperdito = f. 153—158). Binio signatus VIII (f. 141—144) continet gesta senatus de codice Theodosiano publicando adiecto rescripto ad constitutionarios; indicem titulorum codicis Theodosiani totius cum subscriptione *expliciunt tituli lib. theodosiani* librorum indicatione miniatori relicta neque expleta; denique sub praescripto *de Theodosiani codicis auctoritate* Theodosii novellam primam item in indice eo recensitam; reliqua pars paginae vacua remansit. Quaterniones X. XI (f. 145—156) continent, rubricis praeter unam (l. 2, 3) miniatori ad explendum relictis, ipsius codicis librum primum, cui subscribitur *explicit*, item secundi partem primam ad tit. 4 c. 6 verb. *proponat et*, in quo finit q. XI f. quartum; quintum cum excisum sit, fortasse quaedam perierunt, non multa tamen, nam f. 157. 158 (cohaerentia cum f. 154. 155) quaternionis XI sextum et septimum librarius vacua reliquit¹⁾; itaque codex descriptus sit necesse est ex archetypo mutilo finiente 2, 4, 6 aut paulo post. In iisdem foliis 157. 158 prima pagina vacua relicta post tempus perscriptus est manu recentiore 'rhythmus in assumptione virginis Mariae' cum subscriptione hac: *hanc prosam attuli de Montagut in festi s. Katerine anno MCCXII* (non XIV) *ab incarnatione domini*, qui locus ubi fuerit (de Agunto Norici Clossius cogitavit, de Montaigu Galliae Haenelius) equidem ignoro. De origine codicis cum aliunde non constet, scripturae corruptae (*iustu* = *iuxta* 1, 6, 12; *subiastio* = suggestio 1, 10, 8, 1, 15, 8) ad Italiam potissimum ducunt. Theodosiana huius libri reperta a se a. 1820 et diligenter et plene descripta edidit Walth. Frid. Clossius (Theodosiani codicis genuina fragmenta ex membranis bibliothecae Ambrosianae Mediolanensis nunc primum edidit W. F. Cl. Tubingae 1824. 8). Librum post eum recognovimus editores Theodosiani Haenel et Vesme et a. 1868/9 Paulus Krueger noster et a. 1899 ipse ego.

Archetypum, cuius mutili facti partem primam codex servavit, breviarium repraesentavit compendiatum ad formam Alarici, sed auctum ex Theodosiani integri exemplari imperfecto finiente fortasse 1, 16, 5. Continentur eo haec:

1. Gesta senatus de publicando codice Theodosiano a. 438 cum subscriptione Laurentii scribae et constitutione de codice describendo data a. 443 in hoc solo libro servata sunt.
2. Theodosii novella prima inscripta *de Theodosiani codicis auctoritate*.
3. Indici rubricarum praeterea sumpto ex breviario in libro primo inter eius rubricam quintam *de officio praefectorum praetorio* et sextam *de officio rectoris provinciae* inseruntur rubricae novem in indice nostro p. 5. 6 signatae numeris 6 *de officio praefecti urbis* ad 14 *de officio praefecti Augustalis*, separatae tamen a rubricis breviarii per interstitia et marginem latiore a librario evidenter eo intento, ut duo archetypa a se adhibita distingueret. Rubricae hae cum sint eae ipsae, sub quibus deinde librarius exhibet constitutiones in Breviarium non relatas (nisi quod deficit in indice casu omnino 15 *de officio vicarii*), desumpserit eas necesse est ex ipso Theodosiano, non ex adiuncto ei indice titulorum, sed praescriptas titulis suis, quoniam postea indicem ad breviarium exhibet, destitutus scilicet exemplari Theodosiani.
4. Post libri primi titulos tres primos, quos codex dat ad breviarium, a quarto inde ad tit. 16 const. 6 librarius seposito breviario (quamquam adsunt etiam in hac parte eius interpretationes) Theodosianum integrum secutus est. Praeteriisse eum quaedam sive consilio sive casu (ut postea in breviario praeteriit 1, 16, 13) ostendit codex unus, quem cum hoc componas, Taurinensis habens huius libri tituli quinti leges 4—14, quarum duae 6 et 12 in Ambrosiano deficiunt. Nihilominus verisimile est in hisce titulis Ambrosianum a plenis libris non multum differre.
5. Libri sexti rubrica nobis secunda *de senatoria dignitate*, quae abest a breviario, ante titulos eius libri in Breviario receptos in indice est rubricarum Ambrosiano, cuius archetypum verisimile est in hoc titulo constitutionem unam pluresve aliquot ad breviarium addidisse.

¹⁾ Quaternio XI hodie sic cernitur:

6. In l. XVI praeter titulos in breviarium relatos Ambrosianus habet quarto loco in eo omissum *de his qui super religione contendunt*, item post rubricas Theodosianas subiungit has spectantes ad constitutiones Sirmondianas:

de his qui famis (fames A^a) tempore sunt collecti

de his qui pro paschali festiuitate de carceribus educuntur.

Archetypum igitur in l. XVI prope accessit ad id genus codicum de quo postea dicemus *DYO*, quamquam, nisi index fullit, non omnia habuit in hos recepta.

Ad textum quod attinet, secunda manus in libro non cernitur, sed librarius quae scripserat ipse emendans non uno loco (1, 10, 8, *13 — 1, 15, 8, 8) tradita corruptit.

II. RVBRICAE LIBRI I.

Rubr. l. I

Index Parisinus rubricarum libri primi servatus est in solo codice Parisino 4413 saec. X post breviarium decurtatum folio extremo. Sub praescripto *de nomina officialium qui curam gerebant antiquo iure in Romam* recensentur rubricae sedecim (secundum nostram numerationem 6. 7. 8. 10. 11. 13. 14. 15. 17. 18. 19. 28. 30. 31. 33. 34) aperte sumptae ex codicis Theodosiani exemplari pleno, respondentes aliunde testatis nostris 6. 7. 8. 10. 11. 13. 14. 15. 34, ut etiam septem reliquas dubium non sit ibidem adfuisse. Ad rubricas singulas pauca verba adiecta sunt ad eas interpretandas pertinentia, quorum quaedam apparet proficisci ex ipsis constitutionibus. Repperit indicem Gustavus Haenel ediditque primum in Richter annalibus criticis 1 (1837) p. 665, deinde cum Theodosiano ad l. 1 tit. 17. Ego indicem, cuius lectio pluribus locis evanida est et incerta, cum rubricis edidi p. 5—8 ad exemplum diligentissimo sumptum a Kruegero.

III. 1, 2, 9.

1, 2, 9

Leges duae 9 de diversis rescriptis (1, 2) et 13 de officio rectoris provinciae (1, 10) ipsae veniunt ex uno codice, nobis *F*, deperdito Pithoeano adiecta interpretatione (v. p. LXXIX). Habuerunt eas praeterea archetypa codicum plurium decurtatorum: interpretatio utriusque cum subscriptione prioris est in Leid. Voss. 47; interpretatio prioris in Ambrosiano C 276 inf. et Taurinensi H. VI. 24; interpretatio posterioris in Fuldensi. Utramque habet praeterea epitome Aegidiana. — Quamquam interpretatio adest, has duas constitutiones integras servatas in uno Pithoeano dubium non est adfuisse ab archetypo Alarici additas postea ex Theodosiano integro et interpretatas.

IV. 1, 15, 17.

1, 15, 17

L. 17 de officio vicarii (1, 15), quae cum inscriptione et subscriptione reperitur in codice Ambrosiano, cum rubrica sua additoque eius vero numero *XV*, sed sine inscriptione et subscriptione et praescripto vocabulo *intp*, reperitur in decurtatis duobus Parisino 4412 (a quo numerus rubricae non abest) et Vaticano reginae 1023. Ex illo, qui fuit Pithoei, quamquam dubitabat Haenelius, Pithoeus eam adscripsit ad exemplar ed. Cuincianae a. 1506 adnotans 'ex v. c. meo de officio vicarii' indeque eam edidit Cuiacius in ed. a. 1586. Simul prodiit constitutio Alexandri Greg. 9, 1, quam habent libri duo Parisini 4412 et *novv. acq. Lat.* 1631 (antea Aurelianensis). — Indidem venit, quod in iisdem libris, qui habent numerum *XV*, ad titulos libri primi quattuor in breviarium receptos adscripti sunt numeri inde pendentes, scilicet *de officio rectoris* (brev. VI) *XVI* — *de officio iudicum civilium* (brev. VII) *XVII* — *de defensoribus civitatum* (brev. X) *XX* — *de adessoribus* (brev. XI) *XXI* (sic in indice rubricarum codicis Parisini).

V. 1, 16, 8.

1, 16, 8

L. 8 de officio rectoris provinciae (1, 16) eo loco (nam est item in cod. Iust. 3, 3, 5) edidit sine interpretatione Iac. Gothofredus 'ex ms. nonnullis ac nominatim ex ms. P. Danielis'. Eius codicis alibi mentio non fit.

VI. 1, 16, 13 vide ad 1, 2, 9.

1, 16, 13

VII. 2, 7, 1. 2.

2, 7, 1. 2

Leges 1. 2 de dilationibus (2, 7), ut in hac editione numerantur, in codice Guilelmi Malmesburiensis Oxoniensi adscriptas esse ad archetypum Breviarii ex ipsa serie constitutionum intellegitur; scilicet proponuntur ita:

tit. de temporum cursu 4 a. 338 = nostrae ed. 2, 6, 4
 tit. de dilationibus [1 a. 314] = nostrae ed. 2, 7, 1
 [2 a. 327] = nostrae ed. 2, 7, 2
 3 a. 340 = nostrae ed. 2, 6, 5.

Nam constitutio a. 340 propter argumentum ad titulum *de temporum cursu* referenda et praescriptionem habens (etiam in *O*) *idem* AA., electis iis et suum locum obtinet et recte refertur ad eundem imperatorem atque constitutio a. 338; contra interpositis cum Oxoniensi duabus et a suo titulo movetur et male adscribitur Constantino. Accedit quod traduntur fere cum C. Th. 3, 12, 1, quam additiciam esse infra demonstrabitur. — Praeter Oxoniensem constitutio posterior legitur in folio 100 hodie solitario codicis Vat. reg. 520, de quo mox dicetur; interpretatio utriusque invenitur etiam in decurtatis tribus Parisino 4408, Parisino 4409 et Bernensi 263.

3, 12, 1 VIII. 3, 12, 1.

L. 1 de incestis nuptiis (3, 12) adest cum interpretatione et loco suo in exemplaribus plenis *BOELK*, item in fragmento Parisino 4406 f. 69; interpretationem solam habent ex decurtatis Bernensis 263, Parisinus 4409, Vaticanus reg. 1048. Epitomae eam agnoscunt Guelferbytana et Sangallensis. Abest a classis deterioris, sed item antiquioris melioribus omnibus, item a libro egregio classis melioris *N*; denique in codice Parisino 4406 ita legitur, ut additiciam esse deprehendas; nimirum ipsi praescribitur 'iste titulus est primus de incestis nuptiis', sequuntur sub rubrica 'XII tit. de incestis nuptiis' constitutiones tres vere in brevium receptae. Etiam quod haec constitutio matrimonium cum filia fratris sororisve interdicat adiecta capitali poena, suadet legem non omissam esse utpote nimis durum, sed per zelum episcopalem ex Theodosiano integro ad brevium ita adiectam, ut additionis vestigia celarentur.

3, 18, 2 IX. 3, 18, 2 (Haenel).

Constitutio apud Haenelium 2 tituli qui petant (3, 18), reperta in uno libro *L*, propter ea quae p. LXXVIII exposui ficticia habenda est.

4, 8—12 X. 4, 8—12.

Volumen hodie Vaticanum reginae n. 520, aliquando Petri Danielis (cuius nomen legitur f. 94. 98'), deinde Claudii Puteani (cuius nomen est f. 1 erasum), postea, ut diximus, reginae Christinae, complectitur foliis 123 reliquias codicum variorum ad quadraginta, quarum pleraque videntur proficisci ex bibliotheca monasterii S. Benedicti Floriacensis (Fleury) ad Ligerim¹⁾ direpta per turbas civiles saec. XVI medio, servatas per Petrum Danielem advocatum Aurelianensem et praefectum (*bailli*) abbatae eius (cf. quae ex Septerii *manuscripts de la bibl. d'Orléans* 1820 p. 12 seq. rettulit Blumius MG. LL. 3 p. 590). Inter ea ad codicem Theodosianum pertinent folia quattuor diversorum codicum omnia.

A f. 100, de quo supra rettulimus ad 2, 7, 2.

B f. 98, in cuius versa legitur novella Valentiniani 34, 1, in recta, sed manu alia, Th. 14, 18, 1.

C f. 94, in quo leguntur constitutiones 4. 8. 8. 4, 10, 2. 3. 4, 11, 1. 2.

D f. 95, in quo leguntur constitutiones 4, 12, 1. 2. 3. 6. 7. 8.

His duobus foliis scriptis saec. XI/XII quae continentur constitutiones, eas primus edidit Cuiacius a. 1566, in praefatione 'constitutiones perelegantes de S. C. Claudiano', id est quae sunt in folio 95 acceptas referens Petro Pithoeo. Nostra aetate primus ad codicem animum advertit Max. Couat (*Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, römische Abtheilung* vol. 9 a. 1888 p. 388). Fragmenta *C. D* quamquam sunt codicum diversorum (alter f. 94 formae fuit maximae scriptus paginis bipertitis, alter f. 95 formae mediae scriptus versibus longis), nihilominus videntur referenda esse ad eandem constitutionum syllogen. Ea cum in universum sequatur formam brevium habens ad singulas constitutiones interpretationem adiectam (4, 11, 2 interpretatio imperfecta est folio finiente;

¹⁾ Catalogus codicum eius monasterii factus a. 1552, quem ex cod. Parisino *nouv. acq.* 137 edidit Leop. Delisle (*notices et extraits des manuscrits* tom. 31 [1884] p. 426), similitum voluminum non meminit.

4, 12, 2 librarius interpretationem solam posuit textu omisso), nihilominus propius accedit ad Theodosianum integrum quam ad breviarium. Neque tamen illum integrum repraesentat; nam in tituli de senatus consulto Claudiano (4, 12) parte ea, quam plenam habemus in codice *T*, adsunt constitutiones duae 4, 12, 4 et 5 in nostra sylloge deficientes. Cum brevuario ubi conferimus quae his foliis continentur, titulus de senatus consulto Claudiano a brevuario abest; in folio altero quae sunt, composita cum iis quae in brevuario respondent:

[*brev.* VIII: de liberali causa]
 4, 8, 8 *Vat.*¹⁾ (*modo recte ad hunc titulum referatur*)
 [4, 8, 9 *brev.*]
 [*brev.* VIII: de his qui a non domino manumissi sunt]
 [4, 9, 1 *brev.*]
Vat. XXXV, *brev.* XI: de libertis et eorum liberis
 [4, 10, 1 *brev.*]
 4, 10, 2 *Vat.*
 4, 10, 3 *Vat.*
Vat. [XXX]VI: de longi temporis praescriptione
 4, 11, 1 *Vat.*
 4, 11, 2 *Vat.*

declarant post 4, 8, 8, quam probabile est locum habuisse in titulo 'de liberali causa', deficere in folio nostro leges duas in breviarium receptas eiusdem tituli extremam et sequentis 'de his qui a non domino manumissi sunt' unicam; tituli sequentis 'de libertis et eorum liberis' abesse legem primam in breviarium relata, adesse l. 2. 3 in id non receptas; sequi titulum 'de longi temporis praescriptione' in brevuario omissum. In summa igitur leges in breviarium relatae absunt ab his foliis omnes et sylloge, ex qua haec folia supersunt, non auget breviarium insertis ei ex integro corpore constitutionibus, sed leges Theodosiani integri in brevuario omissas tantum non omnes cum simili interpretatione ad breviarium addit. — Qui contendunt hinc comprobari aliquando Theodosianum integrum interpretationem Anianae similem habuisse indeque et eam pendere quam habemus et harum reliquiarum similem, non video quomodo explicant brevarii constitutiones nullas in hac reperiri. — Titulos quomodo huiusce syllogae compilatos numeravit, parum apparet; numeros XXXV et [XXX]VI libri Vaticani item fuisse in integro Theodosiano quominus statuamus, obstant numeri, quos codicis *T* reliquiae ad 4, 13. 14 habent.

XI. 4, 20, 2.

4, 20, 2

Libri 4 constitutio ut nunc numeratur 20, 2 ad codicem Vaticanum reginae 1128 (p. LXXX) in fine adscripta est cum praescripto 'ex corpore Theodosiano librum sub titulo XXVIII constitutio sexta'. Quinam liber intellegatur, dubium est.

XII. 6 rubr. 1. 2.

6, 1. 2

Sexti libri rubrica secunda *de senatoria dignitate* in brevuario omissa adest, ut supra p. LXXXIV observavimus, in libro Ambrosiano videnturque in eo adfuisse una pluresve constitutiones in reliquos brevarii libros non relatae; sed codex mutilus eo non pervenit neque extat similis alter.

XIII. 14, 7, 2 (Haenel).

14, 7, 2

Constitutionem pariter atque 3, 18, 2 (Haenelii) in solo libro *L* inventam insertam titulo de collegiatis (14, 7) dixi p. LXXVIII sumptam esse ex interpretatione novellarum Theodosii.

XIV. Lib. 16 ad codd. *AEQYD* et Paris. 10743.

1. 16

Librum Theodosiani XVI fuisse tractantem de rebus ecclesiasticis in ipso brevuario neque atque in reliquis factum est compendiatum librarii vel potius eorum temporum prudentes auxerunt diversa ratione, ita tamen, ut in omnibus breviarium pro fundamento sit. Ex exemplaribus iis duo sunt supra recensiti inter codices brevarii integri, Eporediensis *E* et Oxoniensis *O*. Tertius Ambrosianus C. 29 inf. = *A*, de quo item egimus, cum

¹⁾ Errore huic legi Conratus ait praescribi in codice titulum de liberali causa.

ipse ad l. XVI non perveniat, indicem rubricarum, ut vidimus p. LXXXV, ita fere formavit, ut haec additamenta requirunt. Restant duo libri qui non habent nisi librum XVI Berolinensis Phillippsianus 1741 Y et Parisinus 12445 D, item excerpta Hincmariana et epitome Parisini codicis 10753, de quibus iam tractabitur.

Y Berolinensis Phillippsianus 1741 (Haenel 51 = 71; Rose n. 82), quem explent (ut observavit Haenel, const. Sirm. p. 411) folia duo hodie inserta codici Vaticano reginae n. 1283 f. 95. 96 inserenda Berolinensi inter folia 189 et 190, saec. X, origine est Remensis, unde venit in collegium Parisinum Claromontanum et cum ea bibliotheca in Meermannianam, deinde in Phillippsianam, denique in regium nostram. Eum tractatum esse a Sirmondo constat, quoniam f. 194 quaedam adsunt manu eius adscripta, nec magis dubitari potest constitutionem Th. 16, 6, 4, quam Sirmondus syllogae ab eo nuncupatae editioni publicatae a. 1631 ultimo loco (n. XXI) adiecit, ex ipso hoc libro eum expressisse. Nam quod ait in praefatione post constitutiones XVIII ex libro primario desumptas alias (n. XIX. XX. XXI) se addidisse 'partim ex codice Pithoeano, partim ex Corbeiensi', cave ad hunc librum referas. Scilicet Pithoeanus, unde venit n. XIX constitutio Honorii *inter publicas* (Haenel corp. leg. p. 238), hodie est Parisinus 1564 (Maassen *Quellen* p. 604), nequaquam, ut ait Val. Rose in catalogo codicum Phillippsianorum p. 171, Berolinensis Lat. 270. Corbeiensis autem, ex quo venit n. XX constitutio Theodosii II *audiamus* (Haenel corp. leg. p. 241), est hodie Sangermanensis 936 sive Parisinus 12027 (Maassen *Quellen* p. 556). Tertium constitutionem unde sumpserit, adnotare oblitus est. Ad syllogen decretalium Dionysianam miscellanea complura ad ius canonicum spectantia codex addit, quae enumerantur plene in catalogo Rosuno citato; excerpta ex Theodosiano habet haec:

1. Berol. f. 179—188 sub praescripto *incipit lib. XVI* Theodosiani librum eum ita auctum, ut infra exponitur.
2. Berol. f. 188. 189 Vat. (incipiens Sirm. 3, 7 *perpetratu et contra leges*) f. 95. 96 constitutiones Sirmondianas 1—7, ut item infra explicatur.
3. Vat. f. 96. Berol. f. 190 sub praescripto *ex libro Theodosii VIII* constitutiones breviiari 9, 1, 1 (haec addita est m. 2). 5. 9 (incipit Berol. *1 *proposita*). 10. 11. 12. 14. 15. 18. 19; adsunt interpretationes. — De adnotationibus et huius codicis et gemelli eius qui sequitur, quae habent varias lectiones alias libri sancti Dionysii breviiarii omnino, alias Theodosiani integri nostri V, egimus supra (p. XLV).
4. Berol. f. 191 sub praescripto *ex lege Theodosiana libro I* constitutiones breviiarii 1, 1, 1. 2.

D Parisinus Lat. 12445 (= Sangerm. 366; Haenel 50 = 72) saec. IX/X gemellus praecedentis (quae in eo continentur, recenset Haenel const. Sirm. p. 415, brev. p. LXXXV) haec habet ad nostram editionem pertinentia:

1. f. 187'—194' codicis lib. XVI
2. f. 194'—196' constitutiones Sirmondianae 1—7 } ita ut infra ostenditur.
3. f. 196—198 sub praescripto *ex libro Theodosii VIII* Th. 9, 1, 1. 5. 9. 10. 11 (inter inscriptionem et ipsam legem interponuntur haec: *ex interpretatione legis Martiani* [nov. 1]. *Si quis adversarium aut repetitione . . . ut actor rei forum sequatur. Secundum has leges decrevit Carthaginense concilium capitulum XXX*). 12. 14. 15. 18. 19.
4. f. 198 sub praescripto *ex lege Theodosiana libro I* constitutiones I. 1, 1. 2.
5. f. 210 Th. 2, 26, 2: 'in libro secundo legis Theodosianae cap. XXVII de finium regendorum'.
6. f. 213. 214 'in libro IIII Theodosianae legis cap. XIII de re iudicata'. Th. 4, 16, 2. tit. 17, 2. 5, tit. 18, 1. 2; subicitur: *secundum has leges decreverunt canones Cartagn. concilii cap. XV, cap. XVIII et cap. XX et Africani concilii cap. LXV et cap. LXXII et cap. LXXXVIII et LXXXVIII et XC et sanctus Gregorius multoties sicut subsequitur* (sequitur Gregorii papae ep. 11, 24 H. (= 11, 37 M.).
5. f. 216'. 217 'in XI libro Theodosii cap. XIII de fide testium et instrumentorum' Th. 11, 39, 2. 3. 7. 9. 10. 12. 13. Sequitur (ex Paulo 5, 32): *XXXIII quando appellandum sit*.
6. f. 219 (praecedunt verba: *in Africano concilio cap. LXVIII de sententia ferenda in contumacem*) 'in libro nono cap. XXVIII' Th. 9, 39, 3; 'in libro XI theodosianae legis

cap. XI q. a. n. r.; 11, 36, 1 'ex libro XI legis th. cap. XI' lex 20; et in libro XI th. l. scriptum est' lex 21.

7. f. 220^v—223 Th. 4, 18, 1. 2 (denuo) tit. 19, 1. tit. 20, 1. 3. tit. 21, 1. tit. 22, 1—6.

Adnotationes in marginibus adscriptas edidit Iac. Flach *études critiques sur l'histoire du droit romain au moyen âge* (Paris. 1890) p. 153 seq. (cf. p. 81 seq.).

Hincmarus archiepiscopus Remensis († 882) quae ex Theodosiano attulit composuit *Hincmar* diligenter collecta (opera ed. Sirmondus 2 voll. Parisiis 1645 cum supplementis apud Harduinum acta concil. vol. 5 p. 1347 seq.) Max. Conrat *neues Archiv* 24, 349 seq. Exceptis paucis locis sumptis ex corpore Quesnelliano similive (supra p. LXII) nullam constitutionem ex libro XVI Theodosiani Hincmarus affert non receptam in codicem Y et ipsum origine Remensem. In iis, quae etiam in breviario leguntur, adest ut in Y ita apud Hincmarum interpretatio Alariciana; titulus quintus Hincmaro (ad 16, 5, 1) est in libro decimo sexto Theodosianae legis caput quartum pariter atque in Y; adest constitutio Sirmondiana 3 (opp. 2, 325); lectiones etiam interpolatae (ut 16, 2, 8, 2 — 16, 2, 30, 4 — 16, 2, 38, 4) eadem sunt. Etiam Auctario primo (supra p. LXXXIII) Hincmarum usum esse ostendunt quae adnotavimus ad constitutionem 4, 17, 1; eam quod scribit reperiri in libro sexto titulo decimo nono cum nequeat sic, ut proposuit Savigny (*Gesch. des röm. Rechts* 2^a p. 283¹), explicari ex numeratione librorum Theodosiani in exemplari Hincmariano a genuina diversa, Hincmarus videtur numeros breviarii ponere voluisse aut ipsius culpa aut librorum corruptos. Hincmariana adlegavi, etiam utilitatem propriam nullam praebent (cf. tamen 16, 2, 31, 22). Notabile est 16, 2, 41 eius, qui clericum nocentem accusat, intentionem laudabilem dici in codicibus prohis VEY^a, inlaudabilem ab Hincmaro cum Y^bDO, miscrandam in codice Berol. Phillipps. 1745 Sirmondianae syllogae, interpolatione tam ridicula quam pia.

Sylloge iuris canonici, quam exhibet praeter alios liber Montecassinensis n. 522 (egit *Cassin. 522* de eo Frid. Thaner comm. minor. acad. Vindobon. cl. phil. hist. vol. 89 [1878] p. 601 seq.) compilata saec. X/XI in titulo III 'de privilegiorum auctoritate' c. 33—38 sex Theodosianas constitutiones recenset 16, 8. 16. 26. 29. 30. 34, quae unde veniant praescriptum declarat: ex epistola Hincmari archiepiscopi ad Karolum regem, quod cum ipsis constitutionibus mea causa Amellius bibliothecae eius praefectus transcripsit. Vere inveniuntur in editione Sirmondiana operum 2 p. 318 seq.

Benedictus quoque Levita usus est exemplari Theodosiano similiter aucto; nam constitutionem Sirmondianam primam, ut ad eam adnotavimus, imperator ficticius Karolus l. 2 c. 366 ait sumpsisse se ex sexto decimo Theodosii imperatoris libro capitulo videlicet XI ad interrogata Ablavis ducis illi et omnibus rescriptam. Ulterius id nos non sumus persecuti. *Ben. Levita*

Epitomae Breviarii servatae in uno codice Parisino Lat. 10753 (= suppl. Lat. 215) saec. X/XI, Scintillae vocabulum auctor inscripsit (Haenel brev. p. XXVI. LXXXIX; cf. praeterea de hoc libro editores legis Alamannorum MG. LL. III p. 1 et LL. N. G. V, 1 p. 12 et legis Ribuariorum MG. LL. V p. 195). Codex antea fuit, ut ipse testatur, ecclesiae beati Launomari (= St. Lome de Blois; cf. Delisle *cabinet des mscr.* 2, 406), eandemque fere originem indicat, quod Aldricus Cenomanensis (Le Mans) ecclesiae episcopus instrumento conscripto a. 838 locum Th. 2, 15, 1 iuxta huius epitomae formam affert (Savigny *Gesch. des röm. Rechts* 2^a p. 120), unde praeterea efficitur ante eum annum epitomam compilatam esse. Continentur volumine complura ex legibus Romanis et Germanicis desumpta enumerata diligenter apud Haenelium; excerptis ex Theodosiano quae leguntur f. 9—48 praescribitur capitula de lege Romana, subscribitur explicant ex corpore Theodosiani libri sedecim. Eorum excerptorum, quae sub vocabulo 'epitomae suppl. Lat. 215' breviarii editioni inseruit Haenelius, fundamentum, ut exposuit editor, est epitome Aegidiana, quacum passim haec ad verbum convenit; sed adsumpsit compilator praeterea duos Breviarii libros, alterum ex genere eorum, qui textu omisso interpretationes solas referunt, alterum similem nostris EOYD, sed eo nomine ab iis discedentem, quod cum hi additamenta nulla habeant ad libros XII—XV, epitome adiciat rubricas epitomatasque constitutiones has:

THEOD. I.

7

- 12, 18 rubr. *si curialis relicta civitate rursus habitare maluerit* et l. 2
 13, 3 rubr. *de medicis et professoribus* et l. 3
 4 rubr. *de excusatione artificum* et l. 2
 10 (sub rubr. *de censu sive adscriptione*) l. 3. 6
 11 rubr. *de censitoribus et peraeuatoribus et inquisitoribus* et l. 5
 14, 18 rubr. *de mendicantibus et invalidis* et l. 1
 15, 1 (sub rubr. *de operibus publicis*) l. 7
 14 (sub rubr. *de infirmandis his quae sub tyrannis aut barbaris gesta sunt*) l. 9.

Librum XVI in codice ita ordinatum esse ut ordinatur in libris supra nominatis laterculus ostendit. — Ad 4, 22, 4 quae habet epitome alibi non reperta, sine dubio insiticia sunt.

Quinque hi libri *EYDO* et epitome Parisina quomodo Breviarii librum XVI auxerint, monstrat tabula subiecta. Numeri constitutionum intra cancellos positi distinguunt receptas in brevium; rubricae intra cancellos positae in libro eo de quo agitur deficiunt.

Eporediensis 85 = <i>E</i> (cum Rosnyano et Paris. 4406 = * <i>E</i>)	Parisina epitome cod. 10753	Berolinensis Phillipps. 1741 = <i>Y</i> (cum Vat. reg. 1283) et Parisinus Sangerm. 12445 = <i>D</i>	Oxonienensis = <i>O</i>
I de episcopis ecclesiis et clericis 16, 2, [2]. [12]. [23]. [35]. [39]. [44]. ¹⁾ 1. 8—11. 13—22. 24—34. 36—38. 40—43. 45—47.	I de fide catholica 16, 1, 3 II de episcopis ecclesiis et clericis 16, 2, [2]. [12]. [23]. [34]. [39]. [44]. 1. 2(?). 3. 4. 8. 9. 10. 14. 16. 19. 20. 26. 29. 30. 31. 34. 38. 40. 41. 47	I de fide catholica 16, 1, 2. 3 II de episcopis ecclesiis et clericis 16, 2, [2]. [12]. [23]. [35]. [39] (<i>int. om. Par.</i>). [44]. 1. 2 (<i>denuo additurque in margine: iteratur haec sententia</i>). 3. 4. 8. 10. 14. 16. 19. 20. 26. 29. 30. 31. 34. 36. 38. 40. 41. 47	I de fide catholica 16, 1, 2. 3 II de his qui super religione contendunt 16, 4, 2 III de episcopis, clericis, ecclesiis 16, 2, [2]. [12]. [23]. [35] <i>auct. ex Sirm.</i> 2]. Sirm. 3. [39]. [44]. 1. 3. 4. 8. 10. 14. 16. 19. 20. 26. 29. 30. 31. 34. 36. 38. 40. 41. Sirm. 1. 6
II de fide catholica 16, 1, 1—4	III de his qui super religione contendunt 16, 4, 2	III de his qui super religione contendunt 16, 4, 2	III de hereticis 16, 5, 1. 4. 51. 63
III de monachis 16, 3, 1. 2	III ne sanctum baptismum iteretur 16, 6, 4	III de hereticis 16, 5, 1. 4. 51. 52. 53. 60. 59. 63 ²⁾	V de Donatistis 16, 5, 52 16, 6, 4
III de his qui super religione contendunt 16, 4, 1—6	V de apostatis 16, 7, [3]. 1(?) (<i>VI deficit</i>)	III de his qui super religione contendunt 16, 4, 2	VI de Ioviniano 16, 5, 53
V de haeticis 16, 5, 1—66	VII de Iudeis, caelicolis et Samaritanis 16, 8, 1. [5]. [7]. 6. 28	III de hereticis 16, 5, 1. 4. 51. 52. 53. 60. 59. 63 ²⁾	VII de Eunominianis et ceteris 16, 5, 60
VI ne sanctum baptismum iteretur 16, 6, 1—7	VIII ne Christianum mancipium Iudaeus abia (<i>sic</i>) 16, 9, [1]. 2. 3	VI ne sanctum baptismum iteretur 16, 6, 4 ²⁾	VIII de Manicheis 16, 5, 59
[VII de apostatis] 16, 7, 1—7	VIII ne Christianum mancipium Iudaeus habent] 16, 9, 1—5	VI de apostatis 16, 7, [3] <i>int.</i> 1	VIII de apostatis 16, 7, [3]. 1
[VIII de Iudaeis caelicolis et Samaritanis] 16, 8, 1—28	VIII de paganis, sacrificiis et templis 16, 10, 21	VII de Iudaeis caelicolis et Samaritanis 16, 8, 1. [5]. [7]. 6. 16. 27. 28	X de Iudeis 16, 8, 1. [5]. [7]. 6. 16. 26. 27. 28
[VIII ne Christianum mancipium Iudaeus habent] 16, 9, 1—5		VIII ne Christianum mancipium Iudaeus habent 16, 9, [1]. 2. 5	XI de paganis 16, 10, 10. 21
[X de paganis, sacrificiis et templis] 16, 10, 1—25		VIII de paganis, sacrificiis et templis 16, 10, 10. 21	

¹⁾ 16, 2, 44. 1. 3—5. 6 (ex parte). 7. 8 (ex parte) deficiunt in Parisino folio 6 lacero.

²⁾ 16, 5, 60 (flu.). 59. 63 et 16, 6, 4 in Parisino desiderantur folio inter f. 192 et 193 deperdito.

Eporediensis 85 = <i>E</i> (cum Rosnyano et Paris. 4406 = * <i>E</i>)	Parisina epit. ¹ cod. 10763	Berolinensis Phillipps. 1741 = <i>Y</i> (cum Vat. reg. 1288) et Parisinus Sangerm. 12445 = <i>D</i>	Oxoniensis = <i>O</i>
[XI de religione] 16, 11, 1—3	X de religione 16, 11, [1]. 8	X de religione 16, 11, [1]. 2. 3	XII de his qui famis tempore collecti sunt Sirm. 5
VII de apostatis 16, 7, [3]	XI de episcopali iudicio Sirm. 1	XI de episcopali iudicio Sirm. 1. 2. 3	XIII de his qui pro pasche de carceribus liberantur Sirm. 7
VIII de Iudaeis caelicolis Samaritani 16, 8, [5]. [7]	Explic. de corpore Theodosiani codicis libri XVI	XII de Iudaeis Sirm. 4	XIII de his qui famis tempore sunt collecti (<i>ante</i> 6 <i>Berol.</i>) Sirm. 5. 6
VIII ne Christianum mancipium Iudaeus habeat 16, 9, [1]. [4] ¹)	de sacerdotibus innoxiiis et de inquietis atque deiectis Sirm. 2	XIII de his qui pro paschali festiuitate de carcere educuntur Sirm. 7	XIII de religione 16, 11, [1]. 2. 3
X de religione 16, 11, [1]. [3] ¹) de episcopali iudicio Sirm. 1. 2. 3	de his qui tempore necessitatis collecti sunt Sirm. 5 ut praeter quinque capitula crimina Sirm. 8		

Constitutiones in breviario omissas Eporediensis omnes inseruit, sed ita, ut ad breuiarium daret rubricam primam, pleni textus primam in breviario omissam faceret secundam, numeros duorum textuum diversos ita conciliaret, ut suppressis rubricis VII—XI textus pleni post constitutiones earum descriptas breuiarii rubricas quattuor ultimas antea ex pleno textu datas integras repeteret ex breviario decurtatas. Quattuor reliqui libri *YDO* et epit. Paris., item Hincmarus, contaminati et ipsi ex breviario textuque integro, fere consentiunt. Breviarium quas habet constitutiones, adsunt in omnibus omnes fere (16, 9, 1 excidit in *O*), ex omissis ab Alaricianis selectae tantummodo, sed fere eadem in omnibus. — Sirmondianae constitutiones adiungunt hi Theodosiani libri omnes, sed numero diverso, septem Phillippsianus et Sangermanensis, easdem omissa quarta Oxoniensis, quattuor epitome Parisina, tres Eporediensis. — Librorum horum originem communem praeter ea quae modo exposuimus lectionibus quoque confirmari infra apparebit.

XV. Lib. XVI ad cod. L.

l. 16 cod. L

Parisinus Lat. 4403, nobis *L*, librum XVI item dedit contaminatum ex forma breuiarii et codice pleno vel pleniore, scilicet

- I. de episcopis aecclesiis et clericis
[ex breuiario]
- II. de fide catolica
16, 1, 1. 2
- III. de monachis
16, 3, 1. 2
- IIII. de his qui supra religione contendunt
16, 4, 1
- V. de haereticis
16, 5, 3
- VI. ne sanctum baptisma iteratur (*sic*)
16, 6, 1
- VII. de apostatis
[16, 7, 3]
- VIII. de refugione (*sic*)
16, 11, [1.] 3. 2.

¹) Constitutiones duae 16, 9, 4 et 16, 11, 3 adfuerunt in exemplo Breuiarii eo, quod librarius adhibuit; v. p. XCII c. XVI).

Hiatum codicis Eporediensis 16, 5, 3, 3 quamquam *L* explet, fortasse huic quoque libro aliqua cognatio intercedit cum iis de quibus modo egimus; certe 16, 11, 1, 2, ubi *agitare* et integer codex et breviarium habent, *iudicare* substituunt libri aucti, in *L* dittographia est *agitare iudicare*.

16, 9, 4. 16, 11, 3 XVI. 16, 9, 4. 16, 11, 3.

Constitutiones duae l. 4 ne Christianum mancipium (16, 9) et l. 3 de religione (16, 11) adsunt in codicibus breviarii integri Aurelianensi (*K*) et Gothano (*G*) et Eporediensi etiam in parte ea quae breviarium reddit (*[E]*), prior in Lugdunensi (*Q*), posterior in Legionensi (*H*); praeterea utraque est in decurtatis tribus iis ipsis, qui habent constitutionem 3, 12, 1 Bernensi 263, Parisino 4409, Vaticano reginae 1048, posterior item in decurtatis Parisinis 4414. 4415.

CAPVT SEXTVM.

BREVIARII EXEMPLA BREVIATA ET INCERTA.

Recensuimus adhuc Breviarii codices eos, qui quatenus perveniunt constitutiones integras exhibent. Restant alii numero longe plures, qui aut ipsis legibus omissis earum interpretationem Alaricianam solam retinent (hos decurtatos appello) inscriptionibus et subscriptionibus modo retentis, modo et ipsis omissis, aut singula Breviarii capita omissis inscriptionibus et subscriptionibus ad interpretationem magis quam ad ipsas leges in compendium redigunt (hi mihi dicuntur epitomati). Accedunt ad duos hos ordines quae dicenda sunt de minoribus fragmentis et de libris incertis et deperditis. Haec omnia quamquam ad Breviarium integrum magis pertinent quam ad partem eius Theodosianam, nihilominus in Theodosiani quoque editione plena omitti non debuerunt, cum faciant ad eius per saecula posteriora vices usumque forensem determinandum. Sed ex decurtatis cur ita, ut fecit Haenelius, ad singula capita adnotetur, quis codex quid omiserit, causa nulla est. Epitomae autem, quas editio Theodosiani integri recte repraesentare nequit, si quam utilitatem habere poterunt, ei desiderio satisfecit Haenelius breviario edito integro cum epitomis omnibus adiectis. Quibus consideratis in hoc capite brevitati potissimum studui remittens de plerisque libris ad Haenelianam. Scilicet verba constitutionum cum absint tam a decurtatis quam ab epitomatis, interpretatio autem Visigothica in libris plenis exhibeatur recte tradita et raro dubitationi obnoxia, horum librorum utilitas Theodosianum recensenti redigitur fere ad inscriptiones et subscriptiones, et vere est unus inter decurtatos Berolinensis Savignianus, quo, sicut mox dicetur, usi sumus non sine aliquo fructu. Sed in eo fere substiti. Decurtati cum descendant nequaquam ex exemplari eodem omnes, immo ad archetypa redeant diversa, hoc videtur recte colligi posse ex collectaneis Haenelianis diligentibus magis quam fructuosius inter eos praeter eum quem designavi alterum nullum inveniri, qui in subscriptionibus utilia habeat in plenis non inventa neque ullum, qui habeat additamenta propria non item reperta in plenorum aliquo. In universum breviandi consuetudinem probabile est aliquanto demum post factum compendium Alaricianum invaluisse, id quod confirmatur iis quae mox demonstrabuntur. Quam ob rem cum hi libri propria et utilia operae nostrae non suppedient, praeter ea scilicet quae subministrant de Alaricianis (supra p. XXXI seq.), nos satis habuimus ad declarandam rationem, quae intercedit inter exemplaria haec et plena, subicere locos potiores, in quibus codicum plenorum diversitates redeunt in brevatis.

- 1, 2, 9 (add.) ex plenis unus *F*
 - ex decurtatis Ambrosianus — Leidensis Vossianus
 - ex epitomis Aegidiana — Taurinensis (p. CIII)
- 1, 15, 17 (add.) ex plenis unus *A*
 - ex decurtatis Parisinus 4412 — Vaticanus reginae 1023
- 1, 16, 18 (add.) ex plenis unus *F*
 - ex decurtatis Leidensis Vossianus
 - ex epitomis Aegidiana — Fuldensis
- 2, 7, 1. 2 (add.) ex plenis unus *O*; accedit ad 2, 7. 2 folium singulare insertum codici Vaticano reg. 520 f. 100

- ex decurtatis Bernensis — Parisinus 4408 — Parisinus 4409 — Vaticanus reg. 1048 — Vaticanus reg. 1050
- 2, 16, 2 subscriptionem veram habent ex plenis unus *O*, ex decurtatis unus Bernensis interpolatam reliqui tam pleni quam decurtati
- 3, 12, 1 (add.) ex plenis *BOELK* et Paris. 4406 f. 69
ex decurtatis Bernensis — Parisinus 4403 A (pars). 4409 — Vaticanus reg. 1048 ex epitomis Guelferbytana — Curiensis
- 5, I, 9 subscriptio primitiva *Tauro cons. et qui fuerit nuntiatus* remansit in plenis duobus *HN* et in decurtatis compluribus in adnotatione enumeratis; eadem legitur breviate: *Tauro vic.* (pro v. c.) in Parisinis 4409. 4412; expleto ex fastis consulatu: *Tauro et Felice* in plenis reliquis et decurtatis item multis in apparatu enumeratis; coniunxit lectionem utramque *Tauro et Felice cons. et qui fuerit nuntiatus* Parisinus 4408
- 5, 18, 1 subscr. *Monaxio* pleni *NOE*, decurtati Berol. Sav. — Clermont — Parisini 4408. 9652; *Maximo* pleni *HGCPMSL*, decurtati Montispeß. — Parisini 4413. 4415; *Moximo* Berol. Phill. 1735; *Monaximo* Berol. 150, *Maximo Mosatio* Leidensis Vossianus — Parisinus 4409, ubi item subest dittographia ex archetypis duobus conflata
- 9, 25, 2 omittunt decurtati Ambrosianus — Bernensis — Parisinus 4409 — Parisinus 4410 — Vaticanus reginae 1048, consulto omnino, argumento offensi
- 15, 1, 9 tribuunt Constantino pleni *GXCPMLQSK* Vat. 1128. Montispeß. 84 cum sola epit. Curiensi
Iuliano pleni *HNOE*
decurtati Bernensis — Berol. 150 — Berol. Savignianus — Leidensis Voss. — Parisini 4408 (errat Haenelius). 4413. 4414. 4415 — Varsoviensis — Vaticanus reginae 1048 et in summa quotquot ex decurtatis inscriptionem hanc habentibus inspexi inspexeruntve amici. Lectio prior ut perversa ita primitiva quod in plenis ordinis vetustioris remansit, oblitterata est in decurtatis omnibus, ostendit hos pendere potissimum ex codicibus emendatis et interpolatis
- 16, 9, 4 (add.) omittunt pleni *HNCPMSQ*
habent pleni (praeter codd. l. XVI integrum vel auctum exhibentes) *G EK*
decurtati Bernensis 263 — Parisinus 4409 — Vaticanus reginae 1048 ex epitomis Guelferbytana
- 16, 11, 3 (add.) omittunt pleni *NCPMSQ*
habent pleni (praeter codices qui l. XVI integrum vel auctum repraesentant) *HGEK*, decurtati Bernensis — Parisini 4409. 4414. 4415 — Vaticanus reginae 1048 ex epitomis Aegidiana — Guelferbytana — Curiensis

Subscriptio *explicit liber iuridicus ex diversorum sententiis elucidatus*, quam habet unus liber plenus Parisinus 4404 = *N*, item reperitur in decurtatis duobus Berolinensi Savigniano et Parisino 9652 et in epitome Guelferbytana.

Rubricarum explanationes editae apud Haenelium brev. p. 5—15 tractataeque ab eo p. XXIII et a Conrato *Quellen* 1 p. 218 seq. utilitatem nullam praebent. Discedunt in genera duo breviorum itemque antiquiorum, scilicet earum quae in Haenelii editione secundum locum occupant, et longiorum, quarum illae reperiuntur in plenis, hae sunt in solis decurtatis, scilicet libris his: Ambrosiano C. 276 inf., Bernensi, Berolinensi Savigniano, Montispeßulano 186, Parisinis 4409. 4412. 4413. 4414. 4415, Vaticanis reginae 1023 et 1048, facitque id ad communem horum librorum originem declarandam. Differunt tamen inter se; exempli causa noster Savignianus, inter eos quos citavimus fere optimus, in libro tertio pro longioribus illis explanationibus plerumque ponit breviores Haenelii, at in titulo octavo habet explanationem apud Haenelium primo loco positam, in quinto decimo Haenelii tertiam. — Ex explanationibus brevioribus supra p. 5—26 ad rubricarum indicem eas in apparatu posuimus, quas habent libri plures, propter antiquitatem; eas autem, quas ex

nostris libris habent soli libri *NLS* omisimus. Speciminis tamen causa hoc loco in nota subiecimus eas ad librum primum, ut leguntur in libris *NL*.)

I. LIBRI DECVRTATI.

Breviarii forma brevata vel, ut eam appellant praescripta codicum Parisini 4412 et Vaticani reg. 1028, *sententiae cum diebus et consulatibus excerptae cum interpretationibus*, traditur cum indico regum Francorum finiente in obitu Pipini, cuius extant formae tres, prima, quae incipit a Dagoberto, codicis Sangallensis 781 scripti anno *XXVI regni domno nostro Carolo regi* (infra p. XCIX); secunda, quae incipit a Chlotario decessore Dagoberti, servata in codice epitomae Aegidianae Vaticano reginae 846 (infra p. CI); tertia incipiens a Theoderico III reperta in codicibus decurtatis tribus Bernensi et Parisino 4409 et Vaticano reginae 1048, item in pleno Ottoboniano 2225 (infra p. XCVII). Cum eo indice si coniungimus quam supra (p. XXXVII) tractavimus subscriptionem auctoritatis Alaricianae ex codice deperdito a Cuiacio relata: *et iterum (recognovimus) anno XX regnante Karolo rege Francorum et Langobardorum et patricio Romanorum*, non sine aliqua probabilitate statuemus breviationem hanc retentis praescriptis Alaricianis proficisci a Karolo magno. Hoc anno 788 posteriores videntur esse codices decurtati omnes; nam Parisini 4415 archetypum quod scriptum dicitur *anno XV regnante Karolo rege*, nisi ipsum plenum fuit, in numeris alicubi erratum esse probabile est. — Fines inter plenos et decurtatos interdum confunduntur, cum hi constitutiones plenas non solum ibi, ubi interpretatio nulla adiecta est, sed interdum alibi quoque ponant pro libitu librarii. Item fines inter hunc ordinem et alterum epitomatorum hic illic parum certi sunt. Ego ad epitomatos eos solos rettuli, qui habent epitomas ab Haenelio editas adiecto Fuldensi, reliquos omnes huic ordini inserui.

Mediolanensis Ambrosianus C 276 inf. saec. IX (Haenel 37 = 28). Eum praeter Haenelium adhibuit Vesmius. Desciunt subscriptiones.

Basileensis C III 1 (Haenel 21 et 41 = 8 et 58) praeter apographum codicis deperditi Murbacensis (vide supra p. LXXIII) continet apographa particularum codicis pleni tum Mogontiacensis, iam Gothani (vide p. LXXII) manu Cochlaei et decurtati Bernensis (vide p. XCVI) et epitomae Aegidianae partem primam (vide p. CI).

Bernensis 263 (Haenel 40 = 40), saec. IX, Amerbachii et Sighardi tempore Argentoratensis, plane consentit cum libris aliis duobus Parisino 4409 et Vaticano reginae 1048,

- I. De constitutionibus principum et edictis, hoc est ut quaecumque legis sine die et consule fuerint, prolata non videantur (hoc est . . . videantur *om. L*).
- II. De diversis rescriptis, hoc est si auctoritas fuerit prolata, ut (aut *L*) causa non dicatur, non valeat (valeat *L*).
- III. De mandatis principum, hoc est si aliquis cum mandatis (commendatis *L*) dominorum se asserit venire secretis animi (anime *L*), nequicquam credatur, nisi certis scriptis probaverit esse credendum.
- IIII. De responsis prudentium, hoc est quorum iuris conditoris leges valeant (valeat *L*).
- V. De officio praefectoris (praefectorum *L*) praetorio, hoc est ut contra iudicium quis non facile veniat.
- VI. De officio rectoris provinciae, hoc est ut causas (in *ins. N*) publice discutiant.
- VII. De officio iudicum civilium, hoc est ut honorati ex curiae corpore si in lite sunt constituti, cum iudices (-cis *L*) non resideant, nec (ne *N*) litigatores iudicem (-ces *L*) meridianis horis salutent.
- VIII. De officio iudicum militarium, hoc est ut nulli in civilibus causis militaris tuicio vel executio deputetur.
- VIIII. De officio iudicum omnium, hoc est ne matronam vel pupillos sive egrotos per executionem (excusationem *N*) adtrahat (adtrai liceat *L*).
- X. De defensoribus civitatum, hoc est ut sine electione civium non ordinetur, ut neminem innocentem damnari aut verberari praesumat (non . . . praesumat *om. N*).
- XI. De assertoribus domesticis et cancellariis, hoc est ut quicumque militans adquisierit sibi extra parte (-tem *L*) iudicet et ut nullus iudicem de alia prouintia cancellarium sibi coniungat.

sicut infra exponemus ad Parisinum. — Codicis Basileensis eius de quo modo diximus folia signata *s* — *v* (*q* *χ* non sunt scripta) sub titulo 'incip legum Theodosii lib. I' descripta sunt ex codice hodie Bernensi (cuius item, ut exposuimus supra p. LXXIV, sub nomine Argentinensis passim mentio fit in marginibus) ad explenda ea quae in Murbacensi desiderabantur; finit apographum 2, 24, 1 errore praetermisso capite 2, 24, 2 et textu constitutionis sequentis 2, 25, 1. Indidem in fine Pauli quae in Murbacensi deficiebant Amerbachius explevit. Amerbachius quae in his emendavit, pleraque (ut 1, 2, 5 — 2, 9, 8 — 2, 15, 1) meri sunt librarii errores ex codice correcti; ad solum titulum libri primi primum quaedam aut emendata sunt aut adscripta (ut 1, 1, 1 *probianus* pro *probatio* et adscriptae constitutiones 1, 1, 2. 3. 4) non sumpta ex Bernensi et similia Cochlaeanis.

Berolinensis Lat. quart. 150 saec. X (Haenel 43 = 37). Praescribitur: *in Christi nomine incipit liber legum*. Habet Maioriani novellas sex primas eas ipsas quae reliquis deperditis solae supersunt in codice novellarum hodie primario Vaticano Ottoboniano 7277 ex archetypo eius similiter mutilo translatae in recentiores tres Berolinensem hunc, Parisinum 9652 + 4406, Varsoviensem antea Kellerianum.

*N** Berolinensis Savignianus n. 1 saec. X (Haenel 42 = 34), nobis *N**. Initio mutilus Breviarium incipit in rubricarum laterculo l. 2 tit. 4 in explanationis verbis . . . *gillorum causas in ipsa civitate discutiantur*, finit post locum Papiniani sic: *explicit liber iuridicus ex diversorum sententiis elucidatus feliciter deo gratias amen*, quae ipsa verba eodem loco leguntur in nostro pleno *N*. Theodosiano praescribitur *Theodosiani lib. I*, subscribitur *Theodosiani constitutionum libri XVI expiunt* (corr. *explicit*) *feliciter deo gratias amen*. Codex cum plerumque non ponat nisi inscriptiones et subscriptiones et interpretationes, aliquoties ipsas constitutiones exhibet (2, 30, 2 — 4, 15, 1 — 4, 16, 2 — 4, 17, 2 — 4, 17, 5 — 4, 18, 1 — 4, 19, 1 — 4, 20, 1. 2 — 4, 21, 1 — 4, 22, 1 — 6, 5, 2 — 7, 1, 1 — 8, 5, 59 — 8, 15, 2 — 9, 7, 6). Adiecta sunt capitulare Karoli magni a. 803 c. 1–10 (MG. capit. reg. Franc. 1 p. 113. 114) et decretum Childeberti II a. 596 c. 6. 7. 8. 4 (l. c. p. 16. 17) scripta manu eadem; quae sequebantur, perierunt. — Codex pendet ex archetypo eodem, quod expressit noster plenus *N*, nam non solum subscriptio breviarii eadem est, ut supra dixi, sed etiam subscriptiones ita consentiunt, ut passim *N* et *N** in erroribus gravissimis consentiant (ita 3, 5, 12 pro *Honorio XIII* et *Theodosio X* uterque habet *Theodosio XIII* et *Honorio X*); ubi dissentiunt, aliquoties *N* praestat (ut 9, 1, 3 — 9, 1, 15 — 9, 7, 2 — 9, 16, 3), sed multo saepius *N** (ut 9, 1, 5 — 9, 1, 9 — 9, 1, 19 — 9, 3, 7 — 9, 6, 4 — 9, 7, 1 — 9, 7, 5 — 9, 7, 6 — 9, 16, 4). Ego huiusce libri subscriptiones omnes examinaui, consentientes cum *N* vel corruptas fere suppressi, quibus locis praestant, eas attuli, praeterea in libri IX parte ea quae in *N* desideratur omnes.

Clermont-Ferrand n. 201 (Haenel . . . = 74) saec. X. Breviarium tam ante rubricas quam ante textum appellatur *liber (libellum) legis doctorum*; finit mutilus in Paulo 2, 24, 1 verbis *liberum parci*. Theodosianus inscriptione caret, subscriptum est *explic lib Thds*.

Leidensis Vossianus quart. 47 saec. X (Haenel 38 = 25). Tam prima Breviarii folia cum perierint quam extrema, incipit in rubricarum parte extrema Gregoriani tit. 9 explan. *dicitur hoc ut filii familias*, finit in Gregoriano tit. 12, 2 *non statim casum*. Theodosianus inscriptione caret; subscriptum est *Theodosiani lib XVI expiunt*. Adsunt inscriptiones et interpretationes vel, ut hic appellantur, explanationes, et his subiunctae subscriptiones. Ante Theodosianum reperiuntur Auctoritas Alariciana eique subiunctae formulae duae *de trina conventione* (supra p. LXXXII) et *de litis expensis* (supra p. LXXVIII). Archetypis duobus librum usum esse declarat subscriptio constitutionis 5, 18, 1 (p. XCIV).

Montispezzulanus 136 saec. X (Haenel 24 = 21), antea Pithoeanus. Codex, qui etiam legem Salicam et capitularia quaedam complectitur, Breviario praemittit tituli loco (vide p. XXXII): *in hoc corpore continetur tota lex Romana: incipit prologus ex corpore Theodosiani*. Sequitur Auctoritas Alarici. Subscriptiones absunt.

Parisinus 4403A saec. IX (Haenel 25 = 26; specimina scripturae tria dedit Delisle *cab. des mas.* tab. 19), antea 'Claudii Puteani', passim laudatur a Gothofredo tamquam 'Anianus Puteani'. Codex eo nomine a decurtatorum forma solita discedit, quod a nono inde libro saepe constitutiones proponit integras. Subscriptiones pleraeque desunt.

Parisinus 4408 saec. IX (Haenel 27 = 29). Breviario post Auctoritatem Alarici praescribitur *incipiunt tituli legum ex corpore Theodosiani explanati*. Supra vidimus constitutionum 2, 7, 1. 2, quas ex plenis habet unus codex O, hic adesse interpretationes. Contaminationem prodit subscriptio 5, 1, 9 *Tauro et Felice cons. et qui fuerit nuntiatus*.

Parisinus 4409 saec. X (antea 1097 Rigault — 1197 Dupuy — Reg. 5184; Haenel 28 = 38 et 46); eundem librum sub n. 1097 laudant Sirmondus et Gothofredus, ut supra p. XXXIV exposuimus edentes subscriptionem Alaricianam. Praeter alia plura (in his sunt formulae Turonenses, de quibus dixit Zeumer MG. form. p. 131) epitomenque Aegidianam (cum Auctoritate Alarici) infra commemorandam Breviarium legitur f. 10—120 eadem forma, qua id exhibent codices duo Bernensis et Vaticanus reginae 1048, quapropter de his tribus libris simul exponemus. Ante rubricas est in tribus libris *incipiunt capitula de libro legum* similiterque post rubricas; ante breviarium est in Parisino solo *incipit lex Romana*, deinde in tribus libris *in hoc corpore continentur libri legum Romanorum: Theodosiani libri XVI, novellarum lib. V, Gai lib. I, Pauli lib. V, Gregoriani et Hermogeniani et Papiani libri singuli*. Theodosiano praescribitur *incip legum Theodosiani lib. I*, subscribitur *expliciunt libri Theodosiani numerum XVI*. Breviarium, cui subscribitur: *expl Papiani (pauiani Bern. Vat.) titulus de pactis intra virum et uxorem*, sequuntur formula edictionis et index regum Francorum, quae subicimus, cum faciant ad librorum parentelas et aetates determinandas. — Formula (edita apud Zeumerum MG. form. p. 536) haec est:

Incipit edictio. Cum in (*om. Vat. m. 1*) praesentia inluster vir (inlustri uiro *Par.*) ille illo mallavit, sed illi (et *ins. Vat. m. 2*) petiet, ut scriberet quod petivit (petibit *Bern.*) inritica (inretica *Vat. m. 2*) imperatores sanxerunt decreta, ut (in *Vat. m. 1*) nullus a iudicio suscipere praeiurrit, antequam sollemnua patofecerit [*scr. satisfecerit*], ut his qui fidem datis ut nec obiecti sunt preomaticis [*preumaticis Vat., scr. pragmaticis*] dictionis lex poena succurrit edictio. In quam ob rem petitio [*scr. peto*] in conspectu magnitudinis vestri, ut homo nomen illi est [*scr. ille res*] illas post se mali ordine preoccupasse (*preoccupassit Bern.: Vat.*) dinoscitur (*denoscitur Bern.*), ut hoc vestra prudentia integrum et legalis sententia debeat (*debeant Bern. Vat.*) definire, ea vero scilicet ratione (*racio Bern., Par. m. 1, Vat. m. 1*) ut, si (*se Bern. Vat. m. 1*) in constitutum placitum res illas mihi iustissimo debitas adprobare non potuero, ut lex mundana Theodosiano corpore arbitratus disternit, me impleturum esse polliceor (*pollicior Bern., pollicior Vat.*) data edictione de inscriptionibus accusatoribus recrescant Theodosiano nono in ira (= *aera, capite*) prima.

TH. 9, 1, 9
non prius quemquam
sinceritas tua ad tuas
sedis examen iubebit
adduci quam sollem-
nibus satisfecerit.

Indicem regum Francorum a Theoderico III ad Pippinum exhibent tres libri simillimi ii de quibus agimus, Parisinus 4409 et Bernensis et Vaticanus reginae 1048 (non 1050, ut supra p. XXXV legitur errore meo) et praeterea ex plenis libris Vaticanus Ottobonianus 2225 (p. LXXXI). Ediderunt eum Chesnius (script. Franc. tom. 1 a. 1636 p. 781) 'ex libro coenobii sancti Remigii Remensis' et Pertzius (*Archiv* 7, 744; MG. SS. 2, 308) et Haenelius (brev. p. LXXI. LXXII). Index hic est:

Teodoricus rex regnavit XVII annos
Chlodovaenus rex regnavit III annos
Hildebitus rex regnavit [XVII annos
Dagobertus rex regnavit V annos
Hilpericus rex regnavit] V annos
it(em) Teodoricus rex regnavit XVII annos

annum septimum (*scr. annos septem*) alius rex non regnavit
 Hilpericus rex regnavit VIII annos
 sunt in summa anni LXXVIII
 Pipinus rex regnavit XVIII annos.

Libri in indice hoc vix variant, nisi quod Ottobonianus omisit uncis comprehensa. — Indicem sequitur subscriptio Alariciana edita supra p. XXXV. — Leges additiciae 2, 7, 1. 2 — 3, 12, 1 — 16, 9, 4 — 16, 11, 8 libris tribus communes sunt.

Parisinus 4410 saec. IX/X (Haenel 29 = 30) adiuncto folio inde avulso et iam facto f. 68 codicis Paris. 4406. Breviario praenittitur Auctoritas Alarici et caput *de trina conventione* (p. LXXXIII); finit cod. Hermog. tit. 2 verb. *cum pena reddendum erat*. Codicem in Novellis prope accedere ad *N* monet Paulus Meyer. Theodosiani decurtati liber V cum deesset, eo loco insertus est ex codice aliquo (simillimo nostri *N*) Breviarii integri idem liber inde a titulo secundo *de bonis militum* ad finem. Stemma inscriptum *lege hereditates quemadmodum redeant*, quod ex Theodosiani exemplo a Ranconeto sibi commodato Cuiacius edidit a. 1564 in observationum l. VI c. 40, potest ex hoc codice proficisci, si sumimus eum quoque aliquando fuisse Ranconeti. Similia exemplaria teste Haenelio (brev. ad p. 456) extant in Leidensi univ. 114, Parisino 4112, Vaticano reginae 1023; hoc Paulo Meyero, qui inspexit, non visum est a Cuiacio adhibitum esse.

Parisinus 4411 saec. IX (Haenel 30 = 22). Inscriptiones fere absunt, adsunt dies et interpretationes.

Parisinus 4412 saec. IX (Haenel 31 = 23), aliquando Pithoei; adhibitus ad ed. Cuiacianam a. 1586 (vide ad 1, 15, 17). Gemellus est Vaticani reginae 1023. In utroque exemplari Breviario praescribitur: *incipiunt sententiae cum diebus et consol(a)t(ibus) excerpte cum interpretationibus libri legum ex corpore Theodosii (theodosii Vat.): ipsius Theodosii (thodosii Vat.) sunt libri XVI, novellarum (libri ins. Par.) cum auctoribus eorum, id est Valentiniani Martiani Maiuriani Severi Maximi (sunt ins. Par.) lib. V (insimul ins. Par.): hic in finem istorum et ante initium Gagi arborem (arborum Vat.) iure require* [intelleguntur arbores iuris sive stemmata, qualia edidit Haenel brev. ad p. 456]: *Gagi liber I, Pauli sententiarum libri V, Gregoriani libro I, Hermogeniani libro I, Papiani libro I, Antimi libro I: sunt insimul veterum ac novellarum libri legum XXX et uno*. Theodosiano praescribitur: *incipit Theodosius liber I*, subscribitur: *Theodosiani constitutionum explicant libri XVI*, Breviario subscribitur: *explicit liber Papiani*. Post locum Papiniani, in quo Breviarium finit, legitur interpretatio Th. 9, 1, 10 pariter atque in Fuldensi. Post novellas Anthemii legitur: *explicit leges divi Anthimi Aug.*, deinde, sed manu alia: *expl lib legum felit amen*. Praeter novellas, quae adsunt auctae, huic libro et gemello proprium est, ut supra p. LXXXV exposuimus, quod in primo libro adest codicis Theodosiani pleni cum numero suo rubrica XV et numerantur deinceps rubricae XVI (item nobis). XVII (nostrae ed. XX) [XVIII. XVIII in neutro libro adsunt]. XX (nobis XXIX). XXI (nobis XXXIII), nisi quod a Parisino propter hiatum (post 1, 29, 8 sequitur interpretatio 2, 4, 7) extremus numerus abest. Constitutionum non receptarum ab Alaricianis una sola adest 1, 15, 17. — Adhaeret Breviarii decurtati exemplo integro in foliis extremis 127—134 alterum mutilum incipiens in Paulo 5, 36, finiens in Gregoriano 3, 10, quod excipit post hiatum pars legis Romanae Burgundionum.

Parisinus 4413 scriptus in Baiocassis a. 832 (Haenel 32 = 31; cf. Delisle *cal. des ms.* 3, 253 tab. 25; Flach *études critiques sur l'histoire du droit romain* [Paris. 1890] p. 85) notabilis est propter indicem titulorum libri primi huic volumini adiectum, de quo egimus supra p. LXXXV. Glossas ei adscriptas tractaverunt et ex parte ediderunt Haenel brev. p. XXIV. 462. 463 et Flach l. c. p. 157 seq.

Parisinus 4414 saec. X (Haenel 33 = 32) Breviario praescribit: *in Christi nomine incipit capitula: liber Romanus de Theodosiano et (?) d(e) P(aulo), de Gai, de Gregorium, de novellarum, de Constantino Onorio Arcud(i)o Iul(i)ano Rufino (?) Cornelio (?) Agg. (?) Graciano Alexander isti plaregerexerunt* (sic) *in lege Romana*. Propria sunt huic libro et simillimo

qui sequitur Paris. 4415 in Theodosiano inscriptio ficticia constitutionis 12, 1, 47, praeterea in Hermogeniano titulus de iure fisci (Krueger p. 244), denique locus originis incertae: *respuenda sunt iurgia et amplectenda pacis tranquillitas, quia commodius est lites pacifice definire quam sub ambiguo certamine dispendiosam expectare victoriam.*

Parisinus 4415 ex exemplari scripto mense Decemb. anno XV regnante Karolo rege, id est a. 782 extremo, descriptus saec. IX (Haenel 34 = 33) praecedenti gemellus. Breviario subscribitur: *explicit liber legum Theodosianus.*

Parisinus Lat. 9652 (antea suppl. Lat. 779), quocum iungenda sunt hodie in volumen Parisinum 4406 coniecta folia octo 60—67 (Haenel 44 = 35), olim Bellovacensis (inscriptum est in principio *ce livre manuscrit appartient à la Bibliothèque du chapitre de la cathédrale de Beauvais* citaturque aliquoties sub nomine Bellovacensis¹⁾ in Pithoeanis, scilicet iis de quibus supra diximus ad Pithoeanum nobis F), deinde apud Antonium Loiselum, cui in ed. a. 1566 Cuiacius acceptas fert novellas Maioriani, mox apud Pithoeos, recentiore aetate Luguduni in Bibliotheca Gay ea publice venundata a. 1834 illatus est in bibliothecam Parisinam. Scriptus est codex saec. IX fin. in Gallia. Praescribitur breviario: *incipit liber legum; sequitur communitorium: auctoritas Alarici regis. utilitates ... constringat. explicit;* deinde rubricae: *tituli legum ex corpore Theodosiano explanati;* post eas breviarium ipsum solito more exhibetur, ut ipsae constitutiones deficiant, sed eo nomine a vulgari forma recedens, quod post finem Theodosiani titulo 16, 5 *de religione* subiungitur sub titulo *de episcopali iudicio* constitutio Sirmondiana I et quod novellae Maioriani hic reperiuntur sex primae; denique post finem breviarii in Papiano subscribitur: *explicit liber iuridicus ex diversorum sententiis elucidatus feliciter* similiter atque est in N et inter decurtatos in Berolinensi Savigniano.

Parisinus 9653 (suppl. Lat. 65) saec. IX (Haenel 26 = 27). Ante rubricas Breviarii legitur: *in dei nom incipiunt capitula libri legum Romanorum;* ante Breviarium ipsum: *incipit prologus legum: sub tempore Alarici rege Gotorum fuit data sententia u(?) libros legum, qui in herario regis erant retrusi: excarsum ex omnibus libris fuit conscriptum in unum volumen per manum legum (sic) legis Romani Goiarico comite, Gratiano notario scribentem.*

Sangallensis 731 scriptus *kl. Novembris anno XXVI regni domno nostro Carolo regi*, id est a. 793 (Haenel 46 = 42; Conrat Quellen 1, 222), omnino is ipse codex, qui in catalogo coenobii Sangallensis saec. IX (Becker catal. bibliothecarum p. 50) sic recensetur: 308. *Lex Theodosiana; lex Hermogeniana; lex Papiani; lex Francorum; lex Alamannorum in volumine I.* Ad epocham determinandam pertinent quae leguntur p. 293 (MG. SS. 2, 307) post legem Salicam, ante Alamannorum: *Incipit regnorum vel temporum. Eraglius dehinc quintum annum ait sui imperii. Sisobodus ab initio mundi usque ad Heraglio imperio et Sisobodo rege Gothorum [et Dagoberto regi Francorum] anni sunt V DCCC XIII* (haec Isidori sunt chr. min. vol. 2 p. 479. 480 c. 414—417 praeter ea quae uncis conclusimus). *Regnavit Dagobertus annos XVII Regnavit Theodoricus annos XVII* et sic deinceps fere ut supra p. XCVII dedimus, *Pipinus annos XVII; a Dagoberti usque ad Pipino sunt anni CLVIII; tutti insimul sunt anni V DCCCCLVIII.* Codex solito more decurtatorum deteriorum exhibet interpretationes solas non magnopere mutatas. Ad 3, 12, 4 in fine additur: *quod hic minus est, in libro Gagi require.*

Varsoviensis bibliothecae universitatis n. 480 (Haenel 39 = 36; cf. Zeumer MG. form. p. 131), antea Kellers, aliquando Claromontanus, gemellus est Berolinensis q. 150. Vidi eum, sero tamen, missum Berolinum; Alariciana p. XXXII. XXXIII plane consentiunt cum libro nostro.

¹⁾ Ad finem codicis Theodosiani adnotatur ita: 'in vet. cod. Bel. sequitur titulus de episcopali iudicio: impp. Arcad. et Honor. et Theod. AAA. Ablauio pp.'; item ad novellas Maioriani: 'in vet. cod. eccl. Bel., in quo erant fere interpretationes tantum harum novellarum, hoc loco sunt sex novellae integrae, quae deinde enumerantur.

Vaticanus reginae 857 saec. IX/X (Haenel 47 = 43 et accuratius Conrat *Quellen* I p. 221). Interpretationes quas habet, habet non decurtatas. Additamentum ad interpretationem 4, 8, 7 adiectum huic libro commune est cum epitome Monachi.

Vaticanus reginae 1023 saec. X (Haenel 35 = 24) gemellus est libri Parisini 4112 notavimusque supra ad hunc quas habent a reliquis diversa in libro primo. Codex finit mutilus Greg. 4, 12, 2 verb. *aurelio prisco et marco militi*.

Vaticanus reginae 1048 saec. X/XI (Haenel 36 = 39), aliquando ut videtur Ranco-neti (vide supra p. LXXVI). Egimus de hoc libro ad gemellum Parisinum 4409.

Vaticanus reginae 1050 saec. XI (Haenel ... = 76), antea Petavianus. Ante Brevi-arium post stemma leguntur verba haec ex Alariciana constitutione residua: *annum XX regnum domni nostri Alarici regis datur sub die IIII non. Febroar*. Sequuntur sub prae-scripto in dei nomine incipiunt tituli legum ex corpore Theodosiano Breviarii rubricae et post subscriptionem expliciunt tituli veteres ex corpore Theodosiani *lib. XVI* ipse Theodosianus sine inscriptione cum subscriptione hac (similis est Parisini 4412): *explicit liber Theodosii numero ex vetere libri XVI*. Breviario subscripta sunt haec: *hic continentur explan(a)t(iones) veter(e)s et nova(e): in vetere ex corpore Theodosiano liber XVI, in novel-larum divi Theodosiano liber I, Valentiniiani liber I, Marciani liber I, Maioriani liber I, Severi liber I, Gai liber I, Pauli sententiarum liber V, Gregoriani liber I, Ermogeniano liber I, Papiniano liber I: hoc sunt insimul liber XXX et auctores X, qui hoc exposuerunt*. Sequitur novella Leonis et Severi de corporatis (vide supra p. LXXX), deinde lex Burgun-dionum Romana. — De sententiis Pauli, quales in hoc libro exhibentur, exposuit Degen-kolb in commentationibus Mommsenianis p. 646 seq. demonstrans hic adesse titulum de adulteriis a Cuiacio editum ex codice Vesontionensi.

II. EPITOMAE.

FVLDENSIS D I saec. VIII (Haenel 49 = 45; Conrat *Quellen* 1, 222), antea Weingartensis (cf. Zeumer MG. form. p. 1).

Breviarium, cuius partes in hoc codice ordine non solito exhibentur, *scintilla de libro legum* appellatur tam ante rubricarum indicem quam in fine (utroque loco legitur *explicit ad integrum ec. de l. l.*). Theodosiano praescribitur: *incipit capitulare Theod. liber I*, subscriptum est *Theodosiani liber XVI explicit*. Constitutiones interpreta-tione carentes, quas decurtati solent ponere integras, proponuntur epitomatae, ex-empli causa 16, 7, 3 hic sic exhibetur: *qui Christiani religionis et nominis neglexerint, puniantur*. Legum 3, 12, 2 et 3 interpretationes ita leguntur perturbatae: *Fratri uxorem ducendi vel uni viro duas sorores habendi aut sororis in fratri filia aut con-subrina aut certe fratres uxorem penitus licentiam denegatur, nam ex tali coniunctione procreati filii legitimi non habentur et facultas eorum ad eredes proximioris gradu per-venit; si heredes non adsunt, tum in eorum facultate fuscus accedat*. Post locum Papiniani, in quo breviarium finire solet, sequuntur, pariter atque in Pitthoeano deperdito *F* (vide supra p. LXXX), novella Leonis et Severi de corporatis in epi-tomen redacta et interpretatio constitutionis 9, 1, 18 sic ut eam rettulimus in ap-paratum nostrum. — In novellis quae propria habeat Fuldensis, in altera huius editionis parte declarabitur.

EPITOMAE AEGIDIANAE (Haenel p. XXV. XXVI. LXXV—LXXIX; Conrat *Quellen* 1, 222) in exemplaribus melioribus praemittitur Auctoritas Alariciana (supra p. XXXII). Ipsa facta videtur esse saec. VIII exeunte; certe codices antiquissimi quique hanc aetatem non superant, et cum adsint in Aegidiana epitomae constitutionum quarun-dam adiecticiarum (supra p. XCIII) itemque locorum Pauli aliquot similiter a Breviario primitivo alienorum, epitomator adhibuerit necesse est librum formae auctae. Ante a. 744 quod epitomen scriptam esse Haenelius contendit, nititur capi-tulari ad eum annum relato apud Balusium capit. 1 p. 154, in quo adest inter-

pretatio loci Paulini 5, 4, 15; sed id capitulare hodie viri docti consentiunt fictitium esse. Vide quae diximus p. XXXVII.

Iam enumerabimus epitomae Aegidianae libros hodie notos.

Ambrosianus A 46 inf. saec. X. Egerunt de hoc libro originis ut videtur Italicae Maassen in comm. minoribus acad. Vindob. cl. phil. hist. vol. 92 [1878] p. 303 et Conrat (*Zeitschrift der Savigny-Stiftung, germ. Abth.* 9 p. 219; *Quellen* I p. 226) et plene Fournier *Annales de l'université de Grenoble* 11 (1899) praesertim p. 361. Epitomae Aegidianae praescribitur: *haec capitula a Carolo primo et Pipino filio eius inter leges Francorum excerpta et posita sunt.*

Basileensis C III 1 Amerbachianus (vide supra p. XCV) sub titulo *incipiunt capitula legum ex corpore Theodano* continet epitomae Aegidianae partem primam ad 2, 24, 2 *divisio facta permanet.*

Holkhamensis 210 saec. IX/X, qui quae contineat accurate enarrat Conrat *Geschichte der Quellen und Litteratur des röm. Rechts im Mittelalter* 1 (1891) p. 277, habet inter haec Auctoritatis Alaricianae partem et alio loco epitomen Aegidianam; ipsum Breviarium non videtur habuisse auctor huius syllogae, quae memorabilis est utpote compilata et ex iure Iustiniano et ex lege Euriciana Visigothorum et ex Alaricianis.

Leidensis publ. 191 = XVIII B. A saec. X (Conrat *Zeitschrift der Savigny-Stiftung, röm. Abth.* vol. 1 extr.).

Leidensis Vossianus quart. 119 saec. X (Haenel brev. 54). Inest praeter epitomen Aegidianam constitutio Sirmondiana prima.

Leidensis univ. 114 saec. IX (Haenel brev. 53; Zeumer form. p. 34).

Monacensis Lat. 4460 saec. XI (Haenel *Berichte der sächs. Ges.* 1865 p. 15; Conrat *Quellen* 1, 228).

Parisinus 4409 saec. X (Haenel 28 = 38 et 46) praeter breviarium ipsum, de quo supra egimus, etiam epitomen eius Aegidianam continet; auctoritas legitur f. 144.

Parisinus 4416 saec. IX (Haenel brev. 47).

Parisinus 4417 saec. X (Haenel brev. 48).

Parisinus 4418 saec. X (Haenel brev. 49).

Parisinus 4626 saec. X/XI (Haenel brev. 56). Auctoritas Alarici legitur f. 109.

Parisinus 4633 saec. X (Haenel brev. 51).

Parisinus 4696 saec. XIII (Haenel brev. 52). Auctoritas Alarici legitur f. 89.

Parisinus *nouv. acq.* 204 saec. X/XI (Conrat *Zeitschrift der Savigny-Stiftung, röm. Abth.* 9, 399; *Quellen* 1 p. 42). Auctoritas Alarici legitur f. 78.

Parisinus *nouv. acq.* 2318 saec. VIII/IX.

Sangallensis 729 saec. IX (Haenel brev. 54).

Sancti Pauli in Carinthia saec. X (Haenel brev. 56).

Stuttgartensis, antea Weissenauensis saec. X (Haenel brev. 73, *Berichte der sächs. Ges.* 1865 p. 1; Conrat *Quellen* 1, 228).

Vaticanus reginae 846 saec. VIII (Haenel brev. 75; Arevalus Isidoriana vol. 2 p. 325). Hic est codex Tilianus, ex quo indicem regum Francorum Chesnius edidit (script. Franc. t. 1 p. 781). Indicis, quem descriptum accepi a socio Paulo Meyer, haec forma est reliquis duabus melior et plenior. Incipit: *haec s(unt) nomina regum Francorum. Chlotarius regnavit annus XLVII. Dagobertus filius suus regnavit annus XVII; finit: Pippinus regnavit annos XVI et dimidio.*

Vaticanus reginae 852 saec. X (Conrat *Zeitschrift der Savigny-Stiftung, röm. Abth.* 9 p. 390; *Quellen* 1 p. 42).

Vaticanus reginae 991 saec. XI (Haenel brev. 55).

Aegidii, qui epitomen hanc primus edidit a. 1517, codex in fine mutilus (post Hermogenianum deest locus Papiani) hodie latet vel periit (Haenel p. LXXXVII).

EPITOME PARISINA (Haenel p. XXVI. XXVII. LXXIX; Conrat *Quellen* 1, 228).

Parisinus 10753 (= suppl. Lat. 215; Haenel brev. 60) supra p. LXXXIX iam tractatus est eo nomine, quod hanc epitomen qui fecit praeter breviarium habuit Theodosiani

pleni codicem certe libros XII—XV, probabiliter I. IX—XVI complectentem, puto aut eum qui nunc est Vaticanus reg. 886 aut similem. Ipsam epitomen, quae *scintilla* appellatur pariter atque Fuldensis (supra p. C), Haenelius iudicat formatam esse ex Aegidiana in regione Turonensi vel Aurelianensi, quoniam constitutionem 2, 15, 1 inde adfert Aldricus Cenomanensis episcopus in instrumento a. 838.

EPITOME GVELFERBYTANA (Haenel p. XXVII. LXXX; Conrat *Quellen* 1, 231).

Guelferbytanus Weissenburgensis 97 saec. IX (Haenel brev. 61) quam continet breviarii epitomam, eam Haenelius iudicat factam esse post a. 754, quoniam librarius Childerico tribuat annos novem, ante a. 769, quoniam Karoli magni non meminit; quae vix recte videtur posuisse. Subscriptio epitomae *explicit liber iuridicus ex diversorum sententiis elucidatus* eadem est atque pleni Parisini 4404 = N et decurtatorum Parisini 9652 et Berolinensis Savigniani. Epitomator hic pariter atque Aegidianus admisit capita quaedam adiecticia (supra p. XCIII).

EPITOME MONACHI (Haenel p. XXIX. LXXXIII). A reliquis epitomis haec eo nomine discedit, quod passim adsunt subscriptiones. Habent eam libri hi:

Berolinensis Phillippseianus 1735 saec. VIII/IX (Haenel brev. 64; Rose cat. n. 160; cf. Conrat *Neues Archiv* 24, 342; *Bull. di diritto Romano* 11 p. 7).

Parisinus 4408 B saec. VIII/IX (Haenel brev. 63).

Parisinus 4419 saec. X (Haenel 23 = 62). In ipso libro adnotatum est Cuiacium eum contulisse a. 1585 eodemque usus est Gothofredus (proleg. p. CXXXIV). Solus continet huius epitomae prologum. Post epitomam sequitur caput *de meretricibus et infamis: placuit ut nullis vocem meretricis accipiat meretrices quae adullere vocantur ut lex Theodosiani* (Haenel cogitavit de const. 9, 7, 1) *commemorat nullis ab eis faeditatem corporis condempnetur quia in talis multis criminibus consecuntur, nisi quando a domino merebitur veniam, supplicabitur*, originis incertae et interpretatio novellae Theodosii de curialibus 15 (nulli . . . subditorum). Sequitur Theodosiani appendix prior Kruegeri.

EPITOME CVRIENSIS (Haenel p. XXXI. LXXXIII; Zeumer *Zeitschrift der Savigny-Stiftung, germ. Abth.* 9, 1 seq.; Conrat *Quellen* 1, 238). Compilata videtur esse saec. VIII medio ante a. 766. Adsunt constitutiones aliquot adiecticiae (p. XCIII). — Habent eam libri hi:

Lipsiensis univ. 3493 saec. IX, antea Utinensis (Haenel brev. 65).

Saugallensis 722 saec. IX (Haenel brev. 66).

Saugallensis Favariensis saec. X (Haenel brev. 67).

III. VARIA ET MINORA.

Ut non raro offenduntur in libris scriptis constitutiones desumptae ex Theodosiano breviato, ita utilitate *dnosnaquaria* haec fere carent. Composui nihilo minus quae huius generis mihi se obtulerunt aut in ipsis codicibus aut ab aliis adlegata.

Bernensis 314 f. 88: Th. 11, 39, 7 Conrat *Quellen* 1, 42.

Berolinensis Lat. fol. 270 (Haenel 11^a = 17^b), antea Pithoei, compactus est ex plurium codicum laciniis. Ex his supra p. LXXX diximus de f. 1—10, item p. LXXXIII de f. 11—13; f. 14 cum spectet ad nov. Valentiniani III 32, supersunt hoc loco tractanda f. 15 et 16. Exhibet illud scriptum saec. fere IX ex Theodosiano breviato constitutiones 9, 14, 2 *supplicio subiugetur* ad 9, 16, 3 *et constantino cons.* In reliqua pagina, quam prima manus vacuum reliquit, altera non multo posterior adscripsit constitutionem ficticiam eam, quam supra p. 240 ad 5, 18, 1 rettulimus *de agnationibus dividendis*, et post hanc interpolatum ex novella Valentiniani 27 Sirmondianum primam, sicut ad eam adnotatum est. — Alterum folium hodie 16 continet haec:

1. in pagina recta:

Imperator Teodosius dicit ad episcopos capl V. Ecclesiarum negotia pro reverentia sanctitatis ac fidei oportet, cum ad publicum prolata fuerit (*sic*) cause sine aliqua tarditate finiri nec debent defessores (*sic*) loci venerabiles (*sic*) ulla

tarditate suspendi, quia res ecclesiarum nec per intervalla temporum nec per tardiores agentes non possunt prolongari neque annuere.

2. *post interstitium:*

Sicut lex Theodosiani et divi Valentiniani et aliorum auctorum (*sic m. 2, m. 1 inc.*) praecipit. Si quis libertatem a propriis dominis fuerit consecutus, sciant se dominis suis esse subiectos, sicut libertis lex praecipit custodire, et si in aliquo propriis dominis leserint, ad servitium revertentur. Patronatus autem tamdiu prolongatur usque in terciam generationem, qua expleta patronatus desiit esse et qui nati fuerint ex libertis, in sua redigant potestate et testamenta facere et testimonia perportare.

3. *in versa constitutionem 11, 11, 1, cuius varia lectio suo loco adlata est.*

Haec est scheda, unde secundum locum *sicut . . . perportare* hic illic corruptum Pithoeus transcripsit in exemplar suum editionis Cuiacianae (hodie in Parisina bibliotheca inter libros impressos *Réserve F^a*) praemissis verbis *in veteri scheda, in qua scripta etiam sunt l. si qui eorum C. Th. ne damna provinc. infligantur* (= 11, 11, 1). — Prior locus est tamquam interpretatio constitutionis 2, 4, 7 ad verba eius prope accedens, sed cuius aetatis ipsa sit, declarat vocabulum prolongandi. — Posteriorem edidit ex apographo Pithoei Haenel apud Hauboldum opusc. 2 p. 927. 928 et ad Th. 4, 10, 3; tractavit Huschke *Studien des römischen Rechts* (1890) p. 163, iudicans scriptorem hic comprehendisse argumentum constitutionum tituli Theodosiani 4, 10 'de libertis et eorum liberis' et novellae Valentiniani 24 'de libertis et successionibus eorum', id quod praescriptum recte intellectum confirmat.

Casinas 522 pendet ex Hincmaro (supra p. LXXXIX).

Guelferbytanus Helmstadiensis 1164 (1062): Conrat *Quellen* 1, 228.

Parisinus 1730 saec. XIV: Haenel brev. 69.

Parisinus 3841 saec. X f. 150: Th. 9, 45, 4 Conrat *Quellen* 1, 42.

Parisinus 4406 f. 69—72 saec. IX proponit titulum 3, 12 de incestis nuptiis, praemittens sub praescripto 'iste titulus est primus de incestis nuptiis' additiciam constitutionem, quae hodie prima numeratur, deinde sub rubrica 'xii tit. de incestis nuptiis' constitutiones reliquas tres. Sequitur locus: 'de incestis nuptiis. Quicumque aut sororis . . . anathema sit'.

Parisinus 4482: Haenel brev. 70^a.

Parisinus 4696 saec. XIII: Haenel brev. 52 cum apographo Crameriano n. 59.

Parisinus 4697 saec. IX/X: Haenel 45 = 41; Zeumer form. p. 26; plenius Conrat *Quellen* 1, 221.

Parisinus 9710 (non 7710): Haenel brev. 70.

Taurinensis I. IV. 27 (antea H. VI. 24): Haenel 48 = 44 et accuratius Patetta *Archivio giuridico* vol. 47 (1891) p. 39. Post Iulianum insunt excerpta ex breviario. Codex eo solo nomine notabilis est, quod originis videtur esse Italicae.

Vaticanus reginae 379: Haubold opusc. 2 p. CXVII.

Vaticanus reginae 982 saec. X: Haenel brev. 68.

Vindobonensis 406: Th. 4, 7, 1, Conrat *Quellen* 1, 42.

IV. EXCERPTA EX BREVIARIO.

Excerpta ex Theodosiano pleno quae habemus, supra tractavi; excerpta ex Breviario ab editore Theodosiani praetermitti potuerunt, codices enim et aetate sua et virtute ad textum stabiliendum sufficiunt. Ad usum autem forensem iuris Romani determinandum quid excerpta illa conferant, ea quaestio cum praesertim non in Theodosiano contineatur, sed alias quoque Breviarii partes, immo iura legesque Romanorum universa complectatur, reservata est appendici ei, quam socius operis Alfredus Wretschko in se recepit. Quam ob rem hoc loco ea tantum breviter exponam, quae cum editores priores passim tetigerint, non videbantur tota praeteriri posse.

Ex Breviario quid sumpserint leges nationum Germanicarum, supra p. I.X paucis significavimus. — Consultationis veteris iure consulti, quam ab Ivone in decreto (1, 8, 4, 3) usurpatam Cuiacius edidit a. 1577 ex codice hodie deperdito (ed. Krueger collectio librorum antiust. vol. 3 p. 179), auctorem usum codicibus Gregoriano et Hermogeniano itemque Pauli sententiis integris item Theodosiano integro usum esse qui credunt, errant. Nam non solum quae inde affert 1, 2, 7 — 1, 4, 3 — 2, 9, 3 — 2, 12, 2 — 2, 12, 3 — 2, 12, 4 — 2, 16, 3 — 8, 12, 1 (mut.) — 8, 18, 7 — 9, 1, 18, omnia adsunt in epitoma Alariciana, sed errat etiam libellus cum horum codicum parte aliqua, ut 8, 18, 7 inscriptio est non *Arcadius et Honorius*, sed ut in *PMLS Honorius et Arcadius*, item 9, 1, 18 pro *disputationi* est *discussioni* item ut in *PMLS*. Itaque iuris peritus is, qui Consultationem scripsit, Theodosiani exemplum adhibuit tale fere, qualia sunt ordinis nostri deterioris antiquissima. — In formulis Gallicis quae reperiuntur sumpta ex Breviario, composuit Zeumer (form. ed. p. 142). — Clerici per medium aevum cum ubivis fere viverent iure Romano, excerpta ex Breviario potissimum reperiuntur in iuris canonici libris Gallicis. Ex his Hincmariana supra p. LXXXIX tractavi utpote proxime coniuncta cum auctario Breviarii eo, de quo ibi actum est, quamquam ipsa crisin non magis iuvant quam reliqua ex Breviario excerpta. — Ibidem tetigimus excerpta similia a Benedicto Levita sumpta ex Theodosiano, vera origine passim mala fraude celata. — Contra sub veris auctoribus laudantur quae ex Breviario adferuntur in Reginonis abbatis Prumiensis († 914) libris duobus de causis synodalibus et disciplinis ecclesiasticis (cf. Conrat *Quellen* 1, p. 258), quem expilavit Burchardus († 1022) episcopus Wormatiensis (Conrat l. c. p. 261). — Denique quae ad ius Romanum pertinentia a saeculo sexto ad decimum ex Gallia innotuerunt post Savignium diligenter collecta a Conrato (*Quellen* 1, 1—30), eorum longe pleraque pendent ex Breviario neque, si Iuliani novellas exceperis, ius Iustinianum ibi per haec tempora invenitur adhibitum esse.

E contrario litterae Italicae, non solum provinciarum Byzantiarum, sed etiam partium Langobardicarum Theodosianum totumque Breviarium ignorant ipsaque corpora iuris ecclesiastici ibi conscripta, ut collectio Anselmo dedicata saec. IX et quas composuerunt saec. XI exeunte Anselmus episcopus Lucanus et cardinalis Deusdedit syllogae quae afferunt ex iure Romano, omnia sunt Iustiniana, somniaque Fittingiana (*Zeitschrift der Savigny-Stiftung, röm. Abth.* 9, 376) sano iudicio Conrat (*Quellen* 1, 93. 368) refutavit. Attamen (cf. Conrat l. c. p. 47. 276) Breviarii codices non omnino defuisse in bibliothecis Italiae superioris testes sunt Gothani¹⁾ archetypus scriptus Foroiulii (p. LXXII) et libri duo adhuc servati in bibliotheca capitulari Eporediensis; denique ex summa Aegidiana excerpta reperta sunt in codicis Iustiniani exemplaribus antiquissimis (Krueger ad cod. Iust. 3, 12, 4) et mixta Iustinianis in libris Holkhamensi (p. CI) et Taurinensi (p. CIII).

V. LIBRI LATENTES VEL DEPERDITI.

'Augnstensis bibliothecae' codex, quem Sigismundus Ilsungus cum Sichardo communicavit, huic ea suppeditavit necesse est, quae editio ea propria habet non inventa in libris tribus reliquis ab eodem adhibitis Argentoratensi hodie Bernensi, Mogontiacensi hodie Gothano, Murbacensi, cuius superest apographum Amerbachianum. Sed in editione talia certo non distinguuntur. Contra codici ei, quem accepit Sichardus, cum editio pervenisset ad 2, 10, 5, in folio extremo nominatim plura accepta refert, ex quibus hoc loco ea repetam, quae codex habet aut sibi propria aut, ubi reliqui differunt, cum parte eorum consentientia:

1, 2, 5, 1	nostro praediudicium] nostri praediudicii
2	remitte] emittetur
1, 2, 10, 5	firmatur] confirmatur
1, 3, 1, 3	scriptis] ex scriptis
1, 5, 3, 3	negotii] negotiis cum I.

¹⁾ Ex Gothano adlata glossa ad 2, 21, 1, 4: *emolumentum ... laboris* est item teste Patetta in codice Taurinensi originis Italicae (p. CIII).

- 1, 16, 7, *3 depraeditio nullas] praeditio nullos
 *5 obliduntur] obligentur
 *5 eorumque] eorum cum G
 1, 20, 1, 4 quina itaque] quinquaginta
 2, 1, 6, 6 primores cum AOI.
 7 deprometur] depromatur cum B^hO
 2, 3, 1, 2 minore] in minore cum G
 *1 si aptam rei (causam in. LS) et proposito] quam tamen rei causam ex
 proposito
 *1 eam esse] esse
 2, 4, 4, 3 lis] litis cum NLS

Codex quamquam Sichardo in hac parte utenti solo Gothano passim exhibebat emendationes, ipse non videtur fuisse optimus, inclinans fere ad L et uno certe loco 2, 3, 1, *1 textum male corruptens.

'Dyonisii' (sic Y ad 9, 1, 19, praeterea 'dy') laudatur, ut supra p. XLV exposuimus, in marginibus librorum duorum gemellorum Berolinensis Phillippsiani 1741 = Y et Parisini 12445 = D. Idem codex videtur intellegi a commentatore decreta Gratiani saec. XII (supra p. LXXVIII), ubi ait Theodosianum 'esse Aurelianus et apud sanctum Dionysium'. Libri illi inde adferunt lectiones has:

- 4, 18, 2, 4 communis partibus] 'in Dy comunibus partibus' D, consentiens in hoc errore cum uno libro O
 4, 19, 1, *8 int. ordinamus ut non uelint] 'in Dy ordinauimus quo non uelint' D
 4, 20, 3, 1 apud acta om.] 'in Dy apud acta' D
 9, 1, 19, 8 custodiat] 'in Dy custodiae' DY
 *2 sponte fingenti] sic 'in Dyonisii' Y.

Murbacensis codicis apographum extat Basileense (supra p. LXXIII).

Addimus excerpta ex catalogis bibliothecarum, maxime ex compilatis a Gustavo Becker (Bonnae 1885), quamquam quos enumeramus omnes ad Breviarium pertinuisse nequaquam certum est.

Augiense monasterium n. 822 (Becker n. 6 p. 8) n. 142: *Lex Theodosiana, de diversis Romanorum legibus, lex Ribuaria, lex Salica et lex Alamannica et capitula domni Karoli et domni Hlodorici imp. addenda legibus nec non et alia capitula eius de nutriendis animalibus et laborandi cura in domestica agricultura in vol. I.* Denuo in catalogo eiusdem bibliothecae a. 842 (Becker n. 10 p. 22) sic: *in septimo decimo libro continentur leges diversae, id est lex Alamannorum, lex Ripuaria, lex Salica, lex Theodosiana et diversi capitular. Pippini, Karoli et Hludovici regum et ordo ecclesiasticus Romanae ecclesiae et qualiter missa celebretur et de officiis divinis in noctibus a caena domini usque in pascha et qualiter in sancta Romana ecclesia reliquiae conduntur et quomodo in sancta Romana ecclesia ordinationes fiant et capitula in omnibus laborandi cura.*

Centulensis ecclesia sive S. Richardi a. 831 (Becker n. 11 p. 28): 200 *lex Romana.*

Cluniacensis saec. XII/XIII (Delisle l. c. 2, 458 seq.) 447 *volumen in quo continentur leges Romanae a Theodosio ex diversis libris excerptae — 449 v. in q. c. iudicia dei et leges Theodosiane, liber institutionum Gaii cuiusdam, Pauli sententiae ad finem — 461 vol. in q. c. leges diversorum imperatorum — 462 vol. in q. c. leges Theodosiane.*

Corbeiae saec. XI (Becker n. 55 p. 139 = Delisle *cat. des mss.* 2, 427): 7 *lex Romana ab Alarico rege abbreviata — 8 libri veterum sedecim — 9 libri novellarum sex Theodosii I, Valentini I, Martiani I — 10 lex Burgundionum — 11 lex Gothorum.* Item saec. XII (n. 79 p. 186 = Delisle l. c. p. 428): 58 *Alarici regis auctoritas.* Item c. a. 1200 (n. 136 p. 283 = Delisle l. c. p. 432): 201 *lex Romana* (= Berol. Phill. 1735?).

Cuiacianae bibliothecae catalogi extant duo, quorum prior inscriptus *catalogue des mss. de Cujas dressé par Jean de Limoges en 1575* (ed. ex codice Parisino Lat. 4552 f. 293—237 H. Omont *nouvelle revue historique de droit* 1885 p. 257) recenset libros scriptos hos:

ТНВОД. I.

22 Codex Theodosianus

70 Codex Theodosianus

78 Codex Theodosianus, Hermogenianus et sententiae Paulli.

Alter inscriptus *Catalogue des mss. de Oujas dressé après sa mort en 1590* (ed. ex ms. Rosanbino 276 f. 38—72 idem Omont in eadem ephemeride 1888 p. 631) hos:

251 Capitula Caroli et Ludovici et leges Codicis Theodos.

270 Codex Theodosianus.

Everardi comitis Foroiuliensis a. 837 (n. 12 p. 29): 8 *librum de constitutionibus principum et edictis imperatorum*. Inde videtur descriptus esse noster Gothanus (supra p. LXXII).

Hamiltonianus n. 132 saec. VIII/IX (Wattenbach *neues Archiv* 8, 335): *liber legis Romanae* et interposito alio *liber legis Theodosiane* et interpositis aliis *liber Theodosii*.

Massay (Delisle *cab. des manuscrits* 2 p. 442): 66 *tres libri de legibus Theodosii*.

Ripoli monasterium ante a. 1046 (Becker n. 49 p. 134): 7 *legem Romanam*.

Tulli Leucorum ante a. 1084 (Becker n. 68 p. 150): 47 *Aug. de mirabilibus mundi cum legibus Theodosii et glossis prologorum vol. I*.

Quot exemplaria Breviarii eiusque epitomarum Gallia aliquando servavit, declarant vel maxime codices Pithoeani duo, alter hodie Parisinus 4406, alter iam Berolinensis fol. 270 et tertius Danielianus hodie Vaticanus reginae 520 formati ex eiusmodi codicum decem ampliusve numero foliis residuis.

CAPVT SEPTIMVM.

THEODOSIANI EDITIONES ET APPARATVS.

AEGIDIVS a. 1517 (Haenel brev. p. C). Libellus inscriptus *summae sive argumenta AEGIDIVS legum diversorum imperatorum ex corpore diri Theodosii, novellis dici Valentiniani Aug. Martiani Maioriani Severi, preterea Cai et Iulii Pauli sententiis nunc primum diligentissime excusa ex vetustissimo archetypo*, cum praefatione, quam magnifico *D. Ioanni Sykragio Burgundiae cancellario* direxit Petrus Aegidius Antverpiensis id. Febr. a. 1517, prodiit sive Antverpiae sive Lovaniae eo anno apud Theodorum Martinum Alustensem.

SICHARDVS a. 1528 (Haenel brev. p. CIV). Breviarium integrum inscriptum *Codicis SICHARDVS Theodosiani libri XVI, quibus sunt ipsorum principum auctoritate adiectae novellae* cet. eo anno Basileae apud Henricum Petrum edidit Iohannes Sichardus, usus plenis libris tribus Gothano eo tempore Mogontiacensi (p. LXXII), quem in Theodosiano ad 2, 25 praesequitur, deinde quem sequitur in parte reliqua Basileensi descripto ex Murbacensi (p. XCV), tertio Augustensi deperdito (p. CIV), praeterea decurtato uno Bernensi tum Argentoratensi (p. XCVI).

TILIUS a. 1550 (Haenel Theod. p. XII) ex codice iam Vat. reg. 886 (p. XLIV) Theodosiani libros octo posteriores fere plenos primus edidit. Ad libros quinque priores praeter editionem Sichardi adhibuisse eum, ut alia omittam adlata ab Haenelio (Theod. p. XXVII), praesertim codicem Vaticanum reg. 1128 (= 16; supra p. LXXX), eundem, ex quo edidit Ulpianum, declarat subscriptio 1, 2, 8 translata ad 1, 3, 1. Interpretationem Alaricianam Tilius suppressit.

CVIACIVS (1522—1590; Haenel Theod. p. XIV) Theodosianum bis edidit in corpore *CVIACIVS* iuris antejustiniano primum Lugduni a. 1566 (quae editio repetita est Aurelianae Allobrogum sive Genevae a. 1586 et exemplarium nondum divenditorum titulo solo mutato Lugduni a. 1593), deinde Parisiis a. 1586 (mutato titulo Parisiis a. 1607). Ad priorem a. 1566 quae adnotavit in margine Cuiacius, longe maxima ex parte sumpta sunt ex editionibus duabus anterioribus Sichardiana et Tiliana. His abiectis, demptis item lectionibus, quae neque in codicibus comparent et ipsae speciem prae se ferunt coniecturae (quibus plerumque, non semper tamen praescribitur γρ. vel τως), restant hae solae utiles ad determinanda subsidia eo tempore a Cuiacio usurpata. Cuiacii textus ubi cum Sich. Til. consentit, non adlegatur.

Commonitorii Alariciani subscriptio ad Karolum magnum relata (supra p. XXXIV) redit in nullo codice hodie noto.

2, 6, 3, *1 int. tempus praescriptumque Sich.] praescriptumque tempus Cui. text., per scripturam tempus Cui. marg. cum *NOPMLS* (tacet F)

2, 6, 4, 5 nec damnum aut fraudem Sich. Til.] nec clam ut fraudem Cui. marg. cum F similiterque *NOPMLS*

2, 12, 6, 1 pfp Sich. Til.] pū Cui. marg. cum *PM* et fere *SL* aliisque constitutionibus pluribus (tacet F)

2, 17, 1, *4 legis natura Sich. Til.] leges et natura Cui. marg. cum *FNBGOS*

2, 29, 1, 1 quam Sich. Til.] γρ. quidam Cui. marg. cum *FNBGOE*

- 2, 33, 3, 2 constituti *Sich. Tvl.*] constitutis *Cui. text. cum E*, constitutorum *Cui. marg. cum F'NOC*
- 3, 1, 1, 2 id est *Sich. Tvl.*] fide *Cui. marg.*, fidem *FNBGOE*^v
- 3, 30, 6, 3 audiant *Sich. Tvl.*] adeant *Cui. marg. cum FNBOLS*, audeant *E*
- 4, 4, 2, 9 regulas *Sich.*, regula *Tvl.*] series *Cui. marg. cum FHNBOE*
- 4, 7, 1, 7 aut ex die publica *Sich. Tvl.*] γρ. ita ut ex die publicatae *Cui. marg.*, id aut *F manu Pithoei patris*, vet. ita ut ex ad idem ex. *Sichard. Pithoeus filius*
- 4, 8, 5, 6 ad omnes *Sich. Tvl.*] γρ. a dominis desertus *Cui. marg.*, a dominis *FBOE PMLQ*, dominis *N*
- 4, 8, 5, 16 indicant *Sich. Tvl.*] inducant *Cui. marg. (coniectura puto) cum E'PMSK (non F)*
- 4, 8, 5 p. 182, 7 int. de peculio] *Sich.*, in peculio *Cui. marg. cum FNOECPMLQSK*
- 4, 8, 6, *14 propria *Sich. Cui. text.*, propriata *Tvl.*] et stipulata alias spoliata *Cui. marg. Lectio et stipulata adscripta est in exemplari Sich. F manu Petri Pithoei filii (pater adscripsit his propriata, quod redit in PMLQ), spoliata habent NE*
- 4, 8, 6, *17 libertatis *Sich.*, liberalique *Tvl.*] liberalitatis *Cui. marg. cum ENC*
- 5, 1, 3, *1 geniti *Sich. Tvl.*] genitoris *Cui. marg. cum FHNO*, genitores *E*
- 5, 1, 6, 1 pū *Sich. Tvl.*] pū *Cui. marg. cum FNE*
- 5, 1, 8, 4 patri *Sich. (parti marg.) Tvl.*] γρ. pari *Cui. marg. cum FNBG^oOES*
- 5, 17, 2, 2 cynegio *Sich. Tvl.*] remigio *Cui. marg. (non ex F)*
- 7 honorio n̄p et euodio *Sich. Tvl.*] honorio uiiii et theodosio *Cui. marg. et sic honorio uiiii (vel uiiii) et theodosio decurtati Vaticanus reginae 1048 et Parisinus 4409 alique multi, honorio uiiii et eudicio F*
- 5, 18, 1, *2 maximo *Sich. Tvl.*] monaxio *Cui. marg. cum FNOE*
- 9, 1, 14, 2 uel interneciui *Sich. Tvl.*] uel ciuilem interneciui *Cui. marg.*; similiter *G^oB Montispass. 84 Vatic. Ottob. 2225*, internociui *F*

Quamquam quibus libris scriptis usus sit Cuiacius supra ad singulos adnotavi, tamen utile visum est hoc loco omnes complecti adhibitos ad Theodosiani editionem priorem itemque ad Breviarium totum.

1. *R* noster tum Stephani Charpini, hodie Parisinus 9643 suppeditavit Cuiacio libros VI. VII. VIII fere integros, quos primus edidit.
2. *E* nostrum, et eo tempore et hodie bibliothecae capitularis Eporediensis n. 35, supra p. LXVII demonstravi a Cuiacio adhibitum esse ad edendum librum XVI integrum. Etiam 4, 8, 6, *14, *17 lectiones adlatas veniunt ex *E*.
3. *S* eo tempore Ranconneti, iam Parisinum 4405 supra p. XXXIII. LXXVII vidimus Cuiacio suppeditasse Commonitorii Alariciani textum pleniorum et emendatiorum. Praeterea in Theodosiano Cuiacii vestigia eius non deprehendi.
4. *F* exemplaris editionis Sichardianae adnotati a Petris Pithoeis duobus tam patre quam filio adnotationes paternae, sumptae ex codice Breviarii pleno hodie deperdito, et alia plura suppeditarunt Cuiacio, ut supra p. LXXIX exposuimus, et adnotationum marginalium modo compositarum longe plerasque apparet inde proficisci.
5. In eiusdem exemplaris marginibus lectiones hic illic, raro tamen adscripsit Petrus Pithoeus filius, scilicet per librum quartum has¹⁾:
 - 4, 4, 2 *inscr. pū cum PMSK*
 - 4, 4, 5, 3 confirmatur] firmatur *cum N*
 - 4, 7, 1, 7 aut ex] 'vet. ita ut ex' (*vide supra*) *cum NBO Iust.*
 - 4, 8, 5, 11 restitutisque] institutisque —
 - 4, 8, 6, *14 propria] 'vet. et stipulata fortasse recte ut firmatam significet' (*vide supra*)
 - 4, 14, 1, 2 speciali] specialem —

¹⁾ Paenitet, quod adnotationum ad hoc volumen adscriptarum duplicem originem sero intellexi et intellecta ea tantummodo in locis supra adlatis et per librum quartum manus distinxit a me rogatus Paulus Meyer. Quae veniunt a Petro filio, hoc loco composui omnes.

4, 17, 8 *inscr.* pū cum *PMSK*
 4, 19, 1, 2 *leges* legum —
 4, 20, 3 *subscr. dat.* dat. diae —

Sumptas esse has ex exemplari eodem probabile est neque tamen certum; et ut plures libros scriptos Petrus hic adhibuerit, certe unus eorum fuit ex plenis et praeterea ignotus. Nam 'vetus' is qui laudatur ad 4, 8, 6 lectionem suppeditavit non probabilem (*et stipulata* coniectura est audacissima et infelicissima), sed non inventam in ullo libro hodie noto.

6. Folia lacera Pithoeana hodie inserta Vaticano reginae 520 f. 95. 96 Cuiacio suppeditaverunt titulum ad senatus consultum Claudianum aliaque pertinentia ad l. IV (p. LXXXVI). Iisdem schedis usus est teste Blumio in edenda lege Burgundionum.
7. Ex Bellovacensi codice, sub quo nomine a Pithoeo laudatur in exemplari illo Sichardianae editionis, hodie bipertito Paris. 9652 et 4406 (p. XCIX) f. 60—67, Cuiacius edidit primus partem Novellarum Maioriani.
8. In principio Theodosiani Pithoeus filius codicis unius indicem enotavit sic (vide supra p. LXXIX not. 1): *vet. incipit lex Romana. In hoc corpore continentur libri legum Romanarum Theodosiani lib XVI, novellarum lib V, Gai lib I, Pauli lib V, Gregoriani Hermogeniani et Papiani libri singuli.* Praescripta ea cum totidem verbis redeant in decurtato Parisino 4409 (vide supra p. XCVII), Pithoeus eum videtur usurpavisse.
9. Montispessulanus 84 fortasse ut auctarium prius (p. LXXXI) ita adnotationem ad 9, 1, 14 Cuiacio suppeditavit.
10. Quae sic ex Cuiacii marginalibus ad Theodosianum restant non referenda ad originem certam: Comm. — 2, 6, 3 — 2, 12, 6 — 5, 17, 2 et numero pauca sunt et per se levia excepta una subscriptione Karolingica Commonitorii. Ea tamen ut per se sufficit ad demonstrandum unum certe codicem hodie deperditum a Cuiacio usurpatum esse, ita accedunt ex Novellis Theodosianis argumenta alia, quae in huius editionis volumine altero socius operis Paulus Meyer explicabit. Codicem eum plenum Breviarium habuisse non crediderim, quoniam talem si Cuiacius adhibuisset, indicia eius plura apparerent, nec magis epitomam Aegidianam, quoniam ex libris eius auctoritatem Alarici habentibus nullus dat subscriptionem Alaricianam, sine qua Karolingica recipi non potuit. Ita ex decurtatorum aliquo videtur desumpta esse, quorum in editione, qualis est Cuiaciana, in solis Alaricianis et in subscriptionibus Novellarum vestigia reperiri rationem habet.

Haec dicenda fuerunt de apparatu, quo Cuiacius usus est a. 1566. Iam videamus de collectaneis Pithoeanis et coniuncta cum iis editione Cuiaciana altera.

PETRVS PITHOEVS filius (1589—1596) ad exemplum suum editionis Cuiacianae prioris adservatum hodie in bibliotheca Parisina publica (*Réserve F¹*, non, ut ait Haenel, *F⁶*) quae adnotavit vel in foliis praepositis perscripsit (de his diligenter exposuit Haenelius apud Hauboldium opusc. 2 p. 915 et Theod. p. XLVII), ea ut quaedam suppeditant ad codicum originem declarandam utilia, in his quae supra p. LXIX attulimus de codice Vesontino, ita vix quicquam habent quod ad textum Theodosiani ampliandum vel emendandum perveniat. Cuiacius etsi in editione priore Pithoeum adiutorem habuit, volumine hoc non usum esse ad editionem secundam parandam inde colligitur, quod excerpta ex appendice Kruegeri secunda in huius voluminis foliis praepositis perscripta (p. LXXXIII) etiam ab editione a. 1586 absunt. — De Gothofredianis, quae praeter Pithoeana in his adnotationibus adsunt, infra dicetur.

PETRVS
PITHOEVS

E contrario eiusdem editionis alterum exemplum secundam editionem Cuiacianam ita praevit, ut haec quodammodo ex eo descendat. Id FRANCISCO PITHOE (1548—1621) Petri fratri donum dedit praeceptor fratrum Cuiacius; inscriptum est manu Cuiacii: 'Iac. Cuiacius Fr. Pitheo [sic] d. d.', item manu Pithoei: 'liberalitate praeceptoris'. Usurpatum est deinde a Daniele (inscriptum est eidem: *a Mons. Poille procureur au bailliage d'Orleans inignant le coing de la Lune pour faire incontinent tenir a Mons. Daniel Bailly de St. Benoist*). Deinde una cum altero Pithoeanae bibliothecae exemplari *F¹* eo, de quo modo diximus,

FRANCISCOVS
PITHOEVS
ET CUIACIUS
1586

fuit 'in libris collegii oratorii Trecensis'; iam adservatur (sed exsectis foliis 469 [= Th. 15, 5, 4] — 528 [= Nov. Theod. 3]) in bibliotheca publica Parisina numero notatum *F*²; Haenelio id non oblatum est neque mihi in manus venit nisi post expressos Theodosiani libros V primos. In sequentibus librum citavimus sub nomine Pithoei plerumque nude, ibi vero, ubi consentit cum exemplari fratris, *F*².³; non pauca enim quae in huiusce libri marginibus adscripta sunt, cum praecedenti habet communia. Ita constitutio, quam dedimus 1, 15, 17, ut in exemplari *F*² ita in hoc quoque legitur sub praescripto in *lib(ro) fr(atris)* (supra p. LXXIX); item computatio de hiatus ambitu, quam dedimus ad 6, 4, 33, totidem verbis legitur in exemplari utroque; denique interpolatio 12, 1, 151, 2 *principalium* reperitur in margine utroque. — Adnotationes eas maiore certe ex parte adscriptas esse circa a. 1584 propterea probabile est, quod in alio bibliothecae Parisinae volumine (indicato mihi ab Henrico Omont egregio nostrae operae adiutore), scilicet codice Dupuy n. 952, inter adversaria diversa Francisci Pithoei leguntur (f. 8 seq.) excerpta complura ex codice Theodosiano nobis non utilia, sed aperte respicientia ad volumen nostrum, anno illo (1584 *Novemb.*) praescripto. Cum eo tempore recte convenit, quod hoc apparatu Pithoei iunioris Cuiacius ad adornandam editionem alteram, quae prodit a. 1586, ita usus est, ut pleraque editioni secundae propria redeant in marginibus Pithoeanis. Relationis eius quae intercedit inter apparatus nostrum et editionem Cuiacianam alteram testimonia hoc loco pauca apposui; plura reperientur in apparatu nostro:

- 5, 9, 1 *additamentum ad interpretationem* et si adoptare . . . potestate, *quod neque Haenelius in codicibus ab ipso inspectis repperit neque ego, editum in editione Cuiaciana secunda indeque a me repetitum, adest in Pithoeanis recte collocatum ad 5, 9, 2 extr.*
- 6, 2, 12 *et deinceps quae de libri R principio Cuiacius in editione altera protulit, omnia ex Pithoeanis venire adnotatio nostra ostendit.*
- 9, 1, 11 *in interpretatione post celebrata addunt per ordinem soli quod sciam Pith. et Cui. 1586.*
- 9, 1, 18 *additamentum ad inscr. Maximo pf. p., inventum in nullo codice hodie noto, item est et in Pithoeanis et apud Cuiacium 1586.*
- 9, 6, 3, 2 cuiuslibet domus] in quemlibet dominum *Pith. et Cui. 1586 soli.*
- 9, 8, 1, 1 post alia *ad inscr. addunt Pith. et Cui. 1586 soli.*

Haec ut facile intelleguntur, ita ipsum apparatus unde Pithoeus composuerit, ambiguum est. Ego quaeprehenderim, iam explicabo.

1. A coniecturis adnotatorem non abstinuisse inde efficitur, quod aliquoties lectiones adferuntur praemisso vocabulo *ῥως*, ut 7, 4, 2, 1 *vel recens] aut ueruecina* — 9, 2, 3, 2 *uinciatur] inihiatur* — 9, 7, 9, 3 *nec] ne* — 9, 16, 9, 4 *inuiisset] lubuisset vel leg.* (ut 7, 4, 1, 5) *uitiatas atque corruptae*. Sed aliis locis vocabulo eo non praemisso lectiones adscriptae sunt et ipsae aperte coniecturales, ut a nobis in apparatu adnotatae ad 8, 5, 14, 2 — 12, 1, 162, 4 — 13, 1, 5, 10.
2. Theodosiani integri libros duos primarios, nostros *R* et *V*, Pithoeus noster diligenter contulit cum impressis nec raro lectiones inde adnotavit. De codice *R*, quem in praemissis (ubi eius alphabetum depinxit) appellat *Myrei*, id est *Miraei*, alias *vel(erum)* vel *authenticum*, conferri poterunt, quae attulimus ad principium libri sexti et ad 8, 14, 1; plura tamen non vidit quam quae supersunt neque opem fert constitutionibus in principio sexti libri et in fine octavi a Cuiacio solo plenioribus visis. — Codicem *V* diserte sub Tilii nomine adlegat et in praemissis, ubi alphabetum eius expressit, et praeterea uno loco (9, 7, 3, 1: 'femina est in *c(odice)* *Tilii*, sed *deletum*'), alibi (ut 9, 45, 4, 5 — 13, 1, 10 — 14, 27, 1 — 15, 1, 53) ei dicitur *et(us) T(ili) vel* (ut 10, 20, 16) *c(odex) T(ili) vel* (ut 12, 1, 117 — 12, 6, 20) *et(us)* nude. Constitutionis Graecae 9, 45, 4 textum apud Tilium non diligenter expressum Pithoeus accurate exhibuit.
3. Breviarii libros plures a Pithoeo adhibitos esse ut primo obtutu apparet, ita paucis locis (1, 5, 3 — 1, 16, 1 — 1, 22, 1 — 3, 1, 6) exceptis, ubi apposuit litteram *P*, ipsi qui fuerint, nominatim non enuntiat, ne ibi quidem ubi plures reperiuntur compositae:

- 2, 15, 1, *13 naisso] necisso — nullo — niso
 2, 83, 1, 7 ppt causa rauca — ppū pf cercarca — propo. cerearca
 9, 1, 12, 1 laodicio] laudatio — eladio — claudio
 16 carnunti] carnuntio — carnuntii — carnucio
 9, 3, 3, 4 acindyno] decentio pū — cynegio — arcadio

Pleraque lectiones cum procedant nuda, multis adscribuntur numeri, scilicet (1 nusquam) 2 passim, 3 item passim, ubi agitur de inscriptionibus vel subscriptionibus vel interpretationibus vel de constitutionibus interpretatione carentibus, ad textum vero raro (1, 34, 3 — 4, 4, 5 — 11, 26, 2 — 13, 10, 5), 4 item frequenter neque tamen ullo loco ad textum, 5 et 6 ad textum nusquam, ad reliqua raro; ultra numeri non procedunt. Quattuor codices potissimum adhibitos esse inde efficitur, quod ad constitutiones 4, 8, 8 sequentesque eas, quas Cuiacius edidit ex codice hodie Vat. reg. 520 in Breviario deficientes, adscripta sunt haec: '(desunt) in veteribus) 4', item ad additamentum interpretationis 4, 8, 7 si quis in libertate . . . vadit origo adnotatur: 'haec non sunt in 5 [videtur corr. ex 4] codicibus: videtur interpretatio alicuius legis quae desideratur'. Ad lectionem cancellarius 9, 19, 1, 14 adnotatur: est in uno. Itaque Franciscus Pithoeus codices suos ita contulit, ut eos non nominaret, sed ad singulas lectiones numeraret. Adhibuit secundum modo dicta Breviarii codices non minus sex, in his Breviarii pleni non minus tres eosque a principio integros vel certe habentes librum primum; numerus tamen adhibitorum quominus maior fuerit, nihil impedit. — Huiusce farraginis ut editio haec aliquam imaginem repraesentaret, laterculos subiunxi duos, quorum prior lectiones Pithoeanas comprehendit redeuntes in libris nostris, posterior in iis non inventas. Praeterea lectiones Pithoeanas in apparatus rettuli ad librum IX omnes, ad libros VI. VII. X—XV (XVI deficit in apparatu) selectas; ad libros V priores quoniam id fieri non potuit, in laterculis duobus earum uberiores delectum dedi, ad textum potissimum attendens interpretatione, ad quam notae adscriptae sunt multo uberiores, plerumque praetermissa. — In codice quae inductae sunt lectiones exhibentur intra uncus quadratos.

1, 1, 1, 2	deprehensae 2	cum brev. plerisque
1, 1, 2, 2	perpensae 2	cum NAS
1, 3, 1, 2	nostris] dominorum 4 interpretatio 2
(sic intellege dominorum vocabulum esse
in interpretatione secunda; duas enim
habet editio Cuiaciana secunda alteram
petitam ex summa Aegidiana et ed.
Cuiacii priore, alteram ex breviario
adiectam in editione secunda.	cum breviarii libris omnibus
1, 16, 13	ad interpr. ne quis . . . videat veteres) 2	cum F et decurtatis Leid. Voss.
et Fuldensi
1, 22, 1, 7	exitii supplicio P (sic)	cum A
1, 34, 3	facilitas 3	cum NABPM
2, 1, 9, 5	constantinopoli	cum O
2, 4, 1, 16	hoc d. i. adiectum est	om. cum NBGOL
2, 4, 5, 12	pro hac re	cum NABGOL
2, 11, 1, 2	caes. 2	cum NBGO
2, 16, 2, 8	propagari	cum L
2, 16, 3, 4	constantino 2	cum NBE
2, 17, 1, *2	legitimae	cum NBGOE
2, 18, 1, *2	ii cc	cum O
2, 19, 1, 9	a. u	cum NO
2, 31, 1, 4	actoriae	cum OL
*5	commodet a domino	cum NOE
2, 83, 2, 2	poenae	cum N solo
4	nb p	cum N et fere E

2, 33, 3, 2	constitutorum 2	cum NOC
3, 1, 1, 2	fidem .	cum NBGOE ¹
2	factam	cum NOC
3, 2, 1, *2	a. uii	cum NOE
3, 5, 2, *2	donatum	cum NBGOE
*14	uoluntas immutata 2	cum NBG ¹ O
*16	cautionibus	cum BGPMS
3, 5, 6, 1	[sponsoribus]	cum NBGELS
3, 5, 11, 5	in 2	cum NBO
3, 7, 2, 2	neque chr.	cum O
2	iudeam 2	cum BGOL
3	coningio 2	cum NBL
3, 7, 8, 3	rectam 2	cum PMS
3, 8, 1, 2	innubere	cum NE
3, 8, 2, *7	instituimus	cum PMS
p. 145, 3	{ suaserit } duas has lectiones scriptas	cum BOELS
p. 145, 5		cum N
3, 10, 1, 13	adnotationis suae	cum PMS
indultum	sunt calamo diverso	cum NBL
14	se om.	cum NBE
3, 11, 1, 3	puellae	cum O
*8	praeterea enim	cum NBEL
*20	sin 2	cum PMS
3, 12, 3, *4	hoc est om.	cum NBOE
3, 13, 1, 2	habetur	cum NPMLS
3, 16, 2, 10	praestat	cum CPMLS
17	et dotum	cum NBEC
3, 17, 1, 4	legis	cum BOE
3, 17, 3, 10	teneat	cum O
3, 17, 4, *6	neque fraude	cum B
3, 30, 6, 6	iudicium	cum NB
13	non etiam mobilia	cum NE
4, 4, 1, *5	ad uicem 3	cum TBOE
4, 4, 2, 14	uel om. 3	cum N
4, 4, 3, 7	sufficit	cum N
4, 4, 5, 3	firmatur	cum BSF
*7	ea	cum N et Pith. (supra p. CVIII)
4, 6, 4, *3	{ xuii 3 } xui	cum B
*4		cum TE
4, 6, 8, 3	concionaco 3 (vel 5)	cum F
4, 7, 1, 7	{ id aut } ita ut	cum OL
4, 8, 5, 5		cum EF
15	uicti	cum NBO Cui. 1566 (marg.) Iust.
*6	multati cuius	cum B
*7	et om.	cum NBE
4, 8, 6, *25	petulantibusque	cum L
4, 13, 1, *3	strenuas	cum N
4, 19, 1, *1	iul. 3	cum N* Iust.
4, 20, 3, *3	uoluntate 2	cum NO
4, 22, 2, *5	dominum possessionis 2	cum HNOE
5, 1, 1, *4	iun.	cum NC ¹
5, 1, 3, *5	hic de i. a. q. s. fiducia om. 3	cum BGC ¹
		cum N*
		cum HNOE

5, 1, 7, 3	uncias	<i>cum NGE</i>
4	[transeundae]	<i>cum N</i>
5, 1, 7, 4	[constantianae]	<i>cum E^a</i>
*7	lata	<i>cum HNGE</i>
5, 1, 9, 2	quos 2	<i>cum HNBGOE</i>
*4	qualiacumque	<i>cum BGCPMLSQE</i>
*5	xi k. 2	<i>cum HNBO</i>
5, 3, 1, 18	petitionibus 2	<i>cum BOE</i>
5, 9, 1, 5	aut	<i>cum HNBGOE</i>
6	constantinopoli 2	<i>cum NBGOE</i>
5, 9, 2, 3	quodadmodum ad morem	<i>fere cum EG</i>
7	honorio nb. p. uiii	<i>fere cum N</i>
5, 18, 1, 18	praeiudicium	<i>cum NG^aEⁱ</i>
*1	conuentus	<i>cum HNBGOEⁱ</i>
8, 2	rubr. olographis 3	<i>cum BGEXCPMLS</i>
8, 2, 5, 19	detrimenti om. 2	<i>cum HN</i>
8, 12, 1, *1	donantium	<i>cum NGE</i>
9, 1, 1, 5	subrogetur	<i>cum E^v</i>
9, 1, 3, 1	intentandi	<i>cum E</i>
9, 1, 5, *8	acc. ppo	<i>fere cum YD</i>
9, 1, 11, 1	praescriptum	<i>cum NBO</i>
9, 1, 12, 1	laudatio	<i>cum BG^aL</i>
	eladio	
9, 1, 14, 1	claudio	<i>cum Par. 4403 A</i>
	ad marinianum 3	<i>cum HOP^aC</i>
9, 1, 19, *9	mariano 2	<i>cum reliquis</i>
9, 7, 2, 9	inquisitione 2	<i>cum E</i>
9, 7, 6, 1	genealis	<i>cum N</i>
	flagitiosus 2	<i>cum E</i>
	flagitiorum	<i>cum BG</i>
9, 7, 7, 6	flagitiis usus	
	fuerit om.	<i>cum HNB</i>
9, 10, 1, 16	de om.	<i>cum HN</i>
9, 16, 3, 8	iul.	<i>cum E</i>
9, 24, 1, 14	indubitanter	<i>cum G</i>
9, 37, 2, 4	concursum	<i>cum PMLS</i>
9, 45, 4, 6	posticia	<i>fere cum N</i>
p. 522, 9	dehinc	<i>cum G</i>
10, 14, 1, 1	macedonium	<i>cum G</i>
10, 17, 3, *3	constantini	<i>cum E</i>
11, 26, 2, 5	postulentur 3 (postuletur Cui. cum V)	<i>cum omnibus Brev.</i>
11, 31, 6, 4	adhibitum	<i>cum E^b</i>
12, 1, 151, 2	principalium	<i>cum *E</i>
2	exceptit	<i>cum *E (excepto E recte)</i>
13, 1, 13, 2	agraria auraria	<i>cum *E (auraria Eⁱ, auraria E^v)</i>
13, 10, 5, 5	curriculum 3	<i>cum HNE Paris. 4403 A</i>
15, 1, 9, 5	de operibus publicis add.	<i>cum E</i>
Lectionum Pithoeanarum, quae in nostrorum librorum nullo inveniuntur, exempla haec erunt.		
1, 1, 4, 2	xi kal.] xii kal. 2	
1, 2, 2, 1	quocumque] quo	
1, 2, 7, 2	a. uiii] a. ix 2	
1, 5, 3, 2	sub eo fine] iubeo finem P	
1, 16, 7, *1	cum pretio] [deportatio] P	
1, 22, 2, 7	aliique] aliquaeque	

- 1, 34, 3, *5 iudicis] maioris
2, 1, 8, 1 pasiflo] farsipilio (*fere cum Paris. 4403 A*)
2, 4, 1, 6 omnibus] hominibus
7 ne] nec (*cum Montispeess. 84*)
15 excipiant] exhibeant
2, 4, 4, 5 tempora] tempore
1* conuersionem] [contestationem]
2, 4, 5, 3 ante omnia] antea
2, 4, 6, *14 aut ordo] actos dum
2, 4, 7, *1 praestolari] postulari
2, 14, 1, *11 prodigos] proditos
2, 17, 1, *4 et natura] etiam maturae
*13 percepta] procerta
*16 in omnibus] nominibus
2, 22, 1, 4 agnationis] actionis
6 sortitus] [constitutus]
2, 26, 2, 4 inreptos] [ereptos]
5 acta] acta data 2
2, 28, 1, 6 u id.] [ui id.] 2
2, 29, 2, *2 discedere] decidere
*5 debuisset] non debuisset (*inde Ouiacius 1586*)
3, 1, 2, 8 currente] decurrente (*inde Oui. 1586*)
*2 cuniculis] [conecolis]
3, 1, 4, 3 curis] [curiis]
3, 1, 6, 1 flauiano] [flauino] P
5 arbitrato] arbitrio
3, 1, 7, 1 initus] [metus]
3, 5, 5, 1 patri (patri aut Oui.)] patri aut matri (*inde Oui. 1586*)
4 transcurso] [in transcursu]
9 post definitionem] p. d. si aetas permisit 2 (*inde Oui. 1586*)
3, 5, 13, *3 et si] nec si (*inde Oui. 1586*)
3, 6, 1, 14 ob] inter 2
3, 8, 2, 1 floro] flebino (*cum Paris. 4403 A*) — florentio 2
p. 145, 5 xui kal.] xui kal. 2 et xii kal. 2 (*sic errore*)
3, 8, 3, 3 uitae] [uitae suae]
6 x kal.] xii kal. 2
3, 11, 1, 5 inuitis] *deletum*
9 si circa] [sciret]
*7 per iudicem] super iudice
*16 fuerit] [non fuerit]
*22 idem] ibidem (*cum dett. Iust.*)
3, 12, 2, 3 mulieris] [mulieris eius]
3, 17, 2, 2 recuset] [reuocet]
3, 17, 3, 4 retentari] [retineri] (*similiter Paris. 4411*)
11 a metu] ab eo (*cum Paris. 4411*)
4, 4, 4, 1 officium censuale] ordinem censualem
4, 4, 5, 2 scriptae i. ac s. uoluntates] [scripta i. ac s. uoluntatis] 2 (*similiter Paris. 4403 A*)
4 [ad nos om.]
*10 iii id.] iiii id. 2
4, 6, 8, 4 nuper] nohis (*cum Paris. 4412*)
5 iustis] legitimis
4, 8, 5, 5 cunctantes] cunctanter
6 ducantur] deducantur (*inde Oui. 1586*)
16 indicant] dicant 2 (*inde Oui. 1586*)

- 4, 8, 5, *4 ita] ita ut
 *9 abductione] addictione 2 (*corr. ex 3*) (*inde Cui. 1586*)
 4, 10, 1, 5 dictionemque] [ditionis]
 4, 18, 1, 1 iunium] iunianum (*cum Paris. 4403 A*)
 4, 17, 2, 1 p̄pō] pf u 2
 4, 28, 1, 4 possessori prima] possessio reprimi
 5, 1, 7, *3 potior] [potentior]
 5, 1, 9, 10 fauorem] feruorem
 5, 2, 1, 2 uitae] uitae suae
 alio] alio quo (*inde Cui. 1586*)
 5, 3, 1, 18 actibus] [conditionibus]
 5, 7, 2, 7 consideratio] [conturbatio]
 5, 9, 1, 8 collectum] recollectum (*inde Cui. 1586*)
 6 recens] recenter
 5, 9, 2, 4 suum] [seruum]
 5, 10, *3 a sanguine] a sanguine ingenuo vel seruili
 5, 17, 2, 8 euodio] eudicio 2
 5, 18, 1, 8 continuatione] causatione
 8, 12, 9, 3 induxerat] iniunxerat
 9, 1, 9, *2 gratiano] datiano *cum Parisino 4409, Vaticano 1048, Bernensi*
 9, 1, 10, 4 marcianopoli ualentiniano] martiano *cum Parisinis 4411. 4414. 4415*
 9, 1, 15, *3 alterum] alium
 9, 1, 19, *3 commonitoriis secreto] commentariis (*del. secreto*)
 9, 7, 2, 2 interpretatione] interpellatione
 9, 7, 7, 3 perstrepere] praescribere
 9, 10, 3, 9 in totius litis terminum] totius litis terminus
 9, 10, 4, 3 luere] soluere *cum Paris. 4403 A*
 9, 14, 1, 2 si quis] quisquis *cum Paris. 4403 A*
 9, 14, 2, 8 k. iul.] uii k. iul. *cum Paris. 4419*
 9, 34, 9, 3 offenderit aut discerpat] inuenerit aut dirumpat *cum Paris. 4403 A*
 9, 37, 2, 3 adstringit] constringit *cum Paris. 4403 A*
 *2 catenas] poenas *cum Paris. 4403 A*
 9, 40, 10, 4 statuere] instituere *cum Paris. 4403 A*
 10, 19, 14, 6 dispendii] dispectum *cum Paris. 4403 A*
 12, 1, 47, 1 caeciliano p̄pō ad inscr. addit *cum Parisinis 4414. 4415*
 12, 6, 20, 3 editi] dediti
 12, 6, 22, 3 concussionum] consensionum (*praeter alia in ed. indicata*)
 13, 10, 5, 5 competitionis] compeditionis
 15, 1, 9, 2 struxisse] traxisse
 3 aedificauerunt] aedificauerint

4. Codices adhibuit Franciscus Pithoeus hos:

- a) Codicem Pithoei ipsius, hodie adseruatum ex parte (8, 5, 5 — 12, 1, 12) in bibliotheca Rosnyana, ex parte (12, 1, 12 — fin.) in Parisina 4406, nobis *E, adsumptum esse non solum per se verisimile est, sed euidenter apparet in partis Parisinae, quam contuli, lectionibus ei libro aut communibus cum solo archetypo E aut adeo effectis interpolatione ipsi libro *E propria.

12, 1, 151, 2	curialium] principalium	<i>cum *E solo</i>
12, 6, 22, 3	concussionum] concussorum	<i>cum *E solo</i>
6	plectendum] compellendum 2	<i>cum E (compelendum) *E solis</i>
7	euodio] theodosio 2	<i>cum E *E solis</i>
13, 1, 13, 2	auraria] agraria auraria	<i>cum E (agraria E*, auraria E*) *E solis</i>
8	cumuletur] non cumuletur 2	<i>cum E *E solis</i>
15, 1, 9, 5	de operibus publicis] add.	<i>cum E *E solis</i>

Praeterea laterculus noster prior ostendit lectiones apparatus passim consentire cum *E* et ita iure referri ad **E* ex *E* descriptum. Etiam per librum XVI in apparatu deficientem quae eo videlicet usus Cuiacius in editione secunda mutavit, pleraque redeunt ad librum **E*. — Pithoeus utrum codicem **E* viderit imminutum, ut hodie est, scilicet incipientem 3, 5, 5, an a principio integrum, determinari non potest; nam quamquam iam ad partem in **E* deficientem Pithoeus citat libros tres breviiarii pleni, inde, cum non constet eius eum contulisse codices tres solos, colligi non debet his locis comprehensum esse codicem **E*.

- h) Plenos breviiarii libros Pithoeus adhibuit certe tres. Duo pluresve reliqui qui fuerint si quaerimus, apparet ex laterculo nostro priore lectiones a Pithoeo adlatas alias easque plures redire ad classem nostram meliorem, in qua est **E*, alias multo rariores facere cum *PMLS*. Horum unus potest fuisse noster *S*, qui et a principio integer est et eo tempore Parisiis adservabatur, favetque ei coniecturae, quod 12, 1, 20, 1 corruptela *pruocationis* pro *procuraciones* a Pithoeo inventa in libris duobus adest ut in *E* **E* ita in *S*; similiter quod 12, 6, 20, 3 corruptela a Pithoeo adlata item ex libris duobus *theodosio* pro *euodio* est et in *E* **E* et in *S*. Sed ut probabile est Pithoeum habuisse praeter **E* librum aut *S* ipsum aut certe similem, praeterea uno certa codice usus est habente lectiones non paucas a nostrorum librorum formis passim recedentes. Exemplaris Sichardiani, ad quod Petri Pithoei duo variam lectionem codicum deperditorum adscripserunt, in hoc apparatu vestigia nulla comparent.
- c) Codicem antea Puteani, hodie Parisinum 4408 A, quem supra p. XCVII monui inde a libro nono constitutiones saepe proponere integras, passim adsumptum esse a Pithoeo lectiones ei propriae complures ostendunt in Pithoeano apparatu redeunt. Eundem librum Pithoeus intellegit in adnotatione ad Guium breviiarii 2, 1, 4 post verba *ut tabula picturae cedat* adscripta: *ea tamen conditione, ut quantum studio meliorata fuerit ad mercedem pertineat factoris Put. vet.*; nam consultus Girardus rescripsit ea adesse in codice eo de quo agimus. Verba codici inscripta '1585 contuli' fortasse pertinent ad ipsum Franciscum Pithoeum.
- d) Parisini 4408 certum vestigium repperi ad 2, 7, 3 in subscriptione post *romae* addita verba *propos. ad senatum*; nam ea ita is codex solus habet praeter *O*.
- e) Parisino 4409 Pithoeum usum esse probabile est propter lectionem 9, 1, 9 supra adlatam.
- f) Ex Parisino 4412 (supra p. XCVIII) veniunt quae ad locum Papiniani, in quo Breviarius finit, Pithoeus adscripsit: *de custodia reorum. Interpretatio. Qui . . . puniuntur. Explicit liber.*
- g) Ex Parisino 4413 Pithoeus traxit indicem titulorum libri primi, de quo diximus p. LXXXV; eum enim in fine voluminis proponit excerptum sub praescripto *ex scheda cuius titulus erat de nomine officialium qui curam gerebat* [sic] *antiquo iure.*
- h) Parisinorum 4414 et 4415 alterum utrum inspectum esse ea declarant, quae in laterculo posteriore adnotantur ad 9, 1, 10 et 12, 1, 47.
- i) Ex Parisino 4419 praeter adnotata ad 9, 14, 2 venit qui ante voluminis indicem adscriptus est prologus epitomae monachi in eo libro solo servatus.
- k) Auctoritatis Alaricianae duo certe exemplaria Pithoeus excussit, quae quae fuerint determinari non potest, ut praeterea quoque multa in apparatus Pithoeanum relata ad certum auctorem referri nequeunt. Utilia is, quatenus nobis datum est iudicare, continet nulla et hoc solum ex nostra examinatione efficitur Cuiacium non recte editionem alteram passim ad Pithoeana haec mutavisse aut falsa aut certe nullo idoneo auctore testata.

IACOBVS GODOFREDVS Genevensis (1587—1652), cuius commentarii in Theodosianum post ipsius obitum prodierunt primum cura Antonii Marvillii Lugduni 1665, iterum cura Iohannis Danielis Ritteri Wittenbergensis Lipsiae 1736—1745, quali doctrina qualique sagacitate constitutionum hanc syllogem illustrarit, nemo horum temporum studiosus vel hodie post plus duo saecula ignorat. Nam quamquam in historia et cum ea con-

iuncta prosopographia Tillemontius ut posterior Godofredo ita etiam praestantior est, in rebus ad Romanorum ius et rerum administrationem spectantibus nemo adhuc Gothofredum nec superavit nec aequavit. Crisim Gothofredus nequaquam neglexit et coniecturis saepe eximiis textum purgavit, sed per codices non multum profecit. Ex integri Theodosiani libris vidit codicem *R* (p. XLIII). Ex codicibus Breviarii pleni vel, ut ipse loqui solet, Aniani vidit quae ex **E* sunt in Parisino 4406, cuius adfert lectiones 16, 1, 8, 15 *agnitae* pro *ac nicenae* et 16, 2, 23, 3 *dampnatis sensibus* pro *dissensionibus*; item tum Aureliansensem, hodie Parisinum *nouv. acq. Lat.* 1631 = *K* citat 9, 18, 1 sub nomine Aniani Aureliani indeque constitutionem 1, 22, 3 primus edidit; ex Seldeniano = *O* habuit excerpta quaedam (p. LXVI); inspexit certe, 'in comitatu regis Christianorum nuper agens' Philippisianum nostrum = *P* (p. LXXV); denique, nisi error subest, constitutionem 1, 16, 3 praeterea non notam nisi ex Iustiniano intulit in Theodosianum 'ex mss. nonnullis et nominatim ex ms. P. Danielis'. Breviarii decurtati exemplaria excussit complura, in his Parisinum 4408 (nam inde magis quam ex Seldeniano veniunt quae inscripsit codici Pithoeano *Réserve F**: *proposita ad senatum v[etus] c[odex]*), Atianum Puteani sive Parisinum 4403 A, item Anianos Rhemensem, Andegavensem, regium (Haenel apud Hauboldum 2 p. CXLIII et brev. p. LXXXIX. XC), in quibus indagandis tempus terere nolui. — Ad exemplar ed. Cuiacianae prioris Pithoeanum *Réserve F** (p. CIX) non solum codicum lectiones quasdam adscripsit, sed etiam coniecturas suas, ut 16, 2, 10, 4 *vel leg. tabernulis* et 16, 2, 11, 4 *vel perfunctione vel per factionem* et 16, 5, 41, *10 *redundare*] *redeuntibus* *δωσς*.

BECKIVS in iure civili anteiustiniano, quod prodiiit Berolini 1815, Theodosianum *BECKIVS* repetivit ad editiones anteriores.

GVSTAVVS HAENEL quae ad codicem Theodosianum et breviarium Alaricianum *HAENELIVS* per longa et diversa itinera in libris scriptis invenit, ea primus exposuit Christ. Gottl. Haubold in dissertatione edita a. 1822 ('praetermissorum inprimis ad breviarium Alaricianum pertinentium e codicibus a Gustavo Haenelio professore Lipsiensi novissime collatis 'promulsis prima'; denuo edita inter Hauboldi opuscula a. 1829 vol. 2 p. 897—932), Auxit ea ex Haenelii schedis Hauboldianorum opusculorum editor Frid. Car. Gust. Stieber (vol. II praef. p. LXXXIV seq.), proponens ibidem codicum huiusce ordinis plenum recensum. Ipse Haenel in corpore iuris Bonnensi Theodosianum publici iuris fecit editione absoluta a. 1842 ('Codex Theodosianus: ad LIV librorum manuscriptorum et priorum editionum fidem 'recognovit et adnotatione critica instruxit Gustavus Haenel Lipsiensis.' Bonnae a. 1842). Secuta est post annos septem editio Breviarii cum epitomis ('Lex Romana Visigothorum 'ad LXXXVI librorum manu scriptorum fidem recognovit, septem eius antiquis epitomis, 'quae praeter duas adhuc ineditae sunt, titulorum explanatione auxit, annotatione appendicibus prolegomenis instruxit Gustavus Haenel Lipsiensis. Editio post Sichardum prima.' Lipsiae 1849). Recensum codicum Stieberianum auctum et emendatum repetivit in Breviarii prolegomenis Haenelius. Hoc adhibito itemque quae de codicibus integri Theodosiani in eius editionis praefatione disputavit insuper habuimus commentarios eiusdem argumenti ab eo ephemeridibus variis insertos. — Haenelius indefessis itinerum et studiorum laboribus eo pervenit, ut crisis Theodosianae ante eum plane neglectae fundamenta iaceret ea, quibus hodieque insistimus, nisi quod accesserunt praeter minora libri tres Eporedienses duo et Legionensis. Sed in apparatu conficiendo editorem virtutes defecerunt. Variam lectionem librorum scriptorum editorumque composuit magis quam aestimavit. Testimonia diserta non raro fallunt, silentio editoris nusquam tuto creditur. Lectio varia unde veniret parum curans, saepenumero adeo librorum suorum notis omissis 'nonnullis' esse vel 'multos' indicavisse contentus codicum etiam infimi ordinis et magis etiam editionum priorum adlegationibus utilia perpetuo obscuravit¹⁾, apparatus per se in hoc

¹⁾ Exempli causa addo adnotationem Haenelii ad 1, 5, 3, 5 *iam prompta*] *iam prompta* 9 [= *N*, errore, habet *iam pr.*]. 18 [= Paris. 16001 descriptus ex *N*] — *iam provida* 19 [= *B*] — *promota vel iam provida* 21 [Basil. descriptus ex *G*] — *legibus in prompta*, sed add. *vel iam* [immo *iam*] supra v. 20 [= *G*] — *provida vel iam prompta* Sich. Til. — Ita non recte refert de lectione codicum *NG* et adfert lectiones cod. 18 descripti ex *N*, codicis 21 descripti ex *G*, Sichardi, qui pendet ex *G*, Tillii, qui pendet ex Sichardo. Vere ad (*iam*) *prompta* adscripta fuit in archetypo

libro difficilem et molestum male ordinans, item varia lectione ex codice Iustiniano perperam adsumpta et disquisitionibus ab ipsa crisi remotis maxime chronologicis passim eum onerans. Nihilominus nisi Haenelii industria indefessa opus inivisset libris indagatis et aliquatenus varia lectione composita, ego certe non ausus essem per dumeta haec ad meliora tendere. Quam ob rem si qui erunt, quibus haec mea opera probabitur, ii sciant editionem curatam esse a recognitore apparatus Haeneliani non caeco, sed item grato decessori ei, qui per impeditum tractum primus viam stravit, et optimi viri iustae laudis primo praecone.

VESME CAROLVS BAYDI A VESME Cuneensis magnum opus inchoavit inscriptum 'Corpus iuris Romani: pars prima: ius anteiustinianaeum: tomus secundus: codex Theodosianus', cuius non prodiit nisi fasciculus unus Augustae Taurinorum 1839 (praefatio data est V. id. Iul. a. 1841) pp. 1—208, finiens 4, 22, 4 verb. *iudicem quoque absentium com(modi)*. Apparatus, ut editor profitetur in praefatione, totus sumptus est ex editione Haeneliana, nisi quod ipse excusavit libros duos Ambrosianum C 276 inf. (p. XCV) et Taurinensem 1. IV. 27 (p. CIII).

librorum *BQ* glossa *provida*, unde ille dedit iam *provida*, hic in *prompta G^t*, iam *prompta G^v*. — Alio loco 2, 4, 4 verba *seu edicto seu* omisit utpote 'glossema auctoribus libris 8. 12. 14. 17'. At codicis 8, nobis *L* librarius ea omisit in spatio vacuo (id quod apud Haenellium non adnotatur) utpote sibi improbate, codices Aurelianensis (= 12), Montispaesulanus 84 (= 14), Ottobonianus 2225 (= 17) eiusdem ordinis exemplaria sunt codice *L* etiam deteriora, neque ullo modo in dubitationem vocari licet verba illa ad rem iudiciariam explicandam momenti non exigui. — Denique 2, 33, 4, 4 ad *poscere* in textum receptum adnotat Haenel: '6. 7. 9. 10. 14. 15—20. 33 Til. *petere*'. Vere libri scripti omnes hoc loco habent *petere* enumeratque suos, qui quidem hanc constitutionem habeant, omnes (omisso solo 8 = *L*) religiose Haenelius; sed lectionem receptam *poscere* in nullo scripto libro reperiri nisi data opera qui inquirat ex adnotatione illa non perspiciet.

CAPVT OCTAVVM. CRISIS LIBRORVM.

I. VITIA ARCHETYPY THEODOSIANI.

Iuris prudentes Constantinopolitani, qui per a. 435 – 438 Theodosianum codicem compilaverunt, uno certe loco operam non absolverunt. Constitutio scilicet libri tertii extrema, qualem eam et codex rescriptus *T* proponit et legerunt Iustiniani, et inscriptione caruit et subscriptionem ostendit imperfectam spatiis vacuis relictis ad recipienda nomina et numeros. Id utrum religione fecerint compilatores notitia iusta destituti an quae deficerent obliti sint coniectura explorare interpolando, dubitari potest; mihi haec opinio magis probatur, cum numquam in Theodosiano reperiatur in Gregoriano frequenter loco subscriptionis adhibita formula *sine die et consule* et interpolationum suspensionem moveat legitima forma in Theodosiano uno hoc loco excepto nusquam neglecta.

Qua fide et diligentia prudentes illi operam sibi mandatam perfecerint, aliquatenus intellegitur cum collatis exemplaribus constitutionum ab iis receptarum alibi servatarum, quas non multas numero supra p. XXX enumeravimus, tum earum, quas consilio casuve duobus pluribusve locis corpori inseruerunt, quarum paucarum et ipsarum elenchum subieci.¹⁾ Deprehenduntur ita errores quidam, quos probabile est ad ipsum Theodosiani archetypum redire.

- 5, 7, 2, 7 ne ingentis damni *Sirm. 1*, ne quando enim damni *brev. Iust.*
16, 2, 85, 6 tenore huius legis *Sirm. 2*, huius legis (*om. tenore*) *V et brev. (praeter duos libros OY interpolatos ex exemplari integro syllogae Sirmondianae)*
16, 2, 86, 17 ignoscendi solam *Sirm. 14*, ignoscendi soli *VEYO*, ignoscendi *Iust.*
16, 2, 89, 8 professum sacrae religionis obsequium *Sirm. 9*, obsequium *om. V et brev.*

Sed eiusmodi mendis librariis exemplaris archetypi imputandis longe graviora peccata sunt ab ipsis compilatoribus commissa. Ii cum iuberentur non solum constitutiones adhuc vigentes recipere, sed etiam postea immutatas vel abolitas (unde mire satis constitutio 16, 2, 27 quamquam a posteriore 16, 2, 28 ita damnata, ut ne notari quidem deberet, et ipsa corpori inserta est), nihilominus autem simul iis mandaretur, ut non solum secundum titulos receptos omnia distribuerent et inutilia neque *ad ius* pertinentia rescerent, sed etiam *ambigua demutarent et incongrua emendarent* (C. Th. 1, 1, 6; item in gestis

- ¹⁾ 1, 2, 9 = 11, 1, 20
2, 8, 18 = 8, 8, 8 = 11, 7, 13
2, 8, 26 = 8, 8, 8
2, 19, 7 = 4, 4, 7
3, 7, 2 = 9, 7, 5
3, 80, 2 = 8, 12, 1
6, 85, 14 = 12, 1, 184
7, 6, 1 = 12, 6, 4
7, 22, 4 = 12, 1, 85 (?)
7, 22, 7 = 7, 22, 9 (?) = 12, 1, 83 (?)
8, 2, 1 = 12, 1, 81
8, 4, 30 = 12, 1, 188 (?)

- 8, 8, 1 = 11, 7, 10
9, 40, 16 = 11, 80, 57
9, 42, 17 = 10, 10, 23
10, 1, 11 = 12, 6, 14
11, 89, 11 = 16, 7, 4
12, 1, 50 = 13, 1, 4
12, 1, 140 = 12, 1, 148
12, 1, 157 = 12, 1, 158
16, 1, 4 = 16, 4, 1
16, 5, 81 = 16, 5, 82
16, 5, 51 = 16, 5, 56
16, 5, 62 = 16, 5, 64 (?)

compilatores laudantur propter ambigua constitutionum remota), hac potestate in ipsis rebus raro et leniter usi videntur esse. Certe argumentum consulto a compilatoribus mutatum esse repperi uno solo loco; scilicet caput legis Honorii de captivis redimendis (Sirm. 16) ita immutatum est a collega Constantinopolitano (C. Th. 5, 7, 2):

Honorius:

Christianae [religionis] sacerdotes vicinorum et proximorum locorum ecclesias retinentes . . . curiales quoque proximarum civitatum placuit admoneri, ut emergentibus talium necessitatum causis adeant iudices legis nostrae auxilium petitori.

Imperator Ravennas cum lege laesa tam presbyteros quam curiales rem ad praesidem iubeat deferre, Constantinopolitanus utrosque similiter hortatur ita, ut praesidis mentio supprimatur et privatorum magis pietas in auxilium vocetur. Ad verba quod attinet, inveniuntur aliquoties (16, 2, 28, 7) adlocutiones tertio casu singularis ita enuntiatae, ut desideretur dignitas, ad quam refertur, item hic illic verba leguntur, quae quo pertineant in relictis non apparet (15, 1, 53, 6: *supra dictorum*). Haec ut facile excusabuntur in opera inter ordinatores et librarios divisa, magnopere offendunt loci licenter et imperite immutati et luxando et transponendo corrupti: id quod cum alibi passim apparet, tum praesertim leges infra positae geminatae confirmant, quarum binae primae adeo inveniuntur iuxta positae.

16, 5, 32:

Idem AA. Caesario ppo.

Ne Eunomianorum tanta dementia perseveret, sublimis magnificentia tua omni studio auctores doctoresque Eunomianorum investigare festinet, clericique eorum maxime, quorum furor tantum suasit errorem, de civitatibus pellantur extorres et humanis coetibus segregentur.

Dat. X k. Mai. Constantinopoli Arcadio III et Honorio III AA. cons.

16, 5, 56:

Idem AA. Heracliano com. Africae.

Sciant cuncti, qui ad ritus suos haeresi (vel -is) superstitionis obrepserant, sacrosanctae legis inimici plectendos se poena et prescriptionis et sanguinis, si ultra convenire per publicum exercendi sceleris sui temeritate temptaverint, ne qua vera divinaque reverentia contagione temeretur.

Dat. VIII k. Sept. Honorio X et Theodosio VI AA. cons.

7, 6, 1:

Impp. Valentinianus et Valens ad Mamerthinum ppo.

Sive ex principalium sive ex honoratorum numero susceptor vestium nominatur, exceptis videlicet his, qui pulatinae militiae privilegiis *fulciuntur* vel qui officiis ac ministeriis perfuncti merito stipendiorum consecuti sunt dignitates, et vir *spec-*

Theodosius II:

Christianos proximorum locorum volumus huius rei sollicitudinem gerere; curiales quoque proximarum civitatum placuit admoneri, ut emergentibus talibus causis sciant legis nostrae auxilium deferendum.

16, 5, 31:

Idem AA. Caesario ppo.

Auctores doctoresque Eunomianorum facinoris investigati clericique maxime, quorum furor tantum suasit errorem, e civitatibus pellantur extorres.

Dat. XI k. Mai. Constantinopoli Arcadio III et Honorio III AA. cons.

16, 5, 51:

Idem AA. Heracliano com. Africae.

Oraculo penitus remoto, quo ad ritus suos haereticae superstitionis obrepserant, sciant omnes sanctae legis inimici plectendos se poena et prescriptionis et sanguinis, si ultra convenire per publicum execranda sceleris sui temeritate temptaverint.

Dat. VIII k. Sept. Varane v. c. cons.

12, 6, 4:

Impp. Valentinianus et Valens ad Mamerthinum ppo.

Ad virum *clarissimum* proconsulem Africae dari litteras iubemus, ut, sive ex principalibus sive ex honoratorum numero pro merito fidei suae industriaeque susceptor vestium electus fuerit, huiusmodi necessitatis sarcinam uno dumtaxat anno susti-

tabilis proconsul Africae moneatur, ut ad excludendas fraudes uno anno, non plus, haec necessitas procuratur, ita tamen, ut creationis periculum a proconsulari officio non recedat.

Dat. XIII k. Mai. Med. Valentiniano et Valente AA. cons.

nere praecipatur, exceptis tamen his, qui palatinae militiae privilegiis *muniuntur* vel qui officiis ac ministeriis functi merito stipendiorum, *merito* dignitatis ornatum se adprobant consecutos, ita tamen, ut creationis periculum a proconsulari officio non recedat.

Dat. XIII k. Iul. Valentiniano et Valente AA. cons.

Omnino corruptelas plurimas et gravissimas constitutionibus insitas redire ad ipsos syllogae compilatores confirmant inter alia duae eodem die emissae altera (8, 7, 13) ad comitem Africae, altera (8, 7, 12) ad eius proconsulem nequaquam inter se consentientes, item lex Valentiniani I de suariis 14, 4, 4 in tribus codicibus *VTW* pariter tradita, ut de lectione dubitari nequeat, collata cum edicto Aproniani simillimo et aequali. Equidem si quas eius generis mendas certo deprehendere mihi visus sum, a tollendis eis non semper abstinui commode magis quam religiose.

II. VITIA EXEMPLARIVM THEODOSIANI INTEGRI.

Exemplaria Theodosiani integri, quae aut ex parte supersunt ipsa aut per propagationem suam nobis innotuerunt, magnopere discrepasse non est verisimile, cum illa, scilicet libri *RVTW*, maiusculis scripta omnia infra saec. VII vel ad summum VIII non descendant, epitomae autem tam Alariciana quam Iustiniana factae sint saeculo sexto incipiente, intervallum igitur inter exemplaria ea et ipsam compilationem a. 438 absolutam non ita magnum intercedat. Nihilominus non sine causa in gestis senatores vota faciunt, *ne interpolentur codices*, et curam agunt, ut exemplaria emittantur publica auctoritate munita. Nam nos quoque, quamquam longe maxima pars constitutionum ad nos pervenit ope exemplaris unici, ubi pluribus utimur, hic illic deprehendimus lectiones ita diversas, ut quae differunt etsi ad interpolationem raro accedunt, tamen meros calami errores exsuperant. Subiecimus elenchum potiorum lectionum variarum eius generis, scilicet locorum, in quibus graviore differentiae intercedunt inter libros *R* et *V* (quibus addi poterunt quae de differentiis inter *V*¹ et *V*² exposuimus p. LIV) et *T* et *W* epitomasque duas Gothicam (in hac infra videbimus inesse posse lectiones archetyporum plurium) et Constantinopolitanam. Explebuntur quae hoc loco composuimus cum per ea quae infra exponuntur de differentiis codicum Breviarii, ubi passim redeundum erit ad has antiquiores, tum praesertim per tractatum subiunctum de libro XVI diversa ratione tradito. Auctoritatis haec exemplaria omnia pariter esse iudico; certe nobis non datum est in tanta variarum lectionum eius generis paucitate communio errorum quatenus perveniat stabilire et horum librorum parentelas et dignitatum gradus definire. — Prior ordo lectiones sistit quae verae sunt vel videntur esse, posterior corruptas.

2, 8, 18 = 8, 8, 3, *1 = 11, 7, 13 instinctu *T* (2, 8, 18) instituto (8, 8, 3 *R* et brev. praeter *C*)
V (11, 7, 13) brev. (8, 8, 3 *C* solus)

5, 7, 2, 3 transduxerat *Sirm. T*
 11 si in ea *Sirm. T Iust. (RM)*

0, 7, 2, 4 post *R*
 0, 35, 3, 9 munera *Iust.*
 8, 5, 8, 1 idem a *R Iust.*
 8, 5, 9, 1 idem a *R*
 8, 5, 10, 1 idem a *R*
 8, 7, 10, 7 conplati ualent n̄p et uictore *R*
 8, 18, 9, *1 non extantibus *Iust.*
 9, 1, 12, 2 accusatis *V*² *NYBOC Iust.*
 9, 1, 19, *2/3 supplicia fugienti sponte fingenti *T*

transuexerat brev. *Iust.*
 in ea qua (quam *H*) *HO Iust. (C)*, in
 ea qui *S*, si in ea qua *NBGE CXPLM*
 om. *T Iust.*
 onera munera *R*
 idem a et iulianus c̄ *T*
 idem a et c̄ *T*
 idem a et c̄ *T*
 constp ualano et ualente aa *T*
 extantibus brev.
 accusantis *V*¹ *E*
 suplicio contenti *O*, supplicia fugi-
 enti *V*¹ et marg. *Y*, sponte fingenti
*V*² brev. (rel.)

9, 1, 19, *3	secreto (-ta V ¹) mandatis V ¹ OY (<i>marg.</i>)	secretisque mandatis V ² brev. (<i>praeter</i> OY <i>marg.</i>)
9, 10, 1, 8	repugnantibus V, regnantibus G ^v	resistentibus brev. (<i>praeter</i> G ^v) Iust.
9, 10, 4, 5	pronuntiandum VT brev. (<i>praeter</i> O)	pronuntiatum O Iust.
9, 12, 2, *1	nec requiri TV (<i>schol. p. LIV</i>)	nam requiri V (<i>text.</i>) et brev.
9, 16, 1, 1	idem AAA. T	idem AAA. Tatiano V <i>interpolans</i>
9, 19, 4, *18	praeserit V brev. (<i>praeter</i> E ^v)	praeterit TE ^v
9, 40, 18, 2	notos brev. Iust.	nostros V
9, 45, 4, 5	inter T(?)HOELQ ^b Iust. (<i>Graeci</i>)	iter VNGXCPMQ ^a SK
6	quem VHNEXCS, quam PMLQK	quod TQ ^b
7	sive in domibus VHNGEOXCS	om. TPMLQK
11/12	manere uel uescere] <i>Graecus</i> , manere uel uespere TQ	mane uel uespere V brev. (<i>praeter</i> H[?]Q)
10, 9, 1, 1	florianum T Iust.	florentinum V
10, 10, 17, 1	panhellenio brev.	pallio V
10, 20, 18, 9	exceptorum sextum de scrinio Iust.	om. V
11, 7, 10, 3	interdicto l. gem. T	om. V
11, 8, 2, 4	mediolano T Iust.	om. V
11, 29, 1, 2	debes V (<i>text.</i>)	non debes V (<i>schol. p. LIV</i>)
11, 36, 1, 5	facinora brev.	crimina V
11, 39, 7, 4	prompserint Iust.	promiserint V brev.
12, 1, 101, 3/4	transferri [fortasse . . . referri] sina- tur Iust.	[] om. V
14, 3, 13, 1	idem aa. V	imppp. ualent. ualens et grat. aaa. W
14, 3, 21, 1	[idem AA. et T]heodosius A. T	idem AAA. V
14, 4, 3, *6	curias VT	curiales W
14, 7, 1, 1/2	de (om. N) retrahendis VNHOE	de trahendis WGXPMLS
15, 1, 52, 3	reparanda regiae Iust.	reparandae gratia VW

Libri XVI crisis seorsum tractanda est. Nam ad codices integri corporis, qui eius partes exhibent:

V, in quo deficiunt loci tres 4, 6 . . . 5, 15 — 5, 66 . . . 8, 1 — 10, 12 . . fin.

W ad 2, 23 . . . 29 — 3, 1 . . . 5, 3 — 5, 11 . . . 25 — 5, 52 . . . 58 — 6, 4 . . . 7

T ad 10, 24 usque ad finem

solitaeque excerpta Alaricianae et Iustinianae accedunt textus tres coniuncti quidem omnes cum breviario Alariciano et id repraesentantes quatenus pervenit, sed praeterea derivati ex codice Theodosiani integri:

E, qui codex unicus ex iis qui supersunt librum XVI integrum exhibet nec paucas constitutiones solus servavit. Titulorum dispositionem, quae a vera non multum recedit, supra p. XC proposuimus.

YDO cum Hincmaro supra p. LXXXVIII seq. vidimus descendere ex archetypo eodem, scilicet ex codice simili nostri E, nam cum aliquoties (16, 6, 4, 15), raro tamen vera habeant, ubi errat E, passim in erratis ibi quoque, ubi V veram lectionem habet (ut 16, 2, 38, 5 — 16, 2, 44, 3 — 16, 11, 1, 2) cum E consentiunt, nusquam opinor (nam 16, 2, 10, 6 et 16, 2, 16, 3 coniecturae videntur subesse) verum proponunt contra VE consentientes. — Ipsi non magnopere differunt; praestat modo Y (16, 2, 41, *1), modo D (16, 8, 28, *2), modo O (16, 2, 8, 2 — 16, 2, 34, 6 — 16, 5, 4, 5 — 16, 5, 52, 4).

L quae habet non multa item sumpta esse ex exemplo nostri E simili probabile est propterea quod 16, 11, 1, 3 veram lectionem *agitare* ex Breviario derivatam codex coniungit cum falsa libri E *iudicare*. Attamen habuit qui haec excerpserit exemplum nostro E praefarendum, scilicet immune ab hiato libri E 16, 5, 3, 4.

Communem originem librorum E et YDO declarant adhaerentes Theodosiano constitutiones Sirmondianae tam in libro E quam in tribus aliis.

Praemittimus hic quoque laterculum locorum plus minus discrepantium similiter ordinatum, ut priorem locum obtineant lectiones verae, posteriorem corruptae.

16, 1, 2, 7	deitatem] <i>VEL</i>	ueritatem <i>YDO</i>
16, 2, 3, *2	promulgationem <i>VE</i>	obligationem <i>YDO</i>
16, 2, 7, 1	et ypodiaconi <i>V</i>	prbri diac <i>E</i>
16, 2, 8, 2	et uos <i>VE</i>	et fundos <i>O</i> , fundos <i>YD</i>
16, 2, 9, 1	proc. aethiopiae <i>V</i>	proc. asiae <i>E</i>
16, 2, 10, 4	tabernaculis <i>VE</i>	tabernis <i>YDO</i>
6	cuncta <i>VE</i>	remota <i>YDO</i> probabiliter
16, 2, 16, 3	gloriari <i>V</i> <i>YDO</i> fortasse ex coniectura	gloria <i>V</i> <i>E</i>
16, 2, 19, 4	finitos <i>VE</i>	praefinitos <i>YDO</i>
16, 2, 23, 3	obtinendus est <i>WL</i> <i>Brev.</i> (in his <i>YDO</i>)	obtinendi sunt <i>VE</i>
16, 2, 27, 4	curatore si <i>W</i>	curatores si <i>V</i> , curatores <i>E</i>
*8	adire <i>WE</i>	adita <i>V</i>
16, 2, 28, 1	de <i>W</i>	om. <i>VE</i>
4	ageret <i>W</i>	agere <i>VE</i>
16, 2, 30, 4	his quibus ecclesia <i>VE</i>	ipsius <i>YDO</i>
16, 2, 34, 6	ii <i>V</i>	uic <i>E</i> , aug. <i>O</i> , om. <i>YD</i>
16, 2, 38, 5	ab aduocatis <i>V</i>	ab aduocatos <i>E</i> , per aduocatos <i>YDO</i>
16, 2, 39, 1	theodoro ppo ii <i>Sirm. brev.</i> (<i>XC soli</i>)	theodoro ppo (om. ii) <i>VE</i> <i>brev.</i> (reliqui)
2	et <i>Sirm. brev.</i>	om. <i>VE</i>
16, 2, 40, 5	fuisse <i>Sirm. E</i>	fuisse <i>V</i> <i>O</i> , fuisse <i>V</i> <i>YDO</i> <i>Iust.</i>
16, 2, 41, *1	laudabilis <i>VEY</i> <i>a</i>	illaudabilis <i>Y</i> <i>DO</i> , miserandae <i>Sirm.</i> (<i>interpolans</i>)
*8	humilitatis <i>EYD</i>	utilitatis <i>V</i> , calamitatis <i>O</i>
16, 2, 44, 3	fulciuntur <i>Sirm. V brev. Iust.</i>	funguntur <i>EYDO</i>
16, 4, 5, 5	unumquodque <i>W</i>	unumquodque <i>VE</i>
16, 4, 6, 2	subfultis spretis <i>V</i>	subfultis spractis <i>W</i> , subfultis preter <i>E</i>
*2	legis <i>W</i>	lis <i>E</i> (<i>def. V</i>)
16, 5, 2, 1	adeo <i>W</i>	om. <i>E</i> (<i>def. V</i>)
4	sane <i>W</i>	om. <i>E</i> (<i>def. V</i>)
16, 5, 3, 3	his quoque ... segregatis <i>WL</i>	om. <i>E</i> (<i>def. V</i>)
16, 5, 4, 4	falso <i>EDO</i>	falsa <i>Y</i> (<i>def. VW</i>)
5	iudicium <i>EO</i>	iudeorum <i>YD</i> (<i>def. VW</i>)
16, 5, 11, 5	parietes <i>W</i>	pariter <i>E</i> (<i>def. V</i>)
16, 5, 12, 7	eaedem <i>W</i>	eadem <i>E</i> (<i>def. V</i>)
16, 5, 20, 1	uicis <i>W</i>	uicinis <i>VE</i>
4	latentiora <i>W</i>	latiora <i>V</i> , latior <i>E</i>
16, 5, 25, 1	impp. arc. [ot Hon.] <i>W</i>	idem AAA. <i>VE</i>
*4	testandi <i>E</i>	sectandi <i>V</i>
16, 5, 30, 5	vel locis [huiusmodi ... vel locis] pri- vatis <i>Iust.</i>	[] om. <i>VE</i>
7	finibus <i>Iust.</i>	linibus <i>E</i> , om. <i>V</i>
16, 5, 38, 5	laqueos non eundat et si turbae <i>E</i>	om. <i>V</i>
16, 5, 40, *7	liberalitate et successionis ... veni- ente <i>Iust.</i>	liberalitatis et successionis ... veni- entes <i>VE</i>
16, 5, 46, 4	tepuisse <i>E</i>	efuisse <i>V</i> , cepisse <i>Sirm.</i>
16, 5, 52, 4	catholicae se a qua <i>E</i>	catholicis ea qua <i>V</i> , catholice sectae a qua <i>O</i> , catholicae sectae quos <i>YD</i>
16, 5, 54, 4	contractus <i>W</i>	om. <i>VE</i>
16, 5, 58, 2	quibus <i>W</i>	quas <i>VE</i>
16, 5, 60, 6	iun. <i>EYO</i>	iul. <i>V</i>
16, 5, 63, 1	proc. africae <i>E</i>	om. <i>V</i>
16, 5, 65, 20	ascodrogitae <i>Iust.</i>	ascodrogitae <i>VE</i>
16, 5, 66, 6	et sacrilegii <i>Ephe. Iust.</i>	sacrilegii <i>VH</i>

16, 6, 2, *3	comprehendet <i>L</i>	comprehendit et <i>E</i> (<i>def. V</i>)
16, 6, 4, 5	sacrosanctum <i>E</i>	sacrosanctum semel apud catholicos traditum <i>YO</i> (<i>def. VD</i>)
5	quae ne <i>YO</i>	quae <i>E</i> (<i>def. VD</i>)
15	deprauationis implicuit ac reuerti <i>YO</i>	deprauitatis in iudicantis ac reue- rentie <i>E</i> (<i>def. VD</i>)
*22	stilichone ii et anthemio <i>WEYD</i>	stilichone et aureliano <i>O</i> (<i>def. V</i>)
16, 8, 2, 7	gallicano et symmacho <i>V</i>	gallicano et basso <i>E</i> (<i>interpolans</i>)
16, 8, 28, *2	potuerit <i>VED</i> ^a	poterit <i>O</i> , potuerint <i>YD</i> ^b
16, 10, 3, 2	eruenda <i>E</i>	erudienda <i>V</i>
16, 11, 1, 2	agitare <i>V brev.</i>	iudicare <i>EYDO</i> , agitare iudicare <i>L</i>
16, 11, 2, *1	credulitas <i>ELYDO</i>	fidelitas <i>T</i> (<i>def. V</i>)

Hic cum iudiciis latiora spatia data sint, codices duos *V* et *E* (cum adseclis *YDOL*) descendere ex eodem exemplari demonstrant errores utrique communes 16, 2, 23, 2 — 16, 5, 20, 1. 4 — 16, 5, 25, 1 — 16, 5, 30, 5 — 16, 5, 40, *7 — 16, 5, 54, 4 — 16, 5, 66, 6. Auctoritas utriusque exempli eadem fere est, cum verum modo seruet *V* contra *E* (16, 2, 44, 3 cet.), modo *E* contra *V* (16, 2, 41, *8 — 16, 5, 30, 7 — 16, 5, 63, 1). Reliqui textus, scilicet duorum exemplarium integrorum fragmenta *TW* et epitomae duae Gothica et Iustiniana, omnes inter se nullo, qui quidem nobis appareat, nexu coniunguntur, cum interpolationes si quae in iis reperiuntur, ut 16, 11, 2 in *T*, in reliquis non redeant.

III. VARIA LECTIO IVSTINIANA.

Cum arte, ut supra p. LVIII c. IV exposuimus, Theodosiani crisis coniuncta sit cum crisi codicis Iustiniani, illius editio Haencliana eo vel maxime laborat, quod quae de Iustinianis lectionibus Haenclius afferre potuit universa fide carent. Iam postquam Paulus Krueger Iustiniani corporis recensionem iustam et apparatu idoneo instructam paravit, nos quae ad nostra pertinent inde mutuati sumus retentis ubi res requirebat codicum a Kruegero adhibitorum notis vocabulo *Iust.* intra parentheses () vel [] postpositis. Exceptis iis locis quos Triboniani auctores consulto mutaverunt plerumque a textu archetypi a Iustinianis usurpati facile secernendis lectiones Iustinianae optimae esse solent, nisi quod inscriptiones ab ipsis compilatoribus non raro breviae sunt, subscriptiones autem praesertim in tribus postremis libris culpa librariorum raro in codicibus nostris reperiuntur recte et plene traditae.

IV. VITIA BREVIARII ARCHETYPY.

Epitomen breviarii Gothicam quatenus pervenit textum repraesentare neque interpolatum neque mutilatum dixi supra p. XXXVI, male immemor unius quae exceptionem fecit constitutionis 16, 7, 3; eius enim libri Alariciani ad unum omnes non habent nisi caput primum. Praeterea tamen eos quoque locos, quos Gothici prudentes inutiles iudicabant, non sustulerunt adnotantes solummodo haec se non exposuisse. — In interpretatione errores graviore libris omnibus communes reperiuntur quidem (p. XXXVII), sed admodum raro. Etiam in textu constitutionum raro occurrunt similes mendae libris non variantibus et propterea referendae aut ad Theodosiani exemplum ab Alaricianis usurpatum aut ad archetypum Breviarii:

- 3, 1, 2, 7 certa] *fr. Vat.*, id certa *Brev.*
- 3, 30, 6, 9 mutandum] *T*, mutilandum *Brev.*
- 8, 18, 9, *1 non extantibus] *Iust.*, extantibus *Brev.*

Indicem rubricarum, quem supra p. 5—25 ad libros *NABOLIS* expressimus, non translatum esse ex codicibus, quos Alariciani periti adhibuerunt, vel inde intellegitur, quod universum Breviarium puriter complecti solet neque ullo loco Breviario nostro antiquiora subministrat. — Mendae quaedam et additamenta Indicis exemplaribus plerisque communia redeunt item in rubricis, quales eas exhibent ipsius Breviarii exemplaria multa:

- rubr. 4, 20 *qui bonis*] Brev. libri *CPMQ* et Burg.; *quibus bonis* Indicis exempla omnis et Brev. *HNDOELSK* et fere *BG*.
 rubr. 9, 18 *ad legem Fabian.* add. *hoc est qui filios involant* tam Indicis ex. omnia quam Breviarii pleraque.
 rubr. 9, 35 *de quaestionibus* Ind. et Brev. exemplaria pleraque, *de quaestionibus imperatorum* Indicis ex. *NL* et Brev. ex. *GE*; erroris causa est primae constitutionis vocabulum primum male cum rubrica coniunctum.
 rubr. 9, 37 *de abolitionibus* add. *abolitio est oblitio obiecti criminis* tam Indicis exemplaria pleraque quam Breviarii.
 rubr. 11, 30 *consultationibus*] Theod. integer, *consolationibus* Indicis exempla fere omnia similiterque Breviarii.

Ex corruptelis his adnotata ad 11, 30 adscendere potest ad ipsos Alaricianos; reliquae antiquissimae omnes utrum ex Indice in textum migrarint an ex textu in Indicem, neque liquet neque refert.

V. VITIA EXEMPLORVM BREVIARII.

Venimus ad differentias quae intercedunt inter codices quos habemus Breviarii Alariciani. Equidem de ea re quid sentiam, in universum supra iam in codicum descriptione indicavi, scilicet distribuendos eos esse in familias duas, meliorem comprehendentem libros nostros *OAHNEBG*, sed in exemplaribus omnibus, maxime in tribus *EBG* contaminatam cum altera, deteriore complexam libros *XCPMLSQK 14. 16. 17*. Haec librorum condicio sane perplexa ut pateat, laterculum subiei locorum selectorum difficiliorum ita ordinatum, ut prior ordo lectionem habeat quae mihi vera videtur veriorive propior et in textum recepta est, posterior lectiones corruptas suppressis passim minoribus differentiis, adscriptis ad singulas auctoritatibus. Apparebit inde ibi, ubi a breviario solo pendemus, codicibus eius discrepantibus navigari in aquis turbidis nec raro, praesertim in minoribus, de pristino textu posse dubitari; sed apparebit item ab antiqua inde aetate multis locis extitisse lectionem duplicem, praestare in universum classem illam priorem, sed ut persaepe unus alterve eius liber cum deterioribus faciat, classem posteriorem rarius, non paucis tamen locis veriora retinuisse. Hoc laterculo via aperietur ad iudicia instruenda de singulis codicibus et deinde in universum de Breviarii textu, quae sequuntur. Eiusmodi enim fundamentum requirere videntur codicum Breviarii affinitates perturbatae et commixtae.

1, 2, 4, 3	p̄p <i>NBMS</i>	data <i>G</i> , datur <i>A</i> , p̄p data <i>L</i>
1, 3, 1, 3	sive ille . . . 8 terreri] <i>NABGL</i>	om. <i>MS 14. 16</i>
1, 4, 3, 1/2	papiniani <i>GMS</i>	papiani <i>NABL</i>
1, 5, 3, 3/4	sententiam a iure <i>NBG</i>	sententia (-tiam <i>A</i>) maiore <i>AMLS</i>
1, 16, 7, *10	apud comites <i>ABMS</i>	apud cunctis <i>L</i> , apud comites cunctos <i>G</i> , quae cunctis apud cōm <i>N</i>
1, 16, 9, *4	ludicris <i>NAM^bS</i>	lucris <i>BGM^a</i> , in decretis <i>L</i>
2, 1, 8, 4	paruulae casae <i>PM</i>	paruulae causae <i>NABGOLS</i>
2, 1, 10, 6	more <i>AO Iust.</i>	iure <i>NBGPMLS</i>
*6 (int.)	qui <i>BGOPML</i>	qui <i>NAS</i>
2, 2, 1, 8	lecta <i>PMSⁱ</i>	data <i>O^aN</i> , lecta dat̄ <i>ALS^a</i> , electa data <i>NBG</i>
2, 3, 1, *1	rei <i>NABGOPM</i>	rei causam <i>LS August. (p. CV)</i>
2, 4, 3, 2	luendum <i>NABGPS</i>	soluendum <i>OML cum interpretatione</i>
2, 4, 4, *4 (int.)	sperauerit <i>Sang. NABGOL</i>	supplicauerit <i>PMS</i>
2, 8, 19, *1	septeno <i>TBGE^p</i>	septimo <i>NP^aMLS</i>
2, 9, 3, *1	non solum inuratur <i>TPML</i>	non solum minoratur <i>NBGES</i>
*7	probino <i>TNL</i>	paulino <i>BPMS</i> , priminio <i>G</i> , firmino <i>E</i>
2, 10, 5, *3	accepta <i>NGOPMS</i>	data <i>B</i> , dat̄ acc̄ <i>Eⁱ(?)L</i> , om. <i>Eⁱ</i> , lectum vel acceptum <i>E^v</i>
*5 (int.)	sibi <i>NBGPMS</i>	solum sibi <i>L</i> , sibi solum <i>E</i>

2, 10, 6, 4	filii familias <i>BGOE</i>	filii filias <i>NPMLS</i>
2, 11, 1, 1	in <i>NBGOS</i>	sine <i>EPML</i>
2, 12, 1, 6	et ad heredes <i>NBGOES</i>	heredes <i>PML</i>
7	uoluerint <i>NBGOE Iust.</i>	om. <i>PMLS</i>
2, 12, 2, 4	si quid <i>NGOE</i> , sicut <i>S</i>	si quod <i>BPML</i>
2, 12, 6, 1	andromacho <i>BPMLS</i>	andronico <i>NGOE</i>
2, 12, 7, 8	reflante <i>NOE</i>	non flante <i>PMS</i> , refragante <i>L</i> , reclama- mante <i>BG</i>
*5 (int.)	domino <i>NBOS</i>	in domina <i>EGPML</i>
2, 14, 1, *1	ac ne <i>NBGOEPM</i>	accionem <i>LS</i>
*7	libellis <i>NBGOE</i>	possessoris <i>PMLS</i>
*9	euitare <i>EPMLS Iust.</i>	euertare <i>O</i> , hereditate <i>B</i> , euitare uel hereditate <i>G</i> , certe <i>N</i>
*17 (int.)	prolatis <i>BG</i>	probatis <i>NEPMLS</i>
2, 15, 1, *2	eis <i>O</i>	reis <i>BGPMLS</i> , rei <i>NE</i>
*3	is <i>BGOS</i>	is qui <i>EPML</i> , om. <i>N</i>
*5	adstere <i>NBGOE^v</i>	adstere <i>E^vPMLS</i>
2, 16, 2, *11	constantino a. iiii et licinio <i>O cum Iust.</i>	constantino a. uiiii et constantio c <i>NB EPMLS</i> , constantino a ^u uc <i>G</i>
*15 (int.)	pro aetatis infirmitate <i>NE^vPMLS</i>	proprietatis (pro pietatis <i>G</i>) infirmi- tate <i>BGOE^a</i>
*27 (int.)	transeat actionem <i>OEPMLS</i>	transactionem <i>NBG</i>
2, 17, 1, *2/3	legitimae aetatis <i>NBGOE</i>	aetatis <i>PMLS</i>
2, 19, 4, 2	sit <i>NBGO</i>	suis <i>EPML</i> , suis sit <i>S</i>
2, 23, 1, 18 (int.)	contra quam <i>NBGEL</i>	contrarius <i>PM</i> , quam <i>S</i>
2, 24, 1, 7	iuris <i>NBGE^vPMLS</i>	in se iuris <i>OE^v</i>
2, 25, 1, 12	et inuigila ne scripsi coniectura	et inuigilant <i>E</i> , et inuigilante <i>PML</i> , et inuigilante te <i>O</i> , et in uigilia ne <i>N</i> , et inuigilandum ne <i>BG</i> , sed inuigilans <i>S</i>
2, 29, 1, 1/2	quidam <i>NBGOE</i>	quam <i>OPMLS</i>
2, 31, 1, 4/5	actoriue <i>OE^v</i>	actoreue <i>L</i> , auctoriue <i>S</i> , auctor ipse <i>N</i> , aciniui <i>E^v</i> , ue <i>BGCPM</i>
*5/6	commodet a domino <i>NOE</i>	commodata domino <i>C</i> , commodata a domino <i>BG</i> , commodatam dominus <i>PMLS</i>
2, 33, 1, 1	agentem <i>OCPMLS</i>	actorem agentem <i>NBGE</i>
2, 33, 3, 2	constitutorum <i>NGOC Puh. (2)</i>	constituti <i>BEPMLS</i>
3, 1, 2, 4/5	possessionem <i>NBGOEPM cum fr. Vaticanis</i>	p. amittit <i>CL</i> , p. perdat <i>S</i>
3, 1, 9, 3	theodosio ui a <i>PMS</i>	honorio x et theodosio ui aa <i>NBG OEC</i>
3, 2, 1, *2	constantino <i>NBOEXC</i>	theud <i>GPMLS</i>
3, 5, 2, *1	sponte <i>BGOE^vC</i>	sponso <i>E^vNPMLS</i>
3, 5, 11, 5	undecimi metas <i>PM</i>	undecimum aetas <i>NBGE^a(?)L^aS</i> , un- decimum annum aetas <i>C</i> , undeci- mum aetatis <i>OL^b</i> , undecimo dic aetas <i>E^b</i>
3, 5, 12, 2	inierit <i>OECPMLS</i>	ingerit <i>NG^v</i> , finierit <i>G^v</i>
3, 5, 13, *4	donatio mentionem <i>NBGOCL^aS</i>	douationem <i>EPML^b</i>
*4	patimur <i>NCPML</i>	non patimur <i>BGOES</i>
3, 8, 2, **20 (int.)	et reliquis <i>ECPMLS</i>	om. <i>NB</i>
3, 10, 1, 16	quarti gradus <i>NOECPMLS</i>	tertii quarti gradus <i>B</i>
*7 (int.)	in quartum gradum <i>NEPMS</i>	in tertium et (aut <i>B</i> , om. <i>Bern.</i>) quar- tum gradum <i>BCL Bern.</i>

3, 11, 1, 3	pupillae <i>CPMS</i>	puellae <i>NBEL</i> , <i>om. O</i>
7/8	et cum honore abierit (habiret <i>X</i> , haberet <i>C</i>) <i>NBOEXCL</i>	haberi qui <i>PMS</i>
23	k. iul. <i>NBOELS</i>	<i>om. XCPM</i> (<i>in sp. vac. PM</i>)
3, 12, 2, *3 (int.)	uel uni uiro duas sorores habendi <i>NE</i>	uel duobus patribus unam mulierem nubendi <i>BCPMLS</i>
3, 12, 3, 2/3	sententia [qui post latam dudum legem quoquomodo absoluti sunt aut puniti si quis incestis] post-hac <i>NBOELS</i>	[] <i>om. CPM</i>
3, 12, 4, *1	constantinopoli dd. nn. (<i>om. B</i>) hono-rio x et theodosio ui <i>NBE</i>	constantinopoli (<i>sic CX</i> , constantino <i>PMS</i>) x et theodosio ui <i>CXPMS</i>
3, 13, 1, 2	dabitur <i>NBOE</i>	habetur <i>CPMLS</i>
3, 13, 3, 1	post alia <i>NBE</i>	<i>om. CPMLS</i>
3, 16, 1, *10	<i>om. NOEPM</i> [<i>hi duo in sp. vac.</i>] <i>Q</i>	iii non. mai. <i>XCL</i> , iii non. dec. <i>B</i> , iii k. iun. <i>S</i> , <i>ex interpolatione omnes</i>
3, 16, 2, 10	restat ut <i>PMLQS</i>	prestat ut <i>NBEC</i> , <i>om. O</i>
20	caelibatu <i>OECPMLQS</i>	celebrato <i>NB</i>
3, 30, 1, 1	imp. constantinus & <i>O Iust.</i>	imp. constantinus & et (iulianus <i>ins. CL</i>) & <i>NBECPMLQS</i>
3, 30, 6, *4	crescat <i>TNBOES</i>	capiat <i>PMLQ</i> , <i>om. XO</i>
*5	minoris <i>TNBOEXCS</i>	terris <i>PMLQ</i>
4, 4, 2, 9	series <i>HNBOEF</i>	regulas <i>XCPMQLSK</i>
11	humanitate <i>HNBOEXCS</i>	hereditate <i>PMLQK</i>
4, 4, 3, *1/2 (int.)	testium [erit subscriptione firman-dum unde si maiorem uel mino-rem testium] numerum se testa-tos in principio <i>HNBOES</i> (<i>in hoc minorem numerum legitur post principio</i>)	[] <i>om. CPMLK</i>
4, 4, 5, *13 (int.)	pro perfecto <i>HNBE^aC^bLS</i>	perfecto <i>E^aC^a(?)PMK</i>
4, 4, 6, 3	antiquata <i>H(?)XCPMQK</i>	antiqua <i>NBOELS</i>
4, 4, 7, 13/14	liberti muneribus electis et <i>HNBOEXCQS</i>	liberti minoribus electis et <i>PMK 14. 16. 17</i> , libertinorum relictis <i>L</i>
*11 sq.	in omni . . . sunt contenti <i>HBE</i>	<i>om. NOEFXCPMQLSK</i>
4, 8, 5, 9	de domo <i>TO</i>	e domo <i>NBK</i> , et domo <i>E^a</i> , et a domo <i>E^b</i> , et homo <i>XCPMLQS</i>
11	reperi <i>TNBOEXCSK</i>	repeti <i>PMLQ</i>
4, 8, 6, 2	necisque <i>TOC^bQ^b</i>	necisque <i>HNEXC^aPMQ^aSK</i> , nec his qui <i>L</i> , nec his quibus <i>BG</i>
7	uendenti <i>NBGOEC</i>	uendendi <i>TH</i> , et uendenti <i>FPMLQK</i> et uenditur <i>S</i>
9	uenditionis <i>THNBOEXC</i>	uenditionem <i>GPMLQSK</i>
*2/3	obliuio <i>THNBGOEXCSK</i>	abolitio <i>FPMLQ</i>
*11	negatione <i>BG</i> (<i>ex em. ?</i>) <i>Iust.</i>	negotiatione <i>HNOEXCPMLQSK</i>
*14	spoliata <i>NBGE</i> , linta <i>S</i>	hispropriata <i>FPMLQ</i> , <i>s</i> propria <i>X</i> , propria <i>HC</i> , et stipulata <i>Pithoeanus</i> (<i>p. CVIII</i>), <i>om. O</i>
*25	xu k. iun. <i>N^a Iust.</i> , k. ian. <i>HNOE</i>	xu k. mart. <i>BGXCPMLSK</i>
4, 8, 7, 6	adsignatio <i>HNBGEOEXCS</i>	adsertio <i>PMLQ</i>
4, 8, 9, *5	superscriptione <i>EFXCPMLQ</i> <i>simi-literque HNBGES</i>	prescriptione <i>O</i>
4, 13, 1, *2 (int.)	nauibis <i>HNBOECK</i>	conductoribus <i>PMLSF</i> , nauibus con-ductoribus <i>G</i>
*5 (int.)	aut <i>NBOES</i>	ita ut <i>H(?)GCPMLK</i>

4, 14, 1, *20	tantum <i>HNOEC¹XS</i>	tamen <i>C¹</i> , om. <i>GPMLQ</i>
*5/6 (int.)	seu de decennio <i>HNEC¹</i>	om. <i>GO¹PMLSK</i>
4, 18, 1, 14	cautionis <i>NDBOEXCQS</i>	auktionis <i>G^v</i> , cautione <i>G¹PMLK</i>
*10 (int.)	similiter <i>NDBOEXCPMLQK</i>	simpliciter <i>GS</i>
4, 19, 1, 2	leges (legis <i>DBOECX</i> , legum <i>Pithoe- anus</i> [p. <i>OIX</i>]) solutionum (sic <i>XS</i> , solutionem <i>reliqui</i>) <i>HNDB OEFXCS</i>	locis solutionum <i>PMLQK</i> , per locis solutionem <i>G^v</i> , legis per solutio- nem <i>G¹</i>
4, 20 rubr.	qui bonis <i>CPMQ Burg.</i>	quibus bonis <i>HNDOELSK</i> , de qui- bus <i>BG</i>
4, 22, 1, 9	qui quolibet pacto <i>HNBGOE</i>	quolibet pacto qui <i>PMLQSK</i> , quo- libet pacto <i>DXC</i>
4, 22, 2, 8	iurgandi <i>HNDOEQ Iust.</i>	ingrandi (-dis <i>X</i>) <i>BG¹XCPMLSK</i> , mi- grandi <i>G^v</i>
*7 (int.)	causa <i>HNDBGEO¹S</i>	cura <i>O¹PMLK</i>
4, 22, 3, 9/10	quos in tantum furorem prouexit audacia <i>NDOEXO</i> similiterque <i>BG</i>	quos tanti furoris prouexit audacia <i>H(?)</i> , quos in tantum furor pro- uexit audaciae <i>PMLQSK</i>
*7	expectare <i>HNDBGOE</i>	om. <i>XCPMLQSK</i>
4, 22, 4, 6	consulere <i>HBG¹OECPMQSK</i>	consoluere <i>NG^v</i>
4, 22, 6, 3	obrepticia petitio <i>HNDOEF Iust.</i>	obreptio petitio <i>CX</i> , obrepta petitio <i>G¹PMQSK</i> , subreptio <i>BG^v</i>
4, 23, 1, 1	arc. et honor. <i>HOECPLQSK</i>	honor. et theod. <i>NBG</i>
5, 1, 1, 3	porriguntur <i>HNBG^vM¹OEC</i>	corriguntur <i>G¹PM¹LS</i>
5	agnatione(m) <i>NBG^vOECPLS</i>	actione <i>HG¹</i>
*18 (int.)	hic de iure addendum <i>GPMLS</i>	om. <i>HNBE¹C</i>
5, 1, 2, 5	praefectum urbis <i>CPML</i> , publicum <i>S</i>	praefectum <i>HE</i> , <i>p̄m N</i> , <i>p̄p̄o BG</i>
*3	quibus <i>HBGOE</i>	qui <i>NCPMLS</i>
5, 1, 3, *1	genitoris (-res <i>L</i>) <i>HNOE</i> , genitos <i>B</i>	geniti <i>GCPLMS</i>
5, 1, 4, 2	reliquerit . . . nepotes <i>HNBG¹O ECPML</i>	om. <i>G¹S</i>
*11 (int.)	auunculis . . . 11 bonis <i>HGECPMLS</i>	om. <i>NB</i>
5, 1, 5, *1	iam <i>H(?)NOL</i>	etiam <i>BG^vE</i> , in <i>G¹PS</i> , om. <i>M¹O</i>
5, 1, 7, *2	omnibus reliquis <i>HNOE¹</i>	contra omnes reliquos <i>BGCPMLS</i> , contra omnibus reliquis <i>E¹</i>
*7	lata (-tam <i>B</i>) <i>HNBGE</i>	hac <i>O</i> , laxa <i>CPML¹S</i> , laxata <i>L¹</i>
*9	romae <i>HNBOEL</i>	om. <i>GCPMS</i>
5, 1, 8, 3	sorore <i>HBGOEXPMLS</i>	sexore <i>O</i> , sessore <i>N</i>
12	filiae (filiam uel <i>H</i>) filios <i>HNBEXC</i>	filios uel filias <i>O</i> , filiasque <i>G</i> , filiumue uel filiam <i>PMLS</i>
5, 1, 9, 16	ab intestato [hereditas et lege pro- posita divulgatur omuem huius- modi spem successionis quae ab intestato] deferetur <i>HNBGOE</i>	[] om. <i>XCPMLSQK 14. 16. 17</i>
*5/6	tauro et qui fuerit nuntiatu <i>HN</i>	tauro et felice <i>BGOEXCPMSQK</i> <i>14. 16. 17</i> , felice <i>L</i>
5, 6, 1, 2	comitatensibus <i>NXCS</i> , comitacen- sibus <i>PML</i>	comitantibus <i>HBGE</i> , om. <i>O</i>
5, 7, 2, 5	humanitati (-te <i>GE</i>) sit <i>Sirm. TG OEXCLK</i> , humanitatis id <i>PMS</i>	humanitatis sit <i>HNB</i>
11	si in ea <i>Sirm. T Iust.</i>	in ea qua (qui <i>S</i>) <i>HOS</i> , si in ea qua <i>NBGEXCPLMK</i>
5, 8, 1, 2	amisisse <i>BGOEC</i>	amissae <i>NPMLS</i> , amissa <i>H</i>
*7 (int.)	addicti <i>HNBGEM¹L</i>	adicti <i>M¹</i> , adiecti <i>XCPS</i>
5, 9, 1, 3	ad robur <i>HNBGOE</i>	om. <i>XCPMLSK 14. 16. 17</i>

5, 18, 1, 18 *2	praedium <i>HBOCPMLS</i> monaxio et plinta <i>NOE</i>	precium <i>G^v</i> , praeiudicium <i>NG¹E</i> maximo et plinta <i>HBGCPMS</i>
7, 1, 1, 1	barbaris <i>RC Iust.</i> , barbarus <i>PMLS</i>	cum barbaris <i>HNBGOE</i>
8, 2 rubr.	logografis <i>RHNA (lat.)</i> et censualibus (cons- <i>N</i>) <i>RN</i>	olografis <i>BGEXCPMLS, om. O</i> et cens. id est scribis <i>BGCPMLS</i> , id est scribis et cens. <i>E</i>
8, 2, 5, 1	arc. et honor. <i>RHNGOE</i>	arc. et theodosius <i>CPMLS</i> , hon. et arcad. et theodosius <i>B</i>
8, 5, 59, 1	idem <i>RT pleni</i> (= arc. et hon.), <i>item</i> <i>OE</i>	imp. constant <i>BCPMLS</i> , imp. arcad et honōr <i>HNG</i>
8, 8, 3, 1	idem <i>R plenus</i> (= grat. ual. et theod.), <i>item OE</i> dominicum rite <i>RHNBOE Iust. cum</i> <i>ll. gem.</i>	imp. ualent et ualens <i>CPMLS</i> , imp. p grat ual et theod <i>HNBG</i> dominicum recte <i>GX</i> , dominicum e ritu <i>C</i> , dominicum merito <i>PMLS</i>
2	conventionum <i>RNOECPMLS</i>	conventionumque <i>HBG</i>
4	delectos <i>RHOE¹CPMLS</i> , delictos <i>N</i>	electos <i>HBG</i> , edictos <i>E^v</i>
*1	instinctu <i>C cum ll. geminis (supra</i> <i>p. CXXI)</i>	instituto (vel -tum) <i>R plenus, item HN</i> <i>BGOECPMLS</i>
*2	dat <i>NE</i> , pp data <i>G¹</i> , populo data <i>G^v</i>	pp <i>RHBOCPMLS</i>
8, 12, 1, *14/15	mobilis [ex uoluntate traditam dona- toris vel si immobilis] abscessu <i>RHBGOECPM</i>	[] <i>om. NLS</i>
8, 12, 9, 1	idem aa. (= hon. et theod.) <i>R plenus</i> et <i>O</i> , idem aa hon et theod imp <i>E</i>	imp. hon et theod aa <i>HNBGCP</i> <i>MLS</i>
8, 13, 2, 6 (int.)	hic de iure requirendum de reuo- candis donationibus <i>ECPMLS</i>	<i>om. HNBG</i>
8, 18, 1, 14 23	debebit <i>RHOES</i> inpigre <i>RHBG¹OCPMLS</i> facere <i>RHNBGOEC</i>	debet <i>NGBC</i> , habebit <i>PML</i> integre <i>N</i> , integra re <i>G^v</i> , in pignore <i>E</i> facile <i>PML</i> , fale <i>S</i>
8, 18, 2, 5	liberos suos <i>RHNBGOEC</i>	suos filios <i>PMLS</i>
8, 18, 7, 10	amittit <i>RHNBGOEXC</i>	habe(a)t <i>PMLS</i>
12	illis <i>RH(?)BOEXC Iust.</i>	illius <i>NGPMLS</i>
8, 18, 9, 12	delatae <i>NXCS Iust.</i>	debitae <i>HGEFML</i> , uel debitae uel dilatae <i>O</i> , debitum dilate <i>B</i>
**1 (int.)	aduixerit <i>HBGOE</i>	uiserit <i>NCPMLS</i>
8, 19, 1, 1	idem <i>EB</i>	imp. theod. et ualent. <i>HNGOCPMLS</i>
9, 1, 3, 1	intendendi <i>V</i>	intentandi <i>OE</i> , intendandi <i>NG</i> , in- temptandi <i>PMLS</i> , intestandi <i>HBC</i>
9, 1, 9, *1	urguere <i>VNYDBGOE Iust.</i>	arguere <i>PMLS</i>
9, 1, 12, 2	accusatis <i>V¹NYDBOC Iust.</i>	accusantis <i>V¹E</i> , accusatoris <i>S</i> , accu- satori <i>PML</i> , accusandi <i>G</i>
9, 1, 18, *1	disceptioni <i>VTHNYDBGOE</i>	discussioni <i>PMLS Consult.</i>
9, 1, 19, 6	ille <i>VTHYDBOECPLMS</i>	ille his <i>N</i> , hic ille <i>G</i>
*2	supplicia fugienti sponte fingenti <i>T</i>	supplicio contenti <i>O</i> , supplicia fugi- enti <i>V¹ et margo Y</i> , sponte fingenti <i>V¹ brev.</i>
*3	secreto mandatis <i>O</i> , secreta manda- tis <i>V¹ et margo Y</i>	secretisque mandatis <i>V¹ et brev. (prae- ter OY marg.)</i>
9, 3, 3, 1	acindyno ppo <i>V et reliqui</i>	florentio rationali <i>O (cf. 9, 3, 1)</i>
9, 3, 5, 2	obseruatioque <i>VHNGOEC</i>	obseruatione(m)que <i>BG¹(?)PMLS</i>
9, 6, 2, 7 (int.)	etiam <i>NECS</i>	etiam et <i>BGPML</i>
9, 6, 3, *1	fortunas <i>VNBO</i>	fortunam <i>GECPLMS</i>
9, 6, 4, 1	aa. <i>VBG Iust.</i>	aa. ad senatum <i>NOECPMLS</i>
9, 7, 7, 6	fuerit <i>VGOECPMLS</i>	<i>om. HNB</i>
9	rufino <i>VHNBGOEU</i>	probino <i>PMS</i>

9, 7, 8, 1	adulteri(i) <i>VHNOEC</i>	de adulterio <i>PMLS</i> , in adulterium <i>BG</i>
9, 9, 1, 12	quondam amatus <i>VNOEPML Iust.</i> (<i>rel.</i>)	condam amatus <i>XS</i> , condemnatus <i>HC Iust. (praeter C)</i> , non damnatus <i>G^v</i> , quidem amatus <i>G^t</i>
9, 10, 1, 4	aut deportatione <i>VHNGOE</i>	aut deportationis <i>XC</i> , deportationis <i>PMLS</i>
18 (int.)	ut alium <i>HNGEXC</i>	ad alium ut <i>PMLS</i>
9, 10, 3, 20 (int.)	unde ui <i>NE</i>	de ui <i>HCPMLS</i> , ui <i>G</i>
9, 10, 4, 5	pronuntiandum <i>VT brev. (praeter O)</i>	pronuntiatum <i>O Iust.</i>
9, 11, 1, 1	erytrio <i>VT</i>	acrotrio <i>HN</i> , hetreo <i>E</i> , histerio <i>G</i> , eutropio <i>O</i> , et meterio <i>C</i> , emeterio <i>PMS</i> , cynidio <i>L</i>
9, 12, 2, 1	maximiliano <i>VTN</i>	maxiliano <i>O</i> , maximiano <i>PMLS</i> , ad max. aemilianum <i>C</i> , ad maximum <i>HGE</i>
*1	nec requiri <i>TV (schol., v. p. LIV) brev.</i> (<i>praeter HE^v</i>)	nam (nam et <i>H</i>) requiri <i>V (text.) HE^v</i>
9, 14, 2, 5	est enim <i>VHGOES</i>	enim est <i>TNCPML Iust.</i>
9, 15, 1, *1	enismus <i>VGOEC</i>	inismus <i>HN</i> , inuisus <i>PMLS</i>
9, 16, 3, 1	eorum est scientia punienda et seue- rissimis <i>VHNGOEC</i>	eorum licentia(m) punienda(m) et seuerissimis (<i>sic S</i> , esse uerissimis <i>PML</i>) <i>PMLS</i>
4	humanis <i>VHG^vO</i>	humanitatis <i>NG^vECPMLS</i>
5	ruentis <i>VO Iust.</i>	rore ue (ne <i>X</i>) <i>E^a(?)XC</i> , rore <i>HNG</i> <i>E^vPMLS</i>
9, 19, 4, *13	uenditiones uel <i>VO</i>	uenditiones ue (uenditionis suae <i>S</i>) uel <i>ECPMLS</i> , quo uel <i>G</i>
*19	praeserit <i>V brev. (praeter E^v)</i>	praeterit <i>TE^v</i>
9, 20, 1, 7	ui erit <i>VTGOC</i>	fuertit <i>PMLS</i>
9, 21, 5, 3	publicatus <i>VTGO</i>	publicatum <i>ECPMLS</i>
9, 22, 1, 3	extenditur <i>VTGOE</i>	tenditur <i>CPMLS</i>
6/7	adrosert <i>VTGO^vEC</i>	abrasert <i>O^vPMLS</i>
9, 24, 1, 11	fores <i>VGOEC</i>	forte <i>PMLS</i>
9, 24, 3, *5	aut subole <i>VHGOEXC</i>	auctae subolis <i>PMLS</i>
*7 (int.)	ultra <i>HGEX</i>	ultra <i>PMLS</i> , amplius <i>C</i>
9, 25, 2, *1	uirgines uel inuitas <i>VHGEPMS</i>	uirgines uel uiduas <i>O</i> , uirgines uolen- tes uel inuitas <i>XC</i> , uirgines uel ui- duas uolentes uel inuitas <i>L</i> , uir- gines (<i>om. rel.</i>) <i>Iust.</i>
9, 27, 4, 2	esse <i>VHGOEC</i>	in se <i>PMLS</i>
9, 29, 2, 1/2	ad flauianum p̄p̄o <i>V et brev. (praeter O)</i>	simplitio uicario <i>O (cf. 9, 29, 1)</i>
9, 36, 2, 6	quia destitit <i>VCPMLS^t</i>	qui adstetit <i>ES^a</i> , qui astitit <i>HO</i> , qui astitit <i>G</i>
9, 37 rubr.	de abolitionibus <i>VO</i>	de abolitionibus abolitio est obliuio obiecti criminis <i>HGECPLMS</i>
9, 37, 2, *6	ut <i>VHGOE</i>	quod <i>S, om. CPML</i>
9, 37, 4, 10	sumptibus <i>VHGOECS</i>	bis <i>L</i> , ambis <i>PM</i>
27 (int.)	per sententiam <i>HECS</i>	praesencia <i>G</i> , sententia <i>PML</i>
9, 40, 1, 4	conspirantem concordantemque <i>VO</i> <i>ECS Iust.</i>	concordantem conspirantemque <i>HG</i> , conspirantem concordiamque <i>PML</i>
9, 40, 18, 2	notos <i>brev. Iust.</i>	nostros <i>VH(?)</i>
9, 41, 1, 1	hierium <i>VHOEC</i>	inerium <i>G</i> , egedium <i>PMLS</i>
9, 42, 10, 1	idem <i>VO</i>	grat. ualent. et theod. <i>HGEC</i> , grat. et ualent. <i>PMLS</i>

9, 42, 15, 6	quo V	quod HGOECS, om. PML
9, 42, 17, 1	com̄ ī p̄ V	comiti reṗr G, com̄ rei pub̄ C, com̄ riccimeri E, correctori rṗ H, comiti O, corporum rēp S, corporum PML
3/4	si ut nobis ingenitum est duriores casus et tristiores fortunam VH GOEC	sic ut bonis ingenitum est durior fortassis et tristior in fortuna PML, similiter S
13 (int.)	solet ad GE ^b PMS	solet a CI, solita HNE ^a
9, 48, 1, 4	consilia VHNGOECS Iust.	fidem PML
12/13	tutor esse desinat VTHNGOEXCS	tutoris se designati PM, tutoris sed signati L
14	quem VTNOEC	quae G, quod H, admodum quem S, quemadmodum PML
15	imitationem VTHNGE ^b P ⁱ CS	emendationem OE ^b P ⁱ PML
*15 (int.)	aequum HNGEC	bonum PMLS
9, 45, 4, 5	inter T(?)HOELQ ^b Iust. (Graeci)	iter VNGXCPMSQ ^a
6	quod TG ^b	quem VHNE ^b XCS, quam PMLQK
7	sive in domibus VHNGEOXCS	om. TPMLQK
8	confugas VTHNGOEXCQ	confugis PMLK, confugissent S
9	ne qui hoc VTNG ⁱ OEQS	neque qui hoc XC, neque hoc HPM, neque L, neque uilior neque qui hoc G ^v
11/12	manere uel uescere exemplar Grae- cum (μείνειν ἢ ἐσθίειν)	manere uel uespere TQ, mane uel uespere V et brev. praeter Q
*7	humanitati VOEG ^b	humanitatis HNG ^a XCPMLSQK
*10	uel circa VHNGOEXCQS	om. PMLK
**6/7	antiocho uc consule et qui fuerit nuntiatus VE ^b Q	antiocho HGC, antiocho et basso NOE ^b PMSK
10, 8, 3, 2	sine VH(?)OES	in NGCPML
10, 10, 15, 3	easdem VHNGEO Iust. (I ^a)	eadem PMLS Iust. (reliqui), ea O
10, 10, 17, 1	lydiae VO	libiae HNECPMLS, libenter G
10, 14, 1, *2	liberis VHNGOEC	filiis PMLS
*3	diem functus VOE ^a C	defunctus HNGE ^b PMLS
10, 17, 3, 2	depressos VG ^v O Iust.	deprehensos HNG ^a EC, comprehensos PMLS
8	nomine VHGOES	nominis NXCPML
*1	auctione VO Iust. (plerique)	actione NHGECPMLS Iust. (RM ^a)
10, 18, 2, 1/2	ad populum urbis constant. VHN GOECS	ad populum (om. rel.) L, urbi con- stantp (om. rel.) PM
*1	per famam VHNGOECS	spermam PML
11, 1, 15, 5	gratiano et dagalaifo HNGOCPMLS	gratiano a. et dagalaifo VE
11, 6, 1, 3	titulis VHE Iust. similiterque NO	tituli GCPMLS
*5 (int.)	a rerum domino HNGEL	harum XCPMS
11, 16, 11, 5	repetitione VHNGEC	redibitione O, refusione PMLS
11, 26, 2, 4	semel VHNO	simul GECPMLS
10	om. VHNGOEL	mediolano CPMS
11, 30, 15, 1	feri VNGOEL	om. CPMS
11, 36, 1, 12	interposita NGE ^b CPMLS	inposita VOE ⁱ
11, 37, 1, *8 (int.)	iubet tamen HNC	iubet autem G, haec tamen PM, iubet haec tamen S, tamen non iubet L
11, 39, 2, 3	potuerunt VNG	poterunt HDOEC, possunt PMLS
4 (int.)	munire GE	munere N, manere H(?)CPMLS
11, 39, 7, 4	prompserint Iust.	promiserint VHNDOE, commiserint G ^v C ^b PMS, proposuerint G ⁱ , ad- miserint C ^a , protullerint L

11,39,12,10(int.)	probatio <i>HNDEP</i> ¹	possessio <i>GCL</i> , propossessio <i>M</i>
12,1,12,10(int.)	ut <i>HGELS</i>	om. <i>NXCPM</i>
12,1,19,5	aetatis <i>VGXCPMS</i>	aetatis suae <i>HNE</i>
9	basso et ablauio <i>VHNOE</i>	basso et abundantio <i>GXCPMS</i>
12,1,47,2	condemnationibus <i>VO</i>	condemnati omnibus <i>XCPMS</i> , condemnationis (vel -nes) <i>HNGE</i>
12,1,170,2	debita <i>VHG</i> ¹ <i>O</i>	a debita <i>E</i> , ad debita <i>PMS</i> , aut debita <i>XC</i> , adhibita <i>NG</i> ^v
13,1,13,3	ultro citroque <i>VH(?)E</i>	ultroque <i>G</i> ¹ , utroque <i>NOXPMLS</i> , utrosque <i>G</i> ^v , utrobique <i>O</i>
4	nectantur <i>VHG</i> ^v <i>OE</i> ¹	mittantur <i>G</i> ¹ <i>XCPMLS</i> , teneantur <i>E</i> ^v
14,7,1,1	de retrahendis <i>VHOE</i>	retrahendis <i>N</i> , de trahendis <i>WGXC PMLS</i>
15,1,9,2	super ergasteria <i>EG</i>	supergasteria <i>V</i> , ergasteria <i>NOXOP MLS</i> , erga ministeria <i>H</i>
15,1,32,1	<i>c̄ s̄ l̄ V</i>	cons ^l <i>X</i> , cons ^s <i>CL</i> , comiti salinum <i>H</i> , com ^l (consulari <i>O</i>) siciliae <i>NGOE XCPMS</i>
15,2,7,3	ciuibus <i>V Iust.</i> , quibusque ciuibus <i>G</i>	quibusque <i>HNEXOPMLS</i> , quibuscumque <i>O</i>
16,2,35,*2	petere a quo <i>VYDOGE</i> ^v <i>XCPM</i>	pertinere a quo <i>S</i> , praeterea quod <i>HNE</i> ¹
16,7,3,4	et nominis <i>EYDON[E]NG</i> , et omni <i>H</i>	om. <i>CPMLS</i>
16,8 rubr.	[<i>E</i>] <i>YDO</i> (cf. p. <i>XC</i>) <i>HN</i>	om. <i>EGCPMS</i>

Sequuntur iudicia de codicibus Breviarii a nobis adhibitis. Loci non perscripti infra adlegati paucis exceptis in laterculo qui praecedat invenientur. — Considerabuntur primum codices ordinis melioris *OANHBGE*.

O = Oxoniensis liber fortasse inter eos, quos habemus, primum locum obtinet. Sane neque antiquitate praecellit scriptus a Guilelmo Malmesburiensi c. a. 1125 neque integritate, nam, ut supra p. LXVI exposuimus, et abiicit multa, interpretationes plerasque, item adnotationes *post alia* et *et cetera* constanter, et adsumpsit aliena plura alia ex Theodosiano integro, alia ex sylloge Sirmondiana et ipsum textum docte magis tractavit quam religiose. Subscriptiones recte servavit; in inscriptionibus pro formulis *ppo* et *pu* perpetuo substituit vocabulum *praeposito*, id quod ad singulas constitutiones raro adnotavimus. Corrupta quae essent vel Guilelmo esse viderentur is non raro aut emendare conatus est temere aut omisit (2,25,1,12 — 3,11,1,3 — 3,16,2,10 — 5,1,7,*7 — 5,1,8,12 — 5,6,1,2 — 8,2 rubr. — 9,7,8,4 — 9,8,1,6/7 — 9,11,1,1 — 9,25,2,1* — 9,42,15,17 — 9,42,17,1 — 10,10,15,3 — 11,16,11,5; cf. item 2,24,1,*7 et *gestorum* pro *actorum* 3,5,13,*6/7). At e contrario passim idem liber lectiones proponit in nullo alio breviarii codice inventas, sed a libris extraneis (*RTV Iust.*) confirmatas (3,30,1,1 — 4,8,5,9 — 9,1,19,*3 — 9,16,3,5 — 9,19,4,*13 — 9,42,10,1 — 10,10,17,1 — 10,17,3,*1 — 12,1,47,2). Quid quod quibusdam locis hic codex unus vel fere unus vestigia servavit textus eius, quem breviarii archetypum repraesentavit mutatum a diasceuastis posterioribus. Certe constitutio 9,3,3 inscripta est in eo solo *Florentio rationali*, quae inscriptio vere pertinet ad legem eiusdem tituli primam in breviarium non receptam; similiter altera 9,29,2 inscripta est in eo solo *Simplicio vicario*, quae inscriptio item pertinet ad legem praecedentem 9,29,1 in breviarium non magis receptam. Hi errores sine dubio ad ipsum breviarii archetypum redeunt sublatis post tempus collato breviario cum exemplari aliquo Theodosiani integri. Consentiant item 11,36,1,12 libri *OE*¹ cum *V* in lectione sine dubio mendosa similiterque 9,1,19,*2 lectio plena, quam servavit *T*, est in *O* licet corrupta, cum reliqua exemplaria consentientia cum imperfecta libri *V* videantur ex eo similive correcta esse. Item 2,16,2,*11 in uno codice *O* (accedente epitomato Bernensi) subscriptum est *Constantino A. IIII et Licinio* = 315, id quod confirmat Iustiniana lectio licet cor-

rupta; reliqui libri omnes *NBGEFMLS* substituerunt *Constantino A. VIII et Constantio C.* = a. 329 non errore, sed interpolatione, nam praecedit constitutio a. 326. Denique in inscriptionibus 8, 5, 59 — 8, 8, 3 — 8, 12, 9 — 9, 42, 10 — 11, 7, 20 praescribitur in *O* (accedente fere *E*) *idem* pariter atque in integri Theodosiani libris, cum codices breviarii reliqui nomina imperatorum ita enuntient, ut breviarii ratio requirit. — Ad classes nostras duas quod attinet, Oxoniensis plerumque se applicat ad meliorem, ibi quoque ubi ea errat; sed non desunt loci, in quibus pro melioris ordinis erratis veras alterius lectiones substituit (2, 16, 2, *27 — 2, 33, 1, 1 — 3, 16, 2, 20 — 5, 7, 2, 5). Ferraro recedens a classis suae textu meliore ad classis alterius errores deflectit (2, 4, 3, 2 — 4, 4, 7, *11 — 9, 43, 1, 15). Dittographias coniunctis classium duarum lectionibus non offendi nisi locis duobus (8, 18, 9, 12 — 9, 22, 1, 6/7).

A = Ambrosianum librum finientem 2, 4, 6 apparatus ostendit facere in laterculo *A* non semper, plerumque tamen cum classe meliore, uno loco 2, 1, 10, 6 solum in lectione vera consentire cum *O*. Sed cum in eo exigua tantum Breviarii pars supersit, utilitas eius non magna est.

N = Parisinus 4404 (a quo abest locus 9, 19, 7 . . . 9, 42, 17) aliquoties cum uno *N* alterove libro communes hiatus habet (ut cum *HB* 9, 7, 7, 6 — cum *BG* 2, 16, 2, *27 — cum *B* 3, 8, 2, *20. 5, 1, 4, *11 — cum *LS* 8, 12, 1, *14/15). Corruptelae huic libro propriae licet non desint, facit plerumque cum classe meliore et cum diligentius longe scriptus sit quam *O*, huic proprios errores evitat; sed passim declinat ad classem alteram veram lectionem ita expellens (2, 1, 10, 6 — 2, 10, 6, 4 — 3, 5, 2, *1 — 5, 1, 8, 3 cum *C* — 5, 8, 1, 2 — 9, 16, 3, 4 — 10, 8, 3, 2 — 10, 14, 1, *3 — 10, 17, 3, 3). Solus raro verum servavit (ita 8, 2 rubr. — 9, 12, 2, 1). Copiam librario recensionis utriusque fuisse apparet, sed pariter atque *O* dittographias raro (1, 16, 7, *10 — 2, 2, 1, 8) ponit, exceptis tamen dignitatibus, ut infra videbimus.

H = Hispanus Legionensis mutilus admodum et imperfecte notus (nam textus editi *H* fides infirma est paucosque tantum locos habui recte collatos) propter aetatem potissimum memorabilis est; propria ei libro itemque utilia equidem nulla repperi. Proxime accedit ad codicem *N*, quocum convenit et in hiatu 9, 7, 7, 6, ut diximus, et passim in vitiosis (9, 11, 1, 1 — 9, 16, 3, 5 cet.). Lectiones *NH* ubi differunt, *H* raro praestat (ut 9, 16, 3, 4), saepius ad deterioris ordinis libros accedit (ut 4, 8, 6, *14 — 5, 18, 1, *2 — 8, 18, 9, 12 — 9, 10, 3, 20). Consentiunt *HO* 5, 7, 2, 11. Mire liber antiquissimus in mendis pusillis convenit cum nostris *BG* (cf. item in laterculo 5, 1, 1, 5 — 8, 8, 3, 2):

- 5, 1, 3, 9 optabili] obtali *H*, abtali *G*
- 9, 1, 3, 1 intendendi] intendandi *NG*, intestandi *HBC*
- 9, 12, 2, 1 maximiliano] ad maximum *HGE*
- 9, 16, 3, 5 quaterentur] quererentur *HGE*
- 10, 14, 1, 1 mygdonium] mac(h)edonium *HG*
- 10, 18, 2, 3 reppererit] repperierit *HNG*
- 11, 16, 11, 4 usurpatoria] usurparia *HG*
- 11, 38, 1, 2 pernicaciam] pertinaciam *HGE*✓
- 12, 6, 22, 4 sedulitate] sed utilitate *HG*✓*E*

abundat autem erroribus et interpolationibus sibi propriis:

- 4, 8, 6, 9 patiens] pretio *H*
- 10 iudicandus est] iudicandus est id est *H*
- 5, 4 rubr. de bonis militum] de bonis militum intestatorum *HL*
- 9, 14, 1, 3 erit capitale istud malum] capitale supplicium sustinebit *H*
- 9, 19, 1, 7 uti] *VNOPML*, ut id *C*, ut id est *H*
- 9, 34, 9, *3 fortasse rettulerit] fortasse repperit rettulerit *H*
- 11, 6, 1, 7 sedis] *VOEP*✓*MS*, sed his *NGCP*✓*L*, sed ipsam *H*
- 11, 7, 20, 6 eruatur] reddant *H*
- 11, 39, 10, 1 citra] extra *H*
- 15, 1, 9, 1 ergasteria] erga ministeria *H*
- 15, 1, 32, 1 ē ā ī] comiti salinum *H*

BG *B* = Wallersteinensem, qui finit 9, 9, 1 et *G* = Gothanum, a quo abest locus 3, 7, 1 4, 8, 5, supra p. LXXIII vidimus gemellos esse, profectos ex exemplari eodem. Repraesentant duo libri per dittographias recensiones duas, sed ita, ut codex *B* plerumque ex duplici lectione alteram utram elegerit, *G* multis locis ipsam duplicem lectionem proponat. Effectus est inde textus magnopere perturbatus, sed quem non spernas; nam non solum inscriptiones ipsaeque subscriptiones adsunt plenae, sed etiam quae de archetypis duobus inde cognoscuntur, habent non magnam, sed tamen aliquam utilitatem. Duplex lectio in hisce libris ubi invenitur, ut in dignitatibus copulari solent *p̄u* et *ppo* (infra p. CXXXVIII), item aliis locis multis (2, 14, 1, *9 — 4, 13, 1, *2 — 4, 19, 1, 2 — 5, 1, 1, 3 — 5, 18, 1, 18 — 8, 18, 9, 12 — 9, 16, 3, 4 — 9, 45, 4, *7 — 10, 17, 3, 2 cet.), ibi altera solet esse classis prioris consentiens fere cum *HN*, altera posterioris prope accedens ad librum *C*. Praeter dittographias *B* et *G* ubi differunt, modo hic modo ille priorem posterioremve classem repraesentat (2, 12, 6, 1 — 2, 12, 7, *5 — 2, 33, 3, 2 — 3, 2, 1, *2 — 5, 1, 1, *18 — 8, 5, 59, 1); item ubi consentiunt vel alter uter deficit, lectiones plerumque aut ad priorem classem sese applicant aut ad posteriorem. Ad illam quod attinet, supra iam exposuimus eos hiatus quosdam communes habere cum *NH*. Ad priorem classem quatenus se applicant cum locum cedere soleant minus corruptis *NO*, ita hic illic praestant, ut exempli causa clausula legis 4, 4, 7, omissa in *NO* et in ordine deteriore, servata est ut in *HE* ita (deficiente *G*) in *B*. — Alterius classis archetypum, a quo *BG* pendent, prope accessisse ad *C* ostendunt inter alias lectiones hae:

8, 18, 7, 18 coheredum] quoheredum *BGECL*
 9, 1, 12, 7 periclitantium] peregrinantium *G+C*
 9, 1, 15, 4 notus es] natus est *G+C*
 9, 36, 2, 21 curriculum] circulum *GEC*
 9, 37, 2, *15 ista lex expositione non indiget] ista lex sine expositione (interpretatione *G*) scribenda est *GC*
 9, 38, 8, 2 perennitatis] *VHOE+PML Iust.*, serenitatis *GE+CS*
 10, 17, 3, 6 adnumerauerint] adnominauerint *GC*

Raro *BG* eorumve alteruter lectiones probabiles proponunt sibi proprias:

2, 14, 1, 17 prolatis *BG*, probatis *NEPMLS*
 4, 8, 6, *11 negatione] *BG Iust.*, negotiatione *reliqui*
 8, 19, 1, 1 idem] *BE*, impp. theod et ualent *reliqui*
 9, 6, 4, 1 *au*] *VBG Iust.*, *aa* ad senatum *reliqui*
 9, 10, 1, 10 repugnantibus] *V*, regnantibus *Gv*, resistantibus *HNG+OECPLMS Iust.*
 15, 1, 9, 2 super ergasteria] *GE*, supergasteria *V*, ergasteria *plerique*
 15, 2, 7, 3 ciuibus] *V Iust.*, quibusque *brev. (reliqui)*, quibusque ciuibus *G*

E contrario abundant in iis coniecturae temere factae neque ulla fides est lectionibus, quas soli habent (vide inter alias 2, 12, 7, 8 — 3, 10, 1, 16 — 3, 10, 1, *7 — 4, 20 rubr. — 9, 7, 8, 1 cet.).

E *E* = Eporediensis n. 35 incipiens 2, 8, 1 indole sua convenit cum libris *BG*, sed librarius hic homo religiosus et peritus eandem operam curatius et prudentius peregit. Id ipsum item insignia codicis additamenta confirmant, de quibus supra (p. LXXXVII seq.) tractavimus; accedunt interpretationes aucta ad 4, 4, 2, addita ad 8, 5, 59 (cf. item 9, 37, 1 fin.). Hiatus plerique ab ipso librario expleti sunt; remansit unus 10, 19, 14, 5. Dittographiae sunt in codice longe minore numero atque adsunt in *G*, sed prudenter receptae ita, ut altera lectio in textu sit, in margine altera; raro (ut 2, 16, 2, *15 — 9, 42, 17, 13) alteri lectioni in textu erasae altera superposita est. Harum dittographiarum cum pro re non paucae duarum classium lectiones repraesentent (2, 15, 1, *5 — 2, 16, 2, *15 — 3, 5, 2, *1 — 4, 4, 5, *13 — 5, 1, 7, *2, ubi cum sit in cl. I *omnibus reliquis*, in cl. II *contra omnes reliquos*, in *E* scriptum est *contra omnibus reliquis*, deinde deletum *contra* — 8, 8, 3, 4 — 9, 42, 17, 13 — 9, 43, 1, 15), utriusque recensione copia librario fuerit necesse est. Confirmat rem textus condicio: lectio recepta solet esse classis melioris tam in bonis quam in erroribus, conveniens, ubi libri eius ordinis dissentiunt, modo cum *O* (vide supra p. CXXXII), modo cum *H* (9, 37, 1 — 9, 40, 18, 2), modo cum *N* (5, 1, 7, 4 — 5, 3, 1, 8). Sed non desunt

loci, ubi e contrario librarius prae tulit lectionem classis inferioris (2, 11, 1, 1 — 2, 12, 7, *5 — 2, 14, 1, *9 — 2, 33, 3, 2 — 3, 5, 13, *4 — 3, 8, 2, **20 — 8, 2 rubr., ubi additamentum *id est scribis* ad verba *et censualibus* non post haec leguntur, sed antea loco alieno — 8, 13, 2, 6 — 9, 6, 3, *1 — 9, 21, 5, 3 — 11, 26, 2, 4 cet.). — Quibusdam locis codex lectiones proponit a reliquis Breviarii libris alienas, sed redeuntes in exemplaribus integris *RV¹V¹*, nec mirabimur scriptorem, qui ex ipso Theodosiano librum XVI integravit, alibi quoque textum ad eum immutasse.

- 9, 1, 12, 2 accusatis] *V¹* et fere reliqui, accusantis *V¹E*
- 9, 9, 1, 5/6 nupta tali] *V¹* et fere reliqui, nuptiali *V¹E*
- 9, 10, 1, 11 ai] *brev. (reliqui)*, ut ai *VE*
- 9, 16, 4, 2 hariolum] *V¹* et reliqui, hauriolum *V¹*, auriolum *E^a*
- 10, 10, 3, *3 xi k. apr.] *VE*, x k. apr. reliqui
- 10, 18, 2, 6 qui *VE*, quid reliqui
- 11, 36, 1, 12 interposita] reliqui, inposita *VOE^a*

Quaedam singularia communia sint libris *EF* (4, 5, 1, 9 — 4, 6, 8, 7 — 4, 8, 7, 1 — 4, 9, 1, 1). Ex erroribus libro propriis et interpolationibus, quae rarae sunt, pauca adnotavi.

- 2, 31, 1, 4/5 actoriue] *OE^v*, ac minui *E^t*, alii aliter
- 3, 5, 11, 4 undecimi metas] undecimum aetas *E^a* et alii, undecimo die aetas *E^b*
- 4, 5, 1, 9 executores] excutores *E^vF*
- 9, 42, 17, 1 com̄ f̄ p̄] com̄ riccimeri *E*
- 11, 31, 6, 2 in notitiam] *E^v* alique, innocentiam *E^tL*
- 11, 36, 8, 1 syriae coeles] africne *E*
- 13, 1, 13, 3/4 nectantur] *E^t* et alii, teneantur *E^v*

Deterioris ordinis codices *X* = Eporediensem n. 36 (incipit 3, 1, 4); *C* = Murbacensis *XCPMSLKQF* apographum Basileense (incipit 2, 25, 1); *P* = Berolinensem Phillippsianum (incipit 1, 35, 3); *M* = Monacensem; *S* = Parisinum 4405 accedentibus plerumque *L* = Parisino 4403; *K* = Aurelianensi Parisino *novv. acq.* 1631; *Q* = Lugdunensi; *F* = Pitheoano deperdito proficisci ex eodem archetypo inde efficitur, quod huius ordinis libri modo omnes, modo plerique consentiunt tam in hiatibus (1, 3, 1, 3 — 3, 13, 3, 1 — 4, 22, 3, *7 — 5, 1, 9, 16 — 5, 9, 1, 3 — 16, 7, 3, 4 — 16, 8 rubr.) quam in corruptelis plurimis gravissimisque (2, 4, 4, *4 — 2, 9, 3, *7 — 4, 4, 2, 9 — 4, 8, 5, 9 — 4, 22, 2, 8 — 5, 1, 7, *2 — 8, 2 rubr. — 8, 2, 5, 1 — 8, 5, 59, 1 — 8, 8, 3, 1 — 9, 10, 3, 20 — 9, 11, 1, 1 — 11, 6, 1, *5 — 11, 39, 7, 4 — 12, 1, 19, 9 — 12, 1, 47, 2 — 13, 1, 13, 3), id quod laterculus supra propositus multis exemplis aliis declarat. — Utilia quae hi libri habent neque omnibus communia sunt et minus eminent, sed nequaquam desunt. In dignitatibus, quas inscriptiones enuntiant, duae frequentissime nominatae praefecti urbi et praefecti praetorio cum in ordine priore, pariter atque in ordinis posterioris libris plerisque, in his *XC*, quodammodo mergantur substitutis vocabulis praefecti praepositive, notae *pū* (in *S* corrupta fere in *publium*) et *pū* (vel *pō*, ut solet esse in *PM*) accurate distinguuntur in libris *PM*. Praeterea compluribus locis (1, 4, 3, 1/2 — 2, 9, 3, *1 — 2, 12, 6, 1 — 2, 14, 1, *9 — 3, 5, 11, 5 — 3, 8, 2, **20 — 3, 11, 1, 3 — 4, 4, 6, 3 — 4, 20 rubr. — 7, 1, 1, 1) vitia ordini meliori communia sanantur adhibitibus libris ordinis deterioris. Hi quomodo inter se differant, iam explicabitur.

X = Eporediensis n. 36 (incipiens 3, 1, 4, 6 et praeterea quoque passim mutilus neque *XC* plene collatus) et *C* = Murbacensis deperditi apographum Basileense (incipiens 2, 25, 1) ut supra p. LXXIV exposuimus, ita gemelli sunt, ut ubi discedunt modo antiquus ille, modo recentior praestet. Ceterum in ordine deteriore hi duo primarii sunt; passim soli consentiunt cum ordine meliore (2, 33, 3, 2 — 3, 2, 1, *2 — 3, 16, 2, 10 — 4, 8, 6, 9 — 8, 18, 2, 5 — 9, 1, 18, *1 — 9, 3, 5, 2 — 9, 7, 7, 9 — 9, 7, 8, 1 — 9, 16, 3, 1 — 9, 24, 3, *5 — 9, 41, 1, 1 — 9, 42, 17, 3/4 — 10, 14, 1, *2), persaepe autem medii stant inter lectionem veram ordinis melioris et deterioris reliquorum ex corruptela *XC* male effectam (2, 31, 1, 5/6 — 3, 12, 4, *1 — 8, 8, 3, 1 — 9, 10, 1, 4 — 9, 16, 3, 5 — 9, 42, 17, 13 — 10, 17, 3, 2). In hac classe *XC* ubi discrepant a *PMLS*, horum librarii saepe non errarunt, sed interpolant; ita substituntur pro *liberis filii* (8, 18, 2, 5 — 10, 14, 1, *2), pro *disceptatione discussio* (9, 1, 18, *1), pro *oblivione abolitio* (4, 8, 6, 2/3), pro *adulterii de adulterio* (9, 7, 8, 1). — Quod attinet ad

errores libris *XC* alterive utri eorum proprios, notabimus ex iis quas in laterculum recepi-
mus interpolationes non magni momenti plerasque 3, 1, 2, 4/5 — 3, 5, 11, 5 — 3, 10, 1, *7 —
9, 24, 3, *1 — 9, 25, 2, *1 — 9, 45, 4, 9 — 12, 1, 170, 2 (cf. item 3, 13, 2, 7, ubi ad *sub titulo* ad-
didit *C* numerum *xxii*, et 8, 18, 2, *11 *superius causa* pro *muneris causa*). Duobus locis *C* solus
ex libris Breviarii veram lectionem servavit 7, 1, 1, 1 cum *R* et 8, 8, 3, *1 cum legibus geminis.

S *S* = Parisinus 4405, quem supra notavimus uno loco 8, 12, 1, *14/15 in hiatus con-
venire cum *NL*, non solum ibi, ubi *C* ad meliorem ordinem deflectit, aliquoties cum eo
consentit, sed non raro veru et in ordine meliore recte tradita suppeditat contra *CPM*
(2, 11, 1, 1 — 2, 12, 1, 6 — 2, 31, 1, 4/5 — 3, 11, 1, 23 — 3, 12, 3, 2/3 — 3, 30, 6, *4 — 4, 4, 3, 1/2 —
4, 13, 1, *5 — 4, 22, 2, *7 — 8, 18, 1, 14 — 10, 8, 3, 2 — 10, 17, 3, 3 — 12, 1, 12, 10 cet.), hic illic
etiam veris substituens melioris ordinis errores (2, 9, 3, *1/2 — 4, 20 rubr.). Deterioris
ordinis archetypum codex accurate plerumque videtur repraesentare, cum in eo pariter
atque in *C* reperiantur loci quidam explicantes quodammodo corruptelas librorum *PM*:

4, 8, 6, *14 spoliata] *cl. I*, liata *S*, hispropiata *PM* *similiterque alii*
8, 18, 1, 23 facere] *cl. I C*, fale *S*, facile *PM*
9, 42, 17, 1 com *F* p] corporum *rēp S*, corporum *PML*
9, 43, 1, 14 quem *cl. I C*, admodum quem *S*, quemadmodum *PML*
9, 45, 4, 8 confugas] *cl. I XC*, confugis *PML*, confugissent *S*

Dittographiam non repperi nisi unam 2, 19, 4, 2.

PM *P* = Phillippsianus Berolinensis (incipiens 1, 35, 3) et *M* = Monacensis libri, ut
p. LXXV vidimus, gemelli, sed ut ille paullo praestet, ut per aetatem praeter Legionen-
sem reliquos superant, ita bonitate infimum fere locum obtinent, nisi quod, ut modo dixi-
mus, dignitates in inscriptionibus nominatas reliquis rectius exhibent. Praeterea bona
propria habent perraro (ut 3, 5, 11, 5); contra in *PM* et passim in aliis huius ordinis dete-
rioribus ingentem esse numerum errorum, qui abeunt a *CS* vel certe aut a *C* aut ab *S*,
demonstrat laterculus et longe plenius apparatus; hoc loco paucos speciminis causa subieci:

10, 17, 3, 3/4 subhastationis] subadstatio *PM*
10, 18, 2, *1 per famam] spermam *PML*
10, 19, 14, 5 diruatur] horreatur *PM*
11, 30, 2, 12 similis] singulis *PM*

L *L* = Parisinus 4403 inter libros huiusce ordinis longe deterrimus est, receptus a
nobis maxime propterea, quod priores nimium ei tribuerunt. Classis deterioris libri ubi
discrepant, *L* plerumque facit cum *PM*, aliquoties etiam in erroribus modo cum *S*
(2, 3, 1, *1 — 2, 14, 1, *1 — 2, 31, 1, *5/6 — 4, 20 rubr. — 8, 12, 1, *14/15) modo cum *C*
(3, 1, 2, 4/5 — 3, 10, 1, *7 — 5, 1, 5, *1); nec raro maxime in parte ea quae a *C* abest,
deflectit ad classem alteram (2, 4, 4, *4 — 2, 9, 3, *7 — 2, 23, 1, 18 — 3, 11, 1, 3 — 5, 1, 7, *9 —
11, 6, 1, *5 — 11, 30, 15, 1). Uno loco 3, 5, 13, *4 textum dedit ad *CS*, male mutavit ad *PM*;
alio 9, 37, 4, 10 pro *sumptibus* in *L* est corrupte *bis*, unde in *PM* per interpolationem
factum est *ambis*; alio denique 9, 25, 2, *1 interpolationem libri *C* et diversam librorum
PM librarius copulavit. Subscriptiones maxime in parte posteriore breviavit, quam ob
rem in earum apparatu hunc codicem suppressi. Inscriptiones aliquoties temere mutavit:

4, 4, 1, 1 constantio *p̄p̄o*] neterio *p̄o* (*p̄u K*) *LK*
9, 11, 1, 1 erythrio] cynidio *L*
13, 1, 13, 1 haue postumiane k. n.] altino *p̄p̄o L*
14, 7, 1, 1 consulari campaniare] *coñs capaniae p̄f L*
16, 2, 23, 1 artemio] artemio *p̄o L*, artemio *ep̄o G*

nec magis textui pepercit:

1, 16, 7, 2 uelum] uerbum *LG*
1, 16, 9, 4 ludicris] in decretis *L*
2, 8, 19, 2 fas erit] iusserit fas erit *L*, uel fas iusserit *G*
2, 12, 7, 8 reflante] refragante *L*
4, 4, 7, 13/14 liberti muneribus electis et] libertinorum relictis *L*
11, 39, 7, 4 promiserint] protullerint *L*

Denique corpori inseruit constitutiones duas ficticias (ad 3, 18, 2 supra p. LXXXVI et ad 14, 7, 1 supra p. LXXXVII); quarum priorem ex novellis deprompsit, item ad interpretationem 5, 1, 2 clausulam addidit et ipsam confictam.

K = antea Aurelianensis, iam Parisinus *nouv. acq. Lat.* 1631 (incipit 3, 1, 5), collatus *K* est ad solum librum quartum, cum utilitatem propriam non habeat. Proxime accedit ad codicem *L*, etiam in singularibus cum eo consentiens (4, 4, 1, 1 — 4, 6, 4, *7 — 4, 14, 1, *15 — 4, 14, 1, *29 — 4, 22, 1, *11); ab eo ubi recedit, linea secundi ordinis vix egreditur (4, 4, 6, *1/2 cum *CS* — 4, 8, 5, 11 cum iisdem et cl. I — 4, 14, 1, *27 cum *PM* — 4, 22, 3, 1/2 cum *X*).

Q = Lugdunensis, incipiens mutilus 3, 16, 1, non magis collatus totus, plerumque *Q* se applicat ad *PM*, sed tamen aliquoties sequitur eiusdem classis libros meliores *XCS* (4, 4, 7, 13/14 — 4, 18, 1, 11/12 — 9, 45, 4, 7. 9. *10), raro facit cum cl. I (4, 22, 2, 8 — 9, 45, 4, 5 ex corr.), uno loco 9, 45, 4, **6/7 consulatum habet forma primitiva praeterea non reperta nisi in *VE*, altero 9, 45, 4, 11/12 praeter *T* reliquos omnes vincit tam *V* quam breviiari. Sed singularia haec retenta ex archetypo communi vere crisis non adjuvant.

F = Pithoeanum deperditum novimus ex margine exemplaris editionis Sichardianae *F* supra p. LXXIX enarrati. Lectiones inde adlatas ad librum quartum post plagulas eas impressas denuo examinavit socius Paulus Meyer sustulitque quas supra p. CVIII. CIX composuimus lectiones utpote scriptas filii manu nec derivatas ex deperdito *F*. Contra addendae sunt lectiones hae a patre scriptae in editione praeteritae: 4, 2, 1, *3 *honorio iii]* *honorio aiii* — 4, 4, 7, 3 *cupiens* om. — 4, 4, 7, 20 *ad* om. — 4, 6, 4, 2 *constantinianis]* *constantianis* — 4, 7, 1, 9 *crispo i et constantino uic* — 4, 8, 5, *10 *xiii k.] xiiii k.* — 4, 8, 9, *1 *hominum]* *hominem* — 4, 13, 1, 6 *crispo c ii]* *crispone* — 4, 13, 1, *2 *nauibus]* *conductoribus* — 4, 14, 1, *24 *uictore* est in *F* — 4, 17, 1, 1 *p̄p̄u]* *p̄f urb* — 4, 17, 5, 3 non *uiii sp*, sed *uiii ip* est in *F* — 4, 19, 1, 18 *quidem]* *est* — 4, 23, 1, 3 *possessori prima]* *possessio reprimi* — 4, 23, 1, 6 *iii kal.]* sic *F* cum *HO*. His examinatis apparet codicem eum in classibus duabus contaminandis etiam longius processisse quam reliquos nostros. Consentunt enim alia cum ordine deteriore (4, 8, 6, 10. 12. *2/3 — 4, 13, 1, 4 — 4, 18, 1, 4 — 4, 19, 1, 4. 12. 18 [add.]), alia cum meliore (4, 4, 2, 9 — 4, 8, 5, 15 — 4, 9, 1, 1 — 4, 19, 1, 15 — 4, 22, 2, *2/3 — 4, 22, 4, 9 — 4, 22, 6, 3 — 4, 23, 1, 6 [add.]), ut utriusque tam bona quam mala huic librario praesto fuisse patent. Propriis lectiones itemque utiles codex suppeditat nullas, sed supra p. LXXXV vidimus duas constitutiones ex integro Theodosiano ad Breviarium additas in eo solo comparere.

Percensuimus singillatim codices Breviarii a nobis adhibitos. Inde quid efficiatur, iam complectemur per singula corporis membra.

1. Auctoritatem Alarici quod ex exemplaribus nostris non servarunt nisi duo *NS*, supra p. XXXII inde explicavimus, quod pleraque *OHEXCPMKQ* a capite mutila sunt. Sustulerunt eam tres libri non ex optimis *BGL*, praeterea librarius qui scripsit codicem *A* cum sibi proposuisset Theodosiani integri quatenus fieri posset restitutionem, auctoritati substituit constitutionem Theodosii et gesta senatus de Theodosiano publicando (p. LXXXIII).
2. Imperatoris eiusdem imperatorumve eorundem constitutiones ubi in Theodosiano continuo ordine referuntur, primae soli nomina praescribuntur, sequentibus formula *idem A.* vel *AA.* Haec cum omissis multis a breviiarii compilatoribus passim mutanda esset, errores ita potuerunt duplici ratione generari, aut retenta formula illa, ubi mutanda esset aut male mutata ita, ut pro proxime in eodem titulo praecedente inscriptione ad anteriorem librarius aberraret. Prioris generis error in omnibus libris romansit 1, 2, 10. Pluribus locis tales errores ita sublatis sunt, ut alii libri errorem retineant, alii formam veram exhibeant; neque dubium est lectionem perversam tempore praecedere a retractatore emendatam. Pertinent eo praescripta quae sequuntur.

1, 1, 2 (a. 391) *idem A. MLS (praecedat 1, 1, 1 Constantinus); imppp. ualent. theod. et arcadius NABG (recte)*

1, 2, 8 (a. 382) *impp. (idem ins. N) grāt. ualent. et theod. libri; fortasse ditto-graphiae vestigium servat N*

THEOD. I.

- 5, 9, 1 (a. 331) idem A. *XCPMLSK* (quod quo referatur non habet), imp. constantinus A. *HNBGOE*
- 5, 18, 1 (a. 419) imp. Constant̄ A et Iulianus Ū *BXOPMLS* (quod videtur referri ad legem eiusdem tituli in *Breviario omissam*), impp. Honor̄ et Theod̄ AA. *HNGOE* (recte)
- 8, 5, 59 (a. 400) idem AA. *OE* (ut R), imp. Constant. Ā *BCPMLS* (quod redit ad tituli eius inscriptionem primam), impp. Arcadius et Honorius AA. *HNG* (quod pendet ex inscriptione proxime praecedente 8, 5, 53)
- 8, 8, 3 (a. 386) idem A. *OE* (ut R), impp. Valent. et Valens *CPMLS* (quod redit ad tituli eius inscriptionem primam), imppp. Grat. Valent. et Theod. *NHBG* (quod redit ad inscriptionem proxime praecedentem 8, 8, 2)
- 8, 12, 9 (a. 417) idem AA. *O* (ut R), idem aā Hon̄ et Theod̄ impp. *E* (per dittographiam), impp. Hon. et Theod. AA. *reliqui*
- 8, 19, 1 (a. 426) idem A. *BE* (quod quo referatur non habet), impp. A. Hon. et Theod. et Valent. *reliqui*
- 9, 42, 10 (a. 383) idem AAA. *O* (ut V), impp. Grat. et Valent. *PMLS*, imppp. Grat. Valent. et Theod. *HGEO* (ut est in inscr. proxime praecedente 9, 42, 8)
- 11, 7, 20 (a. 412) idem A. *O* (ut VT), idem aug. impp. Hon. et Theod. *N*, impp. Hon. et Theod. *reliqui* (ut est in inscr. proxime praecedente 11, 7, 17)
- 11, 31, 6 (a. 373) idem AAA. (sic V), imppp. Valent. et Valens *GCPML* (quod redit ad tituli eius inscriptionem primam), Valent. Valens et Grat. *NOE* (quod redit ad inscriptionem proxime praecedentem 11, 31, 4)
- 15, 1, 9 (a. 362) idem A. (sic V), impp. Constantius et Constans *GXCPMLSK* (quod redit ad inscriptionem 15, 1, 4), imp. Iulianus A. *HNOE* (quod redire videtur ad inscr. proxime praecedentem 15, 1, 8, quamquam corruptam in V)
- 16, 2, 12 (a. 355) idem AA. (sic VO), impp. Constantius et Constans AA. (similiterve) *brev.* (quod redit ad inscr. proxime praecedentem 16, 2, 10)

Formulae hae ducunt ad duplicem retractationem Theodosiani. Scilicet praescriptum idem A. male retentum pertinet ad ipsum archetypum Alaricianum. Quo errore plerisque locis sublato efficitur forma ea, quam repraesentant libri classis nostrae deterioris *XCPMLSK*. Hanc rursus mutant libri *HNAOEBG* correcti denuo ad exemplar integrum. Sed passim confunduntur tres hae recensiones exemplaribus diversis temporibus neque aequabiliter correctis.

3. Nomina magistratuum supra vidimus duobus locis 9, 3, 3 et 9, 29, 2 in *O* reperiri ita mendosa, ut legebantur in ipso archetypo Alariciano; quos errores notandum est sublato esse adsumpto Theodosiano integro ante scriptum classis nostrae antiquioris archetypum; nam eius ordinis libri duas constitutiones illas habent recte inscriptas. — Ad dignitates quod attinet, compendia a librariis posterioribus non intellecta magnas turbas creant; notas praesertim *pp̄o* et *p̄u* supra diximus praeter libros antiquissimos *PM* et aliquatenus *H* passim perturbari substitutis saepe vocabulis *praefecti* nude vel *praepositi*. Dittographiarum, ad quas dignitates facillime ducunt, exempla subieci.

- 2, 18, 3 *p̄u PMS*, *pp̄o G^aEL*, *p̄o B*, *pp̄o* urbis *N*
- 2, 22, 1 *p̄u PMS*, *pp̄o N*, praefectum *similiterve BGL*, preposito *O*, *pp̄m E*
- 2, 33, 4 *p̄u CPMS*, *pp̄o NE*, *pp̄o* urbis *BGL*
- 3, 5, 5 *p̄u FG^aPMLS*, *pp̄o NG^a*, *pp̄o* urbis *B*
- 3, 9, 1 *com̄ orientis EOPMLS*, *pp̄o orientis NO*, *pp̄o* cum morientes *B*
- 4, 2, 1 *p̄u XCPMLSQ*, *pp̄o HNE*, *pp̄o* urb̄ *B*
- 4, 17, 3 *p̄u PMSK*, *pp̄o NDL^a*, *pp̄o* (*p̄o G*) urb̄ *BG*
- 5, 1, 1 *p̄u PMS*, *pp̄o NL*, *p̄u GC*, *pp̄o* urb̄ *B*
- 5, 1, 2, 5 (in textu) praefectum urbis *OPML*, publicum *S*, praefectum *HE*, *p̄m N*, *pp̄o BG*, prepositum *O*

4. Ad constitutionum verba quamquam Breviarii recognitores antiqui minus fortasse attenderunt quam ad inscriptiones et subscriptiones, in laterculo supra p. CXXI. CXXII exempla adsunt codicum Breviarii ita variantium, ut utraque lectio redeat in Theodosiani integri exemplaribus. Supra iam adnotavimus potissimum codicem *E* qui scripsit, cum Theodosiani integri copiam haberet, ad eum locos quosdam mutavisse.
5. Clausulam constitutionis 4, 7, 7 cum interpretatio adnotet abolitam esse per novellas, eam suppressit familia deterior universa, item ex emendata *NO*, retinuerunt *HBE* soli, mero casu opinor.
6. Interpolationes arbitrariae et saepenumero ineptae, quarum documenta plurima apparatus suppeditat, abundant potissimum in libris ordinis vetustioris, sed etiam in altero non raro vera lectio sublata est errore; exempli causa in iis 1, 4, 3, 1 *Papinianus* factus est *Papianus*, in rubrica 4, 20 pro *qui bonis* substitutum *quibus bonis*, 12, 1, 47, 3 vera lectio *contemnationibus*, in ordinis antiquioris libris leviter corrupta in *condemnati omnibus*, hic pessumdata est admissa coniectura *condemnationis*. — Corruptelas illas saepe apparet factas esse industrie et propagari per locos plures. Exempli causa *Cynegius* per librum nonum eumque solum factus est *Cinedius* semel (9, 34, 9) in *CPMLS*, ter (9, 1, 10 — 9, 7, 4 — 9, 7, 5) in *PMLS*. Accuratus persequemur vocabulum *scriptionis* interpolatum pro *inscriptione*, scilicet accusatoria:

	inscriptio:	scriptio:
2, 1, 8, 7/8	<i>BG</i>	<i>ANOPMS</i>
11/12	<i>ANGOPMLS</i>	<i>B</i>
9, 1, 11, 2	<i>NYDOEC</i>	<i>BGPMLS</i>
6	<i>NYDBGECs</i>	<i>PML</i>
9, 1, 14, 6/7	<i>HNYDBGOECS</i>	<i>PMLK</i>
9, 1, 15, 10	<i>HNYBGECLa</i>	<i>PMLbS</i>
11	<i>HNBGLa</i>	<i>PMLbS</i>
9, 1, 19, *5	<i>NYBGEC</i>	<i>HPMLS</i>
*6	<i>NYGEC</i>	<i>HBPMLS</i>
9, 7, 2, 12	<i>NBGOEC</i>	<i>PMLS</i>
15/16	<i>NBGOEC</i>	<i>PMLS</i>
*5	<i>NEC</i>	<i>BGPMLS</i>
9, 19, 4, 10	<i>GOECPM</i>	<i>LS</i>
*5	<i>GOEC</i>	<i>PMIS</i>
*27	<i>omnes</i>	
*28	<i>GECPML</i>	<i>S</i>
*29	<i>omnes</i>	
9, 36, 1, 2	<i>HOEC</i>	<i>GPMLS</i>
8	<i>HGOECS</i>	<i>PML</i>
9	<i>HGOECS</i>	<i>PML</i>

Haec interpolatio aliena omnino ab operis integri codicibus (nam 9, 36, 1, 2 — 9, 37, 2, 5/6 meri sunt errores), aliena item a deterioris ordinis libro optimo *C*, contra eiusdem ordinis libris *PMSL* itemque *BG* saepe ad hos accedentibus ita insedit, ut non multis locis verum remanserit. Melioris ordinis libros ab hac interpolatione non omnino abstinere, sed reperiri eam tabula supra proposita ostendit hic illic etiam in libris *AHNO*, aut quod contaminationem subierunt cum classe deteriore aut quod error postea animadversus in iis non omnibus locis sublatus est. Nam quod 9, 34, 1, 3 verae lectioni *scriptio* in duobus libris *HG* male substituitur *inscriptio*, eo ducere videtur librariorum posteriores interpolatione intellecta eam hic quoque errore expellere voluisse.

7. Consulatus imperfectos propter collegam scribentis tempore nondum nuntiatum recentiores codices plerique explerunt nomine consulis alterius adscripto. Forma primitiva remansit 5, 1, 9, *5 in *HN* et in decurtatis plerisque, 9, 45, 4 p. 524, 5 praeter *V* in *EQ*, vestigia eius in *HGC*. Ceterum vix opus est monere in talibus casum magis regere quam consilium.

8. Subscriptiones librarii ut raro interpolando mutaverunt (vide supra p. CXXXII), ita passim eas breviarunt et corruperunt. Compendia earum quomodo tractarint, demonstrabitur in formula obvia in consulatibus annorum 366 (missis legibus iis, ubi errore originis diversae pro \overline{np} substituitur *Aug.*) 369. 386 *nobilis puero* aut perscripta aut expressa per compendia sollemnia \overline{nob} \overline{p} vel \overline{nb} \overline{p} vel \overline{n} \overline{p} .

<i>recte vel fere recte</i>	<i>corrupte</i>
1, 16, 11 <i>AMS</i>	iib p <i>N*</i> , ii pp <i>N</i> , po <i>B</i> , septimo <i>G</i>
2, 33, 2 <i>NE</i>	uiiii <i>CPMS</i> , uiiii <i>BG</i> , aug <i>O</i>
3, 4, 1 —	uiiii \overline{np} <i>N</i> , uiiii <i>EXCPM</i> , nono <i>S</i> , uii <i>G</i> , caes iii <i>B</i> , aug <i>O</i>
4, 17, 5 —	nobilio \overline{p} <i>S</i> , uiiii p <i>XCPMQ</i> , uiiii <i>D</i> , uiiii sp <i>F</i> , uiiii <i>EK</i> , uiiii <i>B</i> , uii <i>G</i> , om. <i>N</i> , def. <i>O</i>
4, 18, 1 <i>NXC</i>	uiiii p <i>FPMSQK</i> , nouies <i>App.</i> , uiiii <i>BG</i> , aug. <i>O</i> , om. <i>DE</i>
4, 20, 3 —	\overline{nso} (= <i>nostro</i>) \overline{p} <i>H</i> , \overline{no} \overline{pr} <i>C</i> , uiiii \overline{np} <i>D</i> , \overline{ppo} uiiii \overline{nb} \overline{p} <i>NN*</i> , uiiii \overline{pc} <i>PMK</i> , uiiii \overline{pc} <i>FS</i> , \overline{pc} <i>G</i> , uiiii <i>E</i> , uiii <i>O</i> , u <i>B</i>
5, 1, 2 <i>G</i> (adscribens <i>nobilis praefecto</i>) <i>CPMS</i>	uiiii <i>NE</i> , uiii <i>H</i> , uii <i>B</i> , om. <i>O</i>
5, 17, 2 <i>NCPM</i>	\overline{inp} <i>S</i> , uiiii <i>BE</i> , om. <i>HGO</i>
8, 8, 3 <i>HNB</i>	\overline{inp} <i>S</i> , \overline{nep} <i>CPM</i> , uiiii <i>EO</i> , om. <i>G</i>
9, 34, 9 <i>HN*PMS</i>	uiiii <i>E</i> , publico plebis <i>G</i> , om. <i>OC</i>
9, 37, 2 <i>HN*GPMS</i>	\overline{nep} <i>C</i> , uiiii <i>E</i> , aug. <i>O</i>
11, 36, 20 <i>INGCPMS</i>	u. uiiii <i>O</i> , uiiii <i>E</i> , aug. <i>O</i>
11, 37, 1 <i>INGCMS</i>	uiiii <i>P*E</i> , om. <i>O</i>
12, 6, 20 <i>ING*XCMS</i>	uiiii <i>E</i> , nono praefecto <i>G^b</i> , om. <i>O</i>
12, 6, 22 <i>HNXCMS</i>	uiiii <i>E</i> , om. <i>GOP</i>

Archetypum Alaricianum formulam hanc nequaquam repraesentavisse corruptam inde efficitur, quod vera lectio in nostris quoque libris comparet eiusve vestigia nullo fere loco excepto. At mature admodum, certe antequam conscripti sunt codices nostri vel antiquissimi, compendium *nob* pro numero *novem* accepto (ut uno certe loco 5, 1, 6 pro vera lectione *Theodosio A. VIIII* in codice *N* substitutum est *theodosio a nub p*) passim *nob* (vel *nub*) verum abiit in *nonies*, *nono*, *VIIII* vel invenitur per ditto-graphiam \overline{np} *VIIII* similisve corruptela, neque ullus liber superest ab hoc errore immunis. Veram lectionem libri plerique hic illic retinuerunt exceptis duobus *EO*, quorum ille constanter pro formula hac numerum ponit, hic duobus locis exceptis (4, 20, 3 — 8, 8, 3) aut compendium delevit aut ei substituit vocabulum *Aug.*, testantes ita scriptorum eorum non religionem sane, sed eruditionem et diligentiam. Haec corruptela cum omnes Breviarii libros occupavit et nullo modo redigi possit ad classes quas fecimus duas, redit ad tempora non Alariciana, sed Alaricianis vicina et declarat, quanta tam cura quam licentia quinti exeuntis sextive saeculi periti constitutionum corpus emendando corruerint.

9. Additamenta sumpta ex codice Theodosiano pleno nulla reperiuntur in ordinis antiquioris libris melioribus *CXPMS* nec magis in alterius ordinis libris *NH*; contra adsunt in *AOEBGFLK*. Ea cum inserta sint Theodosiano breviato suis locis, qui primi ea adiecerunt sine dubio adsumpserunt Theodosianum integrum. Diximus supra singillatim de his additamentis neque ibi dicta hoc loco repetentur; sed non sine causa absunt ea a classe nostra antiquiore omnia (ut absunt item ab ea constitutiones Sirmondianae adiectae ad Theodosianum in libris *AOE*). Notabilis est eo nomine adiecta constitutio 3, 12, 1, quae nuptias inter fratrem et fratris sororisve filiam sub poena capitali interdicat. Scilicet laborarunt ecclesiastici, ut eiusmodi matrimonia etiam apud Germanos exterminarentur (Loening *Geschichte des deutschen Kirchenrechts* 2, 550 seq.) idque ut adsequerentur, legem hanc a iureconsultis Alaricianis reiectam

non solum receperunt, sed etiam suo loco eam, mutata propterea legis sequentis inscriptione et addita iusta expositione, ita corpori inseruerunt, ut pro legitima procederet.

Breviarii forma primitiva, cuius vestigia servavit solus fere codex *O*, mature videtur oblitterata esse exemplari adhibito Theodosiani integri. Successit forma ea, quam exhibent codices nostri secundi ordinis optimi quique, quorum archetypum haberet bona omnia quae servarunt codices aut *XO* aut *S* et praeterea singularia quaedam in huius familiae reliquis dispersa, ut in constitutione 9,45,4 quae habet *Q*. Sed eadem ab ipsa origine mendis abundavit et mox etiam magis a librariis corrupta est et interpolata.

Deinde Theodosianus Alaricianus semel certe, fortasse saepius retractatus est adhibitis denuo exemplaribus Theodosiani integri et ita ea forma effecta, quam in universum libri ordinis nostri melioris repraesentant. Quale exemplum ordinis vetustioris prudentes hi adhibuerint, ignoratur potestque id iis quae habemus praestitisse et honorum eorum, quae habet ordo melior, pars inde proficisci. Nihilominus de his retractationibus breviarii adhibitis integri corporis exemplaribus dubitari non potest maxime propter ea quae supra adnotavimus de inscriptionibus constitutionum et de constitutionibus adiecticiis; prudentes a quibus haec profecta sunt fieri non potuit, quin etiam legum verba hic illic conferrent eaque aut emendarent aut certe adnotarent. Ita effecta est non recensio nova, sed antiqua subinde immutata. Plene ut distinguantur formae diversae, perfici non potest neque altera utra ad certos codices revocari; mixta traduntur omnia. Inde in libris non paucis dittographiae passim reperiuntur; praeterea ibi quoque, ubi de iis non constat per librarios, collatis codicibus pluribus binae lectiones antiquitus traditae multis locis agnoscuntur. Denique adnotationes temporariae, de quibus supra p. XXXV diximus, in hoc ordine fere inveniuntur sublatae.

Omnino in constitutionibus, quae a Breviario solo pendent, etsi non recte spernentur librorum praestantiorum lectiones etiam singulares, potissimum respiciendae sunt quae sunt duorum ordinum nec propterea de ordinibus ipsis dubitandum, quod saepenumero admittunt libros plus minus alienos; nam contaminatio antiquissima et late patens ordinum fines passim perturbavit. Ita duae lectiones ubi deprehenduntur, maior auctoritas erit eius, quam tenent libri a nobis meliores nuncupati; sed potest verum etiam servatum esse per deteriores. Sane non pauci loci ita remanebunt ambigui, ut exempli causa in interpretationis loco 8,12,2,*3 aliter relato in *NE*, aliter in *BCPMSL* utra forma antiqua sit, per codices non definitur. Denique hoc quoque in breviario potest evenisse, ut lectiones duae diversae redeant ad integri Theodosiani exemplaria discrepantia. At in universum breviarii textus talis, qualis in archetypo fuit, in codicibus nostris reperitur recte traditus; inscriptiones quoque constitutionum ipsaeque subscriptiones in iis libris plenae adsunt et incorruptae, et praestant hoc nomine breviarii Alariciani libri longe iis, per quos traditum habemus codicem Iustinianum.

CAPVT NONVM.

ORTHOGRAPHIA LIBRORVM ET COMPENDIA.

Orthographiam librorum duorum primariorum *RV* editio ita repraesentat, ut ambigua sicut tradita sunt reddantur, vitia certa, etiam ea, in quibus librarius sibi constat, in textu corrigantur falsa scriptura relata in apparatus. Operis integri codices ubi deficiunt, quatenus fieri potuit ad *PM* orthographica formata sunt suppressis naevia. — Hoc capite ex *RVT* orthographica, quae quidem aliqua adnotatione digna esse viderentur, composui coniuncta, specimen scilicet nequaquam plenum. Ex breviarii libris *PM* in orthographicis non multo inferiores sunt libris *RVT* et longe emendatius scripti quam ex integris *W*; contra codex *H* nec minus *N* et reliqui omnes referti sunt vitiis et barbarianis. Ego ex his omnibus selecta tantummodo adnotavi; Haenclius in praef. ad breviarium errores composuit p. XLI ex *M*, p. XLIX ex *L*, p. LIII ex Parisino 4406 (descripto ex *E*).

V	R	T'	varii
ae e in Latinis raro permu- tantur	ae e raro permutan- tur	ae e	ae e <i>PM</i> fere ut priores
ae pro e in fine vocabuli, ut <i>manifestae</i> — <i>richo- merae</i> <i>aeclesia</i> constanter fere (<i>aeclesia</i> 16, 5, 52, 18 — 16, 5, 65, *12; <i>eclesia</i> 16, 5, 65, 3) <i>aeculeus</i> <i>paenes</i> , <i>paenitus</i> raro <i>praec-</i> (<i>depraecantur</i>) raro <i>praetium</i> raro <i>quaerella</i> , <i>quaerimonia</i> aliquoties	in fine vocabuli <i>inhonestae</i> — <i>inlicitas</i> 6, 35, 14, 11 <i>paenitus</i> raro <i>praehendere</i> <i>praetium</i> raro <i>quaerimonia</i> <i>saenatus</i> 6, 4, 8, 1 corr. <i>taestabuntur</i> 6, 2, 15, 3	ae pro e in fine vocabuli pas- sim <i>litae</i> (corr.) — <i>maximae</i> — <i>paenus</i> (corr.) — <i>quae</i> encli- tica (saepissime, sed saepe correctum) — <i>quantitalas</i> — <i>solitas</i> — <i>studiosae</i> <i>aeclesia</i> — <i>aedere</i> , <i>aeditio</i> — <i>aedictalis</i> — <i>aequus</i> — <i>inter- praetatio</i> — <i>paenes</i> — <i>paenitus</i> — <i>praeces</i> — <i>praehendere</i> cum de- rivatis fere constan- ter — <i>praemere</i> — <i>praetium</i> plerumque	ae pro e passim, maxi- me <i>H</i> , in quo inter alia constanter fere datur <i>aetiam</i>
e pro ae raro <i>equus</i> 11, 36, 7, 6 <i>extimatio</i> V* 11, 14, 1, 11 <i>heresis</i> fere constanter (<i>haeresis</i> 16, 5, 54, *6) <i>lesus</i>	e pro ae raro <i>elicite</i> <i>inheserunt</i> 7, 1, 5, 1 <i>prestandum</i> 7, 4 23, 5	e pro ae in fine vocabuli <i>late</i> — <i>nostre</i> — <i>praede</i> — <i>que</i> passim <i>equitas</i> — <i>celestis</i> — <i>coherere</i> — <i>gynecceum</i> — <i>pene</i> — <i>premium</i>	e pro ae rarius. In <i>PM</i> constanter fere est <i>ledere</i>

V	R	T	varii
e oe poenes 12, 6, 17, 3		e oe poenis (= penes) 4, 13, 1, 1 poenitus 4, 12, 5, 2	e oe foenus (= fenus) HPM fedus (= foedus) PM poene (= paene) PM
e i raro permutantur Beryt- recte 15, 12, 1, Berst- 13, 9, 1, Byrit- 10, 24, 3. 13, 1, 9, By- rith- 11, 1, 19. 11, 2, 4. 11, 15, 2. 12, 1, 54. 12, 1, 63 cyhis (= coeles) 11, 36, 8, 1 Trio(eris) in l. XIII— XVI (v. p. XLVI)	e i raro permutan- tur Aurilianus pas- sim Beryt- recte 6, 27, 2, Byrit- 7, 13, 11. 7, 22, 7. 8, 5, 41 Triu-	e i e pro i detenere — regor — stereklitas — ualelurus i pro e dilatus — linire — Triu-	e i W passim permutat, habens intellig- et similia multa PM vix umquam e pro i, raro admodum i pro e, ut eatinus — distituitur — vicisi- mus HN saepissime et e pro i et i pro e, ut letigiosus — inormis cet.
			H i ante st passim aut male omittit: ste — sta — spania aut male addit: istatui- mus — istudium
i y i pro y Acyndinus constanter — polypticum y pro i basyum 11, 28, 3, *3 — Bythyn- 12, 1, 118 — dyptic- — Epyrus		i y i pro y enfiteuticus	i y P presbyter et presbi- ter, M presbiter con- stanter PM aliquoties y pro i, ut cyrografum — phy- lippus
o u non permutantur(sem- per epistula — sub- oles)	o u non permutan- tur (semper epistula — sub- oles)	o u o pro u incolomis 3, 30, 3	o u WHN passim permu- tant; ex H adnotavi aepistholis — infolis — uficit (= officit) — sobule PM non permutant
oe o dioecesis plerumque, diocesis 13, 5, 34, 2	oe o dioecesis ple- rumque, dioce- sis 8, 5, 42, 1		
oe y cyhis (= coeles) 11, 36, 8, 1			
u inserta urguere rarius quam urgere discinguas 11, 36, 3, 12			

V	R	T	varii
<i>b p</i> in vocabulis a labendo nubendo scribendo derivatis <i>b</i> ante <i>s t</i> retinetur neque abit in <i>p</i> : scribitur <i>lapsus</i> — <i>nubtiae</i> (nupt- raro, ut 9, 7, 8, 4) — <i>scrib-</i> <i>tum</i>	<i>b p</i> ut <i>V</i>	<i>b p</i> ut <i>VR</i> <i>inobs</i> 4, 8, 5, 6	<i>b p</i> <i>WPM</i> ut <i>VRT</i> <i>PM obtio</i> — <i>obtinus</i> cet.
<i>b u</i> <i>b</i> pro <i>u</i> raro <i>conhibentia</i> constan- ter — <i>habe</i> fere con- stanter — <i>inbare</i> pas- sim — <i>Octavianus</i> 12, 1, 4 <i>u</i> pro <i>b</i> raro <i>Ablavius</i> constanter — <i>Avellinates</i> 12, 1, 62 — <i>aceruus</i> constanter	<i>b u</i> <i>b</i> pro <i>u</i> raris- sime <i>cohibentia</i> 6, 30, 17, 5 <i>u</i> pro <i>b</i> raro <i>gleua</i> 6, 2, 12, 2 — 6, 2, 15, 2 (<i>gleba</i> 6, 2, 17, 2 — 6, 4, 17, 11 — 6, 23, 1, *2)	<i>b u</i> <i>b</i> pro <i>u</i> passim <i>adlubio</i> — <i>ferbor</i> 2, 8, 19, 3 (corr. ex <i>feruor</i>) — <i>nobellus</i> — <i>probo-</i> <i>catio</i> — <i>grabulus</i> — <i>sibe</i> (corr.) — <i>ueri-</i> <i>orbe</i> (corr.) <i>u</i> pro <i>b</i> passim <i>uellum</i> — <i>constauit</i> , <i>recusauit</i> — <i>contu-</i> <i>uernium</i> — <i>mouilis</i> — <i>pleue</i> (1, 29, 3, 2 corr.) — <i>praeuendus</i> — <i>Proui-</i> <i>anus</i> <i>saepius</i> — <i>uer-</i> <i>uera</i>	<i>b u</i> <i>PM</i> fere ut antiqui- ores; <i>aceruus</i> con- stanter <i>H</i> has litteras non permutat
<i>c d</i> non permutantur: <i>quidquid</i> constanter, <i>quicquam</i> constanter	<i>c d</i> ut <i>V</i>		
	<i>c g</i> <i>neclex</i> - aliquo- ties, non con- stanter	<i>c g</i> <i>neclex</i> - 5, 7, 2, *7	
	<i>c qu</i> <i>inquoactam</i> <i>secuntur</i> et <i>se-</i> <i>quuntur</i> alter- nant	<i>c qu</i> <i>inquatu</i> 3, 32, 1, 5	<i>c qu</i> <i>PM</i> passim <i>relicum</i> — <i>secuntur</i> ; <i>de corum</i> (= <i>de quorum</i>) <i>NX</i> <i>M^aL</i> 14, 7, 1, *2
<i>ci ti</i> non permutantur	<i>ci ti</i> ut <i>V</i>	<i>ci ti</i> ut <i>VR</i>	<i>ci ti</i> <i>W</i> <i>conditio</i> constanter — <i>absulucio</i> — <i>sancio</i> — <i>pernitiosissimus</i> <i>Z</i> <i>conuencio</i> Sirm. 6, *16 <i>H</i> <i>iusticia</i> — <i>conditio</i> — <i>solatium</i> <i>PM</i> non commutant, sed scribitur <i>contro-</i> <i>uertia</i> constanter, item <i>animaduertio</i>

V d t	R d t	T d t	varii d t
<p><i>t</i> pro <i>d</i> passim in voc. extremis <i>athibitus</i> 11, 36, 4, 3 — <i>athuc</i> 12, 1, 56, 3 — <i>aput</i> passim — <i>haut</i> — <i>set</i> raro</p>	<p><i>d</i> pro <i>t</i> <i>adque</i> — <i>capud</i> — <i>quod</i> (= quot 6, 4, 10, 3) <i>t</i> pro <i>d</i> <i>haut</i></p>	<p><i>d</i> pro <i>t</i> <i>adque</i> constanter <i>t</i> pro <i>d</i> <i>aliut</i> — <i>aput</i> (et <i>apud</i>) — <i>illut</i> — <i>set</i> (corr. in <i>sed</i> 3, 32, 1, 5)</p>	<p><i>PM</i> ut antiquiores</p>
<p><i>f</i> <i>ph</i> <i>f</i> pro <i>ph</i> constanter fere in Graecis et barbaris, ut est <i>Dagalaisus</i>; exceptionem faciunt <i>Philippus</i> (semel <i>Filipp-</i> 12, 12, 14) et <i>philosophia</i> (semel <i>philosofia</i> 14, 9, 3, 18)</p>	<p>fere ut <i>V</i> (sed <i>philosophus</i> 6, 4, 21, 3 — <i>Phoenice</i> 7, 22, 9, 5)</p>	<p>fere ut <i>RV</i></p>	
<p><i>h</i> omissa in Latinis raro <i>redibere</i> — <i>subveatur</i> 12, 1, 77, 3 in Graecis passim: <i>Alytarc-</i> — <i>apoc-</i> — <i>carta</i> — <i>concylium</i> — <i>dyptic-</i> — <i>olosericus</i> — <i>ypomnematografus</i> — <i>polyptic-</i> — <i>Syriarc-</i> <i>h</i> addita in Latinis <i>hisdem</i> constanter — <i>hostendi</i> — <i>cohartare</i> constanter — <i>cohercere</i> constanter — <i>exhorta</i> — <i>themonarius</i> in Graecis passim: <i>Alytharc-</i> — <i>Byrith-</i> (vide supra sub <i>e i</i>) — <i>ensytheuticarius</i> (corr. ex <i>ensyteut-</i> 11, 28, 14, 2/3) constanter — <i>gynechear-</i> — <i>hirenarcha</i> — <i>Machedon-</i> — <i>Neotherius</i> constanter — <i>thelon-</i></p>	<p><i>h</i> omissa in Latinis <i>exaurire</i> — <i>exibere</i> — <i>actenus</i> in Graecis <i>scola</i> (et <i>schola</i>) <i>h</i> addita in Latinis <i>hisdem</i> in Graecis passim</p>	<p><i>h</i> omissa in Latinis <i>error</i> — <i>incoare</i> in Graecis <i>pasca</i> (et <i>pascha</i>) — <i>scolasticus</i> <i>h</i> addita <i>hac</i> (= <i>ac</i>) — <i>cartha</i> — <i>conhibentia</i> — <i>ensytheuticus</i> — <i>honera</i> — <i>methallum</i></p>	<p><i>h</i> omissa <i>PM</i> fere ut antiquiores <i>H</i> in principio vocabuli passim: <i>oc</i> — <i>orrescit</i> <i>h</i> addita <i>H</i> in principio vocabuli frequentissime: <i>hac</i> — <i>hordo</i> — <i>horigo</i> — <i>hurbs</i> — <i>husuras</i> fere constanter — <i>hutiliter</i> <i>PM</i> <i>crehare</i> — <i>habund-raro</i></p>
<p><i>m n</i> <i>anplissimus</i> 12, 1, 180, 1</p>	<p><i>m n</i> <i>eumdem</i> raro</p>		<p><i>m n</i> <i>W</i> <i>anpotare</i> — <i>tempus</i> <i>H</i> <i>uohumtas</i> — <i>solennis</i></p>
<p><i>n</i> omissa vel addita: <i>thensaurus</i> — <i>uicensimus</i></p>	<p><i>n</i> omissa vel addita ut <i>V</i></p>		

V	R	T	varii
		p omissa exempti 1, 32, 15	p male addita H contempti (= contenti) — dampnum — volumptas p male omissa H presumptio PM contemserat — exemptus PM suscriptio constanter
s x extimatio V ^s 11, 14, 1, 11	s x (recte sessant-) amplexi 6, 27, 22, *2		s pro x H passim: iusta — estraneus — extrinsecus x pro s H extimatio
x ox sanccimus	x ox insinccimus 6, 4, 25, 5 — sanc- cisse 6, 4, 17, 2		
x xs in vocabulis cum praep. ex composi- tis ubi sequitur s littera, ea plerum- que adest, aliquo- ties additur emen- dando, ut executio 11, 36, 25, 1 — exequen- das 16, 5, 46, 6, passim tamen omittitur, ut executor 11, 36, 2, 2 — exerere constanter — exurgere 12, 1, 146, 5	x xs exortes 6, 27, 13, 4 exequantur corr. in exequantur 8, 5, 66, 3	x xs executio 5, 7, 2, *1	
geminatio consonan- tium medella, querella con- stanter — rennuers constanter — reppe- rire fere constanter male neglecta: aeclesia (vide p. CXLII) — oportu- nus		geminatio consonan- tium male neglecta: oportunitas 1, 32, 6, 3	geminatio consonan- tium male neglecta: PM passim: ecclesia constanter — grasatus — oportunus — suple- mentum H passim: quatuor plerumque — codicibus — sollemis — uficit male admissa: H uollumen
male admissa: Thessalonica con- stanter		male admissa: uellint 1, 31, 2, 5	

V	R	T	varii
<p>geminatio vocalium i pro ii remansit in idem inscriptionum constanter; in post- consulatibus sub- scriptionum fere con- stanter (excepta una 12, 12, 8) praeterea subinde: Gallis 12, 1, 171, 2 — idem 14, 3, 19, *4 — intercolumnis 15, 1, 45, 1 — ordinari 12, 1, 118, 6 — quinquenni 14, 3, 7, 1 uno loco 14, 4, 10, 8 pro tertii cum scriben- dum esset tertii, er- rore positum est certi.</p>			<p>geminatio vocalium PM fere ut antiqui- ores; formae anti- quae is — idem — inisse — petisse non rarae sunt, interdum tamen corruptae a librariis, maxime pro is substituto non iis, sed his, id quod reti- nuimus H similiter: filii (= filii) 5, 1, 1. 5, 1, 2</p>
<p>Adlitteratio adf- plerumque</p> <p>adi- plerumque, alle- gare constanter adi- plerumque, ut adtinere</p> <p>conl- constanter</p> <p>comm- plerumque, sed conmod- 12, 12, 3, 3/4</p> <p>inl- constanter, ut in- cludere, industriis</p> <p>imm- plerumque, ut immunis</p> <p>imp- plerumque, sed impatientia 11, 36, 18, 5 — impedire — inpetrare 12, 1, 180, 3. 13, 5, 3, 2</p> <p>inr-: inritus 9, 39, 2, 3</p> <p>obp-: obponere</p> <p>subm- plerumque</p> <p>subp- raro: subpri- mere</p> <p>subr- plerumque</p>	<p>Adlitteratio adf- plerumque, sed affectare 8, 4, 80, 11</p> <p>all- plerumque, allegare con- stanter; sed adlect- 6, 24, 10, 4. 6, 35, 7, 12</p> <p>conl- plerum- que, sed col- latio 7, 6, 3, 5 — collocavi 8, 5, 16, 10</p> <p>comm- plerum- que, sed com- mun- 7, 24, 1, 1</p>	<p>Adlitteratio</p> <p>comm-: committ- 11, 8, 8, 3 — commun- 11, 7, 16, 3</p>	<p>Adlitteratio W ab ea abstinet con- stanter, etiam in comm- et in immo 16, 5, 18, *1 PM allegare, alligare constanter</p>

Divisio syllabaria has fere leges sequitur.

V

Composita, scilicet ea quae loquens ipse sentiat in se habere vocabula duo, maxime quae incipiunt a praepositionibus similibusque, etiam a *con-* vel *re-*, dividuntur secundum eam bipertitionem: *ad|imat* — *de|strictus* — *con|stiterit* — *ex|istimat* — *inter|est* — *re|stituentur* — *sub|ire* — item *proto|stasia* et *anim|advertere*. Exceptiones inveniuntur, raro tamen:

cons|til-
pe|risse
prae|tere
su|biecta
su|bole
tran|sierint, tran|sacta

R

similia (praeter *anim|advertere*) ex hoc libro non enotavi neque videtur eius librarius compositorum habuisse rationem peculiaris; scribitur *cons|tans* — *ins|taurare* — *prae|tere* — *prae|scribitum* 8, 5, 35, *12 — *subs|tantia*

Consonantes duae vel *x* ubi in medio vocabulo ita collocatae sunt, ut de syllabarum confinio dubitari possit, syllabae dirimuntur secundum has fere consuetudines:

V

liquidae *l* et *r* secundo loco posita non separantur a muta quae praecedat

bl: *pu|blicus*
cl: *in|clutus*
gl: *ne|glexerit*
pl: *am|plius*
br: *sab|briter*
cr: *sa|crum*
dr: *qua|drupli*
gr: *redinte|grandae*
pr: *pro|prius*
tr: *pa|tricius*

R

leges easdem observat atque V paucis locis exceptis

pub|licum
neg|lexerit
eg|ressus

T (Krueger p. 11)

nec|lecto

praeterea anceps fere est consuetudo:

V

{ *cl:* *auc|tor* — *edic|tum* passim
 cl: *ad|iectio* — *cun|ctatio*
 item passim (uno loco 10, 1, 11, 5 *cun|ctis* m. 1, *cunc|tis* m. 2)
 gn: *ig|notis* perraro
 gn: *pi|gnora* plerumque
 m|n: *om|nia* passim
 mn: *da|mna* item passim
 p|s et *b|s* constanter
 p|t et *b|t:* *rescrib|to* raro
 p|t et *b|t:* *scri|bitus* constanter fere — *se|ptem* — *susce|pta*
 s|c constanter: *nos|cuntur* — *popos|cit*
 s|p plerumque: *res|ponsum*
 sp: *pro|superior* raro

R

cl constanter
m|n constanter
p|t et *b|t* constanter
s|p constanter

T

cl constanter
gn constanter
m|n constanter
p|s constanter
p|t et *b|t* constanter
s|c constanter

V	R	T
<div> <div> s t: pos tulat — Cons tantius (ubi n littera videtur sonum perdidisse) con- stanter </div> <div> s t: mon strabuntur perraro x: na ximae </div> </div>	s t plerumque x : trahitur fere ad syllabam posteriorem: perspe ximus — pro ximus; non semper tamen: dix erit — ex emplo. 8, 1, 4, 3 est sanc xerimus etiam in R inveniuntur errores similes: 6, 24, 4, 3. 6, 35, 1, 7 po ena (sic bis) — 6, 24, 5, 5 sin [u] ero — 6, 27, 2, 3 consulatu m eo — 6, 27, 16, 1/2 quae sti- pendiis — 6, 35, 1, 2 in s criniis — 7, 8, 8, 6 abs ente — 7, 20, 11, 2 s qualida — 8, 15, 1, 5 ov x n̄v	singularia haec eno- tavit Krueger: ah- qu ibus — man- su etudo — si cut — tran sigat — ani maduertamus

contra leges has quae peccant,
ut sunt mai|oris — numeros|i-
tate — se|ruet — in pecunia s|ar-
ciatur et si quae sunt similin
singularia omnia, originem
inde trahunt, quod librarius
scribenda non intellexit vel
alio modo erravit.

Compendia reperta in libris duobus primariis R pleraque, V omnia haec editio
repraesentat inclusis intra parentheses () litteris per ea suppressis. Inventa in codice T
diligenter composuit Krueger p. 8—11, item codicis W foliorum trium Taurinensium Patetta
p. 131; foliorum Vaticanorum mihi praesto fuerunt apographi ope Kruegeriani. His sub-
sidiis usus notitiam composui compendiorum in Theodosiani codicibus plenius adhibitorum,
non singillatim minora minimaque persecutus, sed quae hoc volumine utentibus visa est
sufficere. — Codices brevii in hoc tractatu spreui omnes.

Quod in gestis de Theodosiano publicando senatores exoptant (p. 5, 11) codici a
constitutionariis faciendo 'notae iuris' ne adscribantur, id effectum est: scilicet notae ene,
quibus scriptus est Gai liber Veronensis, exceptis paucissimis, de quibus infra dicetur, ab-
sunt a verbis tam constitutionum quam rubricarum. Sed tantum abest, ut haec lex per-
tineat ad praescripta iis subscriptaque, ut e contrario in his compendia quae iam ex-
plicabuntur legitima sint et eiusmodi vocabula per exceptionem tantummodo inveniantur
perscripta. Compendia in his usitata redeunt fere in sequioris aetatis notarum later-
culis (composui eos in grammaticorum Latinorum editorum a Keilio volumine quarto
p. 277 seq.), destinatis opinor potissimum eius aevi prudentibus ad recte intellegendum
Theodosianum et brevium Alaricianum. Nam huius quoque codices vetustissimi et
accurate scripti, praesertim PM, cum in textu constitutionum a compendiis abstineant,
in inscriptionibus et subscriptionibus easdem leges sequuntur, quae iam secundum libros
plenos explicabuntur.

1. Antiqua compendia in textum constitutionum admissa reperiuntur haec.

- a) Contignationes litterarum (has enim licebit cum compendiis componere), earum
scilicet quae propter formam iuncturis aptae sunt, in fine versus habet codex R has:
ae — nt (hoc etiam in versu medio) — oe — on — or — os — ul — ur — unt,
codex V has: ae — ū — k — np — ns — nt — ur — us, codex T has: ae — ns —
nt — um — unt — ur — us. Easdem omnes neque in versibus extremis solis
habet codex W quadratis scriptorum recentissimus. Originem contignationes eae
traxerunt cum ex aequabilitate paginarum requisita in scriptura quadrata, tum ex
lege dividendorum vocabulorum ad syllabas. Ob easdem causas litterae versum
finientes saepe figurantur forma minore.

- b) Littera tam m quam n ubi versum finit¹⁾ RV, etiam in medio versu W, eam

¹⁾ 6, 4, 12, 4 post et iam in versu medio cum membrana hiet, similiter m per lineolam
repraesentatur.

repraesentant per lineam litterae praecedenti superpositam (in *R* puncto ei subiecto); itaque scribitur *cosde* et *co* | *trouersia*.

c) Compendia duo

q. = *que*
b. = *bus*

codices *RV* ubivis admittunt.

d) contra singularia magis compendia sunt quae sequuntur:

M in fine versus = *mus* raro reperitur in *V*.

T' = *tur* raro invenitur in libris *TV*, ex libro *R* non est adnotatum.

o = *con* passim *RV* ponunt in praescriptis et subscriptis, scilicet in vocabulis *conss.*, *Constantinus*, *Constantinopolis*.
C = *con* similiter usitatum invenitur raro in *R*, scilicet aliquoties pro *OSS* scribitur *CSS* (*cnss* 6, 4, 18; *coss* 7, 22, 10), item 6, 4, 11 in subscripto *ctantio*, 8, 7, 22, 7 in ipso textu *ctictus*.

P = *prae* in textu 8, 15, 1, 7 *priū* (non, ut est in ed., *tiriū*) *R*

procons = *procons(uli)* est 6, 28, 7 in *R*, *proāles* = *provinciales* 10, 10, 43 in *V*, utroque loco in praescriptis.

QDO = *quando* 8, 11, 2, 1 in textu *R*.

Q' = *quod* 8, 11, 4, 7 in textu *R*.

RES P = *res publica* passim admittitur.

2. Anni menses dies etiam in textu notis legitimis perscribuntur. Sollemnes sunt in anno indicando notae *conss.* (sic perpetuo abolito compendio aetatis melioris *cos.*), cum perscriptum *consulibus* tam in *R* quam in *V* raro inveniatur, et *p(ost) c(onsula- tum)* vel uno loco *post conss.* in *R*, item raro *ind(ictione)*. — Menses solent primis ternis litteris indicari scribiturque *Feb.*, non *Febr.* fere perpetuo, passim *Mar.*; at- tamen nec *Mart.* deest nec desunt *Septemb.* vel *Sept(am)b.* et *Octob.* et *Novemb.* et simi- lia. — *k.* et *kal.* alternant, *n* pro *non* rarum est, item rarum *pr.* pro *prid.*
3. Pondera quoque more legitimo notantur, certe *lib(rae)* vocabulum non solet perscribi.
4. Numeri in textu constitutionum solent scribi litteris, quamquam exceptiones non de- sunt, id quod in utramque partem editio ostendit.
5. Scribendi ratio hac aetate recepta ubi compendia aut flagitat aut admittit, vetusta lex syllabaria, scilicet ut compendium finiat non cum syllaba, sed in syllaba media, etsi in plerisque retinetur, non raro negligitur scribiturque *Gra(tianus)*, *Mar(tias)*, *Str(mium)*.
6. Altera lege aevi melioris, ut in compendiis tantummodo vocabuli littera prima usur- petur primaeve, hac aetate abolita, omnino ut recitantis commodo consuleretur, saepe- numero ad primam litteram primasve adiungitur terminatio. Sic scribitur *Aug(usta)li* — *Aug(usta)lem* — *Gra(tia)no* — *Gra(tia)nus* — *mag(is)tro* vel *m(a)g(is)tro* — *off(ici)orum* — *Theod(osi)o* — *p(ractori)o* — *Val(en)te* — *Val(entini)ano* — *vic(ari)o* et sic deinceps. Duae partes vocabuli non raro separantur puncto interposito: *τηροδ·ο* cet. Etiam in numeris *xxxi* et *xxxxa* habet *R*. Vocabula dignitatum et civitatum similiter etiam in textu non raro breviantur; latius eius generis breviactiones extendit *W* scribens *d(e)i* 15, 5, 5, 17 — *d(omi)nus* 15, 1, 50, 7 — *n(ost)ri* 15, 5, 5, 13 — *n(ost)ri* 16, 5, 17, 5, 9 — *n(ost)ro* 16, 5, 21, 6.
7. Elementa in compendio ideo repetita, ut vocabulum ad duas pluresve personas refe- rat, similiter in Theodosiani codicibus usurpantur scribiturque *Augg.*, *Auggg.* — *impp.* *imppp.* — *CO* = Caesares — *dd. nn.*, *ddd. nnn.* — *vv. cc.* = viri clarissimi, *vv. ss.* = viri spectabiles cet. Praeter honores tamen similia non offenduntur; *h* = heredes quod habent *PMS(L)* 9, 9, 1, 18 ut in his solitarium est, ita in melioribus sine exemplo.
8. Nomina propria in praescriptis et subscriptis saepissime leguntur non perscripta.
 - a) Imperatorum nomina tam in inscriptionibus quam in subscriptionibus solent pro- ferri non integra; scribitur *Arcađ.*, *Arc.* — *Constant.*, *Const.* — *Grat.*, *Gra.* — *Honor.*, *Hon.* — *Iul.* — *Iic.* — *Theod.* — *Valent.*, *Val.* Perscripta admodum raro reperi-

untur. Compendia haec ubi ad duos pariter trahi possunt, ut *Constant*, ad Constantinum et Constantium, *Val.* ad Valentinianum et Valentem, ambiguitas saepe tollitur addita terminatione neque tamen semper culpa ut videtur librariorum.

- b) Privatorum nomina ut plerumque plene scribuntur, ita non raro, maxime in consulatibus haec quoque ponuntur non integra, exempli causa *Asclep(iodoto)* — *Olyb(rio)* — *Merob(aude)* — *Sat(urni)no* — *Syag(rio)* — *Synn(acho)*.
- c) Denique urbium clariorum in subscriptis nominatarum vocabula solent compendiari scribique *Ant(h)ioc(h)iae* — *Aquil(e)ae* — *Cart(h)ag(ine)*, *Cart(h)agine* — *Const(an)tinop(oli)* constanter *RT*, *Constantinop(oli)* vel *Constant(ino)p(oli)* vel *Constan(tin)o-p(oli)* *V* — *Hadrianop(oli)* — *Herac(iae)* — *Marcian(o)p(oli)* — *Med(iolano)* — *Nic(omediae)* — *Rav(en)nae* vel *R(a)v(en)nae* — *Rem(is)* — *Rom(ae)* — *Serd(icae)* — *Sir(mio)* — *Thessal(onicae)*, *Thess(alonicae)* — *Trev(iris)* vel *Triu(eris)*¹⁾. Eadem similiter nomina ubi reperiuntur perscripta, nomina formata singulari ad declinationem primam genetivo potissimum efferuntur, reliqua ablativo, quamquam et in illis interdum reperitur ablativus et in his genetivus. Haec etiam in textu hic illic (ut 5, 14, 36) leguntur semiplena. — In nominibus provinciarum et reliquis geographicis, pariter atque in hominum privatorum, brevis ut non legitima est, ita permissa.

9. Officiorum compendia ex parte legitima sunt, ita ut quaedam vix inveniantur perscripta. Reperiuntur potissimum haec:

com(es)

c(omes) *r(ei)* *p(ri)vat(ae)* vel *r(erum)* *p(ri)vat(arum)*²⁾

c(omes) *s(acrarum)* *l(argitionum)*

cons solet esse in *RV**T*; raro invenitur perscriptum. — In codice *W* passim legitur *cons*; in codice *H* solet scribi *ccss*

cons(ularis)

corr(ector)

mag(ister) *mil(itum)*

mag(ister) *off(ici)orum*

p(rae)fectus *ann(onae)*

p(rae)fectus *Aug(usta)lis*

p(rae)fectus *p(raetori)o*³⁾

p(rae)fectus *u(rbi)*

praes(es)

procons(ul) vel *proc(onsul)*; in *V* non raro *p(ro)c(onsul)*

quaestor *sac(ri)* *p(alatii)*

vic(arius)

10. Dignitates similiter habent compendia sua legitima, admissa non raro etiam in textum.

imp.

A.; rarum est *Aug.*

C. plerumque *RT*; *Caes.* plerumque *V*

id(em) in praescriptis etiam ubi de pluribus agitur; *idem* perscriptum raro offenditur (8, 5, 33, 34), vix usquam (v. p. CXLVI) *id(em)*

n(obilissimus) *p(uer)* vel *n(o)b(ili)ssimus* *p(uer)*

v(ir) *inl(ustris)* vel *v(ir)* *i(n)lustris*

v(ir) *s(pectabilis)*

v(ir) *cl(arissimus)*

v(ir) *p(er)fectissimus*

¹⁾ *Trev*-, quae est forma genuina, legitur in *V* per libros IX—XII (p. XLVI), *Triu*- vel *Triu*- in eodem per libros XIII—XVI, item in *RT*.

²⁾ *Rei privatae* invenitur perscriptum 10, 8, 6, 1 — 10, 10, 27, 11 — 10, 10, 32, 11 (*privatae* rei 10, 1, 4, 1); *rerum privatarum* 10, 1, 8, 1 — 10, 1, 9, 2 — 10, 9, 1, 1.

³⁾ Ex breviarii libris antiquum hoc compendium saepe retinent libri *HN* estque item aliquoties in *PM*, quamquam hi plerumque pro *ppō* substituunt *pō*.

sub(limis)

mug(nificentia) [vel *mag(nitudo)*] *tua* 5, 14, 33, 7 *T*; *m(agnificentia)* *t(ua)* 7, 1, 13, 9 *R*

11. Ad rerum actum spectant compendia haec:

d(ixit)

h(auc?) 6, 35, 6 *R*

dat(a)

acc(epta)

lect(a)

p(ro)p(osita). Etiam in breviarii libris haec nota usurpari solet, praesertim in *P*, cuius loco *M* saepe scribit *prop*.

12. Christianae religioni propriae breviationes in hisce libris vix comparent. Ipsum *Christ*-vocabulum solet perscribi, quamquam uno certe loco 16, 9, 3, 2 in *V* compendium invenitur semigraecum $\overline{\text{XPIST}}$. Nec magis breviatur *episcopi* vocabulum. At $\overline{\text{scm}}$ est 9, 45, 4 p. 522, 3 in *V* itemque reperitur in *T*.

CAPVT DECIMVM.
CONSTITVTIONVM AVCTORES ET ACCEPTORES
ET DIES LOCIQVE.

Constitutiones imperatorum, quae quidem legis vicem obtineant, excludunt emissas ad privatos. Sane ene hac aetate neque emitti desierunt neque colligi, ut testantur rescripta Valentiniani et Valentis ex Hermogeniani editione ea quam adhibuit sumpta ab auctore Consultationis c. 9. Sed cum iis deesset *sacra generalitas* (Th. 1, 1, 5), inter leges referri non debuerunt, neque receptae sunt in Theodosianum.¹⁾ Leges ipsae, quod attinet ad publicandi formam, in duo quodammodo genera discedunt, alterum earum quae directae sunt ad populum populiue partem, alterum earum quae emittuntur ad senatum magistratumve. Ille ordo antiquior est pendens ex iure edicendi, quo imperatores ab ipso imperii initio usi sunt, hoc supra (p. XXIX) vidimus incipere a Constantino, quippe qui ius legum ferendarum primus adsumpserit. Dicemus de his ita, ut earum rerum potissimum ratio habeatur quae ad Theodosianum perveniunt.

Ad edicta imperatorum pertinent ex constitutionibus nostris *edictum ad populum* *Edicta* *urbis Constantinopolitanae et ad omnes provinciales* (4, 4, 5), *edictum ad populum urbis Romae* (nov. Valent. 14, 1), *edictum ad populum urbis Constantinopolitanae* (16, 1, 2), *edictum ad populum* (11, 28, 9 fin.), *edicta ad provinciales* (7, 13, 8 — 9, 27, 6 — 10, 10, 13), *edictum ad populum per provincias Illyrici* (11, 28, 9 fin.), *edictum ad Afros* (8, 4, 2), *edicta duo ad Italiam et Alpes* (7, 18, 1), fortasse item edicta ad singulas civitates²⁾, praeterea *edicta* nude quae dicuntur (9, 34, 7 — 11, 3, 4 — 16, 5, 38 — 16, 6, 3), ut recenseamus solas leges edicti vocabulum praescriptum habentes; multo plures eo omisso similiter inscriptae enumerantur in laterculo secundo. Edicta haec quamquam solebant cum iis, quibus destinata erant, communicari publice proposita per magistratus, praesertim praesides provinciarum, in iis ipsi imperatores cives adloquuntur utentes uno loco (8, 11, 2) adeo forma epistulari (*impp. provincialibus salutem dicunt*) neque videntur magistratus illi haec edicta proposuisse adiectis suis, id quod in legibus ad ipsos directis quotidiano usu et fortasse legitimo fecerunt. Dies locusque in edictis ii sunt, quibus imperator cives adloquitur vel secundum formulam etiam aetate imperatoria usitatam ubi *dicat*. Meliore tempore ii non subscribuntur edicto, sed ipsum praecedunt, ut exempli causa in noto edicto Anaunensi (C. I. L. V, 5050) post annum et diem et locum (*Basis in praetorio*) leguntur verba: *edictum Ti. Claudii . . . propositum fuit id quod infra scriptum est*, sequitur ipsum edictum: *Ti. Claudius . . . dicit*. Praescriptiones eius generis in edictis notatis habentis nullae inveniuntur, sed ad exemplum constitutionum

¹⁾ Constitutiones Theodosiani non multae subscriptionem habentes *lecta apud acta* (cf. p. CLV) nequaquam huc pertinere ostendunt non solum praescripta magistratum nomina, sed etiam argumentum quarundam (exempli causa 4, 6, 3 — 11, 16, 14).

²⁾ Inscriptiones *ad edictum Calchedoniensium et Macedoniensium* (11, 16, 3) et *ad edictum Heliopolitanorum* (5, 13, 1), item *ad edictum* nude (12, 1, 7 — 12, 6, 1) aut mutilae sint necesse est aut corruptae, cum civitas edicere nequeat; quam ob rem aut earum civitatum magistratus in inscriptionibus suppressi sunt, quamquam ne sic quidem intellegitur ad eiusmodi edictum imperatorem rescribere potuisse, aut ad praepositio male locum mutavit, ad quam coniecturam secunda constitutio mutata est in corpore Iustiniano.

u
n

reli quarum dies locusque adsunt subscripti; pertinentque ii aut ad dationem edicti aut ad propositionem. Dati edicti subscriptio frequentissima est pertinetque ea, ut modo diximus, cum loco suo ad imperatorem. Propositio cum datione ut potest uno actu contineri, ita nihil impedit, quominus edictum datum certo die et loco alio die aliisve et alio loco aliisve proponatur. Eius in edictis mentio rarior est, sed reperitur tam coniuncta cum datione (8, 16, 1 — 9, 7, 3 — 11, 30, 16 — 11, 30, 17 — 11, 34, 1) quam solitaria (8, 4, 2 — 9, 1, 4 — 11, 30, 15 — 12, 1, 7 — 12, 5, 2). Locus si qui propositioni additur ad ipsam pertinet nominanturque in edictis ad populum provincialesve datis modo Roma (1, 9, 1 — 8, 16, 1 — 9, 7, 3 cf. 1, 9, 1), modo Nicomedia (9, 1, 4), modo Constantinopolis (11, 30, 16), ut appareat respici in eorum propositione praesertim urbes imperii praecipuas; minores in his non comparent. Similiter edicta directa ad Afros proponuntur Karthagine (8, 4, 2 — 11, 30, 15 — 12, 5, 2). Minores urbes in eiusmodi propositionibus non nominantur praeter unam Capuam (7, 9, 1). *Accipi* edictum antiquae consuetudini contrarium est neque invenitur in edictis nisi duobus locis (7, 9, 1 — 11, 16, 3) minus proprie opinor usitatum.

Alterum genus legum imperatoriarum aetate meliore non tam ignotum quam non inter leges veras relatum efficiunt directae aut ad senatum aut ad magistratum aliquem. Hae leges quamquam et ipsae passim inter 'edictales' numerantur (ut nov. Val. 7, 1, 5 — 24, 1, 20 cet.), id ad vim legis pertinet, non ad formam, neque dubium est has esse, quas Theodosius edictis opponit, leges 'sacra generalitate subnixas' (1, 1, 5 pr.; 'edictales generalesque' constitutiones 1, 1, 6), scilicet constitutiones generalis argumenti ab imperatoribus missas aut ad senatum aut ad magistratum aliquem. Videamus primum de constitutionibus datis per senatum.

Constitutiones
directae ad
senatum

Constitutiones (vel, ut 12, 11, 2 in constitutione a. 386 secundum usum antiquum appellantur, *orationes*) directae *ad senatum* vel magis proprie per epistularem formam: *imperatores consilibus praetoribus tribunis plebis senatus suo salutem dicunt*¹⁾ postquam datae sunt ab imperatore subscriptae²⁾, dicuntur *lectae in senatu* (6, 4, 11 — 6, 4, 23 [in his duabus deest *in senatu*] — 9, 1, 13 — 10, 9, 8 — 15, 1, 19) vel *recitatae in senatu* (6, 2, 25 — 8, 18, 1 — Nov. Val. 1, 3). Additur aliquoties, apud quem vel per quem lectae sint (*apud Vettium Rufinum* p. a. 8, 18, 1 — *ab Arazio proconsule*, scilicet urbis Constantinopolis 6, 4, 8. 9 — *per v. c. proconsulem Postumianum* nov. Val. 1, 3 — *per Theodosium primicerium notariorum* 6, 2, 25). — Legis ad senatum datae in senatu recitatio cum locum promulgationis obtineat, eiusmodi leges non proponuntur. — Constitutiones directas ad magistratum cum subscriptione nuda *lecta* infra p. CLV ostendemus et ipsas referendas esse inter eas, quae datae sunt ad senatum.

Constitutiones
directae ad
magistratum

Longe maxima pars constitutionum directa est ad magistratum aliquem eam promulgaturum. Iam de harum diebus locisque tractandum est et explicandae formulae in subscriptionibus sollemnes constitutionis *datae, acceptae, lectae apud acta, praelatae, propositae, regestae*.

Constitutionum
ad magistratum
directarum
dies et loci

Dies cum locis suis in constitutionibus directis ad magistratum aliquem possunt adnotari tres, constitutionis datae, constitutionis acceptae, constitutionis propositae. Coniuncti tres quod sciam non reperiuntur nisi in constitutionibus quibusdam Valentiniani III (nov. 20, 2. 22, 1. 30, 1); in Theodosiano enuntiantur aut singuli, id quod praevalet in recentioribus, aut bini et ita quidem, ut dies datae legis iungatur aut cum die acceptae aut cum die propositae; acceptae et propositae numquam simul nominantur. Duo dies ubi enuntiantur, annum adscriptum posteriori item pertinere ad priorem ibi dubium non est, ubi anni ratio id admittit; ubi refragatur diesque datae constitutionis et acceptae vel propositae ubi incidunt in annos diversos, annus utrique adscribi debuit. At in subscrip-

¹⁾ Ita inscriptae sunt leges datae a Constantino a. 315 (8, 18, 1), ab Honorio a. 423 (1, 6, 11 cum iunctis), a Valentiniano III a. 460 (Nov. Val. 1, 3), ab Anastasio a. 516 (Thiel epist. pontif. 1, 766).

²⁾ Ipsa subscriptio servata est in novella Valentiniani 1, 3: *et manu divina: optamus vos felicissimos ac florentissimos nostrique amantissimos per multos annos bene valere, sanctissimi ordinis p(atres) c(onscripti). et ad latus: dat. III non. Mart. Romae d. n. Valentiniano A. VII et Avieno v. c. cons.*

tionibus nostris id in una sola 9, 15, 1 (nam mittimus perturbatam 15, 7, 1) evenit. Ita in reliquis quaestio surgit, utrius anni dies sit enuntiatus vel potius relictus; nam vix dubium est alterum annum sublatum esse sive a compilatoribus Theodosiani sive a librariis posterioribus (ut fecerunt librarii breviiarii in constitutione illa 9, 15, 1). Re quamquam praevallet dies legis datae, nihilominus posteriorem magis relictum esse ostendit ipsa constitutio illa plena 9, 15, 1 priorem diem habens in solo exemplo Vaticano confirmantque collatae inter se subscriptiones aliae (8, 10, 1 et 10, 15, 1 — 11, 28, 1 et 8, 5, 15, 15, 3, 2 — 11, 29, 1 et 11, 30, 1 — Sirm. 12 et 16, 5, 43. 16, 10, 15) et ubiubi quaestio aliunde determinari potest, in subscriptionibus ad duos annos pertinentibus et unum solum enuntiantibus hic annus est propositionis. Demonstravimus id de a. 407/8 ad 16, 5, 43; idem locus requirit 11, 28, 1: *data V k. Nov. Antiochiae [Mamertino et Nevitta cons.]; acc. XV k. Apr. Karthagine Iuliano A. IIII et Sallustio cons.* Similiter postconsulatus 10, 17, 3 et 11, 1, 13 ut recte aptantur ad dies propositionis *id. Ian.* et *XV k. Febr.*, ita cum diebus legum earum emissarum conciliari nequeunt. Ad eam normam explevi subscriptionem evidenter imperfectam 11, 28, 5 poteruntque constitutiones eae quae solum diem propositionis servarunt, si is in anni principium incidit, iure retrahi ad annum qui praecedit. Sed ut in laterculo ab eiusmodi coniecturis abstinui, ita ubi cum consulatu uno dies duos traditos habemus annorum diversorum, constitutionem rettuli ad annum, qui traditum praecedit. — Loci etsi possunt enuntiari ad diem et datae constitutionis et acceptae vel propositae, etiam saepius omittuntur aut in utroque die aut in altero utro. Plenior formam breviam esse per ipsos Theodosiani compilatores in una certe constitutione (Sirm. 12 = 16, 5, 43. 16, 10, 14) paene certum est et alibi quoque passim id videtur accidisse; certe cum subscriptio *data et accepta* (2, 1, 3) non offendat, formula *data et proposita*, quae legitur 1, 9, 1 — 2, 6, 4 — 4, 12, 6 — 5, 15, 17 — 7, 22, 5 — 10, 10, 2 — 13, 9, 1 — 14, 10, 2 (in his duabus abest copula) — 14, 11, 1 — 14, 14, 1 — 15, 12, 3, vix ullo loco poterit defendi reditque omnino ad omissionem diei prioris male substituta copula.

Data, pro qua formula sollemni aliquoties substituuntur aliae: *directa* (8, 5, 28) — *datae* *emissa* (6, 27, 3 — 8, 1, 3 — 8, 7, 11 — 11, 30, 30 — 11, 30, 50 — 12, 1, 112) — *subscripta* (10, 15, 3; Vat. fr. 34), usu legitimo non refertur nisi ad imperatorem. Datam ab imperatore constitutionem *mittit* proprie magistratus superior ad inferiorem (8, 11, 3: *missa a ppo*, fortasse etiam 8, 6, 1), item *scribit* (7, 22, 9 = 12, 1, 83); aliquoties tamen per abusum is dicitur constitutionem *dare* (ita Vat. 35: *data a praefecto [praetorio] ad correctorem Piceni*; similiter leges 5, 14, 34. 7, 13, 11 dicuntur *datae Tyro metropoli* a consulari Phoenixes ad magistratus Berytenses). — Itaque locus, unde datur constitutio, is est, ubi eo die imperator consistit.

Accipi dicitur constitutio cum a magistratu eo, ad quem ab imperatore directa est vel deficiente eo a successore (6, 30, 11), tum a magistratu ordinis inferioris, ad quem superior eam transmittit. Ita passim reperiuntur rescripta data ad praefectum praetorio, accepta Karthagine aliove loco, ubi consistebat non praefectus, sed proconsul vicariusve vel praeses provinciae. — *Actum sub die eodem* quod est in novella Anthemii secunda subiunctum dationi videtur referendum esse ad acceptionem.

Lectam esse constitutionem *apud acta* (vel *lecta actis*, si fida est subscriptio 13, 9, 2) *lectae* aliquoties reperitur in directis ad praefectum praetorio (2, 12, 1 — 4, 6, 3 — 11, 16, 14), ad praefectum urbi (2, 26, 2), ad consularem Aemiliae et Liguria (11, 16, 2), ad praefectum annonae Africae (13, 9, 2), ad episcopum [urbis Romae] (16, 2, 14), item *lecta* est in *ecclesiis* constitutio altera directa ad eundem (16, 2, 20). Loci lectionis enuntiantur duo Capua (11, 16, 14) et Carthago (4, 6, 2 — 4, 6, 3). *Lectio apud acta* videtur promulgationis vices facere, certe cum hac formula altera proponendi nusquam reperitur coniuncta. Certe re non magnopere differunt acceptio et lectio apud acta, quae nusquam inveniuntur iunctae (nequaquam fidam esse subscriptionem 13, 9, 2 *acc. Aquil.*, *lecta actis* supra p. CXIX indicare volui hunc locum intellegens); nam acceptio significat constitutionem ad magistratum pervenisse, lectio apud acta eius iussu eam in secretario esse recitatam. — Constitutiones quae nude dicuntur *lectae* vel *recitatae* directae ad praefectum urbi (2, 2, 1 — 9, 38, 1 — 10, 8, 3 ubi additur *in Palatio*, in quo eo tempore morabatur im-

perator — 14, 3, 10, ubi additur *in Pantheo*) vel ad vicarium [urbis] (9, 38, 6) vel ad praefectum praetorio (11, 16, 4, ubi additur *Romae*) quamquam magistratibus inscriptae rectius referentur inter directas ad senatum, cum et dicti magistratus huic opinioni conveniant et formula *lecta*, ut supra vidimus, propria sit constitutionibus directis ad senatum.

propositae *Proponitur* lex a magistratu eo qui eam accepit sive ab imperatore sive a magistratu superiore. Acceptio et propositio licet saepe simul procedant, cum possint fieri diebus diversis, corpus nostrum alteram utram solam enuntiat et saepius longe propositionem quam acceptionem, omnino propterea, quod ut constitutio pro lege observetur, acceptio non sufficit, sed requiritur propositio. Propositionis mentio non fit in constitutionibus datis ad magistros militum et ad duces fortasse non casu; nam quamquam non desunt constitutiones in castris propositae (ita epistula Traiani ad Similem proposita in castris legionum Aegyptiacarum servata est in papyro Aegyptiaca musei Berolin. 140), propositionem constitutionum sollemniter ordinatam probabile est foris propriam fuisse. — De loco propositionis id ipsum obtinet quod de acceptionis loco diximus. Saepe facta est etiam per magistratus municipales. Ita leges a praefectis praetorio missae ad comitem Orientis, ab hoc ad consularem Phoenices, a consulari residente Tyri ad Berytenses non paucae adsunt in sylloge cum subscriptione *proposita Beryti*; similiter constitutionis Iuliani datae ad praefectum praetorio 1, 16, 8 exemplaria extant lapidi incisa proposita in insulis Lesbo (C. I. L. III, 14198) et Amorgo (l. c. III, 459). Eo referenda videtur esse cui Theodosius obviam ire studet constitutionum imperatoriarum *fides dubia et privata adsertio* (1, 1, 5); nam eiusmodi propositio municipalis, similis certe privatae, interpolationi obnoxia est. — Leges promulgatae in urbe Roma passim dicuntur propositae *in foro divi Traiani*, semel (13, 5, 29) *in foro Aproniani*, item proposita Alexandriae (14, 27, 1) in *Eutycheo*, quamquam eius nominis aedificium alibi non memoratur nec facile haberi poterit pro non ignoto *Τεχναίω*.

praelatae Constitutioni quae promulgatur, ut non raro quae eiusdem argumenti antea editae sunt, repetitae 'anteferuntur' (13, 5, 10. 16, 5, 37; cf. 16, 2, 31), ita magistratus ei solet edictum suum subiungere vel, ut leges loquuntur, edicto suo constitutionem *praeferre* vel *anteferre*. Ita in ipso tenore legum praefecti praetorio iubentur sua edicta proponere *praelata iussione nostra* (8, 5, 7) sive *praelata oraculi huius auctoritate* (11, 13, 1). Potest autem similiter inverso ordine edicto magistratus promulgantis constitutio subiungi, id quod in legibus appellatur proponere constitutionem *sub programme* magistratus. Huc spectant subscriptiones hae:

- 1, 16, 10 *praelata* (dies) *Veronae* (annus) sub constitutione ad vicarium Hispaniarum data.
- 7, 8, 11 *praelata litteris ad Eutycheanum praef. urbi* (dies et annus) sub constitutione data ad comitem sacrarum largitionum. Ea missa videtur ab imperatore ad praefectum urbi subiuncta ei altera ad hunc ab imperatore directa, quam licet cum hac propositam nos non habemus.
- 8, 4, 6 *data epistula praefecto, cui haec sacra fuerat antelata* sub constitutione data Mediolani ad Taurum ppo. Haec perturbata sunt; fortasse scribendum est *epistula a praefecto* et intellegenda epistula a Tauro missa magistratui cui-dam praemisso exemplo constitutionis illius ab imperatore acceptae.
- 8, 5, 22 *prolata* (scr. *praelata*) *litteris sub die XII k. Mart. Rom.; acc. IIII k. Apr. Venabri (Venafr?) consulatu Valentiniani et Valentis A.A.* sub epistula imperatorum data ad Volusianum p u (vel potius vicarium praefecti urbi): subscriptio perturbata ita videtur accipienda litteras imperatorum datas ad Volusianum d. XII k. Mart. et Romae ab hoc propositas praemissas esse epistulae datae a Volusiano ad magistratum nescio quem acceptae Venafr die IIII k. Apr.
- 9, 3, 4 *praelata litteris v. c. vicarii* (dies et locus) sub epistula data ad vicarium Hispaniarum: videtur intellegi rescriptum datum Veronae ad vicarium Hispaniarum praemissis eius litteris ab eo missum esse ad magistratum nescio quem alium.
- 11, 1, 25 *proposita in programme Vari v. c. vicarii urbis Romae* (annus) sub epistula data ad comitem s. l.: intellege rescripti ad comitem missi exemplum ab impera-

tore missum ad vicarium urbis Romae ab hoc sub ipsius programme propositum esse.

11, 12, 4 *praelata litteris v. inl. com. s. l.* (dies et annus) sub epistula ad eundem: rescriptum videtur propositum esse subiuncta ei epistula, ad quam imperator respondit.

Sirm. 12: *dat.* (dies) *Romae*; *proposita Karthagine in foro sub programme Porphyrii proconsulis* (dies et annus) sub epistula data ad praefectum praetorio.

Nov. Val. III 22, 1: *data* (dies) *Romae*; *acc.* (dies) *Romae* (annus); *proposita in foro divi Traiani* (dies) *antelata edicto Albini v. c. iterum ppo et patricii* sub constitutione missa ad eundem. Similiter 20, 1. 24, 1.

Nov. Val. III 26, 1: *dat.* (dies) *Ravennae* (annus); *pp. in foro Traiani* (dies) *sub edicto Firmini v. inl. ppo* sub constitutione data ad eundem.

Subscriptiones hae etsi ex parte dubiae et incertae aliquatenus declarant, quomodo fieri potuerit, ut rescripta Romae proponerentur data ad magistratus provinciales, exempli causa ad rationalem Africae (10, 1, 2).

Scriniarum tabulariorumque mentionem subscriptiones non faciunt, nisi quod ad ea *regestae* pertinere videtur unica subscriptio *regesta* (11, 28, 14; cf. nov. Theod. II 1, 1, 6: *regesta diversorum officiorum*), quod redit in constitutione Honorii a. 417 servata in corpore canonum Pithoeano (cod. Paris. 1564, Maassen *Quellen* p. 604): *regestum Ravennae* (dies et annus). Constitutiones tamen ad magistratus plures datas *eodem exemplo*, quod raro reperitur adnotatum in Theodosiano (1, 8, 1 — 6, 28, 8 — 8, 4, 30 — 8, 7, 11 — 11, 28, 9 — 12, 1, 187), frequentius in novellis Theodosii II, Marciani, Iustiniani, dubitari non potest proficisci ex ipsis scriniis sacris; quod tamen non trahendum est ad eas leges, quae in ipsa inscriptione plures magistratus nominant (6, 23, 1 — 6, 26, 17 — 6, 30, 21 — 11, 17, 3 — 12, 1, 71 — 16, 5, 42 — 16, 10, 11 — 16, 10, 15).

Denique descendant ex scriniis necesse est pauca quae reperiuntur actorum apospasmata digesta per interrogationes et responsiones, Constantini duo, alterum 8, 15, 1 iudiciale, ubi imperator loquitur Latine, Graece mulier quaedam in iudicium adducta, alterum 7, 20, 2 castrense, ubi imperator 'principia' intrat et acclamatus a militibus cum iis conloquitur; unum Iuliani 11, 39, 5; unum 1, 22, 4 Gratiani; duo (4, 20, 3 — 11, 39, 8) Theodosii I, quae omnia sententiam referunt ab imperatore in consistorio prolata. Secundum formam antiquiorem, quae remansit 11, 39, 5 fuitque sine dubio etiam 8, 15, 1, in his dies locusque enuntiantur in exordio; extremo loco inveniuntur sub praescripto *actum* 1, 22, 4, sub praescripto quod huc non quadrat *datum* 4, 20, 3 — 7, 20, 2.

Constitutionum syllogae Theodosianae adsumptis etiam iis in editionem nostram non receptis, quas non habemus nisi in corpore Iustiniano, admissis item tam Sirmondianis quam aliis quibusdam a Theodosiano alienis, sed his distinctis per uncus quadratos, inscriptiones et subscriptiones quomodo tractarem, id est quatenus opera impendenda esset in personis, ad quas datae sunt, determinandis, item in temporibus locisque, quae subscripta sunt, examinandis et corrigendis, diu multumque dubitavi. Quod si editoris provincia eo continetur, ut archetypum libri quatenus fieri potest accurate repraesentet, non magno labore res perfici potuit; nam quamquam tam librariorum quam epitomatores supra vidimus in inscriptionibus et subscriptionibus non abstinuisse a breviando, maxime in annis duplicibus, et interpolationes etiam graviore in his quoque hic illic reperiri (p. CXI.), tamen ut in universo corpore ita vel maxime in inscriptionibus et subscriptionibus dubium non est tradita ab archetypo Theodosiani non magnopere differre. Aliter longe evenit in constitutionibus per solum codicem Iustinianum servatis. Non solum huiusce syllogae compilatores licenter rem egerunt et locis ex arbitrio mutatis (ut *Op.* posuerunt 9, 21, 2 pro *Roma*, 16, 8, 1 pro *Murillo*) et passim ibi, ubi legibus duabus contaminatis uni soli subscriptioni locus dari potuit, sed etiam librarii exemplarium nostrorum omnium uno palimpsesto Veronensi excepto tam inscriptiones quam subscriptiones ita pessum dederunt, ut saepe non supersint nisi particulae mutilae et perturbatae. Propterea in elencho qui sequitur tertio subscriptionibus ex Iustiniano desumptis auctoritas addita est, levis

maxime in Haloandrinis, sed vere praeter Veronensem etiam in reliquis omnibus. — E contrario non minus constat subscriptiones et etiam magis inscriptiones Theodosiani per totum corpus et omnium maxime in Constantini legibus, gravissimis et molestissimis naevus iisque aut cum ipsa compilatione natis aut etiam antiquioribus passim laborare. Eorum naevorum ut multi nobis insuperabiles sunt, ita non paucis medela potest afferri, dignitas quae deficit expleri, corruptela in annis locisque commissa aut tolli aut certe demonstrari; versaturque si non editoris officium, certe editionis utilitas vel maxime in eo, ut cui hac vel illa lege utendum est, ea ad eam ipsam reperiat usui parata quae de talibus afferri possunt totius corporis examine instituto et ratione operis perspecta. Sed ab alia parte in his modus tenendus est providendumque, ne editoris adnotatio excurrat in rerum gestarum disquisitionem ab ipso corpore alienam et in legum diversarum inter se comparationem necessariam omnino, sed iusta adnotatione non comprehendendam. Gothofredi opera ut utilissima et fuit et erit, ipsa egregii viri vestigia praeclara editorem deterrebunt monentia, ne pro editione commentarii substituantur. Ego in laterculis qui sequuntur tribus huic officio satisfacere conatus quas leges secutus sim, iam breviter exponam.

- I. Augusti simul imperantes secundum usum legitimum omnes simul constitutionibus omnibus praescribuntur, etiam iis, in quibus is eorum, a quo vere emissa est, sui collegaeque mentionem facit, id quod fit in novellis duabus Theodosii II prima (c. 5) et Valentiniani III vigesima quinta (cf. Hermæ vol. 17 p. 539) vel adeo in iis quas alter Augustus ad alterum mittit, id quod fit in novella Theodosii II prima missa cum legibus ab eo latis ad collegam. Propterea nulla reperitur constitutio ab Augusto uno ex pluribus scripta; nam epistularum duarum Honorii ad Theodosium et huius ad illum de episcopis Illyrici (Huenel corp. leg. p. 240) inscriptiones plene traditas esse nequaquam constat. — Caesarum qui per haec tempora fuerunt nomina in constitutionibus plene semper adscripta esse verisimile est (cf. Hermæ vol. 17 p. 542). Sed haec similiaque hoc loco non persequimur, cum praesertim inscriptiones in Theodosiano traditae ita brevitate sint et interpolatae, ut in eiusmodi disquisitionibus auctoritatem nullam habeant. — Imperatorum qui fuerunt ab a. 312 ad a. 438 nomina recenset laterculus primus adiectis spatiis tam veris quam iis quae reperiuntur in Theodosiano exacta ad laterculum mendosum et subscriptioni saepe contraria. Praeterea singillatim interposui in laterculo tertio recensui constitutionum ad tempora digesto nomina imperatorum, qualia in Theodosiano reperiuntur.
- II. Laterculus alter comprehendit recensum tam corporum quam hominum, ad quos constitutiones datae sunt additis annis diebusque. Homines ordinati sunt secundum dignitates ad formam eam fere, quam proponit Notitia Dignitatum utriusque imperii aetatis Honorianae. Quantum fieri potuit coniunguntur constitutiones directae ad magistratum eundem separanturque personae diversae; sed in ea re cum multa necessario ambigua remaneant, etiam plura sine disputatione ab eiusmodi laterculo aliena expediri nequeant, retinebunt qui cum adhibebunt laterculum magis ad commoditatem utentium institui debuisse quam ad rerum veritatem. Sicubi personis, ad quas leges datae sunt, magistratus non adicitur, id quod in Constantinianis saepissime, praeterea raro evenit, ut ad ipsas leges in adnotatione factum est, ita etiam ad laterculum cum ibi, ubi ex aliis legibus videbatur probabiliter posse suppleri, tum ubi aliunde de ea certis testimoniis constabat, dignitas adiecta est; neutra ratione vel certe non sine commentariis amplioribus ubi defectus suppleri poterat, in apparatu adnotavi magistratum esse incertum, abstinens omnino a coniecturis ductis ex mero legum argumento. Magistratus hac ratione suppleti in laterculum dignitatum ita recepti sunt, ut *nom(en)* solum enuntiatum esse adnotaretur. Praeterea in eo ad finem adiectus est index eorum hominum, qui in inscriptionibus legum nominantur dignitate non adscripta. — Magistratus et annus ubi discrepant et suppetebat anni emendatio probabilis, haec adiecta est intra uncas quadratas; ubi non suppetebat, passim huic asteriscum praescripsi, non semper tamen; maxime confinia praefecturae ubi ambigua sunt neque apparet utro loco erratum sit, asterisci appositio super-

vacanea visa est. A magistratuum temporibus determinandis abstinui, ne ad commentarios deferre, sperans fore, ut aliquando horum quoque saeculorum idoneam prosopographiam nanciscamur, quae sola his quaestionibus pertractandis apta est.

III. Ad recte adhibendum laterculum tertium constitutiones enumerantem ordine chronologico tenenda sunt haec.

1. Ordinatus est laterculus primario loco ad imperatorum nomina constitutionibus praescripta, quae expressa sunt litteris maioribus, adiectis pro varia lectione diversitatibus inscriptionum.
2. Secundario loco laterculus ordinatus est ad consules, ut similiter ubi in iis subscriptiones variant, id pro varia lectione adiciatur.
3. Anni, dies, loci, acceptores ita in laterculum recepti sunt, ut in libris scriptis traditi sunt adiecta eorum varia lectione. Ad eandem constitutionem quae pertinerent fragmenta quantum fieri potuit coniunxi, quamquam ubi subscriptiones differunt, iunctura saepe dubia est. Ad errata ubi fieri potuit, emendatio adiecta est intra uncas quadratas, ubi nulla suppetebat probabilis, signum interrogandi item intra uncas. Causae emendandi aut dubitandi aut ad ipsas constitutiones breviter indicatae sunt aut in laterculo adnotatae, minoribus tamen, maxime ubi ad menses diesque solos perveniunt, plerumque praetermissis. Iustiniana cum sint parum certa omnia, auctoritatibus adscriptis a dubitandi notis abstinui. — Vera esse ea, quibus nulla nota adposita est, nequaquam contendo praeter numero ingenti luxationum et fraudium, neque ausus sum, id quod in legibus Constantinianis ausus est Seeckius (*Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, röm. Abth.* vol. 10 a. 1889 p. 1—44. 177—251, maxime p. 207 seq.) fortius opinor quam prudenter, correctis traditis laterculum componere quem verum praedicarem.
4. Magistratus cum in inscriptionibus passim tradantur imperfecti, eos ubi fieri potuit explevimus additamentis clausis intra uncas quadratas, maxime ut constitutiones partium Occidentis et partium Orientis facile distinguerentur.
5. Constitutiones quae annum habent aut ita corruptum mutilatumve, ut laterculo inseri non posset, aut nullum, quae raras sunt in Theodosiano, in Iustiniano vero plurimae, iis quae diem habent interpositae sunt per singula imperia.
6. Quamquam summo cum fructu qui Theodosiano utitur simul adhibebit rerum gestarum enarratores, maxime diligentissimum Tillemontium, qui non solum scripsit post Gothofredum, sed etiam quae Gothofredus per singulas leges dispersit, meliore consilio iuncta exposuit, mihi a rebus enarrandis abstinendum fuit. Nihilo minus necessarium visum est imperatorum per singulos annos quatenus fieri potuit itinerarii instar aliquod contexere in tertio nostro elencho singulis annis praemissum; nam ad subscriptiones recte tractandas loci adscripti potissimum adhibendi sunt longe minus corrupti quam anni diesque.

I. IMPERATORES.

CONSTANTINVS I ad a. 337; mortuo eo die Mai. 23, sub nomine defuncti acta continuata sunt ad Sept. 9.

[LICINIVS († 324) ET LICINIVS CAES. non comparent.]

In consulatibus enuntiandis Liciniorum nomina retinentur detracta patri dignitate Augusti; in codicibus aliquoties (1, 2, 2 — 16, 2, 1, cf. Iust. 1, 22, 3) adicitur *Caes.* ex interpolatione.

Leges per hos annos latae directae in Orientem, ut 13, 10, 2 ad praesidem Lyciae et Pamphyliae, 8, 4, 3 cum iunctis ad Bithynos, quamquam traduntur sub uno nomine Constantini, nisi annus fallit, Licinii sint necesse est.

Quattuor constitutiones, quae sunt in Iustiniano codice sub praescripto *impp. Constantinus et Licinius Augg.* (3, 1, 8 — 6, 1, 3 — 7, 16, 41) sive *exemplum sacrarum litterarum Constantini et Licinii Augg.* (7, 22, 3), veniant necesse est ex corpore Hermogeniano, cum praesertim uni earum 6, 1, 3 subscripta sit formula *sine die et consule* a Theodosiano aliena.

CONSTANTINVS, CONSTANTIVS, CONSTANS Caesares.

Raro (2, 22, 1 — 3, 5, 4 [si vera est lectio codicis Iust.] — 3, 17, 1 — 3, 17, 2 — 7, 1, 1 — 7, 12, 1 — 9, 16, 3 — 10, 1, 1 — 11, 39, 2) patri Constantino filii Caesares adiunguntur nominibus nullo loco enuntiatis; nam 4, 4, 1 Constantius non Caesar est, sed praefectus praetorio.

[CONSTANTINVS II († 340 mense Aprili) non comparet omissus etiam p. 26 in indice imperatorum Theodosiano praefixo.]

CONSTANTIVS II (337 Sept. 9 — 361 Nov. 3).

Per omnes hos annos constitutionibus praescribitur nomen Constantii modo solius, modo cum Constante Augusto vel Iuliano Caesare. Anni 361 extremi constitutiones extant nullae.

CONSTANS (337 Sept. 9 — 350 Ian. 18).

Legum emissarum a filiis Constantini primi pleraeque, sicut per annos singulos declarat laterculus tertius, solum Constantii nomen praescriptum habent, eae autem, quibus praescribuntur Constantius et Constans, reperiuntur non solum annorum 337—350 hoc vivo, sed pariter post mortem ad a. usque 361. Errorem non librariorum, sed compilatorum explicat index modo citatus, ubi inter Constantinum et Iulianum interponuntur *Constantius et Constans*. Tribuerunt scilicet prudentes Byzantii constitutiones subscriptiones habentes annorum 337—361 omnes Constantio et Constanti, promiscue modo nominantes utrumque, modo solum priorem.

[MAGNENTIVS (350—353) non comparet.]

CONSTANTIVS GALLVS Caesar (351—354).

Constantium Gallum Caesarem excepta una constitutione 15, 14, 5, ubi tamen pro Constantio appellatur Constans, inscriptiones non adiungunt Augusto. — In consulatibus adest quidem, sed sub vero nomine *Constantii* raro (6, 4, 7 — 8, 5, 5 — 8, 5, 6 — 8, 5, 7 — 12, 1, 41 — 12, 1, 42), plerumque item dictus *Constans*, non errore fortasse, sed ut tollatur nomen damnati.

IULIANVS Caesar (355 Nov. 6 — 360), deinde Augustus (360 — 363 Iun. 29).

Iulianus Caesar nominatur in constitutione a. 355 Apr. 30 (3, 12, 2) erronea anticipatione, deinde in inscriptione raro praeteritur per annos duos 356 et 360, quibus consulatum obtinuit, propter subscriptionem videlicet; e contrario raro cum Augusto nominatur per a. 357. 358. 359. — Eiusdem Augusti nomen constitutiones annorum 360. 361 non habent praescriptum, habent a. 362 omnes (praeter unam 1, 15, 4

errore puto librarii relatum ad Constantium), item omnes a. 363, etiam diem habentes eius morti posteriorem. Hic quoque ni fallor compilatores ex subscriptionibus inscriptiones composuerunt non attendentes ad rerum veritatem.

IOVIANVS (363 Ian. 21 — 364 Febr. 16).

Ioviani nomen prae se ferunt dunc solae constitutiones dies habentes a. 364 Febr. 19 et a. 364 Sept. 27. In anno eo inter Iovianum et Valentinianum distribuendo compilatores neque veros dies secuti sunt neque unum constanter.

VALENTINIANVS I (364 Febr. 26 — 375 Nov. 17).

Valentinianus in praescriptis nominatur inde a die 364 Ian. 11 ad a. 375 extremum.

VALENS (364 Mart. 28 — 378 Aug. 9).

Valentis nomen constitutiones prae se ferunt inde a die 364 Ian. 11 ad a. 378 extremum, etiam emissae post diem mortis.

GRATIANVS (367 Aug. 25 — 383 Aug. 25).

Gratianum quomodo praescripta admittant vel omittant, ad singulas constitutiones declarat laterculus tertius. Constitutiones a. 366 non paucae in praescriptis eum adiungunt Augustis duobus, quamquam eo anno ipse Augustus non fuit, quoniam in subscriptionibus nominatur utpote consul eius anni. Ab anno eo, quo Augustus factus est, Gratianus in praescriptis nominari solet non solum dum advixit, sed etiam post mortem per a. 384 exceptis tantummodo constitutionibus tribus (15, 9, 1 et Iust. 1, 16, 1 et Iust. 1, 48, 2), item, quamquam non ita constanter, per a. 385. 386. Ab a. inde 387 tollitur Gratiani nomen; certe ita dispositus est titulus 12, 1 ad compositionis leges intellegendas omnium maxime aptus, nec reperitur postea nomen diserte enuntiatum, quamquam per formulam *idem AAA*. incuriose admissam etiam postea adest (3, 1, 6 — 7, 1, 13 — 9, 1, 17 — 12, 13, 6 — 16, 5, 14 — 16, 5, 15 — 16, 5, 16 — 16, 10, 10). — Ubi ita per a. 384. 385. 386 Gratianus deficit, substituitur ei Arcadius.

VALENTINIANVS II (375 Nov. 22 — 392 Mai. 15).

Valentinianus II in praescriptis nominatur ab initio a. 376 non solum ad mortem usque, sed etiam post mortem per a. 392 extremum et a. 393 nomen diserte enuntiatum 1, 12, 4 — 2, 1, 7 — 3, 15, 1 — 7, 4, 18 — 7, 8, 4 — 7, 9, 3 — Iust. 2, 12, 25.

THEODOSIUS I (379 Ian. 19 — 395 Ian. 17).

Theodosius adest in praescriptis ab a. 379 ad a. 394 extremum. Postea neque nominatur in paucis constitutionibus emissis a. 395 eo etiam tum vivo neque post mortem; nam inscriptio 1, 14, 2 tota corrupta est. Formula quoque *idem AA*. raro (1, 2, 10 — 3, 1, 7) ita posita est, ut ad Theodosium I perveniat errore, et ibi tantummodo, ubi error redit ad brevii ordinatores.

[MAXIMVS (384 — 388) non comparet.]

ARCADIUS (383 Ian. 16 — 408 Mai. 1).

Per a. 384. 385. 386 ad Augustos Valentinianum II et Theodosium ubi non adiungitur Gratianus a. 383 defunctus, ibi ei substituitur, ut supra diximus, Arcadius. Aliquoties (scilicet 6, 27, 5 — 6, 28, 3 — 8, 7, 16 — 8, 7, 18 — 9, 27, 6 (cf. Iust. 9, 27, 3 — Iust. 11, 62, 7) per eosdem annos 384. 385. 386, ubi praecedunt *imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius AAA*. (vel *AA*.) additur *et Arcadius A.*; sed nullo loco horum quattuor Augustorum nomina diserte enuntiantur coniuncta. Ab a. 387 ad a. 407 adest Arcadius; in anno extremo 408 modo adest, modo abest; adest item in duabus constitutionibus a. 409 vel a. 412 (9, 37, 4 — 11, 16, 23).

[EUGENIUS (392 — 394) non comparet.]

HONORIUS (393 Nov. 20 — 423 Aug. 15).

Honorius quamquam Augustus factus est a. demum 393 Nov. 20, in praescriptis a. 391 et 392 modo nominantur, ut supra dictum est, Valentinianus II Theodosius Arcadius, modo Theodosius Arcadius Honorius. Ab a. 394 ad a. 423 extremum constanter nominatur.

THEODOSIUS II (408 Mai. 1 ad finem).

Errore Theodosius II nominatur cum Arcadio et Honorio in constitutione a. 405 (9, 38, 10).

In constitutionibus a. 408 modo abest, modo adest, deinceps adest constanter.

CONSTANTIVS III (421).

A constitutionibus a. 421 modo abest, modo adest. In praescripto 10, 10, 31 per formulam *idem* significatur errore. — Constitutionis traditae sub solo nomine eius omissis collegis Honorio et Theodosio (Haenel corp. leg. p. 240) inscriptio siue dubio decurtata est.

[IOHANNES (423) non comparet.]

VALENTINIANVS III Caesar (424 Oct. 16 — 425), deinde Augustus (426 ad finem).

II. CONSTITVTIONVM ACCEPTORES.

Senatus,
populus,
provin-
ciales

SENATVS. POPVLVS. PROVINCIALES.

CONSULES, PRAETORES, TRIBVNI PLEBIS,	319 [315] Iul. 18 (8, 18, 1)
SENATVS	423 Aug. 6 (1, 6, 11 — 2, 1, 12 — 4, 10, 2 — 9, 1, 19)
SENATVS ET POPVLVS	397 Apr. 15 (6, 2, 17 — 6, 2, 18 — 6, 4, 81 — 12, 6, 24 — 13, 5, 27 — 13, 9, 5 — Iust. 4, 40, 3)
SENATVS	326 Iul. 15 (15, 14, 4)
urbis Romae additur in constitutionibus a. 426 plerisque	340 Sept. 9 (6, 4, 5 — 6, 4, 6)
urbis Constantinopolis non reperitur additum, quamquam plures adsunt in Oriente datae	356 Apr. 11 (6, 4, 8 — 6, 4, 9) — Mai. 9 (6, 4, 10)
	357 Aug. 12 (6, 4, 11)
	359 Mai. 22 (6, 4, 14 — 6, 4, 15) — Dec. 30 (6, 4, 16)
	361 Mai. 8 (1, 6, 1 — 1, 28, 1 — 6, 4, 12 — 6, 4, 13 — 7, 8, 1 — 11, 1, 7 — 11, 15, 1 — 11, 23, 1 — 12, 1, 48 — 13, 1, 3 — 15, 1, 7)
	365? 368? 370? 373? Nov. 30 (9, 18, 1)
	370 Aug. 10 (1, 29, 5)
	371 Mai. 19 (9, 16, 9 — 9, 38, 5) — Iul. 16 (3, 7, 1)
	372 Apr. 13 (6, 4, 19)
	378 Iun. 9 (6, 4, 22 — 6, 4, 23)
	376 Febr. 11 (9, 1, 13) — Mai. 30 (6, 4, 24) — Aug. 13 (10, 19, 8) — (15, 1, 19)
	376/8 Mart. 1 (Iust. 3, 24, 2)
	384 Iul. 25/6 (15, 9, 1 — Iust. 1, 16, 1) — Oct. 23 (6, 4, 25)
	397 Apr. 15 (14, 15, 3)
	426 Ian. 8 (10, 10, 33 — 10, 26, 2) — Apr. 26 (6, 2, 25) — Nov. 7 (1, 4, 3 — 4, 1, 1 — 5, 1, 8 — 8, 13, 6 — 8, 18, 9 — 8, 18, 10 — 8, 19, 1 — Iust. 1, 14, 2 — Iust. 1, 14, 3 — Iust. 1, 19, 7 — Iust. 1, 22, 5 — Iust. 6, 30, 18) — Iust. (12, 3, 1)
	429 Mart. 26 (1, 1, 5)
POPVLVS VEBIS CONSTANTINOPOLITANAE ET OMNES PROVINCIALES	416 Mart. 13 (4, 4, 5)
edictum 4, 4, 5	
POPVLVS VEBIS CONSTANTINOPOLITANAE	380 Ian. 26 (10, 18, 2) — Febr. 28 (16, 1, 2)
edictum 16, 1, 2	
POPVLVS	312/337 (Iust. 4, 32, 25)
ad Occidentem et potissimum urbem Romam pleraeque spectant, ad Orientem certe 3, 1, 9	313 Ian. 18 (10, 10, 1 — 13, 10, 1)
	315 Aug. 29 (1, 2, 2) — Sept. 13 (10, 1, 1)
	317 Iul. 21 (Iust. 4, 21, 15)
	319 Mai. 15 (9, 16, 2) — *Dec. 1 (10, 10, 2)

- 320 *Ian. 31 (3, 2, 1 — 4, 12, 3 — 8, 16, 1 — 11, 7, 3
— Iust. 6, 9, 9 — Iust. 6, 23, 15 — Iust. 6, 37, 21)
- 321 Iul. 3 (16, 2, 4)
- 326 Mart. 15 (2, 16, 1 — 3, 30, 3) — Apr. 1 (9, 24, 1)
— Mai. 29 (9, 9, 1) — Iun. 14 (Iust. 5, 26, 1) —
Dec. 31 (3, 17, 2)
- 329 Sept. 24 (Iust. 1, 19, 3)
- 333 Sept. 27 (18, 3, 3)
- 334 Aug. 11 (Iust. 6, 21, 15)
- 342 Dec. 4 (9, 7, 3)
- 355 Oct. 31 (9, 34, 6)
- 356 Mart. 8 (9, 42, 2) — Apr. 2 (11, 16, 7)
- 357 Ian. 25 (9, 16, 4) — *Iuh. 13 (9, 17, 4) — *Dec. 4
(9, 16, 5)
- 362 Febr. 1 (2, 29, 1)
- 363 Febr. 12 (9, 17, 5)
- 365 Oct. 1 (7, 4, 13)
- 369 Aug. 1 (14, 17, 5)
- 381 *Dec. 26 (11, 1, 18)
- 383 Mart. 5 (13, 10, 8)
- 395/407 (Iust. 11, 48, 11)
- 396 Apr. 26 (7, 18, 9)
- 397 Apr. 7 (14, 10, 2 — 14, 11, 1 — 14, 14, 1 —
15, 12, 3)
- 415 Febr. 17 (3, 1, 9)
- PROVINCIALES ET PROCONSULES
- 895 Iun. 15 (8, 8, 6)
- (UNIVERSI) PROVINCIALES
- provincialibus salutem dicunt 8, 11, 2
- edictum 7, 13, 8. 9, 27, 6. 10, 10, 13
- 315 Iun. 2 (2, 30, 1)
- 319 Mai. 30 (10, 1, 3)
- 325 Febr. 12 (15, 14, 2) — Sept. 17 (9, 1, 4)
- 331 Iul. 23 (Iust. 3, 19, 2) — Aug. 1 (2, 26, 3 —
3, 30, 4 — 4, 5, 1 — 11, 30, 16 — 11, 30, 17 —
11, 34, 1 — *Iust. 3, 13, 4) — Nov. 1 (1, 16, 6 —
1, 16, 7)
- 332 Oct. 30 (5, 17, 1)
- 335 Mart. 23 (10, 10, 3)
- 340 Aug. 12 (7, 9, 1)
- 352 Nov. 3 (15, 14, 5)
- 354 Nov. 17 (7, 20, 8)
- 365 Ian. 11 (8, 11, 2)
- 380 Ian. 29 (7, 13, 8) — Aug. 31 (10, 10, 13)
- 382 Mai. 10 (12, 12, 9)
- 386 Iun. 22 (9, 27, 6)
- 391 Iul. 1 (9, 14, 2)
- 406 Apr. 17 (7, 13, 16 — 7, 13, 17)
- 315 Mai. 10 (8, 4, 2)
- 320 Febr. 20 (12, 1, 7)
- 327 Mai. 18 (11, 7, 4)
- 329 Iul. 29 (11, 30, 15)
- 337 Mai. 21 (12, 5, 2)
- 338 Iun. 18 (9, 34, 5)
- 365 Febr. 4 (10, 10, 10)
- 372 Apr. 7 (13, 6, 6)
- 395 Mai. 26 (13, 5, 24)
- 401 Mart. 31 (7, 4, 26 — 8, 5, 63 — 11, 1, 29)
- CONCILIUM PROVINCIAE AFRICAE 11, 30, 15
- 12, 5, 2
- PROVINCIALES AFRI (AFRICAE) 10, 10, 10
- 13, 5, 24 — 13, 6, 6
- PROVINCIALES PROVINCIAE PROCONSULA-
- RIS 7, 4, 26 — 8, 5, 63 — 11, 1, 29
- AFRI 8, 4, 2 — 9, 34, 5 — 11, 7, 4
- HONORATI ET PROVINCIALES AFRICAE
- 9, 40, 21

HONORATI ET POSSESSORES PER AFRICAM	410 [409] Nov. 25 (11, 28, 5)
11, 28, 5	412 [413] Iul. 5 (9, 40, 21)
edictum 8, 4, 2 — 12, 1, 7	
Ad eandem provinciam pertinent constitutiones destinatarie carentes	12, 1, 7 — 16, 10, 20.
ALPES	365 Mart. 26 (7, 18, 1)
edictum	
BITHYNI	317 Iul. 21 (8, 4, 3 — 10, 7, 1 — 10, 20, 1 — 12, 1, 5)
CONCILIUM BYZACENORVM 2, 19, 3 — 4, 10, 1	*332 Iul. 27 (2, 19, 3 — 4, 10, 1)
PROVINCIALES BYZACENI 5, 15, 16 —	364 Sept. 12 (5, 15, 16 — 10, 10, 9 — 11, 19, 3 —
10, 10, 9 — 11, 19, 3	12, 1, 59 — 12, 1, 60 — 16, 2, 17)
BYZACENI 12, 1, 59 — 12, 1, 60 — 16, 2, 17	
POPVLVS PER PROVINCIAS ILLYRICI	414 Apr. 9 (11, 28, 9)
ITALI 5, 10, 1	329 Aug. 18 (5, 10, 1)
ITALIA 7, 18, 1	365 Mart. 26 (7, 18, 1)
edictum 7, 18, 1	
LVSITANI	322 Iul. 26 (1, 1, 1)
MACEDONIENSES V. CALCHEDONIENSES	
MAVRI SITIFENSES	368? 370? 373? Apr. 23 (7, 1, 6 — 12, 1, 64)
PROVINCIALES PHOENICES	342 Mart. 31 (3, 12, 1)
EDICTVM	320 Febr. 20 (12, 1, 7)
ad edictum 9, 34, 7 — 12, 1, 7 —	321 Apr. 7 (12, 6, 1)
12, 6, 1	363 Febr. 27 (11, 3, 4)
	365? 368? 370? 373 Febr. 16 (9, 34, 7)
	405 Febr. 12 (16, 5, 38 — 16, 6, 3)

CIVITATES ET CORPORA.

Civitates et corpora	THEODORVS DEFENSOR CIVITATIS	385 Ian. . . (Iust. 1, 55, 4)
	DECVRIONES AGRIPPINIENSES	821 Dec. 3 (16, 8, 3)
	SENATORES CIVITATIS ALEXANDRINAE	387 Mart. 2 (10, 10, 19)
	ANTIOCHENI	361 Febr. 14 (16, 2, 16)
	ORDO CAESENATIVM	354 Mai. 22 (11, 1, 6 — 12, 1, 42)
	CALCHEDONIENSES ET MACEDONIENSES	324 Apr. 24 (11, 16, 3)
	ad edictum eorum (v. p. CLIII)	
	ORDO CIVITATIS (OIL. 12, 1, 41) KARTHAGINIENSIVM (KARTHAGINIS 11, 30, 32)	358 Iul. 23 (12, 1, 41) 364 Febr. 4 (11, 30, 32 — 11, 36, 15)
	ORDO CIVITATIS CONSTANTINAE CIRTENSIVM	340 Ian. 19 (12, 1, 29)
	HELIOPOSITANI	341 Febr. 12 (5, 13, 1)
	ad edictum eorum (v. p. CLIII)	
	AGENTES IN REBVS	359 Nov. 1 (1, 9, 1) — Nov. 30 (6, 29, 3 — 6, 29, 4)
	ARCHIATRI	362 Mai. 9 (13, 3, 4)
	(illis et ceteris) DECVRIALIBVS	404 Iul. 8 (14, 1, 4)
	NAVIGVLARIJ	326 Oct. 28 (13, 6, 1)
	ad decretum eorum	
	NAVIGVLARIJ PER AFRIICAM 13, 5, 36 —	380 Febr. 6 (13, 5, 16 — 13, 9, 3)
	13, 5, 37 — 13, 9, 6; NAVIGVLARIJ AFRI	412 Mart. 17 (13, 5, 36 — 13, 5, 37 — 13, 9, 6)
	13, 9, 8; CORPVS NAVIGVLARIORVM	
	13, 5, 16	

NAVIOVLARII ORIENTIS	334 Dec. 1 (13, 5, 7)
(VNIVERSI) PALATINI	314 Oct. 29 (6, 35, 1)
	328 Iul. . . (6, 35, 5)
VNIVERSI VETERANI	320 Oct. 18 (7, 20, 3)
VNIVERSI EPISCOPI PER DIVERSAS PROVINCIAS	363 Mni. 28 (16, 2, 10)
EPISCOPI: ARTEMIVS EVRYDIOVS APPIVS	376 Mai. 17 (16, 2, 23)
GERASIMVS ET CETERI	
FELIX	357 Dec. 6 (16, 2, 14)
HOSIVS	321 Apr. 18 (4, 7, 1)
PROTOGENES	316 Iun. 8 (Iust. 1, 13, 1)
EPISCOFVS VRBIS ROMAE: DAMASVS	370 Iul. 30 (16, 2, 20)
CLERICI	343 Aug. 27 (16, 2, 8)
IVDAEI	336 Febr. 27 (16, 8, 10)
HIERES ET ARCHISYNAGOGI ET PATRES SYNAGOGARVM ET CETERI QVI IN EODEM LOCO DESERVIVNT	331 Dec. 1 (16, 8, 4)
ANNAS DIDASCALVS ET MAIORES IVDAEORVM	{ 415 Nov. 6 (16, 9, 3) 416 Sept. 24 (16, 8, 23)

ACTA.

ACTA	{ 312/334 . . . (8, 15, 1) 336 Mai. 1 (4, 20, 3)
ACTA IN CASTRIS	320 Mart. 1 (7, 20, 2)
ACTA IN CONSISTORIO	{ 362 Mart. 23 (11, 39, 5) 381 Iun. 29 (11, 39, 8) 383 . . . (1, 22, 4)

Acta

PRAEFECTI PRAETORIO.

Praefecti praetorio perperam ita appellati in Theodosiano vel Iustiniano recepti sunt praeposito * asterisci signo. — Partes a singulis rectae in constitutionibus non solent enuntiari; ubi id fit per exceptionem, nomini subnotatur. Praefectis eis, qui quas partes rexerint parum constant, receptis inter praefectos Italiae signum crucis † apposui.

VV. CC. PRAEFECTI PRAETORIO	*354 Mart. 8 (6, 27, 1 — 7, 13, 1 — 7, 21, 2 — 8, 4, 5
vv. cc. praemittitur 8, 4, 5 — 8, 7, 4 —	— 8, 7, 4 — 8, 7, 5 — 8, 7, 6 — 12, 1, 14 —
12, 1, 18	12, 1, 18)
	390 Iun. 17 (8, 5, 50)

Praefecti
praetorio

PRAEFECTI PRAETORIO SVB CONSTANTINO I.

Praefecti praetorio postquam saeculo quarto incipiente duces esse desierunt et facti sunt magistratus civiles, prima eorum tempora parum nota sunt. Probabile est Constantinum et Licinium singulos praefectos praetorio habuisse, alterum igitur Occidentis, Orientis alterum, idque etiam mansisse devicto Licinio sub Constantino; deinde tribus fratribus singulos praefectos adfuisse. Eundem numerum eademque partes mansisse Con-

Praef. praet.
Constantiniani

stantino II sublato ostendit titulus nuper eruderatus Traianae in Thracia (C. I. L. III, 12390), quem simul posuerunt inter a. 341 et 344 praefecti tres, Antonius Marcellinus Italiae, Domitius Leontius Orientis, Fabius Titianus Galliarum. Implicatam quaestionem cum parum illustrent constitutiones aetatis Constantinianae, hoc loco eas composuimus quibus sive recte sive errore praefecti praetorio magistratus in codicibus adscribitur, additis iis non paucis quae eadem nomina praescripta habent magistratu non enuntiato, quamquam nequaquam certum est viros hoc indice comprehensos summum illum locum vere tenuisse ne eos quidem, cui dignitatem eam libri adscribunt. Neque enim improbabile est in constitutionibus antiquitus traditis dignitate non expressa hanc potissimum a compilatoribus librariisve adiectam esse interpolatione.

EVAERIUS	313 Mart. 15 (12, 1, 1 <i>nom.</i>) 315 Sept. 18 (14, 8, 1) — Oct. 18 (16, 8, 1 <i>nom.</i>) 326 Febr. 3 (9, 3, 2 <i>nom.</i>) — Apr. 25 (9, 7, 2 <i>nom.</i>) — Mai. 17 (12, 1, 13) — Sept. 22 (Iust. 2, 19, 11) 331 Aug. 4 (7, 22, 3 <i>nom.</i> — 12, 1, 19 <i>nom.</i> — 12, 1, 20) 336 Aug. 22 (12, 1, 22)
EUPHINUS	313 [352] Aug. 10 (7, 21, 1) 319 [352] Apr. 27 (6, 35, 3) — Mai. 12 (2, 9, 1 — 3, 5, 1) — Dec. 1 (5, 2, 1) 326 [354] Mai. 21 (13, 3, 2)
CONSTANTIUS	315 [324] Ian. 22 (8, 5, 1 <i>nom.</i>) — Apr. 28 (8, 4, 1) 324 Mai. 16 (15, 14, 1) 325 Aug. 29 (1, 5, 1) — Oct. 7 (12, 1, 11) 326 Dec. 22 (4, 4, 1) 327 Iun. 11 (2, 24, 2) (Iust. 11, 68, 1)
ABLAIVS [recte ABLABIVS]	315 Mai. 13 (11, 27, 1 <i>nom.</i>) 326 Iun. 1 (16, 2, 6) — Sept. 18 (13, 5, 5) 330 Nov. 29 (16, 8, 2) 331 Apr. 17 (5, 9, 1) — Mai. 5 (Sirm. 1) — . . . (3, 16, 1) 333 Nov. 13 (7, 22, 5)
MAXIMVS	325 Oct. 1 (15, 12, 1) 327 Iun. 21 (1, 5, 2) — Sept. 27 (1, 4, 2) 328 Dec. 29 (1, 16, 4 <i>nom.</i> — 7, 20, 5) 332 Mai./Iun. (Iust. 6, 36, 7) 333 Mai. 5 (8, 1, 3) 337 Aug. 2 (13, 4, 2)
FELIX	325 Oct. 19 (7, 4, 1 <i>nom.</i>) 326 Iul. 22 (15, 1, 4 <i>nom.</i>) 333 Apr. 18 (3, 30, 5 <i>nom.</i>) — Oct./Nov. (1, 32, 1 <i>nom.</i>) 334 Aug. 27 (13, 4, 1 <i>nom.</i>) — Sept. 18 (13, 5, 6 <i>nom.</i>) 335 Aug. 4 (12, 1, 21) — Oct. 21 (Sirm. 4 = 16, 8, 5 = 16, 9, 1) . . . Mart. 9 (Iust. 4, 62, 4)
ARNTLIANVS	328 Mai. 9 (11, 16, 4)
BASSVS	331 Febr. 28 (4, 8, 7) — Oct. 20 (1, 5, 3)
PACATIIVS	332 Apr. 12 (3, 5, 4 — 3, 5, 5) 334 Mart. 8 (14, 4, 1) — Iul. 5 (10, 15, 2) 335 Apr. 17 (8, 9, 1 <i>nom.</i>)
ORDOORIUS	336 Iul. 21 (4, 6, 3 <i>nom.</i>) — Oct. 9 (11, 1, 3) 337 Febr. 4 (3, 1, 2 <i>nom.</i>)

PRAEFECTI PRAETORIO ITALIAE (ILLYRICI AFRICAE).

Praefecti
praetorio
Italiae

*ORLIVVS (immo procons. Africae)	338 Iun. 12 (10, 10, 4) 839 Ian. 8 (12, 1, 27 nom.)
*MEOILIVS HILARIANVS (immo pū)	339 Mart. Apr. (6, 4, 3) — Iun. 28 (6, 4, 4)
MARCELLINVS	340 Apr. 29 (11, 12, 1 nom.) — Iun. 28 (6, 22, 3)
CATVLLINVS	341 Iun. 24 (8, 2, 1 — 12, 1, 31)
PLACIDVS	344 Mai. 28 (12, 1, 37)
LIMENIVS	349 Febr. 12 (9, 21, 6) — Mart. 28 (9, 17, 2)
*EVSTATIVS (immo com. r. pr.)	349 Mart. 8 (2, 1, 1 — 11, 7, 6)
RVFINVS	349 Dec. 28 (Iust. 6, 62, 3) 352 Febr. 26 (Iust. 6, 22, 5) 356 [352] Mart. 8 (9, 23, 1)
EVAGRIVS	353 Aug. 11 (7, 20, 7: <i>traditur</i> pū) 354 Sept. 22 (Iust. 2, 19, 11)
VOLVSIANVS	355 Ian. 1 (11, 34, 2) — Febr. 18 (Iust. 6, 22, 6 [pū Ver.]) — Apr. 30 (3, 12, 2) — Iul. 29/30 (11, 30, 26 — 11, 36, 12)
LOLLIANVS	355 Iul. 22 (6, 29, 1) — Iul. 25 (11, 30, 25 — 11, 36, 11)
TAVRVS	*346 [354?] Dec. 1 (16, 10, 4) *353 [357] Iul. 21 (12, 1, 40) 355 Apr. 6 (7, 4, 2 nom.) — Iul. 17 (12, 1, 43 — Iul. 18 (1, 5, 5) — Iul. 25 (2, 1, 2) — Aug. 1 (12, 12, 1) — Sept. 2 (11, 7, 8) 356 Iul. 5 (1, 2, 7) — Dec. 2 (13, 1, 1) 357 Apr. 1 (11, 16, 8) — Apr. 17 (6, 29, 2 nom.) — Mai. 6 (8, 1, 5) — Iun. 24 (8, 5, 8) — Sept. 24 (2, 1, 3) — Dec. 6 (8, 5, 9) — Dec. 18 (7, 4, 3 nom.) — (11, 30, 27) 358 Ian. 4 (9, 42, 4 nom.) — Mart. 3 (Iust. 3, 26, 8) — Mart. 19 (10, 20, 2) — Mai. 22 (8, 4, 6) — Mai. 27 (8, 7, 7) — Iul. 5 (9, 16, 6) 359 Febr. 23 (11, 16, 9) — Iun. 18 (11, 30, 28 nom.) 360 Iun. 30 (16, 2, 15) — Iul. 10 (13, 1, 2) 361 Aug. 29 (8, 4, 7 — 12, 1, 49)
MAMERTINVS	362 Febr. 22 (8, 5, 12) — Iun. 6 (1, 15, 4) — Iun. 20 (8, 5, 13) — Sept. 9 (8, 5, 14) 363 Febr. 26 (3, 13, 2) — Mart. 23 (11, 30, 31) — Apr. 23 (12, 7, 2) — Nov. 21 (1, 22, 3 nom.) — Nov. 25 (8, 5, 16) — Nov. 27 (8, 1, 8) 364 Ian. 11 (13, 3, 6) — Apr. 22 (10, 7, 2) — Apr. 26 (11, 20, 2) — Mai. 7 (12, 1, 57) — Mai. 13 (8, 4, 8 — 8, 5, 18 — 12, 1, 58) — Mai. 26 (5, 15, 14) — Mai. 30 (12, 12, 8) — Iul. 29 (5, 15, 15) — Aug. 28 (12, 13, 2) — Sept. 7 (12, 12, 4) — Sept. 30 (8, 30, 1) — Oct. 15 (11, 31, 1) — Oct. 27 (5, 15, 17) — Oct. 31 (6, 37, 1) — Dec. 9 (14, 17, 2) — Dec. 13 (7, 4, 11) — Dec. 23 (5, 18, 3)

	365 Ian. 1 (15, 1, 14) — Ian. 30 (8, 7, 8 — 12, 1, 70) — Mart. 6 (11, 1, 9) — Mart. 10 (8, 5, 23) — Mart. 15 (15, 1, 16) — Apr. 4 (14, 17, 4) — Apr. (vel Iun.) 18 (7, 6, 1 = 12, 6, 4) — Apr. 26 (8, 5, 26) — Iul. 18 (12, 6, 6) — Aug. 4 (12, 6, 7) — post Aug. 6 (5, 11, 9) — Oct. 31 (12, 6, 10)
	369 [365] Febr. 13 (8, 11, 8)
RVFINVS	365 *Ian. 25 (8, 6, 1) — Iun. 21 (9, 30, 3 — 12, 1, 66) — Aug. 6 (5, 11, 8) — Sept. 23 (7, 7, 2) — Dec. 12 (8, 1, 11)
	366 Nov. 10 (12, 6, 12)
	367 Mai. 19 (10, 15, 4)
PROBVS	364 Apr. 27 (1, 29, 1)
Galliarum Iust. 7, 38, 1.	365? 368? 370? 373? Nov. 3 (1, 29, 3)
Constitutiones datus ad Probum p̄p̄o	366 Mai. 19 (11, 1, 15)
hoc loco composuimus omnes praeter	368 Nov. 6 (1, 29, 4)
eas, quae a. 380. 383. 384 sub-	368? 370? 373? Mart. 12 (10, 24, 1) — Mart. 21 (10, 12, 1) — Mart. 25 (8, 4, 9) — Iun. 17 (10, 12, 2)
scriptae sunt. Secundum elogium	— Iun. 23 (12, 13, 3) — Iul. 13 (3, 5, 9) — Aug. 3 (8, 15, 5) — Dec. 28 (8, 5, 28)
eius Veronense (C. I. L. V, 3444)	369 Ian. 7 (12, 6, 15) — Ian. 19 (13, 3, 7) — Apr. 1 (1, 16, 11 — 13, 1, 7) — Mai. 5 (9, 42, 7) — Iun. 4 (10, 19, 6) — Iun. 6 (7, 23, 1) — Aug. 30 (6, 35, 8)
fuit primum praefectus praetorio	— Oct. 14 (9, 37, 2) — Dec. 23 (7, 20, 10)
Illyrici (scilicet universi), quo per-	370? 373? Mart. 19 (10, 19, 7) — Apr. 8 (7, 4, 16)
tinet constitutio a. 384; deinde prae-	371 Iun. 29 (9, 3, 5) — Iul. 13 (Iust. 6, 3, 13 = Iust. 11, 53, 1)
fectus praetorio Galliarum, ut est	372 Febr. 15 (7, 22, 8) — Apr. 25 (15, 5, 1) — Mai. 16/17 (8, 4, 12 — 12, 1, 78) — Iun. 26 (10, 3, 2)
in constitutione anni incerti Iust.	374 Ian. 26 (15, 1, 18) — Febr. 7 (9, 14, 1) — Dec. 8 (4, 17, 1)
7, 38, 1, denique praefectus prae-	... (Iust. 4, 60, 1 — Iust. 7, 38, 1 — Iust. 11, 48, 8)
torio Italiae atque Africae, ad	
quas praefecturas pertinent consti-	
tutiones reliquae. In titulis aliis	
eidem positus post obitum (C. I. L.	
VI, 1752. 1753) praefecturas has	
uno elogio complectentibus appella-	
tur praefectus praetorio quater	
Italiae Illyrici Africae Galliarum	
*IVLIANVS	368/375 (Iust. 11, 11, 2)
*ARINTHVS	379/386 (Iust. 11, 11, 3)
RVFINVS (fortasse p̄u)	376 Iul. 13 (1, 6, 7)
ANTONIVS	377 Ian. 6 (1, 15, 7) — Iul. 28 (1, 16, 13)
	378 Ian. 12 (9, 20, 1 — 11, 39, 7) — Aug. 18 (Iust. 2, 7, 2) — Nov. 30 (9, 40, 12)
	... (Iust. 11, 59, 5)
HESPERIVS	*376 Apr. 22 (16, 5, 4): potius procons. Africae
	*377 [379] Ian. 21 (1, 15, 8) — Febr. 27 (8, 5, 34)
	379 Iul. 2/5 (7, 18, 2 — 13, 1, 11) — Iul. 21 (13, 5, 15)
	— Iul. 30 (Iust. 6, 32, 4) — Iul. 31 (8, 18, 6) — Aug. 3 (16, 5, 5) — *Dec. 6 (6, 30, 4)
	*380 [379] Mart. 14 (10, 20, 10)
SIBYRIVS	379 Dec. 3 (11, 31, 7)
SYAGRIVS	380 Iun. 18 (11, 30, 38) — Iul. 15 (7, 18, 4)
	381 Febr. 27 (8, 5, 36) — Iul. 5 (1, 10, 1)
	382 Apr. 9 (12, 1, 88) — Iul. 5 (12, 1, 89) — Aug. 30 (11, 16, 14)

SEVERVS (<i>vide ad 6, 6, 1</i>)	382 Apr. 2 (7, 18, 6) — Apr. 3 (8, 4, 13)
HYATIVS	382 Apr. 13 (11, 16, 13) — Dec. 9 (11, 16, 15) — Dec. 15 (6, 26, 3)
	383 Ian. 10 (6, 2, 13) — Apr. 18 (12, 1, 99) — Apr. 19 (12, 1, 100) — Apr. 29 (12, 6, 17 <i>nom.</i>) — Mai. 2 (3, 1, 4) — Mai. 21 (16, 7, 3) — Mai. 28 (2, 19, 5)
PROEVS	380 Mart. 12 (6, 28, 2) — Iun. 27 (6, 35, 10)
	383 Ian. 19 (11, 13, 1)
	384 Oct. 26 (6, 30, 6)
† ATTICVS	384 Mart. 13 (13, 1, 12)
FRANTEXTATVS	384 Mai. 21 (6, 5, 2) — Sept. 9 (Iust. 1, 54, 5)
<i>Cf. C. I. L. VI, 1778: praef. praet. II</i> Italiae et Illyrici	
NEOTERIVS	384 Febr. 1 (8, 5, 43)
	385 Febr. 25 (9, 38, 8) — Apr. 14 (11, 16, 16) — Apr. 30 (2, 1, 6) — Mai. 4 (11, 22, 2) — Mai. 28 (12, 1, 110) — Iun. 12 (8, 4, 15) — Iul. 10 (7, 2, 2) — Iul. 26 (2, 26, 4)
PRINCIPIVS	*384 Febr. 13 (Iust. 1, 48, 2)
	385 Iun. 1 (9, 40, 14) — Aug. 31 (6, 30, 10) — Sept. 18 (8, 7, 16) — Sept. 24 (1, 2, 9 = 11, 1, 20) — Sept. 26 (10, 20, 12) — Nov. 4 (13, 1, 14) — Nov. 5 (12, 12, 10) — Dec. 10 (8, 7, 17) — Dec. 11 (11, 16, 17)
	386 Apr. 20 (13, 5, 17) — Nov. 3 (2, 8, 18 = 8, 8, 3 = 11, 7, 13)
*LICINIVS	385 Sept. 14 (Iust. 11, 60, 1)
EVSIONIVS	386 Ian. 23 (16, 1, 4 = 16, 4, 1) — Febr. 15 (12, 12, 11) — Iul. 14 (8, 7, 18) — Iul. 29 (1, 32, 5) — Nov. 18 (11, 37, 1) — Dec. 3 (8, 8, 4) — Dec. 25 (12, 1, 114)
	387 Ian. 25 (1, 29, 6) — Febr. 26 (15, 3, 3) — Mart. 6 (6, 24, 4) — Apr. 14 (11, 22, 3) — Mai. 19 (11, 30, 48) (Iust. 1, 29, 1)
POLENIVS	*385 Apr. 27 (Iust. 3, 26, 10)
Illyrici et Italiae 15, 1, 26, 28	390 Ian. 16 (15, 1, 26) — Apr. 4 (15, 1, 28) — Dec. 23 (Iust. 1, 40, 9)
Illyrici Iust. 1, 40, 9	
FLAVIANVS	382 [390] Aug. 18 (9, 40, 13)
Illyrici et Italiae 3, 1, 6, 9, 40, 13;	383 [391] Febr. 27 (7, 18, 8 — 9, 29, 2)
Italiae et Illyrici 1, 1, 2. Cf.	391 Mai. 11 (11, 39, 11 = 16, 7, 4 — 16, 7, 5) — C. I. L. VI, 1783: praef. praet.
Italiae Illyrici et Africae iterum	Mai. 27 (1, 1, 2 — 3, 1, 6)
	392 Apr. 8 (10, 10, 20)
*ALBINVS (<i>immo pū</i>)	391 Febr. 24 (16, 10, 10)
*LAMPADIVS	395/402 (Iust. 4, 61, 11)
DEXTER	395 Mart. 18 (8, 5, 53) — Mart. 24 (11, 28, 2) — Apr. 12 (9, 23, 2) — Apr. 26 (8, 5, 54) — Mai. 16 (8, 8, 5) — Iun. 15 (12, 1, 146) — Nov. 1 (6, 4, 27)
EUSEBIVS	395 Iun. 17 (15, 14, 12) — Dec. 19 (1, 15, 14)
	396 Mart. 29 (13, 11, 8) — Iul. 9 (14, 3, 19) — Dec. 23 (13, 5, 26)

— CLXX —

HILARIUS

396 Mai. 80 (7, 4, 22) — Iun. 16 (7, 4, 23) — Dec. 28 (11, 21, 2 *nom.*)

*SIMPLICIUS (*inno mag. mil.*)

396 Dec. 23 (6, 4, 28)

THEODORUS

395 [397] Ian. 20/Sept. 28 (12, 1, 140 = 12, 1, 148)

397 Ian. 31/Iun. 12 (11, 16, 21 — 11, 16, 22 = 16, 2, 30) — Sept. 24 (7, 13, 13)

398 Ian. 1 (15, 1, 37) — Febr. (Sept.?) 13 (12, 1, 157 = 12, 1, 158) — Apr. 12 (14, 15, 4 — 14, 19, 1) — Apr. 25 (14, 3, 20) — Mai. 24 (2, 1, 11) — Mai. 25 (Iust. 10, 19, 6) — Dec. 21 (Iust. 1, 24, 1)

399 Iun. 7 (11, 30, 58) — Oct. 25 (6, 27, 12)

MESSALA

*396 Mai. 19 (11, 30, 55)

399 Febr. 16 (13, 5, 28 — 13, 6, 8) — Apr. 5 (13, 11, 10) — Apr. 11 (16, 8, 14) — Apr. 29 (15, 8, 4) — Mai. 17 (12, 9, 3) — Iul. 20 (7, 19, 1) — Aug. 21 (3, 1, 8 — 9, 35, 6 — 12, 1, 161 — Iust. 1, 54, 6) — Sept. 4 (14, 15, 5) — Sept. 28 (1, 12, 7 — 11, 7, 15 — 14, 15, 6) — Oct. 11 (1, 5, 12) — Nov. 20 (2, 7, 3) — Dec. 22 (6, 30, 16) — Dec. 27 (Iust. 1, 51, 3) — Dec. 28 (15, 2, 8)

400 Mart. 27 (14, 23, 1) — Sept. 29 (6, 19, 1) — Nov. 27 (1, 5, 13 — 2, 14, 1 — 8, 5, 59 — 8, 5, 60 — 10, 3, 5 — 11, 26, 2)

*401 Sept. 29 (1, 15, 17)

... (Iust. 12, 58, 2)

HADRIANUS

400 [405] Febr. 4 (2, 8, 24) — Febr. 26 (16, 5, 37) — Aug. 27 (Iust. 11, 59, 11) — Oct. 6 (11, 20, 3)

401 Febr. 27 (1, 10, 6 — Iust. 10, 16, 11) — Mart. 25 (8, 2, 5) — Iul. 4 (15, 1, 41) — Iul. 13 (11, 7, 16)

403 Febr. 24 (7, 18, 11) — Iul. 1 (6, 27, 13) — Iul. 25 (7, 18, 12) — Oct. 2 (7, 18, 13 — 7, 18, 14)

404 Febr. 27 (8, 5, 65) — Mart. 24 (7, 5, 2) — Iul. 25 (16, 8, 17) — Aug. 18 (13, 5, 31)

405 Febr. 4 (Sirm. 2 = 16, 2, 35) — Febr. 12 (16, 6, 4 — 16, 6, 5) — Sept. 24 (15, 1, 43)

ROMULUS

400 [405] Aug. 6 (9, 38, 10)

ROMULIANUS

404 Apr. 22 (16, 8, 16)

LONGINIANUS

406 Ian. 1 (13, 7, 2) — Febr. 9 (13, 11, 11) — Mart. 24 (7, 18, 15)

OVETIVS

407 Apr. 7 (14, 1, 5)

408 Febr. 3 (1, 20, 1) — Nov. 15 (Sirm. 12 = 16, 5, 43 = 16, 10, 19)

† PETRONIUS

408/423 ... (Iust. 11, 74, 3)

THEODORUS

408 Sept. 13 (11, 28, 4) — Sept. 24 (9, 42, 20) — Oct. 16 (Iust. 4, 2, 16) — Oct. 25 (9, 42, 21) — Nov. 22 (7, 21, 4 — 9, 40, 20 — 9, 42, 22) — Nov. 25 (1, 16, 14) — Nov. 27 (Sirm. 9 = 16, 2, 39 — 16, 5, 45) — Dec. 3/10 (Sirm. 16 = 5, 7, 2 — 7, 16, 1 — 10, 10, 25) — Dec. 13 (1, 27, 2 — Iust. 1, 4, 8)

iterum Sirm. 9 — 16, 5, 45 — 16, 5, 46

409 Ian. 15 (Sirm. 14 = 16, 2, 31 = 16, 5, 46) — Ian. 23 (3, 10, 1)

... (Iust. 4, 63, 3 — Iust. 5, 4, 20)

— CLXXI —

CAECILIANVS	409 Ian. 21 (9, 2, 5 — 9, 2, 6 — 9, 31, 1 — 9, 36, 2 — 11, 8, 3 — 11, 39, 13 — Iust. 1, 55, 8) — Ian. 25 (9, 3, 7 — 9, 37, 4) — Febr. 1 (9, 16, 12)
IOVIVS	409 Apr. 1 (2, 8, 25 — 16, 8, 19) — Iun. 26 (2, 4, 7 — 16, 5, 47)
FAVSTINVS	410 Aug. 15 (13, 5, 34) 413 [410] Ian. 6 (6, 26, 16) ... (Iust. 4, 40, 4)
MELITIVS	*410 Nov. 16 (6, 26, 15) 412 Febr. 15 (11, 16, 23 — 11, 18, 1) — Mart. 19 (5, 9, 2) — Mai. 25 [vel Iun. 24] (Sirm. 11 = 16, 2, 40) — Dec. 11 (Sirm. 15 = 16, 2, 41)
SELEVCVS	412 Iun. 30 (16, 5, 52) — Iun. 31 (11, 1, 31) — Febr. 29 (8, 4, 22) — Mart. 6 (13, 5, 35) 414 Apr. 3 (11, 28, 8) 415 Ian. 21 (12, 1, 178. 179) — Dec. 11 (Iust. 1, 51, 5)
IOHANNES	409 [412] Iul. 26 (2, 8, 26 = 8, 8, 8) 412 Febr. 17 (8, 17, 4) — Iun. 6 (13, 11, 13) — Iun. 22 (3, 8, 3) — Iul. 26 (16, 8, 20) 413 Febr. 14 (2, 19, 6) — Febr. 17 (1, 2, 12) — Febr. 18 (Iust. 6, 23, 19) — Mai. 8 (11, 28, 7) — Iun. 7 (6, 80, 20) — Iun. 12 (7, 8, 10)
LIBERIVS	*412 Nov. 26 (8, 4, 25 — 12, 1, 170 — 14, 7, 2)
HADRIANVS	413 Aug. 3 (15, 14, 13) 414 Mart. 3 (7, 4, 33 — 6, 29, 11 — 7, 8, 12) *416 Ian. 30 (7, 13, 21) ... (Iust. 11, 71, 3)
PALLADIVS	*410 Aug. 6 (9, 38, 12) 415 Ian. 8 (6, 29, 12) 416 Ian. 7 (11, 5, 2) — Mart. 15 (9, 26, 4) — Mai. 3 (12, 1, 181) — Sept. 9 (11, 29, 6 — 12, 1, 147) — Sept. 22 (8, 8, 9) 417 Dec. 26 (14, 3, 22 — 14, 4, 9) 418 Mart. 10 (16, 8, 24) — Iun. 22 (4, 4, 6) — Nov. 15 (11, 28, 12) 419 Iun. 26 (5, 18, 1) — Iul. 29 (14, 4, 10) 420 Mai. 8 (Sirm. 10 = 9, 25, 3 = 16, 2, 44) 421 Mart. 10 (3, 16, 2) — Iul. 8 (4, 15, 1 — 9, 42, 23 — 10, 10, 29 — 10, 10, 30) — Iul. 28 (2, 27, 1) ... (3, 1, 10)
IOHANNES	422 Iul. 11 (2, 13, 1 — 2, 28, 1 — 2, 30, 2 — 2, 31, 1 — 2, 32, 1 — 8, 8, 10)
MARINIANVS	422 Nov. 3 (3, 5, 12 — 3, 13, 3 — Iust. 5, 9, 4)
VENANTIVS	423 Mart. 9 (6, 23, 2)
PROCVLVS	423 Mai. 18 (13, 6, 10)
*SEVERINVS (IMMO Iŭ Const.)	423 Sept. 20 (Iust. 8, 10, 11)

† PROTOGENES	424/437 (?) (Iust. 12, 49, 8)
BASSVS	425 Aug. 6 (*16, 2, 47 — *16, 5, 64) 426 Mart. 6 (10, 26, 1) — Mart. 30 (4, 10, 3) — Apr. 7/8 (16, 7, 7 — 16, 8, 28) (4, 6, 7 — Iust. 5, 4, 21 — Iust. 11, 48, 18 — Iust. 12, 1, 14)
VOLVSIANVS	428 Febr. 25 (7, 13, 22) — Febr. 27 (1, 10, 8 — 12, 6, 32) 429 Febr. 14 (11, 1, 35) — Iun. 11 (Iust. 1, 14, 4) (Iust. 11, 71, 5)
THEODOSIVS	430 Febr. 15 (12, 6, 33)
FLAVIANVS	408 [430] Nov. 29 (Iust. 2, 15, 1) 431 Apr. 29 (11, 1, 36) 432 Mart. 24 (6, 23, 3) (Iust. 4, 61, 13)

Praefecti
praetorio
Orientis

PRAEFECTI PRAETORIO ORIENTIS.

ACINDYNVS	*326 [339] Febr. 15 (8, 5, 3) 338 Dec. 27 (2, 6, 4) 340 Apr. 5 (9, 3, 3)
DOMITIVS (sic 9, 1, 7) LEONTIVS <i>Cf. inscriptiones Thracica C. I. L.</i> <i>III, 12330 et Tyria C. I. L.</i> <i>III, 167</i>	317 [343] Iul. 26 (9, 22, 1) 819 [343] Iun. 9 (8, 1, 1 <i>nom.</i>) 332 [343] Apr. 11 (7, 22, 4) 338 Oct. 18 (9, 1, 7) 342 Mai. 11 (11, 36, 6 <i>nom.</i>) — Iul. 30 (1, 5, 4) 343 Febr. 18 (9, 21, 5) — Iun. 27 (12, 1, 35) 344 Iul. 6 (13, 4, 3) 340/361 Oct. 11 (7, 9, 2)
PHILIPPVS <i>Cf. inscriptio Cypria C. I. L.</i> <i>III, 214</i>	326 [346] Nov. 3 (8, 7, 2) 340 [347] Iun. 9 (11, 30, 20) 346 Iul. 28 (11, 22, 1) 349 Sept. 20 (3, 13, 1 — 8, 13, 1 — 8, 13, 2) (Iust. 12, 1, 4)
THALASSIVS	357 [352] Iul. 3 (16, 8, 7)
MYSONIANVS	354 Iul. 25 (8, 5, 5) 356 Ian. 15 (12, 12, 2) 357 [358] Iun. 10 (1, 5, 7) 358 Iun. 7 (1, 5, 6)
HERMOGENES	359 Mai. 28 (1, 7, 1)
HELPIDIVS	358 [360/1] Dec. 23 (7, 4, 4 <i>nom.</i>) 359 [360/1] Mart. 14 (7, 4, 5) 360 Febr. 4 (11, 24, 1 <i>nom.</i>) — Mai. 17 (7, 4, 6) — Nov. 15 (8, 5, 11)
SECVNDVS vel SALLVSTIVS <i>(Sallustio inscriptae constitutio-</i> <i>nes distinguuntur addito voc.</i> <i>SALL.)</i> Orientis 1, 16, 5	326 [362] Ian. 29 (15, 1, 3) *328 Dec. 1 (9, 1, 6) *329 Apr. 18 (1, 16, 5) 362 Ian. 6 (7, 4, 7 <i>SALL.</i>) — Febr. 5 (9, 2, 1 <i>SALL.</i>) — Mart. 1 (8, 1, 7) — Mart. 13 (10, 3, 1 — 11, 16, 10 —

- 11, 23, 2 SALL. — 12, 1, 50 — 13, 1, 4) — Apr. 29
(12, 13, 1 SALL.) — Iul. 28 (1, 16, 8) — Aug. 1
(7, 4, 8) — Aug. 18 (6, 24, 1) — Sept. 3 (2, 5, 2) —
Sept. 18 (12, 1, 53 SALL.) — Sept. 25 (6, 26, 1) —
Dec. 6 (4, 12, 5)
- 363 Febr. 4 (2, 12, 1) — Febr. 16 (11, 3, 3) — Febr. 28
(6, 27, 2)
- 364 Febr. 19 (9, 25, 2) — Apr. 17 (13, 1, 5) — Sept. 9
(9, 16, 7) — Sept. 27 (7, 4, 9) — *Dec. 8 (2, 12, 2)
- 365 Mart. 19 (11, 16, 11) — Iul. 4 (12, 6, 5) — Iul. 30
(12, 6, 8) — Dec. 1 (7, 4, 14)
- *366 Apr. 4 (4, 12, 6)
... (Iust. 11, 70, 2)
- AVXONIVS**
- 368 Sept. 1 (10, 16, 1) — Nov. 18 (7, 6, 2) — Dec. 13
(10, 20, 4)
- 369 Mai. 3 (7, 4, 15) — Dec. 29 (5, 1, 2)
- 369/70 (10, 23, 1)
- 370 [368] Nov. 12 (11, 24, 2)
... (5, 15, 21)
- MODESTVS**
- *366 Mai. 1 (11, 1, 14)
- 370 Iun. 10 (11, 36, 17) — Aug. 1 (11, 30, 65) —
Sept. 18 (7, 13, 6) — Oct. 17 (16, 2, 19)
- 370? 373? Ian. 1 (12, 1, 63) — Dec. 12 (9, 16, 8)
- 371 Ian. 16 (13, 10, 7) — Febr. 11 (13, 5, 14) —
Mart. 1 (12, 1, 74) — Apr. 7 (11, 21, 1) — Iul. 13
(12, 1, 76)
- 372 Apr. 4 (11, 4, 1) — Iun. 5 (13, 9, 1) — Iun. 27
(10, 20, 6 *nom.*)
- 373 [370] Dec. 8 (11, 31, 6)
- 375 Iun. 2 (7, 13, 7) — Dec. 3 (12, 1, 79)
- 377 Apr. 4 (7, 4, 17) — Aug. 9 (7, 6, 3) — Sept. 20
(Iust. 8, 10, 8) — Nov. 2 (Iust. 11, 62, 5)
... (Iust. 10, 32, 30)
- EVTIPOIVS**
- 380 Ian. 7 (Iust. 1, 54, 4) — Iun. 17 (3, 5, 11 — 3, 6, 1 —
4, 19, 1 — 6, 10, 1 — 9, 27, 2 — 9, 42, 8 — 9, 42, 9)
— Iul. 1 (Iust. 6, 23, 16) — Iul. 27 (12, 12, 7) —
Aug. 17 (15, 1, 21) — Nov. 16 (10, 10, 15) —
Dec. 18 (Iust. 6, 56, 4, cf. Iust. 5, 9, 1) — Dec. 30
(9, 2, 3 — 9, 3, 6)
- 381 Ian. 10 (16, 5, 6) — Febr. 3 (6, 35, 11) — Mai. 2
(16, 7, 1) — Mai. 8 (16, 5, 7) — Mai. 30 (3, 8, 1) —
Iun. 3 (2, 9, 2) — Iun. 4 (13, 11, 1) — Iul. 21
(12, 1, 85 — 12, 1, 86) — Sept. 5 (7, 13, 10) —
Sept. 28 (Iust. 5, 34, 12)
- *385 Iul. 17 (Iust. 9, 29, 3)
... (3, 5, 10 — Sirm. 7)
- FLORVS**
- *380 Iun. 17 (8, 15, 6)
- 381 Iul. 30 (12, 1, 87) — Dec. 13 (6, 10, 3 — 6, 22, 6) —
Dec. 21 (16, 10, 7)
- 382 Febr. 22 (1, 2, 8) — Mart. 30 (10, 21, 2) — Mart. 31
(16, 5, 9) — Apr. 24 (8, 5, 38) — Mai. 18 (9, 37, 3)
— Mai. 30 (4, 20, 2) — Iul. 16 (8, 5, 39) — Iul. 23
(8, 5, 40) — Aug. 23 (9, 27, 4) — Aug. 29 (10, 19, 10)

— CLXXIV —

	— Sept. 14 (8, 1, 13 — 8, 15, 7) — Oct. 23 (12, 1, 92) — Dec. 17 (3, 8, 2)
	883 Febr. 2 (8, 11, 4) — Mart. 5 (12, 1, 96)
	*389 (5, 14, 31)
 (Iust. 11, 71, 1)
POSTVMIANVS	883 Apr. 6 (9, 42, 10 — 12, 1, 98) — Mai. 20 (16, 7, 2)
iterum 12, 1, 102	— Mai. 29 (6, 22, 7) — Iul. 19 (7, 2, 1 — 12, 1, 102)
	— Iul. 25 (16, 5, 11) — Oct. 3 (12, 6, 19) — Nov. 7 (12, 1, 104) — Dec. 8 (16, 5, 12)
	884 Nov. 8 (13, 1, 13 <i>nom.</i>)
 (Iust. 11, 63, 3)
CYNEGIVS	*381 Sept. . . (Iust. 5, 20, 1)
	884 Ian. 18 (12, 13, 5 — 15, 1, 23) — Ian. 21 (16, 5, 18)
	— Mart. 2 (8, 5, 44) — Apr. 10 (7, 1, 12 — 8, 5, 45)
	— Mai. 6 (12, 1, 105) — Iul. 8 (12, 1, 106) —
	Aug. 31 (12, 1, 107) — Sept. 23 (3, 1, 5) — Oct. 5 (10, 19, 11) — Nov. 6 (12, 1, 108)
	885 Febr. 3 (15, 1, 24) — Apr. 9 (8, 5, 46) — Apr. 26 (12, 1, 109) — Apr. 30 (9, 1, 15) — Mai. 25 (16, 10, 9) — Iun. 17 (8, 5, 47) — Iun. 24 (15, 7, 10) — Dec. 9 (Iust. 1, 40, 6) — Dec. 11 (9, 7, 4) — Dec. 23 (11, 1, 21)
	886 Ian. 19 (9, 34, 9) — Ian. 26 (11, 30, 47) — Febr. 24 (Iust. 11, 62, 7) — Febr. 26 (9, 17, 7) — Febr. 28 (6, 26, 4 — 6, 28, 3) — Mart. 4 (8, 5, 48) — Mart. 5 (6, 27, 5) — Mart. 27 (13, 11, 2 — 13, 11, 3) — Apr. 14 (13, 1, 15) — Apr. 30 (12, 1, 111) — Mai. 26 (Iust. 1, 40, 7) — Iul. 6 (9, 44, 1) — Aug. 5 (Iust. 1, 40, 8) — Sept. 3 (11, 1, 22) — Oct. 25 (2, 33, 2 — 5, 14, 30 — 5, 17, 2) — Oct. 27 (12, 6, 20) — Nov. 24 (12, 3, 1) — Nov. 28 (12, 6, 21) — Dec. 31 (12, 1, 115)
	887 Mart. 10 (13, 3, 14) — Mart. 27 (12, 1, 116) — Mart. 31 (12, 1, 117) — Iul. 6 (12, 1, 118) — Dec. 31 (1, 32, 6)
	888 Mart. 10 (16, 5, 14) — Mart. 14 (3, 7, 2 = 9, 7, 5) — *Aug. 9 (16, 5, 16) — (1, 32, 7)
	*389 Iun. 27 (8, 4, 17) — Nov. 28 (12, 6, 23) — Dec. 18 (11, 2, 5)
	*393 Nov./Dec. (Iust. 5, 5, 5)
 (Iust. 11, 51, 1 — Iust. 11, 63, 4 — Iust. 11, 64, 1 — Iust. 11, 68, 5)
TRIFOLIVS	388 Iun. 14 (16, 5, 15) — Sept. 22 (15, 14, 6) — Oct. 10 (15, 14, 7)
	389 Ian. 19 (14, 1, 3)
TATIANVS	*380 Iun. 17 (Iust. 8, 36, 3)
Orientis 5, 11, 12. 11, 16, 19.	888 Iun. 16 (16, 4, 2) — Iun. 21 (12, 1, 119) — Oct. 18 (10, 22, 2)
<i>Constitutiones usque ad a. 391 Mart. 22</i>	889 Mart. 2 (1, 5, 9) — Apr. 28 (1, 15, 13 <i>nom.</i> —
<i>(excepta a. 389 Iun. 27) datae sunt</i>	8, 11, 5 <i>nom.</i>) — Mai. 5 (8, 4, 16 — 16, 5, 17) —
<i>in Occidente, in Oriente posteriores</i>	Iun. 27 (9, 21, 9 <i>nom.</i>) — Sept. 6 (9, 35, 5) — Nov. 26 (16, 5, 19) — Dec. 17 (12, 1, 120)

390 Ian. 21 (3, 17, 4) — Febr. 15 (9, 1, 17) — Iun. 17
(12, 1, 121) — Iun. 21 (16, 2, 27) — Iul. 5 (11,
16, 18) — Aug. 23 (16, 2, 28) — Sept. 2 (12, 1, 122
— 16, 3, 1) — Sept. 8 (13, 5, 19)
391 Mart. 11 (3, 3, 1) — Mart. 22 (11, 16, 19) — Iul. 18
(13, 9, 4) — Iul. 23 (12, 1, 123) — Sept. 17 (11, 3, 5)
392 Mart. 13 (9, 40, 15) — Mart. 15 (Iust. 5, 10, 1) —
Apr. 9 (1, 29, 8) — Apr. 17 (16, 3, 2 — 16, 8, 8) —
Mai. 27 (2, 8, 21) — Iun. 15 (16, 5, 21) — Iun. 30
(12, 1, 127) — *Sept. 14 (Iust. 2, 12, 25) —
(Iust. 11, 25, 2)
*393 Iul. 31 (7, 4, 19)
. (5, 11, 12)

RVFINVS

Orientis 1, 13, 1. 5, 14, 34.

*386 Mai. 20 (15, 5, 2)
392 Aug. 26 (8, 6, 2) — Sept. 10 (9, 28, 1) — Nov. 4
(2, 26, 5) — Nov. 8 (16, 10, 12) — Nov. 22 (12,
1, 129) — Dec. 7 (9, 7, 7)
393 Febr. 12 (7, 3, 1 — 10, 19, 13) — Apr. 3 (13, 11, 4)
— Apr. 12 (11, 7, 14 — 12, 1, 134) — Mai. 1
(9, 42, 11) — Mai. 21 (11, 25, 1) — Iun. 4 (12, 1,
135) — Iun. 12 (9, 42, 12 — 11, 1, 23) — Iun. 23
(12, 1, 136) — Iul. 12 (9, 21, 10) — Iul. 16 (5, 14, 32)
— Iul. 26 (8, 5, 52 — 13, 3, 15) — Iul. 30 (5, 14, 33
— 7, 4, 20) — Aug. 9 (9, 4, 1 — 12, 1, 137) — Sept. 3
(13, 5, 22) — Sept. 21 (15, 7, 11) — Sept. 23 (2, 12, 5
— 4, 3, 1 — 4, 8, 9 — 11, 30, 52 *nom.*) — Nov. 29
(13, 11, 5) — Dec. 4 (9, 7, 8) — Dec. 11 (13, 5, 23)
394 Mart. 4 (2, 29, 2) — Mai. 30 (1, 13, 1 — 8, 4, 18 —
12, 1, 139) — Iun. 20 (16, 5, 23) — Iun. 29 (15, 7, 12)
— Iul. 5 (15, 1, 31) — Iul. 9 (16, 5, 24) — Nov. 6
(5, 14, 34)
395 Ian. 9 (13, 8, 1) — Mart. 13 (16, 5, 25) — Mart. 30
(16, 5, 26) — Aug. 7 (16, 10, 13) — Oct. 11 (2, 9, 3)
— Dec. 4 (1, 14, 2)
. (Iust. 11, 52, 1)

CAESARIVS

395 Iun. 24 (16, 5, 27) — Nov. 30 (10, 6, 1) — Dec. 29
(12, 1, 150)
396 Febr. 13 (9, 42, 14) — Febr. 14 (6, 26, 7) —
Febr. 27 (6, 27, 10) — Mart. 23 (16, 7, 6) —
Mart. 24 (15, 1, 34) — Apr. 17 (7, 4, 21) — Apr. 21/2
(16, 5, 31 — 16, 5, 32) — Apr. 25 (15, 6, 1) —
Mai. 9 (8, 17, 1) — Aug. 3 (9, 42, 15) — Aug. 12
(6, 3, 2) — Aug. 31 (9, 38, 9) — Dec. 7 (16, 10, 14)
— (15, 1, 35)
397 Febr. 16 (9, 26, 1) — Mart. 6 (11, 8, 1) — Apr. 8
(6, 26, 9) — Apr. 29 (6, 2, 19) — Iun. 23 (6, 26, 10)
— Iul. 1 (16, 8, 13) — Iul. 13 (8, 15, 8)
*398 Iul. 26 (16, 2, 32)
*400 Dec. 8 (1, 34, 1)
*401 Febr. 3 (8, 5, 62)
*403 Iun. 11 (Iust. 7, 41, 2)
. (Iust. 11, 70, 4)

SVTYCHIANVS

Consul a. 398

396 Febr. 24 (3, 30, 6) — Dec. 8 (3, 12, 3) — Dec. 15
(12, 18, 2) — Dec. 31 (6, 4, 30)

397 Febr. 19 (13, 2, 1) — Apr. 1 (16, 5, 33) — Sept. 4
(6, 3, 4 — 9, 14, 3) — Nov. 8 (9, 6, 3) — Nov. 23
(2, 33, 3)
398 Febr. 3 (2, 1, 10) — Mart. 4 (16, 5, 34) — Mart. 7
(13, 11, 9) — Mai. 23 (7, 4, 25) — Iul. 3 (15, 1, 38) —
Iul. 6 (Iust. 11, 62, 9) — Iul. 27 (9, 40, 16 —
9, 45, 3 — 11, 30, 57 — 16, 2, 33 — Iust. 1, 4, 7) —
Oct. 25 (12, 1, 159) — Dec. 6 (1, 2, 11) — Dec. 13
(15, 1, 40)
399 Mart. 10 (11, 24, 4) — Mart. 14 (13, 7, 1) — Apr. 10
(Iust. 11, 62, 10) — Mai. 25 (11, 24, 5) — Iul. 6
(16, 5, 36) — Iul. 10 (16, 10, 16) — Iul. 25 (9, 40,
18) — Dec. 11 (12, 1, 163) — Dec. 28 (12, 1, 164)
— Dec. 30 (12, 1, 165)
404 Febr. 3 (16, 8, 15) — Iul. 14 (15, 1, 42) — Nov. 18
(16, 4, 6)
405 Iun. 11 (Iust. 5, 4, 19)
... (5, 14, 36)

AVRELIANVS

*393 Febr. 27 (12, 1, 131) — Mart. 10 (12, 1, 132)
396 Oct. 6 (4, 2, 1 — 5, 1, 5)
399 Ian. 17 (9, 40, 17) — Aug. 27 (2, 8, 23) — Oct. 2
(15, 6, 2)

ANTHEMIVS

patricius 9, 34, 15. 12, 12, 14

405 Iul. 10 (7, 10, 1) — Nov. 6 (10, 10, 24) — Nov. 13
(4, 6, 6) — Dec. 7 (1, 5, 14) — Dec. 19 (11, 30, 63)
406 Apr. 1 (7, 4, 27) — Apr. 9 (7, 4, 28) — Apr. 28
(9, 34, 10) — Oct. 5 (12, 1, 167) — Oct. 14 (Iust.
2, 12, 26) — Nov. 27 (7, 11, 1) — Dec. 1 (10, 25, 1)
407 Mart. 17 (8, 4, 20 — 8, 18, 8) — Mai. 4 (7, 4, 29) —
Aug. 2 (8, 5, 66) — Nov. 23 (7, 10, 2)
408 Apr. 27 (9, 35, 7) — Mai. 29 (16, 8, 18) — Sept. 18
(12, 12, 14) — Dec. 7 (11, 7, 17)
409 Ian. 19 (13, 5, 32) — Ian. 23 (13, 11, 12) — Febr. 25
(15, 9, 2) — Febr. 28 (Iust. 1, 3, 16) — Mart. 23
(5, 6, 2 — 7, 4, 30) — Apr. 12 (5, 6, 3) — Mai. 18
(12, 1, 168) — Mai. 19 (11, 22, 4) — Iul. 19 (13,
5, 33 — Iust. 1, 45, 2) — Iul. 20 (12, 8, 1) — Aug. 6
(15, 5, 8) — Sept. 22 (7, 3, 2 — 9, 32, 1) — Sept. 27
(11, 7, 18 — 12, 1, 169) — Nov. 30 (7, 4, 31) —
Dec. 25 (12, 14, 1)
410 Febr. 21 (16, 5, 48) — Mart. 1 (16, 5, 49) — Apr. 4
(8, 4, 21) — Apr. 24 (7, 16, 2) — Mai. 25 (13, 1, 20)
— Aug. 26 (12, 1, 173)
412 Ian. 28 (14, 26, 1) — Mai. 18 (10, 22, 6) — Oct. 26
(15, 3, 5)
413 Mart. 21 (16, 6, 6) — Mart. 29 (16, 6, 7) — Apr. 4
(15, 1, 51) — Apr. 15 (14, 20, 1) — Apr. 27 (Iust.
3, 13, 6) — Oct. 8 (6, 27, 16)
414 Apr. 9 (11, 28, 9) — Apr. 18 (9, 40, 22)
415 Febr. 17 (8, 4, 26)
... (Iust. 4, 61, 10 — Iust. 4, 63, 4 — Iust. 11, 64, 3)

AVRELIANVS II

Orientis 6, 28, 1

add. iterum 3, 12, 4. 7, 9, 4. 9, 28, 2.

415 Mart. 5 (9, 28, 2) — Mart. 23 (8, 12, 8) — Mai. 16
(3, 12, 4) — Iul. 11 (11, 28, 10) — Aug. 5 (5, 12, 2)
— Sept. 5 (7, 7, 4) — Oct. 20 (16, 8, 22) — Oct. 31

16, 5, 57. 16, 5, 58. 16, 8, 22. 16, 10, 21 <i>add.</i> patricius 7, 7, 4	(6, 23, 1 — 16, 5, 57) — Nov. 6 (16, 5, 58) — Dec. 8 (11, 24, 6) 416 Mai. 10 (7, 9, 4) — Dec. 7 (16, 10, 21)
MONAXIVS	*408 Ian. 17 (6, 30, 19) *412 Dec. 27 (Iust. 1, 40, 12) *414 Nov. 30 (13, 3, 16) 416 Aug. 26 (12, 1, 182) — Aug. 27 (Iust. 1, 46, 2) — Aug. 30 (9, 40, 23) — Sept. 9 (11, 28, 11) — Sept. 29 (16, 2, 42) — Oct. 5 (12, 12, 15) — Nov. 11 (6, 25, 1) — Nov. 17 (6, 24, 8) — Dec. 18 (6, 24, 9) 417 Mart. 14 (8, 12, 9) — Apr. 10 (16, 9, 4) — Iul. 28 (7, 11, 2) — Sept. 27 (15, 11, 2) 418 Febr. 3 (16, 2, 43) — Apr. 17 (12, 1, 183) — Aug. 21 (18, 1, 21) 419 Mart. 8 (11, 30, 66) — Sept. 24 (9, 40, 24) 420 Mai. 5 (Iust. 8, 10, 10)
EYSTATHIVS	420 Sept. 18 (7, 16, 3) 422 Mart. 3 (7, 8, 13) — Mart. 23 (1, 34, 2 — 2, 10, 6) — Iun. 19 (8, 4, 27) (Iust. 12, 46, 4)
ASCLEPIODOTVS <i>add.</i> consul ordinarius 7, 15, 2	423 Febr. 15 (7, 4, 35 — 15, 3, 6 — 16, 8, 25) — Mart. 7 (7, 15, 2) — Mart. 9 (7, 6, 5) — Mart. 30 (4, 18, 2 — 11, 30, 67 — 11, 31, 9) — Apr. 9 (16, 5, 59 — 16, 8, 26 — 16, 9, 5 — 16, 10, 22) — Apr. 15 (12, 1, 184) — Mai. 18 (6, 35, 14 — 8, 4, 28) — Mai. 31 (1, 34, 3) — Iun. 8 (16, 5, 60 — 16, 8, 27 — 16, 10, 23 — 16, 10, 24) — Aug. 8 (16, 5, 61) — Aug. 9 (12, 3, 2) 424 Febr. 14 (2, 19, 7 — 4, 4, 7) — Mai. 13 (11, 20, 5) — Nov. 14 (2, 12, 7 — 4, 14, 1) 425 Febr. 1 (15, 5, 5) 425 Mai. 5 (15, 4, 1)
AEIVS	
HIERIVS Orientis 6, 10, 4	425 Ian. 23 (9, 41, 1) — Sept. 22 (6, 10, 4 — 6, 22, 8) — Nov. 17 (6, 30, 24) 426 Ian. 23 (9, 42, 24) — Iun. 1 (12, 12, 16) — Iun. 22 (8, 7, 21) — Dec. 23 (6, 27, 21) 427 Mart. 16 (6, 24, 10) 428 Febr. 20 (2, 3, 1 — 3, 5, 13 — 3, 7, 3 — 3, 13, 4 — 4, 6, 8 — 5, 1, 9 — Iust. 6, 61, 2) — Mart. 28 (9, 45, 5) — Apr. 21 (Iust. 8, 53, 29)
*EYDOXIVS	427 Mai. 21 (Iust. 1, 8, 1)
FLORENTIVS	428 Apr. 21 (15, 8, 2) — Mai. 30 (16, 5, 65) — Iun. 9 (12, 4, 1 — Iust. 10, 34, 2 — Iust. 10, 35, 1) — Iul. 10 (8, 4, 29) 429 Mart. 11 (Iust. 6, 62, 4) — Mart. 27 (Iust. 1, 19, 8) (439?) (Iust. 12, 23, 14)
ANTIOCVS <i>add.</i> ὑπαρχος 9, 45, 4 mandata missa per referendarium Iust. 1, 50, 2	427 Oct. 14 (Iust. 1, 50, 2) 430 Dec. 31 (11, 20, 6) 431 Mart. 23 (9, 45, 4)

TAVRVS	433 Apr. 22 (11, 28, 16) — Iul. 3 (8, 1, 17 — Iust. 1, 51, 9) 434 Iun. 18 (5, 12, 3) — Iun. 20 (11, 28, 15) — Dec. 15 (5, 3, 1)
ISIDORVS	435 Ian. 29 (6, 28, 8) — Nov. 14 (16, 10, 25) 436 Apr. 3 (8, 4, 30 — 12, 1, 187 — 12, 1, 188) — Ian. 4 (11, 5, 3 — 12, 1, 189 — 12, 1, 190 — 12, 1, 191 — 14, 26, 2 — 14, 27, 2) — Iul. 14 (11, 28, 17) — Aug. 4 (12, 1, 192)
DARIVS	436 Aug. 28 (11, 1, 37 — 11, 5, 4) 437 Mart. 16 (6, 28, 4)

Praefecti
praetorio
Galliarum

PRAEFECTI PRAETORIO GALLIARVM.

TITIANVS <i>Cf. titulus Thracicus C. I. L. III, 12330</i> <i>et Hieronymus chr. ad a. Abr. 3361</i>	343 Iun. 20 (12, 1, 36 <i>nom.</i>) 349 Mai. 30 (7, 1, 3)
GERMANIANVS (Germanus <i>Iust.</i> 11, 11, 1) Galliarum <i>Iust.</i> 10, 32, 29. 11, 48, 6	362 Dec. 18 (11, 30, 30) 365 Oct. 13 (<i>Iust.</i> 10, 32, 29) 366 Apr. 7 (8, 7, 9) (<i>Iust.</i> 11, 11, 1 — <i>Iust.</i> 11, 48, 6)
PROBVS (v. p. <i>CLXVIII</i>) Galliarum (<i>Iust.</i> 7, 38, 1)
FLORENTIVS Galliarum	367 Iun. 3 (13, 10, 5)
VIVENTIVS Galliarum 7, 13, 5. 10, 17, 1. 13, 10, 4	368? 370? Apr. 26 (7, 13, 5) — Nov. 22 (13, 10, 4) — Dec. 30 (11, 29, 3) 368 Sept. 23 (8, 5, 30) 369 Febr. 20 (11, 10, 1) — Apr. 1 (1, 16, 12) — Mai. 17 (8, 7, 10) — Nov. 3 (10, 17, 1) 370 Mart. 30 (13, 10, 6) 371 Febr. 11 (*15, 7, 1) — Iun. 29 (12, 1, 75)
MAXIM(IN)VS	371 Aug. 7 (<i>Iust.</i> 6, 22, 7 <i>nom.</i>) 374 Nov. 14 (9, 24, 3) 376 Mart. 15 (9, 6, 1 — 9, 6, 2) — Apr. 16 (9, 19, 4) (<i>Iust.</i> 11, 48, 7)
ANTONIVS Galliarum 9, 35, 2. 13, 3, 11	376 Mai. 23 (13, 3, 11) — Sept. 17 (9, 35, 2)
AVXONIVS	378 Apr. 20 (8, 5, 35)
CONSTANTIANVS (Constantius 6, 26, 5) Galliarum 5, 1, 4. 15, 14, 8	389 Ian. 14 (15, 14, 8) — Febr. 25 (5, 1, 4) — Nov. 8 (6, 26, 5)
VINCENTIVS Galliarum 4, 23, 1. 7, 18, 10. 11, 1, 26. 12, 19, 1. 12, 19, 2. 12, 19, 3. <i>Iust.</i> 3, 13, 5. 11, 48, 13	395 Iul. 5 (15, 1, 33 <i>nom.</i>) 397 Dec. 18 (<i>Iust.</i> 3, 13, 5) 398 Febr. 11 (1, 5, 11) — Febr. 18/19 (7, 14, 1 — 8, 5, 58) 399 Iun. 19 (11, 1, 26) — Sept. 13 (12, 15, 1) 400 Ian. 17 (7, 8, 6) — Mai. 17 (7, 18, 10) — Iun. 18 (1, 15, 15) — Iun. 29 (4, 23, 1 — 12, 19, 1 — 12, 19, 2 — 12, 19, 3) — Iul. 13 (<i>Iust.</i> 11, 48, 13) — Dec. 9 (8, 5, 61)

DARDANVS
Galliarum 12, 1, 171

409 [412] Dec. 7 (12, 1, 171)

ANATIVS
Galliarum *Sirm.* 6

425 Iul. 9 (*Sirm.* 6)

PRAEFECTI PRAETORIO ILLYRICI.

<p>Praefecti praetorio Illyrici</p>

ANATOLIVS

346 Mai. 23 (12, 1, 38)
*349 Apr. 1 (12, 1, 39)

PROBVS (v. p. *CLXVIII*)

365 Sept. 30 (11, 11, 1)

NEOTERIVS
fortasse Illyrici

380 Ian. 15 (9, 27, 1) — Febr. 2 (8, 2, 3) — Mart. 17
(12, 1, 81 — 12, 1, 82) — Apr. 26 (7, 18, 9) —
Apr. 29 (7, 18, 3) — Iun. 17 (8, 11, 1) — Sept. 8
(7, 22, 11 *nom.* — Iust. 12, 47, 7 *nom.*)
381 Ian. 16 (7, 18, 5)
390 Mart. 2 (10, 18, 3) — Mai. 28 (6, 29, 7)
... (*1, 6, 10 — Iust. 12, 47, 2 *nom.*)

CLEARCVS
Illyrici *Iust.* 12, 57, 9

382 Aug. 13 (4, 17, 2) — Nov. 25 (12, 1, 98) — Dec. 17
(4, 17, 8)
386 Apr. 30 (*Iust.* 11, 62, 8)
395/402 (**Iust.* 12, 57, 9)

APODEMIVS (extr. omnes)
per Illyricum 12, 12, 12
Illyrici et Italiae 11, 30, 51
Illyrici et Africae 13, 5, 21

392 Febr. 15 (13, 5, 21) — Iul. 18 (12, 12, 12) —
Sept. 10 (12, 12, 13)
393 Iun. 9 (11, 30, 51)

ANATOLIVS
add. Illyrici omnes

397 Iun. 17 (16, 8, 12) — Iul. 9 (11, 14, 3)
398 Mart. 7 (4, 12, 7)
399 Nov. 12 (6, 28, 6)

HERCVLIVS
Illyrici 11, 22, 5. 12, 1, 172. 15, 1, 49

408 [412?] Apr. 11 (11, 17, 4 = 15, 1, 49)
410 Mai. 26 [Iun. 24] (11, 22, 5 — 12, 1, 172)

LEONTIVS
Illyrici 7, 4, 32. 12, 1, 132

412 Aug. 17 (7, 4, 32)
413 Apr. 16 (12, 1, 177)

STRATEGIVS
Illyrici 6, 23, 1

415 Oct. 31 (6, 23, 1)

PHILIPPVS
per Illyricum 16, 8, 21, Illyrici 16,
2, 45

412 [418] Aug. 6 (16, 8, 21)
421 Iul. 14 (16, 2, 45)

NESTORIVS
Illyrici *Iust.* 12, 46, 4

422? (*Iust.* 12, 46, 4)

ISIDORVS
Illyrici 11, 1, 33. 15, 5, 4

424 Apr. 22 (15, 5, 4) — Oct. 10 (11, 1, 33)

REGINVS
Illyrici 6, 28, 8

435 Ian. 29 (6, 28, 8)

EVBVLVS
Illyrici 8, 4, 30

436 Apr. 3 (8, 4, 30 — 12, 1, 187)

PRAEFECTI VRBI.

Praefecti
urbis Romae

PRAEFECTI VRBIS ROMAE.

Praefecti urbi in Theodosiano vel Iustiniano perperam ita appellati recepti sunt praeposito * asterisco. — Dies adscripti praefectis urbi ad a. 353 sumpti sunt ex laterculo praefectorum urbis Romae inserto Chronographiae a. 354 (chron. min. I p. 65—69).

VOLVSIANVS	312/337 . . . (Iust. 4, 35, 21 [p̄pō] — Iust. 12, 1, 2 [p̄pō])
313 Dec. 8 — 315 Aug. 19	314 Mart. 19 (13, 5, 1 nom.) — Apr. 24 (5, 8, 1 nom.)
	315 Febr. 25 (11, 36, 2)
	321/4 Aug. 1 (13, 3, 1 nom.)
*CASSIVS	316 Mai. 1 (8, 12, 3)
VETTIVS RVFINVS	316 Dec. 23 (4, 11, 1)
315 Aug. 20 — 316 Aug. 4	319 Sept. 13 (8, 18, 1)
SEPTIMIVS (sic 1, 2, 3) BASSVS	313 Oct. 1 (Iust. 1, 22, 3 nom.)
317 Mai. 15 — 319 Aug. 31	315 Iul. 25 (2, 16, 2 nom.)
<i>Composui hoc loco constitutiones</i>	316 Dec. 3 (1, 2, 3)
<i>aeui Constantiniani inscriptas</i>	317 Mart. 10 (9, 10, 2) — Iun. 6 (11, 30, 7) — Sept. 24
<i>Basso omnes exceptis tribus, una</i>	(1, 16, 2 nom.; viz data ad pu)
<i>(9, 8, 1) data ad vicarium Italiae</i>	319 Mart. 29 (11, 30, 8) — Mai. 11 (9, 12, 1 nom.) —
<i>a. 326, duabus (1, 5, 3 — 4, 8, 7)</i>	Iun. 19 (Iust. 2, 12, 22) — Iul. 15 (4, 9, 1 nom.) —
<i>idulis ad Bussum p̄pō a. 331 eun-</i>	Oct. 6 (9, 10, 3) — Oct. 7 (8, 12, 4) — Oct. 12
<i>demque consulem a. 330, quas con-</i>	(3, 17, 1)
<i>stat a Basso pu alienas esse.</i>	320 Mart. 18 (Iust. 7, 57, 7) — Iul. 18 (16, 2, 3) —
	Aug. 18 (Iust. 1, 51, 2)
	321 Mai. 19/20 (2, 6, 3 — 5, 1, 1 — 11, 35, 1) — Mai. 23
	(9, 16, 3) — . . . (Iust. 3, 36, 26 nom.)
	326 Mart. 8 (2, 10, 4) — Sept. 25 (16, 5, 2 nom.)
	330 Iun. 20 (2, 26, 2)
	312/337 . . . (Iust. 7, 19, 7 nom.)
MAXIMVS	314 Ian. 1 (9, 5, 1)
319 Sept. 1 — 323 Sept. 12	316 Febr. 3 (3, 30, 2 — 8, 12, 1)
	319 Febr. 1 (9, 16, 1 nom.) — Oct. 16 (3, 5, 2)
	320 Dec. 17 (16, 10, 1 nom.)
	321 Ian. 12 (2, 18, 1 nom. — 11, 30, 11 nom.) — Sept. 14
	(9, 43, 1) — Sept. 28 (1, 4, 1)
	322 Mart. 25 (Iust. 3, 11, 5 nom.) — Mai. 23 (2, 4, 2 —
	2, 18, 2) — Iun. 12 (4, 8, 4) — Iul. 20 (4, 8, 5) —
	Oct. 30 (9, 38, 1)
	323 Mai. 18 (4, 8, 6)
	326 Ian. 30 (2, 22, 1) — Mart. 25 (9, 19, 2) — Apr. 13
	(Iust. 6, 7, 2) — Mai. 22 (9, 1, 5)
 (5, 20, 1 nom. — Iust. 7, 1, 4)
LYCERIUS (sic 12, 11, 1 — 14, 4, 2) VERINVS	314 Ian. 30 (12, 11, 1 nom.)
323 Sept. 13 — 325 Ian. 3	321 Apr. 9 (2, 17, 1 nom.) — Aug. 29 (2, 24, 1 nom.)
	326 Apr. 11 (14, 4, 2 nom.)
SEVERVS	320 Mai. 23 (6, 36, 1)
325 Ian. 4 — 326 Nov. 12	321 Iun. 23 (6, 22, 1)
	322 Dec. 18 (3, 32, 1 nom.)
	323 Apr. 18 (Iust. 3, 12, 3 nom.)
	325 Mai. 23 (1, 2, 5) — Iul. 30 (2, 18, 3)

	326 Iul. 30 (7, 22, 2 <i>nom.</i>) — Aug. 3 (10, 8, 3) — Oct. 23 (4, 22, 1 <i>nom.</i>)
ANICIUS (sic 11, 30, 18) IVLIANVS	*320 Mart. 9 (6, 4, 1)
326 Nov. 13 — 329 Sept. 6	326 Aug. 3 (11, 30, 18)
	327 Mart. 6 (6, 4, 2) — Iul. 19 (2, 7, 2)
	339 Iun. 19 (11, 30, 18)
MECILIVS HILARIANVS	339 Mart./Apr. (6, 4, 3 [ppō]) — Iun. 28 (6, 4, 4 [ppō])
338 Ian. 13 — 339 Iul. 14	
TITIANVS	340 Iun. 25 (9, 17, 1)
339 Oct. 25 — 341 Febr. 24	
CELSIVS	341 Dec. 24 (8, 12, 6 <i>nom.</i>)
341 Febr. 25 — 342 Mart. 1	
*SEVERVS	343 Iul. 4 (15, 8, 1)
CATVLLINVS	346 [342] Nov. 1 (16, 10, 3)
342 Iul. 6 — 344 Apr. 10	
RVSTICVS	345 Iul. 2 (11, 30, 23)
344 Apr. 11 — 345 Iul. 4	
CEREALIS	353 Iul. 23 (11, 36, 9) — Nov. 23 (16, 10, 5)
352 Sept. 27 — 353 Dec. 1	354 Sept. 6 (9, 38, 2)
ORFITVS	353 Mart. 14 (6, 4, 7)
353 Dec. 8	354 Sept. 22 (9, 25, 1 <i>nom.</i>)
<i>Cf. C. I. L. VI, 1739—1742: praef. urbi et iterum praef. urbi</i>	355 Mart. 28 (8, 13, 3) — Apr. 24 (8, 12, 7) — Iul. 6 (14, 3, 2)
	356 (9, 17, 3 <i>nom.</i>)
	357 Iun. 1 (*13, 5, 9) — Iul. 15 (3, 18, 1 <i>nom.</i>) — Oct. 17 (15, 12, 2)
	358 Iun. 23 (8, 13, 4)
	359 Mart. 25 (14, 6, 1)
 (Iust. 7, 37, 1 <i>nom.</i> — Iust. 12, 1, 6)
*EVAGRIVS	353 Aug. 13 (7, 20, 7)
FL. (sic 14, 4, 3) AFRONIANVS	363 Dec. 9 (14, 4, 3 <i>nom.</i>)
	364 Mai. 28 (Iust. 1, 40, 5)
SYMMACHVS	364 Apr. 22 (7, 4, 10) — Mai. 25 (15, 1, 11) — Iun. 1 (14, 2, 1) — Iun. 8 (1, 6, 2 — 9, 40, 5 — 11, 1, 8 — 14, 3, 3 — 14, 3, 4 — 14, 3, 5 — 14, 3, 6 — 14, 6, 2 — 14, 15, 1 — 14, 22, 1 — 15, 1, 12) — Iun. 23 (8, 5, 19) — Oct. 8 (11, 36, 16 — 14, 21, 1) — Nov. 9 (11, 30, 34) — Nov. 25 (9, 42, 6) — Dec. 10 (12, 1, 62)
ex Oriente 7, 4, 10. 8, 5, 19. 15, 1, 11	365 Ian. 11 (13, 5, 11 — 13, 6, 2) — Ian. 15 (9, 40, 8 — 14, 3, 8) — Febr. 16 (11, 31, 2) — Mart. 9 (1, 6, 4 — 10, 1, 9) — Aug. 12 (11, 2, 1) — Sept. 27 (14, 3, 11) — Oct. 23 (11, 2, 2) — Nov. 17 (16, 1, 1) — Dec. 20 (11, 36, 18)
 (Iust. 12, 1, 9)
VOLVSIANVS	364 Apr. 8 (11, 14, 1)
pū <i>praeterea, semel</i> 14, 6, 3 vicarius	365 Febr. 18 (8, 5, 22) — Iun. 23 (6, 4, 18 — 12, 1, 67) — Iul. 25 (Iust. 7, 39, 2) — Aug. 5 (14, 6, 3) — [Aug. 10 (Consult. 9, 1)] — Sept. 3 (11, 32, 1) — Sept. 17 (Iust. 1, 19, 5)
	368 Apr. 4 (1, 6, 5)

VIVENTIVS	364 [367] Oct. 8 (14, 3, 7) 367 Apr. 9 (9, 40, 11) — Mai. 5 (9, 38, 3) *371 Febr. 11 (15, 7, 1)
PRÆTEXTATUS	366 Oct. 8 (9, 40, 10) 367 Aug. 18 (8, 14, 1) — Oct. 8 (14, 4, 4) — Nov. 18 (6, 35, 7) 368 Sept. 20 (1, 6, 6) 370 Ian. 30 (13, 8, 8)
OLYBRIUS	*357 Iun. 1 (13, 5, 9) *361 Mai. 16 (2, 19, 4 <i>nom.</i> — 2, 20, 1 <i>nom.</i>) 368 Iun. 6 (9, 38, 4) — Aug. 18 (11, 36, 19) 368? 370? Ian. 19 (6, 4, 17) — Mart. 19 (11, 31, 3) — Mart. 30 (14, 3, 9) — Apr. 3 (14, 5, 1) — Apr. 4 (1, 31, 2) — Apr. 11 (9, 40, 9) — Iul. 7 (14, 3, 10) — Aug. 21 (2, 10, 5) 369 Ian. 28 (14, 8, 2) — Mart. 14 (11, 39, 6) — Apr. 25 (4, 18, 1) — Mai. 4 (Iust. 3, 12, 4) — Iun. 1 (14, 3, 13) — Iun. 19 (11, 31, 4) — Iul. 8 (9, 35, 1) — Dec. 2 (13, 5, 13) 370 Febr. 20 (Iust. 2, 6, 7) — Mart. 10 (13, 3, 9) — Mart. 12 (14, 9, 1) 373 [370] Aug. 15 (11, 31, 5)
AMPELIVS	371 Ian. 1 (15, 10, 1) — Mai. 17 (16, 2, 21) — Iul. 29 (2, 4, 5) — Aug. 16 (4, 6, 4) — Dec. 6 (9, 16, 10) — Dec. 11 (8, 5, 32 <i>nom.</i>) 372 Mart. 2 (16, 5, 3) — Iul. 5 (6, 7, 1 — 6, 9, 1 — 6, 11, 1 — 6, 14, 1 = 6, 22, 4) (Iust. 1, 28, 2)
BAFFO	372 Aug. 22 (6, 4, 21)
PRINCIPIVS	*370 Apr. 29 (13, 3, 10) 384 Febr. 13 (Iust. 1, 48, 2)
EVPRAXIVS	374 Febr. 14 (11, 29, 5 — 11, 30, 36 — 11, 36, 21)
CLAVDIVS	369 Iul. 8 (11, 36, 20) [procons. Afr. ?] 374 Mai. 21 (11, 36, 22)
GRACCHVS	376 Dec. 1 (2, 2, 1) 377 Ian. 4 (9, 35, 3)
PROBIANVS	377 Sept. 17 (11, 2, 3)
MARINVS (<i>aut Romae aut Constantino- polis</i>)	378 Mart. 9 (1, 5, 8)
HYPATIVS	379 Apr. 5 (11, 36, 26)
ARBORIVS	380 Febr. 15 (6, 35, 9) — Iun. 13 (14, 3, 16)
PAVLINVS	380 Apr. 24 (15, 7, 4 — 15, 7, 5)
VALERIANVS	366 [381] Nov. 25 (9, 1, 9) 381 Mart. 29 (6, 10, 2 — 6, 22, 5 — 6, 26, 2) — Apr. 22 (15, 10, 2) — Apr. 24 (15, 7, 6) — Mai. 8 (15, 7, 7 — 15, 7, 8)
*SYAGRIVS (<i>immo ppo</i>)	381 Oct. 9 (8, 7, 15)

— CLXXXIII —

SEVERVS	382 Mart. 25 (12, 12, 8) — Apr. 1 (6, 6, 1 — 14, 6, 4) — Iun. 20 (14, 18, 1) — Aug. 1 (8, 9, 2)
BASSVS	382 Nov. 22 (1, 6, 8)
HILARIVS	383 Febr. 19 (5, 1, 8)
SYMMACHVS	384 Nov. 29 (4, 17, 4 — 11, 30, 44) 385 Apr. 27 (1, 6, 9)
SALLVSTIVS	386 Iun. 11 (14, 1, 2 — 14, 3, 18)
PINIANS	386 Iul. 6 (6, 35, 13) 387 Ian. 22 (13, 3, 13) — Sept. 8 (6, 28, 4)
ALBINVS	389 Iun. 17 (16, 5, 18) — Iul. 25 (11, 30, 49 — Iust. 6, 1, 8) — Aug. 7 (2, 8, 19) — Aug. 16 (9, 16, 11 — 12, 16, 1) — Aug. 18 (14, 4, 5) — Aug. 25 (14, 4, 6) — Aug. 28 (15, 2, 5)
add. Romae 11, 30, 49. 12, 16, 1. 14, 4, 5. 15, 1, 27. 15, 2, 5. Iust. 6, 1, 8	390 Mart. 6 (9, 10, 4) — Apr. 4 (15, 1, 27) 391 Febr. 24 (16, 10, 10 [p̄p̄o])
ALYPIVS	391 Iul. 14 (14, 2, 2)
BASILIVS	395 Mart. 5 (7, 24, 1)
ANDROMACHVS	395 Apr. 21 (15, 14, 9) — Mni. 18 (15, 14, 11) — Mai. 25 (11, 30, 54) — Iun. 4 (7, 12, 3) — Iul. 6 (2, 12, 6) — Iul. 14 (8, 8, 7) 401 Iun. 25 (11, 28, 3)
FLORENTINVS	395 Sept. 14 (6, 2, 16) — Oct. 15 (8, 18, 7) 396 Febr. 18 (8, 5, 55) — Apr. 18 (7, 21, 3) — Dec. 27 (11, 14, 2) 397 Febr. 15 (14, 4, 7) — Mart. 18 (14, 2, 3) — Dec. 21 (6, 14, 2 — 8, 7, 19 — 12, 1, 153 — 12, 1, 154 — 12, 1, 155 — 12, 1, 156 — Iust. 3, 23, 1) — Dec. 26 (6, 2, 20) ... (Iust. 11, 17, 2)
FELIX	398 Mart. 29 (6, 2, 21) 412 [398] Mart. 6 (16, 5, 53)
FLAVIANVS	399 Iun. 6 (14, 10, 3) 400 Ian. 24 (13, 5, 29) — Mart. 5 (3, 31, 1) — Aug. 19 (11, 30, 61) — Nov. 8 (15, 2, 9)
DECIVS	402 Dec. 6 (7, 13, 15)
SENATOR	407 Febr. 22 (16, 5, 40)
HILARIVS	408 Ian. 15 (14, 4, 8)
BONOSIANVS	409 Sept. 25 (14, 1, 6) 411 Nov. 28 (15, 1, 48)
PALMATVS	412 Mart. 29 (14, 2, 4)
EPIFANIVS	407 [412] Oct. 15 (6, 26, 14) 412 Oct. 15 (6, 18, 1) 414 Dec. 27 (6, 24, 7)
ALBINVS	414 Sept. 17 (13, 5, 38)
GRACCHVS	415 Iul. 25 (8, 7, 20)
PROBIANVS	416 Dec. 12 (14, 10, 4)

MAXIMVS	420 Sept. 27 (5, 1, 6)
[VOLVSIVS]	421 (Maassen <i>Quellen</i> p. 320; Haeuel corpus leg. p. 240)
FAYSTVS	425 Iul. 17 (16, 5, 62)
ALBINVS	426 Iun. 30 (5, 1, 7)

Praefecti
urbis
Constantino-
politanae

PRAEFECTI VRBIS CONSTANTINOPOLITANAE.

IOVI(N)VS	364 Mart. 27 (14, 17, 1) — Apr. 11 (8, 15, 3)
OLEARCHVS	*364 (Iust. 12, 1, 5)
p. u. Const. 14, 13, 1	370? 373? Aug. 4 (14, 13, 1)
	372 Mai. 8 (6, 4, 20 — 14, 9, 2 — 14, 17, 7)
VINDAONIUS MAGNVS	376 Mai. 28 (1, 28, 3)
RESTITVS	380 Iun. 24 (6, 7, 2 — 6, 9, 2) — Iul. 14 (14, 17, 8)
PANCRACTVS	*379 Aug. 10 (12, 13, 4)
	381 Iul. 30 (9, 17, 6)
	382 Ian. 12 (14, 10, 1) — Apr. 4 (2, 12, 3 — Iust. 8, 4, 6)
	*389 (15, 2, 4)
OLEARCHVS	382 Iun. 22 (15, 2, 3)
	383 Dec. 29 (6, 5, 1)
	384 Aug./Sept. (6, 2, 14)
NEBRIDIUS	386 Iun. 30 (14, 12, 1) — Iun. 29 (3, 4, 1)
 (Iust. 1, 43, 1)
PROCVLVS	389 Ian. 23 (4, 4, 2) — Iul. 26 (14, 17, 9 — 15, 1, 25)
p. u. Const. 14, 17, 9 — 15, 1, 25	— Dec. 27 (3, 17, 8)
	390 Nov. 26 (6, 27, 6)
	391 Iun. 16 (11, 38, 1)
	392 Apr. 17 (2, 8, 20) — Iun. 25 (14, 17, 10)
AVRELIANVS	393 Febr. 27 (1, 1, 3 — 1, 28, 4 — 6, 3, 1 — 6, 4, 26 —
	12, 1, 130 — 12, 1, 131 [p̄p̄o] — 12, 1, 132 [p̄p̄o] —
	15, 1, 29 — 15, 1, 30) — Apr. 26 (14, 17, 11) —
	Iul. 25 (Iust. 5, 33, 2) — Aug. 31 (6, 2, 16) —
	Nov. 20 (14, 17, 12) — Dec. 8 (12, 1, 138 [p̄p̄o])
THEODOTVS	395 Mai. 21 (6, 28, 5)
AFRICANVS	395 Mai. 29 (15, 2, 6)
	396 Apr. 29 (11, 33, 1) — Iul. 30 (14, 17, 13) — Aug. 3
	(12, 1, 152) — Aug. 12 (6, 3, 3)
	397 Sept. 26 (4, 4, 4)
CLAVDIVS	396 Febr. 15 (6, 26, 8) — Dec. 25 (15, 13, 1)
.	396 Dec. 29 (6, 4, 29)
BOMVLIVS	398 Febr. 1 (7, 1, 17)
SEVERVS (Severinus 6, 12, 1)	398 Iun. 28 (3, 1, 14) — Oct. 11 (15, 1, 39)
	399 Sept. 25 (6, 12, 1)
 (6, 4, 33)
OLEARCHVS	398 [402] Mart. 3 (16, 5, 30)
	399 Mai. 8 (13, 1, 16)
	401 Sept. 12 (6, 26, 12)
	402 Mart. 22 (14, 17, 14)

— CLXXXV —

STVDIVS	404 Aug. 29 (16, 2, 37) — Sept. 17 (16, 4, 5)
OPTAT(i)VS	398 [404] Nov. 24 (12, 1, 160) 405 Iun. 12 (2, 33, 4)
ARMILIANVS	406 Iun. 27 (15, 1, 44) — Iul. 19 (2, 4, 6) — Oct. 22 (15, 1, 45 — 15, 1, 46)
MONAXIVS	408 *Iun. 17 (6, 30, 17: <i>traditur p̄pō</i>) — Febr. 15 (14, 17, 15) 409 Febr. 29 (15, 1, 47) — Apr. 26 (14, 16, 1) — . . . (Iust. 5, 34, 13) *414 Mai. 10 (6, 2, 23)
INDORVS	410 Sept. 4 (8, 17, 2 — 8, 17, 8 — Iust. 1, 19, 6) 412 Oct. 29 (15, 1, 50)
PRINCILIANVS	413 Mart. 21 (6, 13, 1 — 6, 14, 3 — 6, 15, 1 — 6, 16, 1 — 6, 17, 1 — 6, 20, 1)
VERVS	415 Oct. 31 (6, 23, 1) 416 Febr. 17 (12, 1, 180) — Iul. 23 (14, 16, 2)
ANTIVS	*409 Aug. 21 (Iust. 1, 2, 4 — Iust. 4, 63, 5) 419 Oct. 4 (14, 6, 5)
FLORENTIVS	422 Nov. 6 (6, 8, 1)
SEVERINVS	423 Sept. 20 (Iust. 8, 10, 11: <i>p̄pō</i>) 424 Ian. 9 (15, 1, 52)
CONSTANTIVS	424 Dec. 20 (1, 6, 13) 425 Febr. 27 (15, 1, 53)
THEOPILVS	425 Mart. 15 (6, 21, 1) 426 Iul. 1 (8, 7, 22)
CYRVS	426 Dec. 26 (Iust. 2, 7, 5)
PROCVLVS	428 Ian. 31 (6, 2, 26 — 6, 27, 22) — Iul. 13 (13, 3, 19) (Iust. 12, 5, 2)
HELIODORVS	432 Iun. 11 (6, 24, 11)
LEONTIVS	434 Nov. 26 (14, 16, 3) 435 Ian. 29 (6, 28, 8) — Aug. 8 (16, 5, 66) (*Iust. 12, 1, 15)

MAGISTRI MILITVM.

VNIVERSI COMITES ET MAGISTRI EQ. ET PED.	386 Sept. 3 (12, 1, 113)
COMITES ET MAGISTRI VTR. MIL.	393 Febr. 12 (1, 21, 1)
COMITES ET MAGISTRI MILITVM	415 Sept. 5 (7, 7, 5)
BONOSVS MAG. EQ.	347 Mai. 11 (5, 6, 1)
SILVANVS COM. ET MAG. EQ. ET PED. (sic 7, 1, 2, MAG. MILITVM 8, 7, 3)	349 Mai. 27 (7, 1, 2 — 8, 7, 3)
VICTOR MAG. MIL.	364 Nov. 26 (7, 4, 12)
IOVINVS (Iovius 7, 1, 7. 8, 1, 10) MAG. EQ.	365 Mai. 31 (7, 1, 7 — 7, 1, 11)
(sic 7, 1, 9 — 8, 1, 10 recte; MAG. MIL. 7, 1, 10; MAG. EQ. ET PED. 7, 1, 7 errore)	367 Ian. 29 (7, 1, 9) — Febr. 14 (7, 1, 10) 373 [365] Ian. 17 (7, 20, 11)

THEOD. I.

M

Magistri
militum

EQUITIVS COM. ET (sic 7, 1, 8) MAG. MIL. (EQ. ET PED. <i>Iust.</i> 11, 68, 3)	365 Sept. 24 (7, 1, 8) (<i>Iust.</i> 11, 68, 3)
DAGALAIIVS MAG. MIL.	366 Dec. 6 (7, 20, 9)
THEODOSIVS MAG. EQ.	370? 373? Mai. 23 (3, 14, 1)
SEVERVS MAG. MIL. emissa ad magistros militum et co- mites et duces omnes <i>add.</i> 8, 7, 11	371 Dec. 23 (8, 7, 11) 372 Apr. 24 (7, 1, 11)
THEODOTVS MAG. MIL.	368/375 (<i>Iust.</i> 4, 41, 1)
HELLEBIOVS COM. ET MAG. VTR. MIL. (Or.)	383 Dec. 30 (9, 39, 1)
TIMASIVS COM. ET MAG. EQ. (Or.)	386 Mart. 23 (4, 17, 5)
RICHOMER COM. ET MAG. VTR. MIL.	391 Mai. 27 (7, 1, 13)
ABVNDANTIVS, STILIOHO ET CETERI COM. ET MAG. VTR. MIL. (Or.)	393 Iul. 29 (7, 4, 18 — 7, 9, 3)
ABVNDANTIVS COM. ET MAG. VTR. MIL. (Or.)	392 Iul. 31 (12, 1, 128)
ADDAEVS COM. ET MAG. VTR. MIL. PER ORI- ENTEM (per Or. <i>add.</i>)	393 Ian. 12 (1, 5, 10 — 1, 7, 2) — Sept. 29 (16, 8, 9) 395 Oct. 3 (6, 24, 6)
GILDO COM. ET MAG. VTR. MIL. PER AFRIQAM	393 Dec. 30 (9, 7, 9)
SIMPLICIVS COM. ET MAG. VTR. MIL. (sic 7, 7, 3; MAG. MIL. 8, 5, 56, <i>FP</i> errore 6, 4, 28)	396 Dec. 18 (8, 5, 56) — Dec. 23 (6, 4, 28) 398 Mart. 11 (7, 7, 3)
STILIOHO COM. ET (om. 7, 20, 12 — 7, 1, 18) MAG. VTR. MIL. (MAG. MIL. 1, 7, 3)	398 Sept. 13 (1, 7, 3) — Sept. 26 (7, 22, 12) 399 Sept. 13 (7, 5, 1) 400 Ian. 30 (7, 20, 12) — Mart. 19 (7, 1, 18) 407 Mart. 22 (7, 13, 18 — *7, 20, 13)
PVLCHER	395/407 (<i>Iust.</i> 12, 33, 3)
CONSTANS MAG. MIL. PER THRACIAS	412 Ian. 28 (7, 17, 1)
CONSTANTIVS MAG. MIL. (Occ.) comes et patricius 15, 14, 14	412 Febr. 29 (7, 18, 17) 414 Nov. 19 (7, 4, 34) 416 Mart. 1 (15, 14, 14 <i>nom.</i>)
LYFIANVS COM. ET MAG. MIL. PER ORIENTEM	412 Mai. 18 (12, 1, 175)
GAISO COM. ET MAG. MIL. (Occ.)	413 Iun. 12 (7, 18, 16)
HYPATIVS COM. ET (om. 8, 1, 15) MAG. MIL. PER ORIENTEM	414 Dec. 18 (1, 7, 4) 415 Mart. 16 (8, 1, 15)
FLORENTIVS MAG. MIL. (Or.)	415 Oct. 15 (1, 8, 1)
SAPRICIVS MAG. MIL. (Or.)	415 Oct. 15 (1, 8, 1)
CRISPINVS COM. ET MAG. EQ. (Occ.)	423 Febr. 25 (2, 23, 1)
MACEDONIVS MAG. MIL.	423 Mai. 31 (<i>Iust.</i> 8, 21, 2)
PROCOPIVS MAG. MIL. PER ORIENTEM	424 Dec. 3 (7, 4, 36)

Praepositus
sacri
cubiculi

PRAEPOSITVS SACRI CVBICVLI.

MVSELLIVS

414 Apr. 9 (11, 28, 9)

MAGISTRI OFFICIORVM.

Magistri
officiorum

ANATOLIVS	362 Mart. 23 (11, 39, 5)
ENNIGIVS (Occ.)	368? 370? 373? Mai. 6 (7, 8, 2)
STAGRIVS	379 Aug. 26 (1, 15, 10 <i>nom.</i>) — Oct. 1 (7, 12, 2)
FLORVS (Or.)	380 Iun. 16 (6, 27, 8 — 8, 15, 6 [<i>p̄p̄o</i>])
	381 Febr. 3 (6, 29, 6)
PALLADIVS (Or.)	381 Nov. 30 (10, 24, 8)
	382 Mart. 21 (6, 27, 4)
	384 Sept. 16 (7, 8, 3)
PRINCIPIVS (Occ.)	386 Mart. 9 (1, 9, 2)
CAESARIVS (Or.)	389 [386] Sept. 3 (8, 5, 49)
EVFINVS (Occ.)	390 Mart. 8 (10, 22, 3)
THEODOTVS (Or.)	393 Oct. 27 (7, 8, 4)
	394 Apr. 29 (7, 1, 14)
MARCELLVS (Or.)	395 Mai. . . (6, 29, 8) — Nov. 24 (16, 5, 29)
ROSIVS (Or.)	*395 Mai. 27 (6, 27, 7)
	396 Ian. 18 (6, 26, 6 — 6, 27, 8 — 6, 27, 9)
	398 Febr. 6 (7, 8, 5) — Dec. 15 (10, 22, 4)
HADRIANVS (Occ.)	397 Iul. 5 (6, 26, 11)
	399 Mart. 16 (6, 27, 11)
ANTHEMIVS (Or.)	404 Ian. 29 (16, 4, 4) — Iun. 30 (6, 27, 14) — Iul. 30 (10, 22, 5)
ARMILLIANVS (Or.)	400 [406] Ian. 22 (7, 8, 8)
	405 Iul. 23 (1, 9, 3 — 6, 34, 1)
OLYMPIVS	408 Nov. 14 (16, 5, 42)
GAISO (Occ.)	410 Febr. 12 (9, 33, 11)
comes et m. o.	
NAMATIVS (Occ.)	412 Dec. 7 (6, 27, 15)
HELIO (Or.)	414 Nov. 30 (13, 3, 17)
v. i. 6, 26, 17	415 Oct. 15 (1, 8, 1) — Nov. 11 (6, 27, 17)
patricius 6, 27, 20. 7, 8, 14	416 Ian. 20 (6, 27, 18) — Febr. 6 (6, 26, 17) — Nov. 4 (6, 33, 1)
comes et m. o. 6, 33, 1	417 Nov. 27 (6, 27, 19)
	424 Apr. 29 (1, 8, 3)
	426 Dec. 23 (6, 27, 20)
	427 Iun. 22 (7, 8, 14) — Aug. 19 (13, 3, 18)
IOHANNES (Or.)	430 Febr. 22 (7, 8, 15)
comes et m. o.	
PAVLINVS (Or.)	430 Apr. 16 (6, 27, 23)
VALERIVS (Or.)	435 Ian. 29 (6, 28, 8) — Mart. 12 (7, 8, 16)
excons. ord. 4, 8, 16	

QVAESTORES (SACRI PALATII).

Quaestores
sacri palatii

IOVIVS	362 Mart. 23 (11, 39, 5)
v. c.	
EVSTATIVS	415 Oct. 15 (1, 8, 1)
v. i. 6, 26, 17	416 Febr. 6 (6, 26, 17)
SALLYSTIVS	424 Apr. 25 (1, 8, 2)
v. i. comes et q.	

Comites
sacrarum
largitionum

COMITES SACRARVM LARGITIONVM.

sacrarum om. 11, 7, 5 (a. 841), *item errore* 10, 2, 1

omisso nomine

878 Sept. 25 (10, 2, 1)
401 Mart. 21 (11, 17, 3)
408 Nov. 25 (7, 13, 19)

NEMESIANVS vide inter rationales

FELIX

362 Mart. 9 (9, 42, 5) — Mart. 23 (11, 39, 5)

FLORENTIVS (Occ.)

364 Sept. 8 (18, 1, 6)
365 Febr. 20 (11, 12, 3)
366 Sept. 17 (12, 6, 11)
... .. (*5, 17, 8)

GERMANIANVS (Occ.)

366 Mai. 19 (5, 15, 20) — Dec. 20 (Iust. 1, 56, 2 *nom.*)
367 Ian. 8 (10, 19, 4 — 12, 6, 18) — Apr. 19 (Iust.
11, 62, 3)
368 Ian. 28 (7, 7, 1) — Iul. 28 (5, 15, 19) — Sept. 24
(Iust. 11, 62, 3)

FELIX (Or.)

365 [370] Mart. 9 (10, 17, 2)

ARCHILAUS (Or.)

366 [368] Ian. 29 (4, 12, 6 [com. or.])
369 Mart. 11 (9, 21, 7) — Iul. 5 (10, 16, 2 [com. or.]) —
Iul. 18 (10, 21, 1)

PHILEMATIVS (Occ.)

371 Iun. 28 (10, 20, 5)
372 Aug. 21 (10, 20, 7)

TATIANVS (Or.)

374 Febr. 16 (10, 20, 8) — Mart. 11 (10, 22, 1) —
Mai. 21 (9, 21, 8)
377 Ian. 25 (8, 7, 14)
... .. (Iust. 4, 63, 2)

EVCHERIVS (Occ.)

377 Mart. 29 (1, 32, 3)

CATHERIVS (Occ.?)

379 Aug. 19 (6, 30, 3)

BASILIVS (Occ.)

379 Oct. 14 (4, 20, 1)
383 Iun. 16 (12, 1, 101) — Aug. 31 (11, 30, 40)

MACEDONIUS (Occ.)

381 Mart. 18 (11, 30, 39)

PALLADIUS (Or.)

381 Iul. 6 (4, 13, 8) — Iul. 21 (10, 24, 2)
... .. (4, 13, 9)

CYNEGIUS (Or.)

383 Mart. 5 (6, 35, 12) — Mart. 8 (12, 1, 97)

TRIFOLIUS (Or.)

384 Iun. 10 (6, 30, 7) — Iul. 24 (10, 20, 11)
385 Mart. 12 (6, 30, 8 — 6, 30, 9) — Apr. 7 (1, 10, 2)

FLORENTIVS (Occ.)

385 Nov. 25 (1, 10, 8 — 11, 30, 46 — 11, 36, 80)
... .. (*5, 17, 8)

PROCVLVS (Or.)

386 Mai. 7 (6, 30, 11)

VALERIUS (Or.)

386 (6, 30, 11)

FAVSTVS

387/393 (Iust. 4, 40, 1)

SEVERINVS (Or.?)

390 Iun. 4 (9, 27, 7)

(com. p. 9, 27, 1)

391 Apr. 15 (1, 10, 4)

ROMVLVS (Or.)

392 Febr. 19 (10, 19, 12) — Oct. 18 (9, 45, 1)

EVSEBIUS (Occ.)

395 Iun. 21 (15, 1, 32)

— CLXXXIX —

HADRIANVS	395 Aug. 6 (5, 14, 86)
HOSIVS (Or.)	395 Nov. 28 (6, 30, 13)
MINERVIVS	396/407 (Iust. 11, 71, 4)
MARTINIANVS (Or.)	396 Ian. 17/8 (6, 30, 14 — 7, 6, 4)
FIRMINVS (Occ.)	398 Mai. 24 (1, 11, 2 — 11, 19, 4) — Oct. 27 (10, 2, 2)
CONSTANTIVS (Or.)	399 (6, 30, 15)
LONGI[NI]ANVS (Occ.)	399 Dec. 23 (6, 30, 17)
ANTHEMIVS (Or.)	400 Aug. 26 (1, 10, 5)
[PA]TROBINVS (Occ.)	401 Febr. 26 (6, 2, 22)
LEONIVS (Occ.)	401 Febr. 27 (1, 10, 7) (Iust. 1, 40, 10)
VERGILIIVS (Occ.)	405 Apr. 20 (9, 42, 19)
PHILOMETOR (Or.)	406 Iun. 27 (10, 20, 13)
BASELIVS	407 Iun. 11 (11, 12, 4)
LVGIVS	408 Ian. 27 (12, 6, 30)
GAISO	408/412 (Iust. 4, 61, 12)
PROBVS (Occ.)	412 Febr. 29 (8, 4, 24) — Apr. 13 (Iust. 11, 62, 11) 414 Ian. 10 (7, 8, 11 — Iust. 8, 16, 8 — Iust. 11, 59, 18 <i>nom.</i>) (Iust. 11, 48, 15 <i>nom.</i>)
SYNESIUS (Or.)	412 Nov. 9 (6, 29, 10 <i>nom.</i>)
MARGARIANVS (Or.)	414 Apr. 9 (11, 28, 9)
ANTISIUS (Or.)	416 Iun. 29 (6, 30, 21) 419 Mai. 4 (6, 30, 22)
ASCLEPIODOTVS (Or.)	422 Apr. 29 (6, 30, 23)
RVFINVS (Occ.)	423 Febr. 8 (11, 28, 14)
MAXIMINVS (Or.)	424 Ian. 16 (10, 21, 3) — Iul. 11 (10, 19, 15) — Oct. 16 (10, 20, 14) — Dec. 9 (11, 21, 3) 425 Mai. 24 (10, 20, 15) (Iust. 4, 68, 6 — Iust. 12, 23, 12)
EVDOXIUS	424/437 (Iust. 12, 23, 13)
ACACIUS (Or.)	426 Febr. 23 (10, 20, 16) — Iul. 1 (8, 7, 28) — Nov. 26 (6, 26, 18) (Iust. 11, 8, 14)
VALERIUS (Or.)	427 Mart. 23 (10, 20, 17)
IOHANNES (Or.)	429 Mai. 30 (16, 8, 29)
APOLLONIUS (Or.)	436 Mart. 8 (10, 20, 18)

COMITES RERVVM PRIVATARVM.

c. rerum priuatarum *peracr.* 10, 1, 8 c. rei priuatae
peracr. 1, 11, 1. 10, 3, 6, *plerumque* c. r. p.

Comites rerum privatarum

EVSEBIUS	342 Apr. 6 (10, 10, 6)
EVSTATIUS	345 Mai. 15 (10, 10, 7) 349 Mart. 8 (2, 1, 1 [pp̄o] — 11, 7, 6 [pp̄o])

— CXC —

ORIO	348 Iun. 17 (10, 14, 2 <i>nom.</i>) 353 [352] Mart. 5 (10, 10, 8)
CAESARIUS (Occ.)	364 Febr. 4 (10, 1, 8)
FLORIANUS (Occ.)	364 Sept. 12 (8, 5, 20)
comes <i>om. rel.</i> 5, 15, 18. 9, 1, 10, 11.	365 Mai. 25 (11, 7, 11)
9, 34, 8	368? 370? 373? Febr. 26 (5, 15, 18) — Nov. 9 (9, 34, 8) 367 Oct. 13 (Iust. 6, 4, 2) 368 Mart. 15 (Iust. 11, 62, 4) 369 Mart. 29 (10, 9, 1) 373 [368] Nov. 13 (9, 1, 10 — 9, 1, 11) ... (5, 18, 4 — Iust. 11, 68, 4)
ALEXANDER(A)NUS (Or.)	367 Mai. 30 (11, 17, 1) — Sept. 25 (10, 1, 11 — 12, 6, 14) 369 Dec. 11 (10, 10, 11)
FORTUNATIANUS (Or.)	368? 370? Ian. 31 (7, 18, 2 <i>nom.</i>) 369 Apr. 30 (10, 19, 5) — Oct. 30 (15, 2, 2) 377 Iul. 6 (10, 16, 8)
PANCRACTIS (Or.)	379 Iun. 17 (10, 1, 12) — Iul. 6 (6, 30, 2) — Aug. 10 (*12, 18, 4) 380 Ian. 30 (10, 10, 12) — Iun. 12 (10, 8, 8) — Sept. 20 (10, 10, 14)
THEODORUS (Occ.)	380 Mart. 18 (11, 16, 12)
NEBRIDIVS (Or.)	382 Mai. 20 (10, 10, 16) 383 Ian. 18 (10, 8, 4) — Aug. 30 (10, 10, 18) — Oct. 11 (6, 30, 5) 384 Mart. 30 (Iust. 11, 62, 6) ... (Iust. 11, 66, 4 — 11, 66, 5 — 11, 71, 2)
AMMIANUS	388 Dec. 16 (11, 30, 41)
PELAGIUS (Occ.)	385 Febr. 15 (11, 30, 45 — 11, 36, 29)
GORGONIUS (Occ.)	386 Iul. 6 (10, 13, 1)
DEXTER (Or.)	387 Iul. 8 (Iust. 7, 38, 2)
MESSIANUS (Occ.)	389 Iun. 14 (4, 22, 3) *395 Iun. 15 (11, 16, 20)
SEVERINUS (Or.?)	390 Iun. 4 (9, 27, 7)
com. s. l. 1, 10, 4	391 Apr. 15 (1, 10, 4)
ANDROMACHVS	387/398 Febr. 24/5 (Iust. 5, 5, 4)
DREPANIUS (Or.)	393 Iun. 12 (9, 42, 18) ... (Iust. 11, 67, 1)
EVLOGIUS (Occ.)	395 Apr. 26 (15, 14, 10) — Nov. 14 (10, 9, 2) 398 Apr. 29 (10, 5, 1)
LAVRENTIUS (Or.)	396 Apr. 24 (10, 10, 21)
APOLLODORUS (Occ.)	396 Aug. 10 (11, 36, 32)
HYPERBOCHIVS (Occ.)	397 Iun. 17 (7, 18, 12) — Dec. 17 (10, 1, 14)
MINERVIVS (Occ.)	397 Nov. 12 (7, 18, 14) — Dec. 23 (1, 11, 1) 398 (11, 1, 25) ... (Iust. 11, 75, 8)
FIRMINUS (Occ.)	398 Oct. 27 (10, 10, 22) 399 Mart. 18 (12, 6, 25)

— CXCI —

STVDIVS (Or.)	401 Ian. 19 (9, 42, 17 — 10, 10, 23)
NESTORIVS (Or.)	401 Iul. 27 (10, 8, 6)
	405 Aug. 12 (6, 80, 18)
	... (Iust. 4, 44, 18)
SILVINVS [SILVANVS] (Occ.)	405 Oct. 5 (5, 16, 80) — 400 [405] Nov. 18 (11, 1, 27)
	... (Iust. 11, 78, 1)
VOLVSIVS (Occ.)	408 Nov. 29 (5, 16, 81)
CEREALIS	408/428 (5, 16, 82)
MACEDONIVS (Occ.)	410 Febr. 8 (7, 18, 20)
STRATEGIVS	410 Mart. 1 (16, 5, 50)
VERACIVS (Occ.)	414 Aug. 8 (Iust. 1, 88, 8)
	416 Iul. 4 (18, 11, 14)
	417 Mai. 14 (10, 8, 7)
MAXIMVS	415 Iul. 25 (10, 10, 26)
TAVRVS (Or.)	416 Iun. 29 (6, 80, 21)
PATRICIVS (Or.)	420 Dec. 30 (10, 1, 17)
VENANTIVS (Occ.)	422 Febr. 20 (11, 28, 13)
PROCVLVS (Occ.)	422 Aug. 25 (10, 10, 81)
TRYGHIVS (Occ.)	423 Mai. 19 (11, 20, 4)
VALERIVS (Or.)	425 Mai. 18 (10, 10, 82) — Dec. 18 (5, 16, 84)
*BASVS (Occ.). Cf. p. CLXXII	425 Aug. 6 (16, 2, 47 — 16, 5, 64)
THALASSIVS (Or.)	430 Febr. 22 (10, 10, 84)
HERMOCRATES (Or.)	435 Oct. 9 (10, 8, 5)
IOHANNES	424/437 (5, 16, 85 — Iust. 11, 77, 1)

COMITES DOMESTICORVM.

SEVERVS	364 Aug. 19 (6, 24, 2 — 6, 24, 8)
ADDANVS	393 [392] Dec. 31 (6, 24, 5)
potius com. et mag. mil.	
PAVLVS	396 Mart. 28 (10, 1, 15)
comes domorum [?]	
VALENS	408 Nov. 14 (16, 5, 42)
MAVRIVS	414 Mai. 20 (15, 11, 1)
et vices agens mag. mil.	

Comites
domesti-
corum

CASTRENSES SACRI PALATII.

MYSDONIVS	315 Mart. 21 (10, 14, 1)
castrensis palatii	
SEVERVS	390 Ian. 15 (6, 80, 12)
comes et castrensis	
PARSUS	416 Febr. 8 (6, 82, 1)
v. sp. comes et castr. s. p.	
SCHOLASTICVS	422 Ian. 12 (6, 82, 2)
v. sp. com. et castr. s. p.	

Castrenses
sacri palatii

Proconsules

PROCONSVLES.

PROCONSVLES VIGIANII OMNESQVE REPTORES 382 Mai. 26 (11, 6, 1)

ACHAIAE

SEVERIANVS 349 Apr. 11 (16, 2, 9)

HESTOMIVS 435 Ian. 29 (6, 28, 8)

AFRICA¹⁾

ARLIANVS 315 [313] Oct. 30 (1, 12, 1) — Nov. 1 (11, 1, 2 —
11, 7, 1) — Nov. 8 (8, 10, 1 — 10, 15, 1)
320/6 [313] Febr. 28 (9, 34, 2) — Apr. 26 (11, 36, 3) —
Oct. 1 (1, 12, 3)

PETRONIVS (sic 9, 42, 1. 11, 30, 5. 11, 30, 6) FROMIANVS 315 Aug. 23 (11, 30, 3)
316 Aug. 13 (11, 30, 5 nom. — 11, 30, 6 nom.)
*321 Febr. 27 (9, 42, 1 nom.)

ACONIVS (sic 8, 12, 2; debuit esse ACO teste titulo C. I. L. VIII 8 14453) *314 Nov. 3 (9, 40, 1 nom. — 11, 30, 2 nom. — 11,
36, 1 nom.)
CATVLLIVS *315 Dec. 12 (14, 25, 1)

316 Apr. 20 (8, 12, 2)
317 Apr. 17 (9, 10, 1)
318 Febr. 9 (Iust. 3, 11, 4)
319 Aug. 27 (11, 16, 1)
320 Iul. 28 (Iust. 6, 56, 3)

PROCVLVS

315 [319] Iul. 27 (6, 35, 2)
319 Apr. 24 (Iust. 8, 52, 2 nom.) — Mai. 7 (15, 3, 1) —
Dec. 26 (1, 12, 2 — 4, 16, 1 nom.)

MILARIANVS

324 Iul. 9 (12, 1, 9)

TERTVLLVS

326 Iul. 6 (9, 21, 3)

PROCVLVS

340 Nov. 28 (11, 30, 21)

PROCLIANVS

*315 [360?] Iun. 17 (11, 1, 1 nom.)
354 [360?] Ian. 18 (11, 36, 10)
356 [360?] Ian. 19 (4, 18, 4)

OLYBRIVS

354 [360?] Aug. 3 (8, 5, 7)

PROBVS

358 Iun. 23 (11, 36, 13)

FLAVIANVS

*... [357] Febr. 2 (15, 1, 1)
358 Oct. 27 (8, 5, 10)
361 Aug. 3 (11, 36, 14)

AMPELIVS

364 Mart. 8 (18, 5, 10)

FESTVS

366 Mai. 25 (Iust. 3, 16, 1)
367 Iun. 9 (9, 19, 3)

CLAVDIVS

370 Febr. 2 (12, 12, 6) — Febr. 17 (16, 2, 18) — Apr. 26
(13, 1, 8) — Iul. 8 (11, 36, 20 [pū]) — Dec. 1
(14, 3, 12)
... (Iust. 11, 75, 2)

¹⁾ Hunc interculum Theodosiano aptatum explet et emendat is, quem diligenter composuit A. Cl. Falck de Lessert *fastes des provinces Africaines* vol. 2 (1901) p. 1—151. Idem obtinet de reliquis magistratibus Africanis nominatis in Theodosiano.

— CXCIII —

IVLIANVS	371 Sept. 6 (15, 7, 2) 372 Mai. 30 (8, 7, 12) 373 Febr. 20 (16, 6, 1)
SYMMACHVS	373 Nov. 30 (12, 1, 73)
CONSTANTINVS	374 Iul. 10 (8, 5, 33 nom.) 375 [374] Sept. 7 (4, 13, 7)
ONILO	374 Iun. 20 (13, 4, 4 [vicarius]) 375 Apr. 9 (12, 6, 16 nom.) — Aug. 3 (13, 6, 7)
HERPESIVS	376 Mart. 10 (15, 7, 3) 377 Iul. 8 (1, 32, 2) (Iust. 11, 66, 8)
THALASSIVS	378 Ian. 30 (11, 36, 23 — 11, 36, 24 — 11, 36, 25) — Aug. 30 (11, 30, 37)
HERASIVS	381 Aug. 28 (15, 7, 9)
EVSENIUS	383 Febr. 26 (12, 1, 95) — Iun. 16 (1, 3, 1)
MESSEIANVS	385 Sept. 17 (10, 1, 13)
DREPANIVS	390 Febr. 4 (9, 2, 4)
FLACCIANVS	393 Oct. 7 (1, 12, 4)
ENNOIVS	395 Mai. 16 (11, 30, 53 — 12, 1, 141 — 12, 1, 142 — 12, 1, 143 — 12, 1, 144 — 12, 1, 145) — Dec. 21 (11, 1, 24 nom.) — Dec. 26 (12, 1, 149 nom. — 13, 5, 25 nom.)
HERODVS	396 [394] Febr. 14 (13, 11, 6 nom.)
IVLIANVS	397 Ian. 9 (Iust. 7, 45, 12)
PROBINVS	397 Mart. 17 (12, 5, 3)
VICTORIVS	398 Mart. 13 (9, 39, 3) — Mai. 21 (1, 12, 6)
APOLLODORVS	399 Aug. 20 (16, 10, 17 — 16, 10, 18 — 16, 11, 1) — Nov. 20 (10, 1, 16 nom.) 400 Mart. 14 (11, 8, 2)
POMPEIANVS	400 Mai. 31 (9, 26, 2) — Iun. 1 (11, 30, 60) — Iun. 8 (7, 8, 7) — Iun. 15 (13, 5, 30) — Iun. 30 (12, 1, 166 — 13, 1, 18) — Dec. 31 (1, 12, 8 — 3, 10, 3 — 11, 1, 23 — 12, 6, 27 nom.) 401 Febr. 13 (11, 17, 2) — Febr. 26 (12, 6, 28) — Mart. 23 (11, 5, 1) — Iul. 14 (16, 2, 36)
SEPTIMIUS	403 Febr. 20 (12, 6, 29) — Mart. 26 (3, 5, 64 — 13, 1, 19)
DIOTIMVS	405 Mart. 5 (16, 11, 2) — Iul. 22 (11, 30, 62) — Dec. 8 (16, 5, 39 nom.)
FORFYRIUS	407 Nov. 15 (16, 2, 38 — 16, 5, 41)
DONATVS	408 Nov. 11 (9, 40, 13) — Nov. 24 (16, 5, 44 nom.)
MACROBIUS	410 Iun. 25 (11, 28, 6)
PALLADIUS	410 Sept. 25 (6, 23, 7)
EVCHARIUS	412 Febr. 29 (6, 29, 9 — 3, 4, 23 — 11, 1, 32 — 11, 7, 19 — 11, 7, 20 — 11, 7, 21 nom. — 12, 6, 31 nom.) — Mart. 10 (12, 1, 174) — Aug. 8 (3, 10, 4)

— CXCIV —

IVLIANVS II (<i>abest</i> 11, 30, 64. 16, 5, 54. 16, 5, 55)	412 Oct. 15 (11, 30, 64) 413 Ian. 27 (12, 1, 176) 414 Mart. 6 (2, 16, 3 — 4, 22, 6) — Iun. 17 (16, 5, 54) — Aug. 30 (16, 5, 55)
SYMMACHVS	415 Aug. 28 (11, 30, 65)
LARGVS	418 Oct. 11 (10, 9, 8 — *10, 10, 27 — 10, 10, 28)
GEORGIVS	425 Iul. 6/Aug. 4 (16, 2, 46 — 16, 5, 63)
OKLER	429 Febr. 25 (11, 1, 84 <i>nom.</i> — 11, 30, 68 <i>nom.</i>) — Apr. 27 (12, 1, 185 — 12, 1, 186)
ASIAN	
AVXONIVS	381 Iul. 30 (16, 1, 3)
FLAVIANVS	383 Mai. 10 (12, 6, 18)
VICTORIVS	392 Apr. 24 (11, 31, 8 — 12, 1, 125) 393 Apr. 4 (11, 30, 50) — Iun. 27 (2, 12, 4 — 8, 13, 5) — Aug. 22 (1, 1, 4) 394 Apr. 15 (16, 5, 22)
AVRELIANVS	395 Sept. 3 (16, 5, 28)
ASTERIALIS	*396 Mart. 21 (4, 4, 3 — 11, 39, 12)
SIMPLICIVS	396 Mart. 25 (1, 12, 5)
NEBRIDIVS	396 Iul. 22 (11, 30, 56) 396/407 (Iust. 11, 50, 2)
PALAESTINAE	
EVOCHARIVS	383 Nov. 22 (11, 36, 28)
AGRESTIVS	384 Mart. 31 (11, 30, 42)
FLORENTIVS	385 Aug. 25 (10, 16, 4)
consulares vide p. CC.	

Comites
Orientis

COMITES ORIENTIS.

IANVARIVS	313/337 (Iust. 11, 68, 2)
RVFINVS	342 Apr. 5 (12, 1, 33)
LEONTIVS	349 Apr. 6 (3, 18, 5)
MARCELLINVS	349 Oct. 3 (12, 2, 1 — 15, 1, 6)
IVLIANVS	362 Aug. 28 (12, 1, 51) — Nov. 1 (12, 1, 54) — Dec. 6 (3, 1, 3) 363 Mart. 9 (Iust. 8, 35, 12)
RVFINVS	*362 Dec. 7 (15, 1, 10 <i>nom.</i>) 363 Oct. 22 (10, 19, 2)
FELIX	380 Iul. 8 (7, 22, 10)
TVSCIANVS	381 Mart. 31 (16, 2, 26)
OLIOHERIVS	381 Iul. 19 (16, 5, 8)
FILAGRIVS	382 Sept. 20 (3, 5, 41)
PROCVLVS	*382 Mart. 8 (12, 1, 90) 383 Iun. 11 (15, 1, 22 <i>nom.</i>) — Iul. 6 (3, 4, 14) — Iul. 27 (12, 1, 103)
MARTINIANVS	392 Nov. 10/1 (2, 1, 7 — 3, 15, 1)
INFANTIVS	393 Dec. 30 (Iust. 1, 9, 7)

CLAUDIANVS	386 Apr. 24 (16, 8, 11)
ASTERIVS	397 Nov. 1 (15, 1, 86 — 15, 2, 7)
	398 Febr. 14 (8, 9, 1)
ANTHARTIVS	435 Ian. 29 (6, 28, 8)

PRAEFECTI AEGYPTI, postea (inde ab a. 382) AVGVSTALES.

Praefecti
Augustales

LONGINIANVS	354 [342] Febr. 26 (16, 2, 11)
BODICIVS	362 Dec. 2 (15, 1, 8 — 15, 1, 9)
TATIANVS	367 Mai. 10 (12, 18, 1)
IVLIANVS	380 Mart. 17 (12, 1, 80 — 15, 1, 20)
PALLADIVS	382 Mai. 14 (8, 5, 37)
HYPATIVS	383 Ian. 10 (6, 2, 13 nom.?) — Apr. 29 (12, 6, 17 nom.?) — Mai. 8 (11, 36, 27)
OPTATIVS	[384] Febr. 4 (Sirm. 8)
FLORENTIVS	384 Dec. 20 (9, 33, 1 — 11, 39, 9)
	386 Febr. 17 (1, 14, 1) — Iun. 16 (12, 1, 112)
PAVLINVS	*385 Iul. 25 (11, 39, 10)
	386 Nov. 30 (12, 6, 22)
ERYTHRIVS	388 Apr. 30 (9, 11, 1)
ALEXANDER	390 Febr. 18 (18, 5, 18)
.....	390 Mart. 1 (Iust. 10, 40, 8)
SVASIVS	391 Iun. 16 (16, 10, 11)
POTAMIVS	392 Mart. 5 (1, 29, 7) — Iun. 22 (12, 1, 126) — Iul. 18 (16, 4, 3) — Iul. 30 (8, 5, 51)
HYPATIVS	392 Apr. 9 (11, 36, 31) — Apr. 12 (13, 5, 20)
GENNADIVS	396 Febr. 5 (14, 27, 1)
REMIGIVS	396 Mart. 20/30 (1, 2, 10 — 3, 1, 7)
ARCHELAVS	397 Iun. 17 (9, 45, 2) — Nov. 24 (2, 1, 9)
OLEOPATER	435 Ian. 29 (6, 28, 8)

VICARII.

Vicarii

AGENTES VICEM PRAEFECTORVM PRAETORIO.

[DIONYSIVS vice praefectorum agens	314 Apr. 29 (Iust. 3, 1, 8 nom. — Iust. 7, 22, 3) ex <i>Hermogeniano</i>]
HELPIDIVS agens vicem praefectorum	321 Mart. 3 (Iust. 3, 12, 2 nom.) — Mai. 27 (Iust. 3, 10, 6)
(sic Iust. 3, 10, 6)	— Iul. 3 (2, 8, 1 nom.)
	323 Mai. 25 (16, 2, 5 nom.)
	324 Mart. 8 (13, 5, 4 nom.)
	329 Mai. 4 (9, 21, 4 nom.)
DRACILIANVS agens vices praefecto-	325 Apr. 17 (2, 33, 1)
rum praetorio	326 Sept. 1 (16, 5, 1 nom.)
VALENTIANVS agens vicariam praefec-	330 Apr. 29 (3, 5, 3)
turam [urbis?]	

MADALLIANVS agens vicem praefec- 341 . . . (16, 10, 2)
torum praetorio

MAENVS agens vicariam praefecturam 354 Aug. 1 (8, 5, 6)

VICARII DIOECESIVM.

OMNES VICARII 386 Oct. 27 (1, 15, 12)

diocesi non enuntiata:

VERVS 314 Mart. 6 (2, 7, 1)

315 Febr. 5 (Iust. 8, 26, 5 nom.)

IANVARIVS (-rius Iust. 6, 1, 5) agens 319 Ian. 13 (9, 1, 2 nom.) — Febr. 14 (Iust. 6, 1, 5 nom.)

vicariam praefecturam (*sic* 9, — Nov. 26 (9, 87, 1 [pū])

34, 3): *vide quas observavi memorie* 320 Dec. 4 (9, 84, 8)

dell'Iust. 2, 810

321 Nov. 20 (9, 21, 2 nom.)

IVLIVS (*om.* 11, 80, 9) SEVERVS 319 Iun. 22 (11, 80, 9) — Sept. 7 (8, 18, 2 nom.)

SYMMACHVS 319 Febr. 4 (2, 4, 1 nom.) — Iul. 25 (2, 15, 1)

VOLVSIANVS vide praef. urbi

SIMPLICIVS 374 Mart. 23 (9, 29, 1)

VINDICIANVS v. c. 378 Aug. 15 (10, 19, 9)

ANTIDIVS v. c. 381 Iul. 21 (9, 88, 6)

MARCIVS 384 Mart. 22 (9, 88, 7)

DESIDERIVS 385 Iul. 12 (9, 86, 1)

PASIVS (agens vicem praefecto- 395 Dec. 25 (2, 1, 8 nom.)

rum praetorio et urbi *CIL* X, 1692)

CABOILLIVS 404 Apr. 8 (Iust. 1, 51, 4)

AFRICAN

EVMLIVS 315 [316] Mart. 21 (9, 40, 2 nom.)

DOMITIVS CILSVS 315 Aug. 1 (9, 18, 1)

316 Ian. 11 (1, 22, 1 *dioc. om.*)

LVGERIVS (*sic* 2, 19, 1) VERIVS 318 Nov. 16 (9, 15, 1)

319 Mart. 18 (9, 21, 1 nom.) — Mart. 29 (9, 84, 1) —

Apr. 13 (2, 19, 1 nom.)

ACONIVS [immo ACO] (*om.* 11, 86, 4. 338 Iul. 27 (15, 1, 5 nom.) — Nov. 1 (12, 1, 26) —

12, 1, 26. 15, 1, 5. *Iust.* 10, 48, 7) Nov. 27/Dec. 12 (6, 22, 2 = 12, 1, 24)

CATVLLIVS (*om.* 6, 22, 2) 339 Aug. 29 (11, 86, 4 nom.)

. (Iust. 10, 48, 7 *dioc. om.*)

PETRONIVS 340 Apr. 9 (2, 6, 5 — 10, 15, 8)

EVVOLIDA v. c. 344 Iun. 29 (8, 10, 2)

CARSONIVS 348 Sept. 28 (1, 15, 2)

MARTINIVS 358 Mai. 22 (12, 1, 44) — Iun. 22 (12, 1, 45) — Iun. 27

(12, 1, 46) — Iul. 14 (4, 18, 5)

AVITIVS 363 [362] Oct. 26 (8, 5, 15 — 11, 28, 1 — 15, 3, 2 —

Iust. 8, 10, 7)

— CXCVII —

DRACONTIVS	364 Mai. 13 (11, 7, 9) — Sept. 12 (11, 30, 33) 365 Ian. 25 (1, 15, 5) — Febr. 16 (15, 1, 15 nom.) — Mart. 30 (8, 4, 10) — Mai. 17 (11, 1, 10 — 11, 1, 11) — Aug. 31 (12, 6, 9) — Oct. 18 (11, 1, 18) — Nov. 17 (10, 1, 10) 367 Apr. 23 (13, 6, 4) — Aug. 4 (12, 7, 3 nom.) — Oct. 25 (11, 1, 16 nom.) (Iust. 11, 62, 2 nom.)
OROSCENS	370? 373? Apr. 4 (10, 4, 8) 371 Iul. 12 (11, 1, 17) 372 Febr. 27 (1, 15, 6)
MYSOFILVS	368? 370? 373? Iul. 31 (13, 6, 8)
CHILO vide procons. Afr.	
TITIANVS	380 Iul. 12 (14, 3, 17)
CAMENIVS	381 Febr. 15 (12, 1, 34)
MAGNILLVS	391 Iun. 19 (10, 17, 3)
HIERIVS	395 Mart. 23 (16, 2, 29)
DOMINATOR	398 Mai. 21 (1, 12, 6) 399 Mai. 17 (16, 5, 35)
SAPIDIANVS	399 Iun. 25 (16, 2, 34) 406 Sept. 4 (11, 1, 30) 409 Aug. 6 (7, 8, 9 nom.)
STRATEGIVS	403 Mai. 30 (9, 26, 8)
CAVDENTIVS	409 Apr. 29 (7, 15, 1)
ASIAN	
VERONICIANVS	334 Mai. 19 (8, 1, 4 — 8, 15, 2) 346 Mai. 7 (11, 16, 6)
ANATOLIVS	339 Nov. 26 (11, 30, 19 — 12, 1, 28)
OLRABONVS	364 Mai. 6 (1, 23, 2) 365 Ian. 27 (5, 19, 1) — Febr. 16 (8, 1, 9 nom.)
AVXONIVS v. dioeceseos Asianae	365 Oct. 6 (12, 1, 69)
FLORIANVS	377 Oct. 17 (16, 6, 2)
MENANDER	385 Mai. 8 (9, 39, 2)
SVTHYMIVS	396 Febr. 26 (8, 4, 19) — Dec. 21 (11, 23, 4)
THEOPILVS	398 Ian. 28 (7, 1, 16)
SVSTATIVS	435 Ian. 29 (6, 26, 8)
BRITANNIARVM	
PACATIANVS	319 Nov. 20 (11, 7, 2)
HISPANIARVM	
hispaniae 9, 1, 14	
TIBERIANVS	336 Iul. 15 (3, 5, 6)
ALBINVS	341 Apr. 7 (11, 36, 5 — Iust. 7, 62, 20 nom.)
VALERIANVS	365 [364] Sept. 8 (1, 16, 10 — 9, 3, 4)
ARTHEMIVS	369 Mai. 14 (11, 26, 1) 370 Iun. 1 (8, 2, 2)

— CXCVIII —

MARINTIANVS	383 Mai. 27 (9, 1, 14)
PETRONIVS	396 Iul. 27 (4, 21, 1)
	396 Mai. 7 (12, 1, 161)
	397 Apr. 28 (4, 6, 5) — Dec. 18 (4, 22, 5)
MACROBIVS	399 Ian. 29 (16, 10, 15)
VIGILIVS	401 Sept. 10 (1, 15, 16)
ITALIAN	
SILVIVS PAVLVS mag. [ag. vic. \overline{pp} ?] Italiae	325 Febr. 25 (1, 15, 1)
BASSVS	326 Apr. 4 (9, 8, 1)
cf. praef. urb. Romae	
IVLIVS VERVS	321 Mart. 15 (6, 35, 4)
FAVENTIVS	365 Iul. 31 (11, 1, 12)
CATAFRONIVS	370 Aug. 15 (8, 5, 81 — 11, 10, 2)
	377 Mart. 5 (16, 2, 24 nom.)
ITALICVS	374 Febr. 5 (13, 1, 10)
MACEDONIAN	
FELIX	365 [Iul. 19 (Consult. 9, 7 [consularis])] — Dec. 1 (2, 1, 5)
ALBIVLIANVS	380 Mart. 27 (9, 35, 4)
ORIENTIS	
MAXIMVS	325 Iun. 17 (7, 20, 4: \overline{pu}) — Iul. 11 (12, 1, 10 nom.) — Oct. 1 (15, 12, 1 \overline{ppo}) — Dec. 25 (12, 1, 12)
 (Iust. 11, 50, 1)
PONTICAE	
dioceseos P. 7, 18, 7. 8, 5, 42. 12, 1, 94. 16, 5, 10	
IVSTIANVS	380 Apr. 4 (1, 15, 11)
CONSTANTIANVS	382 Dec. 30 (8, 5, 42)
(constantinianus 16, 5, 10; constantino 7, 18, 7)	383 Ian. 31 (12, 1, 94) — Mai. 8 (11, 7, 12) — Iun. 20 (16, 5, 10) — Iul. 12 (7, 18, 7)
NEOTARIVS	435 Ian. 29 (6, 28, 8)
QVINQVE PROVINCIARVM	
PROCLIANVS	399 Ian. 29 (16, 10, 15)
THRACIARVM	
FILOXENVS	392 Apr. 3 (12, 1, 124)
VERBS	
u. Romae 3, 5, 8. 7, 13, 3. 7, 13, 4. 9, 7, 6. 9, 30, 5. 11, 1, 25. 12, 1, 162. 12, 6, 26	
FILIPPVS	313 Mart. 5 (10, 4, 1)
HYMETIVS	362 Sept. 22 (11, 30, 29)
HYPATIVS	363 Febr. 21 (3, 5, 8)
SEVERVS	364 Iul. 26 (1, 6, 9)
	365 Iul. 22 (10, 4, 2) — [364] Oct. 6 (*12, 1, 68)
MAGNVS	367 Apr. 27 (7, 13, 3 — 7, 13, 4)
PROBVS	372 Febr. 23 (12, 1, 74)

POTITVS	379 Aug. 4 (6, 28, 1) — Sept. 22 (4, 16, 2 <i>dioc. om.</i>) — Oct. 25 (8, 8, 2 <i>dioc. om.</i>)
	381 Oct. 14 (4, 22, 2)
HELLENIVS	386 Aug. 5 (12, 11, 2)
ORIENTIVS	390 Aug. 6 (9, 7, 6)
VARIVS V. C.	398 (11, 1, 25)
BENIGNVS	399 Dec. 1 (9, 80, 5 — 12, 1, 162)
	400 Iun. 8 (12, 6, 26)

PRAESIDES.

Praesides

OMNES RECTORES PROVINCiarVM		382 Mart. 30 (8, 1, 12)
CONSVLARES:	GERMANVS	365 Iun. 28 (10, 20, 8)
	FELIX	371 Apr. 12 (Iust. 6, 1, 7)
	DARIVS	382 Aug. 6 (12, 1, 91)
	PROIBOTVS	419 Mai. 18 (Sirm. 5)
PRAESIDES:	FLORIANVS	318 [324] Apr. 10 (7, 20, 1)
	IVLIANVS	334 Aug. 25 (11, 39, 3)
	PERICLES	335 Oct. 23 (Iust. 1, 40, 4)
	ARGYRIVS	349 Iun. 22 (4, 11, 2)
	ARTEMIVS	364 Sept. 25 (Iust. 10, 26, 2)
AEMLIA ET LIGVRIA: CON-	VLPIVS FLAVIANVS	323 Mai. 21 (11, 16, 2)
sularis	ROMVLVS	385 Iun. 18 (2, 4, 4)
AEMLIA: consularis	IVRIVS RVFVS	321 Iul. 1 (4, 13, 1)
	DVLCHIVS	357 Apr. 30 (13, 10, 3)
LIGVRIA: consularis	ABRIANVS	396 Dec. 18 (4, 22, 4)
CAMPANIA: consularis	BARBARVS POMPHIANVS	333 Nov. 11 (1, 2, 6)
	SVLPICIVS	364 Oct. 5 (9, 30, 2 — 15, 15, 1)
		365 Mart. 24 (8, 5, 24)
	AMPHILOCHIVS	370 Mai. 5 (12, 1, 71)
	GRACCVS	397 Mai. 24 (14, 7, 1)
CORSICA: praeses	FVRIVS (sic 2, 11, 1) FELIX	319 Oct. 24 (1, 16, 3 — 2, 6, 2)
		320 Iul. 23 (2, 11, 1 <i>nom.</i>)
		326 Iul. 22 (15, 1, 4 <i>nom.</i>)
LIGVRIA vide Aemilia et Liguria.		
LVCANIA ET BRITTH: COR-	CLAVDIVS FLOTAINVS	312 [313] Dec. 27/30 (11, 29, 1 — 11, 30, 1)
rector	RVFINVS. (<i>om.</i> 7, 22, 1.	315 Aug. 3 (1, 16, 1)
	16, 2, 2) OCTAVIANVS	319 Febr. 16 (7, 22, 1 <i>nom.</i>) — Oct. 21
	(Optavianus 7, 22, 1)	(16, 2, 2)
	MEVILIVS HILARIANVS	316 Ian. 30 (9, 19, 1 — 12, 1, 3)
	ARTEMIVS	364 Iun. 11 (9, 40, 6 <i>nom.</i>) — Sept. 19
	corrector in sola 8, 8, 1;	(1, 16, 9 <i>nom.</i> — 6, 35, 6 <i>nom.</i> —
	praeses in sola Iust.	8, 3, 1) — Sept. 25 (Iust. 10, 26, 2) —
	10, 26, 2; Salerni <i>data</i>	Sept. 29 (8, 5, 21 <i>nom.</i>) — Oct. 8
	<i>l. c.</i>	(9, 40, 7 <i>nom.</i>)
	SYMMACHVS	365 Mart. 25 (8, 5, 25)
PICKVM: consularis	VALENTINVS (Valentinia-	365 Ian. 22 (9, 2, 2) — [Apr. 23 (Consult.
	nus 15, 1, 17 <i>Consult.</i>)	9, 4)] — Oct. 6 (15, 1, 17) — Dec. 16
		(9, 30, 4)
	BOGRONIVS	370 Mai. 5 (12, 1, 71)

SARDINIA:	praeses	FESTVS	819 Iul. 29 (9, 40, 8)
		BIBULENIVS RESTITVTVS	863 [846] Dec. 6 (11, 7, 7)
		LAODICIVS	874 [875] Aug. 12 (9, 1, 12)
	dux et praeses	MATRONIANVS	882 Iun. 12 (9, 27, 8)
SICILIA:	consularis	DOMINVS	868 [867] Dec. 2 (8, 5, 29)
TUSCIA:	corrector	AVKONIVS	862 Ian. 17 (8, 1, 6)
		TERENTIVS	864 Oct. 28 (12, 1, 61) — Dec. 1 (2, 1, 4)
			865 Mai. 28 (12, 1, 65)
	consularis	MAXIMINVS	866 Nov. 17 (9, 1, 8)
		OLYBRIVS	870 Mai. 5 (12, 1, 72)
		CLAVDIVS	889 Mai. 2 (2, 4, 5)
			868? 870? 878? Apr. 21 (8, 8, 1 — 11, 7, 10)
VENETIA:	consularis	FLORIANVS	
ARABIA:	praeses	THEODORVS V. P.	*346 Oct. 15 (9, 40, 4)
AVGVSTAMNICA:	praeses	AVKENTIVS	842 Apr. 8 (12, 1, 84)
BAITICA:	praeses	EGNATIVS FAVSTINVS	887 Dec. 12 (11, 9, 2)
	consularis	CARLESTINVS	857 Aug. 28 (9, 42, 8)
BYZACENA:	consularis	AGINATIVS	868 Nov. 12 (11, 20, 1)
		HONORATVS	868 Dec. 27 (Iust. 1, 33, 1)
[CAFFADOCIA:	praeses	TITIANVS	808/823 (Iust. 7, 16, 41 ex Hermogeniano)]
CILICIA:	praeses	PROCOPIVS	848 Nov. 8 (11, 30, 24)
		MAXIMVS	858 Dec. 19 (2, 21, 1)
DACIA:	praeses	CLAVDIVS	821 Febr. 6 (2, 19, 2)
EPIRVS NOVA:	praeses	ZOSIMVS	865? 868? 870? 873? Iun. 19 (6, 31, 1)
			873 [865] Nov. 18 (12, 10, 1)
		PAVLINVS	872 Dec. 1 (16, 2, 22)
LYGDIENENSIS PRIMA:	praeses	ANTONIVS MARCELLINVS	819 Iul. 1 (11, 8, 1)
		[872 (Vat. fr. 87)]
	consularis		
LYCIA ET PAMPHYLIA:	praeses	EVSEBIVS V. P.	818 Iun. 1 (18, 10, 2)
LYDIA:	consularis	PANHELLENIVS	882 Oct. 26 (10, 10, 17)
MACEDONIA:	consularis	FELIX	[865 Iul. 19 (Consult. 9, 7)]
	[vicarius]		
NUMIDIA:	consularis	VALENTINVS	830 Febr. 5 (16, 2, 7)
		ILIOVS	863 [852] Dec. 3 (1, 15, 8)
		IANVARINVS	899 Iun. 4 (18, 1, 17)
PALAESTINA:	consularis	LEONTIVS	863 Mart. 1 (12, 1, 55)
	proconsules	vide p. CXCI	
PANNONIA:	consularis	HELPIDIVS	*342 Iun. 24 (7, 20, 6)
PANNONIA SECVNDA:	consularis	FORTVNATVS	865 Mai. 28 (8, 5, 27)
PAPHLAGONIA:	corrector	HERACLIANVS	895 Iul. 3 (2, 8, 22)
PHONICIA:	praeses	MARCELLINVS	842 Ian. 23 (Iust. 2, 57, 1)
	consularis	IVLIANVS	862 Sept. 8 (12, 1, 52)
		LEONTIVS	872 Iun. 30 (18, 1, 9)
		PETRVS	880 Mai. 14 (7, 22, 9 = 12, 1, 83)
PHRYGIA PACATIANA:	praeses	896 Iun. 30 (11, 28, 3)

SYRIA COELE (om. 8, 4, 11):

consularis HIEROCLES

344 Dec. 9 (11, 36, 7)

348 Apr. 24 (10, 1, 6)

THEODORVS

347 Mart. 8 (11, 36, 8)

FESTVS

365? 368? 370? Oct. 2 (8, 4, 11)

TARRACONENSIS: praeses IVLIVS VERVS

316 Mai. 6 (2, 6, 1)

TRIPOLITANA: praeses ORICVS

366 . . . (Iust. 11, 48, 5)

dux et corrector limitis Tr. SILVANVS

393 Mart. 27 (12, 1, 133)

praeses SIMPLICIVS

399 Iun. 12 (11, 30, 59)

COMITES.

Comites

COMES AEGYPTI

ROMANVS

391 Iun. 16 (16, 10, 11)

HERACLIANVS

395 Sept. 30 (11, 24, 8)

THEODOTVS

435 Ian. 29 (6, 28, 8)

COMES AFRICAS (om. 7, 1, 4. 12, 1, 15) ANNIVS (sic 12, 1, 15) TIBRIANVS

326 Iul. 30 (12, 5, 1)

327 Apr. 21 (12, 1, 15)

c. per Africam 12, 5, 1 CRETIO V. C.

350 Iun. 27 (7, 1, 4; cf. Ammianus 21, 7, 4)

ROMANVS

372 Iun. 29 (8, 7, 13)

BATHANARIVS

401 Iul. 18 (9, 42, 18)

HERACLIANVS

410/5 Aug. 25 (16, 5, 51 = 16, 5, 56)

COMES DIOECESEOS ASIANAE TERTVLLIANVS V. P.

330 Febr. 22 (2, 26, 1)

COMES HISPANIARVM OCTAVIANVS

316 Dec. 4 (9, 1, 1)

317 Ian. 19 (12, 1, 4)

TIBERIANVS

332 Aug. 18 (Iust. 6, 1, 6)

SEVERVS

333 Mai. 4 (8, 12, 5 — 11, 39, 2)

334 Mart. 30 (8, 18, 3)

336 Mai. 19 (18, 5, 8 nom.)

COMES MACEDONIAE ACACIVS

327 Febr. 27 (11, 3, 2)

COMES ORIENTIS vide p. CXCIV.

DVCES.

Duces

DVX

SEVERIANVS

366 Iun. 14 (5, 7, 1)

DVX AEGYPTI

VICTOR

364 Dec. 28 (12, 12, 5)

MEROBAVDES

384 Oct. 20 (11, 30, 43)

DVX ARMENIAE

RENISTHEVS

396 Febr. 18 (7, 1, 15)

397 Febr. 24 (8, 5, 57)

DVX DACIAE RIPENSIS

TAVTOMEDES

364 Iun. 19 (15, 1, 18)

DVX ET PRAESES ISAVRIAE

MATRONIANVS

*382 Iun. 12 (9, 27, 3)

DVX LIBYAE

VITALIANVS

417 Oct. 24 (8, 1, 16)

DVX MESOPOTAMIAE

VERINVS

313/337 Febr. 24 (Iust. 4, 42, 1)

ANTONIVS

349 Febr. 2 (7, 22, 6 — 8, 4, 4)

GARIOBAVDES

387/392 . . . (Iust. 4, 40, 2)

DVX OSROENAE

PALLADIVS

382 Nov. 30 (16, 10, 8)

DVX ET PRAESES SARDINIAE

MATRONIANVS

382 Iun. 12 (9, 27, 3)

SATRAPA SOPHENAE

GADDANA

387 Iun. 14 (12, 18, 6)

DVX ET CORRECTOR LIMITIS TRIPOLITANI

SILVANVS

393 Mart. 27 (12, 1, 133)

COMES ET DVX (Tripolitane)

NESTORIVS

406 Dec. 7 (11, 36, 88)

THEOD. I.

M

Praefecti
annonae

PRAEFECTI ANNONAE.

PROFVTVRVS	818 Febr. 7 (Iust. 8, 11, 8)
	819 Febr. 10 (11, 29, 2) — Aug. 13 (3, 1, 1 — 14, 3, 1)
MASTIGHIANVS	326 Iun. 17 (Iust. 6, 62, 1)
CERRALIS	328 Mart. 1 (14, 24, 1)
MAXIMVS	368 Apr. 4 (14, 17, 8)
	370 Mart. 19 (14, 17, 6)
IVLIANVS	366 Iun. 14 (14, 15, 2)
AVRELIANVS	367 Sept. 29 (13, 6, 5)
VERGICIVS	372 Febr. 22 (14, 3, 14)
GREGORIUS v. c.	377 Febr. 16 (14, 3, 15)
NICETIVS	387/392 (Iust. 1, 23, 5)
.	399 Sept. 28 (1, 12, 7)
VITALIS	403 Mart. 8 (14, 3, 21)

PRAEFECTI ANNONAE AFRICAE.

AMABILIANVS	315 Dec. 30 (11, 30, 4 — 13, 5, 2)
Africae om. 13, 5, 2. 13, 5, 3	319 [315] Mai. 28 (13, 5, 3)
DEMETRIANVS	369 Mai. 14 (13, 5, 12)
	370/5 (13, 9, 2)

PRAEFECTI ANNONAE ALEXANDRIAE.

CLAVDIVS	349 Aug. 1 (12, 6, 8)
----------	-----------------------

Praefecti
vigilum

PRAEFECTI VIGILVM.

IVLIVS (sic 1, 2, 1) ANTIOCHVS	314 Dec. 30 (1, 2, 1)
	319 Nov. 1 (2, 10, 1 — 2, 10, 2)
	326 Iul. 8 (15, 14, 8)

Rationales

RATIONALES.

RATIONALES	315 Mart. 30 (10, 18, 1)
ARMILIVS v. p.	313 Mart. 10 (10, 8, 1)
PRIBOVS	319 Mart. 11 (10, 8, 2)
FLORENTIVS	320 Iun. 30 (9, 3, 1)
EVFRYGIVS	341 Febr. 12 (5, 13, 2)
NEMESIANVS comes 12, 1, 30; v. p.	340 Aug. 12 (12, 1, 30)
comes largitionum 11, 7, 5	345 Mai. 12 (11, 7, 5)
EVLEPHORVS	349 Febr. 14 (Iust. 3, 26, 7)
r. summae rei	
VERBOVNDVS	357 Iun. 26 (10, 1, 7)
r. summarum	
AFRICA: SEVERVS	319 Mai. 17 (10, 1, 2)
MAXIMVS	320 Sept. 30 (10, 19, 1)

— CCHII —

HISPANIARVM	817 Mart. 15 (10, 11, 1)
NVMIDIAE: IVVENALIS	846 Iun. 9 (10, 8, 4)
TRIVM PROVINCIAE: EVFRASIVS	825 Iul. 19 (12, 6, 2 — 12, 7, 1)
GERVIVS	818/837 Apr. 29 (2, 25, 1)
CALLIPPVS	840 Febr. 2 (10, 10, 5)
VRBIS ROMAE: VICTOR	827 Iul. 31 (11, 30, 14)

MAGISTER PRIVATAE REI.

AFRICA: DOMETIVS (om. Iust. 11, 62, 2)	820 Mai. 19 (10, 1, 4)
DRACONTIVS	821 Apr. 17 (11, 19, 1 nom.)
 (Iust. 11, 62, 2 nom.)

Magister
privatae rei

PROCVRATOR DIVINAE DOMVS.

PEREGRINVS	399 Dec. 1 (9, 42, 16)
comes et procurator d. d.	

Procurator
divinae
domus

CONSVLARES AQVARVM.

VERSENNIVS FORTVNATVS ¹⁾	315 Mart. 8 (8, 7, 1)
MAXIMILIANVS	830 Mai. 18 (15, 2, 1)

Consulares
aquarum

COMES METALLORVM.

CRESCONIVS	865 Dec. 10 (10, 19, 8)
------------	-------------------------

Comes
metallorum

TRIBVNVS VOLVPTATIVM.

DIOGENIANVS v. c.	*418 Febr. 8 (15, 7, 13)
-------------------	--------------------------

Tribunus
voluptatum

MAGISTRATU NON ENUNTIATO:

ABLAVIVS	815 Mai. 13 (11, 27, 1)
AFRICANVS	826 Febr. 8 (9, 7, 1)
AGRICOLANVS	822 Febr. 9 (9, 1, 8)
ALBINVS	841 Apr. 7 (Iust. 7, 62, 20: vic. Hisp.?)
ALYPIVS	878 Iun. 1 (1, 15, 9: comes s. l.?)
AMPELIVS	871 Dec. 11 (8, 5, 32: pū?)
ANDRONICVS	884 Iun. 17 (1, 22, 2)
ANTIOCHINVS	886 Apr. 22 (Sirm. 8)
APODEMIVS	869 Mai. 10 (11, 29, 4)
APOLLODORVS	899 Nov. 20 (10, 1, 16: procons. Afr.?)
FL. AFRONIANVS	868 Dec. 9 (14, 4, 3: pū?)
ARBORIVS comes	879 Mai. 3 (1, 32, 4)
ANTHEMIVS vide corrector Lucaniae p. CXCI.	
ASELLVS	879 Febr. 24 (6, 30, 1)

Magistratu
non
enuntiato

¹⁾ Cf. titulum urbanum nuper eruderatum editum a Vaglierio, *Bullet. commun.* 1900 p. 71 (cf. *Not. d. scavi* 1901 p. 129. 209) et Huelsenio in *eph. Lehmanniana Beitr. zur alten Geschichte* 2 p. 271: [V]ersennius Fortunatus v. c. curator aquarum et Miniciac.

ATARBINVS	362/3 (Iust. 11, 70, 1)
BASSVS	818 Oct. 1 (Iust. 1, 22, 8: \overline{pu} ?) 815 Iul. 25 (2, 16, 2: \overline{pu} ?) 817 Sept. 24 (1, 16, 2: \overline{pu} ?) 819 Mai. 11 (9, 12, 1: \overline{pu} ?) 819 Iul. 15 (4, 9, 1: \overline{pu} ?) 821 (Iust. 8, 86, 26: \overline{pu} ?) 826 Sept. 25 (16, 5, 2: \overline{pu} ?) 818/837 (Iust. 7, 19, 7: \overline{pu} ?)
CALPURNIANVS	836 Mart. 15 (Iust. 8, 8, 4)
CAPESTRINVS	818/837 (Iust. 11, 59, 1)
CATAFRONIVS	877 Mart. 5 (16, 2, 24: vic. Ital.?)
CATVLLINVS	814 Nov. 8 (9, 40, 1 — 11, 80, 2 — 11, 36, 1: procons. Afr.?) 838 Iul. 27 (15, 1, 5: vic. Afr.?) — 839 Aug. 29 (11, 86, 4: vic. Afr.?)
CELER	429 Febr. 25 (11, 1, 34 — 11, 80, 68: procons. Afr.?)
CELSINVS	839 Ian. 8 (12, 1, 27: procons. Afr.?) 841 Dec. 24 (8, 12, 6: \overline{pu} ?)
CHILO	875 Apr. 9 (12, 6, 16: procons. Afr.?)
CLAVDIVS	868/875 . . . (Iust. 11, 75, 2: procons. Africae?)
CLERCHVS	865 Febr. 16 (8, 1, 9: vic. Asiae?)
CONSTANTIVS	815 Ian. 22 (8, 5, 1: \overline{ppo} ?) 874 Iul. 10 (8, 5, 83: procons. Afr.?)
CONSTANTIVS comes et patricius	416 Mart. 1 (15, 14, 14: mag. mil.?)
CRETIO v. c. comes	850 Iun. 27 (7, 1, 4: comes Africae?)
CRISPINVS	815 Oct. 1 (12, 1, 2) 820 Iul. 8 (11, 80, 10)
CVPITVS	815 Iun. 15 (Iust. 11, 62, 1)
DALMATIVS	824 Ian. 19 (12, 17, 1) 837 (Iust. 5, 17, 7)
DIONYSIVS	[314 Mai. 15 (Iust. 8, 1, 8 ex Hermogeniano: vic.?)] 828 Oct. 21 (9, 34, 4) 839 Mart. 14 (8, 18, 4 — Iust. 6, 9, 8)
DIOTIMVS	405 Dec. 8 (16, 5, 39: procons. Afr.?)
OREPERRIVS DONATIANVS	819 Dec. 18 (1, 2, 4)
DONATVS	408 Nov. 24 (16, 5, 44: procons. Afr.?)
DRAICILIANVS	826 Sept. 1 (16, 5, 1: vic.?)
DRACONTIVS vide vicar. Africae	
DOMETIVS (om. Iust. 11, 62, 2) DRACOM- TIVS	821 Apr. 17 (11, 19, 1: mag. pr. rei per Africam?) 818/837 (Iust. 11, 62, 2)
ENNOIVS	895 Dec. 21/6 (11, 1, 24 — 12, 1, 149 — 13, 5, 25: procons. Afr.?)

EVAGRIUS	313 Mart. 15 (12, 1, 1: $\overline{pp}\overline{o}$?) 315 Oct. 18 (16, 8, 1: $\overline{pp}\overline{o}$?) 326 Febr. 3 (9, 3, 2: $\overline{pp}\overline{o}$?) — Apr. 25 (9, 7, 2: $\overline{pp}\overline{o}$?) 331 Aug. 4 (7, 22, 3: $\overline{pp}\overline{o}$?) — (12, 1, 19: $\overline{pp}\overline{o}$?) 339 Aug. 13 (16, 8, 6 — 16, 9, 2: $\overline{pp}\overline{o}$?)
EVCHARIUS	412 Febr. 29 (11, 7, 21 — 12, 6, 31: procons. Africae?)
EVCHERIUS	380 Febr. 28 (10, 20, 9)
EVGRAMMIVS	364 Dec. 16 (8, 11, 1)
EVMEIIVS	315 [316] Mart. 21 (9, 40, 2: vic. Afr.?)
FELIX	325 Oct. 19 (7, 4, 1: $\overline{pp}\overline{o}$?) 326 Iul. 22 (15, 1, 4: praes. Corsicae?) 333 Apr. 18 (3, 30, 5: $\overline{pp}\overline{o}$?) — Oct./Nov. (1, 32, 1: $\overline{pp}\overline{o}$?) 334 Aug. 27 (13, 4, 1: $\overline{pp}\overline{o}$?) — Sept. 7 (13, 5, 6: $\overline{pp}\overline{o}$?)
FVRIVS FELIX	320 Iul. 28 (2, 11, 1: praes. Corsicae?)
FLORENTI(N)VS	323 Apr. 13 (11, 30, 12 — 12, 1, 8: rationalis?)
FLORENTIVS	395/407 (Iust. 11, 48, 12)
FLORIANVS COMES	368? 370? 373? Febr. 26 (5, 15, 18) — } com. r. Nov. 9 (9, 34, 8) } priv.? 373 [368] Nov. 9/18 (9, 1, 10 — 9, 1, 11)
FORTVNATIANVS	368? 370? Ian. 31 (7, 13, 2: com. rer. priv.?)
GERMANIANVS	366 Dec. 20 (Iust. 1, 56, 2: com. s. l.?)
GREGORIUS	336 Iul. 21 (4, 6, 3: $\overline{pp}\overline{o}$?) 337 Febr. 4 (3, 1, 2: $\overline{pp}\overline{o}$?)
AVR. (om. 2, 10, 3) HELLADIUS	325 Mart. 30 (2, 10, 3) — Sept. 17 (11, 39, 1)
HELPIDIUS	321 Mart. 3 (Iust. 3, 12, 2) — Iul. 3 } (2, 8, 1) } agens vicariam 323 Mai. 25 (16, 2, 5) } praefecturam? 324 Mart. 8 (13, 5, 4) 329 Mai. 4 (9, 21, 4) 358 [360/1] Dec. 29 (7, 4, 4) } $\overline{pp}\overline{o}$? 360 Febr. 4 (11, 24, 1)
HERODES	396 [394] Febr. 14 (13, 11, 6: procons. Afr.?)
HILARIANVS	341 Aug. 17 (12, 1, 32) 396 Mart. 19 (13, 11, 7) — Dec. 28 (11, 21, 2: Hilarius $\overline{pp}\overline{o}$?)
HYPATIVS	383 Inn. 10 (6, 2, 13: praef. Aeg.?) — Apr. 29 (12, 6, 17: praef. Aeg.?)
IANVARIVS (Ianuarius Iust. 6, 1, 5)	319 Ian. 13 (9, 1, 2) — Febr. 14 } (Iust. 6, 1, 5) } ag. vic. $\overline{pp}\overline{o}$? 321 Nov. 20 (9, 21, 2)
ITALICVS	315/337 (Iust. 3, 26, 6) 343 Ian. 25 (11, 16, 5)
IVLIANVS	338 Oct. 11 (12, 1, 23) 357 [360] Febr. 24 (14, 1, 1)
LAMPADIUS	382 Apr. 11 (12, 9, 2)
LEONTIVS	319 [343] Iun. 9 (8, 1, 1: $\overline{pp}\overline{o}$?) 342 Mai. 11 (11, 36, 6: $\overline{pp}\overline{o}$?) 357 Nov. 10 (16, 2, 13)

LOLLIANVS	883 Iul. 21 (Iust. 10, 28, 1)
MAXIMILIANVS MACROBIVS	326 Apr. 18 (9, 12, 2)
MAMERTINVS	363 Nov. 21 (1, 22, 3: $\overline{pp}\overline{o}$?)
MARCELLINVS	340 Apr. 29 (11, 12, 1: $\overline{pp}\overline{o}$?) 888 Apr. 4 (9, 27, 5) 410 Oct. 14 (16, 11, 8: tribunus et notarius?)
MATERNVS	314 Ian. 19 (Iust. 7, 32, 10)
MAXIMVS	313/337 (5, 20, 1: $\overline{p}\overline{u}$?) 319 Febr. 1 (9, 16, 1: $\overline{p}\overline{u}$?) 320/1 Dec. 17 (16, 10, 1: $\overline{p}\overline{u}$?) 321 Ian. 12 (2, 18, 1 — 11, 30, 11: $\overline{p}\overline{u}$?) 322 Mart. 25 (Iust. 8, 11, 5: $\overline{p}\overline{u}$?) 325 Iul. 11 (12, 1, 10: vic. Or.?) 328 Dec. 29 (1, 16, 4: $\overline{pp}\overline{o}$?) 371 Aug. 7 (Iust. 6, 22, 7: $\overline{pp}\overline{o}$?)
MENANDER	321 Apr. 11 (15, 1, 2) — Iul. 13 (4, 13, 2) — Aug. 1 (4, 13, 3) 322 Iul. 6 (11, 27, 2) 326 Iun. 22 (8, 5, 4) 364 Mart. 14 (8, 5, 17)
AVR. MINENIVS	346 Aug. 27 (11, 39, 4)
MODESTVS	372 Iun. 27 (10, 20, 6: $\overline{pp}\overline{o}$?)
NEMESIANVS COMICVS	340 Aug. 12 (12, 1, 30: com. s. l.?)
NEOTERIUS	379/388 (Iust. 12, 47, 2: $\overline{pp}\overline{o}$?) 380 Sept. 8 (7, 22, 11: $\overline{pp}\overline{o}$?)
OCTAVIANVS	319 Febr. 16 (7, 22, 1: corr. Lucaniae et Br.?)
OLYBRIVS	361 Mai. 19 (2, 19, 4 — 2, 20, 1: $\overline{p}\overline{u}$?)
ORFITVS	312/337 (Iust. 7, 37, 1) } 337/361 (Iust. 12, 1, 6) } $\overline{p}\overline{u}$? 354 Sept. 22 (9, 25, 1) 356 (9, 17, 8) 357 Iul. 15 (3, 18, 1)
ORION V. C.	348 Iun. 17 (10, 14, 2: com. r. p.?)
PACATIANVS	335 Apr. 17 (8, 9, 1: $\overline{pp}\overline{o}$?)
PASIFILVS	395 Dec. 25 (2, 1, 8: vicarius?)
LVCRETIVS PATERNVS	329 Oct. 25 (12, 1, 17)
PATERNVS	393 Mart. 16 (10, 19, 14)
PATROCLVS	319 Iul. 1 (12, 1, 6)
PETRONIVS patricius	365? 368? 370? 373? Apr. 13 (7, 22, 7)
POMPEIANVS	400 Dec. 31 (12, 6, 27: procons. Afr.?)
POMPONIANVS	360 Dec. 18 (2, 21, 2)
POSTVMIANVS	334 Nov. 8 (13, 1, 13: $\overline{pp}\overline{o}$?)
PETRONIVS PROBIANVS	316 Aug. 13 (11, 30, 5 — 11, 30, 6) } procons. Afr.? 321 Febr. 27 (9, 42, 1)

PROBUS	[313/323 (Iust. 6, 1, 3) ex Hermogeniano] 814 Apr. 1 (4, 12, 1) 414 Iun. 11 (Iust. 11, 59, 13: com. s. l.?) 408/423 (Iust. 11, 48, 15: com. s. l.?)
PROCLIANVS	815 [360] Iun. 17 (11, 1, 1: procons. Afr.?)
PROCOPIVS	877 (6, 2, 12)
PROCVLVS	319 Apr. 24 (Iust. 8, 52, 2) — Dec. 26 (1, 12, 2 — 4, 16, 1: procons. Afr.?) 383 Iun. 11 (15, 1, 22: comes Orientis?)
RVFINVS	862 Dec. 7 (15, 1, 10: comes Orientis?) 393 Sept. 28 (11, 30, 52: p̄p̄o?)
SAPIDIANVS	409 Aug. 6 (7, 8, 9: vic. Afr.?)
SCYLLACIVS	843 Febr. 24 (11, 30, 22: vic. Asiae?)
SEBASTIVS comes primi ordinis (p. o. om. 6, 2, 24, 13, 6, 9)	417 Mart./Mai. 14 (6, 2, 24 — 13, 6, 9 — 13, 11, 15 — 13, 11, 16 — 13, 11, 17)
SENECA	865 Iun. 27 (1, 29, 2 — 3, 15, 4)
SEVERVS	322 [325] Dec. 18 (3, 82, 1: p̄u?) 323 Apr. 13 (Iust. 3, 12, 3: p̄u?) 326 Iul. 30 (7, 22, 2: p̄u?) — Oct. 23 (4, 22, 1: p̄u?) 336 Mai. 19 (13, 5, 8: com. Hisp.?) 355 Sept. 23 (16, 2, 12)
IVLIVS SEVERVS	319 Sept. 7 (3, 18, 2: vic.?)
SYAGRIVS	879 Aug. 26 (1, 15, 10: mag. off.?)
SYMMACHVS	319 Febr. 4 (2, 4, 1: vic.?)
SYNESIVS	412 Nov. 9 (6, 29, 10: com. s. l.?)
TATIANVS	349 Nov. 12 (9, 24, 2: Titianus p̄p̄o?) 389 Apr. 28 (1, 15, 13: p̄p̄o? — 8, 11, 5: p̄p̄o?) — Iun. 27 (9, 21, 9: p̄p̄o?)
TAVERVS	355 Apr. 6 (7, 4, 2) 357 Apr. 17 (6, 29, 2) — Dec. 18 (7, 4, 3) { p̄p̄o? 358 Ian. 4 (9, 42, 4) 359 Iun. 18 (11, 30, 28)
TITIANVS	316 Mai. 14 (3, 5, 2) 343 Iun. 30 (12, 1, 36: p̄p̄o?)
VALERIANVS	317 Iun. 27 (Iust. 6, 1, 4)
PATERNVS VALERIANVS	313/337 (6, 38, 1)
LVCRIVS (sic 2, 19, 1 — 12, 11, 1 — 14, 4, 2) VERINVS	314 Ian. 30 (12, 11, 1) 319 Mart. 18 (9, 21, 1) — Apr. 13 (2, 19, 1) { p̄u? 321 [324] Apr. 9 (2, 17, 1) — Aug. 29 (2, 24, 1) { vic. 326 [324] Apr. 11 (14, 4, 2) { Afr.?
VINCENTIVS	395 Iul. 5 (15, 1, 33: p̄p̄o Galliarum?)
VINDICIANVS	379 Sept. 14 (13, 3, 12)
VOLVSIANVS	314 Mart. 19 (13, 5, 1) — Apr. 24 (5, 8, 1) { prael. 321/4 Aug. 1 (13, 3, 1) { urbi?
VRANIVS	839 Febr. 3 (11, 1, 5)
VREVS	315 Febr. 5 (Iust. 3, 26, 5: vic.?)

Sine
destinatione

SINE DESTINATIONE.

EXEMPLVM SACRARVM LITTEARVM

sine destinatione traditae:

391 Mai. 19 (16, 5, 20)
313 Oct. 31 (16, 2, 1)
314 Mart. 26 (8, 30, 1)
... Iun. 23 (1, 27, 1)
319 Mart. 9 (Iust. 11, 63, 1)
323 Apr. 28 (7, 1, 1 — 7, 12, 1) — Dec. 31 (11, 9, 1)
325 Mart. 6 (12, 9, 1)
326 Dec. 31 (10, 1, 6)
329 Sept. 29 (12, 1, 16)
331 Iul. 1 (8, 1, 2) — Oct. 6 (4, 12, 4)
337 Dec. 6 (11, 1, 4)
338 Oct. 28 (12, 1, 25)
356 Febr. 19 (16, 10, 6)
359 Iun. 14 (12, 1, 47)
362 Mart. 28 (11, 19, 2) — Apr. 30 (11, 12, 2) —
Iun. 17 (18, 3, 5)
363 Dec. 21 (12, 1, 56)
364 Apr. 29 (7, 1, 5) — Dec. 8 (2, 12, 2)
380 Febr. 27 (16, 2, 25)
382 Mai. 15 (7, 13, 11)
384 Ian. 31 (11, 1, 19 — 11, 2, 4 — 11, 15, 2) —
Sept. 17 (8, 2, 4)
385 Iun. 22 (Iust. 3, 19, 3)
386 Mart. 30 (9, 16)
394 (Iust. 11, 9, 3)
396 Aug. 3 (9, 1, 18)
397 Iun. 26 (6, 4, 32)
398 Mart. 25 (7, 4, 24)
407 Ian. 25 (6, 26, 13)
415 Aug. 30 (16, 10, 20)
419 Nov. 21 (Sirm. 13)
423 Aug. 6 (9, 6, 4)
425 Febr. 27 (14, 9, 8)
435 Dec. 20 (1, 1, 6)

III. TEMPORA ET LOCI.

(Ubi verba *post alia* contextum fragmenti alicuius praecedunt, virgula (—) numeris libri tituli constitutionis praeposita est, postposita autem, ubi verba *et cetera* contextum sequuntur; quibus verbis indicatur, ut Paulus Maas perspexit, alia quoque eiusdem legis fragmenta in Theodosianum recepta esse.)

IMP. CONSTANTINVS A. 312—337 (v. p. CLX).

313 CONSTANTINO A. III ET LICINIO III¹⁾ CONSS.

¹⁾ *III C.* 16, 2, 1. *Iust.* 1, 22, 3 [*Hal.*]. — *Constantino A. III* (om. rel.) *Vat. fr.* 34. 35.

Consulatus a. 312 et 318 et 315 cum non differant nisi numeris iterationum:

312: Constantino A. II et Licinio II

318: Constantino A. III et Licinio III

315: Constantino A. IIII et Licinio IIII

facile permutantur; primum tamen subscriptiones nostrae non habent. Etiam subscriptiones hae:

319: Constantino A. V et Licinio C.

352: Constantio A. V et (Constantio) C.

aliquoties cum iisdem permutatae sunt non interpolatione, sed librarium errorem. — A. 312 devicto Maxentio Constantinus Roma perrexit Mediolanum ibique nuptias sororis Constantiae cum Licinio celebravit (Lactantius de mort. persec. 45, 1). Ibidem convenerunt de Christianorum cultu libere admittendo, qua de re deinde edictum propositum est a Licinio Nicomediae die id. Iun. (Lactantius l. l. 48). Inde Galliam Constantinus repetivit (Zosimus 2, 17; Eumen. paneg. 9, 21). — Quaedam subscriptiones temporibus et locis eo ducunt, ut Constantinus Mediolani fuerit d. VI id. Mart., deinde hiemem a. 313/4 exegerit Trevis.

313	XV k. Feb.	pp. Romae (om. I)	populo	$\left\{ \begin{array}{l} I - 10, 10, 1 \\ II 18, 10, 1 - \end{array} \right.$
313[?]	III non. Mart.	Heracleae [?]	Filippo vicario urbis	10, 4, 1
313	VI id. Mart.	Mediolano	Aemilio v. p. rationali	10, 8, 1
313 [315?]	id. Mart.	pp.	Euagrio	12, 1, 1
313[?]	k. Iun.	Eusebio v. p. praesidi Lyciae et Pamphyliae	18, 10, 2
[313	XII k. Aug.	Flaviae Aprillae	Vat. fr. 34] ¹⁾
¹⁾ Haec constitutio utpote directa ad privatam (v. p. XXIX) venit ex Hermogeniano.				
313 [352/4]	IIII id. Aug.	pp. Sirmio	Rufino ppo	7, 21, 1
313 [387?]	$\left\{ \begin{array}{l} IIII k. Sept. \\ XIII k. Oct. \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{dat. Aquileiae a ppo} \\ \text{acc. Albae} \end{array} \right.$	correctori Piceni	Vat. fr. 35 (= 3, 1, 2)
313 [318/9]	k. Oct.	Basso p [po?]	Iust. 1, 22, 3 [<i>D Hal.</i>]
313 [?]	prid. k. Nov.	16, 2, 1
313/14	$\left\{ \begin{array}{l} VI (\text{sic I, III II}) \\ k. Ian.1) (a. 313) \\ VIII id. Feb. \\ (om. II) (a. 314) \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{dat. Trevis} \\ \text{acc. Regio (om. II)} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{Claudio Plotiano cor-} \\ \text{rectori Lucaniae et} \\ \text{Brittiorum} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} I - 11, 29, 1 \\ II 11, 80, 1 - \end{array} \right.$

¹⁾ Erravi p. CLV consulatum harum legum trahens ad acceptionem; nam a. 312 m. Decembri Constantinus non fuit Trevis.

314 VOLVSIANO ET ANNIANO CONSS.

Pace inter duos imperatores rupta 'bellum Cibalse fuit a. d. VIII id. Oct.' (chron. min. 1, 231), quo finito eodem anno vel certe proximo incipiente pacem restitutam esse inde confirmatur, quod a. 815 ambo imperatores simul consules processerunt. Deinde, ut ait auctor originis Constantianae 19 (chron. min. 1 p. 9), Constantinus reversus est Sardicam. Quae refragantur constitutiones infra relatae, secundum quas Constantinus a. 814 ab Octobri ad Decembrem Treviris fuit, videntur mendose traditae.

314 [820/823]	k. Ian.	pp.	Maximo pū	9, 5, 1
314	XI k. Feb.	pp. Treviris	Materno	Iust. 7, 32, 10 [PL]
314	III k. Feb.	pp.	Lucrio Verino	12, 11, 1
314	prid. non. Mart.	Urso vicario	2, 7, 1
314	XIII k. Apr.		Volusiano [pū]	13, 5, 1
314	VII k. Apr.	Treviris	8, 30, 1
314	k. Apr.	pp.	Probo	4, 12, 1
314	VIII k. Mai.	pp. Romae	Volusiano [pū]	5, 8, 1
[314]	III k. Mai.	Dionysio vices praefec- torum agenti	Iust. 7, 22, 3 [PLB]] ¹⁾
¹⁾ Haec constitutio inscripta <i>exemplum sacrarum litterarum Constantini et Licinii A.A.</i> venit ex Hermogeniano (v. supra p. CLX).				
[314]	id. Mai.	Dionysio [vices agentis]	Iust. 8, 1, 8 [PLHal.]] ¹⁾
¹⁾ Haec constitutio similiter inscripta et ipsa venit ex Hermogeniano.				
314	III k. Nov.	Treviris	pulatinis	6, 35, 1
314/15	{ III non. Nov. (a. 814) XV k. Mai. (a. 815)	dat. Treviris	{ Catullino [procons. Africae]	{ I 9, 40, 1 II — 11, 30, 2 — III 11, 36, 1
314 [?]	III k. Ian.	Treviris	Iulio Antiocho praef. vigilum	1, 2, 1

315 CONSTANTINO A. III ET LICINIO III CONSS.

Constantinus, quem vidimus post bellum Cibalse contulisse se Sardicam, secundum constitutiones per primam anni partem moratus est in Illyrico, scilicet Thessalonicae, Naissi, Sirmii, quas subscriptiones veras esse vel vero proximas probabile est. Die XV k. Aug. eum fuisse Aquileiae constat per legem relata ad a. 819 ad hunc annum revocandam propterea quod constat de praefecto urbi, ad quem data est. Inde eum venisse Romam declarant constitutiones videnturque pertinere ad hunc annum quae de Donatistarum controversiis refert Augustinus ep. 43, 20, postquam egit de concilio habito Arelate a. 814 Aug. 1 et appellatione ab eo ad imperatorem interiecta: *iussit ille* (Constantinus), *ut ei partes ad agendam causam Romam occurrerent: quo cum Caecilianus nescio qua causa non occurrisset, interpellatus ab eis praecepit, ut Mediolanum sequerentur . . . quo cum etiam Caecilianus venisset, . . . cognita causa . . . Caecilianum innocentissimum iudicavit.* Mense Septembri Constantinus Romae fuit testibus constitutionibus 10, 1, 1 et 11, 30, 8. Oct. 19 eum fuisse Mediolani efficitur ex Vat. 273, quae constitutio huius anni sit necesse est, cum nominet Vettium Rufinum praefectum urbi 815 Aug. 20 ad 816 Aug. 4. Hiemem a. 815/6 Constantinum exegisse Treviris non est absimile veri.

315	XI k. Feb.	acc. Caralis	Constantio	8, 5, 1
315	non. Feb.	Urso	Iust. 8, 26, 5 [P Hal.]
315	V k. Mart.	pp. Romae	Volusiano pū	11, 36, 2
315	VIII id. Mart.	Thessalonicae	Versennio Fortunato con- sulari aquarum	8, 7, 1
315 [816?]	XII k. Apr.	Cavilluno	Eumelio [vicario Africae]	9, 40, 2

315 [?]	XII k. Apr.	Antiochiae	Mygdonio castrensi palatii	10, 14, 1
315	III k. Apr.	rationalibus	10, 18, 1
315 [324]	IIII k. Mai.	Constantio p̄p̄o	8, 4, 1
315	VI id. Mai.	pp. Karthagine	Afris	8, 4, 2
315	III id. Mai.	Naisso	Ablabio [p̄p̄o?]	11, 27, 1
315	IIII non. Iun.	Sirmio	universis provincialibus	2, 80, 1
315	XVII k. Iul.	pp. Treviris	Cupito	Iust. 11, 62, 1 [Cui.]
315 [360]	XV k. Iul.	Constantinopoli	Procliano [procons. Africae?]	11, 1, 1
315 [319?]	{ VIII k. Aug. non. Oct.	dat. Naisso pp. Romae	{ Basso [p̄p̄o?]	2, 16, 2
315 [319]	VI k. Aug.	Proculo procons. Africae	6, 35, 2
315	k. Aug.	Domitio Celso vicario Africae	9, 18, 1
315	III non. Aug.	Treviris	Rufino Octaviano correctori Lucaniae et Britiorum	1, 16, 1
[315?']	id. Aug.	Romae	Aureliae Sabinae sive Gaudiosae	Vat. 274]
') Haec constitutio utpote directa ad privatam venit ex Hermogeniano. Subscripta est Constantino et Licinio Augg. cons.				
315	id. Aug.	pp. Romae	Rutiliae Primae	Vat. fr. 33]')
') Haec quoque venit ex Hermogeniano.				
315	VIII k. Sept.	Romae	Probiano procons. Africae	11, 30, 3
315	IIII k. Sept.	pp. Romae	populo	1, 2, 2
315	id. Sept.	Romae	populo	10, 1, 1
315	{ XIII k. Oct. VIII id. Nov.	dat. Naisso acc.	{ Euagrio p̄p̄o	14, 8, 1
315	k. Oct.	Crispino	12, 1, 2
315	XV k. Nov.	Murgillo [Mursellae?]	Euagrio [p̄p̄o]	16, 8, 1
[315?]	XIIII k. Nov.	Mediolano	Vat. 273]
315 [313]	III (om. II. III) k. Nov.	Treviris	Aeliano procons. Africae	{ I 1, 12, 1 II 11, 1, 2 — III — 11, 7, 1
315/16 [313/4]	VI id. Nov.	dat. Treviris	{ Aeliano (om. I) procons. Africae	{ I 8, 10, 1 II — 10, 15, 1
	{ [a. 315?] XV k. Mart. (om. II) [a. 316?]	acc. Karthag. (om. II)		
315 [?]	prid. id. Dec.	Sirmi	Catullino procons. Africae	14, 25, 1
315	III (om. II) k. Ian. (iun. II)	dat. (pp. I) Treviris (om. I)	Amabiliano praef. annona Africae (Africae om. II)	{ I 11, 30, 4 II 13, 5, 2

316 SABINO ET RVFINO CONSS.

Constitutionum subscriptiones nisi fallunt, Constantinus morabatur a. d. XII k. Apr. Cavilluno (nam constitutio 9, 40, 2 non est a. 315, sed huiusce), prid. non. Mai. Viennae, id. Aug. Arelate. Cum itinere eo Gallico coniungendum est, quod Constantinus filius natus est Arelate, Caesar creatus infans a. 317 Mart. 1 (Zosim. 2, 20; Aur. Vict. epit. 41, 4). Ex Gallia imperatorem rediisse Mediolanum inde colligitur, quod iudicium de Caeciliano, cuius supra (ad annum 315) mentionem fecimus, ibi tulit his consulibus a. d. III id. Nov. (v. ad 9, 40, 2). Hiemem a. 316/7 eum exegisse Sordicae constitutiones infra relatae videntur indicare.

316	III id. Ian.	Treviris	Domitio Celso vicario [Africae]	1, 22, 1
316	{ III k. Feb. k. Aug. (om. II)	dat. acc. (om. II)	{ Mecilio Hilariano cor- rectori Lucaniae et Brittiorum	{ I 9, 19, 1 II 12, 1, 8
316 [323]	III non. Feb.	pp. (Vat., dat. Theod.) Romae in foro divi Traiani (in . . . Traiani om. Theod.)	Maximo pū	— 3, 30, 2 — = 8, 12, 1 = Vat. fr. 249
316 [?]	XII k. Mai.	Serdicae	Aconio Catullino pro- cons. Africae	8, 12, 2
316 [?]	k. Mai.	dat. [pp.] Romae	Cassio pū [?]	8, 12, 3
316	prid. non. Mai.	Viennae	Iulio Vero praesidi Tar- raconensis	2, 6, 1
316	prid. id. Mai.	Titiano	8, 5, 2
316	VI id. Iun.	Protopeni episcopo	Iust. 1, 13, 1
316	{ id. Aug. id. Oct.	dat. Arelato pp. Theveste	{ Petronio Probiano [pro- cons. Africae?]	{ I 11, 30, 5 — II 11, 30, 6
316 [317/8]	III non. Dec.	Septimio Basso pū	1, 2, 3
316/17	{ prid. non. Dec. (a. 316) V non. Mart. (a. 317)	dat. Serdicae aco. Cordubae	{ Octaviano comiti His- paniarum	9, 1, 1
316	X k. Ian. [?]	pp. Romae	Vettio Rufino pū	4, 11, 1

317 GALLICANO ET BASSO CONSS.

Praeter constitutiones, inter quas eminet utpote confirmata per laterculum praefectorum 11, 30, 7 data Sirmio VIII id. Iun., hoc adnotandum est Constantinum mense Augusto in Illyrico moratum esse, quoniam hoc anno Aug. 7 ibi natus ei filius est Constantius (Iulianus or. 1 p. 5D; C. I. L. vol. I³ p. 802). Ibidem in urbe Serdica Mart. 1 Crispum Licinium Constantinum Caesares creatos vix recte efficitur ex origine Constantii (l. c. ad a. 314).

317	XIIII k. Feb.	pp.	Octaviano comiti Hispa- niarum	12, 1, 4
317	V k. Feb.	4, 12, 2
317	VI id. Mart. [?] ¹⁾	dat. [pp.] Romae	Basso pū	9, 10, 2
¹⁾ In die erratum esse praeter nomen praefecti flagitat item ordo constitutionum.				
317	id. Mart.	rationalibus Hispaniarum	10, 11, 1
317 [?] ¹⁾	XV k. Mai.	Serdicae	Catullino procons. Africae	9, 10, 1
¹⁾ Vide ad 315 prid. id. Dec.				
317	VIII id. Iun.	Sirmio	Basso pū	11, 30, 7
317	V k. Iul.	Thessalonicae	Valeriano	Iust. 6, 1, 4 [AL]
				{ I 8, 4, 3 II 10, 7, 1 III 10, 20, 1 III 12, 1, 5
317	XII k. Aug.	Bithynis	
317	XII k. Aug.	dat. [pp.] Romae	populo	Iust. 4, 21, 15 [Hal.]
317 [348]	VII k. Aug.	Leontio p̄p̄o	9, 22, 1
317	VIII k. Oct.	pp. Carali	Basso [pū?]	1, 16, 2

318 LICINIO V ET CRISPO C. CONSS.

Constantinus quid hoc anno egerit, ignoratur. Constitutiones locum habentes numero paucas ducunt ad Illyricum.

318	VII id. Feb.	Sirmi	Profuturo praef. annonae	Iust. 3, 11, 3 [<i>Hal.</i>]
318	V id. Feb.	Sirmi	Catullino procons. Africae	Iust. 3, 11, 4 [<i>Hal.</i>]
318 [324]	III id. Apr.	pp.	Florianus praesidi	7, 20, 1
318/9	XVI k. Dec.	dat.	Verino vicario Africae	9, 15, 1
	(a. 318)			
	prid. id. Mart.	acc. Karthagine		
	(a. 319)			
318	Vat. fr. 287

319 CONSTANTINO A. V ET LICINIO C. CONSS.

De hoc quoque anno historia nobis utilia non suppeditat. Constitutiones, quae quidem locum habeant, ducunt ad Illyricum potissimum. Neque Romam neque Galliam hoc anno Constantinus adiit.

319	id. Ian.	dat.	{	Ianuario [vicario?]	9, 1, 2
	V k. Aug.	acc. Corintho			
319	k. Feb. [?]	pp. Romae		Maximo [p̄p̄]	9, 16, 1
319	prid. non. Feb.	dat. Sirmio	{	Symmacho [vicario?]	2, 4, 1
	VIII id. Mart.	acc. Corintho			
319	III id. Feb.	Sirmio		Profuturo praef. annonae	11, 29, 2
319	XVI k. Mart.		Ianuario [agenti vices p̄p̄]	Iust. 6, 1, 5 [<i>L Hal.</i>]
319	XIII k. Mart.	dat. Sirmio	{	Octaviano [correctori	7, 22, 1
	VII id. Apr.	acc. Regio		Lucaniae et Brittiorum]	
319	VII id. Mart.	pp. Karthagine		Iust. 11, 63, 1 [<i>Ovi.</i>]
319	V id. Mart.	Sirmio		Prisco rationali	10, 8, 2
319	XV k. Apr.	dat. et pp.		Verino [vicario Africae?]	9, 21, 1
319	III k. Apr.	pp. Karthagine		Verino vicario Africae	9, 34, 1
319	III k. Apr.	pp. Romae		Basso p̄p̄	11, 30, 8
319	id. Apr.	Sirmio	{	Lucio Verino [vicario Africae]	I 2, 19, 1 II Iust. 3, 28, 27 [<i>PL Hal.</i>]
319	VIII k. Mai.		Procule [procons. Africae]	Iust. 3, 52, 2 [<i>AL Hal.</i>]
319 [352]	V k. Mai.	Sirmio		Rufino p̄p̄	6, 35, 8
319	non. Mai.	pp. Karthagine		Procule procons. Africae	15, 8, 1
319	V id. Mai.	dat. [pp.] Romae		Basso [p̄p̄]	9, 12, 1
319 [352]	III id. Mai.	Sirmio (<i>om. I</i>)	{	Rufino p̄p̄	I — 2, 9, 1 II 3, 5, 1
319	id. Mai.		populo	9, 16, 2
319	XVI k. Iun.	pp. Romae in foro Traiani		Severo rationali Africae	— 10, 1, 2 —
319 [316]	V k. Iun.	pp. Constantinopoli [<i>del.</i>]		Amabiliano praef. annonae	13, 5, 8
319	III k. Iun.		provincialibus	10, 1, 3
319 [343]	V id. Iun.	pp. [dat.] Hierapoli		Leontio [p̄p̄]	8, 1, 1

319	XIII k. Iul.	Basso pū	Iust. 2, 12, 22 [Hal.]
319	X k. Iul.	Aquileiae	Severo vicario	11, 30, 9
319	k. Iul.	Agrippinae [Aquileiae]	Antonio Marcellino prae. prov. Lugd. primae	11, 3, 1
319	k. Iul.	Aquileiae	Patroclo	12, 1, 6
319	id. Iul.	pp.	Basso [pū]	4, 9, 1
319 [315]	{ XV k. Aug. non. Sept.	{ dat. Aquileiae recitata in senatu apud Vettium Rufinum pū	{ consulibus, praetoribus, tribunis plebis, senatui	8, 18, 1
319	VIII k. Aug.	Naïso	Symmacho vicario	2, 15, 1
319	III k. Aug.	Festo praesidi Sardiniae	9, 40, 3
319	id. Aug.	pp.	Profuturo praef. annonae	{ I 3, 1, 1 II 14, 3, 1
319 [?]	VI k. Sept.	pp. Karthagine	Catullino procons. Africae	11, 16, 1
319	{ VII id. Sept. non. Oct.	{ dat. Med(iolano) acc.	{ Iulio Severo [vicario?]	8, 18, 2
319	prid. non. Oct.	pp. Romae	Basso pū	9, 10, 3
319	non. Oct.	Basso pū	8, 12, 4
319	III id. Oct.	Aquileiae	Basso pū	3, 17, 1
319	{ XVII k. Nov. VI k. Nov.	{ dat. pp. Romae	{ Maximo pū	3, 5, 2
319	XII k. Nov.	Octaviano correctori Lucaniae et Brittiorum	16, 2, 2
319	VIII k. Nov.	Sirmio	Felici praesidi Corsicae	{ I 1, 16, 3 II — 2, 6, 2
319	k. Nov.	dat. (pp. II) Serdicae	Antiocho praef. vigilum	{ I 2, 10, 1 II 2, 10, 2
319	XII k. Dec.	Pacatiano vicario Britanniarum	11, 7, 2
319	VI k. Dec.	Serdicae	Ianuarino pū [agenti vices p̄pō]	9, 37, 1
319 [362]	k. Dec.	Sirmio	Rufino p̄pō	5, 2, 1
319 [?] ¹⁾	k. Dec.	dat. et [del.] pp. in foro divi Traiani	populo	10, 10, 2
319	id. Dec.	pp.	Crepereio Donatiano	1, 2, 4
319	VII k. Ian.	Proculo [proconsuli Africae]	{ I 1, 12, 2 II 4, 16, 1

¹⁾ Argumentis collatis legis eiusdem tituli primae a. 313 Ian. 18 et huius illam hac posteriore iudicat Gothofredus hanc referens ad a. 312.

320 CONSTANTINO A. VI ET CONSTANTINO C. CONSS.

Consulatus duo annorum 320 et 326:

320: Constantino A. VI et Constantio (*sic plerumque, raro [ut 10, 1, 4. 10, 19, 1] Constante, nusquam — nam variant codices 2, 11, 1 — id quod requiritur Constantino) C.*

326: Constantino A. VII et Constantio C.

cum non differant nisi litterula una, leges cum altera utra adnotatione traditae eodem fere iure referri possunt ad annum alterum utrum. — De Constantino historia tacet, nisi quod probabiliter (v. Tillemont 4, 179) ad hiemem 320/1 refertur quod narrat Nazarius pan. 10, 36. 37 Crispum devictis Francis ad patrem profectum esse in Illyrico agentem.

320/6 [?] ¹⁾	{	prid. (sic I. III, VII, om. IIII. V. VI. VII) k. Feb. (Sept. II) k. Apr. (sic III sola)	{	dat. Serdicae (sic I. II. III. VI, Laodiceae V, om. IIII. VII)	{	populo pp. Romae (sic III sola)	{	I 3, 2, 1 II 4, 12, 8 III 8, 16, 1 IIII 11, 7, 8 V Iust. 6, 9, 9 [Hal.] ²⁾ VI Iust. 6, 28, 15 [Hal.] VII Iust. 6, 87, 21 [Hal.]

¹⁾ Ad a. 320/6 referuntur constitutiones I. II. III. IV, Constantio A. et Constante A. CC. subscr. VI, Constantio II et Constante subscr. VII, om. V.

²⁾ Quae praecedit etsi ad a. 329 pertinet, a Iustinianis relata est ad a. 320 aut 326.

320	X k. Mart.	pp.	(edictum)	12, 1, 7
320/6 [318 ?]	V (VII) k. Mart. (Mai. II)	pp. Karthagine	Aeliano procons. Africae	I 9, 24, 2 II 11, 36, 3
320 [?]	k. Mart.	dat. [pp.] in civitate Velovocorum	acta in castris	7, 20, 2
320/6	VII id. Mart.	Sirmi	Aeliano [Iuliano] p̄u	6, 4, 1
320 [317/9]	XV k. Apr.	Basso p̄u	Iust. 7, 57, 7 [V]
320	k. Apr.	Aquileiae	populo	9, 24, 1
320	XIIII k. Iun.	Serdicae	Domitio Dracontio mag. privatae rei Africae	10, 1, 4
320 [326]	X k. Iun.	pp.	Severo p̄u	6, 36, 1
320	prid. k. Iul.	Serdicae	Florentio rationali	9, 3, 1
320	VIII id. Iul.	Crispino	11, 80, 10
320	XV k. Aug.	pp.	Basso p̄p̄ [p̄u]	16, 2, 3
320	V k. Aug.	Furio Felici [praesidi Corsicae ?]	2, 11, 1
320	XV k. Sept.	Basso p̄p̄	Iust. 1, 51, 2 [Hal.]
320	prid. k. Oct.	Maximo rationali Africae	10, 19, 1
320/6 [318 ?]	k. Oct.	Aeliano procons. Africae	1, 12, 3
320	III id. Oct.	Constantinopoli [?]	universis veteranis	7, 20, 3
320	prid. non. Dec.	pp. Romae	Ianuarino agenti vicariam praef.	9, 34, 3
320/21	{	{	Maximo [p̄u]	16, 10, 1
	XVI k. Ian. (a. 320)	dat. Serdicae		
	VIII id. Mart. (a. 321)	acc.		

321 CRISPO II ET CONSTANTINO II CC. CONS. ¹⁾

¹⁾ Formula quamquam hic illic mutila procedit, ipsa non variat nisi 4, 13, 1, ubi est *Crispo C. II et Constantino C. II*. Numeri ubi deficiunt (1, 4, 1. 9, 16, 8. 13, 8, 1), aut hic annus intellegitur aut 324 *Crispo III et Constantino III*.

Consulatus duo 321 et 324:

321: Crispo II et Constantino II CC.

324: Crispo III et Constantino III CC.

enim non differant nisi numeris adiectis, passim confunduntur. — Rerum gestarum memoria tacet; legum subscriptiones declarant Constantinum hoc quoque anno moratum esse in Illyrico.

321	prid. id. Ian.	Sirmio	Maximo [pū]	{ I 2, 18, 1 II — 11, 30, 11
321 [325/6]	{ X k. Feb. non. Apr.	dat. Sirmio acc.	{ Severo pū	6, 22, 1
321	VIII id. Feb.	Serdicae	Claudio praesidi Daciae	2, 19, 2
321	III k. Mart.	Serdicae	Petronio Probiano [procons. Africae?]	9, 42, 1
321	V non. Mart.	pp.	Helpidio [agenti vices p̄p̄o]	Iust. 3, 12, 2 [PL Ambr.]
321	id. Mart.	pp.	Iulio Vero vicario Italiae	6, 35, 4
321	VII id. Apr.	(edictum)	12, 6, 1
321 [324]	{ V id. Apr. III k. Iun.	dat. Thessalonicae pp. Romae	{ Verino [pū]	2, 17, 1
321	III id. Apr.	Sirmi	Menandro	15, 1, 2
321	{ XV k. Mai. XV k. Iun.	dat. Sirmi acc. Karthagine	{ Domitio Dracontio [mag. privatae rei per Africam]	11, 19, 1
321	XIII k. Mai.	Hosio episcopo	4, 7, 1
321 [317/9]	XIII (xiii) I k. Iun.	dat. (pp. III) Sirmio (Romae II)	Basso pū	{ I 2, 6, 3 II 5, 1, 1 III — 11, 35, 1
321/4 [317/9]	X k. Iun.	Aquileiae	Basso pū	9, 16, 3
321	VI k. Iun.	Viminacii	Helpidio agenti vicem p̄p̄o	Iust. 8, 10, 6 [PHal.]
321	k. Iul.	Iunio Rufo consulari Aemiliae	4, 13, 1
321	V non. Iul.	pp. Romae	populo	16, 2, 4
321	V non. Iul.	pp. Caralis	Helpidio [agenti vicem p̄p̄o]	2, 8, 1
321	III id. Iul.	Menandro	4, 13, 2
321	k. Aug.	Menandro	4, 13, 3
321/4 [313-315]	k. Aug.	pp. Sirmio	Volusiano [pū?]	13, 3, 1
321 [324]	. III k. Sept.	Verino [pū]	2, 24, 1
321	XVIII k. Oct.	Sirmio	Maximo pū	9, 43, 1
321/4	III k. Oct.	Maximo pū	1, 4, 1
321	XII k. Dec.	dat. [pp.] Romae	Ianuarino [agenti vices p̄p̄o]	9, 21, 2
321	III id. Dec.	decurionibus Agrippi- nensibus	16, 8, 3
321 [317/9]	Basso [pū]	Iust. 3, 36, 26 [PL Hal.]

322 PROBIANO ET IVLIANO CONSS.

Coeptum esse hoc anno bellum, quod contra Sarmatas Constantinus gessit ante ruptam cum Licinio pacem satis constat (Tillemont 4, 184) consentiuntque huius anni subscriptiones eatenus, quod Constantinum nobis ostendunt hoc anno in Illyrico consistentem.

322	V id. Feb.	pp.	Agricolano	9, 1, 3
322	VIII k. Apr.	pp. Romae	Maximo [pu]	Iust. 3, 11, 5 [PL Hal.]
322	X k. Iun.	Sirmio	Maximo pū	{ I 2, 4, 2 II 2, 18, 2
322	prid. id. Iun.	Sirmio	Maximo pū	4, 8, 4
322	prid. non. Iul.	dat. [pp.] Romae	Menandro	11, 27, 2

822	XIII k. Aug.	Sirmio	Maximo p[ro]f[ectus]	4, 8, 6
822	VII k. Aug.	Savariae	Lusitanis	1, 1, 1
822	III k. Nov.	acc. Romae	Maximo p[ro]f[ectus] [p[ro]f[ectus]	9, 88, 1
822?	XV k. Ian.	Serdicae	Severo ¹⁾	8, 82, 1

¹⁾ magistratus incertus, non praefectus urbi.

323 SEVERO ET RVFINO CONSS.

Die Apr. 28 quae constituta sunt pertinentia ad barbarorum incursionem recte Gothofredus (ad 7, 1, 1) rettulit ad Gothos nuper devictos. — Bellum inter duos imperatores propter ipsam eam expeditionem ortum est rupta ni fallor pace iam anno 822 exeunte, quoniam iam rescivimus consules a. 823 non agnitos esse a Licinio, sed se ipsum filiumque consules eum edixisse (vide quae exposui in *Hermæ* vol. 82 p. 545. 86 p. 604. 87 p. 156). — Constantinum cum auctor de origine Constantini 21 (chr. min. 1 p. 9) narret ex Thessalonica contra Gothos profectum esse, constitutio data hoc anno (quam firmat laterculus praefectorum) die Mai. 18 (quamquam in mense libri variant) item eundem collocat Thessalonicae, quo fortasse devicto hoste rediit. — Secuta sunt proelia duo ad Hadrianopolin Iul. 3, ad Chrysopolim prope Calchedonem Sept. 18.

823	id. Apr.	Constantinopoli [?]	Florenti(n)o	{ I 11, 80, 12 II 12, 1, 8
823 [825/6]	id. Apr.	Sirmi	Severo [p[ro]f[ectus]?	Iust. 3, 12, 8 [PDHal.]
823	IIII k. Mai.	{ I 7, 1, 1 II 7, 12, 1
823	XV k. Iun.	Thessalonicae	Maximo p[ro]f[ectus]	4, 8, 6
823	{ XII k. Iun.	{ dat. lecta apud acta }	Ulpio Flaviano consulari Aemiliae et Liguriae	11, 16, 2
823	VIII k. Iun.	Sirmi	Helpidio [agenti vices p[ro]f[ectus]	16, 2, 5
823	prid. k. Ian.	pp. Castulone	11, 9, 1

324 CRISPO III ET CONSTANTINO III ¹⁾ CC. ²⁾ CONSS.

¹⁾ II 12, 17, 1.

²⁾ sic 15, 14, 1; aa 11, 16, 8; plerumque omittitur.

Leges huius anni et a. 821 passim perturbatas esse supra monuimus. — Post victoriam de Licinio Constantinus se contulit Thessalonicam, ubi occidi iussit Licinium legesque emisit diebus Mart. 8 et Apr. 9 (relata est errore ad a. 821). Praeterea et rerum memoria ad hunc annum deficit et subscriptiones.

824 [?]	XIIII k. Feb.	Sirmio	Dalmatio	12, 17, 1
824 [?]	VIII id. Mart.	Thessalonicae	Helpidio [agenti vices p[ro]f[ectus]	18, 5, 4
824	VIII k. Mai.	acc.	ad edictum Calchedonien- sium et Macedoniensium	11, 16, 8
824	XVII k. Iun.	pp.	Constantio p[ro]f[ectus]	15, 14, 1
824	VII id. Iul.	pp. Karthagine	Hilario procons. Africae	12, 1, 9

325 PAVLINO ET IVLIANO CONSS.

Annus est concilii Nicaeni (Mai. 20 — Aug. 25), cui interfuit imperator. Vicennalia eius celebrata sunt incipiente imperatoris anno vicesimo, id est hoc anno Iul. 25. Ea quod ait Hieronymus (Abr. 2342: *vicennalia Constantini Nicomedias acta et sequenti anno Romae edita*) vix ipso die Iul. 25 Nicomedias celebrari potuerunt, nisi propter iter quod parabat anticipata sunt.

THEOD. I.

o^a

Post actum concilium Constantini in Orientem itineris etiam subscriptiones quaedam (in his fortasse 15, 8, 1 errore relata ad a. 848 quae eum indicat fuisse *IIII non. Iul. Hierapoli* in Syria) memoriam servarunt. — Hiemem a. 825/6 Constantinus videtur exegisse in Thracia; nam Aquae videntur intellegi Constantinopolitanae, item Heraclea quae fuit Perinthus.

825	prid. id. Feb.	universis provincialibus	15, 14, 2
825	V k. Mart.	Nicomediae	Silvio Paulo māg [vica- rio?] Italiae	— 1, 15, 1
825	prid. non. Mart.	Treviris [?]	12, 9, 1
825	III k. Apr.	Helladio	2, 10, 8
825	XV k. Mai.	pp. Caesareae	Draciliano agenti vices pp̄o	2, 33, 1
825	X k. Iun.	Niciae	Severo p̄u	1, 2, 5
825	XV k. Iul.	pp. Antiochiae	Maximo p̄u [vic. Orientis]	7, 20, 4
825	V id. Iul.	pp. Antiochiae	Maximo [vicario Orientis]	12, 1, 10
825	XIIII k. Aug.	pp. (dat. I)	Eufrazio rationali trium provinciarum	I — 12, 6, 2 II 12, 7, 1 —
825	III k. Aug.	pp.	Severo p̄u	2, 18, 3
825	IIII k. Sept.	Antiochiae	Constantio p̄u [pp̄o]	1, 5, 1
825	XV k. Oct.	Naisso	Aurelio Helladio	11, 39, 1
825	XV k. Oct.	pp. Nicomediae	universis provincialibus	9, 1, 4
825	k. Oct.	pp̄ Beryto	Maximo pp̄o [vicario Orientis?]	15, 12, 1
825	non. Oct.	Constantio pp̄o	12, 1, 11
825	XIIII k. Nov.	Aquis	Felici [pp̄o?]	7, 4, 1
825	VIII k. Ian.	pp.	Maximo vicario Orientis	12, 1, 12

326 CONSTANTINO A. VII ET CONSTANTIO C.¹) CONSS.

¹) Constantio *om. Iust.* 5, 26, 1. C. *om.* 4, 12, 3. *Iust.* 2, 19, 11. 6, 56, 3 — Ipso Aug. VII et C. 2, 16, 1. 2, 22, 1. 3, 17, 2.

Huius anni annique 820 leges perturbatas tradi supra monuimus. — Ex Thracia, ubi fuit mense Februario (nam hae leges utpote in Oriente datae non possunt transferri ad a. 820, ut omnino ad eum annum transferendae sunt Serdicensae et Sirmienses) per Aquileiam et Mediolanum Constantinus venit Romam, ubi eum celebrasse vicennalia die primo anni vicesimi primi, scilicet die Iul. 25, multis testibus constat. Etiam *adventus* adscriptus in fastis Philocalianis editis a. 854 ad diem Iul. 18 vel 21 et *profectio divi* adnotata ibidem ad Sept. 27 non sine probabilitate relata sunt ad hanc Constantini in urbe moram (C. I. L. I³ p. 822). — Hiemem a. 826/7 Constantinus ubi exegerit, parum constat; sed videtur ex urbe rediisse Mediolanum (ubi eum collocat subscriptio Oct. 28 cum laterculo praefectorum consentiens) et inde in Illyricum se contulisse.

826 [820]	III k. Feb.	Serdicae	Maximo p̄u	2, 22, 1
826	III non. Feb.	Heracleae	Euagrio [pp̄o?]	9, 3, 2
826	III non. Feb.	Heracleae	Africano	9, 7, 1
826 [839]	XV k. Mart.	pp.	Acindyno pp̄o [Orientis]	8, 5, 8
820/6 [813]	V (ui II) k. Mart. (Mai. II)	pp. Karthagine	Aeliano procons. Afr.	I 9, 34, 2 II 11, 36, 8
826 [817/9]	VIII id. Mart.	Constantinopoli [?]	Basso p̄u	2, 10, 4
820/6	VII id. Mart.	Sirmi	Aeliano [Iuliano] p̄u	6, 4, 1
826	id. Mart.	Sirmio	populo	I 2, 16, 1 II 8, 80, 8

826 [820]	VIII k. Apr.	pp. in foro Traiani	Maximo p[ro]u	9, 19, 2
826 [?]	prid. non. Apr.	Aquileiae	Basso vicario Italiae	9, 8, 1
826 [823-825?]	III id. Apr.	Lucrio Verino [p[ro]u?]	14, 4, 2
826 [820]	id. Apr.	pp. Romae	Maximo p[ro]u	Iust. 6, 7, 2 [V]
826	XIII k. Mai.	Sirmio	Maximiliano Macrobio	9, 12, 2
826	VII k. Mai.	pp. Nicomediae	Euagrio [p[ro]u]	9, 7, 2
826	XVI k. Iun.	Euagrio p[ro]u	12, 1, 13
826 [854]	XII k. Iun.	Rufino p[ro]u	13, 3, 2
826 [820]	{ XI k. Iun.	{ dat. Sirmio acc. Romae	{ Maximo p[ro]u	9, 1, 5
826	III k. Iun.	Serdicae	populo	9, 9, 1
826	k. Iun.	pp.	Ablabio p[ro]u	16, 2, 6
826	XVIII k. Iul.	pp. [dat. Hal.] Cae- sareae	populo	Iust. 5, 26, 1 [VHal.]
826	X k. Iul.	Menandro	8, 5, 4
826 [862]	III k. Iul.	Secundo p[ro]u	15, 1, 3
826	prid. non. Iul.	Mediolano	Tertullo procons. Africae	9, 21, 3
826	VIII id. Iul.	Romae	Antiocho praef. vigilum	15, 14, 3
826	id. Iul.	senatui	15, 14, 4
826 ¹⁾	XI k. Aug.	Sirmio	Felici [p[ro]u?]	15, 1, 4

¹⁾ consulatus sic traditur: *Constantino A. IIII et Constantio C.*

826 [818]	VI k. Aug.	Catullino procons. Africae	Iust. 6, 56, 3 [Hal.]
826	III k. Aug. [Apr. ?]	Aquileiae	Severo [p[ro]u]	7, 22, 2
826	III k. Aug.	Nicomediae	Tiberiano comiti per Africam	12, 5, 1
826	III non. Aug.	recitata in palatio	Severo p[ro]u	10, 8, 3
826 [829?]	III non. Aug.	Heracleae	Iuliano p[ro]u	11, 30, 13
826 [?]	VI k. Sept.	Serdicae	populo	4, 12, 3
826	k. Sept.	pp. Gerasto [Gera- sae] ¹⁾	Draciliano [agenti vices p[ro]u]	16, 5, 1

¹⁾ Sic videtur scribendum collata epistula Constantini ad Macarium episcopum Hierosolymitanum apud Euseb. vit. Const. 4, 30.

826	XIII k. Oct.	Ablabio p[ro]u	13, 5, 5
826	X k. Oct.	Aquileiae	Euagrio p[ro]u	Iust. 2, 19, 11 [PL]
826	VII k. Oct.	Spoleti	Basso [p[ro]u?]	16, 5, 2
826	X k. Nov.	Mediolano	Severo [p[ro]u]	4, 22, 1
826	V k. Nov.	ad decretum naviculariorum	13, 6, 1
826 [846?]	III non. Nov.	Arelato	Philippo p[ro]u	8, 7, 2
826 [853]	VIII k. Dec.	p[ro]raefectis p[ro]raetori	12, 1, 14
826 ¹⁾	XI k. Ian.	Constantio p[ro]u	4, 4, 1

¹⁾ In subscriptione inter a. 826 et 854 variant libri; sed illi anno convenit magistratus.

826	prid. k. Ian.	populo	3, 17, 2
826	prid. k. Ian.	Sirmio	10, 1, 5
826	XV k.	pp. Lastronae [?]	Mastichiano praef. an- nonae	Iust. 6, 62, 1 [Hal.]

327 CONSTANTIO ET MAXIMO CONSS.

Rerum memoria deficit; subscriptiones nec multae nec firmæ ad Illyricum ducunt.

327 [319/328]	XII k. Feb.	Maximo p̄p̄s [p̄u?]	1, 5, 2
327	III k. Mart.	Thessalonicae	Acacio comiti Macedoniae	11, 8, 2
327	{ prid. non. Mart.	dat.	{ Iuliano p̄u	6, 4, 2
	{	acc. Romae		
327	XI k. Mai.	pp. Karthagine	Annio Tiberiano comiti [per Africam]	12, 1, 15
327	XV k. Iun.	Serdicae	Afris	11, 7, 4 —
327	III id. Iun.	Constantio p̄p̄s	2, 24, 2
327	{ XIII k. Aug.	dat.	{ Iuliano p̄u	2, 7, 2
	{	pp. Romae		
327	prid. k. Aug.	Victori rationali urbis Romae	11, 80, 14
327	V k. Oct.	Treviris [?]	Maximo p̄p̄s [?]	1, 4, 2

328 IANVARINO ET IVSTO CONSS.

Ad ea, quae de actis Constantini suppeditant subscriptiones, ex historia indicia nulla accedunt. Roma redeuntem Constantinum a. 328 fuisse Nicomediae scribit Chron. paschale p. 527 = Chron. min. 1 p. 233.

328	{ k. Mart.	dat. Nicomediae	{ Cereali praef. annonae	14, 24, 1
	{ VIII id. Apr.	acc. Romae		
328	VII id. Mai.	lecta Romae	Aemiliano p̄p̄s	11, 16, 4
328	... non. Iul.	Yscoi [Oesco]	universis palatinis	6, 85, 5
328	XII k. Nov.	pp. Tyro	Dionysio	9, 84, 4
328 [362/3]	k. Dec.	Secundo p̄p̄s	9, 1, 6
328	III k. Ian.	Treviris [?]	Maximo p̄p̄s (om. I; ?)	{ I 1, 16, 4 — II 7, 20, 5

329 CONSTANTINO A. VIII ET CONSTANTIO C. III CONSS.

Ad annum praecedentem quae diximus, ad hunc quoque pertinent. Serdicae Constantinum fuisse certe parte anni maiore ostendunt subscriptiones tam infra memoratae quam quae diem habet 339 Iun. 19.

329 [362]	XIII k. Mai.	Constantinopoli	Secundo p̄p̄s Orientis	1, 16, 5
329	III non. Mai.	Helpidio [agenti vices p̄p̄s]	9, 21, 4
329	III k. Aug.	pp. Karthagine	concilio prov. Africae	11, 80, 15 <
329	XV k. Sept.	Serdicae	Italis	5, 10, 1
329	VIII k. Oct.	pp. Romae	populo	Iust. 1, 19, 8 [Hal.]
329	III k. Oct.	Serdicae	12, 1, 16
329	VIII k. Nov.	Heracleae	Lucretio Paterno	12, 1, 17
329 [353]	VII k. Dec.	vv. cc. p̄p̄s	— 12 1, 18

330 GALLICANO ET SYMMACHO CONSS.

Hoc a. Febr. 22 Constantinus videtur constituisse Bessaparae ex Serdica proficiens in Thraciam (Seeck), ubi die Mai. 11 Constantinopolis dedicata est et ab ea inde die (primum 880 Iul. 16) Constantinopolis comparet in subscriptionibus; mendas inesse probabile est etiam ob alias causas in constitutionibus secundum codices anterioribus, in quibus Constantinopolis invenitur (a. 815: 11, 1, 1 — a. 819: 13, 5, 3 — a. 820: 7, 20, 3 — a. 823: 11, 30, 12. 12, 1, 8 — a. 826: 2, 10, 4 — a. 829: 1, 16, 5). Aliquanto ante dedicationem aedificationem coepisse, fortasse devicto Licinio a. 823/4, adeoque nomen *Con(s)tantinopolis* reperiri in nummis Crispi et Faustae interfectorum a. 826 quamquam nuper intellectum est (cf. Iulius Maurice *Revue numismatique* 1901 p. 177 quaeque disputaverunt in eph. Herma Preger vol. 36 p. 336. 37 p. 316 et Seeck vol. 37 p. 155), nihilo minus probabile est sedem eo Constantinum non transtulisse ante dedicationem. Eo anno ibi post eam imperator resedit. Notabile est, cum per annos praecedentes passim leges novas ad praefectos urbis Romae direxerit, inde a dedicata Constantinopoli similes non reperiri praefectosque quos enumerat laterculus praefectorum inde a die 329 Iun. 19 (11, 30, 18) ad mortem usque imperatoris in constitutionibus non nominari.

880	non. Feb.	Serdicae	Valentino cons. Numidia	16, 2, 7
880	VIII k. Mart.	Bessi [Bessaparae]	Tertulliano v. p. comiti dioec. Asianae	2, 26, 1
880	III k. Mai.	Valeriano agenti vica- riam praefecturam	3, 5, 3
880	XV k. Iun.	Maximiliano consulari aquarum	15, 2, 1
880 [817]	XII k. Iul.	lecta apud acta	Basso pp	2, 26, 2
[880	XVII k. Aug.	Constantinopoli	Vat. 248]
880	III k. Dec.	Constantinopoli	Ablabio pp	16, 8, 2

331 BASSO ET ABLAVIO¹⁾ CONSS.

¹⁾ Sic constanter fere libri nostri, nisi quod T (3, 30, 4. 4, 12, 4) *Ablabio* recte.

Constantinum hoc quoque anno apparet mansisse Constantinopoli.

881	prid. k. Mart.	Basso pp	4, 8, 7
881	XV k. Mai.	Constantinopoli	Ablabio pp	5, 9, 1
[881	prid. k. Iul.	Constantinopoli	ordini civit. Orcistanorum	C. I. L. III, 7000]
881	k. Iul.	Treviris [?]	8, 1, 2
881	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="margin-right: 10px;"> (x ins. VIII) k. dat. Aug. (om. VII) k. Sept. (om. I) II. III. VIII, oct. VII) </div> <div> pp. Constantinopoli (sic III, om. rel.) </div> </div>		universis (om. III) pro- vincialibus	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="margin-right: 10px;"> I — 2, 26, 3 II — 3, 30, 4 — III — 4, 5, 1 — III 11, 30, 16 V 11, 30, 17 VI 11, 34, 1 VII Iust. 3, 13, 4 [PLF Hal.] VIII Iust. 3, 19, 2 [Hal.] </div> </div>
881	prid. non. (id. III)	Euagrio pp (sic III, om. I II)	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="margin-right: 10px;"> I 7, 22, 3 II 12, 1, 19 III 12, 1, 20 </div> </div>
881	prid. non. Oct.	4, 12, 4
881	XIII k. Nov.	Basso pp	1, 5, 8
881	k. Nov.	pp (sic I, dat. II) Con- stantinopoli	provincialibus	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="margin-right: 10px;"> I 1, 16, 6 II 1, 16, 7 </div> </div>

831	k. Dec.	Constantinopoli	hiereis et archisyna- gogis etc.	16, 8, 4
831	Ablabio p̄p̄o	8, 16, 1

332 PACATIANO ET HILARIANO CONSS.

Constantinus Constantinopoli morabatur, sed m. Aprili videtur excurrisse Marcianopolim.

832 [848?]	III id. Apr.	Leontio p̄p̄o	7, 22, 4
832	prid. id. Apr.	Marcianopoli	Pacatiano p̄p̄o	{ I 8, 5, 4 II 8, 5, 5
832	III . . . Iun.	Maximo p̄p̄o	Iust. 6, 86, 7 [Hal.]
832 [?]	VI k. Aug.	Coloniae Agrippi- nae	concilio Byzacenorum	{ I 2, 19, 8 II 4, 10, 1
832	XV k. Sept.	Constantinopoli	Tiberiano comiti Hispa- niarum	Iust. 6, 1, 6 [L Hal.]
832	VII k. Nov.	Constantinopoli	(mutilata)	4, 8, 8 —
832	III k. Nov.	provincialibus	5, 17, 1

333 DALMATIO ET ZENOFILO CONSS.

Constantinus Constantinopoli, unde excurrit ad vicinas Aquas.

833	XIII k. Mai.	Constantinopoli	Felici [p̄p̄o?]	3, 80, 5
833	III non. Mai.	Constantinopoli	Severo comiti Hispa- niarum	{ I 8, 12, 5 II 11, 89, 2
833	III non. Mai.	emissa	Maximo p̄p̄o	8, 1, 3
[833]	III non. Mai.	Constantinopoli	Ablabio p̄p̄o	Sirm. 1]
833	V k. Oct.	pp. Constantinopoli	populo	18, 8, 8
833	. . . k. Nov.	Aquileiae [Aquis]	Felici [p̄p̄o?]	1, 82, 1
833	III id. Nov.	Aquis	Barbaro Pompeiano con- sulari Campaniae	1, 2, 6
833	id. Nov.	dat. et p̄p̄	Ablabio p̄p̄o	7, 22, 5

334 OPTATO ET PAVLINO CONSS.

Constantinus Constantinopoli, unde excursus facit in provincias vicinas.

834	VIII id. Mart.	dat. [p̄p̄] Romae	Pacatiano p̄p̄o	14, 4, 1
834	III k. Apr.	pp. Constantinopoli	Severo comiti Hispa- niarum	8, 18, 8
834	XIII k. Iun.	Veroniciano vicario Asiae	{ I 8, 1, 4 — II — 8, 15, 2
834	XV k. Iul.	Constantinopoli	Andronico	1, 22, 2
834	III non. Iul.	Singiduno	Pacatiano p̄p̄o	10, 15, 2
834	III id. Aug.	Nicomediae	populo	Iust. 6, 21, 15 [VHal.]
834	VIII k. Sept.	Naisso	Iuliano praesidi	11, 89, 8
834	VI k. (VII id. II) Sept.	pp. Karthagine	Felici [p̄p̄o?]	{ I 13, 4, 1 II 13, 5, 6
834	k. Dec.	acc.	naviculariis Orientis	13, 5, 7

335 CONSTANTIO ET ALBINO CONSS.

Quod ad annos praecedentes diximus, ad hunc quoque pertinet.

885	XI k. Apr.	Constantinopoli	provincialibus	10, 10, 8
885	XV k. Mai.	Constantinopoli	Pacatiano [pp̄o]	8, 9, 1
885	prid. non. Aug.	Viminacio	Felici pp̄o	12, 1, 21
885/6	XII (XI II) k. Nov. [a. 885]	dat. Constantinopoli (om. I)	Felici pp̄o	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="font-size: 3em; margin-right: 5px;">{</div> <div> I Sirm. 4 integra II — 16, 8, 5 — III 16, 9, 1 — </div> </div>
	VIII (VII I) id. Mai. (Mart. I) [a. 886]	pp. Karthagine (om. II)		
885	X k. Nov.	Nicopoli	Pericli praesidi	Iust. 1, 40, 4 [Hal.]

336 NEPOTIANO ET FACVNDI CONSS.

Constantinus Constantinopoli.

886	id. Mart.	Calpurniano	Iust. 3, 8, 4 [PLHal.]
886	III k. Mai.	lect. Karthagine	(mutata)	4, 6, 2
886 [?]	XIII k. Iun.	Severo [com. Hispaniarum]	18, 5, 8
886	id. Iul. [?]	dat. Constantinopoli	Tiberiano vicario Hispaniarum	8, 5, 6
	XIII k. Mai. [?]	acc. Hispali		
886	XII k. Aug.	lect. Karthagine	Gregorio [pp̄o]	4, 6, 8
886	XI k. Sept.	Constantinopoli	Euagrio pp̄o	12, 1, 22
886	VII id. Oct.	Gregorio pp̄o	11, 1, 8

337 FELICIANO ET TITIANO CONSS.

Constantinus moritur prope Nicomediam Mai. 22. — Filii tres Constantinus Constantinus Constans Augusti creantur Sept. 9 (Consularia Constantinop. ad h. a. chron. min. vol. 1 p. 285). Per intervallum cum videatur regnum administratum esse sub nomine Augusti defuncti teste Eusebio (vide ad 18, 4, 2), unica constitutio quae extat hisce mensibus emissa Constantini nomen praescriptum habet.

887	prid. non. Feb.	Constantinopoli	Gregorio [pp̄o]	8, 1, 2
887	XII k. Iun.	pp. Karthagine	concilio prov. Africae	12, 5, 2
887	III non. Aug.	Maximo pp̄o	18, 4, 2
887	Naisso	Dalmatio	Iust. 5, 17, 7 [Hal.]

CONSTANTINI SINE CONSVLIBVS.

Constantino A. k. Oct. et Constantio [818?]	Aeliano procons. Africae	1, 12, 8	
.... A. et Crispo C.	VIII k. Iul.	Constantinopoli	1, 27, 1
.....	2, 5, 1
Proculo et Paulino (<i>qui sunt nulli</i>)	III k. Mai.	Gerulo rationali trium provinciarum	2, 25, 1

.....	Maximo	5, 20, 1
.....	Paterno Valeriano	6, 88, 1
.....	acta de Agrippina	8, 15, 1
Constantino A. et C. [357?]	III non. Feb. VIII id. Iul.	dat. Mediolano acc.	{ Flaviano procons. Africae	15, 1, 1
.....	k. Feb.	Italico	Iust. 8, 26, 6
.....	populo	Iust. 4, 32, 25
.....	Volusiano p̄p̄o	Iust. 4, 35, 21
.....	VI k. Mart.	Ursino duci Mesopotamiae	Iust. 4, 42, 1
.....	VII id. Mart.	pp. Karthagine	Felici p̄p̄o	Iust. 4, 62, 4
[Constantini et Licinii ¹⁾	Probo	Iust. 6, 1, 8]
¹⁾ Ex Hermogeniano: v. p. XXIX				
... [319/323]	Maximo p̄u (vel p̄p̄o)	Iust. 7, 1, 4
[Constantini et Licinii ¹⁾	Titiano praesidi Cappadociae	Iust. 7, 16, 41]
¹⁾ Ex Hermogeniano: v. p. XXIX				
... [317/9]	Basso	Iust. 7, 19, 7
.....	Orfito	Iust. 7, 37, 1
.....	Catullino vicario	Iust. 10, 48, 7
.....	id.	pp.	Maximo vicario Orientis	Iust. 11, 50, 1
.....	acc.	Capestrino	Iust. 11, 59, 1
.....	Dracontio	Iust. 11, 62, 2
.....	Constantio p̄p̄o	Iust. 11, 68, 1
.....	Ianuario comiti Orientis	Iust. 11, 68, 2
.....	Volusiano p̄p̄o	Iust. 12, 1, 2

IMPP. CONSTANTIVS ET CONSTANS AA. 337 V id. Sept. — 350 XV k. Feb.

Per annos deinde 337—340 simul regnantibus filiis tribus Constantinus administravit Britanniam Gallias Hispanias, Constans Illyricum Italiam Africam, Constantius Pontum Asiam Orientem Aegyptum; Thracia cum Constantinopoli cui cesserit, dubitatur, si quidem et ipsa divisa est; certe scrupulum movet, quod per a. 338—345 nullam habemus constitutionem emissam Constantinopoli. Cuiusnam imperatoris proprie singulae constitutiones sint, agnoscere non potest nisi ex loco emissionis et ex magistratu, cum habuerint omnes tria nomina simul praescripta, ex quibus tamen Constantini nomen lege sublatum est, Constantis saepe praetermissum mera incuria eademque incuria passim additum post mortem; nos ab a. 337 ad a. 361 constitutionibus his, quae habent nomina Constantii et Constantis (Constantini II nusquam remansit), signum † adscripimus. — Huius anni 337 constitutio data Thessalonicae cuius sit, ex loco definiiri non potest, cum Macedonia cui cesserit ignoremus. Secunda, si fallunt tradita, Constantini II sit necesse est recepta per errorem compilatorum.

337 FELICIANO ET TITIANO CONSS.

337	VIII id. Dec.	Thessalonicae	11, 1, 4
337	prid. id. Dec.	Egnatio Faustino praesidi Baeticae	11, 9, 2

338 VRSO ET POLEMIO CONSS.

Illyricanae et Africanae constitutiones Constantis sunt, Orientales Constantii. Constantius quod vidit Athanasium Viminacii (apol. ad Constant. 5) antequam Alexandriam die, ut traditur, 888 Nov. 23 reversus est, potest coniungi cum lege ibi emissa a. 338 Iun. 12; sed haec magis est ut sit Constantis. E contrario leges datae in Oriente spectant ad bellum a Constantio gestum adversus Persas.

338	prid. id. Iun.	Viminacii	Celsino p̄p̄s [immo pro- cons. Africae!] ¹⁾	10, 10, 4
	¹⁾ Vide ad 12, 1, 27.			
338	XIII k. Iul.	Afris	9, 84, 5
338	VI k. Aug.	Sirmi	Catullino vicario (om. I) [Africae]	$\left\{ \begin{array}{l} I \text{ } \pm 15, 1, 5 \\ II? \text{ Iust. } 10, 48, 7 \\ \text{(subscriptione omissa)} \end{array} \right.$
338	V id. Oct.	Antiochiae	Iuliano	
338	XV k. Nov.	Domitio Leontio p̄p̄s [Orientis]	12, 1, 28 9, 1, 7
338	V k. Nov.	Emesae	12, 1, 25
338	k. Nov.	Catullino vicario Africae	$\pm 12, 1, 26$
338	V k. Dec. (om. II)	pp. (om. II)	$\left\{ \begin{array}{l} \text{Aconio Catullino} \\ \text{(om. I) vicario} \\ \text{Africae} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} I \text{ } 6, 22, 2 = \\ II \text{ } 12, 1, 24 \end{array} \right.$
	prid. id. Dec. (om. I)	acc. Karthagine (om. I)		
	XVII k. Ian. (om. II)	acc. Thamugadi (om. II)		
338	VI k. Ian.	dat. et pp. Antiochiae	Acindyno p̄p̄s [Orientis]	$\pm 2, 6, 4$

339 CONSTANTIO A. II ET CONSTATE CONSS.¹⁾

¹⁾ Constantio A. II et Constate praescribitur plerisque constitutionibus Theodosianis, Constantio II et Constate AA. est in duabus 12, 1, 27 et 12, 1, 28, Constantio A. II et Constate A. in una 16, 9, 2, Constantio A. II et Constate C. in duabus 11, 86, 4. Iust. 6, 9, 8, omissus collega in una 16, 8, 6. Illa formula similis usurpatae in Constantino et Licinio, nihilominus, cum Constantis memoria non sit abolita, mero errore admissa est.

Consulatus sex:

- a. 339 Constantio II et Constate AA.
- a. 342 Constantio III et Constate II AA.
- a. 346 Constantio IIII et Constate III AA.
- a. 352 Constantio A. V et Constantio (vel Constate) C.
- a. 353 Constantio A. VI et Constantio (vel Constate) II C.
- a. 354 Constantio A. VII et Constantio (vel Constate) III C.

cum sint simillimi, passim reperiuntur a librariis perturbati. Treviris si data lex est infra recensita, a Constantino veniat necesse est; Heliopolitanam apparet esse Constantii.

339	VI id. Ian.	Treviris	Celsino [procons. Africae]	$\pm 12, 1, 27$
339	III non. Feb.	Uranio	11, 1, 5
339	prid. id. Mart.	dat. (pp. I) Heliopoli	Dionysio	$\left\{ \begin{array}{l} I \text{ } 8, 18, 4 \\ II \text{ Iust. } 6, 9, 8 [\text{Hal.}] \end{array} \right.$
339	VIII ... Apr.	Mecilio Hilariano p̄p̄s	
339 [329]	XIII k. Iul.	dat. Serdicae	$\left\{ \begin{array}{l} \text{Anicio Iuliano p̄p̄} \\ \text{pp. Romae} \end{array} \right.$	11, 30, 18
	VI k. Aug.	pp. Romae		
339	IIII k. Iul.	Mecilio Hilariano p̄p̄s	6, 4, 4 —

THEOD. I.

ob

839	id. Aug.	Euagrio	$\left\{ \begin{array}{l} I - 16, 8, 6 \\ II 16, 9, 2 - \end{array} \right.$
839	III k. Sept.	Catullino [vicario Africae]	$\dagger 11, 36, 4$
839	VI k. Dec.	Anatolio vicario Asiae	$\left\{ \begin{array}{l} I - 11, 30, 19 \\ II \dagger 12, 1, 28 - \end{array} \right.$

340 ACINDYNO ET PROCVLO CONSS.¹⁾

¹⁾ *P. c. Constantii II et Constantis V id. Iun. 11, 30, 20 et V id. Sept. 6, 4, 5, 6, 4, 6.*

Hoc anno bellum gestum inter Constantinum et Constantem et ille victus interfectusque. Constantinus ex Gallia profectus est adversus fratrem morantem in Dacia (Zonaras 18, 5), quocum conveniunt leges duae anni initio Naissi datae. Item qui appellatur in lege Apr. 29 *publicus ac noster inimicus* sine dubio Constantinus est; lex igitur scripta est non solum pace rupta, sed etiam illo debellato, id quod confirmat altera Apr. 9 data Aquileiae; nam cum ad eam Constantinus victus sit, probabile est hanc quoque ea victoria esse posteriorem. Partes imperii quae Constantini fuerunt cesserunt Constanti; sed tamen Thracia cum Constantinopoli nisi antea Constantii fuit, certo tum facta est, nam extant epistolae (11, 16, 6 — 12, 2, 1 — 15, 1, 6) inde datae vivo Constante ad magistratus Orientis. Praeterea imperatores ubi hoc anno fuerint, subscriptiones declarant.

340	XIII k. Feb.	Naisso	ordini civitatis Constantinae Cirtensium	$\dagger 12, 1, 29$
340	III non. Feb.	Naisso	Callepio rationali trium provinciarum	10, 10, 5
340	non. Apr.	Acindyno $\overline{\text{p}}\overline{\text{p}}\overline{\text{o}}$ [Orientis]	9, 8, 8
340	V id. Apr.	subscripta (dat. I) Aquileiae	Petronio vicario Africae	$\left\{ \begin{array}{l} I \dagger 2, 6, 5 \\ II 10, 15, 8 \end{array} \right.$
340	III k. Mai.	Marcellino $\overline{\text{p}}\overline{\text{p}}\overline{\text{o}}$	11, 12, 1
340 [347]	V id. Iun.	pp.	Philippo $\overline{\text{p}}\overline{\text{p}}\overline{\text{o}}$ [Orientis]	$\dagger 11, 30, 20$
340	VII k. Iul.	Mediolano	Titiano $\overline{\text{p}}\overline{\text{p}}$	9, 17, 1
340	III k. Iul.	Marcellino $\overline{\text{p}}\overline{\text{p}}\overline{\text{o}}$	6, 22, 3
340	$\left\{ \begin{array}{l} \text{prid. id. Aug.} \\ \text{.....} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{dat.} \\ \text{acc. Capuae} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{provincialibus} \end{array} \right.$	$\dagger 7, 9, 1$
340	prid. id. Aug.	Bessae [Edessae]	Nemesiano comiti [largitionum]	$\dagger 12, 1, 30 -$
340	V id. Sept.	Antiochiae	senatui	$\left\{ \begin{array}{l} I 6, 4, 5 \\ II 6, 4, 6 \end{array} \right.$
340 ¹⁾	III k. Dec.	Proculo procons. Africae	$\dagger 11, 30, 21$

¹⁾ Q. (vel L.) Aradius Valerius Proculus proconsul Africae, antequam factus est praefectus urbi a. 337 (CIL VI 1690—1695), aut fuit ab hoc nostro diversus aut subscriptio fallit.

341 MARCELLINO ET PROBINO CONSS.

Constantium ostendunt subscriptiones fuisse Antiochiae. Rescripta occidentalia tam huius anni quam sequentis data sunt in Illyrico, cum rerum gestarum scriptores per hoc biennium Constantem scribant bellum gessisse contra Francos. Utrum gesserit per duces suos an brevibus intervallis, non liquet.

341	prid. id. Feb.	Antiochiae	ad edictum Heliopolitanorum [?]	$\dagger 5, 18, 1$
341	prid. id. Feb.	Antiochiae	Euprycio rationali	$\dagger 5, 18, 2$
341	VII id. Apr.	Albino vicario Hispaniarum (vic. Hisp. om. II)	$\left\{ \begin{array}{l} I \dagger 11, 36, 5 \\ II \text{ Iust. 7, 62, 20 [PL]} \end{array} \right.$
341	VIII k. Iul.	Lauriaco	Catullino $\overline{\text{p}}\overline{\text{p}}\overline{\text{o}}$	8, 2, 1 = $\dagger 12, 1, 31$

341	XVI k. Sept.	Hilariano	‡ 12, 1, 32
341	VIII k. Ian.	Celsino [p̄u]	‡ 8, 12, 6
341	acc.	Madaliano agenti vicem p̄p̄o	16, 10, 2

342 CONSTANTIO A. III ET CONSTATE II CONSS.¹⁾

¹⁾ Forma haec legitima (vide ad a. 339) hic semel tantum servata est 10, 10, 6; praeterea legitur *Constantio III et Constate II AA.*

Similes esse consulatus a. 339. 346. 352. 353. 354 supra monuimus. — Constantium item ostendunt subscriptiones consistentem Antiochiae, Constantem sicut modo dixi morantem in Illyrico.

342	X k. Feb.	Marcellino praesidi Foenices	‡ Iust. 2, 57, 1 [<i>Hal.</i>]
342	prid. k. Apr.	Antiochiae	provincialibus Foenices	‡ 8, 12, 1
342	non. Apr.	Antiochiae	Rufino comiti Orientis	‡ 12, 1, 33
342	VIII id. Apr.	Savariae	Eusebio comiti r. p.	10, 10, 6
342	VI id. Apr.	Antiochiae	Auxentio praesidi Augustamnicae	‡ 12, 1, 34
342	V id. Mai.	Antiochiae	Leontio [p̄p̄o Orientis]	‡ 11, 36, 6
342 [?] ¹⁾	VIII k. Iul.	Sirmio	Helpidio consulari Pan- noniae	7, 20, 6

¹⁾ Consulatus traditur sic: *Constantio A. VII et Constant. A. II*; quae sequitur constitutio videtur esse a. 354.

342	III k. Aug.	Leontio p̄p̄o [Orientis]	1, 5, 4
342	{ prid. non. Dec. XVII k. Ian.	dat. Mediolano pp. Romae	{ populo	‡ 9, 7, 3

343 PLACIDO ET ROMULO CONSS.

Constantius pergit morari in Oriente. Constantis expeditio in Britanniam recte videtur coniungi cum loco traiectus Bononia nominata in constitutione Ian. 25 (vide ibi adnotata); deinde aestate eum reperimus Treviris.

343	VIII k. Feb.	Bononiae	Italico	11, 16, 5 —
343	XII k. Mart.	Antiochiae	Leontio p̄p̄o [Orientis]	9, 21, 5
343	VI k. Mart.	pp. Cysico	Scylacio	‡ 11, 30, 22
343	V k. Iul.	Hierapoli	Leontio p̄p̄o [Orientis]	‡ 12, 1, 35
343	prid. k. Iul.	Treviris	Titiano [p̄p̄o]	12, 1, 36
343	III non. Iul.	Hierapoli	Severo p̄u [?]	15, 8, 1
343	VI k. Sept.	clericis	16, 2, 8

344 LEONTIO ET SALLYSTIO CONSS.

Tacet rerum memoria neque subscriptiones locos enuntiant.

344	V k. Iun.	Placido p̄p̄o	12, 1, 37
344	III k. Iul.	Eubulidae v. c. vicario Africae	8, 10, 2
344	prid. non. Iul.	Leontio p̄p̄o [Orientis]	‡ 13, 4, 3
344	V id. Dec.	Hierocli consulari Syriae Coeles	‡ 11, 36, 7

345 AMANTIO ET ALBINO CONSS.

Constantium subscriptio Mai. 12 ostendit eo die Nisibi in Mesopotamia constitisse, sine dubio propter res Parthicas; quamquam num eo tempore iam bellum gestum sit, certe dubium est. — Constantem subscriptiones ostendunt per menses Maium et Iunium fuisse ad Rhenum.

345	III id. Mai.	Nisibi	Nemesiano v. p. com. largitionum	11, 7, 5
345	id. Mai.	Treviris	Eustathio com. r. p.	10, 10, 7
345	VI non. Iul.	pp. Romae	Rustico p̄u	± 11, 30, 23
345	V id. Iu . .	[Agrip]pinae	(mutilata)	3, 5, 7

346 CONSTANTIO A. III ET CONSTATE III CONSS.¹⁾

¹⁾ Forma sollemnis (vide ad a. 339) uno solo loco 10, 8, 4 remansit in V, quem sequi debui contra T, ubi iniuria addita est littera A.; praeterea annus sic enuntiatur *Constantio IIII et Constante III AA.*

Annum partemve eius Constantius exegit Constantinopoli, Constans in Italia; anno extremo erat Thessalonicae.

346	non. Mai.	Constantinopoli	Veroniciano vicario Asiae	± 11, 16, 6
346	X k. Iun.	Caesena	Anatolio p̄p̄	12, 1, 33
346	V id. Iun.	Iuvenali rationali Numidia	10, 8, 4
346	V k. Aug.	Philippo p̄p̄ [Orientis]	± 11, 22, 1
346	VI k. Sept.	Constantinopoli	Aurelio Mimenio	± 11, 39, 4
346 [?] ¹⁾	id. Oct.	Theodoro v. p. praesidi Arabiae	9, 40, 4

¹⁾ Annus sic traditus *Constantio A. IIII et Constante C.* potest item referri ad 352.

346 [342]	k. Nov.	Catullino p̄u	± 16, 10, 3
346 [?]	k. Dec.	Tauro p̄p̄ [?]	± 16, 10, 4

347 RVFINO ET EVSEBIO¹⁾ CONSS.

¹⁾ Sic 5, 6, 1; *Eusebio et Rufino* 11, 36, 8 libri praeter N.

Constantium videmus mense Martio fuisse Ancyrae, mense Maio in Syria. Constantis huius anni leges non extant.

347	VIII id. Mart.	Ancyrae	Theodoro consulari Syriae Coeles	± 11, 36, 8
347	V id. Mai.	Hierapoli	Bonoso mag. equitum	5, 6, 1

348 PHILIPPO ET SALLIA CONSS.

Constantius huius anni aestate (Iulianus or. 1 p. 23B) victus est a Persis prope Singara in Mesopotamia (chron. Constantinop. ad h. a. alioque). Subscriptiones Constantianae locum nullum enuntiant, unica Constantis nominat Mediolanum.

348	VIII k. Mai.	Hierocli consulari Syriae Coeles	10, 1, 6
348	XV k. Iul.	Mediolani	Orioni v. c.	10, 14, 2
348	III k. Oct.	Caesoniano vicario Africae	1, 15, 2
348	VI id. Nov.	pp.	Procopio praesidi Ciliciae	± 11, 30, 24

349 LIMENIO ET CATVLLINO CONSS.

Constantium certe anno exeunte constitissae Constantinopoli, Constantem anno ineunte Romae declarant paucae quae supersunt subscriptiones locum enuntiantes.

849	III non. Feb.	Antonio duci Mesopotamiae	{ I — 7, 22, 6 II 8, 4, 4 —
849	prid. id. Feb.	pp.	Limenio p̄p̄o	9, 21, 6
849	XVI k. Mart.	Bulephoro rationali summae rei	Iust. 3, 26, 7 [<i>PHal.</i>]
849	{ VIII id. Mart.	dat pp. Romae (<i>om. I</i>)	Eustathio p̄p̄o [c. r. p. ?]	{ I 2, 1, 1 — II — 11, 7, 6
849	V k. Apr.	Limenio p̄p̄o	9, 17, 2
849 [?]	k. Apr.	Antiochiae	Anatolio p̄p̄o	12, 1, 39
849	VIII id. Apr.	Leontio com. Orientis	8, 18, 5
849	III id. Apr.	Severiano proconsuli Achaiae	16, 2, 9
849 [?]	VI k. Iun.	Sirmio	Silvano com. et mag. equitum et peditum (<i>sic I, mag. mil. II</i>)	{ I 7, 1, 2 II — 8, 7, 8
849	III k. Iun.	Titiano p̄p̄o	7, 1, 3
849	X k. Iul.	Argyrio praesidi	‡ 4, 11, 2
849	k. Aug.	Claudio praef. ann. Alexandriae	‡ 12, 6, 3
849	XII k. Oct.	Philippo p̄p̄o [Orientis]	{ I 8, 18, 1 II ‡ 8, 18, 1 III ‡ 8, 18, 2
849	V non. Oct.	Constantinopoli	Marcellino com. Orientis	{ I — 12, 2, 1 — II ‡ 15, 1, 6
849	prid. id. Nov.	Tatiano	9, 24, 2
849	V k. Ian.	Rufino p̄p̄o	Iust. 6, 62, 3 [<i>Hal.</i>]

IMP. CONSTANTIVS A. 350—355.

‡ nota significat perperam praescribi cum Constantio Constantem.

350 SERGIO ET NIGRINIANO.

Mense Ianuario Magnentius in Gallia imperator factus est et Constans occisus. Constantius finito bello Persico bellum parat contra eum. Constitutiones deficiunt.

850	V k. Iul.	Cretioni v. c. com.	7, 1, 4
-----	-----------	-------	---------------------	---------

351 POST CONSVLATVM SERGII ET NIGRINIANI.

Bellum gestum est inter Constantium et Magnentium, hic Sept. 28 devictus apud Mursam. Gallus sub nomine Constantii Caesar creatur Mart. 15. Constitutiones deficiunt.

352 CONSTANTIO A. V ET CONSTANTIO (*vel* CONSTATE) C.¹) CONSS.

¹) C. *om.* 15, 14, 5.

Trium annorum 352. 353. 354 consulatus itemque a. 339. 342. 346, cum simillimi sint, saepe confunduntur constitutionesque eorum ita perturbatae sunt, ut ex haece tricies exitus nullus

pateat et rerum gestarum narratio tradita raro per eas iuvetur. — Hoc anno bellum inter Constantium et Magnentium continuatum est. Magnentius cum post cladem Mursensem Aquileiam se recepisset, Constantius hiemem 351/2 exegit Sirmii, id quod videntur indicare lex Iust. 6, 22, 5 eaeque quas tractavimus ad 2, 9, 1 accedentibus duabus 1, 15, 8. 10, 10, 8 ex anno 353 facile in hunc transferendis. Recuperata per aetatem Italia victor Mediolani consistens die Iul. 8 constitutionem dedit 16, 8, 7 (errore relatum ad a. 357) ibidemque leges adversarii abrogavit die Nov. 3.

352	V k. Mart.	Sirmi	Rufino p̄p̄o	Iust. 6, 22, 5 [VHal.]
352	III non. Nov.	Mediolano	universis provincialibus et populo	‡ 15, 14, 5

353 CONSTANTIO A. VI ET CONSTANTIO (vel CONSTATE) C. II¹⁾ CONSS.

¹⁾ Tam C. quam numerus passim deficient.

Magnentius adhuc in Gallia resistens post cladem in Alpibus acceptam Lugduni periit die Aug. 11. Extat lex (9, 38, 2 relata ad a. 354, sed collato laterculo praefectorum ad hunc annum revocanda) data ibidem die Sept. 6 a Constantio. Hiemem exegit Arelate (Ammianus 14, 5, 1. 10, 1). — Reliquae subscriptiones quae quidem locum habeant relatae ad hunc annum omnes ad alios pertinent, ut dictum est ad ipsas.

353 [352?]	III non. Mart.	Sirmio	Orioni com. r. pr.	10, 10, 8
353 [354]	prid. id. Mart.	Orfito p̄u	6, 4, 7
353	k. Mai. [?]	p̄p̄o	— 7, 21, 2 —
353 [a. 320?]	VII k. Iun.	Constantinopoli	universis episcopis per diversas provincias	‡ 16, 2, 10
353	prid. non. Iul. [?]	p̄p̄o	— 7, 13, 1
353 [357]	XII k. Aug.	Ravennae	Tauro p̄p̄o	12, 1, 40
353	X k. Aug.	ordini Karthaginensium	12, 1, 41
353	X k. Aug.	Cereali p̄u	‡ 11, 36, 9
353 [?]	III id. Aug.	Euagrio p̄u [?]	7, 20, 7
353	VIII k. Dec.	Cereali p̄u	16, 10, 5 —
353 [352]	III non. Dec.	Sirmio	Illico consulari Numidiae	1, 15, 3
353 [346?]	VIII id. Dec.	Thessalonicae	Bibuleno Restituto praesidi Sardiniae	‡ 11, 7, 7

354 CONSTANTIO A. VII ET CONSTANTIO (vel CONSTATE) C. III¹⁾ CONSS.

¹⁾ Tam C. quam numerus passim deficient.

Constantius hoc anno in Gallia bellum gessit contra Alamanos, deinde ad hiberna Mediolanum discessit (Ammianus 14, 10, 16). Subscriptiones locos enuntiant Mai. 22 Mediolanum et Sept. 22 Aquileiam.

354 [360?]	{ XV k. Feb. X k. Aug.	{ dat. Constantinopoli acc. Karthagine	{ Procliano proconsuli Africae	‡ 11, 36, 10
354 [342?]	III k. Mart.	Longiniano praef. Aeg.	‡ 16, 2, 11
354 [353]	VIII id. Mart. [?]	p̄p̄o	— 6, 27, 1 —
354 [353]	prid. non. (id. II) Mai. [?]	vv. cc. p̄p̄o	{ I — 8, 4, 5 — II — 8, 7, 4
354 [353]	XV k. Iun. [?]	p̄p̄o	— 8, 7, 5 —

854	XI k. Iun.	Mediolani	ordini Caesenatium	{ I † 11, 1, 6 II 12, 1, 42
854	VIII k. Aug.	Musoniano p̄p̄o [Orientis]	8, 5, 5
854	k. Aug.	Magno agenti vicariam praefecturam	8, 5, 6
854 [860]	III non. Aug.	Antiochiae	Olybrio procons. Africae	8, 5, 7
854	XI k. Sept.	Orfito [p̄o]	9, 25, 1
854 [853]	VIII id. Sept.	Lygdunae	Cereali p̄o	9, 88, 2
854	X k. Oct.	Aquileiae	Euagrio p̄p̄o	Iust. 2, 19, 11 [PL Hal.]
854 [853]	prid. non. Oct. [?]	p̄p̄o	— 8, 7, 6

355 ARBITIONE ET LOLLIANO CONSS.

Per totum annum Constantius mansit Mediolani, nisi quod aestate inde excurrit, ut ait Ammianus 15, 4, 1 contra Alamannos Lentienses 'in Raetias camposque Caninos'. Ad hanc expeditionem (de tempore videatur Tillemont ad Constantium adn. 86) recte referuntur constitutiones datae Iul. 25 'Messadensi' et Sept. 2 'Dinummae'. Hiemem exegit Mediolani (Ammianus 15, 4, 13).

855	k. Ian.	Mediolano	Volusiano p̄p̄o	11, 34, 2
855	XII k. Mart.	Mediolani	Volusiano p̄o	Iust. 6, 32, 6 [VPL Hal.]
855	V k. Apr.	Orfito p̄o	† 8, 13, 3
855	VIII id. Apr.	Tauro [p̄p̄o]	7, 4, 2
855	VIII k. Mai.	Orfito p̄o	† 8, 12, 7
855	prid. k. Mai.	dat. [pp.] Roma	Volusiano p̄p̄o	† 8, 12, 2')
¹) Inscribitur <i>Imp. Constantius et Constans AA. et Iulianus C.</i>				
855	prid. non. Iul.	Mediolano	Orfito p̄o	14, 3, 2
855	XVI k. Aug.	Mediolani	Tauro p̄p̄o	12, 1, 43
855	XV k. Aug.	Mediolani	Tauro p̄p̄o	† 1, 5, 5
855	{ XI k. Aug. XII k. Sept.	{ dat. Mediolani acc.	{ Lolliano p̄p̄o	{ 6, 29, 1
855	VIII k. Aug. [?]	Mediolani	Tauro p̄p̄o	2, 1, 2
855	{ VIII k. Aug.	{ dat. Messadensi [?] (om. II) p̄p̄ Capuae (om. II)	{ Lolliano p̄p̄o	{ I † 11, 30, 25 II † 11, 86, 11
855	III (III I) k. Aug.	Volusiano p̄p̄o	{ I † — 11, 30, 26 II † 11, 86, 12 —
855	k. Aug. [?]	Mediolano	Tauro p̄p̄o	† 12, 12, 1
855	{ III non. Sept. prid. id. Nov.	{ dat. Dinummae [?] acc. Karthagine	{ Tauro p̄p̄o	{ † 11, 7, 8
855	{ VII k. Oct. non. Oct.	{ data epistula acc.	{ Severo	{ † 16, 2, 12
535	prid. k. Nov.	Mediolano	populo	9, 34, 6

IMP. CONSTANTIVS A. ET IVLIANVS C̄ 356—361.

Ubi mentio Caesaris in inscriptione omittitur, signum ¶ numeris libri tituli constitutionis praepositum est.

356 CONSTANTIO A. VIII ET IVLIANO C.¹⁾ CONSS.

¹⁾ i add. 6, 4, 8—10.

Hoc quoque anno Constantium resedisse Mediolani subscriptiones declarant consentientes neque obstat rerum gestarum memoria. Expeditionem in Raetiam num hoc quoque anno fecerit, dubitant eruditi (Tillemont ad Constantium not. 38); constitutiones certe vestigia eius non exhibent.

356 [?]	XVIII k. Febr. (ind. XV)	Mediolano	Musoniano p̄p̄s [Orientis]	12, 12, 2
356 [360]	XIII k. Febr.	Constantinopoli	Procliano procons. Africae	¶ 4, 13, 4
356	XI k. Mart.	Mediolano	16, 10, 6
356	VIII id. Mart.	Mediolano	populo	9, 42, 2
356 [362]	VIII id. Mart.	acc. Constantina	Rufino p̄p̄s	9, 23, 1
356	III non. Apr.	Mediolano	populo	11, 16, 7
356	{ III id. Apr. (om. III) VII (VI I) id. Mai.	{ dat. Mediolano (om. III) lecta ab Araxio pro- cons. (om. III)	{ senatui	{ I ¶ 6, 4, 8 II ¶ 6, 4, 9 III ¶ 6, 4, 10
356	III non. Iul.	Mediolano	Tauro p̄p̄s	1, 2, 7
356	{ III non. Dec. (a. 356) VIII id. Febr. (a. 357)	{ dat. acc. Romae	{ Tauro p̄p̄s	{ 13, 1, 1
356	pp. in foro Traiani	Orfito [p̄a]	9, 17, 3

357 CONSTANTIO A. VIII ET IVLIANO C. II¹⁾ CONSS.

¹⁾ ii om. 7, 4, 3. 10, 1, 7.

Constantius cum hiemem exegisset Mediolani, Romam venit hoc anno a. d. IV k. Maias = Apr. 28 (Consul. Const. ad h. a.: chr. min. 1 p. 239), discessit inde a. d. IV k. Iun. = Mai. 29 (Ammianus 16, 10, 20), quocum etiam legum subscriptiones fere conveniunt. Inde propter nuntios de motibus hostilibus in Raetia Pannonia Moesia imperator, ut ait Ammianus l. c., 'per Tridentum iter in Illyricum festinavit'. Ita Sirmium venit (Amm. 16, 10, 21. 17, 12, 1) ibidemque anno extremo in Theodosiano quoque collocatur. Ad eandem hiemem recte referatur episcoporum concilium, quod habuit imperator ἐπανελεύων ἐκ τῆς Πώμης εἰς Σίρμιον (Sozomenus hist. eccl. 4, 15).

357	VIII k. Febr.	Mediolano	populo	¶ (?) 9, 16, 4
357 [360]	{ VI k. Mart. id. Mai.	{ dat. Constantinopoli acc. Romae	{ Iuliano	{ 14, 1, 1
357	k. Apr.	Mediolano	Tauro p̄p̄s	11, 16, 8
357	XV k. Mai.	Mediolano	Tauro [p̄p̄s]	6, 29, 2
357	III k. Mai.	Mediolano	Dulcitio consulari Aemiliae	¶ 13, 10, 3
357	prid. non. Mai.	Romae	Tauro p̄p̄s	¶ 8, 1, 5

357	k. Iun. [... k. Iun.]	Romae	Olybrio [scr. Orfito] p̄a	18, 5, 9
357 [358]	III id. Iun. (ind. XV)	Mediolano	Musoniano p̄p̄o [Orientis]	± 1, 5, 7
357 [356?]	id. Iun.	Mediolano	populo	p̄ 9, 17, 4
357 [356]	VIII k. Iul.	Mediolano	Tauro p̄p̄o	p̄ (?) 8, 5, 8
357	VI k. Iul.	pp. Vallis	Verecundo rationali summarum	10, 1, 7
357 [352]	V non. Iul.	Mediolano	Thalassio p̄p̄o	16, 8, 7
357	id. Iul.	Orfito [p̄a]	8, 18, 1
357	prid. id. Aug.	lecta	senatui	p̄ 6, 4, 11
357	V k. Sept.	Caelestino consulari Baeticae	9, 42, 8
357	VIII k. Oct.	dat. et accept. ...	Tauro p̄p̄o	2, 1, 8
357	XVI k. Nov.	Orfito p̄u	15, 12, 2
357 [?]	III id. Nov. [?]	Mediolano	Leontio	16, 2, 18
357 [?]	prid. non. Dec. [?]	Mediolano	populo	p̄ (?) — 9, 16, 5
357 [?]	VIII id. Dec. [?]	dat. Mediolano	Tauro p̄p̄o	p̄ (?) 8, 5, 9
357 [?]	{ VIII id. Dec. [?] V k. Ian.	Mediolano lecta apud acta	{ Felici episcopo	16, 2, 14
357	XV k. Ian.	Sirmio	Tauro [p̄p̄o]	7, 4, 8
357	Sirmio	Tauro p̄p̄o	± 11, 80, 27

358 DATIANO ET CEREALE CONSS.¹⁾

¹⁾ p̄o. Constantii et Iuliani C. 8, 5, 10, *sed viz sana*.

Constantius post receptos legatos Persarum, qui Constantinopolim advenerunt Febr. 28 (Cons. Const.: chr. min. 1 p. 239), aequinoctio veris (Ammian. 17, 12, 4) vel potius „vere adulto“ (idem 17, 18, 28) profectus Sirmio bellum gessit in barbarico contra Quados Sarmatasque e regione Moesiae superioris (l. c. 17, 12, 1) et Valeriae Pannoniaeque secundae (l. c. 17, 12, 6) et Brigetionis (l. c. 17, 12, 21) indeque victor regressus est Sirmium (l. c. 17, 18, 38) ibidemque quiete hibernavit (l. c. 18, 4, 1. 19, 11, 1). — Subscriptiones eatenus cum hisce consentiunt, ut reiectis locis corruptis imperatorem aut Sirmii collocent aut die Iun. 27 Mursae; haec collocatio probabiliter referetur ad bellum illud Sarmaticum, Sirmienses, ut dies enuntient non corruptos, aut ad id ipsum spectare poterunt, cum imperatorem nequaquam constet per totam expeditionem in castris adfuisse, aut ad tempora quieti anni et incipientis et finientis. Ad hiemem 358/9 probabiliter refertur formula fidei ab imperatore comprobata Sirmii, mox reiecta a concilio Ariminensi habito a. 359 Iul. 21 (Sozomenus 4, 19). — Sed scrupulum iniciunt duae Iun. 7 Helvilli inter Spoletium et Ariminum et Iul. 5 Arimini; nam eo anno Constantium profectum esse in Italiam tradita, etsi non excludunt, certe non confirmant neque causa ulla eiusmodi itineris apparet. Quod si in anno vera tradunt, certe fallunt in diebus.

358	{ prid. non. Ian. VI k. Sept.	dat. Sirmio acc.	{ Tauro [p̄p̄o]	p̄ 9, 42, 4
358	V non. Mart.	Sirmio	Tauro p̄p̄o	p̄ Iust. 8, 26, 8 (P)
358 [357?]	XIII k. Apr.	Mediolano [?]	Tauro p̄p̄o	p̄ 10, 20, 2
358	XI k. Iun.	Sirmio	Martiniano vicario Africae	p̄ 12, 1, 44
358	XI k. Iun.	antelata praefecto Mediolano	Tauro p̄p̄o	p̄ 8, 4, 6
358 [357?]	{ VI k. Iun. VIII id. Iul.	dat. Mediolano (?) acc.	{ Tauro p̄p̄o	p̄ ± 8, 7, 7

358	VII id. Iun. [Iul.] ¹⁾	Helvillo	Musoniano p̄p̄s [Orientis]	† 1, 5, 6
	¹⁾ Mensem eum praebet constitutio 9, 16, 6.			
358	X k. Iul.	Sirmio	Martiniano vicario Africae	† 12, 1, 45
358	VIII k. Iul.	Sirmio	Probo proconsuli Africae	† 11, 86, 18
358	VIII k. Iul.	Sirmio	Orfito p̄u	† 8, 13, 4
358	V k. Iul.	Mursae	Martiniano vicario Africae	† 12, 1, 46
358	III non. Iul.	Arimino	Tauro p̄p̄s	† 9, 16, 6
358	prid. id. Iul.	[acc.] Cilio	Martiniano vicario Africae	† 4, 13, 5
358 [?]	VI k. Nov.	Sirmio	Flaviano procons. Africae	† (?) 8, 5, 10
358	XIII k. Ian.	Sirmio	Maximo praesidi Ciliciae	† 2, 21, 1
358 [?]	III k. Ian.	Doridae [?]	Helpidio [p̄p̄s Orientis]	† 7, 4, 4

359 EVSEBIO ET HYPATIO CONSS.

Contra Sarmatas rebellantes 'necdum adulto vere' Constantius alteram expeditionem suscepit (Ammianus 19, 11, 2), qua perfecta (nominatur Acumincum Valeriae provinciae 19, 11, 8) Sirmium rediit (19, 11, 17). Eo cum venissent episcopi, quos concilium habitum Arimini hoc anno Iul. 21 ad eum miserat, eos insuper habuit neque admisit scribens impediri se invasione barbarorum (*παραιτούμενος ως ἀναγκαία τις αὐτὸν ἤπειγεν ἢ πρὸς τοὺς βαρβάρους ὁδός*) iubensque oppetere se Hadrianopoli (Sozomenus h. e. 4, 19). Hiemem 359/360 exegit Constantino-
poli (Ammianus 20, 8, 1). — Subscriptiones locum habentes testantur eum in Illyrico perman-
sisse usque ad diem Iun. 18.

359	VII k. Mart.	pp. Romae	Tauro p̄p̄s	11, 16, 9
359 [360/1]	prid. id. Mart.	Constantinopoli	Helpidio p̄p̄s [Orientis]	† 7, 4, 5
359	VIII k. Apr.	Orfito p̄u	† 14, 6, 1
359	XI k. Iun.	Sirmio	senatui	{ † I 6, 4, 14 † II 6, 4, 15
359	V k. Iun.	Sirmio	Hermogeni p̄p̄s [Orientis]	1, 7, 1
359	XVIII k. Iul.	† 12, 1, 47
359	{ XIII k. Iul. X k. Aug.	dat. Singiduno pp. Romae	{ Tauro [p̄p̄s]	† 11, 80, 28
359	prid. k. Nov.	(<i>mutilata</i>) . . .	6, 29, 5
359	k. Nov.	dat. et pp. Romae in foro Traiani	agentibus in rebus	1, 9, 1
359	prid. k. Dec.	pp.	agentibus in rebus	{ † 6, 29, 3 † 6, 29, 4
359	III k. Ian.	senatui	† 6, 4, 16

360 CONSTANTIO A. X ET IULIANO C. III¹⁾ CONSS.

¹⁾ Ipso Augusto X et Iuliano Caes. III 2, 21, 2. Indictione IIII *consulatu omisso* 8, 5, 11.

Constantius a Constantinopoli 'adulto vere' (Ammianus 20, 8, 1) Edessam profectus est transiens, ut videtur, per Hierapolim, unde data est constitutio Mai. 17. Edessae diu moratus post aequinoctium autumnale (l. c. 20, 11, 4) Bezaebe oppido frustra temptato Antiochiam rediit ibidemque hiemem exegit (l. c. 20, 11, 6. 32. 21, 6, 1). — Iuliani quamquam vere Augustus factus est, huius anni rescripta nulla adsunt in Theodosiano.

360	prid. non. Febr.	Constantinopoli	Helpidio [pp̄ Orientis]	11, 24, 1
360	XVI k. Iun.	Hierapoli	Helpidio pp̄ [Orientis]	7, 4, 6
360	prid. k. Iul.	[acc. ?] Mediolano	Tauro pp̄	16, 2, 15
360	VI id. Iul.	acc. Karthagine	Tauro pp̄	18, 1, 2
360	XVI k. Dec. (ind. IIII)	Helpidio pp̄ [Orientis]	† 8, 5, 11
360 [?]	XV k. Ian.	Sirmio	Pomponiano	2, 21, 2

361 TAVRO ET FLORENTIO CONSS.

Constantius relicta Antiochia, unde rescripsit Febr. 14, proficiscitur contra Persas Edessam (Ammianus 21, 7, 7), in quo itinere datum est rescriptum Gyphrae prope Antiochiam Mai. 3, eorum quae locum indicant in Theodosiano ultimum. Reversus Antiochiam ad bellum civile se accingens obiit Mopœcrene in Cilicia Nov. 8. — Iuliani huius anni rescripta non magis reperiuntur quam praecedentis; quae adsunt ad Constantium pertinent, post Aug. 29 prorsus deficient.

361	XVI k. Mart.	Antiochiae	Antiochensibus	† 16, 2, 16
				† I 1, 6, 1
				† II 1, 28, 1
				† III 6, 4, 12
				† IIII 6, 4, 18
361	V non. Mai.	Gyphrae (sic III. IIII [?], om. reliquae)	senatui	† V 7, 8, 1
				† 16, 2, 16
				† VI 11, 1, 7
				† VII 11, 15, 1
				† VIII 11, 23, 1
				† VIIII 12, 1, 48
				† X 13, 1, 3
				† XI 15, 1, 7
361	XIIII k. Iun.	Olybrio [pp̄ ?]	† I 2, 19, 4
				† II 2, 20, 1
361	III non. Aug.	Flaviano procons. Africae	† 11, 36, 14
361	IIII k. Sept.	Tauro pp̄	† I 8, 4, 7
				† II 12, 1, 49 —

CONSTANTII SINE CONSVLIBVS.

V id. Oct. (cons. omissi)	Leontio pp̄	† 7, 9, 2
.....	Philippo pp̄	† Iust. 12, 1, 4
.....	Clearcho pp̄	Iust. 12, 1, 5
.....	Orfito	Iust. 12, 1, 6

IMP. IVLIANVS A.¹⁾ 362. 363.

¹⁾ idem a. pertinens ad Constantium errore praescribitur 15, 1, 8 — 10.

362 MAMERTINO ET NEVITTA VV. CC. ¹⁾ CONSS.

¹⁾ uū. cc. add. 3, 1, 3. 6, 26, 1. 7, 4, 8; omittunt reliquae.

Iulianum a Ian. 17 ad Mai. 12 constitisse Constantinopoli, a Iul. 28 ad finem anni Antiochiae subscriptiones ostendunt (cf. Sievers, Libanius p. 247).

362 (?)	VIII id. Ian.	Sallustio p̄p̄s	7, 4, 7
362	XVI k. Febr.	Constantinopoli	Auxonio correctori Tusciae	8, 1, 6
362	k. Febr.	Constantinopoli	populo	2, 29, 1
362	non. Febr.	Constantinopoli	Sallustio p̄p̄s	9, 2, 1
362	VIII k. Mart.	acc. Syracusis	Mamertino p̄p̄s	8, 5, 12
362	k. Mart.	Secundo p̄p̄s	8, 1, 7
362	VII id. Mart.	pp. Romae	Felici comiti s. larg.	9, 42, 5
362	III (om. I) id. Mart.	dat. (III, pp. I. II. III. V) Constantinopoli	Sallustio (sic III), Secundo (sic rel.) p̄p̄s	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="font-size: 3em; margin-right: 5px;">{</div> <div> I — 10, 3, 1 II 11, 16, 10 — III 11, 23, 2 — III — 12, 1, 60 V — 13, 1, 4 </div> </div>
362	X k. Apr.	acta in consistorio Constantinopoli	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="font-size: 3em; margin-right: 5px;">{</div> <div> adstant Iovius v. c. quaestor Anatolius mag. off. Felix comes sacr. larg. </div> </div>	11, 39, 5
362	V k. Apr.	11, 19, 2 —
362	III k. Mai.	Sallustio p̄p̄s	12, 13, 1
362	prid. k. Mai.	Constantinopoli	11, 12, 2
362	IIII id. Mai.	Constantinopoli	archiatri	13, 3, 4
362	VIII id. Iun.	acc.	Mamertino p̄p̄s	1, 15, 4
362	XV k. Iul.	dat.	{	13, 3, 5
362	IIII k. Aug.	acc. Spoletio		
362	XII k. Iul.	acc.	Mamertino p̄p̄s	8, 5, 13
362	V k. Aug. (?) ¹⁾	Antiochiae	Secundo p̄p̄s	1, 16, 8
362	k. Aug. ¹⁾	Nicomediae	Secundo p̄p̄s	7, 4, 8
¹⁾ Constitutio 1, 16, 8 cum veniat ex codice parum fido, de eius die magis dubitandum quam de die alterius 7, 4, 8.				
362	XV k. Sept.	Antiochiae	Secundo p̄p̄s	6, 24, 1
362	V k. Sept.	Antiochiae	Iuliano com. Orientis	12, 1, 51
362	III non. Sept.	Antiochiae	Secundo p̄p̄s	— 2, 5, 2
362	III non. Sept. id. Oct.	dat. Antiochiae acc. Tyro	{	Iuliano consulari Foenices 12, 1, 52
362	V id. Sept.		
362	XIIII k. Oct.	Antiochiae	Sallustio p̄p̄s	12, 1, 53
362	X k. Oct.	Antiochiae	Hymetio vicario urbis	11, 30, 29
362	VII k. Oct.	dat. Antiochiae	{	Secundo p̄p̄s 6, 26, 1
362	V id. Nov.	acc. .. isis		
362	VII (vi IIII) k. Nov. (a. 362)	dat. Antiochiae (om. III. IIII)	{	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="font-size: 3em; margin-right: 5px;">{</div> <div> I 8, 5, 15 II 11, 28, 1 III — 15, 3, 2 — IIII Iust. 8, 10, 7 (P Hal.) </div> </div>
362	XV k. Apr. (a. 363)	acc. Karthagine (om. I. III. IIII)		
362	k. Nov.	pp. Beryto	Iuliano comiti Orientis	12, 1, 54
362	IIII non. Dec.	pp. [dat.] Antiochiae	Ecdicio praef. Aeg. [?]	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="font-size: 3em; margin-right: 5px;">{</div> <div> I 15, 1, 8 — II — 15, 1, 9 </div> </div>
362	VIII id. Dec.	Antiochiae	Iuliano comiti Orientis	3, 1, 3
362	VIII id. Dec.	dat. [acc.] et p̄p̄ in foro Traiani	Secundo p̄p̄s	4, 12, 5

362	VII id. Dec.	Aquileiae [Antio- chiae?]	Rufino [comiti Orientis?] 15, 1, 10
362	XV k. Ian.	emissa	Germaniano p̄p̄o 11, 30, 30

363 IVLIANO A. IIII ET SALLVSTIO CONSS.

Iulianus Antiochiam reliquit bellum gesturus contra Persas Mart. 5 (Ammianus 23, 2, 6), cecidit in acie Iun. 26. Post discessum eius ab Antiochia unum extat eius rescriptum emissum Mart. 23 sine indicatione loci. — Deinde huius anni quae adferuntur rescripta, quamquam ad usum compilatorum annum plerumque solum respicientium proponuntur sub nomine Iuliani, vere Ioviani sunt. Redux Edessam (Sept. 27: vide 7, 4, 9) et Antiochiam (Ammianus 25, 10, 1), ubi eum constitisse Oct. 22 Theodosianus ostendit, profectus est per Mopsuestiam, ubi fuit Nov. 12, Tarsum (l. c. 25, 10, 4) et inde Constantinopolim.

363	prid. non. Febr.	lecta apud acta	Secundo p̄p̄o	2, 12, 1
363	prid. id. Febr.	Antiochiae	populo	9, 17, 5
363	XIIII k. Mart.	Antiochiae	Secundo p̄p̄o	11, 3, 3
363	VIIII k. Mart.	Antiochiae	Hypatio vic. urbis	3, 5, 8
363	IIII k. Mart.	Mamertino p̄p̄o	3, 13, 2
363	IIII k. Mart.	Constantinopoli [?]	Maximo [p̄p̄o]	5, 20, 1
363	III k. Mart.	edictum	— 11, 3, 4
363	prid. [?] k. Mart.	pp. Beryto	Secundo p̄p̄o	6, 27, 2
363	k. Mart.	Antiochiae	Leontio consulari Palaeestinae	12, 1, 55
363	VII id. Mart. [?]	Antiochiae	Iuliano comiti Orientis	Iust. 8, 35, 12 (<i>Hal.</i>)
363	X k. Apr.	Mamertino p̄p̄o	11, 30, 31
363	VIIII k. Mai.	dat. [pp.] Salonae	Mamertino p̄p̄o	12, 7, 2

[IMP. IOVIANVS. A. ¹⁾].

¹⁾ Constitutiones quae sequuntur relatae ad a. 363 Iuliano attributae sunt a compilatoribus, propterea omnino quod is regnabat anno ineunte.

363	XI k. Nov. [?]	Antiochiae	Rufino comiti Orientis	10, 19, 2
363	prid. id. Nov.	Mampsystae	Aginatio consulari Byzacenae	11, 20, 1
363	XI k. Dec.	Antiochiae	Mamertino [p̄p̄o]	1, 22, 3
363	VII k. Dec.	Antiochiae	Mamertino p̄p̄o	3, 5, 16
363	V k. Dec.	data epistula prae- fecto praetorio Viminacio	Mamertino p̄p̄o	3, 1, 8
	V id. Dec.	Antiochiae	Fl. Aproniano [p̄p̄o Romae]	14, 4, 3
	XII k. Ian.	Antiochiae	12, 1, 56

IVLIANI SINE CONSVLE.

.	Atarbino	Iust. 11, 70, 1
.	Secundo p̄p̄o	Iust. 11, 70, 2

IMP. IOVIANVS A.¹⁾ 364.

¹⁾ Iovianus cum obierit a. 364 die XI k. Mart., duarum constitutionum, quibus eius nomen Theodosianus praescribit, quas bis ponimus et sub nomine Ioviani et sub Valentiniano et Valente secundum ordinem dierum, certe posterior (prioris dies videtur corruptus esse) simili ratione ad eum trahitur, qua anni 363 extremas vidimus dari Iuliano. Pleraque tamen anni eius adscribuntur Valentiniano et Valenti.

364 IOVIANO A. ET VARRONIANO CONSS.

364	XI k. Mart.	dat. [pp] Antiochiae	Secundo pp̄o	9, 25, 2
364	V k. Oct.	Aedesae	Secundo pp̄o	7, 4, 9

IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS 364—367.

‡ signum indicat cum Valentiniano et Valente nuncupari Gratianum. Is creatus Augustus a. 367 a. d. VIII k. Sept. antea nominari non debuit; at cum constitutiones subscriptionem habentes *Valentiniano et Valente cons.* et a nobis sub a. 365 compositae magna ex parte pertineant ad consulatus iteratos, secundum a. 368, tertium a. 370, quartum a. 373, passim in laterculo iam ante illum diem reperies constitutiones habentes modo recte modo perperam nomina trium Augustorum, ibi praesertim ubi Gratianus utpote consul a. 366 subscriptione nominatus librariorum de se admonuit. E contrario in subscriptionibus a. 367 *Lupicino et Iovino cons.* tres tantum constitutiones inscriptionibus Gratianum inserunt.

364 DIVO IOVIANO ET VARRONIANO CONSS.

Iovianus obiit d. Febr. 16 Dadastanae in Bithynia; eligitur imperator Nicaeae Valentinianus Febr. 26; Nicomediam ingressus est Mart. 1; Constantinopoli die Mart. 28 fratrem Valentem sibi adiecit imperii consortem (Ammianus 26, 4, 3); inde procedunt Naissum (l. c. 26, 5, 1), hinc Sirmium (l. c. 26, 5, 4); denique Valentinianus Mediolanum venit, Constantinopolim Valens (26, 5, 4) ibidemque hiemantes consulatum a. 365 inierunt (l. c. 26, 5, 6). — Subscriptiones ut numero multae sunt, ita difficile explicantur. Inscriptiones duae Febr. 19 et Sept. 27 Iovianum nuncupant, reliquae incipientes a Ian. 11 Valentinianum et Valentem; utrumque genus quamquam veris temporibus contrarium inde explicandum erit, quod compilatores annis singulis inscriptiones singulas praeposuerunt easque saepe perversas. Sed praeterea loci adscripti magna ex parte, ut annus in plerisque verus sit (id quod propterea crediderim, quod fere non nominantur nisi quos probabile sit ab altero utro imperatore eo anno aditos esse), in mensibus a traditis et probabilibus longe recedunt, ita ut iis retentis ordo efficiatur vere nullus. Electis locis, quos hoc anno neuter imperator adiit, Roma Arelate Treviris, electis item iis, quos constat pertinere ad Valentem, Nicomedia Ancyra Antiochia, non improbabile est iter Valentiniani tale fere fuisse: Constantinopolis — Hadrianopolis — Philippopolis — Bona mansio (inter Philippopolim et Serdicam, itin. Hierosolym. p. 567) — Serdica — Naissus — Sirmium — Emona — Aquileia — Altinum — Verona — Mediolanum; mensibus iis, qui cum hoc itinere pugnare, tam infra quam ad ipsas leges signum dubitandi adscriptum est.

364	III id. Ian. [?]	Mamertino pp̄o [Italiae]	13, 8, 6
364	prid non. Febr. [?]	Mediolano	Caesario com. r. pr. [Occ. ?]	10, 1, 8
364	prid. non. Febr. [?]	Mediolano	ordini civitatis Karthagini	I 11, 30, 32 II — 11, 36, 15
364 (Ioviani)	XI k. Mart.	dat. [pp.] Antiochiae	Secundo pp̄o [Orientis]	9, 25, 2
364	[V]III id. Mart. [?]	Hadrianopoli	Ampelio proconsuli Africae	13, 5, 10
364	prid. id. Mart. [?]	Mediolano	Menandro	8, 5, 17

864	VI k. Apr.	Iovio ꝑꝛ [Constantino- polis]	14, 17, 1	
864 [865?]	VI id. Apr.	Volusiano ꝑꝛ [Romae]	11, 14, 1	
864	III id. Apr.	Constantinopoli	Iovino ꝑꝛ [Constantino- polis]	8, 15, 3	
864	XV k. Mai.	Constantinopoli	Secundo ꝑꝑꝛ [Orientis]	13, 1, 5	
864	X k. Mai. [?]	Antiochiae	Symmacho ꝑꝛ [Romae]	7, 4, 10	
864	X k. Mai. [?]	Sirmio	Mamertino ꝑꝑꝛ [Italiae]	10, 7, 2	
864	VI k. Mai.	Mamertino ꝑꝑꝛ [Italiae]	11, 20, 2	
864 ¹⁾	V k. Mai.	Probo ꝑꝑꝛ [Illyrici]	1, 29, 1	
¹⁾ Quae adnotavi, emendantur ad 11, 1, 15.					
864	III k. Mai.	Hadrianopoli	7, 1, 5 —	
864	prid. non. Mai. [?]	Nic(omediae) vel Nic(aeae)	Clearcho vicario Asiae	1, 28, 2	
864	non. Mai.	Mamertino ꝑꝑꝛ [Italiae]	12, 1, 57	
864	III id. Mai.	Hadrianopoli (om. II)	Mamertino ꝑꝑꝛ [Italiae]	{ I — 8, 4, 8 — II 8, 5, 18 III 12, 1, 58	
864	{ III id. Mai. VIII k. Oct.	dat. Hadrianopoli acc. Karthagine	{ Dracontio vicario Africae		{ I 8, 5, 19 II 15, 1, 11
864	VIII k. Iun. (iul. I)	Philippopoli (Philip- pis II)	Symmacho ꝑꝛ [Romae]		
864	VII k. Iun.	(mutila)	5, 15, 14	
864	V k. Iun. (vel Iul.) [?]	Ancyrae	Aproniano ꝑꝛ [Romae]	Iust. 1, 40, 5	
864	III k. Iun. [?]	Serdicae	Mamertino ꝑꝑꝛ [Italiae]	12, 12, 3	
864	{ k. Iun.	dat. Bonamansione pp. in foro Traiani	{ Symmacho ꝑꝛ [Romae]	14, 2, 1	
864	VI(u II, iiii IIII, iiii V, om. III) id. (non. IIII) Iun. (Ian. VI VII, Iul. VIIII)	Naisso (Mediolano I)	Symmacho ꝑꝛ [Romae]	{ I 1, 6, 2 II 9, 40, 5 III 11, 1, 8 IIII 14, 3, 8 V 14, 3, 4 VI 14, 3, 5 VII 14, 3, 6 VIII 14, 6, 2 VIIII 14, 15, 1 X 14, 22, 1 XI 15, 1, 12	
864	III id. Iun.	Naisso	Artemio [corr. Lucaniae et Brittiorum]		9, 40, 6
864	XIII k. Iul. [?]	Mediolano	Tautomedi duci Daciae ripensis		15, 1, 18
864	VI k. Iul. [?]	Constantinopoli [?]	Severo vicario urbis		1, 6, 8
[864]	III non. Iul.	Sirmio	Ampeliae		Consult. 9, 6 ex Herm.]
864	IIII k. Aug.	Sirmio	Mamertino ꝑꝑꝛ [Italiae]		5, 15, 15
864	XIIII (om. II) k. Sept. [?]	Mediolano (om. I)	Severo com. domest.		{ I 6, 24, 2 II 6, 24, 3
864	VIII k. Sept.	Arelate [?]	Artemio praesidi [Luca- niae et Brittiorum]		Iust. 10, 26, 2 [Cont. Cui.]
864	V k. Sept.	Emonae	Mamertino ꝑꝑꝛ [Italiae]	12, 13, 2	

364	VII id. Sept.	Aquileiae	Mamertino p̄p̄s [Italiae]	12, 12, 4
364	VI id. Sept.	Florentio com.s.l.[Occ.]	13, 1, 6
364	V id. Sept.	Secundo p̄p̄s [Orientis]	9, 16, 7
364	prid.(iiii IIII VI, om.III)id.Sept.	Aquileiae	provincialibus (om.IIII. V. VI) Byzacenis	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="font-size: 3em; margin-right: 5px;">}</div> <div> <i>I</i> 5, 15, 16 — <i>II</i> — 10, 10, 9 <i>III</i> 11, 19, 3 <i>III</i> 12, 1, 59 — <i>V</i> 12, 1, 60 <i>VI</i> 16, 2, 17 </div> </div>
364	prid. id. Sept.	Floriano com.r.pr.[Occ.]	8, 5, 20
364	{ prid. id. Sept. XVIII k. Dec.	dat. Aquileiae acc. Tacapis	{ Dracontio vicario Africae	11, 80, 83
364	{ XIII (III IIII, om. I) k. Oct. XV k. Nov. (sic III, om. rel.)	dat. Aquileiae acc. Salerno (sic III, om. rel.)	{ Artemio correctori (om. I. II IIII) [Lucaniae et Brittiorum]	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="font-size: 3em; margin-right: 5px;">}</div> <div> <i>I</i> 1, 16, 9 <i>II</i> 6, 85, 6 — <i>III</i> — 8, 8, 1 <i>III</i> 8, 5, 21 </div> </div>
364 (Ioviani)	V k. Oct.	Aedesae	Secundo p̄p̄s [Orientis]	7, 4, 9
364	prid. k. Oct.	Altino	Mamertino p̄p̄s [Italiae]	9, 80, 1
364	III non. Oct.	Altino	Buleforo cons. Campaniae	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="font-size: 3em; margin-right: 5px;">}</div> <div> <i>I</i> — 9, 80, 2 <i>II</i> 15, 15, 1 </div> </div>
364	VIII id. Oct.	Altino	Artemio [correctori Lucaniae et Brittiorum]	9, 40, 7
364 [367]	VIII id. Oct.	Altino	Viventio p̄u [Romae]	14, 8, 7
364	{ VIII id. Oct. XVI k. Nov. (om. II)	dat. Altino acc. (om. II)	{ Symmacho p̄u [Romae]	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="font-size: 3em; margin-right: 5px;">}</div> <div> <i>I</i> 11, 86, 16 <i>II</i> 14, 21, 1 </div> </div>
364	id. Oct.	Veronae	Mamertino p̄p̄s [Italiae]	11, 81, 1
364	VI k. Nov.	dat. et [del.] pp. Romae	Mamertino p̄p̄s [Italiae]	5, 15, 17
364	V k. Nov.	Terentio correctori Tusciae	12, 1, 61
364	prid. k. Nov. [?]	Philippopoli	Mamertino p̄p̄s [Italiae]	6, 87, 1
364	V id. Nov.	Mediolano	Symmacho p̄u [Romae]	11, 80, 84
364	XV k. Dec.	dat. [pp.] Romae	universis provincialibus	7, 20, 8
364	VII k. Dec.	Mediolano	Symmacho p̄u [Romae]	9, 42, 6
364	k. Dec.	Mediolano	Terentio correctori Tusciae	2, 1, 4
364	VI id. Dec.	pp.	Sallustio p̄p̄s [?]	2, 12, 2
364	V id. Dec. [?]	Naisso	Mamertino p̄p̄s [Italiae]	14, 17, 2
364	III id. Dec.	Mediolano	Symmacho p̄u [Romae]	12, 1, 62
364	id. Dec.	Treviris [?]	Mamertino p̄p̄s [Italiae]	7, 4, 11
364	XVII k. Ian.	Constantinopoli	Eugrammimo	8, 11, 1
364	X k. Ian.	Mediolano	Mamertino p̄p̄s [Italiae]	5, 13, 3
364	VI k. Ian. [?]	Bonamansione	Victori mag. mil.	7, 4, 12
364	V k. Ian.	Victori duci Aegypti	12, 12, 5

365 VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS.¹⁾

¹⁾ AA. om. 1, 6, 4. 14, 5, 1. 14, 17, 6. 15, 1, 14. AA. cons. *nominibus omissis* Avellana 7. ipsis AA. cons. 2, 10, 5. 6, 4, 17. Consult. 9, 2—5. 7.

Valentinianus videtur mansisse Mediolani usque ad autumnum misso contra Alamannorum incursionem magistro militiae Dagalaifo (Ammianus 26, 5, 9); sed mense Novembri ineunte in

Gallias fuit Parisios iter faciens (l. c. 26, 5, 8), ubi Dagalaifus victor ad imperatorem rediens consul designatus est (l. c. 27, 2, 10) et Valentinianum apparet hibernavisse. — Valens hieme exacta Constantinopoli per Bithyniam iter suscepit in Syriam (l. c. 26, 6, 11), quo morante in Cappadocia (l. c. 26, 7, 2) Procopius Augustus appellatus Constantinopolim ingressus est die Sept. 28 (Consul. Constantinop. ad h. a.). — Subscriptiones hae Augustorum consulum:

- a. 365: Valentiniano et Valente AA.
- a. 368: Valentiniano II et Valente II AA.
- a. 370: Valentiniano III et Valente III AA.
- a. 378: Valentiniano IIII et Valente IIII AA.

cum tradantur fere numeris omissis neque, ubi per exceptionem adsunt, iis recte fidamus, denique neque in hisce annis distinguendis ex legum ordine magnum subsidium accedat (compilatores enim sine dubio ipsi iam subscriptiones ita acceperunt mutilas), in annis digerendis difficultates insolitae existunt et saepe insuperabiles. Equidem subscriptiones omnes sine numeris traditas infra uno ordine exhibui, ad marginem notans, ubi fieri potuit, tempora vera vel certe probabiliora. — Ad annum autem 365 rettuli constitutiones potissimum has:

1. datas Mediolani omnes, quoniam reliquis annis tribus (quamquam dubitari potest de hieme a. 373/4) Valentinianus non videtur constituisse Mediolani. Eas quoque ad hunc annum rettulimus, quae extremos anni menses (Oct. 23 — Nov. 17 — Dec. 16 — Dec. 20) subscriptos habent.
2. datas ad Mamertinum praefectum praetorio Italiae Illyrici Africae (Ammianus 26, 5, 5), quoniam antea frequentissimae plane deficiunt per a. 366. 367, quamquam si Ammianum 27, 7, 1 sequimur, successorem demum accepit a. 368 accusatus peculatus.
3. Volcacius Rufinus cum teste Ammiano (27, 7, 2. 11, 1) Mamertino successerit, sequitur hunc iniisse a. 365, idque confirmat rescriptum Dec. 12 omnino huius anni utpote datum Parisiis. Sane menses hic quoque perturbati sunt, cum habeamus rescripta data ad Mamertinum a Ian. 1 ad Apr. 26, item Iul. 18 — Aug. 4 — Oct. 31, deinde data ad Rufinum Ian. 25 — Iun. 21 — Aug. 6 — Sept. 23.
4. datas ad Symmachum praefectum urbi; nullam enim ei inscriptam habemus post huius anni Dec. 20.
5. epistulas datas ad Volusianum a. 365 vicarium (non praefectum) urbi, de quo dictum est ad 1, 6, 5.
6. datas ad Sallustium Secundum praef. praetorio Orientis omnes; nullas enim habemus ad eum datas post 366 Apr. 4.

Haec constitutiones si recte attributae sunt anno ei de quo agimus, Valentinianum declarant Mediolani mansisse ad diem Sept. 8; nam Mart. 15 quae data dicitur Senae Gallicae, item Sept. 23 Luceriae, ibi videntur propositae esse. Contra Sept. 27 et Oct. 1 datas Aquileiae recte referentur ad iter ab imperatore susceptum, cum praesertim secundum Ammianum (26, 5, 11), antequam in Gallias pergeret, cogitavit de repetendo itinere Illyrico. Denique tres datas Parisiis (Oct. 18 — Dec. 10 — Dec. 12) spectant ad expeditionem eam ipsam, quam significat Ammianus. — Sirmienses quattuor (Apr. 8 — Aug. 3 — Aug. 4 — Dec. 28) quo referamus, parum constat; nam quantum scimus nullo ex his quattuor annis Valentinianus Sirmium adiit. Fortasse pro *data* scribendum est *proposita* collata Ravariensi 12, 6, 15; praefectum praetorio primum Probum per hos annos apud Sirmium egisse ait Ammianus (29, 6, 9). — Valens secundum subscriptiones constitit Febr. 16 (8, 1, 9) et Mart. 19 Constantinopoli, Iul. 4 Caesareae, Iul. 30 Constantinopoli.

Sub a. 365 quos adscripsi annos ita intellege: ubi numerus is reperitur neque altero adscripto neque nota dubitandi, ibi constitutionem mihi videri probabiliter referri posse ad consulatum primum; ubi ad a. 365 intra parentheses adscriptus est numerus 368 vel 370 vel 378, ibi his annis constitutionem videri attribuendam esse; ubi de vero anno mihi non constabat, ibi annum 365 posui sequente nota dubitandi.

365	k. Ian.	Mediolano	Mamertino p̄p̄s [Italiae]	15, 1, 14
365 [370. 373]	k. Ian.	pp. Beryto	Modesto p̄p̄s	12, 1, 63
365	III id. Ian.	Mediolano	provincialibus	8, 11, 2
365	III id. Ian. (iun. II)	Mediolano	Symmacho p̄u [Romae]	I 13, 5, 11 — II — 13, 6, 2
[365 [368]	prid. id. Ian.	Treviris	Praetextato p̄u [Romae]	Avellana 7]
365	XVIII k. Febr.	Mediolano (om. I)	Symmacho p̄u [Romae]	I 9, 40, 8 II 14, 8, 8
365	XVII k. Febr.	Mediolano	(mutilata)	5, 11, 7
365 [368. 370]	XIII k. Febr.	Olybrio p̄u [Romae]	6, 4, 17
365	XI k. Febr.	Mediolano	Valentino consulari Piceni	9, 2, 2
365	VIII k. Febr.	Mediolano	Dracontio vic. Africae	1, 15, 5
365	VIII k. Febr. [?]	emissa Rom(ae)	Rufino p̄p̄s [Italiae]	8, 6, 1
365	VI k. Febr.	Clearcho vic. Asiae	5, 19, 1
365 [368]	V k. Febr.	dat. [pp.] Romae	Germaniano com. s. l. [Occ.]	7, 7, 1
365	III k. Febr.	Mediolano (om. II)	Mamertino p̄p̄s [Italiae]	I 8, 7, 8 II 12, 1, 70
365 [368. 370]	prid. k. Febr.	Marcianopoli	Fortunatiano [com. rer. priv. Or.]	7, 13, 2
365	prid. non. Febr.	Mediolano	provincialibus Afris	10, 10, 10
[365	VIII id. Febr. k. Apr.	dat. allegata in basilica Thermarum Com- modianarum	Pompeio Favonio	Consult. 9, 2 ex Herm.]
365	XIII k. Mart.	Constantinopoli	Clearcho [vic. Asiae]	8, 1, 9
365	XIII k. Mart.	Mediolano	Symmacho p̄u [Romae]	11, 31, 2
365	XIII k. Mart.	Mediolano	Dracontio [vic. Africae]	15, 1, 15
365 [?]	XIII k. Mart.	Constantinopoli	edictum	9, 34, 7
365 [370] ¹⁾	XIII k. Mart.	Treviris	Claudio procons. Africae	16, 2, 18
¹⁾ Errore calami in adnotatione dies Febr. 17 et Apr. 26 et Dec. 1 referuntur ad a. 368 pro a. 370.				
365	XII k. Mart. III k. Apr.	prolata Romae acc. Venabri	Volusiano p̄u [Romae]	8, 5, 22
365	X k. Mart.	Mediolano	Florentio com. s. l. [Occ.]	11, 12, 3
365 [368. 370. 373]	III k. Mart.	Treviris	Floriano com. [r. pr. Occ.]	5, 15, 18
365 [?]	III k. Mart.	(mutilata)	1, 31, 1
365 [?]	prid. non. Mart.	Treviris [?]	Mamertino p̄p̄s [Italiae]	11, 1, 9
365 [370] ¹⁾	VII id. Mart.	Marcianopoli	Felici com. s. l.	± 10, 17, 2
¹⁾ Locus et consules ducunt ad a. 370, reliqua conveniunt cum constitutione 9, 42, 5 Iuliani a. 362, quo tempore Felicem comitem sacrarum largitionum fuisse traditum est (Ammianus 23, 1, 5).				
365	VI id. Mart.	Mediolano	Mamertino p̄p̄s [Italiae]	8, 5, 23
365	VI (viii II) id. Mart.	Mediolano (om. I)	Symmacho p̄u [Romae]	I 1, 6, 4 II 10, 1, 9
365 [368. 370. 373]	III id. Mart.	Treviris	Probo p̄p̄s [Italiae]	10, 24, 1
365	id. Mart.	dat. [pp.] Senigalliae	Mamertino p̄p̄s [Italiae]	15, 1, 16
365	XIII k. Apr.	Constantinopoli	Secundo p̄p̄s [Orientis]	11, 16, 11

865 [870. 878]	XIIII k. Apr.	Treviris	Probo p̄p̄o [Italiae]	‡ 10, 19, 7
865 [868. 870]	XIIII k. Apr.	Treviris	Olybrio p̄u [Romae]	11, 81, 8
865 [870]	XIIII k. Apr.	Treviris	Maxim[in]o praef. ann.	‡ 14, 17, 6
865 [868. 870. 878]	XII k. Apr.	Treviris	Probo p̄p̄o [Italiae]	10, 12, 1
[865]	XII k. Apr.	Mamertino p̄p̄o [Italiae]	Consult. 9, 8 ex Herm.]
865	VIIII k. Apr.	Mediolano	Buleforo cons. Campaniae	8, 5, 24
865 [868. 870. 878]	VIIII k. Apr.	Treviris	Probo p̄p̄o [Italiae]	8, 4, 9
865	VIIII k. Apr.	Mediolano	Symmacho corr. Luc. et Britt.	8, 5, 25
865	VII k. Apr.	Mediolano	edicta duo per Italiam et Alpes	7, 18, 1
865	III k. Apr.	Mediolano	Dracontio vic. Africae	8, 4, 10
865 [868. 870]	III k. (non. II) Apr.	Treviris	Olybrio p̄u [Romae]	{ I 14, 8, 9 II 14, 5, 1
865 [868]	prid. non. Apr.	pp.	Maxim[in]o praef. ann.	14, 17, 8
865	prid. non. Apr.	pp.	Mamertino p̄p̄o [Italiae]	14, 17, 4
865 [868. 870]	prid. non. Apr.	Treviris	Olybrio p̄u [Romae]	1, 81, 2
865 [870. 878]	prid. non. Apr.	Alteio	Crescenti vicario Africae	10, 4, 8
865 [870. 878]	VI id. Apr.	dat. [pp.] Sirmio	Probo p̄p̄o [Italiae]	‡ 7, 4, 16
865 [868. 870]	III id. Apr.	Olybrio p̄u [Romae]	9, 40, 9
865 [868. 870. 878]	id. Apr.	pp. Beryto	Petronio patricio	7, 22, 7
865	XIIII k. Mai. (vel Iul.)	Mediolano	Mamertino p̄p̄o [Italiae]	7, 6, 1 = 12, 6, 4
865 [868. 870. 878]	XI k. Mai.	Treviris	Floriano cons. Venetiae	8, 8, 1 = 11, 7, 10
865 [868. 870. 878]	VIIII k. Mai.	Treviris	Mauris Sitifensibus	{ I 7, 1, 6 — II 12, 1, 64
865 [868. 870]	VI k. Mai.	Treviris	Viventio p̄p̄o Galliarum	7, 18, 5
865	VI k. Mai.	Mamertino p̄p̄o [Italiae]	8, 5, 26
[865]	IIII k. Mai.	adlegata Flavia Fanestri in secretario	Valentiniano consulari Piceni	Consult. 9, 4 ex Herm.]
865 [868. 870. 878]	prid. non. Mai.	Treviris	Remigio mag. off.	7, 8, 2
865	XVI (XV II) k. Iun. (Iul. II)	Mediolano	Dracontio vic. Africae	{ I 11, 1, 10 II 11, 1, 11
865	VIIII k. Iun.	Mediolano	Iovio mag. eq.	8, 1, 10
865	VIIII k. Iun.	Mediolano	Floriano com. r. pr. [Occ.]	11, 7, 11
865 [870. 878]	V k. Iun.	Theodosio mag. eq.	8, 14, 1
865	V k. Iun.	Mediolano	Fortunato cons. Pannoniae secundae	8, 5, 27
865	V k. Iun.	Mediolano	Terentio correctori Tusciae	12, 1, 65
865	prid. k. Iun.	Mediolano	Iovio mag. eq. et ped.	7, 1, 7
865 [870]	IIII id. Iun.	Cyzico	Modesto p̄p̄o [Orientis]	11, 86, 17
865 [868. 870. 878]	XV k. Iul.	Treviris	Probo p̄p̄o [Italiae]	10, 12, 2
865 [868. 870. 878]	XIII k. Iul.	dat. [pp.] Apolloniae	Zosimo praes. novae Epiri	6, 81, 1

365	XI k. Iul. [?]	Mediolano (Raven- nae II)	Rufino ppo [Italiae]	{ I 9, 30, 3 II 12, 1, 66
365 [368. 370. 373]	VIII k. Iul.	dat. [pp.] Savariae	Probo ppo [Italiae]	12, 13, 3
365	V k. Iul.	Tyr (om. II)	Senecae	{ I 1, 29, 2 — II — 8, 15, 4
365	{ III k. Iul.	dat. Mediolano acc. Constantino- poli [?] (om. II)	{ Volusiano pu [Romae]	{ I 6, 4, 18 II 12, 1, 67
365	III k. Iul. [?]	Mediolano	Germano consulari	10, 20, 3
365	III non. Iul.	Caesareae	Secundo ppo [Orientis]	12, 6, 5
365 [370]	{ non. Iul. non. Nov.	data lecta in Pantheo	{ Olybrio pu [Romae]	14, 3, 10
365 [368. 370. 373]	III id. Iul.	Treviris	Probo ppo [Italiae]	± 3, 5, 9
365	XV k. Aug. [?]	Mamertino ppo [Italiae]	12, 6, 6
[365	XIII k. Aug.	Mediolano ¹⁾	Felici consulari [vica- rio] Macedoniae	Consult. 9, 7 ex Herm.]
¹⁾ Haec constitutio data est ab imperatore Occidentis, cum postea certe Macedonia per- tineret ad Orientem.				
365	XI k. Aug.	Mediolano	Severo vicario urbis	10, 4, 2
365 [368. 370. 373]	VIII k. Aug.	Volusiano pu [Romae]	Iust. 7, 39, 2 [PL]
365 [368]	V k. Aug.	Germaniano com. s. l. [Occ.]	5, 15, 19
365	III k. Aug.	Constantinopoli	Secundo ppo [Orientis]	12, 6, 8
[365	III k. Aug.	Mediolano	Aeliae Bavoniae	Consult. 9, 5 ex Herm.]
365	prid. k. Aug.	Mediolano	Faventio vicario Italiae	11, 1, 12
365 [368. 370. 373]	{ prid. k. Aug.	Vangionibus	Musoflo vicario Africae	13, 6, 3
365 [370]	k. Aug.	Marcianopoli	Modesto ppo [Orientis]	11, 30, 36
365 [368. 370. 373]	III non. Aug.	dat. [pp.] Sirmio	Probo ppo [Italiae]	8, 15, 5
365	prid. non. Aug.	dat. [pp.] Sirmio	Mamertino [?] ppo [Italiae]	12, 6, 7
365 [370. 373]	prid. non. Aug.	Hieropoli	Clearcho pu Constantinop.	± 14, 13, 1
365	VIII id. Aug. [?]	Mediolano	Rufino ppo [Italiae]	5, 11, 8
365	VIII id. Aug. [?]	Mediolano	Volusiano u. c. vic.	14, 6, 3
[365	III id. Aug.	Mediolano	Volusiano pu [Romae]	Cons. 9, 1 ex Herm.]
365	prid. id. Aug.	pp.	Symmacho pu [Romae]	11, 2, 1
365 [368. 370]	XII k. Sept.	acc.	Olybrio pu [Romae]	2, 10, 5
365	prid. k. Sept.	acc. Constantinae	Dracontio vic. Africae	12, 6, 9
365 [368. 370]	k. Sept.	Auxonio ppo [Orientis]	10, 16, 1
365 [368. 370. 373]	III non. Sept.	Mediolano	Volusiano pu [Romae]	11, 32, 1
365 [364]	VI id. Sept.	praelata litteris v. c. vicarii Veronae	Valeriano vic. Hispaniarum	{ I 1, 16, 10 II — 9, 3, 4
365 [368. 370. 373]	XV k. Oct.	dat. [pp.] Romae	Volusiano ppo [pu]	Iust. 1, 19, 5 [Hal.]
365 [368]	XII k. Oct.	Novo mansione	Praetextato pu [Romae]	1, 6, 6
365	VIII k. Oct. [?]	dat. [pp.] Luceriae	Rufino ppo [Italiae]	7, 7, 2

365	VIII k. Oct. [?]	Mediolano	Germaniano com. s. l. [Occ.]	Iust. 11, 62, 8 [Owi.]
365	VIII k. Oct.	Heracleae	Equitio com. et mag. mil.	7, 1, 8
365	V k. Oct.	Aquileiae	Symmacho pū [Romae]	14, 8, 11
365 ¹⁾	prid. k. Oct.	Agrippinae	Probo ppo Illyrici	11, 11, 1
	¹⁾ Ita corrige.			
365	k. Oct.	Aquileiae	populo	7, 4, 13
365 [368. 370]	VI non. Oct.	Festo consulari Syriae	8, 4, 11
365 [364 ?]	prid. non. Oct.	Veronae	Severo p [vic.] u [Romae]	12, 1, 68
365 [368. 370. 373]	prid. non. Oct.	Auxonio vic. dioec. Asianae	12, 1, 69
365 [368. 370. 373]	prid. non. Oct.	Valentiniano cons. Piceni	15, 1, 17
365 [368. 370. 373]	III id. Oct.	Germaniano ppo Galliarum	Iust. 10, 32, 29 [Owi.]
365 [370]	XVI k. Nov.	Hierapoli	Modesto ppo [Orientis]	16, 2, 19
365	{ XV k. Nov. (365) dat. Parisiis XV k. Febr. (366) acc. Karthagine	{	{ Dracontio vic. Africae	{ 11, 1, 13
365	X k. Nov. [?]	Mediolano	Symmacho pū [Romae]	11, 2, 2
365	prid. k. Nov. [?]	dat. [pp.] Romae	Mamertino ppo [Italiae]	12, 6, 10
365 [368. 370. 373]	III non. Nov.	Probo ppo [Italiae]	1, 29, 3
365	XV k. Dec.	dat. [pp.] Hadrumeto	Dracontio vic. Africae	10, 1, 10
365	XV k. Dec. [?]	Mediolano	Symmacho pū [Romae]	16, 1, 1
365 [368]	XIII k. Dec.	Marcianopoli	Auxonio ppo [Orientis]	7, 6, 2
365 [368. 370]	X k. Dec.	Viventio ppo Galliarum	13, 10, 4
365 [368. 370. 373]	prid. k. Dec.	senatui	9, 13, 1
365	k. Dec.	Felici vicario Macedoniae	2, 1, 5
365	k. Dec.	acc. Calchedone	Secundo ppo [Orientis]	7, 4, 14
365 [370]	k. Dec.	Treviris	Claudio procons. Africae	14, 8, 12
365	III id. Dec.	Parisiis	Cresconio com. metallorum	10, 19, 8
365	prid. id. Dec.	Parisiis	Rufino ppo [Italiae]	8, 1, 11
365 [370. 373]	prid. id. Dec.	Constantinopoli	Modesto ppo [Orientis]	9, 16, 8
365 [368]	id. Dec.	Marcianopoli	Auxonio ppo [Orientis]	10, 20, 4
365	XVII k. Ian. [?]	Mediolano	Valentino cons. Piceni	9, 80, 4
365	XIII k. Ian. [?]	Mediolano	Symmacho pū [Romae]	— 11, 36, 18
365 [368. 370. 373]	V k. Ian.	directa Sirmio [Sirmium?]	Probo ppo [Italiae]	8, 5, 28
365 [368. 370]	III k. Ian.	Treviris	Viventio ppo [Galliarum]	11, 29, 8

366 GRATIANO N. P. ET DAGALAIFO¹⁾ CONSS.

¹⁾ Post consulatum Valentiniani et Valentis AA. XV k. Febr. 11, 1, 13. — III k. Febr. 4, 13, 6 (vide 8, 5, 22). — Gratianus in subscriptionibus modo recte dicitur *nobilissimus* *p(uer)* modo *n. p. C.* (9, 1, 8) modo *Augustus* vel *Augustus I* (5, 7, 1 — 9, 40, 10 — 11, 1, 14. 15. 16 — 14, 16, 2); omittuntur epitheta 8, 7, 9.

Valentinianus in Gallia residet hibernans, ut supra dictum est, Parisiis, deinde Remos se confert (Ammianus 26, 5, 14). Consentiant subscriptiones Remos enuntiantes per hunc annum a die Apr. 7 ad Nov. 25. Locus Sept. 17 *Mantebri* alibi non nominatur Remis fortasse vicinus;

similiter indicandum de *Verona* quod traditur Dec. 6. — Valens devicto Procopio die Mai. 27 (Consul. Const. ad h. a.: chron. min. 1 p. 241) Constantinopoli rursus potitus est; subscriptiones quae ad eum pertineant extant nullae.

366 [370]	III k. Febr.	pp. Beryto	Archelao comiti Orientis [sacrarum largitionum]	± 4, 13, 6
366 [?]	prid. non. Apr.	Treviris	Secundo p̄pō [Orientis]	± 4, 12, 6
366	VII id. Apr.	Remis	Germaniano p̄pō [Galliarum]	8, 7, 9
366 [372. 374]	k. Mai.	Constantinopoli	Modesto p̄pō [Orientis]	11, 1, 14
366	XIII k. Iun.	Remis	Probo p̄pō [Galliarum?]	11, 1, 15
366	XIII k. Iun.	Remis	Germaniano com. s. l. [Occ.]	5, 15, 20
366	VIII k. Iun.	Festo procons. Africae	Iust. 3, 16, 1 [PLF Hal.]
366	XVIII k. Iul.	Remis	Iuliano praef. ann.	± 14, 15, 2
366	XVII k. Iul.	Remis	Severiano duci	± 5, 7, 1
366	XV k. Oct.	Mantebri	Florentio com. s. l. [Occ.]	12, 6, 11
366 [367]	VIII id. Oct.	Remis	Praetextato p̄u [Romae]	± 9, 40, 10
366	III id. Nov.	Rufino p̄pō [Italiae]	12, 6, 12
366	{ XV k. Dec.	dat. Remis acc. Florentiae	{ Maximino correctori Tusciae	9, 1, 8
366	VII k. Dec.	Remis	Valeriano [Viventio] p̄u [Romae]	9, 1, 9
366	VIII id. Dec.	Veronae [?]	Dagalaifo mag. mil.	± 7, 20, 9
366	XIII k. Ian.	Germaniano [com. s. l.]	Iust. 1, 56, 2 [Hal.]

367 LVPICINO ET IOVINO CONSS.¹⁾

¹⁾ Post cons. Gratiani n̄ p̄ et Dagalaifi prid. non. Aug. (?) 12, 7, 3 — VIII k. Nov. (?) 11, 1, 16.

Valentinianus priora parte anni usque ad Iun. 8 residet Remis; inde processit Ambianos, unde legem emisit die Aug. 18 filiumque Gratianum Augustum creavit Aug. 24 (Consularia Constantinop. ad h. a.). Inde eum ivisse Treviros ibique hibernavisse et Ammianus ait (27, 8, 1. 10, 16) et confirmant subscriptiones incipientes a die Oct. 13. — Valens hoc anno bello contra Gothos suscepto (*pubescente vere* Ammianus 27, 5, 2; cf. Hermes 17, 525) consistebat Dorostori Sept. 25, plerumque Marcianopoli, unde extant rescripta data Mai. 10 et 30.

367	VI id. Ian.	Rom. [Remis]	Germaniano com. s. l.	{ I 10, 19, 4 II 12, 6, 13 —
367	III k. Febr.	Remis	Iovino mag. eq.	7, 1, 9
367	XVI k. Mart.	Remis	Iovino mag. mil.	7, 1, 10
367 ¹⁾	V id. Apr.	Viventio p̄u [Romae]	± 9, 40, 11
367	V k. Mai.	Magno vic. urbis Romae	{ I 7, 13, 3 II 7, 13, 4
367	III k. Mai.	Remis	Dracontio vicario Africae	— 13, 6, 4 —
367 ¹⁾	III non. Mai.	Rom. [Remis]	Viventio p̄u [Romae]	± 9, 38, 3
¹⁾ Videtur posse defendi Viventium hoc anno praefecturam urbis administravisse.				
367	VI id. Mai.	Marcianopoli	Tatiano praef. Aegypti	12, 18, 1
367	XIII k. Mai.	pp.	Germaniano com. s. l.	Iust. 11, 63, 2 [Owi.]
367	XIII k. Iun.	Remis	Rufino p̄pō [Italiae]	10, 15, 4

367	III k. Iun.	Marcianopoli	Alexandrino com. r. pr. [Or.]	11, 17, 1
367	III non. Iun.	Remis	Florentio ppo Galliarum	13, 10, 5
367	V id. Iun. [?]	Treviris	Festo procons. Africae	9, 19, 8
367	prid. non. Aug.	Nemasiae [?]	Dracontio [vicario Africae]	12, 7, 8
367	XV k. Sept.	Ambianis	Praetextato pū [Romae]	± 8, 14, 1
367	VII k. Oct.	Dorostori (vel -li)	Alexandrino com. r. pr. [Or.]	± 10, 1, 11 = 12, 6, 14
367	III k. Oct.	Aureliano praef. ann.	13, 6, 5
367	VIII id. Oct. [?]	Remis	Praetextato pū [Romae]	14, 4, 4
367	III id. Oct.	Treviris	Floriano com. r. pr. [Occ.]	Iust. 6, 4, 2 [PLHal.]
367	VIII k. Nov.	Nicomediae [?]	Dracontio [vicario Africae]	11, 1, 16
367	{ XIII k. Dec. III id. Dec.	dat. Treviris acc.	{ Praetextato pū [Romae]	6, 35, 7

IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. 368—375.

Signum ¶ indicat deficere in praescriptis nomen Gratiani.

368 VALENTINIANO ET VALENTE II AA.¹⁾ CONSS.²⁾

¹⁾ valentin. ii et valente ii aa. Iust. 11, 62, 4. u. et u. aa. ii 1, 6, 5. Iust. 1, 33, 1.

²⁾ post consulatum Lupicini et Iovini vv. cc. IIII non. Dec. 8, 5, 29. — Non recensentur sub hoc anno nisi constitutiones iterationem diserte enuntiantes.

Magnum opus limitum imperii ad Rhenum instaurandorum Valentinianus hoc anno adgressus est (Ammianus 28, 2, 1) residens fore Treviris testibus subscriptionibus numero paucis, quas huius anni esse certo constat, in his ea quam servavit Avellana 7: *data prid. id. Ian. Trev. AA. cons.*; haec enim utpote data ad Praetextatum non potest referri ad a. 370. Praeterea cum etiam a. 370 et 373 ibidem exegerit imperator, rescripta ab eo data Treviris Augustis consulibus, ut a. 365 abiudicanda sunt, ita plerumque pari iure ad tres reliquos annos referri possunt. — Valens hoc anno bellum continuans ad Danuvium contra Gothos hiberna a. 368/9 egit Marcianopoli (Ammianus 27, 5, 5); rescripta inde data consulibus Augustis tam huius anni esse possunt quam a. 370.

368	id. Mart.	Treviris	Floriano com. r. pr. [Occ.]	¶ Iust. 11, 62, 4 [Cwi.]
368 [365]	prid. non. Apr.	Mediolano	Volusiano pū [Romae]	¶ 1, 6, 5
368	VIII id. Iun.	lecta	Olybrio pū [Romae]	9, 38, 4
368	XV k. Sept.	pp. Romae	Olybrio pū [Romae]	11, 36, 19
368	VIII k. Oct.	Viventio ppo [Galliarum]	8, 5, 30
368	VIII id. Nov.	Treviris	Probo ppo [Italiae]	1, 29, 4
368 [367]	III non. Dec.	Treviris	Domno consulari Siciliae	¶ 8, 5, 29
368	VI k. Ian.	Honorato consulari Byzacii	¶ Iust. 1, 33, 1 [Hal.]

369 VALENTINIANO N. P. ET VICTORE V. C.¹⁾ CONSS.

¹⁾ u. c. adest 1, 16, 11. 5, 1, 2. 8, 11, 3. 9, 37, 2. 11, 36, 20. 14, 8, 2. indictione XII *consulatu omisso* 10, 23, 1.

Valentinianum hiemem a. 368/9 egisse Treviris et per se probabile est (cf. Ammianus 28, 6, 20) et confirmant subscriptiones complures. Profectus inde mense Maio vel Iunio ad

869	III id. Nov. (a. 869)	data Treviris	Vat. fr. 87 (<i>mutilata</i>)
	accepta consulari provin-	
 (a. 872)	[iterum missa?]	ciae Lugdunensis primae]	
869	III non. Dec.	Treviris	Olybrio ꝑꝀ [Romae]	13, 5, 18
869	III id. Dec. [?]	Marcianopoli	Alexandriano com. r. pr. [Or.]	10, 10, 11
869	X k. Ian.	Treviris	Probo ꝑꝑꝀ [Italiae]	7, 20, 10
869	III k. Ian.	Constantinopoli	Auxonio ꝑꝑꝀ [Orientis]	15, 1, 2
869/70 (ind. XII)	Auxonio ꝑꝑꝀ [Orientis]	10, 28, 1

370 VALENTINIANO ET VALENTE III AA. CONSS.

Valentinianum hoc anno reeedisse Treviris et secundum rerum gestarum ordinem probabile est et confirmant subscriptiones eam sedem solam nominantes. — Valens pace cum Gothis conclusa Constantinopolim reversus est (Ammianus 27, 5, 10). Inde iter suscepit Nicomediam Caesaream Antiochiam Edessam (Socrates hist. eccl. 4, 14. 17. 18; Sozomenus hist. eccl. 6, 18—18) Hierapolim (Zosimus 4, 18, 2); ad id referenda erunt rescripta data Cysici Iun. 10 (11, 86, 17) et Hierapoli Aug. 4 (14, 18, 1, quamquam haec potest esse a. 873) — Aug. 10 — Sept. 18 — Oct. 17 (16, 2, 19; cf. Tillemont ad Valentem adn. 8). Hiemem 870/1 subscriptiones ostendunt eum exegisse Constantinopolim.

870 [868]	III k. Febr.	Treviris	Prætextato ꝑꝀ [Romae]	18, 8, 8
870	X k. Mart.	Treviris	Olybrio ꝑꝀ [Romae]	Iust. 2, 6, 7 [<i>PL Hal.</i>]
870	VI id. Mart.	Olybrio ꝑꝀ [Romae]	18, 3, 9
870	III id. Mart.	Treviris	Olybrio ꝑꝀ [Romae]	14, 9, 1
870	III k. Apr.	Treviris	Viventio ꝑꝑꝀ [Galliarum]	18, 10, 6
870	VI k. Mai.	Treviris	Claudio procons. Africae	18, 1, 8
870 [873]	III k. Mai.	Principio ꝑꝀ [Romae]	18, 3, 10
870	III non. Mai.	Treviris	Amphilochio cons. Campaniae sive Sofronio cons. Piceni	12, 1, 71
870	III non. Mai.	Treviris	Olybrio cons. Tusciae	12, 1, 72
870	k. Iun.	Treviris	Artemio vicario Hispaniarum	18, 2, 2
870	III k. Aug.	lecta in ecclesiis Romae	Damaso episcopo urbis Romae	16, 2, 20
870	III id. Aug.	Hierapoli	senatui	1, 29, 5
870	XVIII k. Sept.	Treviris (<i>om. II</i>)	Catafronio vicario Italiae	I 8, 5, 81 — II — 11, 10, 2
870	XIII k. Oct.	Hieropoli	Modesto ꝑꝑꝀ [Orientis]	17, 18, 6
870 [868]	prid. id. Nov.	Marcianopoli	Auxonio ꝑꝑꝀ [Orientis]	11, 24, 2

371 GRATIANO A. II ET PROBO V. C.¹⁾ CONSS.

¹⁾ sic 15, 7, 1.

Valentinianus hoc anno quid egerit, auctores non tradiderunt. Subscriptiones per hunc annum modo Treviris imperatorem collocant, modo per menses aestivos Contionaci et Mogontiaci; illum locum alibi non nominatum vide ne sit ipse is quem cum eo commemoravimus a libraribus

passumdatum. — Valens, de quo item tacent auctores, secundum subscriptiones Constantinopoli profectus fuit Iul. 18 Ancyrae, unde venit Antiochiam ibique exegit hiemem a. 371/2 (Ammianus 29, 1, 4).

371	k. Jan.	Ampelio p̄u [Romae]	15, 10, 1
371	XVII k. Febr.	Constantinopoli	Modesto p̄p̄o [Orientis]	13, 10, 7
371	III id. Febr.	Constantinopoli	Modesto p̄p̄o [Orientis]	13, 5, 14
371 [367]	III id. Febr.	Treviris	Viventio p̄u [Romae]	15, 7, 1
371	k. Mart.	Constantinopoli	Modesto p̄p̄o [Orientis]	— 12, 1, 74
371	VII id. Apr.	Constantinopoli	Modesto p̄p̄o [Orientis]	l 11, 21, 1
371	prid. id. Apr.	Felici consulari	Iust. 6, 1, 7 [L Hal.]
371	XVI k. Iun.	Ampelio p̄u [Romae]	16, 2, 21
371	XIII (III I) k. Iun.	Treviris	senatui	{ I 9, 16, 9 II 9, 38, 5
371	III k. Iul.	Treviris	Viventio p̄p̄o [Galliarum]	12, 1, 75
371	III k. Iul.	Treviris	Filematio com. a. l. [Occ.]	10, 20, 5
371	III k. Iul.	Contionaci	Probo p̄p̄o [Italiae]	9, 3, 5
371	III id. Iul.	Contionaci	Crescenti vicario Africae	11, 1, 17
371	III id. Iul.	Ancyrae	Modesto p̄p̄o [Orientis]	12, 1, 76
371	III id. Iul.	Probo p̄p̄o [Italiae]	Iust. 6, 3, 13 [Hal.] = 11, 53, 1
371	XVII k. Aug.	senatui	3, 7, 1
371	III k. Aug.	Contionaci	Ampelio p̄u [Romae]	2, 4, 3
371	VII id. Aug.	Cornionaci (sic V)	Maxim[in]o	Iust. 6, 22, 7 [V Hal.]
371	XVII k. Sept.	Contionaci	Ampelio p̄u [Romae]	4, 6, 4
371	VIII id. Sept.	Mogontiaci	Iuliano procons. Africae	15, 7, 2
371	VIII id. Dec.	Ampelio p̄u [Romae]	9, 16, 10
371	III id. Dec.	Treviris	Ampelio [p̄u Romae]	8, 5, 32
371	X k. Jan.	{ Severo mag. mil.; emissa ad magistros mil. et co- mites et duces omnes }	8, 7, 11

372 MODESTO ET ARINTHAEO CONSS.

Hoc anno (nam quae Ammianus narrat libro XXVIII post pauca verba de expeditione a Sapore in a. 371 parata neque perfecta ad a. 372 videntur referenda esse) Valentinianus spe frustratus Macriani regis Alamannorum capiendi maestus rediit Treviros (Ammianus 29, 4, 6). Eodem ducunt subscriptiones usque ad mensem Aprilem. De parte anni posteriore parum liquet. — *Postovione* eum fuisse Mai. 16 cum vix probabile sit, fortasse hic quoque ut in aliis datis ad Probum p̄p̄o subscriptio trahenda est ad propositionem. — *Nasonacum* Mai. 30. Iul. 5. Aug. 22 ubi fuerit, ignoramus. — *Cilicia* Aug. 21 corruptum. — Treviris imperatorem hibernasse verisimile est, quamquam testimonia rara sunt. — Valentem bellum parantem contra Persas Gregorius Naziansenus (or. 43 p. 808 G; cf. Sozom. h. e. 6, 16; Clinton fast. Rom. 1 p. 479) ait Caesaream iterum (scilicet postquam eo advenit a. 370) venisse die Ian. 6; subscriptiones eum collocant Seleucia Apr. 4, Antiochia Apr. 13, ubi deinde videtur resedisse (Ammianus 29, 2, 21).

372	XV k. Mart.	pp. Romae	Probo p̄p̄o [Italiae]	7, 22, 8
372	VIII k. Mart.	Treviris	Ursicino praef. annonae	14, 3, 14
372	VII k. Mart.	Treviris	Probo vicario urbis	12, 1, 77 —
372	III k. Mart.	Treviris	Crescenti vicario Africae	l 1, 15, 6

872	VI non. Mart.	Treviris	Ampelio p[ro]u [Romae]	I 16, 5, 8
872	prid. non. Apr.	Seleucia	Modesto p[ro]u [Orientis]	11, 4, 1
872	VII id. Apr.	Treviris	provincialibus Afris	18, 6, 6 —
872	id. Apr.	Antiochia	senatui	I 6, 4, 19
872	VIII k. Mai.	Treviris	Severo mag. mil.	I 7, 1, 11
872	VII k. Mai.	Treviris	Probo p[ro]u [Italiae]	15, 5, 1
872	VIII id. (k. III) Mai.		Clearcho p[ro]u [Constantinopolis]	I I 6, 4, 20 II 14, 9, 2 III 14, 17, 7
872	XVII (XVI) J k. Iun.	dat. [pp.] Patavione (om. I)	Probo p[ro]u [Italiae]	I — 8, 4, 12 II 12, 1, 78
872	{ III k. Iun. VI k. Dec.	dat. Nasonaci acc.	{ Iuliano procons. Africae	8, 7, 12
872	non. Iun.	dat. . . . pp. Beryti	Modesto p[ro]u [Orientis]	18, 9, 1
872	VI k. Iul.	Treviris	Probo p[ro]u [Italiae]	10, 3, 2
872	V k. Iul.	Modesto [p[ro]u Orientis]	10, 20, 6
872	III k. Iul.	Romano com. Africae	8, 7, 18
872	prid. k. Iul.	pp. Beryto	Leontio cons. Foenices	18, 1, 9
872	{ III (III V) non. Iul. (Iun. V) III non. Sept. (om. III. V)	dat. Nason(n)aci acc. (om. III. V)	{ Ampelio p[ro]u [Romae]	{ I 6, 7, 1 II — 6, 9, 1 — III — 6, 11, 1 — III — 6, 14, 1 — V — 6, 22, 4 —
872	XII k. Sept.	Ciliciae [?]	Filematio com. s. l. [Occ.]	10, 20, 7
872	XI k. Sept.	Nasonaci	Bapponi p[ro]u [Romae]	6, 4, 21
872	k. Dec.	Treviris	Paulino praes. Epiri novae	16, 2, 22

373 VALENTINIANO ET VALENTE IIII AA.¹⁾ CONSS.

¹⁾ AA. IIII 7, 20, 11.

Valentinianus hoc anno ubi resederit, auctores non tradiderunt; unica subscriptio huius anni, quae locum habeat non evidenter falsum, Treviros nominat, id quod per se verisimile est. — Etiam de Valente tacent tam auctores quam subscriptiones certae.

878 [865. 868]	XVI k. Febr.	Iovino mag. mil.	7, 20, 11
878	X k. Mart.	Treviris	Iuliano procons. Africae	I 16, 6, 1
878	V id. Iun.	lecta (dat. I)	senatui	{ I 6, 4, 22 II 6, 4, 23
878 [870?]	XVIII k. Sept.	Altino	Olybrio p[ro]u [Romae]	11, 31, 5
878 (sic I. II, 865 III) [868]	{ V (om. I) id. Nov.	Marcianopoli (Con- stantinopoli II)	Floriano com.	{ I — 9, 1, 10 II — 9, 1, 11 — III 9, 24, 8 —
878 [866]	XIII k. Dec.	Mediolano	Zosimo praes. Epiri novae	I 12, 10, 1
878 [?]	prid. k. Dec.	Treviris	Symmacho procons. Africae	12, 1, 73
878 [870]	VI id. Dec.	Constantinopoli	Modesto p[ro]u [Orientis]	11, 31, 6

374 GRATIANO A.¹⁾ III ET EQVITIO V. C.²⁾ CONSS.

¹⁾ A. om. 18, 1, 10.

²⁾ sic 4, 17, 1 — 8, 5, 83 — 9, 1, 12 — 9, 14, 1 — 9, 29, 1 — 18, 1, 10.

Valentinianum hieme 373/4 Mediolani fuisse qui contendunt, nituntur unica subscriptione Febr. 5; nam quas ad a. 365 attulimus, cum fere directae sint ad Symmachum praefectum urbi, huc trahi nequeunt. Certe tacet de eiusmodi itinere Ammianus. Si fuit ibi, mox rediit in Gallias fuitque Mai. 21 Treviris, Iul. 10 Robore prope Basileam, cuius castelli ad hunc annum etiam Ammianus (30, 3, 1) meminit, Sept. 7 Mogontiaci (4, 18, 7). Hibernavit a. 374/5 Treviris secundum Ammianum (30, 3, 7. 5, 1) et consentiunt subscriptiones. — De rebus a Valente gestis hoc quoque anno auctores tacent; videtur mansisse Antiochiae, ubi a Februario ad Maium epistulis subscripsit.

374	VII k. Febr.	pp. Sirmio	Probo p̄p̄s [Italiae]	15, 1, 18
374	non. Febr.	dat. [pp.] Mediolano	Italico vicario Italiae	18, 1, 10
374	VII id. Febr.	pp. Romae	Probo p̄p̄s [Italiae]	9, 14, 1
374	XVI k. Mart.	pp.	Eupraxio p̄u [Romae]	<div style="display: inline-block; vertical-align: middle;"> <div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="font-size: 2em; margin-right: 5px;">{</div> <div> <i>I</i> 11, 29, 5 — <i>II</i> — 11, 30, 86 <i>III</i> — 11, 36, 21 — </div> </div> </div>
374	XIII k. Mart.	Antiochiae	Tatiano com. s. l. [Or.]	
374	III non. Mart.	Probo p̄p̄s [Italiae]	
				Iust. 8, 51, 2 [<i>L. Miraeus</i>]
374	V id. Mart.	Antiochiae	Tatiano com. s. l. [Or.]	10, 22, 1
374	X k. Apr.	pp. Romae	Simplicio vicario [urbis]	9, 29, 1
374	XII k. Iun.	Antiochiae	Tatiano com. s. l. [Or.]	9, 21, 8
374	XII k. Iun.	Treviris	Claudio p̄u [Romae]	11, 36, 22
374	XII k. Iul.	Treviris	Chiloni vic. Africae	18, 4, 4
374	VI id. Iul.	Robore	Constantio [procons. Africae]	8, 5, 83
374 [375]	prid. id. Aug.	Carnunti	Laodicio praes. Sardiniae	9, 1, 12
374	XVIII k. Dec.	Maximino p̄p̄s [Galliarum]	9, 24, 8
374	III non. Dec.	Treviris	Probo p̄p̄s [Italiae]	4, 17, 1

375 P. C. GRATIANI A. III ET EQVITHI V. C.¹⁾

¹⁾ sic semper.

Valentinianus ex hibernis Trivericis, ubi filium reliquit (Amm. 30, 10, 1), primo vere, scilicet post Apr. 9, in Illyricum se contulit (Ammianus 30, 5, 1. 2) consistens Carnunti per menses tres (l. c. 30, 5, 11); fuit ibi Aug. 12 (9, 1, 12). Obiit Brigetione Nov. 17 (Consul. Constant. ad h. a.: chron. min. 1 p. 242. Ammianus 30, 5, 15). — Valens secundum subscriptiones hunc quoque annum exegit Antiochiae.

375	V id. Apr.	Treviris	Chiloni [vicario Africae]	12, 6, 16
375	IIII non. Iun.	Antiochiae	Modesto p̄p̄s [Orientis]	7, 13, 7
375	III non. Aug.	Chiloni procons. [vicario Africae]	18, 6, 7
375 [374]	VII id. Sept.	Mogontiaci	Constantio procons. Africae	4, 13, 7
375	III non. Dec.	Antiochiae	Modesto p̄p̄s [Orientis]	12, 1, 79

VALENTINIANI I COLLEGARVMQVE SINE CONSVLE.¹⁾

¹⁾ Gratianus ubi deest, apposita est nota [.

[364/5]	Mamertino p̄p̄ [Italiae]	l 5, 11, 9
	Floriano com. r. pr. [Occ.]	l 5, 18, 4
[368/370]	prid.	Auxonio p̄p̄ [Orientis]	l 5, 15, 21
[372/5]	{ acc. Aquileiae lecta actis	{ Demetriano praef. ann. Africae	18, 9, 2
[371/2]	Ampelio p̄u [Romae]	l Iust. 1, 28, 2
	Theodoto mag. mil.	Iust. 4, 41, 1
	Probo p̄p̄ (v. p. CLXVIII)	l Iust. 4, 60, 1
	Tatiano com. s. l. [Or.]	Iust. 4, 68, 2
	Probo p̄p̄ Galliarum	l Iust. 7, 38, 1
	Modesto p̄p̄ [Orientis]	l Iust. 10, 32, 30
	Germa[nia]no p̄p̄ [Galliarum]	l Iust. 11, 11, 1
	Iuliano p̄p̄	Iust. 11, 11, 2
	Orico praes. Tripolitanas	l Iust. 11, 48, 5
	Germaniano p̄p̄ Galliarum	l Iust. 11, 48, 6
	Maxim[in]o p̄p̄ [Galliarum]	Iust. 11, 48, 7
	Probo p̄p̄	Iust. 11, 48, 8
	Equitio mag. eq. et ped.	l Iust. 11, 68, 3
	Floriano com. r. pr. [Occ.]	Iust. 11, 68, 4
	Claudio	Iust. 11, 75, 2
[364/5]	Symmacho p̄u [Romae]	l Iust. 12, 1, 9

IMPPP. VALENS GRATIANVS ET VALENTINIANVS

376 — 378.

Ubi praecedunt *imppp. Valentinianus Valens et Gratianus*, hi tres non mutantur ordine, ut fieri debuit, sed continuantur incuriose per formulam *idem AAA.* (7, 4, 17 — 8, 5, 34 — 8, 7, 14 — 9, 35, 2). — Iunior Valentinianus II. non nuncupatur nisi in subscriptione 6, 4, 24.

376 VALENTE V ET VALENTINIANO¹⁾ AA. CONSS.

¹⁾ Iuniore *add.* 6, 4, 24. I *add.* 16, 2, 23.

Gratianus Trevis (Ammianus 80, 10, 1), Valens Antiochiae (l. c. 81, 7, 1. Zosimus 4, 13, 2).

376	{ III id. Febr. (id. lecta in senatu Aug. II, <i>om.</i> III)	senatui	{ I — 9, 1, 18 — II 10, 19, 8 — III — 15, 1, 19
376	VI id. Mart.	Trevis	Hesperio procons. Africae 15, 7, 3
376	id. Mart.	pp. (dat. II)	Maxim[in]o p̄p̄ [Galliarum] { I 9, 6, 1 II 9, 6, 2
376	XVI k. Mai.	pp. Romae	Maximino p̄p̄ [Galliarum] 9, 19, 4
376	X k. Mai.	Trevis	Hesperio p̄p̄ [procons. Africae] ¹⁾ 16, 5, 4

¹⁾ In magistratu potius erratum est quam in anno.

365	XI k. Iul. [?]	Mediolano (Ravennae II)	Rufino p̄pō [Italiae]	{ I 9, 30, 3 II 12, 1, 66
365 [368. 370. 373]	VIII k. Iul.	dat. [pp.] Savariae	Probo p̄pō [Italiae]	12, 13, 3
365	V k. Iul.	Tyr (om. II)	Senecae	{ I 1, 29, 2 — II — 8, 15, 4
365	{ III k. Iul.	dat. Mediolano acc. Constantino- poli [?] (om. II)	{ Volusiano p̄u [Romae]	{ I 6, 4, 18 II 12, 1, 67
365	III k. Iul. [?]	Mediolano	Germano consulari	10, 20, 3
365	III non. Iul.	Caesareae	Secundo p̄pō [Orientis]	12, 6, 5
365 [370]	{ non. Iul. non. Nov.	data lecta in Pantheo	{ Olybrio p̄u [Romae]	14, 3, 10
365 [368. 370. 373]	III id. Iul.	Treviris	Probo p̄pō [Italiae]	± 3, 5, 9
365	XV k. Aug. [?]	Mamertino p̄pō [Italiae]	12, 6, 6
[365]	XIII k. Aug.	Mediolano ¹⁾	Felici consulari [vicario] Macedoniae	Consult. 9, 7 ex Herm.]

¹⁾ Haec constitutio data est ab imperatore Occidentis, cum postea certe Macedonia per-
tineret ad Orientem.

365	XI k. Aug.	Mediolano	Severo vicario urbis	10, 4, 2
365 [368. 370. 373]	VIII k. Aug.	Volusiano p̄u [Romae]	Iust. 7, 39, 2 [PL]
365 [368]	V k. Aug.	Germaniano com. s. l. [Occ.]	5, 15, 19
365	III k. Aug.	Constantinopoli	Secundo p̄pō [Orientis]	12, 6, 8
[365]	III k. Aug.	Mediolano	Aeliae Bavoniae	Consult. 9, 5 ex Herm.]
365	prid. k. Aug.	Mediolano	Faventio vicario Italiae	11, 1, 12
365 [368. 370. 373]	prid. k. Aug.	Vangionibus	Musofilo vicario Africae	13, 6, 3
365 [370]	k. Aug.	Marcianopoli	Modesto p̄pō [Orientis]	11, 30, 36
365 [368. 370. 373]	III non. Aug.	dat. [pp.] Sirmio	Probo p̄pō [Italiae]	8, 15, 5
365	prid. non. Aug.	dat. [pp.] Sirmio	Mamertino [?] p̄pō [Italiae]	12, 6, 7
365 [370. 373]	prid. non. Aug.	Hieropoli	Clearcho p̄u Constantinop.	± 14, 13, 1
365	VIII id. Aug. [?]	Mediolano	Rufino p̄pō [Italiae]	5, 11, 8
365	VIII id. Aug. [?]	Mediolano	Volusiano u. c. vic.	14, 6, 3
[365]	III id. Aug.	Mediolano	Volusiano p̄u [Romae]	Cons. 9, 1 ex Herm.]
365	prid. id. Aug.	pp.	Symmacho p̄u [Romae]	11, 2, 1
365 [368. 370]	XII k. Sept.	acc.	Olybrio p̄u [Romae]	2, 10, 5
365	prid. k. Sept.	acc. Constantinae	Dracontio vic. Africae	12, 6, 9
365 [368. 370]	k. Sept.	Auxonio p̄pō [Orientis]	10, 16, 1
365 [368. 370. 373]	III non. Sept.	Mediolano	Volusiano p̄u [Romae]	11, 32, 1
365 [364]	VI id. Sept.	praelata litteris v. c. vicarii Veronae	Valeriano vic. Hispaniarum	{ I 1, 16, 10 II — 9, 3, 4
365 [368. 370. 373]	XV k. Oct.	dat. [pp.] Romae	Volusiano p̄pō [p̄u]	Iust. 1, 19, 5 [Hal.]
365 [368]	XII k. Oct.	Novo mansione	Praetextato p̄u [Romae]	1, 6, 6
365	VIII k. Oct. [?]	dat. [pp.] Luceriae	Rufino p̄pō [Italiae]	7, 7, 2

365	VIII k. Oct. [?]	Mediolano	Germaniano com. s. l. [Occ.]	Iust. 11, 62, 8 [Cwi.]
365	VIII k. Oct.	Heracleae	Equitio com. et mag. mil.	7, 1, 8
365	V k. Oct.	Aquileiae	Symmacho pū [Romae]	14, 8, 11
365 ¹⁾	prid. k. Oct.	Agrippinae	Probo ppo Illyrici	11, 11, 1
	¹⁾ Ita corrige.			
365	k. Oct.	Aquileiae	populo	7, 4, 18
365 [368. 370]	VI non. Oct.	Festo consulari Syriae	8, 4, 11
365 [364 ?]	prid. non. Oct.	Veronae	Severo p [vic.] u [Romae]	12, 1, 68
365 [368. 370. 378]	prid. non. Oct.	Auxonio vic. dioec. Asianae	12, 1, 69
365 [368. 370. 378]	prid. non. Oct.	Valentiniano cons. Piceni	15, 1, 17
365 [368. 370. 378]	III id. Oct.	Germaniano ppo Galliarum	Iust. 10, 32, 29 [Cwi.]
365 [370]	XVI k. Nov.	Hierapoli	Modesto ppo [Orientis]	16, 2, 19
365	XV k. Nov. (365)	dat. Parisiis	} Dracontio vic. Africae	11, 1, 13
365	XV k. Febr. (366)	acc. Karthagine		
365	X k. Nov. [?]	Mediolano	Symmacho pū [Romae]	11, 2, 2
365	prid. k. Nov. [?]	dat. [pp.] Romae	Mamertino ppo [Italiae]	12, 6, 10
365 [368. 370. 378]	III non. Nov.	Probo ppo [Italiae]	1, 29, 3
365	XV k. Dec.	dat. [pp.] Hadrumeto	Dracontio vic. Africae	10, 1, 10
365	XV k. Dec. [?]	Mediolano	Symmacho pū [Romae]	16, 1, 1
365 [368]	XIII k. Dec.	Marcianopoli	Auxonio ppo [Orientis]	7, 6, 2
365 [368. 370]	X k. Dec.	Viventio ppo Galliarum	13, 10, 4
365 [368. 370. 378]	prid. k. Dec.	senatui	9, 13, 1
365	k. Dec.	Felici vicario Macedoniae	2, 1, 5
365	k. Dec.	acc. Calchedone	Secundo ppo [Orientis]	7, 4, 14
365 [370]	k. Dec.	Treviris	Claudio procons. Africae	14, 8, 12
365	III id. Dec.	Parisiis	Cresconio com. metal- lorum	10, 19, 3
365	prid. id. Dec.	Parisiis	Rufino ppo [Italiae]	8, 1, 11
365 [370. 378]	prid. id. Dec.	Constantinopoli	Modesto ppo [Orientis]	9, 16, 8
365 [368]	id. Dec.	Marcianopoli	Auxonio ppo [Orientis]	10, 20, 4
365	XVII k. Ian. [?]	Mediolano	Valentino cons. Piceni	9, 30, 4
365	XIII k. Ian. [?]	Mediolano	Symmacho pū [Romae]	— 11, 36, 18
365 [368. 370. 378]	V k. Ian.	directa Sirmio [Sirmium?]	Probo ppo [Italiae]	8, 5, 28
365 [368. 370]	III k. Ian.	Treviris	Viventio ppo [Galliarum]	11, 29, 3

366 GRATIANO N. P. ET DAGALAIFO¹⁾ CONSS.

¹⁾ Post consulatum Valentiniani et Valentis AA. XV k. Febr. 11, 1, 13. — IIII k. Febr. 4, 13, 6 (vide 8, 5, 22). — Gratianus in subscriptionibus modo recte dicitur *nobilissimus* *p(uer)* modo *n. p. C.* (9, 1, 8) modo *Augustus* vel *Augustus I* (5, 7, 1 — 9, 40, 10 — 11, 1, 14. 15. 16 — 14, 15, 2); omittuntur epitheta 8, 7, 9.

Valentinianus in Gallia residet hibernans, ut supra dictum est, Parisiis, deinde Remos se confert (Ammianus 26, 5, 14). Consentunt subscriptiones Remos enuntiantes per hunc annum a die Apr. 7 ad Nov. 25. Locus Sept. 17 *Mantebri* alibi non nominatur Remis fortasse vicinus;

similiter iudicandum de *Verona* quod traditur Dec. 6. — Valens devicto Procopio die Mai. 27 (Consul. Const. ad h. a.: chron. min. 1 p. 241) Constantinopoli rursus potitus est; subscriptiones quae ad eum pertineant extant nullae.

366 [370]	IIII k. Febr.	pp. Beryto	Archelao comiti Orientis [sacrarum largitionum]	‡ 4, 13, 6
366 [?]	prid. non. Apr.	Treviris	Secundo p̄pō [Orientis]	‡ 4, 12, 6
366	VII id. Apr.	Remis	Germaniano p̄pō [Galliarum]	8, 7, 9
366 [372. 374]	k. Mai.	Constantinopoli	Modesto p̄pō [Orientis]	11, 1, 14
366	XIIII k. Iun.	Remis	Probo p̄pō [Galliarum?]	11, 1, 15
366	XIIII k. Iun.	Remis	Germaniano com. s. l. [Occ.]	5, 15, 20
366	VIII k. Iun.	Festo procons. Africae	Iust. 3, 16, 1 [PLF Hal.]
366	XVIII k. Iul.	Remis	Iuliano praef. ann.	‡ 14, 15, 2
366	XVII k. Iul.	Remis	Severiano duci	‡ 5, 7, 1
366	XV k. Oct.	Mantebri	Florentio com. s. l. [Occ.]	12, 6, 11
366 [367]	VIII id. Oct.	Remis	Praetextato p̄u [Romae]	‡ 9, 40, 10
366	III id. Nov.	Rufino p̄pō [Italiae]	12, 6, 12
366	{ XV k. Dec.	dat. Remis acc. Florentiae	{ Maximino correctori Tusciae	9, 1, 8
366	VII k. Dec.	Remis	Valeriano [Viventio] p̄u [Romae]	9, 1, 9
366	VIII id. Dec.	Veronae [?]	Dagalaifo mag. mil.	‡ 7, 20, 9
366	XIII k. Ian.	Germaniano [com. s. l.]	Iust. 1, 56, 2 [Hal.]

367 LVPICINO ET IOVINO CONSS.¹⁾

¹⁾ Post cons. Gratiani n̄ p̄ et Dagalaifi prid. non. Aug. (?) 12, 7, 3 — VIII k. Nov. (?) 11, 1, 16.

Valentinianus priore parte anni usque ad Iun. 8 residet Remis; inde processit Ambianos, unde legem emisit die Aug. 18 filiumque Gratianum Augustum creavit Aug. 24 (Consularia Constantinop. ad h. a.). Inde eum ivisse Treviros ibique hibernavisse et Ammianus ait (27, 8, 1. 10, 16) et confirmant subscriptiones incipientes a die Oct. 13. — Valens hoc anno bello contra Gothos suscepto (*pubescente vere* Ammianus 27, 5, 2; cf. Hermes 17, 525) consistebat Dorostori Sept. 25, plerumque Marcianopoli, unde extant rescripta data Mai. 10 et 30.

367	VI id. Ian.	Rom. [Remis]	Germaniano com. s. l.	{ I 10, 19, 4 II 12, 6, 13 —
367	III k. Febr.	Remis	Iovino mag. eq.	7, 1, 9
367	XVI k. Mart.	Remis	Iovino mag. mil.	7, 1, 10
367 ¹⁾	V id. Apr.	Viventio p̄u [Romae]	‡ 9, 40, 11
367	V k. Mai.	Magno vic. urbis Romae	{ I 7, 13, 8 II 7, 13, 4
367	III k. Mai.	Remis	Dracontio vicario Africae	— 13, 6, 4 —
367 ¹⁾	III non. Mai.	Rom. [Remis]	Viventio p̄u [Romae]	‡ 9, 38, 3
¹⁾ Videtur posse defendi Viventium hoc anno praefecturam urbis administravisse.				
367	VI id. Mai.	Marcianopoli	Tatiano praef. Aegypti	12, 18, 1
367	XIII k. Mai.	pp.	Germaniano com. s. l.	Iust. 11, 63, 2 [Owi.]
367	XIIII k. Iun.	Remis	Rufino p̄pō [Italiae]	10, 15, 4

367	III k. Iun.	Marcianopoli	Alexandrino com. r. pr. [Or.]	11, 17, 1
367	III non. Iun.	Remis	Florentio ppo Galliarum	13, 10, 5
367	V id. Iun. [?]	Treviris	Festo procons. Africae	9, 19, 8
367	prid. non. Aug.	Nemasiae [?]	Dracontio [vicario Africae]	12, 7, 8
367	XV k. Sept.	Ambianis	Praetextato pū [Romae]	± 8, 14, 1
367	VII k. Oct.	Dorostori (vel -li)	Alexandrino com. r. pr. [Or.]	± 10, 1, 11 = 12, 6, 14
367	III k. Oct.	Aureliano praef. ann.	13, 6, 5
367	VIII id. Oct. [?]	Remis	Praetextato pū [Romae]	14, 4, 4
367	III id. Oct.	Treviris	Floriano com. r. pr. [Occ.]	Iust. 6, 4, 2 [PLHal.]
367	VIII k. Nov.	Nicomediae [?]	Dracontio [vicario Africae]	11, 1, 16
367	{ XIII k. Dec. III id. Dec.	dat. Treviris acc.	{ Praetextato pū [Romae]	6, 35, 7

IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. 368—375.

Signum ¶ indicat deficere in praescriptis nomen Gratiani.

368 VALENTINIANO ET VALENTE II AA.¹⁾ CONSS.²⁾

¹⁾ valentin. ii et valente ii aa. Iust. 11, 62, 4. u. et u. aa. ii 1, 6, 5. Iust. 1, 33, 1.

²⁾ post consulatum Lupicini et Iovini vv. cc. IIII non. Dec. 8, 5, 29. — Non recensentur sub hoc anno nisi constitutiones iterationem dicerte enuntiantes.

Magnum opus limitum imperii ad Rhenum instaurandorum Valentinianus hoc anno adgressus est (Ammianus 28, 2, 1) residens fere Treviris testibus subscriptionibus numero paucis, quas huius anni esse certo constat, in his ea quam servavit Avellana 7: *data prid. id. Ian. Trev. AA. cons.*; haec enim utpote data ad Praetextatum non potest referri ad a. 370. Praeterea cum etiam a. 370 et 373 ibidem exegerit imperator, rescripta ab eo data Treviris Augustis consulibus, ut a. 365 abiudicanda sunt, ita plerumque pari iure ad tres reliquos annos referri possunt. — Valens hoc anno bellum continuans ad Danuvium contra Gothos hiberna a. 368/9 egit Marcianopoli (Ammianus 27, 5, 5); rescripta inde data consulibus Augustis tam huius anni esse possunt quam a. 370.

368	id. Mart.	Treviris	Floriano com. r. pr. [Occ.]	¶ Iust. 11, 62, 4 [Cui.]
368 [365]	prid. non. Apr.	Mediolano	Volusiano pū [Romae]	¶ 1, 6, 5
368	VIII id. Iun.	lecta	Olybrio pū [Romae]	9, 38, 4
368	XV k. Sept.	pp. Romae	Olybrio pū [Romae]	11, 36, 19
368	VIII k. Oct.	Viventio pū [Galliarum]	8, 5, 30
368	VIII id. Nov.	Treviris	Probo pū [Italiae]	1, 29, 4
368 [367]	IIII non. Dec.	Treviris	Domno consulari Siciliae	¶ 8, 5, 29
368	VI k. Ian.	Honorato consulari Byzacii	¶ Iust. 1, 33, 1 [Hal.]

369 VALENTINIANO N. P. ET VICTORE V. C.¹⁾ CONSS.

¹⁾ u. c. *adest* 1, 16, 11. 5, 1, 2. 8, 11, 3. 9, 37, 2. 11, 36, 20. 14, 8, 2. *indictione XII consulari omisso* 10, 23, 1.

Valentinianum hiemem a. 368/9 egisse Treviris et per se probabile est (cf. Ammianus 28, 6, 30) et confirmant subscriptiones complures. Praefectus inde mense Maio vel Iunio ad

ripas Rheni cum Germanis pugnavit et limitibus castellisque fabricandis operam dedit, quo spectant ex subscriptionibus nostris Mai. 17 *Conplati* (locus ignotus) — Iun. 4 *Martiatiki* (locus item ignotus) — Iun. 19 *Altaripa* — Aug. 30 *Brisiaci*. — Valentem hoc quoque anno resedisse Marcianopoli etiam hiberna a. 369/370 ibi agentem Ammianus scribit (27, 5, 6) confirmantque subscriptiones. Nevioduni in Moesia inferiore prope ostia Danuvii et Ammianus meminit l. c. et ostendunt illae die Iul. 5 ibi moratum esse imperatorem comitatu consistente Marcianopoli. Constitutiones datae Antiochiae Apr. 30 et Oct. 30 videntur imperfecte traditae esse. Constantinopolim, quae nominatur Dec. 29, facile excurrere potuit imperator.

369	VII id. Ian.	pp. Savariae	Probo p̄p̄s [Italiae]	12, 6, 15
369	XIII k. Febr.	dat. [pp.] Sirmio	Probo p̄p̄s [Italiae]	13, 8, 7
369	V k. Febr.	Treviris	Olybrio p̄u [Romae]	14, 8, 2
369	III non. Febr.	Treviris	Claudio procons. Africae	12, 12, 6
369 [365]	id. Febr.	missa a p̄p̄o Mediolano	Mamertino p̄p̄s [Italiae]	8, 11, 3
369	X k. Mart.	Treviris	Viventio p̄p̄s [Galliarum]	11, 10, 1
369	V id. Mart.	Marcianopoli	Archelao com. s. l. [Or.]	9, 21, 7
369	prid. id. Mart.	Treviris	Olybrio p̄u [Romae]	11, 39, 6
369	III k. Apr.	Floriano com. r. pr. [Occ.]	10, 9, 1
369	k. Apr.	pp. Karthagine	Probo p̄p̄s [Italiae]	13, 1, 7
369	k. Apr.	Treviris	Probo p̄p̄s [Italiae]	1, 16, 11
369	k. Apr.	Treviris	Viventio p̄p̄s [Galliarum]	1, 16, 12
369	VII k. Mai.	Treviris	Olybrio p̄u [Romae]	4, 18, 1
369	prid. k. Mai.	Antiochiae [?]	Fortunatiano com. r. pr. [Or.]	10, 19, 6
369 [?]	V non. Mai.	Marcianopoli	Auxonio p̄p̄s [Orientis]	7, 4, 15
369	III non. Mai.	Tyberiadē [Treviris]	Olybrio p̄u [Romae]	Iust. 3, 12, 4 [Hal.]
369	III non. Mai.	Treviris	Probo p̄p̄s [Italiae]	9, 42, 7
369	VI id. Mai.	Treviris	Apodemio	11, 29, 4
369	prid. id. Mai.	Artemio vicario Hispaniarum	11, 26, 1
369	prid. id. Mai.	Treviris	Demetrianō praef. ann. Africae	13, 5, 12
369	XVI k. Iun.	Conplati	Viventio p̄p̄s [Galliarum]	8, 7, 10
369	k. Iun.	Treviris	Olybrio p̄u [Romae]	14, 3, 13
369	prid. non. Iun.	Martiatiki	Probo p̄p̄s [Italiae]	10, 19, 6
369	VIII id. Iun.	dat. [pp.] Sirmio	Probo p̄p̄s [Italiae]	7, 23, 1
369	XIII k. Iul.	Altaripa	Olybrio p̄u [Romae]	11, 31, 4
369	III (V II) non. Iul.	dat. Nevioduno (Nevioduno I)	Archelao com. s. l. (com. Or. I) [Or.]	I 10, 16, 2 II 10, 21, 1
369	XV k. Aug. (om. I)	acc. Marcianopoli (om. I)		
369	VIII id. Iul.	Olybrio p̄u [Romae]	9, 35, 1
369	VIII id. Iul.	Claudio p̄u [procons. Africae]	11, 36, 20
369	k. Aug.	pp. Romae	populo	14, 17, 5
369	III k. Sept.	Brisiaci	Probo p̄p̄s [Italiae]	6, 35, 8
369	prid. id. Oct.	Treviris	Probo p̄p̄s [Italiae]	9, 37, 2
369	III k. Nov.	Antiochiae [?]	Fortunatiano com. r. pr.	15, 2, 2
369	III non. Nov.	Treviris	Viventio p̄p̄s Galliarum	10, 17, 1

869	III id. Nov. (a. 869)	data Treviris	Vat. fr. 87 (<i>mutilata</i>)
	accepta consulari provin-	
 (a. 872)	[iterum missa?]	ciae Lugdunensis primae	
869	III non. Dec.	Treviris	Olybrio ꝑꝑ [Romae]	13, 5, 18
869	III id. Dec. [?]	Marcianopoli	Alexandriano com. r. pr. [Or.]	10, 10, 11
869	X k. Ian.	Treviris	Probo ꝑꝑ [Italiae]	7, 20, 10
869	III k. Ian.	Constantinopoli	Auxonio ꝑꝑ [Orientis]	1, 5, 1, 2
869/70 (ind. XII)	Auxonio ꝑꝑ [Orientis]	1, 10, 28, 1

370 VALENTINIANO ET VALENTE III AA. CONSS.

Valentinianum hoc anno resedisse Treviris et secundum rerum gestarum ordinem probabile est et confirmant subscriptiones eam sedem solam nominantes. — Valens pace cum Gothis conclusa Constantinopolim reversus est (Ammianus 27, 5, 10). Inde iter suscepit Nicomediam Caesaream Antiochiam Edessam (Socrates hist. eccl. 4, 14. 17. 18; Sozomenus hist. eccl. 6, 18—18) Hierapolim (Zosimus 4, 18, 2); ad id referenda erunt rescripta data Cysici lun. 10 (11, 86, 17) et Hierapoli Aug. 4 (14, 18, 1, quamquam haec potest esse a. 878) — Aug. 10 — Sept. 18 — Oct. 17 (16, 2, 19; cf. Tillemont ad Valentem adn. 8). Hiemem 870/1 subscriptiones ostendunt eum exegisse Constantinopoli.

870 [868]	III k. Febr.	Treviris	Praetextato ꝑꝑ [Romae]	18, 8, 8
870	X k. Mart.	Treviris	Olybrio ꝑꝑ [Romae]	Iust. 2, 6, 7 [<i>PL Hal.</i>]
870	VI id. Mart.	Olybrio ꝑꝑ [Romae]	18, 8, 9
870	III id. Mart.	Treviris	Olybrio ꝑꝑ [Romae]	14, 9, 1
870	III k. Apr.	Treviris	Viventio ꝑꝑ [Galliarum]	18, 10, 6
870	VI k. Mai.	Treviris	Claudio procons. Africae	18, 1, 8
870 [878]	III k. Mai.	Principio ꝑꝑ [Romae]	18, 8, 10
870	III non. Mai.	Treviris	Amphilochio cons. Campaniae sive Sofronio cons. Piceni	12, 1, 71
870	III non. Mai.	Treviris	Olybrio cons. Tusciae	12, 1, 72
870	k. Iun.	Treviris	Artemio vicario Hispaniarum	1, 8, 2, 2
870	III k. Aug.	lecta in ecclesiis Romae	Damaso episcopo urbis Romae	16, 2, 20
870	III id. Aug.	Hierapoli	senatui	1, 29, 5
870	XVIII k. Sept.	Treviris (<i>om. II</i>)	Catafronio vicario Italiae	I 8, 5, 81 — II — 11, 10, 2
870	XIII k. Oct.	Hierapoli	Modesto ꝑꝑ [Orientis]	1, 7, 18, 6
870 [868]	prid. id. Nov.	Marcianopoli	Auxonio ꝑꝑ [Orientis]	11, 24, 2

371 GRATIANO A. II ET PROBO V. C.¹⁾ CONSS.

¹⁾ sic 15, 7, 1.

Valentinianus hoc anno quid egerit, auctores non tradiderunt. Subscriptiones per hunc annum modo Treviris imperatorem collocant, modo per menses aestivos Contionaci et Mogontiaci; illum locum alibi non nominatum vide ne sit ipse is quem cum eo commemoravimus a librariis

passumdatum. — Valens, de quo item tacent auctores, secundum subscriptiones Constantinopoli profectus fuit Iul. 18 Ancyrae, unde venit Antiochiam ibique exegit hiemem a. 871/2 (Ammianus 29, 1, 4).

871	k. Ian.	Ampelio p̄u [Romae]	15, 10, 1
871	XVII k. Febr.	Constantinopoli	Modesto p̄p̄o [Orientis]	13, 10, 7
871	III id. Febr.	Constantinopoli	Modesto p̄p̄o [Orientis]	13, 5, 14
871 [867]	III id. Febr.	Treviris	Viventio p̄u [Romae]	15, 7, 1
871	k. Mart.	Constantinopoli	Modesto p̄p̄o [Orientis]	— 12, 1, 74
871	VII id. Apr.	Constantinopoli	Modesto p̄p̄o [Orientis]	11, 21, 1
871	prid. id. Apr.	Felici consulari	Iust. 6, 1, 7 [L Hal.]
871	XVI k. Iun.	Ampelio p̄u [Romae]	16, 2, 21
871	XIII (III I) k. Iun.	Treviris	senatui	{ I 9, 16, 9 II 9, 88, 6
871	III k. Iul.	Treviris	Viventio p̄p̄o [Galliarum]	12, 1, 75
871	III k. Iul.	Treviris	Filematio com. a. l. [Occ.]	10, 20, 5
871	III k. Iul.	Contionaci	Probo p̄p̄o [Italiae]	9, 3, 5
871	III id. Iul.	Contionaci	Crescenti vicario Africae	11, 1, 17
871	III id. Iul.	Ancyrae	Modesto p̄p̄o [Orientis]	12, 1, 76
871	III id. Iul.	Probo p̄p̄o [Italiae]	Iust. 6, 3, 13 [Hal.] = 11, 53, 1
871	XVII k. Aug.	senatui	3, 7, 1
871	III k. Aug.	Contionaci	Ampelio p̄u [Romae]	2, 4, 3
871	VII id. Aug.	Cornionaci (sic V)	Maxim[in]o	Iust. 6, 22, 7 [V Hal.]
871	XVII k. Sept.	Contionaci	Ampelio p̄u [Romae]	4, 6, 4
871	VIII id. Sept.	Mogontiaci	Iuliano procons. Africae	15, 7, 2
871	VIII id. Dec.	Ampelio p̄u [Romae]	9, 16, 10
871	III id. Dec.	Treviris	Ampelio [p̄u Romae]	8, 5, 32
871	X k. Ian.	{ Severo mag. mil.; emissa ad magistros mil. et co- mites et duces omnes }	8, 7, 11

372 MODESTO ET ARINTHAEO CONSS.

Hoc anno (nam quae Ammianus narrat libro XXVIII post pauca verba de expeditione a Sapore in a. 371 parata neque perfecta ad a. 372 videntur referenda esse) Valentinianus spe frustratus Maoriani regis Alamannorum capiendi maestus rediit Treviros (Ammianus 29, 4, 6). Eodem ducunt subscriptiones usque ad mensem Aprilem. De parte anni posteriore parum liquet. — *Postovione* eum fuisse Mai. 16 cum vix probabile sit, fortasse hic quoque ut in aliis datis ad Probum p̄p̄o subscriptio trahenda est ad propositionem. — *Nasonacum* Mai. 30. Iul. 5. Aug. 22 ubi fuerit, ignoramus. — *Cilicia* Aug. 21 corruptum. — Treviris imperatorem hibernasse verisimile est, quamquam testimonia rara sunt. — Valentem bellum parantem contra Persas Gregorius Nasiansenus (or. 43 p. 808 C; cf. Sozom. h. e. 6, 16; Clinton fast. Rom. 1 p. 479) ait Caesaream iterum (scilicet postquam eo advenit a. 370) venisse die Ian. 6; subscriptiones eum collocant Seleucia Apr. 4, Antiochia Apr. 13, ubi deinde videtur resedisse (Ammianus 29, 2, 21).

872	XV k. Mart.	pp. Romae	Probo p̄p̄o [Italiae]	7, 22, 8
872	VIII k. Mart.	Treviris	Ursicino praef. annonae	14, 3, 14
872	VII k. Mart.	Treviris	Probo vicario urbis	12, 1, 77 —
872	III k. Mart.	Treviris	Crescenti vicario Africae	1, 15, 6

872	VI non. Mart.	Treviris	Ampelio ꝑꝑ [Romae]	16, 5, 8
872	prid. non. Apr.	Seleucia	Modesto ꝑꝑ [Orientis]	11, 4, 1
872	VII id. Apr.	Treviris	provincialibus Afris	18, 6, 6 —
872	id. Apr.	Antiochiae	senatui	6, 4, 19
872	VIII k. Mai.	Treviris	Severo mag. mil.	7, 1, 11
872	VII k. Mai.	Treviris	Probo ꝑꝑ [Italiae]	15, 5, 1
872	VIII id. (k. III) Mai.		Clearcho ꝑꝑ [Constantinopolis]	$\left\{ \begin{array}{l} I \ 6, 4, 20 \\ II \ 14, 9, 2 \\ III \ 14, 17, 7 \end{array} \right.$
872	XVII (XVI) k. Iun.	dat. [pp.] Patavione (om. I)	Probo ꝑꝑ [Italiae]	$\left\{ \begin{array}{l} I \text{ — } 8, 4, 12 \\ II \ 12, 1, 78 \end{array} \right.$
872	$\left\{ \begin{array}{l} III \text{ k. Iun.} \\ VI \text{ k. Dec.} \end{array} \right.$	dat. Nasonaci acc.	$\left\{ \begin{array}{l} Iuliano \text{ procons. Africae} \end{array} \right.$	8, 7, 12
872	non. Iun.	dat. . . . pp. Beryti	Modesto ꝑꝑ [Orientis]	18, 9, 1
872	VI k. Iul.	Treviris	Probo ꝑꝑ [Italiae]	10, 3, 2
872	V k. Iul.	Modesto [ꝑꝑ Orientis]	10, 20, 6
872	III k. Iul.	Romano com. Africae	8, 7, 18
872	prid. k. Iul.	pp. Beryto	Leontio cons. Foenices	18, 1, 9
872	$\left\{ \begin{array}{l} III \text{ (III V) non.} \\ Iul. \text{ (Iun. V)} \\ III \text{ non. Sept.} \\ \text{(om. III. V)} \end{array} \right.$	dat. Nason(n)aci acc. . . . (om. III. V)	$\left\{ \begin{array}{l} Ampelio \text{ ꝑꝑ [Romae]} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} I \ 6, 7, 1 \\ II \text{ — } 6, 9, 1 \text{ —} \\ III \text{ — } 6, 11, 1 \text{ —} \\ IIII \text{ — } 6, 14, 1 \text{ —} \\ V \text{ — } 6, 22, 4 \text{ —} \end{array} \right.$
872	XII k. Sept.	Ciliciae [?]	Filematio com. s. l. [Occ.]	10, 20, 7
872	XI k. Sept.	Nasonaci	Bapponi ꝑꝑ [Romae]	6, 4, 21
872	k. Dec.	Treviris	Paulino praes. Epiri novae	16, 2, 22

373 VALENTINIANO ET VALENTE IIII AA.¹⁾ CONSS.

¹⁾ AA. IIII 7, 20, 11.

Valentinianus hoc anno ubi resederit, auctores non tradiderunt; unica subscriptio huius anni, quae locum habeat non evidenter falsum, Treviros nominat, id quod per se verisimile est. — Etiam de Valente tacent tam auctores quam subscriptiones certae.

878 [865. 868]	XVI k. Febr.	Iovino mag. mil.	7, 20, 11
878	X k. Mart.	Treviris	Iuliano procons. Africae	16, 6, 1
878	V id. Iun.	lecta (dat. I)	senatui	$\left\{ \begin{array}{l} I \ 6, 4, 22 \\ II \ 6, 4, 28 \end{array} \right.$
878 [870?]	XVIII k. Sept.	Altino	Olybrio ꝑꝑ [Romae]	11, 31, 5
878 (sic I. II, 865 III) [868]	$\left\{ \begin{array}{l} V \text{ (om. I) id. Nov.} \\ \end{array} \right.$	Marcianopoli (Constantinopoli II)	Floriano com.	$\left\{ \begin{array}{l} I \text{ — } 9, 1, 10 \\ II \text{ — } 9, 1, 11 \text{ —} \\ III \ 9, 24, 8 \text{ —} \end{array} \right.$
878 [865]	XIIII k. Dec.	Mediolano	Zosimo praes. Epiri novae	12, 10, 1
878 [?]	prid. k. Dec.	Treviris	Symmacho procons. Africae	12, 1, 78
878 [870]	VI id. Dec.	Constantinopoli	Modesto ꝑꝑ [Orientis]	11, 31, 6

374 GRATIANO A.¹⁾ III ET EQVITIO V. C.²⁾ CONSS.

¹⁾ A. om. 18, 1, 10.

²⁾ sic 4, 17, 1 — 8, 5, 83 — 9, 1, 12 — 9, 14, 1 — 9, 29, 1 — 18, 1, 10.

Valentinianum hieme 378/4 Mediolani fuisse qui contendunt, nituntur unica subscriptione Febr. 5; nam quas ad a. 865 attulimus, cum fere directae sint ad Symmachum praefectum urbi, huc trahi nequeunt. Certe tacet de eiusmodi itinere Ammianus. Si fuit ibi, mox rediit in Gallias fuitque Mai. 21 Treviris, Iul. 10 Robore prope Basileam, cuius castelli ad hunc annum etiam Ammianus (30, 3, 1) meminit, Sept. 7 Mogontiaci (4, 18, 7). Hibernavit a. 374/5 Treviris secundum Ammianum (30, 3, 7, 5, 1) et consentiunt subscriptiones. — De rebus a Valente gestis hoc quoque anno auctores tacent; videtur mansisse Antiochiae, ubi a Februario ad Maium epistulis subscripsit.

374	VII k. Febr.	pp. Sirmio	Probo p̄p̄o [Italiae]	15, 1, 18
374	non. Febr.	dat. [pp.] Mediolano	Italico vicario Italiae	18, 1, 10
374	VII id. Febr.	pp. Romae	Probo p̄p̄o [Italiae]	9, 14, 1
374	XVI k. Mart.	pp.	Eupraxio p̄u [Romae]	<div style="display: inline-block; vertical-align: middle;"> <div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="font-size: 2em; margin-right: 5px;">{</div> <div> I 11, 29, 5 — II — 11, 80, 86 III — 11, 86, 21 — </div> </div> </div>
374	XIII k. Mart.	Antiochiae	Tatiano com. s. l. [Or.]	
374	III non. Mart.	Probo p̄p̄o [Italiae]	
				Iust. 8, 51, 2 [L. Miraculus]
374	V id. Mart.	Antiochiae	Tatiano com. s. l. [Or.]	10, 22, 1
374	X k. Apr.	pp. Romae	Simplicio vicario [urbis]	9, 29, 1
374	XII k. Iun.	Antiochiae	Tatiano com. s. l. [Or.]	9, 21, 8
374	XII k. Iun.	Treviris	Claudio p̄u [Romae]	11, 86, 22
374	XII k. Iul.	Treviris	Chiloni vic. Africae	18, 4, 4
374	VI id. Iul.	Robore	Constantio [procons. Africae]	8, 5, 83
374 [375]	prid. id. Aug.	Carnunti	Laodicio praes. Sardiniae	9, 1, 12
374	XVIII k. Dec.	Maximino p̄p̄o [Galliarum]	9, 24, 8
374	III non. Dec.	Treviris	Probo p̄p̄o [Italiae]	4, 17, 1

375 P. C. GRATIANI A. III ET EQVITII V. C.¹⁾

¹⁾ sic semper.

Valentinianus ex hibernis Trivericis, ubi filium reliquit (Amm. 30, 10, 1), primo vere, scilicet post Apr. 9, in Illyricum se contulit (Ammianus 30, 5, 1. 2) consistens Carnunti per menses tres (l. c. 30, 5, 11); fuit ibi Aug. 12 (9, 1, 12). Oblit Brigetione Nov. 17 (Consul. Constant. ad h. a.: chron. min. 1 p. 242. Ammianus 30, 5, 15). — Valens secundum subscriptiones hunc quoque annum exegit Antiochiae.

375	V id. Apr.	Treviris	Chiloni [vicario Africae]	12, 6, 16
375	III non. Iun.	Antiochiae	Modesto p̄p̄o [Orientis]	7, 13, 7
375	III non. Aug.	Chiloni procons. [vicario] Africae	18, 6, 7
375 [374]	VII id. Sept.	Mogontiaci	Constantio procons. Africae	4, 13, 7
375	III non. Dec.	Antiochiae	Modesto p̄p̄o [Orientis]	12, 1, 79

VALENTINIANI I COLLEGARVMQVE SINE CONSVLE.¹⁾

¹⁾ Gratianus ubi deest, apposita est nota §.

[364/5]	Mamertino pps [Italiae]	§ 5, 11, 9
	Floriano com. r. pr. [Occ.]	§ 5, 13, 4
[368/370]	prid.	Auxonio pps [Orientis]	§ 5, 15, 21
[372/5]	{ acc. Aquileiae lecta actis	{ Demetriano praef. ann. Africae	13, 9, 2
[371/2]	Ampelio pu [Romae]	§ Iust. 1, 23, 2
	Theodoto mag. mil.	Iust. 4, 41, 1
	Probo pps (v. p. CLXVIII)	§ Iust. 4, 60, 1
	Tatiano com. s. l. [Or.]	Iust. 4, 63, 2
	Probo pps Galliarum	§ Iust. 7, 38, 1
	Modesto pps [Orientis]	§ Iust. 10, 32, 30
	German[ia]no pps [Galliarum]	§ Iust. 11, 11, 1
	Iuliano pps	Iust. 11, 11, 2
	Orico praes. Tripolitanae	§ Iust. 11, 48, 5
	Germaniano pps Galliarum	§ Iust. 11, 48, 6
	Maxim[in]o pps [Galliarum]	Iust. 11, 48, 7
	Probo pps	Iust. 11, 48, 8
	Equitio mag. eq. et ped.	§ Iust. 11, 68, 3
	Floriano com. r. pr. [Occ.]	Iust. 11, 68, 4
	Claudio	Iust. 11, 75, 2
[364/5]	Symmacho pu [Romae]	§ Iust. 12, 1, 9

IMPPP. VALENS GRATIANVS ET VALENTINIANVS

376—378.

Ubi praecedunt *imppp. Valentinianus Valens et Gratianus*, hi tres non mutantur ordine, ut fieri debuit, sed continuantur incuriosae per formulam *idem AAA.* (7, 4, 17 — 8, 5, 34 — 8, 7, 14 — 9, 35, 2). — Iunior Valentinianus II. non nuncupatur nisi in subscriptione 6, 4, 24.

376 VALENTE V ET VALENTINIANO¹⁾ AA. CONSS.

¹⁾ Iuniore *add.* 6, 4, 24. I *add.* 16, 2, 23.

Gratianus Trevis (Ammianus 80, 10, 1), Valens Antiochiae (l. c. 31, 7, 1. Zosimus 4, 13, 2).

376	{ III id. Febr. (id. lecta in senatu Aug. II, om. III)	senatui	{ I — 9, 1, 13 — II 10, 19, 8 — III — 15, 1, 19
376	VI id. Mart.	Trevis	Hesperio procons. Africae 15, 7, 3
376	id. Mart.	pp. (dat. II)	Maxim[in]o pps [Galliarum] { I 9, 6, 1 II 9, 6, 2
376	XVI k. Mai.	pp. Romae	Maximino pps [Galliarum] 9, 19, 4
376	X k. Mai.	Trevis	Hesperio pps [procons. Africae] ¹⁾ 16, 5, 4

¹⁾ In magistratu potius erratum est quam in anno.

376	XVI k. Iun.	Treviris	Artemio Eurydico Appio Gerasimo et ceteris epi- scopis	16, 2, 23
376	X k. Iun.	Antonio p̄p̄o Galliarum	13, 3, 11
376	III k. Iun.	Antiochiaē	Vindaonio Magno p̄u [Con- stantinopolis]	1, 28, 3
376	III k. Iun.	Antiochiaē	senatui	6, 4, 24
376	III id. Iul.	Rufino p̄p̄o [Italiae?]	1, 6, 7
376	XV k. Oct.	Treviris	Antonio p̄p̄o Galliarum	9, 35, 2
376	k. Dec.	lecta	Graccho p̄u [Romae]	2, 2, 1

377 GRATIANO A. III ET MEROBAYDE V. C.¹⁾ CONSS.

¹⁾ Sic 7, 4, 17 — 7, 6, 8 — 16, 2, 24. — p. c. Valentis V et Valentiniani AA. 1, 32, 2.

Gratianus Treviris. — Valens ex hibernis Antiochenis egressus est Constantinopolim peti-
turus (Ammianus 31, 7, 1); secundum Zosimum 4, 13, 2 et subscriptiones per menses aestivos
Hierapoli morabatur. Gothico bello incipiente nihilominus hibernavit Antiochiaē (Zosimus l. c.
Ammianus 31, 11, 1).

377	prid. non. Ian.	Treviris	Graccho p̄u [Romae]	9, 35, 3
377	VIII id. Ian.	Antonio p̄p̄o [Galliarum]	1, 15, 7
377	XII k. Febr.	Hesperio p̄p̄o [Italiae]	1, 15, 8
377	VIII k. Febr.	Antiochiaē	Tatiano com. s. l. [Or.]	8, 7, 14
377	XIII k. Mart.	Treviris	Gregorio v. c. praef. ann.	14, 8, 15
377	III k. Mart.	Treviris	Hesperio p̄p̄o [Italiae]	8, 5, 34
377	III non. Mart.	Catafronio [vic. Italiae?]	16, 2, 24
377	III k. Apr.	Treviris	Eucherio com. s. l. [Occ.]	1, 32, 3
377	prid. non. Apr.	Antiochiaē	Modesto p̄p̄o [Orientis]	7, 4, 17
377	prid. non. Iul.	Hierapoli	Fortunatiano com. r. pr. [Or.]	10, 16, 3
377 [376]	VIII [id.] Iul.	Treviris	Hesperio procons. Africae	1, 32, 2
377	V k. Aug.	Mogontiacō	Antonio p̄p̄o [Galliarum]	1, 16, 13
377	V id. Aug.	Hierapoli	Modesto p̄p̄o [Orientis]	7, 6, 3
377	XV k. Oct.	Treviris	Probianō p̄u [Romae]	11, 2, 3
377	XVI k. Nov.	Constantinopoli [?]	Florianō vicario Asiae	16, 6, 2
377	XIII k. Nov.	Modesto p̄p̄o [Orientis]	Iust. 8, 10, 8 [Hal.]
377	III non. Nov.	Modesto p̄p̄o [Orientis]	Iust. 11, 62, 5 [Cwi.]
377	XVIII kal.	Hierapoli	(mutila)	6, 2, 12

378 VALENTE VI ET VALENTINIANO II AA. CONSS.

Gratianus Treviris. — Valens Constantinopolim ingressus Mai. 30 (Socrates hist. eccl. 4, 38;
Cona. Const. ad h. a.) cecidit ad Hadrianopolim Aug. 9. Eius rescripta ex hoc anno extant nulla.
Inde ab Aug. 9 usque ad Ian. 16 anni sequentis Oriens imperatorem suum nullum habuit.

378	prid. id. Ian.	Treviris	Antonio p̄p̄o [Galliarum]	{ I 9, 20, 1 II — 11, 39, 7
378	{ III k. Febr. (Sept. I) VI k. Mai. (om. I III. IIII)	{ dat. Treviris (om. III) acc. (om. I III. IIII)	{ Thalassio procons. Africae	{ I — 11, 30, 37 — II 11, 36, 23 — III — 11, 36, 24 — IIII — 11, 36, 25

378	VII id. Mart.	Marino ꝑu	1, 5, 8
378	XII k. Mai.	Treviris	Auxonio ꝑꝑ [Galliarum]	8, 5, 85
378	{ k. Iun.	dat. Treviris	{ Alypio [com. s. l. Occ.]	1, 15, 9
	{ non. Iul.	acc.		
378	XVIII k. Sept.	Vindiciano v. c. vicario	10, 19, 9
378	XV k. Sept. [?]	Ravennae [?]	Antonio ꝑꝑ [Galliarum]	Iust. 2, 7, 2 [Hal.]
378	VII k. Oct. comiti largitionum	10, 2, 1
378	prid. k. Dec. [?]	Treviris	Antonio ꝑꝑ [Galliarum]	9, 40, 12

VALENTIS ET COLLEGARVM SINE CONSVLE.

k. Mart.	senatui	Iust. 3, 24, 2 [Hal.]
.....	Antonio ꝑꝑ [Galliarum]	Iust. 11, 59, 5

IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS 379—386.

Constitutionibus per hos annos Arcadium nominantibus praefiximus notam J.

379 AVXONIO¹⁾ ET OLYBRIO VV. CC.²⁾ CONSS.

¹⁾ Auxonio libri fere constanter; Ausonio V semel (10, 1, 12), B bis (6, 80, 1. 2), item breviiarii fere codices recentiores.

²⁾ Sic 7, 18, 2. 8, 18, 6.

Gratianus collegam sibi adsciscit Theodosium partium Orientis finibus auctis (scilicet Illyrici provinciae orientales, Epirus cum Praevalitana, Moesia secunda, Daciae duae, Dardania, Macedonia, Thessalia, Achaia cum fuissent Valentiniani [v. rescriptum eius ad vicarium Macedoniae Consult. 9, 7], iam translatae sunt ad partes Orientis) Sirmii Ian. 16 (Socrates h. e. 5, 2; Cons. Constant. ad h. a.) fuitque ibi secundum Theodosianum Febr. 24. Reversus inde in partes Occidentis (Socrates h. e. 5, 6) secundum subscriptiones fuit Aquileiae Iul. 2, Mediolani Iul. 30. Aug. 3 (cf. Ambrosium de fide 3, 1), Bauxare Aug. 19 (qui locus alibi non nominatus sine idonea causa creditur esse oppidum quod nunc est Bozen), Treviris Sept. 14. Secundum Ausonium in gratiarum actione extrema Gratianus a Thracia (fortasse Constantinopoli) per Illyricum (quo pertinet Sirmium) Venetiam Liguriam (quo pertinet Mediolanum) 'insuperabilia Raetiae' (quo spectare videtur Bauxar et fortasse Tridentum) 'Rheni accolae, Sequanorum in via, porrecta Germaniae' ante finem anni in Gallias pervenit. — Theodosius sedem imperii fecit Thessalonicae Macedoniae pertinentque ad eum tam inde emissa constitutio quam quae datae sunt ex Vico Augusti (magistratus enim spectat ad partes Orientis; locus ignotus est) et Scupis.

379	VI k. Mart.	Sirmio	Asello	6, 80, 1
379	non. Apr. [?]	Treviris	Hypatio ꝑu [Romae]	11, 86, 26
379	V non. Mai.	Arborio com. [r. pr. Occ.]	1, 82, 4
379	XV k. Iul.	Thessalonicae	Pancratio com. r. pr. [Or.]	10, 1, 12
379	VI (III II) non. Iul.	Aquileiae	Hesperio ꝑꝑ [Italiae]	{ I 7, 18, 2 II 18, 1, 11
379	prid. non. Iul.	Scopis	Pancratio com. r. pr. [Or.]	
379	XII k. Aug.	acc. Constantinae	Hesperio ꝑꝑ [Italiae]	18, 5, 15
379	III k. Aug.	Mediolano	Hesperio ꝑꝑ [Italiae]	Iust. 6, 82, 4 [PLHal.]
379	{ prid. k. Aug.	dat.	{ Hesperio ꝑꝑ [Italiae]	8, 18, 6
	{ III k. Sept.	acc.		

379	{ III non. Aug. XIII k. Sept.	dat. Mediolano acc.	{ Hesperio p̄p̄s [Italiae]	16, 5, 5
379	{ prid. non. Aug. VII id. Sept.	dat. Triverim [Tridenti?] acc. Romae	{ Potito vic. urbis	6, 28, 1
379	III id. Aug.	Vico Augusti	Pancratio p̄u [com. r. pr. Or.]	12, 18, 4
379	XIII k. Sept.	Bauxare	Catervio com. s. l. [Occ. ?]	6, 80, 8
379	{ VII k. Sept.	dat. pp. Karthagine	{ Syagrio [mag. officiorum Occ.]	1, 15, 10
379	XVIII k. Oct.	Treviris	Vindiciano	18, 3, 12
379	X k. Oct.	dat. [pp.] Romae	Potito vicario [urbis]	— 4, 16, 2
379	k. Oct.	Syagrio mag. officiorum [Occ.]	7, 12, 2
379	prid. id. Oct.	pp. Romae	Basilio com. s. l. [Occ.]	4, 20, 1
379	VIII k. Nov.	Potito vicario [urbis]	8, 8, 2
379	III non. Dec.	Treviris	Siburio p̄p̄s [Italiae]	11, 31, 7
379	VIII id. Dec. [?]	Sirmio	Hesperio p̄p̄s [Italiae]	6, 80, 4

380 DD. NN.¹⁾ GRATIANO V ET THEODOSIO I AA.²⁾ CONSS.

¹⁾ Sic 3, 6, 1 — 6, 28, 2.

²⁾ Vel *Gratiano A. V et Theodosio A. I* (*I* non deficit nisi his 9, 2, 8 — 14, 3, 17). — *Post cons. Auzoni et Olybri pp. III k. Mart. 10, 20, 9. dat. prid. id. Mart. 10, 20, 10.*

Gratianus ubi fuerit hoc anno, intellegitur ex subscriptionibus solis, quae sunt hae: Treviris Febr. 6. Febr. 15 — Aquileiae Mart. 14 — Treviris Mart. 18 — Mediolani Apr. 24 — Aquileiae Iun. 27 — Treviris Iul. 12 — Sirmii Sept. 8; translato rescripto priore Aquileiensi ex Martio in Maium ordo emendabitur; sed offendunt etiam alia certa ratione non emendanda. — Valentinianus II puer tum non videtur admissus esse ad rescripta emittenda. — Theodosius, cuius extant leges longe plures, ad finem fere anni degebat Thessalonicae manens ibi usque ad Nov. 16; duorum rescriptorum Constantinopoli Iul. 27 et Hadrianopoli Aug. 17 dies corrupti sunt. Intravisse imperatorem sollemniter in urbem Constantinopolim die Nov. 24 auctores tradiderunt (recte Chron. Pasch. p. 561 Bonn.; Socrates h. e. 5, 6; Nov. 14 Consul. Const. ad h. a.).

380	VIII id. Ian.	Eutropio p̄p̄s [Orientis]	Iust. 1, 54, 4 [Hal.]
380	XVIII k. Febr.	Thessalonicae	Neoterio p̄p̄s [Orientis]	9, 27, 1
380	VII k. Febr.	Thessalonicae	populo urbis Constantinop.	10, 18, 2
380	III k. Febr.	dat. [pp.] Constantinopoli	edictum ad provinciales	7, 13, 8
380	III k. Febr.	Thessalonicae	Pancratio com. r. pr. [Or.]	10, 10, 12
380	III non. Febr.	Thessalonicae	Neoterio p̄p̄s [Orientis]	8, 2, 8
380	VIII id. Febr.	Treviris	{ I corpori naviculariorum II naviculariis Afris	{ I 13, 5, 16 II 13, 9, 8
380	XV k. Mart.	Triberim	Arborio p̄u [Romae]	6, 35, 9
380	III k. Mart.	pp. Karthagine	Eucherio	10, 20, 9
380	III k. Mart.	Thessalonicae	edictum ad populum urbis Constantinop. (om. II)	{ I 16, 1, 2 II 16, 2, 25
380 [?]	III id. Mart.	pp. Hadrumeto	Probo p̄p̄s [Italiae]	6, 28, 2
380 [879]	prid. id. Mart.	Aquileiae	Hesperio p̄p̄s [Italiae]	10, 20, 10
380	XVI k. Apr.	Thessalonicae (om. I)	Iuliano praef. Aegypti	{ I 12, 1, 80 II 15, 1, 20

880	XVI k. Apr.	Thessalonicae	Neoterio pps [Orientis]	<i>I</i> 12, 1, 81 <i>II</i> 12, 1, 82
880	XV k. Apr.	Treviris	Theodoro com. r. pr. [Occ.]	11, 16, 12
880	VI k. Apr.	Thessalonicae	Albuciano vicario Macedoniae	9, 85, 4
880	prid. non. Apr.	Thessalonicae	Iustiano vicario Ponticae	1, 15, 11
880	VIII (vel V vel VI) k. Mai.	Mediolano	Paulino pu [Romae]	<i>I</i> 15, 7, 4 <i>II</i> 15, 7, 5
880	VI (III II) k. Mai.	pp. Antiochiae	Neoterio pps [Orientis]	<i>I</i> 7, 18, 9 <i>II</i> 7, 18, 8
880	prid. id. Mai.	Constantinopoli (om. I) scripta Petro consulari Foenices Damasco	<i>I</i> 7, 22, 9 <i>II</i> 12, 1, 83
880	prid. id. Iun.	Thessalonicae	Pancratio com. r. pr. [Or.]	10, 8, 8
880	id. Iun.	Arborio pu [Romae]	14, 8, 16
880	XVI (XV II) k. Iul.	Thessalonicae	Floro mag. officiorum [Or.] (pps II)	<i>I</i> 6, 27, 8 <i>II</i> 8, 15, 6
880	XV (om. VIII, XVII IV) k. Iul.	Thessalonicae	Eutropio pps [Orientis]	<i>I</i> 8, 5, 11 <i>II</i> — 8, 6, 1 <i>III</i> 4, 19, 1 <i>IV</i> 6, 10, 1 <i>V</i> 9, 27, 2 <i>VI</i> 9, 42, 8 <i>VII</i> 9, 42, 9 <i>VIII</i> Iust. 6, 23, 16 [Hal.]
880	XV k. Iul.	Thessalonicae	Neoterio pps [Orientis]	8, 11, 1
880 [888-892]	XV k. Iul.	Thessalonicae	Tatiano pps [Orientis]	Iust. 8, 86, 8 [Hal.]
880	XIII k. Iul.	Syagrio pps [Italiae]	— 11, 80, 88
880	VIII k. Iul. (Iun. II)	Thessalonicae	Restuto pu [Constantinopolis]	<i>I</i> 6, 7, 2 — <i>II</i> — 6, 9, 2
880	V k. Iul.	Aquileiae	Probo pps [Italiae]	6, 85, 10
880	VIII id. Iul.	Thessalonicae	Felici com. Orientis	7, 22, 10
880	III id. Iul.	Treviris [?]	Titiano vicario Africae	14, 8, 17
880	prid. id. Iul.	Thessalonicae	Restuto pu [Constantinopolis]	14, 17, 8
880	id. Iul.	pp. Romae	Syagrio pps [Italiae]	7, 18, 4
880	VI k. Aug. [?]	Constantinopoli	Eutropio pps [Orientis]	12, 12, 7
880	XVI k. Sept. [?]	Hadrianopoli	Eutropio pps [Orientis]	15, 1, 21
880	prid. k. Sept.	Thessalonicae	edictum ad provinciales	10, 10, 18
880	VI id. Sept. (om. II)	dat. [pp?] Sirmio (om. II)	Neoterio [pps Orientis]	<i>I</i> 7, 22, 11 <i>II</i> Iust. 12, 47, 2
880	XII k. Oct.	Thessalonicae	Pancratio com. r. pr. [Or.]	10, 10, 14
880	XVI k. Dec.	Thessalonicae	Eutropio pps [Orientis]	10, 10, 15
880	XV k. Ian.	pp.	Eutropio pps [Orientis]	Iust. 5, 9, 1 — Iust. 6, 56, 4 [Hal.]
880	III k. Ian.	Constantinopoli	Eutropio pps [Orientis]	<i>I</i> 9, 2, 8 <i>II</i> 9, 8, 6

381 EVOHERIO ET SYAGRIO CONSS. IN ORIENTE, SYAGRIO ET
EVOHERIO CONSS. IN OCCIDENTE.¹⁾

¹⁾ Has distinximus asterisco post numerum adscripto. Exceptionem faciunt constitutiones quinque 4, 18, 8 — 6, 10, 8 — 6, 22, 6 — 11, 39, 8 — 16, 7, 1 emissae in partibus Orientis et duae 15, 7, 6. 7 in partibus Occidentis. — *VV. CC.* add. 6, 10, 2 — 6, 22, 5 — 6, 85, 11 — 7, 18, 5 — 11, 39, 8 (?) — 12, 12, 8 — 12, 1, 88. 89.

Ad Gratianum, de cuius rebus gestis auctores tacent, spectant subscriptiones hae: Treviris Febr. 27 — Mediolani Mart. 29 — Aquileiae Apr. 22 — Treviris Apr. 24 — Aquileiae Mai. 8 — Viminacii Iul. 5 (1, 10, 1. 12, 1, 89) — Treviris Oct. 14 — Aquileiae Dec. 26, qui dies sublati Apr. 24 Oct. 14 Dec. 26 recte procedunt. — Theodosium eadem declarant mansisse Constantinopoli usque ad Iul. 19, deinde fuisse Heracleae, scilicet Perinthi, Iul. 21—30, a Sept. 28 hiemem exegisse Constantinopoli. Etiam Hadrianopoli eum fuisse Sept. 5 potest cum his conciliari.

381	III id. Ian.	Constantinopoli	Eutropio p̄p̄s [Orientis]	16, 5, 6
381	XVII k. Febr.	Neoterio p̄p̄s [Orientis]	7, 18, 5
381	III non. Febr.	Constantinopoli	Floro mag. officiorum [Or.]	6, 29, 6
381	III non. Febr.	Constantinopoli	Eutropio p̄p̄s [Orientis]	6, 85, 11
381	XV k. Mart.	pp. Karthagine	Camenio vicario Africae	12, 1, 84*
381	III k. Mart.	Treviris	Syagrío p̄p̄s [Italiae]	8, 5, 86*
381	XV k. Apr.	pp. Karthagine	Macedonio com. s. l. [Occ.]	11, 30, 39*
381	III k. Apr.	dat. Mediolano (om. I)	Valeriano p̄u [Romae]	<div style="display: inline-block; vertical-align: middle;"> <div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="font-size: 3em; margin-right: 5px;">{</div> <div> I 6, 10, 2* — II — 6, 22, 5* III 6, 26, 2* </div> </div> </div>
	XII k. Mai. (om. II. III)	acc. (om. II. III)		
381	prid. k. Apr.	Constantinopoli	Tusciano comiti Orientis	16, 2, 26
381	X k. Mai.	Aquileiae	Valeriano p̄u [Romae]	15, 10, 2*
381	VIII k. Mai.	Treviris	Valeriano p̄u [Romae]	15, 7, 6
381	VI non. Mai.	Constantinopoli	Eutropio p̄p̄s [Orientis]	16, 7, 1*
381	VIII id. Mai.	Aquileiae (om. I)	Valeriano p̄u [Romae]	<div style="display: inline-block; vertical-align: middle;"> <div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="font-size: 3em; margin-right: 5px;">{</div> <div> I 15, 7, 7 II 15, 7, 8* </div> </div> </div>
381	VIII id. Mai.	Constantinopoli	Eutropio p̄p̄s [Orientis]	16, 5, 7
381	III k. Iun.	Constantinopoli	Eutropio p̄p̄s [Orientis]	3, 8, 1
381	III non. Iun.	Constantinopoli	Eutropio p̄p̄s [Orientis]	2, 9, 2
381	prid. non. Iun.	Constantinopoli	Eutropio p̄p̄s [Orientis]	13, 11, 1
381	III k. Iul.	Constantinopoli	acta habita in consistorio	11, 39, 8*
381	III non. Iul.	Viminacio	Syagrío p̄p̄s [Italiae]	1, 10, 1*
381	prid. non. Iul.	dat. Constantino- poli	Palladio com. s. l. [Or.]	4, 18, 8*
	XII k. Aug.	acc.		
381	XIII k. Aug.	Constantinopoli	Clicherio com. Orientis	16, 5, 8
381	XII k. Aug.	recitata Romae	Antidio v. c. vicario	9, 88, 6*
381	XII k. Aug.	Heracleae	Palladio com. s. l. [Or.]	10, 24, 2
381	XII k. Aug.	Heracleae	Eutropio p̄p̄s [Orientis]	<div style="display: inline-block; vertical-align: middle;"> <div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="font-size: 3em; margin-right: 5px;">{</div> <div> I 12, 1, 85 II 12, 1, 86 </div> </div> </div>
381	III k. Aug.	Heracleae	Pancratio p̄u [Constantinopolis]	9, 17, 6
381	III k. Aug. (?)	Heracleae	Floro p̄p̄s [Orientis]	12, 1, 87
381	III k. Aug.	Heracleae	Auxonio procons. Asiae	16, 1, 8
381	V k. Sept.	pp. Karthagine	Herasio procons. Africae	15, 7, 9*

881 [?]	VIII(?) non. Sept.	Cynegio p̄p̄s [Orientis]	Iust. 5, 20, 1 [Hal.]
881	non. Sept. Hadrianopoli	Eutropio p̄p̄s [Orientis]	7, 18, 10
881	III k. Oct. Constantinopoli	Eutropio p̄p̄s [Orientis]	Iust. 5, 84, 12 [Hal.]
881	VII id. Oct.	Syagrio p̄p̄s [p̄p̄s Italiae]	8, 7, 15* —
881	prid. id. Oct. Treviris	Potito vic. urbis	4, 22, 2*
881	prid. k. Dec. pp. Beryto	Palladio mag. officiorum [Or.]	10, 24, 8
881	id. Dec. Constantinopoli	Floro p̄p̄s [Orientis]	{ I 6, 10, 8* — II — 6, 22, 6*
881	XII k. Ian. Constantinopoli	Floro p̄p̄s [Orientis]	16, 10, 7
881	VII k. Ian. [?] Aquileiae	populo	11, 1, 18*

382 ANTONIO ET SYAGRIO¹⁾ VV. CC.²⁾

¹⁾ *Post cons. Syagrii et Eucherii* 11, 16, 18 — 12, 1, 88 — 12, 1, 89 — 12, 12, 8 occidentales omnes, quibus asteriscum adscripsimus.

²⁾ Sic 1, 2, 8 — 6, 6, 1.

Gratianum subscriptiones collocant Mediolani Apr. 8 — Brixiae Mai. 10 — Mediolani Mai. 26 — Patavii Iun. 20 — Veronae Aug. 18 — Mediolani Nov. 22 — Patavii Dec. 15, unde apparet dies parum fides esse. — Theodosius per totum annum mansit Constantinopoli.

882	prid. id. Ian.	Constantinopoli	Pancratio p̄p̄s [Constantinopolis]	14, 10, 1
882	VIII k. Mart.	Constantinopoli	Floro p̄p̄s [Orientis]	1, 2, 8
882 [888]	VIII id. Mart.	Constantinopoli	Proculo com. Orientis	12, 1, 90
882	XII k. Apr.	Constantinopoli	Palladio mag. offic. [Or.]	6, 27, 4
882	VIII k. Apr.	pp. Karthagine	Severo p̄p̄s [Romae]	12, 12, 8*
882	III k. Apr.	Constantinopoli	omnibus rectoribus provinciarum	8, 1, 12
882	III k. Apr.	Constantinopoli	Floro p̄p̄s [Orientis]	10, 21, 2
882	prid. k. Apr.	Constantinopoli	Floro p̄p̄s [Orientis]	16, 5, 9
882	k. Apr.		Severo p̄p̄s [Romae]	{ I 6, 6, 1 — II 14, 6, 4
882	IIII non. Apr.	pp. Romae	Severo p̄p̄s [Italiae]	7, 18, 6
882	III non. Apr.	Mediolano	Severo p̄p̄s [Italiae]	8, 4, 18
882	prid. non. Apr.	Constantinopoli (om. II)	Pancratio p̄p̄s [Constantinopolis]	{ I 2, 12, 8 — II Iust. 8, 4, 6 [VPL Hal.]
882	V id. Apr.	pp. Karthagine	Syagrio p̄p̄s [Italiae]	— 12, 1, 88*
882 [888]	III id. Apr.	Constantinopoli	Lampadio	12, 9, 2
882	id. Apr.	pp. Karthagine	Hypatio p̄p̄s [Italiae]	11, 16, 18*
882	VIII k. Mai. [?]	Constantinopoli	Floro p̄p̄s [Orientis]	8, 5, 38
882	VI id. Mai.	Brixiae	provincialibus	12, 12, 9
882	prid. id. Mai. [?]	Constantinopoli	Palladio praef. Augustali	8, 5, 37
882	{ id. Mai.	{ dat. Tyro metropoli pp. Beryto	{	{ 7, 18, 11
882	XV k. Iun.	Constantinopoli	Floro p̄p̄s [Orientis]	9, 37, 3
882	XIII k. Iun.	Constantinopoli	Nebidio com. r. pr. [Or.]	10, 10, 16

382	VII k. Iun.	Mediolano	proconsulibus vicariis omnibusque rectoribus	11, 6, 1
382	III k. Iun.	Constantinopoli	Floro p̄p̄s [Orientis]	4, 20, 2
382	prid. id. Iun.	Constantinopoli [?]	Matroniano duci et praesidi Sardiniae [Isauriae?]	9, 27, 8
382	XII k. Iul.	Patavi	Severo p̄u [Romae]	14, 18, 1
382	X k. Iul.	Constantinopoli	Clearcho p̄u [Constantinopolis]	15, 2, 8
382 [381]	III non. Iul.	Viminacio	Syagrio p̄p̄s [Italiae]	12, 1, 89*
382	XVII k. Aug.	Constantinopoli	Floro p̄p̄s [Orientis]	8, 5, 39
382	X k. Aug.	Constantinopoli	Floro p̄p̄s [Orientis]	8, 5, 40
382	k. Aug.	Severo p̄u [Romae]	8, 9, 2
382	VIII id. Aug.	Constantinopoli	Dario consulari	12, 1, 91
382 [390?]	XV k. Sept.	Veronae	Flaviano p̄p̄s Illyrici et Italiae	9, 40, 18
382	X k. Sept.	Constantinopoli	Clearcho p̄p̄s [Orientis]	4, 17, 2
382	X k. Sept.	Floro p̄p̄s [Orientis]	9, 27, 4
382	IIII k. Sept.	Constantinopoli	Floro p̄p̄s [Orientis]	10, 19, 10
382	III k. Sept.	lecta Capuae	Syagrio p̄p̄s [Italiae]	11, 16, 14
382	XVIII k. Oct.	Constantinopoli	Floro p̄p̄s [Orientis]	{ I — 8, 1, 18 II 8, 15, 7 —
382	XII k. Oct.	pp. Beryto	Filagrio com. Orientis	8, 5, 41
382	X k. Nov.	Constantinopoli	Floro p̄p̄s [Orientis]	12, 1, 92
382	VII k. Nov.	Constantinopoli	Panhellenio cons. Lydiae	10, 10, 17
382	X k. Dec.	Mediolano	Basso p̄u [Romae]	1, 6, 8
382	VII k. Dec.	Clearcho p̄p̄s [Orientis]	12, 1, 93
382	prid. k. Dec.	Constantinopoli	Palladio duci Osdroenae	16, 10, 8
382	V id. Dec.	Hypatio p̄p̄s [Italiae]	11, 16, 15
382	XVIII k. Ian.	Patavi	Hypatio p̄p̄s [Italiae]	6, 26, 3
382	XVI k. Ian.	Constantinopoli	Clearcho p̄p̄s [Orientis]	4, 17, 3
382	XVI k. Ian.	Constantinopoli	Floro p̄p̄s [Orientis]	3, 8, 2
382	III k. Ian.	Constantinopoli	Constantiano vic. dioec. Ponticae	8, 5, 42

383 MEROBAUDE II ET SATVRNINO¹⁾ CONSS.²⁾

¹⁾ *VV. CC. ins.* 1, 22, 4 — 6, 85, 12.

²⁾ *Post cons. Antoni et Syagrii III k. Mai.* 12, 6, 17.

Gratiani rescripta reperiuntur complura data Mediolani usque ad Mai. 2, deinde Patavii Mai. 21. 27. 28, Veronae Iun. 16. Deinde cum Maximus Augustus proclamatus in Britannia Gallias occupasset, contra eum profectus Gratianus ab exercitu destitutus perijt Luguduni Aug. 25 (Chron. min. I p. 297. II p. 61). — Theodosius annum exegit Constantinopoli. Salomaria subscriptionis Iul. 27 ignota est, fortasse locus quidam prope Constantinopolim. — Arcadius puer Augustus creatus hoc anno Ian. 16 sine dubio non admissus est ad rescribendum.

383	IIII id. Ian.	Hypatio [p̄p̄s Italiae?]	6, 2, 18
383	XV k. Febr.	Constantinopoli	Nebidio com. r. pr. [Or.]	10, 3, 4
383	XIIII k. Febr.	Mediolano	Probo p̄p̄s [Italiae]	11, 13, 1

888	prid. k. Febr.	Constantinopoli	Constantiano vic. dioec. Ponticae	12, 1, 94
888	IIII non. Febr.	Constantinopoli	Floro pps [Orientis]	8, 11, 4
888	XI k. Mart.	Mediolano	Hilario p. [Romae]	5, 1, 3
888	IIII k. Mart.	Mediolano	Eusignio procons. Africae	12, 1, 95
888 [391?]	III k. Mart.	Flaviano pps [Italiae]	{ I 7, 18, 8 — II — 9, 29, 2
888	III non. Mart.	Constantinopoli	Cynegio com. s. l. [Or.]	6, 85, 12
888	III non. Mart.	Constantinopoli	Floro pps [Orientis]	12, 1, 96
888	III non. Mart.	Mediolano	populo	18, 10, 8
888	VIII id. Mart.	Constantinopoli	Cynegio com. s. l. [Or.]	12, 1, 97
888	prid. non. Apr.	Mediolano	Marcellino	9, 27, 5
888	VIII id. Apr.	Constantinopoli	Postumiano pps [Orientis]	{ I 9, 42, 10 II 12, 1, 98
888	XIIII (XIII II) k. Mai.	Mediolano	Hypatio pps [Italiae]	{ I — 12, 1, 99 II 12, 1, 100
888	III k. Mai.	Constantinopoli	Hypatio [prae. Augustali]	12, 6, 17
888	VI non. Mai.	Mediolano	Hypatio pps [Italiae]	8, 1, 4
888	V non. Mai.	Constantiano vic. Ponticae	11, 7, 12
888	VIII id. Mai.	Constantinopoli	Hypatio prae. Augustali	11, 86, 27
888	VI id. Mai.	Constantinopoli	Flaviano procons. Asiae	12, 6, 18
888	XIII k. Iun.	Constantinopoli	Postumiano pps [Orientis]	16, 7, 2
888	XII k. Iun.	Patavi	Hypatio pps [Italiae]	16, 7, 8
888	VI k. Iun.	Patavi	Mariniano vic. Hispaniae	9, 1, 14
888	V k. Iun.	Patavi	Hypatio pps [Italiae]	2, 19, 5
888	IIII k. Iun.	Constantinopoli	Postumiano pps [Orientis]	6, 22, 7
888	III id. Iun.	Constantinopoli	Proculo [com. Orientis]	15, 1, 22
888	XVI k. Iul.	dat. [pp.] Romae	Basilio com. s. l. [Occ.]	12, 1, 101
888	{ XVI k. Iul. prid. k. Aug.	dat. Veronae acc.	{ Eusignio procons. Africae	1, 8, 1
888	XII k. Iul.	Constantinopoli	Constantiano vic. dioec. Ponticae	16, 5, 10
888	prid. non. Iul.	Constantinopoli	Proculo com. Orientis	8, 4, 14
888	IIII id. Iul.	Constantinopoli	Constantiano vic. dioec. Ponticae	7, 18, 7
888	XIIII k. Aug.	Constantinopoli	Postumiano II (om. I) pps [Orientis]	{ I 7, 2, 1 II 12, 1, 102
888	XII k. Aug.	Lolliano	Inst. 10, 28, 1 [Owi. Cont.]
888	VIII k. Aug.	Constantinopoli	Postumiano pps [Orientis]	16, 5, 11
888	VI k. Aug.	Salamariae	Proculo com. Orientis	12, 1, 103
888	III k. Sept.	Nebidio com. r. pr. [Or.]	10, 10, 18
888	prid. k. Sept.	Basilio com. s. l. [Occ.]	11, 80, 40
888	V non. Oct.	Postumiano pps [Orientis]	12, 6, 19
888	V id. Oct.	Constantinopoli	Nebidio com. r. pr. [Or.]	6, 80, 5
888	VII id. Nov.	Constantinopoli	Postumiano pps [Orientis]	12, 1, 104
888	X k. Dec.	Constantinopoli	Eucharis procons. Pa- laestinae	11, 86, 28

883	III non. Dec.	Constantinopoli	Postumiano p̄p̄s [Orientis]	16, 5, 12
883	XVII k. Ian.	pp.	Ammiano com. r. pr. [Occ.]	11, 30, 41
883 [?]	III k. Ian.	Constantinopoli	Clearcho p̄u [Constantinopoli]	6, 5, 1
883	III k. Ian.	Constantinopoli	Hellebico com. et mag. utriusque militiae	9, 89, 1
883	actum in consistorio	1, 22, 4

384 RICHOMERE¹⁾ ET CLEARCHO VV. CO.²⁾ CONSS.

¹⁾ Sic *V* constanter, vel sic vel *Ricomere R.* — *Post cons. Merobaudis II et Saturnini VII k. Nov.* 6, 30, 6.

²⁾ Sic 1, 6, 9 — 6, 5, 2 — 16, 5, 13.

Hoc anno post agnitionem pro collega Maximum in Occidente duo imperatores regnabant, Maximus in Gallis, in Italia Illyrico Africa Valentinianus. Illius postea nomen deletum esse consentaneum est, remansit, nisi fallit subscriptio, rescriptum unum 9, 86, 1. Valentiniani II extant rescripta emissa Mediolani per totum fere annum. — Theodosius hoc anno morabatur Constantinopoli, nisi quod per menses Iunium et Iulium secessit in vicinam Heracleam. Rescripta duo Aug. 81 et Sept. 22 ad Cynegium p̄p̄s Orientis, quorum subscriptiones oppida Italica nominant, cum rerum ordine tradito conciliari nequeunt.

884	XV k. Febr.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄s [Orientis]	{ <i>I</i> 12, 13, 5 <i>II</i> 15, 1, 28
884	XII k. Febr.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄s [Orientis]	16, 5, 13
884	prid. k. Febr.	pp. (dat. <i>I. II</i>) Beryto	{ <i>I</i> — 11, 1, 19 <i>II</i> 11, 2, 4 — <i>III</i> 11, 15, 2
884	k. Febr.	Neoterio p̄p̄s	8, 5, 43
... [884] ¹⁾	prid. non. Febr.	Constantinopoli	Optato praef. Augustali	[Sirm. 3]
¹⁾ Consulatus omissus est.				
884	id. Febr.	Principio p̄u	[Iust. 1, 48, 2 [<i>Hal. PL</i>]]
884	VI non. Mart.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄s [Orientis]	8, 5, 44
884	III id. Mart.	Mediolano	Attico p̄p̄s	13, 1, 12
884	XI k. Apr.	Mediolano	Marciano vicario	9, 88, 7
884	III k. Apr.	Constantinopoli	Nebudio com. r. pr. [Or.]	Iust. 11, 62, 6 [<i>V Ovi.</i>]
884	prid. k. Apr.	Constantinopoli	Agrestio procons. Palaestinae	11, 30, 42
884	III id. Apr.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄s [Orientis]	{ <i>I</i> 7, 1, 12 <i>II</i> 8, 5, 45
884	prid. non. Mai.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄s [Orientis]	12, 1, 106
884	XII k. Iun.	Mediolano	Praetextato p̄p̄s [Italiae]	6, 5, 2
884	III id. Iun.	Heracleae	Trifolio com. s. l. [Or.]	6, 30, 7
884	VIII id. Iul.	Heracleae	Cynegio p̄p̄s [Orientis]	12, 1, 106
884	VIII k. Aug.	Heracleae	Trifolio com. s. l. [Or.]	10, 20, 11
884	VIII (VII <i>II</i>) k. Aug.	Heracleae	senatui	{ <i>I</i> 15, 9, 1 <i>II</i> [Iust. 1, 16, 1 [<i>Hal.</i>]]
884	prid. k. Sept.	Veronae [?]	Cynegio p̄p̄s [Orientis]	12, 1, 107
884	V id. Sept.	Aquileiae	Praetextato p̄p̄s [Italiae]	[Iust. 1, 54, 5 [<i>Hal.</i>]]
884	... Sept.	Constantinopoli	Clearcho p̄u [Constantinopoli]	6, 2, 14

884	XVI k. Oct.	Constantinopoli	Palladio mag. officiorum	7, 8, 8
884	XV k. Oct.	Constantinopoli	8, 2, 4
884	X k. Oct.	acc. Regio	Cynegio pps [Orientis]	8, 1, 5
884	III non. Oct.	Constantinopoli	Cynegio pps [Orientis]	10, 19, 11
884	XIII k. Nov.	Constantinopoli	Merobaudi duci Aegypti	11, 80, 43
884	X k. Nov.	Constantinopoli	senatui	6, 4, 25
884	VII k. Nov. [P]	Mediolano	Probo pps [Italiae]	6, 80, 6
884	VIII id. Nov.	Constantinopoli	Cynegio pps [Orientis]	12, 1, 108
884	VI id. Nov.	Postumiano [pps Orientis]	18, 1, 18
884	III k. Dec.	Mediolano	Symmacho pu [Romae]	{ I 4, 17, 4 II — 11, 80, 44
884	XIII k. Jan.	Constantinopoli (om. II)	Florentio praef. Augustali	{ I 9, 88, 1 II 11, 89, 9

385 ARCADIO A. I¹⁾ ET BAVTONE V. C.²⁾ CONSS.³⁾

¹⁾ a. i om. Iust. 1, 40, 6. 1, 55, 4. 8, 19, 8. 8, 26, 10. — i om. 1, 10, 2. Iust. 1, 23, 5. 9, 29, 8. 11, 60, 1.

²⁾ sic 1, 2, 9 — 1, 9, 2 — 6, 80, 8 — 8, 5, 46 — 8, 7, 16 — 9, 7, 4 — 9, 88, 8 — 9, 89, 2 — 15, 7, 10 — 16, 10, 9.

³⁾ post cons. Richomeris et Clearchi vv. cc. V k. Mai. 1, 6, 9.

Maximi regnantis in Gallia rescripta nulla sunt in Theodosiano. Valentinianus II hoc anno fuit Mediolani ad Iul. 10, deinde ab Aug. 31 ad anni finem Aquileiae, nisi quod exceptionem facit lex data Nov. 4 Veronae. — Theodosius totum annum resedit Constantinopoli. Rescriptum datum Apr. 9 ad Cynegium Mediolano pariter atque duo citata ad annum praecedentem a rerum ordine abhorret.

885	XI (?) non. Ian.	Constantinopoli	Theodoro defensori civitatis	Iust. 1, 55, 4 [Hal.]
885	k. Febr.	Mediolano	Nicetio praef. annonae	{ Iust. 1, 23, 5 [Hal.]
885	III non. Febr.	Constantinopoli	Cynegio pps [Orientis]	15, 1, 24
885	XV k. Mart.	Mediolano	Pelagio com. r. pr. [Occ.]	{ I — 11, 80, 45 II 11, 86, 29 —
885	V k. Mart.	Mediolano	Neoterio pps [Italiae]	9, 88, 8
885	IIII id. Mart.	Constantinopoli	Trifolio com. s. l. [Or.]	{ I 6, 80, 8 II 6, 80, 9
885	VII id. Apr.	Constantinopoli	Trifolio com. s. l. [Or.]	{ 1, 10, 2
885	V id. Apr.	Mediolano	Cynegio pps [Orientis]	{ 8, 5, 46
885	XVIII k. Mai.	Mediolano	Neoterio pps [Italiae]	{ 11, 16, 16
885	VI k. Mai.	Cynegio pps [Orientis]	12, 1, 109
885	V k. Mai.	Mediolano	Symmacho [pu Romae]	{ 1, 6, 9
885 [890]	III k. Mai.	Polemio pps [Italiae]	Iust. 8, 26, 10 [Hal.]
885	prid. k. Mai.	Mediolano	Neoterio pps [Italiae]	2, 1, 6
885	prid. k. Mai.	Constantinopoli	Cynegio pps [Orientis]	9, 1, 15
885	IIII non. Mai.	pp.	Neoterio pps [Italiae]	11, 22, 2
885	VIII id. Mai.	Constantinopoli	Menandro vic. Asiae	9, 89, 2
885	VIII k. Iun.	Constantinopoli	Cynegio pps [Orientis]	16, 10, 9
885	V k. Iun.	Mediolano	Neoterio pps [Italiae]	12, 1, 110
885 [890]	k. Iun.	Principio pps [Italiae]	{ 9, 40, 14
885	prid. id. Iun.	Mediolano	Neoterio pps [Italiae]	8, 4, 15

385	XV k. Iul.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄s [Orientis]	‡ 8, 5, 47
385	XIII k. Iul.	Mediolano	Romulo consulari Aemiliae et Liguriae	‡ 2, 4, 4
385	X k. Iul.	Constantinopoli	Iust. 3, 19, 3 [PLHal.]
385	VIII k. Iul.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄s [Orientis]	15, 7, 10
385	VI id. Iul.	Mediolano	Neoterio p̄p̄s [Italiae]	7, 2, 2
385	III id. Iul.	Treviris [?]	Desiderio vicario	‡ 9, 36, 1
385 [380/1]	XVI k. Aug.	Eutropio p̄p̄s [Orientis]	‡ Iust. 9, 29, 3 [LHal.]
385	VIII k. Aug.	Paulino praef. Augustali	11, 89, 10
385	VII k. Aug.	pp. Alexandriae [?]	Neoterio p̄p̄s [Italiae]	‡ 2, 26, 4
385	VIII k. Sept.	Constantinopoli	Florentio procons. Palaestinae	10, 16, 4
385	prid. k. Sept.	Aquileiae	Principio p̄p̄s [Italiae]	6, 30, 10
385 [?] ¹⁾	XVIII k. Oct.	Aquileiae	Licinio p̄p̄s	Iust. 11, 60, 1 [Owi.]
¹⁾ Praescripta sunt nomina <i>Valentinianus Valens et Gratianus A.A.</i>				
385	XV k. Oct.	Aquileiae	Messiano procons. Africae	10, 1, 13
385	XIII k. Oct.	Aquileiae	Principio p̄p̄s [Italiae]	‡ 8, 7, 16
385	VIII k. Oct.	Aquileiae	Principio p̄p̄s [Italiae]	1, 2, 9 = 11, 1, 20
385	VI k. Oct.	Aquileiae	Principio p̄p̄s [Italiae]	10, 20, 12
385	prid. non. Nov.	Veronae	Principio p̄p̄s [Italiae]	‡ 13, 1, 14
385	non. Nov.	Aquileiae	Principio p̄p̄s [Italiae]	‡ 12, 12, 10
385	VII (V I) k. Dec.	Aquileiae (om. I)	Florentio (Floriano I, Florentino III) com. s. l. [Occ.]	$\left\{ \begin{array}{l} I \text{ ‡ } 1, 10, 8 \\ II \text{ ‡ } — 11, 80, 46 \\ III \text{ 11, 86, 80 —} \end{array} \right.$
385	V id. Dec.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄s [Orientis]	Iust. 1, 40, 6 [PLD]
385	III id. Dec.	Aquileiae	Principio p̄p̄s [Italiae]	‡ 8, 7, 17
385	III id. Dec.	Aquileiae	Principio p̄p̄s [Italiae]	‡ 11, 16, 17
385	III id. Dec.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄s [Orientis]	9, 7, 4
385	X k. Ian.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄s [Orientis]	‡ 11, 1, 21

386 HONORIO N. P.¹⁾ ET EVODIO V. C.²⁾ CONSS.³⁾

¹⁾ N. P. om. 13, 11, 2.

²⁾ sic 1, 15, 12 — 1, 82, 5 — 2, 83, 2 — 3, 4, 1 — 8, 5, 48 — 8, 8, 3 — 8, 8, 4 — 9, 44, 1 — 10, 13, 1 — 12, 6, 21 — 14, 3, 18 — 15, 5, 2 — 16, 4, 1.

³⁾ post consulatum Arcadi A. I et Bautois v. c. VII id. Mart. 1, 9, 2.

Maximi ne hoc quidem anno sylloge meminit. — Valentinianus II secundum subscriptiones fuit Mediolani Ian. 28 — Ticini Febr. 15 — Aquileiae Apr. 20 — Mediolani Iun. 6. 11. Iul. 6. 14. 29 — Nov. 18, qui dies quominus veri sint, nihil obstat. — Theodosium hunc quoque annum exegisse Constantinopoli eadem declarant; Melantias quoque, quam in Valentia latere probabile est, fuit prope Constantinopolim (vide ad 8, 5, 49). Ibi ingressus est sollemniter de Greuthungis triumphans Theodosius cum Arcadio die Oct. 12 (Consul. Const. ad h. a.).

386	XIII k. Febr.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄s [Orientis]	‡ 9, 34, 9
386	X k. Febr.	Mediolano (sic 16, 1, 4, Constantinopoli 16, 4, 1)	Eusignio p̄p̄s [Italiae]	‡ 16, 1, 4 = ‡ 16, 4, 1
386	VII k. Febr.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄s [Orientis]	‡ 11, 30, 47
386	III k. Febr.	Constantinopoli	Nebridio p̄u [Constantinopolis]	14, 12, 1

386	XV k. Mart.	Ticini	Eusignio p̄p̄ [Italiae]	l 12, 12, 11
386	XIII k. Mart.	Constantinopoli	Florentio praef. Aug.	l 1, 14, 1
386	VI k. Mart.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄ [Orientis]	l Iust. 11, 62, 7 [V Cui.]
... [386 ¹)	VI k. Mart.	Mediolano	Piniano p̄u [Romae]	Avellana 4]
¹) Imperatorum nomina et consulatus omittuntur.				
386	III k. Mart.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄ [Orientis]	9, 17, 7
386	prid. k. Mart. (Mai. I)	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄ [Orientis]	{ I 6, 26, 4 II l 6, 28, 8
386	III non. Mart.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄ [Orientis]	l 8, 5, 48
386	III non. Mart.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄ [Orientis]	l 6, 27, 5
386	VII id. Mart.	pp. Hadrumeti	Principio mag. officiorum [p̄p̄?]	l 1, 9, 2
386	X k. Apr.	Constantinopoli	Timasio com. et mag. eq.	4, 17, 5
386	VI k. Apr.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄ [Orientis]	{ I l 13, 11, 2 II l 13, 11, 3
386	III k. Apr.	9, 1, 16
386	XVIII k. Mai.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄ [Orientis]	l 18, 1, 15
386	XII k. Mai.	Aquileiae	Principio p̄p̄ [Italiae]	18, 5, 17
386	X k. Mai.	Constantinopoli	[Antiochino]	l Sirm. 8
386 [?]	prid. k. Mai.	Constantinopoli	Clearcho p̄p̄ [Orientis]	l Iust. 11, 62, 8 [Cui.]
386	prid. k. Mai.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄ [Orientis]	12, 1, 111
386	k. Mai.	apud acta imp. Theodosius A. dixit	4, 20, 8
386	{ non. Mai.	{ dat. Constantino- poli acc. a Valerio com. s. l. [Or.]	{ Proculo com. s. l. [Or.]	6, 30, 11
386 [392-395]	XIII k. Iun.	Heracleae	Rufino p̄p̄ [Orientis]	15, 5, 2
386	VII k. Iun.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄ [Orientis]	l Iust. 1, 40, 7 [Hal.]
386	VIII id. Iun.	Mediolano	Gorgonio com. r. pr. [Occ.]	l 10, 18, 1
386	III id. Iun.	Mediolano	Sallustio p̄u [Romae]	{ I l 14, 1, 2 II l 14, 3, 18
386	XVI k. Iul.	emissa Constan- tinopoli	Florentio praef. Aug.	12, 1, 112
386	X k. Iul.	Constantinopoli	edictum ad provinciales	l 9, 27, 6
386	III k. Iul.	Constantinopoli	Nebridio p̄u [Constantino- polis]	l 3, 4, 1
386	{ prid. non. Iul. III k. Sept.	{ dat. Mediolano acc.	{ Piniano p̄u [Romae]	l 6, 35, 13
386	prid. non. Iul.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄ [Orientis]	l 9, 44, 1
386	prid. id. Iul.	Mediolano	Eusignio p̄p̄ [Italiae]	l 8, 7, 18
386	III k. Aug.	Mediolano	Eusignio p̄p̄ [Italiae]	1, 32, 5
386	non. Aug.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄ [Orientis]	l Iust. 1, 40, 8 [Hal.]
386	non. Aug.	Hellenio vic. urbis	l 12, 11, 2
386	III non. Sept.	Valentiae [Melan- tiade?]	Cynegio p̄p̄ [Orientis]	l 11, 1, 22

386	III non. Sept.	Valentiae [Melantiade?]	universis comitibus et magistris eq. et ped.	12, 1, 118
386	VIII k. Oct.	Constantinopoli	(<i>mutata</i>)	5, 11, 11
386	VIII k. Nov.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄s [Orientis]	$\left\{ \begin{array}{l} I \mid 2, 83, 2 \\ II \mid 5, 14, 80 \\ III \mid 5, 17, 2 \end{array} \right.$
386	VI k. Nov.	omnibus vicariis	1, 15, 12
386	VI k. Nov.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄s [Orientis]	12, 6, 20
386	$\left\{ \begin{array}{l} III \text{ non. Nov.} \\ VIII \text{ k. Dec. (om.} \\ 11, 7, 18) \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} pp. Aquileiae \\ acc. Romae (om. \\ 11, 7, 18) \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} Principio p̄p̄s [Italiae] \\ Eusignio p̄p̄s [Italiae] \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} 2, 8, 18 = 8, 8, 8 = \\ 11, 7, 18 \end{array} \right.$
386	XIII k. Dec.	Mediolano	Eusignio p̄p̄s [Italiae]	1, 11, 87, 1
386	VIII k. Dec.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄s [Orientis]	1, 12, 8, 1
386	III k. Dec.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄s [Orientis]	1, 12, 6, 21
386	prid. k. Dec.	Constantinopoli	Paulino praef. Aug.	1, 12, 6, 22
386	III non. Dec.	Mediolano	Eusignio p̄p̄s [Orientis]	8, 8, 4
386	VIII k. Ian.	Eusignio p̄p̄s [Italiae]	12, 1, 114
386	prid. k. Ian.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄s [Orientis]	12, 1, 115

GRATIANI VALENTINIANI THEODOSII SINE CONSVLE:

[380/1]	Eutropio p̄p̄s [Orientis]	3, 5, 10 = Iust. 5, 1, 8
[381/2]	Palladio com. a. l. [Or.]	4, 18, 9 = Iust. 4, 61, 9
[386]	Eusignio p̄p̄s [Italiae]	Iust. 1, 29, 1
	Arintheo p̄p̄s	Iust. 11, 11, 8
[383/4]	Postumiano p̄p̄s [Orientis]	Iust. 11, 63, 3
[384/6]	Cynegio p̄p̄s [Orientis]	1, Iust. 11, 63, 4
[384/6]	Cynegio p̄p̄s [Orientis]	Iust. 11, 64, 1
[376]	Hesperio procons. Africae	Iust. 11, 66, 8
[382/4]	Nebridio com. r. pr. [Or.]	1, Iust. 11, 66, 4
[381/3]	Floro p̄p̄s [Orientis]	Iust. 11, 71, 1
[382/4]	Nebridio com. r. pr. [Or.]	Iust. 11, 71, 2

IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA.¹⁾

387—391 (Iul.).

¹⁾ Ubi praecedunt constitutiones inscriptae *Imppp. Gratianus Valentinianus et Theodosius AAA.*, interdum nomina non mutantur, sed sequitur formula *Idem AAA.* 3, 1, 6 — 7, 1, 18 — 9, 1, 17 — 12, 18, 6 — 16, 5, 14 — 16, 10, 10.

387 VALENTINIANO A. III ET EVTROPIO CONSS.¹⁾

¹⁾ p̄. ã. Honorii ã. p̄. et Euodii v̄. ã. VIII k. Febr. 1, 29, 6.

Hoc anno Maximus pace rupta Italiam invasit fugitque inde in Orientem Valentinianus. Mansisse eum ad Sept. 8 Mediolani colligitur ex subscriptione 6, 28, 4 et confirmant eam tituli Itali declarantes Maximum Italia potitum esse anno demum 388 incipiente (Rossi inscr. chr. 1 p. 168). Valentinianus Thessalonicam profectus est, quo et Theodosius venit (Zosimus 4, 43 al.) et ad bellum se accinxit. Constitutiones habemus a Theodosio ibi datas hoc anno extremo et incipiente proximo.

887	XI k. Febr.	Mediolano	Piniano pū [Romae]	18, 8, 18
887	VIII k. Febr.	Eusignio p̄p̄ [Italiae]	1, 29, 6
887	III k. Mart.	Eusignio p̄p̄ [Italiae]	15, 8, 8
887	VI (?) non. Mart.	Constantinopoli	senatoribus civitatis Alexandrinae	10, 10, 19
887	prid. non. Mart.	Mediolano	Eusignio p̄p̄ [Italiae]	6, 24, 4
887	VI id. Mart.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄ [Orientis]	18, 8, 14
887	VI k. Apr.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄ [Orientis]	12, 1, 116
887	prid. k. Apr.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄ [Orientis]	12, 1, 117
887	XVIII k. Mai.	Eusignio p̄p̄ [Italiae]	11, 22, 8
887	XIII k. Iun.	Mediolano	Eusignio p̄p̄ [Italiae]	11, 80, 48
887	XVIII k. Iul.	Constantinopoli	Gaddanae satrapae Sofanense	12, 18, 6
887	V non. Iul.	Constantinopoli	Dextro com. r. pr. [Or.]	Iust. 7, 88, 2 [<i>PL</i> <i>Utin. Miraeus</i>]
887	prid. non. Iul.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄ [Orientis]	12, 1, 118
887	VI id. Sept.	Mediolano	Piniano p̄ [u Romae]	6, 28, 4
887	prid. k. Ian.	Thessalonicae	Cynegio p̄p̄ [Orientis]	1, 82, 6

388 D. N.¹⁾ THEODOSIO A. II ET CYNEGIO V. C.²⁾ CONSS.

¹⁾ Sic 16, 5, 15.

²⁾ Sic 1, 82, 7 — 8, 7, 2 — 9, 11, 1 — 16, 5, 15. 16.

Expeditionis, quam hoc anno Theodosius suscepit contra Maximum, etiam subscriptiones testes sunt, collocantes eum usque ad Apr. 30 Thessalonicae, Iun. 14. 16 Stobis, Iun. 21 Scupis, deinde devicto Maximo et caeso ad Aquileiam Aug. 27 (Socrates 5, 14; Iul. 28 Consul. Const. ad h. a.) ibi Sept. 28, ubi honores a Maximo dati abrogantur, Mediolani Oct. 10. — Propter Valentinianum vide quae exponuntur ad annum sequentem.

888	VI id. Mart.	Thessalonicae	Cynegio p̄p̄ [Orientis]	16, 5, 14
888	prid. id. Mart.	Thessalonicae	Cynegio p̄p̄ [Orientis]	8, 7, 2 = 9, 7, 5
888	prid. k. Mai.	Thessalonicae	Erythrio praef. Aug.	9, 11, 1
888	XVIII k. Iul.	Stobis	Trifolio p̄p̄ [Italiae]	16, 5, 15
888	XVI k. Iul.	Stobis	Tatiano p̄p̄ [Orientis]	16, 4, 2
888	XI k. Iul.	Scupis	Tatiano p̄p̄ [Orientis]	12, 1, 119
888 (?)	V id. Aug.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄ [Orientis]	16, 5, 16
888	X k. Oct.	Aquileiae	Trifolio p̄p̄ [Italiae]	15, 14, 6
888	VI id. Oct.	Mediolano	Trifolio p̄p̄ [Italiae]	15, 14, 7
888	XV k. Nov.	Tatiano p̄p̄ [Orientis]	10, 22, 2
888	p̄p̄ Beryto	Cynegio p̄p̄ [Orientis]	1, 82, 7

389 TIMASIO ET PROMOTO VV. CC.¹⁾ CONSS.

¹⁾ Sic 6, 26, 5 — 15, 14, 8.

Valentinianus ex Oriente reversus et Theodosius cum hiemem exegissent Mediolani, inde procedentes Romam (adfuisset etiam Valentinianum testes sunt Socrates h. e. 5, 14 et Sozomenus h. e. 7, 14) sollemni triumpho urbem ingressi sunt Iun. 18 (Cons. Const. ad h. a.) manseruntque ibi ad Sept. 1 (Marcellinus ad h. a.: chron. min. 2 p. 62), habemusque inde data rescripta ad praefectos tam Romae quam Constantinopolis, in quibus cum ipsa re utraque ad Theodosium

redeant, praetor consuetudinem ad distinguendos eos urbium nomina enuntiantur. Ad reditum eorum Mediolanum spectat lex data Foro Flaminii Sept. 6. Rescriptis duobus huius anni Iun. 14 et Nov. 8 cum locus subscriptus sit Treviri, nequaquam colligitur Valentinianum hoc anno ab-
iisse in Gallias, nam prior dies refutatur iis quae supra diximus et uterque probabiliter ita ex-
plicabitur, ut leges non datae sint Treviris, sed propositae, ut proposita ibi est lex a. 890 Iun. 17.
Immo secundum rescripta infra recensita probabile est hac quoque hieme utrumque imperatorem
mansisse Mediolani.

889	XVIII k. Febr.	Mediolano	Constantiano p̄p̄s Galliarum	15, 14, 8
889	XIII k. Febr.	Mediolano	Trifolio p̄p̄s [Italiae]	14, 1, 8
889	X k. Febr.	Mediolano	Proculo p̄u [Constantino- polis]	4, 4, 2
889	V k. Mart.	Mediolano	Constantiano p̄p̄s Galliarum	5, 1, 4
889	VI non. Mart.	Mediolano	Tatiano p̄p̄s [Orientis]	1, 5, 9
889	III k. Mai.	Mediolano	Tatiano [p̄p̄s Orientis]	{ I 1, 15, 13 II 8, 11, 5
889	VI non. Mai.	Mediolano	Claudio cons. Tusciae	2, 4, 5
889	III non. Mai.	Mediolano	Tatiano p̄p̄s [Orientis]	{ I 8, 4, 16 II 16, 5, 17
889 [?]	XVIII k. Iul.	dat. [pp.] Treviris	Messiano com. r. pr. [Occ.]	4, 22, 8
889	XV k. Iul.	Romae	Albino p̄u [Romae]	16, 5, 18
889 [884-888]	V k. Iul.	Cynegio p̄p̄s per Orientem	8, 4, 17
889	V k. Iul.	Constantinopoli [?]	Tatiano [p̄p̄s Orientis]	9, 21, 9
889	XVI (VII I) k. Aug.	Romae	Proculo p̄u Constantino- politanae	{ I 14, 17, 9 II 15, 1, 25
889	VIII k. Aug.	Romae	Albino p̄u Romae	{ I 11, 30, 49 II Iust. 6, 1, 8 [Hal.]
889	VII id. Aug.	Romae	Albino p̄u [Romae]	2, 8, 19
889	XVII k. Sept.	Romae	Albino p̄u Romae (om. I)	{ I 9, 16, 11 II 12, 16, 1
889	XV k. Sept.	Romae	Albino p̄u Romae	14, 4, 5
889	VIII k. Sept.	Romae	Albino p̄u [Romae]	14, 4, 6
889	V k. Sept.	Romae	Albino p̄u Romae	15, 2, 5
889 [886]	III non. Sept.	Valentiae [Melan- tiade?]	Caesario mag. offic. [Or.]	8, 5, 49
889	VIII id. Sept.	Foro Flaminii	Tatiano p̄p̄s [Orientis]	9, 35, 5
889	VI id. Nov.	dat. [pp.] Treviris	Constanti[an]o p̄p̄s [Gallia- rum]	6, 26, 5
889	VI k. Dec.	Mediolano	Tatiano p̄p̄s [Orientis]	16, 5, 19
889 [884-888]	III k. Dec.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄s [Orientis]	12, 6, 28
889	XVI k. Ian.	Mediolano	Tatiano p̄p̄s [Orientis]	12, 1, 120
889 [884-888]	XV k. Ian.	Constantinopoli	Cynegio p̄p̄s [Orientis]	11, 2, 5
889	VI k. Ian.	Mediolano	Proculo p̄u [Constantinopolis]	3, 17, 8
889 [880/8]	VIII k.	Constantinopoli	Floro p̄p̄s [Orientis]	5, 14, 81
889 [?]	VIII	Constantinopoli	Pancratio p̄u [Constantino- polis]	15, 2, 4

390 VALENTINIANO A. IIII¹⁾ ET NEOTERIO V. Ū.²⁾ CONSS.³⁾

¹⁾ IIII *om.* Iust. 10, 40, 8.

²⁾ Sic 9, 10, 4 — 15, 1, 28 — 16, 2, 27.

³⁾ post consulatum Timasii et Promoti X k. Ian. Iust. 1, 40, 9.

Valentinianum toto anno mansisse Mediolani ostendunt rescripta inde emissa ad magistratus occidentales. — Theodosium quoque ibidem resedisse efficitur ex auctorum narrationibus, quae ad hunc annum spectant, de strage Thessalonicensi litigiisque inter imperatorem et Ambrosium; confirmant id subscriptiones legum in Orientem directarum, nisi quod addunt Theodosium per mensem Augustum et Septembrem fuisse Veronae.

390	XVIII k. Febr.	Mediolano	Severo com. et castrensi	6, 30, 12
390	XVII k. Febr.	Mediolano	Polemio pps Illyrici et Italiae	15, 1, 26
390	XII k. Febr.	Mediolano	Tatiano pps [Orientis]	8, 17, 4
390	prid. non. Febr.	Mediolano	Drepanio procons. Africae	9, 2, 4
390	XV k. Mart.	Mediolano	Tatiano pps [Orientis]	— 9, 1, 17
390	XII k. Mart.	Constantinopoli [?]	Alexandro praef. Aug.	18, 5, 18
390	k. Mart. praef. Aug.	Iust. 10, 40, 8 [Cont.]
390	VI non. Mart.	Constantinopoli	Neoterio pps [Illyrici?] ¹⁾	10, 18, 8
¹⁾ Si recte cogitabitur de pps Illyrici, intellegendum erit orientale, nam occidentale cum Italia fuit sub Polemio.				
390	prid. non. Mart.	Mediolano	Albino pu [Romae]	9, 10, 4
390	VIII id. Mart.	Mediolano	Rufino mag. officiorum	10, 22, 8
390	prid. non. Apr.	Mediolano	Albino pu Romae	15, 1, 27
390	prid. non. Apr.	Mediolano	Polemio pps Illyrici et Italiae	15, 1, 28
390	V k. Iun.	Neoterio pps [Illyrici?] ¹⁾	6, 29, 7
¹⁾ Vide ad VI non. Mart.				
390	prid. non. Iun.	Mediolano	Severino com. r. pr. (aut s. l.) [Or. ?]	9, 27, 7
390	XV k. Iul.	Mediolano	Tatiano pps [Orientis]	12, 1, 121
390	XV k. Iul.	pp. Treviris	pps	8, 5, 50
390	XI k. Iul.	Mediolano	Tatiano pps [Orientis]	16, 2, 27
390	III non. Iul.	Mediolano	Tatiano pps [Orientis]	11, 16, 18
390	VIII id. Aug.	pp. in foro Traiani	Orientio vicario urbis Romae	9, 7, 6
390	X k. Sept.	Veronae	Tatiano pps [Orientis]	16, 2, 28
390	IIII non. Sept.	Veronae	Tatiano pps [Orientis]	I 12, 1, 122 II 16, 3, 1
390	VI id. Sept.	Veronae	Tatiano pps [Orientis]	13, 5, 19
390	VI k. Dec.	Mediolano	Procule pu [Constantinopolis]	6, 27, 6
390	X k. Ian.	Mediolano	Polemio pps Illyrici [et Italiae]	Iust. 1, 40, 9 [Hal.]

391 TATIANO ET SYMMACHO VV. CC.¹⁾ CONSS.

¹⁾ Sic 1, 1, 2 — 10, 17, 3 — 16, 5, 20.

Valentinianum subscriptiones (scilicet legum directarum in Occidentem) collocant Mediolani Febr. 24 (quamquam Albinus quem magistratum tum tenuerit, dubium est) — Concordiae Mai. 11 — Vincentiae Mai. 27 — Aquileiae Iun. 19 et Iul. 14. — Eadem fere tempora reperiuntur etiam in

legibus Theodosianis, scilicet Mediolani Mart. 11 et 22 et Apr. 15 — Aquileiae Iun. 16; videntur itaque per anni partem priorem duo imperatores una fuisse. Sed ea aestate discesserunt. Valentinianum ait Socrates (h. e. 5, 18) Romae relictum esse; commode autem ad hunc annum referuntur, quae de eo narrat Sulpicius Alexander (apud Gregorium Turonensem hist. Franc. 2, 9), ab Arbogaste cum Caesare actum esse de puniendis Francis propter incursionem hostilem habitoque cum his conloquio eum ad biemandum Treviros concessisse, cum praesertim statim subiungatur narratio de caede Valentiniani. — Theodosius hoc anno rediit in Orientem Thessalonicam victis in itinere barbaris (Zosimus 4, 48) ingressusque est Constantinopolim secundum Socratem (l. c.) Nov. 10; sed aut in die erratum est aut is accipiendus est de ingressu triumphali, nam habemus inde datas constitutiones tres Iul. 18 et 28 et Sept. 17.

891	VI k. Mart.	Mediolano	Albino ꝑꝑꝰ [ꝑꝰ Romae]	16, 10, 10
891	V id. Mart.	Mediolano	Tatiano ꝑꝑꝰ [Orientis]	8, 8, 1
891	XI k. Apr.	Mediolano	Tatiano ꝑꝑꝰ Orientis	11, 16, 19
891	XVII k. Mai.	Mediolano	Severino com. s. l. (vel r. pr.) [Or. ?]	1, 10, 4
891	V id. Mai.	Concordiae	Flaviano ꝑꝑꝰ [Italiae]	$\left\{ \begin{array}{l} I \text{ 11, 89, 11 —} \\ \quad = 16, 7, 4 \\ II \text{ 16, 7, 5} \end{array} \right.$
891	XIII k. Iun.	dat. [pp.] Romae	exemplum sacrarum litterarum	16, 5, 20
891	VI k. Iun.	Vincentiae	Flaviano ꝑꝑꝰ Illyrici et Italiae	$\left\{ \begin{array}{l} I \text{ 1, 1, 2} \\ II \text{ 8, 1, 6} \end{array} \right.$
891	VI k. Iun.	Vincentiae	Richomeri com. et mag. utriusque militiae	7, 1, 13
891	XVI k. Iul.	Aquileiae	Euagrio praef. Aug. et Romano com. Aegypti	16, 10, 11
891	XVI k. Iul.	Aquileiae	Proculo ꝑꝰ [Constantinopolis]	11, 38, 1
891	$\left\{ \begin{array}{l} XIII \text{ k. Iul. (a. 891)} \\ id. Ian. (a. 892) \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{dat. Aquileiae} \\ \text{acc. Hadrumeti} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{Magnillo vic. Africae} \\ \text{provincialibus} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} 10, 17, 8 \\ 9, 14, 2 \end{array} \right.$
891	k. Iul.	provincialibus	9, 14, 2
891	prid. id. Iul.	Aquileiae	Alypio ꝑꝰ [Romae]	14, 2, 2
891	XV k. Aug.	Constantinopoli	Tatiano ꝑꝑꝰ [Orientis]	18, 9, 4
891	V k. Aug.	Constantinopoli	Tatiano ꝑꝑꝰ [Orientis]	12, 1, 123

VALENTINIANI THEODOSII ET ARCADII SINE CONSVLE:

	$\left\{ \begin{array}{l} \text{.....} \\ \text{prid. id. A.} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{dat. Ulpianis ad} \\ \text{Iulianam} \\ \text{accepta Crago} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{Neoterio ꝑꝑꝰ} \\ \text{Tatiano ꝑꝑꝰ Orientis} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} 1, 6, 10 \\ 5, 11, 12 \end{array} \right.$
[384?]	prid. non. Febr.	Constantinopoli	Optato praef. Aug.	Sirm. 3
[380/1?]	Eutropio ꝑꝑꝰ [Orientis]	Sirm. 7
	Nebriodio ꝑꝰ [Constantinopolis]	Iust. 1, 43, 1
	Fausto com. s. l.	Iust. 4, 40, 1
	Cariobaudi duci Mesopotamiae	Iust. 4, 40, 2
	VII k. Mart.	Andromacho com. r. pr.	Iust. 5, 5, 4 [L ^b]
	Cynegio ꝑꝑꝰ [Orientis]	Iust. 11, 51, 1
	Drepanio com. r. pr. [Or.]	Iust. 11, 67, 1
	Cynegio ꝑꝑꝰ [Orientis]	Iust. 11, 68, 5

IMPPP. THEODOSIVS ARCADIVS ET HONORIVS AAA.

391 (Sept.) — 394.

Per hos annos quae constitutiones Valentinianum enuntiant omisso Honorio, illi signum ¶ praefiximus.

391 TATIANO ET SYMMACHO CONSS.

391 XV k. Oct. Constantinopoli Tatiano ꝑꝑꝰ [Orientis] 11, 3, 5

392 ARCADIO A. II ET RVFINO V. C.¹⁾ CONSS.²⁾

¹⁾ Sic 1, 29, 7. 8 — 16, 4, 8.

²⁾ post cons. Tatiani et Symmachi vv. cc. id. Ian. 10, 17, 8.

Valentinianus II hoc anno insidiis Arbogastis circumventus perit Viennae die Mai. 15; extat eius lex unica data Apr. 8 ad praefectum praetorio Italiae Flavianum. Eugenii, qui in Occidente ei successit, consentaneum est nullas leges in Theodosiano reperiri. — Theodosium per totum annum mansisse Constantinopoli ostendunt constitutiones, inter quas nulla est directa ad magistratum Occidentis, cum ad Apodemium datae habeant inscriptiones interpolatas.

392	XV k. Mart.	Constantinopoli	Apodemio ꝑꝑꝰ Illyrici et Africae [del. et Africae] ¹⁾	¶ 13, 5, 21
	¹⁾ Vide ad 11, 30, 51.			
392	XI k. Mart.	Constantinopoli	Romulo com. s. l. [Or.]	¶ 10, 19, 12
392	III non. Mart.	Constantinopoli	Potamio praef. Aug.	¶ 1, 29, 7
392	III id. Mart.	Constantinopoli	Tatiano ꝑꝑꝰ [Orientis]	¶ 9, 40, 15
392	id. Mart.	Tatiano ꝑꝑꝰ [Orientis]	¶ Iust. 5, 10, 1 [<i>Hal.</i>]
392	III non. Apr.	Constantinopoli	Filoxeno vicario Thraciarum	12, 1, 124
392	VI id. Apr.	pp.	Flaviano ꝑꝑꝰ [Italiae]	10, 10, 20
392	V id. Apr.	Constantinopoli	Tatiano ꝑꝑꝰ [Orientis]	¶ 1, 29, 8
392	V id. Apr.	Constantinopoli	Hypatio praef. Aug.	11, 36, 31
392	prid. id. Apr.	Constantinopoli	Hypatio praef. Aug.	¶ 13, 5, 20
392	XV k. Mai.	Constantinopoli	Proculo ꝑꝰ [Constantinopolis]	¶ 2, 8, 20
392	XV k. Mai.	Constantinopoli	Tatiano ꝑꝑꝰ [Orientis]	{ I ¶ 16, 3, 2 II 16, 8, 8
392	VIII k. Mai.	Constantinopoli	Victorio procons. Asiae	{ I 11, 31, 8 II 12, 1, 125
392	VI k. Iun.	Constantinopoli	Tatiano ꝑꝑꝰ [Orientis]	¶ 2, 8, 21
392	XVII k. Iul.	Constantinopoli	Tatiano ꝑꝑꝰ [Orientis]	¶ 16, 5, 21
392	X k. Iul.	Constantinopoli	Potamio praef. Aug.	12, 1, 126
392	VII k. Iul.	Constantinopoli	Proculo ꝑꝰ [Constantinopolis]	14, 17, 10
392	prid. k. Iul.	Constantinopoli	Tatiano ꝑꝑꝰ [Orientis]	12, 1, 127
392	XV k. Aug.	Constantinopoli	Potamio praef. Aug.	¶ 16, 4, 8
392	V k. Aug.	Constantinopoli	Apodemio ꝑꝑꝰ per Illyricum	12, 12, 12
392	III k. Aug.	Constantinopoli	Potamio praef. Aug.	¶ 8, 5, 51
392	prid. k. Aug.	Constantinopoli	Abundantio com. et mag. utriusque mil.	12, 1, 128

892	VII k. Sept.	Constantinopoli	Rufino p̄p̄s [Orientis]	8, 6, 2
892	IIII id. Sept.	Constantinopoli	Rufino p̄p̄s [Orientis]	9, 28, 1
892	IIII id. Sept.	Constantinopoli	Apodemio p̄p̄s [Illyrici]	12, 12, 13
892	XVIII k. Oct.	Tatiano p̄p̄s [Orientis]	I Iust. 2, 12, 25 [Hal.]
892	XV k. Nov.	Constantinopoli	Romulo com. s. l. [Or.]	9, 45, 1
892	prid. non. Nov.	Constantinopoli	Rufino p̄p̄s [Orientis]	2, 26, 5
892	VI id. Nov.	Constantinopoli	Rufino p̄p̄s [Orientis]	16, 10, 12
892	IIII (III II) id. Nov.	Constantinopoli	Martiniano com. Orientis	I I 2, 1, 7 II 3, 15, 1
892	X k. Dec.	Constantinopoli	Rufino p̄p̄s [Orientis]	— 12, 1, 129
892	VII id. Dec.	Constantinopoli	Rufino p̄p̄s [Orientis]	9, 7, 7

393 D. N.¹⁾ THEODOSIO A. III ET ABVNDANTIO V. C.²⁾ CONSS.

¹⁾ Sic 1, 1, 3 — 5, 14, 33 — 7, 8, 4 — 8, 5, 52 — 13, 11, 5 — 14, 17, 11.

²⁾ Sic 1, 1, 3. 4 — 1, 21, 1 — 1, 28, 4 — 2, 12, 5 — 6, 2, 15 — 6, 4, 26 — 6, 24, 5 — 7, 8, 1 — 7, 4, 18. 19. 20 — 7, 8, 4 — 7, 9, 3 — 8, 5, 52 — 9, 4, 1 — 9, 7, 8 — 9, 42, 11. 12 — 13, 11, 5.

Hoc quoque anno ex partibus quae sub Eugenio fuerunt constitutiones nullae inveniuntur. — Theodosium quamquam Socrates h. e. 5, 25 scribit Constantinopolim reliquisse hoc anno die Ian. 10 bellum Eugenio inlaturum, tamen constitutiones declarant anno eo ut praecedente Constantinopoli mansisse neque epistulas dedit nisi ad magistratus sibi subditos, inter quos tamen sunt Africani complures, ut hoc certe anno Africa sub Theodosio fuerit. — Honorius Augustus creatus est die Nov. 20, sed sine dubio non admissus ad rescribendum.

893	prid. id. (k. II) Ian.	Constantinopoli	Addaeo com. et mag. utr. mil. (comiti domesticorum II)	I I 1, 5, 10 = 1, 7, 2 II 6, 24, 5
893	prid. id. Ian. (scr. Iun.)	Constantinopoli	Drepanio com. r. pr. [Or.]	9, 42, 13
893	prid. id. Febr.	Constantinopoli	comitibus et magistris utr. militiae	1, 21, 1
893	prid. id. Febr.	Constantinopoli	Rufino p̄p̄s [Orientis]	I 7, 8, 1 II 10, 19, 13
893	III k. Mart.	Constantinopoli	Aureliano p̄p̄ [Constantinopolis]	I 1, 1, 3 II 1, 28, 4 III 6, 3, 1 IIII 6, 4, 26 V 12, 1, 180 VI 15, 1, 29 VII 15, 1, 80
893	III k. (VI id. II) Mart.	Constantinopoli	Aureliano p̄p̄s [p̄p̄ Constantinopolis]	I 12, 1, 131 II 12, 1, 132
893	XVII k. Apr.	Constantinopoli	Paterno [procons. Afr.]	I 10, 19, 14
893	VI k. Apr.	Constantinopoli	Silvano duci et corr. lim. Tripolitani	12, 1, 133
893	III non. Apr.	Constantinopoli	Rufino p̄p̄s [Orientis]	13, 11, 4
893	prid. non. Apr.	emissa Constantinopoli	Victorio procons. Asiae	I 11, 7, 14 II 12, 1, 134
893	prid. id. Apr.	Constantinopoli	Rufino p̄p̄s [Orientis]	I 11, 7, 14 II 12, 1, 134

898	VI k. Mai. (?)	Constantinopoli	Aureliano ꝑꝀ [Constantinopolis]	14, 17, 11
898	k. Mai.	Constantinopoli	Rufino ꝑꝑꝀ [Orientis]	9, 42, 11
898	XII k. Iun.	Constantinopoli	Rufino ꝑꝑꝀ [Orientis]	11, 25, 1
898	prid. non. Iun.	Constantinopoli	Rufino ꝑꝑꝀ [Orientis]	12, 1, 135
898	V id. Iun.	Constantinopoli	Apodemio ꝑꝑꝀ Illyrici et Italiae II (<i>del. et Ital.</i>)	11, 80, 51
898	prid. id. Iun.	Constantinopoli	Rufino ꝑꝑꝀ [Orientis]	$\left\{ \begin{array}{l} I \ 9, 42, 12 \\ II \ 11, 1, 23 \end{array} \right.$
898	VIII k. Iul.	Constantinopoli	Rufino ꝑꝑꝀ [Orientis]	12, 1, 136
898	V k. Iul.	Constantinopoli (<i>om. I</i>)	Victorio procons. Asiae	$\left\{ \begin{array}{l} I \ 2, 12, 4 \\ II \ 8, 13, 5 \end{array} \right.$
898	III id. Iul.	Constantinopoli	Rufino ꝑꝑꝀ [Orientis]	19, 21, 10
898	XVII k. Aug.	Constantinopoli	Rufino ꝑꝑꝀ [Orientis]	15, 14, 32
898	VIII k. Aug.	Aureli[an]o ꝑꝀ [Constantinopolis]	Iust. 5, 33, 2 [<i>V Hal.</i>]
898	VII k. Aug.	Constantinopoli	Rufino ꝑꝑꝀ [Orientis]	$\left\{ \begin{array}{l} I \ 8, 5, 52 \\ II \ 13, 3, 15 \end{array} \right.$
898	III k. Aug.	Constantinopoli	Abundantio Stilichoni et ceteris com. et mag. (et mag. <i>om. II</i>) utr. mil.	$\left\{ \begin{array}{l} I \ 7, 4, 18 \\ II \ 7, 9, 3 \end{array} \right.$
898	III k. Aug.	Constantinopoli	Rufino ꝑꝑꝀ [Orientis]	$\left\{ \begin{array}{l} I \ 5, 14, 33 \\ II \ 7, 4, 20 \end{array} \right.$
898 [888-891]	prid. k. Aug.	Constantinopoli	Tatiano ꝑꝑꝀ [Orientis]	17, 4, 19
898	V id. Aug.	Constantinopoli	Rufino ꝑꝑꝀ [Orientis]	$\left\{ \begin{array}{l} I \ 9, 4, 1 \\ II \ 12, 1, 137 \end{array} \right.$
898	XI k. Sept.	Constantinopoli	Victorio procons. Asiae	11, 1, 4
898	prid. k. Sept.	Constantinopoli	Aureliano ꝑꝀ [Constantinopolis]	16, 2, 15
898	III non. Sept.	Constantinopoli	Rufino ꝑꝑꝀ [Orientis]	13, 5, 22
898	XI k. Oct.	Constantinopoli	Rufino ꝑꝑꝀ [Orientis]	15, 7, 11
898	III (VII III) k. Oct.	Constantinopoli	Rufino ꝑꝑꝀ (<i>om. IIII</i>) [Orientis]	$\left\{ \begin{array}{l} I \ 2, 12, 5 \\ II \ 4, 3, 1 \\ III \ 4, 8, 9 \\ IIII \ 11, 30, 52 \end{array} \right.$
898	III k. Oct.	Constantinopoli	Addaeo com. et mag. utr. mil. per Orientem	16, 8, 9
898	non. Oct.	Constantinopoli	Flacciano procons. Africae	11, 12, 4
898	VI k. Nov.	Constantinopoli	Theodoto mag. offic. [Or.]	17, 8, 4
898	XII k. Dec.	Constantinopoli	Aureliano ꝑꝀ [Constantinopolis]	14, 17, 12
898	III k. Dec.	Constantinopoli	Rufino ꝑꝑꝀ [Orientis]	13, 11, 5
898	prid. non. Dec.	Constantinopoli	Rufino ꝑꝑꝀ [Orientis]	9, 7, 8
898	VI id. Dec.	Constantinopoli	Aureliano ꝑꝑꝀ [ꝑꝀ Constantinopolis]	12, 1, 138
898	III id. Dec.	Rufino ꝑꝑꝀ [Orientis]	13, 5, 23
898	III k. Ian.	Constantinopoli	Gildoni com. et mag. utr. mil. per Africam	9, 7, 9
898	III k. Ian.	Constantinopoli	Infantio com. Orientis	1 Iust. 1, 9, 7 [<i>Hal. Bamb.</i>]
898 [881-888]	Nov./Dec.	Constantinopoli	Cynegio ꝑꝑꝀ [Orientis]	1 Iust. 5, 5, 5 [<i>PD</i>]

394 ARCADIO III ET HONORIO II AA.¹⁾ CONSS.

¹⁾ Vel *Arcadio A. III et Honorio A. II* 15, 7, 12.

Theodosius Eugenio bellum inferens Constantinopolim reliquit post Apr. 29, Heracleae fuit Mai. 30, Hadrianopoli Iun. 20; devicit Eugenium ad Aquileiam Sept. 6 (Socrates h. e. 5, 25) et inde venit Mediolanum. Sed remanentibus Constantinopoli filiis duobus item Augustis ad eos referendae erunt leges ibi datae, postquam inde abiit Theodosius.

394	III non. Mart.	Constantinopoli	Rufino p̄p̄s [Orientis]	2, 29, 2
394	XVII k. Mai.	Constantinopoli	Victorio procons. Asiae	16, 5, 22
394	III k. Mai.	Constantinopoli	Theodoto mag. officiorum	7, 1, 14
394	III k. Iun. (Ian. I, Iul. IIII)	Heracleae (Constantinopoli III)	Rufino p̄p̄s Orientis (om. II. III. IIII)	I 1, 13, 1 II 8, 4, 18 III 12, 1, 139 IIII 15, 7, 12
394	XII k. Iul.	Hadrianopoli	Rufino p̄p̄s [Orientis]	16, 5, 23
394	III non. Iul.	Constantinopoli	Rufino p̄p̄s [Orientis]	15, 1, 31
394	VII id. Iul.	Constantinopoli	Rufino p̄p̄s [Orientis]	16, 5, 24
394	VIII id. Nov.	dat. [missa] Tyro metropoli [Berytum?]	Rufino p̄p̄s Orientis	5, 14, 34

THEODOSII ARCADII HONORII SINE CONSVLE:

	Iust. 11, 9, 3
[391/2]	Tatiano p̄p̄s [Orientis]	Iust. 11, 25, 2
[392/4]	Rufino p̄p̄s [Orientis]	Iust. 11, 52, 1

IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS 395—401.

395 OLYBRIO ET PROBINO VV. CC.¹⁾ CONSS.

¹⁾ Sic 6, 4, 27 — 6, 27, 7.

Theodosio mortuo Mediolani Ian. 17 Honorius, cui partes Occidentis evenerunt, accitus ex Oriente sedem regni elegit Mediolanum, ubi annum exegit, nisi quod fuit Brixiae Nov. 1. — Arcadius Constantinopoli.

395	V id. Ian. [?]	Constantinopoli	Rufino p̄p̄s [Orientis]	13, 8, 1
395	XIII k. Febr.	Theodoro p̄p̄s [Italiae]	12, 1, 140
395	III non. Mart.	Mediolano	Basilio p̄s [Romae]	7, 24, 1
395	III id. Mart.	Constantinopoli	Rufino p̄p̄s [Orientis]	16, 5, 25
395	XV k. Apr.	Mediolano	Dextro p̄p̄s [Italiae]	8, 5, 53
395	X k. Apr.	Mediolano	Hierio vicario Africae	16, 2, 29
395	VIII k. Apr.	Mediolano	Dextro p̄p̄s [Italiae]	11, 23, 2
395	III k. Apr.	Constantinopoli	Rufino p̄p̄s [Orientis]	16, 5, 26
395	prid. id. Apr.	Mediolano	Dextro p̄p̄s [Italiae]	9, 23, 2
395	XI k. Mai.	Mediolano	Andromacho p̄s [Romae]	15, 14, 9
395	VI k. Mai.	Mediolano	Dextro p̄p̄s [Italiae]	8, 5, 54 —
395	VI k. Mai.	Mediolano	Eulogio com. r. pr. [Occ.]	15, 14, 10

896	XVII k. Iun.	Mediolano	Dextro pps [Italiae]	8, 8, 5
				I — 11, 80, 58
				II 12, 1, 141
896	XVII k. Iun.	Mediolano	Ennoio procons. Africae	III 12, 1, 142 —
				III 12, 1, 143
				V 12, 1, 144
				VI 12, 1, 145
896	XV k. Iun.	Mediolano	Andromacho pu [Romae]	15, 14, 11
896	XII k. Iun.	Constantinopoli	Theodoto pu [Constantino- polis]	6, 28, 5
896	VIII k. Iun.	Mediolano	Andromacho pu [Romae]	11, 80, 54
896	VII k. Iun.	Mediolano	provincialibus Africae	13, 5, 24
896 [896/8]	VI k. Iun.	Constantinopoli	Hosio mag. off. [Or.]	6, 27, 7
896	III k. Iun.	pp. Constantino- poli	Africano pu [Constantino- polis]	15, 2, 6
896 k. Iun.	Constantinopoli	Marcello mag. off. [Or.]	6, 29, 8
896	XVII k. Iul.	Mediolano	provincialibus et procon- sulibus	8, 8, 6
896 [?]	XVII k. Iul.	Mediolano	Messiano com. r. pr. [Occ.]	11, 16, 20
896	XVII k. Iul.	Mediolano	Dextro pps [Italiae]	12, 1, 146
896	XV k. Iul. [?]	Mediolano	Eusebio pps [Italiae]	15, 14, 12
896	XI k. Iul.	Mediolano	Eusebio com. s. l. [Occ.]	15, 1, 82
896	VIII k. Iul. [Ian. ?]	Constantinopoli	Caesario pps [Orientis]	16, 5, 27
896	V non. Iul.	Constantinopoli	Heraciano corr. Paphlagoniae	2, 8, 22
896	III non. Iul.	Mediolano	Vincentio [pps Galliarum]	15, 1, 83
896	prid. non. (id. III) Iul. (Iun. II)	Mediolano	Andromacho pu [Romae]	I — 2, 12, 6 — II — 7, 12, 3 III 8, 8, 7 —
896	VI k. Aug.	Mediolano	Petronio vic. Hispaniarum	4, 21, 1
896	VIII id. Aug.	Hadriano com. s. l. [Occ.]	5, 14, 35
896	VII id. Aug.	Constantinopoli	Rufino pps [Orientis]	16, 10, 13
896	III non. Sept.	Constantinopoli	Aureliano procons. Asiae	16, 5, 28
896	XVIII k. Oct.	Florenti[n]o pu [Romae]	6, 2, 16
896 [897—9]	III k. Oct.	Mediolano	Theodoro pps [Italiae]	12, 1, 148
896	prid. k. Oct.	Heraciano com. Aegypti	11, 24, 8
896	V non. Oct.	Constantinopoli	Addaeo com. et mag. utr. militiae	6, 24, 6
896	V id. Oct.	Constantinopoli	Rufino pps [Orientis]	2, 9, 3
896	id. Oct.	Mediolano	Florentino pu [Romae]	8, 18, 7 —
896	k. Nov. [?]	Brixiae	Dextro pps [Italiae]	6, 4, 27
896	XVIII k. Dec.	Mediolano	Eulogio com. r. pr. [Occ.]	10, 9, 2
896	VIII k. Dec.	Constantinopoli	Marcello mag. off. [Or.]	16, 5, 29
896	III k. Dec.	Constantinopoli	Hosio com. s. l. [Or.]	6, 30, 13
896	prid. k. Dec.	Constantinopoli	Caesario pps [Orientis]	10, 6, 1
896	prid. non. Dec. [?] ¹⁾	Constantinopoli	Rufino pps [Orientis]	1, 14, 2
	¹⁾ Rufinus occisus est Nov. 27 (non Oct. 27: Socrates h. e. 6, 1).			
896	XIII k. Ian.	dat. [pp.] Romae	Eusebio pps [Italiae]	1, 15, 14
896	VIII k. Ian.	Mediolano	Pasifilo	2, 1, 8

895	VII (XII I) k. Ian.	Mediolano (om. II)	Ennoio [procons. Africae]	<div> <div>I 11, 1, 24</div> <div>II 12, 1, 149</div> <div>III 13, 5, 25</div> </div>
895	III k. Ian.	Constantinopoli	Caesario p̄p̄s [Orientis]	12, 1, 150

396 ARCADIO III ET HONORIO III AA.¹⁾ CONSS.

¹⁾ Raro (ut 1, 12, 5 [om. III] — 3, 1, 7 — 9, 38, 9 — 11, 23, 3) *Arcadio A. IIII et Honorio A. IIII*.

Honorius Mediolani, Arcadius Constantinopoli.

896	XV (XVI II) k. Febr.	Constantinopoli	Martiniano com. s. l. [Or.]	<div>I 6, 30, 14</div> <div>II 7, 6, 4</div>
896	XV (VII II, prid. III) k. Febr.	Constantinopoli (om. I)	Hosio mag. officiorum [Or.]	<div>I 6, 26, 6</div> <div>II 6, 27, 8</div> <div>III 6, 27, 9</div>
896	<div> <div>non. Febr.</div> <div>.....</div> </div>	<div> <div>dat. Constantino- poli</div> <div>pp. Alexandriae Eutycheo</div> </div>	Gennadio praef. Aug.	14, 27, 1
896	id. Febr.	Constantinopoli	Caesario p̄p̄s [Orientis]	9, 42, 14
896	XVI k. Mart.	Constantinopoli	Caesario p̄p̄s [Orientis]	6, 26, 7
896	XVI k. Mart.	Herodi [procons. Africae]	13, 11, 6
896	XV k. Mart.	Constantinopoli	Claudio p̄u [Constantinopolis]	6, 26, 8
896	XII k. Mart.	Mediolano	Florentino p̄u [Romae]	8, 5, 55
896	XII k. Mart.	Constantinopoli	Remistheo duci Armeniae	7, 1, 15
896 [?]	VI k. Mart.	Constantinopoli	Eutychiano p̄p̄s [Orientis]	3, 30, 6
896	V k. Mart.	Constantinopoli	Euthymio vic. Asiae	8, 4, 19
896	III k. Mart.	Constantinopoli	Caesario p̄p̄s [Orientis]	6, 27, 10
896	III k. Mart.	Constantinopoli	Iudaeis	16, 8, 10
896 [402]	V non. Mart.	Constantinopoli	Clearcho p̄u [Constantino- polis]	16, 5, 30
896	XIII k. Apr.	Mediolano	Hilario p̄p̄s [Italiae?]	13, 11, 7
896	XIII (III II) k. Apr.	Constantinopoli	Remigio praef. Aug.	<div>I 1, 2, 10</div> <div>II 3, 1, 7</div>
896 [?]	XII k. Apr.	Constantinopoli (om. I)	Aeternali procons. Asiae	<div>I 4, 4, 3</div> <div>II 11, 39, 12</div>
896	X k. Apr.	Constantinopoli	Caesario p̄p̄s [Orientis]	16, 7, 6
896	VIII k. Apr.	Caesario p̄p̄s [Orientis]	15, 1, 34
896	VIII k. Apr.	Constantinopoli	Simplicio procons. Asiae	1, 12, 5
896	V k. Apr.	Constantinopoli	Paulo com. domorum	10, 1, 15
896	III k. Apr.	Mediolano	Eusebio p̄p̄s [Italiae]	13, 11, 8
896	XV k. Mai.	Caesario p̄p̄s [Orientis]	7, 4, 21
896	XIII k. Mai.	Mediolano	Florentino p̄u [Romae]	7, 21, 3
896	XI (X 16, 5, 32) k. Mai.	Constantinopoli	Caesario p̄p̄s [Orientis]	16, 5, 31 = 16, 5, 32
896	VIII k. Mai.	Constantinopoli	Laurentio com. r. pr. [Or.]	10, 10, 21
896	VIII k. Mai.	Constantinopoli	Claudio com. Orientis	16, 8, 11

896	VII k. Mai.	Constantinopoli	Caesario pps [Orientis]	15, 6, 1
896	VI k. Mai.	Mediolano	populo	7, 18, 9
896	III k. Mai.	Constantinopoli	Africano pu [Constantino- polis]	11, 83, 1
896	non. Mai.	Mediolano	Petronio vic. Hispaniarum	12, 1, 151
896	VII id. Mai.	Constantinopoli	Caesario pps [Orientis]	8, 17, 1
896 [899. 400]	XIII k. Iun.	Messalae pps [Italiae]	11, 80, 55
896	III k. Iun.	Mediolano	Hilario pps [Italiae]	7, 4, 22
896	XVI k. Iul.	Hilario pps [Italiae]	7, 4, 23
896	prid. k. Iul.	Constantinopoli	praesidi Frygiae Pacatianae	11, 23, 8
896	VII id. Iul.	Mediolano	Eusebio pps [Italiae]	14, 8, 19
896	XI k. Aug.	Constantinopoli	Nebridio procons. Asiae	11, 80, 56
896	III k. Aug.	pp. Constantino- poli	Africano pu [Constantino- polis]	14, 17, 13
896	III non. Aug.	Constantinopoli	9, 1, 18
896	III non. Aug.	Constantinopoli	Caesario pps [Orientis]	9, 42, 15
896	III non. Aug.	pp. Constantino- poli	Africano pu [Constantino- polis]	12, 1, 152
896	IIII id. Aug.	Mediolano	Apollodoro com. r. pr. [Occ.]	11, 86, 82
896	prid. id. Aug.	Constantinopoli	Caesario pps [Orientis]	6, 8, 2
896	prid. id. Aug.	Constantinopoli	Africano pu [Constantino- polis]	6, 8, 8
896	prid. k. Sept.	Constantinopoli	Caesario pps [Orientis]	9, 88, 9
896 [?]	prid. non. Oct.	Constantinopoli	Aureliano pps [Orientis]	$\left\{ \begin{array}{l} I \ 4, 2, 1 \\ II \ 5, 1, 5 \end{array} \right.$
896	VII id. Dec.	Constantinopoli	Caesario pps [Orientis]	16, 10, 14
896 [?]	VI id. Dec.	Constantinopoli	Eutychiano pps [Orientis]	8, 12, 8
896 [?]	XVIII k. Ian.	Constantinopoli	Eutychiano pps [Orientis]	— 12, 18, 2
896	XV k. Ian.	Mediolano	Arriano cons. Liguria	4, 22, 4
896	XV (X I) k. Ian.	Constantinopoli	Simplicio mag. mil. (pps I)	$\left\{ \begin{array}{l} I \text{ — } 6, 4, 28 \\ II \ 8, 5, 56 \end{array} \right.$
896	XII k. Ian.	Euthymio vic. Asiae	11, 23, 4
896	X k. Ian.	Mediolano	Eusebio pps [Italiae]	13, 5, 26
896	VIII k. Ian.	Constantinopoli	Claudio pu [Constantino- polis]	15, 13, 1
896	VI k. Ian.	Mediolano	Florentino pu [Romae]	11, 14, 2
896	V k. Ian.	Mediolano	Hilario pps Italiae]	11, 21, 2
896	IIII k. Ian.	Constantinopoli pu	6, 4, 29
896 [?]	prid. k. Ian.	Constantinopoli	Eutychiano pps [Orientis]	6, 4, 30
896	pp. Regio [?]	Caesario pps [Orientis]	15, 1, 35

397 CAESARIO ET ATTICO VV. CC.¹⁾ CONSS.

¹⁾ Sic solus codex R 7, 13, 12. 13 — 8, 15, 8.

Honorius fere Mediolani, Sept. 24 Patavii. — Arcadius plerumque Constantinopoli; Iun. 26 Nlcomediae, Sept. 4 Ancyrae.

897	V id. Ian.	Iuliano procons. Asiae	Iust. 7, 45, 12 [Russ.]
897	prid. k. Febr.	Mediolano	Theodoro p̄p̄s [Italiae]	{ I 11, 16, 21 — II — 16, 2, 30
897	XV k. Mart.	Mediolano	Florentino p̄u [Romae]	14, 4, 7
897	XIII k. Mart.	Constantinopoli	Caesario p̄p̄s [Orientis]	9, 26, 1
897	XI k. Mart. [?]	Constantinopoli	Eutychiano p̄p̄s [Orientis]	18, 2, 1
897	VI k. Mart.	Constantinopoli	Remistheo duci Armeniae	8, 5, 57
897	prid. non. Mart.	Constantinopoli	Caesario p̄p̄s [Orientis]	11, 8, 1
897	XVI k. Apr.	Mediolano	Probino procons. Africae	12, 5, 3
897	XV k. Apr.	Mediolano	Florentino p̄u [Romae]	14, 2, 8 —
897	k. Apr. [?]	Constantinopoli	Eutychiano p̄p̄s [Orientis]	16, 5, 33
897	VII id. Apr. (sic. II, om. I. III. IIII)	dat. et (et om. I) [dat. et del.] pp. Romae in foro divi Traiani (in f. d. T. om. II. IIII)	populo	{ I 14, 10, 2 — II — 14, 11, 1 — III — 14, 14, 1 — IIII — 15, 12, 3
897	VI id. Apr.	Constantinopoli	Caesario p̄p̄s [Orientis]	— 6, 26, 9
897	XVII (XII IIII) k. Mai. (Mart. VIII)	Mediolano (om. VIII)	senatui et populo (et p. om. VII)	{ I — 6, 2, 17 II — 6, 2, 18 III — 6, 4, 31 — IIII — 12, 6, 24 — V — 13, 5, 27 — VI — 13, 9, 5 VII 14, 15, 8 — VIII Iust. 4, 40, 3 [PL]
897	IIII k. Mai.	Mediolano	Petronio vicario Hispaniarum	4, 6, 5
897	III k. Mai.	Constantinopoli	Caesario p̄p̄s [Orientis]	6, 2, 19
897	VIII k. Iun.	Mediolano	Graccho cons. Campaniae	14, 7, 1
897	prid. id. Iun.	Mediolano	Theodoro p̄p̄s [Italiae]	11, 16, 22
897	XV k. Iul.	Mediolano	Hyperechio com. r. pr. [Occ.]	7, 18, 12
897	XV k. Iul.	Constantinopoli	Archelao praef. Aug.	9, 45, 2
897	XV k. Iul.	Constantinopoli	Anatolio p̄p̄s Illyrici	16, 8, 12
897	VIII k. Iul.	Constantinopoli	Caesario p̄p̄s [Orientis]	6, 26, 10
897	{ VI k. Iul. prid. k. Aug.	dat. Nicomedia acc. Constantino- poli	{	6, 4, 32
897	k. Iul.	Caesario p̄p̄s [Orientis]	16, 8, 13
897	III non. Iul.	Mediolano	Hadriano mag. offic. [Occ.]	6, 26, 11
897	VII id. Iul.	Constantinopoli	Anatolio p̄p̄s Illyrici	11, 14, 8
897	III id. Iul.	Constantinopoli	Caesario p̄p̄s [Orientis]	8, 15, 8
897	prid. non. Sept.	Ancyrae	Eutychiano p̄p̄s [Orientis]	{ I 6, 3, 4 II 9, 14, 3
897	VIII k. Oct.	Patavi	Theodoro p̄p̄s [Italiae]	7, 13, 13
897	VI k. Oct.	Constantinopoli	Africano p̄u [Constantino- polis]	4, 4, 4
897	k. Nov.	Asterio com. Orientis	{ I 15, 1, 36 II — 15, 2, 7

897	VI id. Nov.	Constantinopoli	Eutychiano pps [Orientis]	9, 6, 8
897	prid. id. Nov.	Minervio com. r. pr. [Occ.]	7, 18, 14
897	VIII k. Dec.	Constantinopoli	Eutychiano pps [Orientis]	2, 83, 8
897	VIII k. Dec.	Constantinopoli	Archelao praef. Aug.	2, 1, 9
897	XVI k. Ian.	Mediolano	Hyperechio com. r. pr. [Occ.]	10, 1, 14
897	XV k. Ian.	Mediolano	Vincentio pps Galliarum	Iust. 3, 13, 5 [F Hal.]
897	XV k. Ian.	Mediolano	Petronio vicario Hispaniarum	4, 22, 5 —
897	XII (VII I) k. Ian. (Aug. VIII)	Mediolano	Florentino pu [Romae]	I 6, 2, 20
				II — 6, 14, 2 —
				III — 8, 7, 19 —
				III 12, 1, 158
				V — 12, 1, 154 —
				VI — 12, 1, 155 —
				VII — 12, 1, 156 —
897	X k. Ian.	Mediolano	Minervio com. r. pr. [Occ.]	VIII Iust. 3, 23, 1 [Hal.]
				1, 11, 1

398 HONORIO A.¹⁾ III²⁾ ET EVTYCHIANO V. C.³⁾ CONSS.

¹⁾ A. om. 7, 8, 5. ²⁾ III 15, 1, 38. ³⁾ Sic 2, 1, 10. 11 — 7, 4, 24. 25 — 7, 7, 8.

Honorius Mediolani. — Arcadius plerumque Constantinopoli; Iun. 28 Nicaeae, Iul. 6 Nicomediae, Iul. 27 Mnisi in Bithynia.

898	V k. Febr.	Constantinopoli	Theofilo vicario Asiae	7, 1, 16
898	k. Febr.	Constantinopoli	Romuliano pu [Constantinopolis]	7, 1, 17
898	III non. Febr.	Constantinopoli	Eutychiano pps [Orientis]	2, 1, 10
898	VIII id. Febr.	Constantinopoli	Hosio mag. officiorum [Or.]	7, 8, 5
898	III id. Febr.	Mediolano	Vincentio pps [Galliarum]	1, 5, 11
898	id. Febr. (Sept. 12, 1, 158)	Mediolano	Theodoro pps [Italiae]	12, 1, 157 = 12, 1, 158
898	XVI k. Mart.	Constantinopoli	Asterio com. Orientis	8, 9, 1
898	XI (XII II) k. Mart.	Mediolano	Vincentio pps [Galliarum]	I — 7, 14, 1 II 8, 5, 58 —
898	III non. Mart.	Constantinopoli	Eutychiano pps	16, 5, 34
898	non. Mart.	Constantinopoli	Anatolio pps Illyrici	4, 12, 7
898	non. Mart.	Constantinopoli	Eutychiano pps [Orientis]	18, 11, 9
898	V id. Mart.	Constantinopoli	Simplicio com. et mag. utr. mil.	7, 7, 8
898	III id. Mart.	Mediolano	Victorio procons. Africae	9, 39, 3
898	VIII k. Apr.	Constantinopoli	7, 4, 24
898	III k. Apr.	Mediolano	Felici pu [Romae]	6, 2, 21
898	prid. id. Apr.	Mediolano	Theodoro pps [Italiae]	I 14, 15, 4 II 14, 19, 1
898	VII k. Mai.	Mediolano	Theodoro pps [Italiae]	14, 3, 20
898 [409]	VII k. Mai. [?]	Mediolano [?]	Theodoro pps [Italiae]	16, 2, 31 = Sirm. 14 ¹⁾

¹⁾ In Sirm. 14 subscripta est: data XVIII kal. Februar. dd. nn. Honorio VIII et Theodoro V Aug. cons. Ravenna.

398	III k. Mai.	Mediolano	Eulogio com. r. pr. [Occ.]	10, 5, 1
398	XII k. Iun.	Mediolano	Victorio procons. Africae et Dominatori vic. Africae	1, 12, 6
398	X k. Iun.	Constantinopoli	Eutychiano p̄p̄s [Orientis]	7, 4, 25
398	VIII (VIII II) k. Iun.	Mediolano	Theodoro p̄p̄s [Italiae]	$\left\{ \begin{array}{l} I - 2, 1, 11 \\ II \text{ Iust. } 10, 19, 6 \\ \text{[Cont.]} \end{array} \right.$
398	VIII k. Iun. (Iul. I)	Mediolano	Firmino com. s. l. (?) ¹⁾ [Occ.]	$\left\{ \begin{array}{l} I 1, 11, 2 \\ II - 11, 19, 4 \end{array} \right.$
¹⁾ Vide ad VI k. Nov.				
398	III k. Iul.	Niciae	Severo p̄u [Constantinopolis]	8, 1, 14
398	V non. Iul.	Constantinopoli	Eutychiano p̄p̄s [Orientis]	15, 1, 38
398	prid. non. Iul.	Nicomediae	Eutychiano p̄p̄s [Orientis]	Iust. 11, 62, 9 [V. Cui.]
398 [396/7]	VII k. Aug.	Caesario p̄p̄s [Orientis]	16, 2, 32
398	VI k. Aug.	Mnizo (Mnyzo I, Minizo III, Me- diolani IIII)	Eutychiano p̄p̄s [Orientis]	$\left\{ \begin{array}{l} I - 9, 40, 16 - \\ = - 11, 80, 57 - \\ II 9, 45, 8 - \\ III 16, 2, 33 \\ IIII \text{ Iust. } 1, 4, 7 \\ \text{[Hal.]} \end{array} \right.$
398	id. Sept.	Mediolano	Stilichoni mag. mil.	1, 7, 3
398	VI k. Oct.	Mediolano	Stilichoni com. et mag. utr. mil.	7, 22, 12
398	V id. Oct.	Constantinopoli	Severo p̄u [Constantinopolis]	15, 1, 39
398	VIII k. Nov.	Constantinopoli	Eutychiano p̄p̄s [Orientis]	12, 1, 159
398	VI (om. I) k. Nov.	Mediolano	Firmino com. s. l. (sic I) vel r. pr. (sic II) [Occ.]	$\left\{ \begin{array}{l} I 10, 2, 2 \\ II 10, 10, 22 \end{array} \right.$
398 [404]	VIII k. Dec.	Constantinopoli	Optato p̄u [Constantinopolis]	— 12, 1, 160
398	VIII (om. II) id. Dec. (om. II)	Constantinopoli	Eutychiano p̄p̄s [Orientis]	$\left\{ \begin{array}{l} I 1, 2, 11 - \\ II 15, 1, 40 \end{array} \right.$
398	XVIII k. Ian.	Constantinopoli	Hosio mag. officiorum [Or.]	10, 22, 4
398	XII (III vel om. I) k. Ian.	Mediolano	Theodoro p̄p̄s [Italiae]	$\left\{ \begin{array}{l} I 15, 1, 87 \\ II \text{ Iust. } 1, 24, 1 \text{ [Hal.]} \end{array} \right.$
398	pp. in program- mate Vari v. c. vic. urb. Romae	Minervio com. r. pr. [Occ.]	11, 1, 25

399 THEODORO V. C.¹⁾ CONS.

¹⁾ u. c. non deficit nisi 12, 1, 162. 163 — 12, 9, 8 — 12, 15, 1.

Honorium collocant subscriptiones Mediolani passim, sed praeterea Ravennae, Brixiae, Veronae, Patavii, Altini; in mensibus apparet passim erratum esse. — Arcadius Constantinopoli.

399	XVI k. Febr. [?]	Constantinopoli	Aureliano p̄p̄s [Orientis]	9, 40, 17
399	IIII k. Febr.	Ravennae	Macrobio vic. Hispaniarum et Procliano vic. quin- que provinciarum	16, 10, 15
399	XIIII k. Mart.	Mediolano	Messalae p̄p̄s [Italiae]	$\left\{ \begin{array}{l} I - 18, 5, 28 \\ II 18, 6, 8 - \end{array} \right.$

899	VI id. Mart.	Constantinopoli	Eutychiano pps [Orientis]	11, 24, 4
899	prid. id. Mart.	Constantinopoli	Eutychiano pps [Orientis]	13, 7, 1
899	XVII k. Apr.	Mediolano	Hadriano mag. officiorum	6, 27, 11
899	XV k. Apr.	Mediolano	Firmino com. r. pr. (?) [Occ.] ¹⁾	12, 6, 26
¹⁾ Vide ad a. 898 VI k. Nov.				
899	non. Apr.	Mediolano	Messalae pps [Italiae]	18, 11, 10
899	IIII id. Apr.	Constantinopoli	Eutychiano pps [Orientis]	Iust. 11, 62, 10 [V. Cui.]
899	III id. Apr.	Mediolano	Messalae pps [Italiae]	16, 8, 14
899	III k. Mai.	Mediolano	Messalae pps [Italiae]	15, 3, 4
899	VIII id. Mai.	Constantinopoli	Clearcho pu [Constantinopolis]	13, 1, 16
899	XVI k. Iun.	Mediolano	Messalae pps [Italiae]	— 12, 9, 8
899	XVI k. Iun.	Mediolano	Dominatori vic. Africae	16, 5, 35
899	VIII k. Iun.	Constantinopoli	Eutychiano pps [Orientis]	11, 24, 5
899	prid. non. Iun.	Mediolano	Ianuarino cons. Numidia	13, 1, 17
899	VIII id. Iun.	Brixiae	Flaviano pu [Romae]	14, 10, 8 —
899	VII id. Iun. [Ian.] ¹⁾	Mediolano	Theodoro pps [Italiae]	11, 30, 58
¹⁾ Praefecturae praetorii Italiae inde a die XIII k. Febr. administrabat Messala.				
899	prid. id. Iun.	Veronae	Simplicio praes. Tripol.	11, 30, 59
899	XIII k. Iul.	Mediolano	Vincentio pps Galliarum	11, 1, 26 —
899	VII k. Iul.	Brixiae	Sapidiano vic. Africae	16, 2, 34
899	V k. Iul.	(mutata)	5, 16, 29
899	prid. non. Iul.	Constantinopoli	Eutychiano pps [Orientis]	16, 5, 36
899	{ III id. Iul.	{ dat. pp. Damasco	{ Eutychiano pps [Orientis]	{ 16, 10, 16
899	XIII k. Aug.	Messalae pps [Italiae]	7, 19, 1
899	VIII k. Aug.	Constantinopoli	Eutychiano pps [Orientis]	9, 40, 18
899	XIII k. Sept.	Patavio	Apolodoro procons. Africae	{ I 16, 10, 17 II 16, 10, 18 III 16, 11, 1
899	XII (XVII IIII) k. Sept. (Dec. I)	Messalae pps [Italiae]	{ I — 2, 7, 8 — II — 3, 1, 8 — III 9, 35, 6 — IIII — 12, 1, 161 — V Iust. 1, 54, 6 [Hal. interpol.]
899	VI k. Sept.	Constantinopoli	Aureliano pps [Orientis]	2, 8, 23
899	prid. non. Sept.	Altino	Messalae pps [Italiae]	14, 15, 5
899	id. Sept.	Mediolano	Stilichoni com. et mag. utr. mil.	7, 5, 1
899	id. Sept.	Mediolano	Vincentio pps [Galliarum]	12, 15, 1
899	VII k. Oct.	Constantinopoli	Severino pu [Constantinopolis]	6, 12, 1
899	IIII (III I) k. Oct.	Altino	Messalae pps [Italiae] et praef. annonae (et pr. a. om. II. III)	{ I — 1, 12, 7 — II — 11, 7, 15 III 14, 15, 6 —
899	VI non. Oct.	Constantinopoli	Aureliano pps [Orientis]	— 15, 6, 2

899	V id. Oct.	Messalae p̄p̄s [Italiae]	1, 5, 12
899	VIII k. Nov. [?] ¹⁾	Mediolano	Theodoro p̄p̄s [Italiae]	6, 27, 12
¹⁾ Praefecturam praetorio Italiae inde a die XIII k. Febr. administrabat Messala.				
899	prid. id. Nov.	Anatolio praef. Illyrici	6, 28, 6
899	XII k. Dec.	Mediolano	Apollodoro [procons. Africae]	10, 1, 16
899	k. Dec.	Mediolano	Benigno vic. urbis Romae	I 9, 30, 5 II 12, 1, 162
899	k. Dec.	Altino	Peregrino com. et procur. divinae domus	9, 42, 16
899	III id. Dec. [?]	Eutychiano p̄p̄s [Orientis]	12, 1, 163
899	XI k. Ian.	Mediolano	Messalae p̄p̄s [Italiae]	6, 80, 16
899	X k. Ian.	Mediolano	Longi[ni]ano com. s. l. [Occ.]	6, 80, 17
899	VI k. Ian.	Mediolano	Messalae p̄p̄s [Italiae]	Iust. 1, 51, 3 [<i>Hal. interpol.</i>]
899	V k. Ian.	Eutychiano p̄p̄s [Orientis]	12, 1, 164
899	V k. Ian.	Mediolano	Messalae p̄p̄s [Italiae]	15, 2, 8
899	III k. Ian.	Eutychiano p̄p̄s [Orientis]	12, 1, 165
899	XIII k.	Constantinopoli	Constantio com. s. l. [Or.]	6, 80, 15

400 STILICHONE ET AVRELIANO VV. CC.¹⁾ CONSS.²⁾

¹⁾ sic 6, 19, 1 — 7, 8, 6 — 7, 18, 10 — 7, 20, 12 — 12, 6, 28 — 12, 19, 1.

²⁾ Stilichone v. c. cons. 2, 14, 1.

Consulatus Stilichonis duo a. 400 et 405 propter causas expositas ad 2, 8, 24 passim perturbantur. — Honorius manebat fere Mediolani; fuit Altini Mart. 27, Brixiae Aug. 19, Aquileiae Sept. 29. — Arcadius fuit Constantinopoli, sed propter motum Gainae vix ullae reperiuntur anni huius constitutiones Orientales. Alaricus anno extremo ingreditur in Italiam.

400	XVI k. Febr.	Mediolano	Vincentio p̄p̄s [Galliarum]	7, 8, 6
400 [405]	XI k. Febr.	Constantinopoli	Aemiliano mag. offic. [Or.]	7, 8, 8
400	VIII k. Febr.	p̄p̄. Romae in foro Aproniani	Flaviano p̄p̄ [Romae]	18, 5, 29
400	III k. Febr.	Mediolano	Stilichoni mag. utr. mil.	7, 20, 12
400 [405]	prid. non. Febr.	Ravennae	Hadriano p̄p̄s [Italiae]	2, 8, 24
400 [405]	prid. non. Febr.	Ravennae	Hadriano p̄p̄s [Italiae]	16, 2, 35 = Sirm. 2 ¹⁾
¹⁾ Sirm. 2 subscripta est: <i>data pridie nonas Februarias Ravennae Stilichone II cons. (405).</i>				
400 [405]	V k. Mart.	Ravennae	Hadriano p̄p̄s [Italiae]	16, 5, 37
400	III non. Mart.	Mediolano	Flaviano p̄p̄ [Romae]	— 3, 81, 1
400	prid. id. Mart.	Mediolano	Apollodoro procons. Africae	11, 8, 2
400	XVIII k. Apr.	Mediolano	Stilichoni mag. mil.	7, 1, 18
400	VI k. Apr.	Altino	Messalae p̄p̄s [Italiae]	14, 23, 1
400	XVI k. Iun.	Mediolano	Vincentio p̄p̄s Galliarum	7, 18, 10
400	prid. k. Iun.	Mediolano	Pompeiano procons. Africae	9, 26, 2
400	k. Iun.	Mediolano	Pompeiano procons. Africae	11, 30, 60
400	VI id. Iun. [Ian. ?]	Mediolano	Pompeiano procons. Africae	7, 8, 7
400	VI id. Iun.	Mediolano	Benigno vicario urbis Romae	12, 6, 26
400	XVII k. Iul.	Mediolano	Pompeiano procons. Africae	13, 5, 30

400	III (XIII I) k. (id. VI) Iul.	Mediolano (om. VI)	Vincentio p̄p̄ Galliarum (om. I)	<div> I 1, 15, 16 II — 4, 23, 1 — III 12, 19, 1 — III 12, 19, 2 — V — 12, 19, 8 VI Iust. 11, 48, 18 [Cwi.] </div>
400	prid. k. Iul.	Mediolano	Pompeiano procons. Africae	<div> I 12, 1, 166 II 13, 1, 18 </div>
400 [?]	VIII id. Aug.	Ravennae	Romulo p̄p̄	9, 38, 10 ¹⁾
¹⁾ Praescripta est: <i>Idem A.A. et Theod. A.</i> Neque de nomine neque de anno praefecti- tutius constat.				
400	XIII k. Sept.	Brixiae	Flaviano p̄u [Romae]	11, 30, 61
400	VII k. Sept.	Constantinopoli	Anthemio com. s. l. [Or.]	1, 10, 5
400 [405]	VI k. Sept.	Hadriano p̄p̄ [Italiae]	Iust. 11, 59, 11 [Cwi.]
400	III k. Oct.	Aquileiae	Messalae p̄p̄ [Italiae]	6, 19, 1
400 [405]	III non. Oct.	Ravennae	Hadriano p̄p̄ [Italiae]	11, 20, 8
400	VI id. Nov.	Mediolano	Flaviano p̄u [Romae]	15, 2, 9
400 [405]	id. Nov.	Ravennae	Salvino [Silvino] com. r. pr. [Occ.]	11, 1, 27
400	V (XV III, VI V) k. Dec.	Mediolano (om. III VI)	Messalae p̄p̄ [Italiae]	<div> I 1, 5, 13 II 2, 14, 1 III 8, 5, 59 III 8, 5, 60 V 10, 3, 5 VI 11, 26, 2 </div>
400 [396/7]	VI id. Dec.	Constantinopoli	Caesario p̄p̄ [Orientis]	1, 34, 1
400	V id. Dec.	Mediolano	Vincentio p̄p̄ [Galliarum]	8, 5, 61
400	prid. k. Ian. (Iun. III)	Mediolano	Pompeiano procons. Africae (proc. Afr. om. V)	<div> I 1, 12, 8 II 8, 10, 3 III 9, 26, 2 III 11, 1, 28 V 12, 6, 27 </div>

401 VINCENTIO ET FRAVITO¹⁾ VV. CC.²⁾ CONSS.³⁾

¹⁾ Fravitta 10, 3, 6. Iust. 10, 16, 11.

²⁾ sic 6, 2, 22.

³⁾ post cons. Stilichonis et Aureliani vv. cc. IIII k. Mart. 12, 6, 28; prid. id. Iul. 16, 2, 86.

Honorius consistebat fere Mediolani, Arcadius Constantinopoli.

401	XIII k. Febr.	Constantinopoli	Studio com. r. pr. [Or.]	9, 42, 17 = 10, 10, 23
401 [396.397] ¹⁾	III non. Febr.	Constantinopoli	Caesario p̄p̄ [Orientis]	8, 5, 62
¹⁾ Eos annos flagitat magistratus.				
401	id. Febr.	Mediolano	Pompeiano procons. Africae	11, 17, 2
401	IIII k. Mart.	pp. Mediolano	[Pa]troino com. s. l. [Occ.]	6, 2, 22
401	IIII k. Mart.	Mediolano	Pompeiano procons. Africae	12, 6, 28
401	III k. Mart.	Mediolano	Hadriano p̄p̄ [Italiae]	<div> I 1, 10, 6 — II Iust. 10, 16, 11 [Cont.] </div>
401	III k. Mart.	Mediolano	Limenio com. s. l. [Occ.]	1, 10, 7
401	XII k. Apr.	Mediolano	p̄p̄ et com. s. l.	11, 17, 8

401	VIII k. Apr.	Mediolano	Hadriano p̄p̄s [Italiae]	8, 2, 5
401	V k. Apr.	Pompeiano procons. Africae	11, 5, 1
401	prid. k. Apr.	Mediolano	provincialibus prov. pro- consularis	I 7, 4, 26 II 8, 5, 63 — III 11, 1, 29
401	VII k. Iul.	Mediolano	Andromacho p̄u [Romae?]	11, 28, 8
401	III non. Iul.	Mediolano	Hadriano p̄p̄s [Italiae]	15, 1, 41
401	III id. Iul.	Mediolano	Bathanario com. Africae	9, 42, 18
401	III id. Iul.	Mediolano	Hadriano p̄p̄s [Italiae]	11, 7, 16
401	prid. id. Iul.	Mediolano	Pompeiano procons. Africae	16, 2, 86 —
401	VI k. Aug.	Nestorio com. r. pr. [Or.]	10, 8, 6
401	III id. Sept.	Mediolano	Vigilio vicario Hispaniarum	1, 15, 16
401	prid. id. Sept.	Constantinopoli	Clearcho p̄u [Constantino- polis]	6, 26, 12
401[399/400] ¹⁾	III k. Oct.	Altino	Messalae p̄p̄s [Italiae]	1, 15, 17 —

¹⁾ Eos annos flagitat magistratus.

ARCADII ET HONORII SINE CONSVLE:

	Eutychiano p̄p̄s [Orientis]	5, 14, 86
[396?]	Nebridio procons. Asinae	5, 19, 2=Iust. 11, 50, 2
[398/399]	Severo p̄u [Constantinopolis]	6, 4, 88
[400]	VI k. Apr.	Limenio com. s. l. [Occ.]	Iust. 1, 40, 10 [Hal.]
	Anthemio p̄p̄s	Iust. 4, 61, 10
	Florentio	Iust. 11, 17, 2
	populo	Iust. 11, 48, 11
	Florentio	Iust. 11, 48, 12
	Caesario p̄p̄s [Orientis]	Iust. 11, 70, 4
	Hadriano p̄p̄s [Italiae]	Iust. 11, 71, 8
	Minervio com. s. l.	Iust. 11, 71, 4
[397/398]	Minervio com. r. pr. [Occ.]	Iust. 11, 75, 8
	Silvano com. r. pr. [Occ.]	Iust. 11, 78, 1
	Pulchro mag. utr. mil.	Iust. 12, 83, 8
	Clearcho p̄p̄s Illyrici	Iust. 12, 57, 9
[399/400]	Messalae p̄p̄s [Italiae]	Iust. 12, 58, 2

IMPPP. ARCADIVS HONORIVS ET THEODOSIVS AVGGG. 402—407.

Constitutionibus, quae carent nomine Theodosii, adscripta est nota ¶.

402 ARCADIO V ET HONORIO V AA.¹⁾ CONSS.

¹⁾ Arcadio A. V et Honorio A. V 7, 13, 15.

Honorius sedem imperii pro Mediolano elegit Ravennam, ubi eum invenimus mense Dec. 6. —
Arcadius Constantinopoli, ubi hoc anno Ian. 10 filium Theodosium collegam adsumpsit.

402	XI k. Apr.	Constantinopoli	Clearcho p̄u [Constantino- polis]	14, 17, 14
402	VIII id. Dec.	Ravennae	Decio p̄u [Romae]	¶ 7, 13, 15

403 D. N.¹⁾ THEODOSIO A. I ET RVMORIDO V. C.²⁾ CONSS.

¹⁾ sic 7, 18, 14 — 8, 5, 64 — 18, 1, 19 — 14, 8, 21.

²⁾ sic 7, 18, 14 — 14, 8, 21.

Honorius Ravennae, ubi leges eum collocant a Februario ad Iulium. Anno extremo, antequam iniret consulatum anni sequentis (Claudianus de VI cons. Honorii v. 4. 494), venit Romam.

403	X k. Mart.	Ravennae	Septimino procons. Africae	12, 6, 29
403	VI k. Mart.	Ravennae	Hadriano pps [Italiae]	7, 18, 11
403	VIII id. Mart.	Ravennae	Vitali praef. annonae	14, 3, 21
403	VII k. Apr.	Ravennae	Septimino procons. Africae	{ I 8, 5, 64 II 18, 1, 19
403	III k. Iun.	Ravennae	Strategio vicario Africae	
403	III id. Iun.	Caesario pps [Orientis]	Iust. 7, 41, 2 [V]
403	k. Iul.	Ravennae	Hadriano pps [Italiae]	6, 27, 18
403	VIII k. Aug.	Ravennae	Hadriano pps [Italiae]	7, 18, 12
403	VI non. Oct.	Hadriano pps [Italiae]	{ I 7, 18, 18 II 7, 18, 14

404 HONORIO A. VI ET ARISTAENETO ¹⁾ V. C.²⁾ CONSS.

¹⁾ Aristeneto *libri boni omnes fere constanter*.

²⁾ sic 16, 4, 6 (W).

Honorius mansit Romae certe ad Iul. 25; hiemem videtur exegisse Ravennae. — Arcadius Constantinopoli.

404	III k. Febr.	Constantinopoli	Anthemio mag. officiorum	16, 4, 4
404	III non. Febr.	Constantinopoli	Eutychiano p̄p̄s [Orientis]	└ 16, 8, 15
404	III k. Mart.	Romae	Hadriano p̄p̄s [Italiae]	
404	VIII k. Apr.	Romae	Hadriano p̄p̄s [Italino]	7, 5, 2
404	VI id. Apr.	Caeciliano vicario	Iust. 1, 51, 4 [Hal.]
404 [?]	X k. Mai.	Romae	Romuliano p̄p̄s ¹⁾	└ 16, 8, 16
1) Neque de nomine neque de anno huius praefecti satis constat.				
404	prid. k. Iul.	Constantinopoli	Anthemio mag. officiorum	6, 27, 14
404	VIII id. Iul.	Romae	Exsuperantio, Iulio et ceteris decurialibus	14, 1, 4
404	prid. id. Iul.	Constantinopoli	Eutychiano p̄p̄s [Orientis]	└ 15, 1, 42
404	VIII k. Aug.	Romae	Hadriano p̄p̄s [Italiae]	
404	III k. Aug.	Constantinopoli	Anthemio mag. officiorum	└ 10, 22, 5
404	XV k. Sept.	Hadriano p̄p̄s [Italiae]	
404	III k. Sept.	Constantinopoli	Studio p̄s [Constantinopolis]	└ 16, 2, 37
404	III id. Sept.	Constantinopoli	Studio p̄s [Constantinopolis]	
404	XIII k. Dec.	Constantinopoli	Eutychiano p̄p̄s [Orientis]	16, 4, 6

405 STILICHONE II ¹⁾ ET ANTHEMIO CONSS.²⁾

¹⁾ II om. 5, 16, 80.

²⁾ Stilichone II cons. Sirm. 2.

Honorius Ravennae certe inde a Febr. 4. — Arcadius Constantinopoli, excurrans inde in Asiam morabatur Iun. 11. 12 Nicaeae, Iulio et Augusto Ancyrae.

405	prid. non. Febr.	Ravennae	Hadriano p̄p̄s [Italiae]	Sirm. 2 = 16, 2, 85
405	prid. id. Febr.	Ravennae	edictum	{ I 16, 5, 88 II 16, 6, 8 —
405	prid. id. Febr.	Ravennae	Hadriano p̄p̄s [Italiae]	{ I 16, 6, 4 II 16, 6, 5 —
405	III non. Mart.	Ravennae	Diotimo procons. Africae	16, 11, 2
405	XII k. Mai.	Ravennae	Ursicino com. s. l. [Occ.]	9, 42, 19
405	III id. Iun.	Niciae	Eutychiano p̄p̄s [Orientis]	l. Iust. 5, 4, 19 [PLM]
405	prid. id. Iun.	Niciae	Optato p̄u [Constantinopolis]	2, 33, 4
405	VI id. Iul.	Ancyrae	Anthemio p̄p̄s [Orientis]	7, 10, 1
405	XI k. Aug.	Ravennae	Diotimo procons. Africae	11, 30, 62
405	X (om. I) k. Aug.	Ancyrae	Aemiliano mag. officiorum	{ I 1, 9, 3 II 6, 34, 1
405	prid. id. Aug.	Ancyrae	Nestorio com. r. pr. [Or.]	l. 6, 30, 18
405	VIII k. Oct.	Ravennae	Hadriano p̄p̄s [Italiae]	l. 15, 1, 43
405	III non. Oct.	Ravennae	Silvano [Silvino] com. r. pr. [Occ.]	5, 16, 30
405	VIII id. Nov.	Anthemio p̄p̄s [Orientis]	10, 10, 24
405	id. Nov.	Constantinopoli	Anthemio p̄p̄s [Orientis]	4, 6, 6
405	VII id. Dec.	Constantinopoli	Anthemio p̄p̄s [Orientis]	1, 5, 14
405	VI id. Dec.	Ravennae	Diotimo [procons. Africae]	16, 5, 39
405	XIII k. Ian.	Constantinopoli	Anthemio p̄p̄s [Orientis]	11, 30, 63

406 ARCADIO A. VI¹⁾ ET PROBO V. C.²⁾ CONSS.

¹⁾ VI om. Iust. 2, 12, 26.

²⁾ sic 7, 4, 27. 28 — 7, 11, 1 — 7, 13, 16 — 7, 18, 15 — 10, 25, 1 — 11, 36, 33.

Honorius Ravennae, Altini morans Sept. 4; Arcadius Constantinopoli.

406	III id. Ian.	Ravennae	Longiniano p̄p̄s [Italiae]	l. 13, 7, 2
406	V id. Febr.	Ravennae	Longiniano p̄p̄s [Italiae]	13, 11, 11
406	VIII k. Apr.	Ravennae	Longiniano p̄p̄s [Italiae]	7, 18, 15
406	k. Apr.	Constantinopoli	Anthemio p̄p̄s [Orientis]	7, 4, 27
406	V id. Apr.	Constantinopoli	Anthemio p̄p̄s [Orientis]	7, 4, 28
406	XV (XIII II) k. Mai.	Ravennae	provincialibus	{ I 7, 13, 16 II 7, 13, 17
406	III k. Mai.	Constantinopoli	Anthemio p̄p̄s [Orientis] et patricio	9, 34, 10
406	V k. Iul.	Constantinopoli	Filometori com. s. l. [Or.]	10, 20, 18
406	V k. Iul.	Constantinopoli	Aemiliano p̄u [Constantinopolis]	15, 1, 44
406	XIII k. Aug.	Constantinopoli	Aemiliano p̄u [Constantinopolis]	2, 4, 6
406	prid. non. Sept.	Altino	Sapidiano vic. Africae	11, 1, 30
406	III non. Oct.	Constantinopoli	Anthemio p̄p̄s [Orientis]	12, 1, 167
406	prid. id. Oct.	Constantinopoli	Anthemio p̄p̄s [Orientis]	Iust. 2, 12, 26 [PL]
406	XI k. Nov.	Constantinopoli	Aemiliano p̄u [Constantinopolis]	{ I 15, 1, 45 II 15, 1, 46

406	V k. Dec.	Constantinopoli	Anthemio ꝑꝑꝰ [Orientis]	7, 11, 1
406	k. Dec.	Constantinopoli	Anthemio ꝑꝑꝰ [Orientis]	10, 25, 1
406	VII id. Dec.	Ravennae	Nestorio com. et duci	11, 86, 83

407 DD. NN.¹⁾ HONORIO VII ET THEODOSIO II AA. CONSS.

¹⁾ sic 8, 4, 20 — 8, 5, 66 — 8, 18, 8.

Honorius secundum subscriptiones a Februario certe ad Novembrem Romae fuit, Arcadius Constantinopoli.

407	VIII k. Febr.	Constantinopoli	6, 26, 13
407	VIII k. Mart.	Romae	Senatori ꝑꝰ [Romae]	16, 5, 40
407	XVI k. Apr.	Constantinopoli	Anthemio ꝑꝑꝰ [Orientis]	$\left\{ \begin{array}{l} I \ 8, 4, 20 \\ II \ 8, 18, 8 \end{array} \right.$
407	XI k. Apr.	Romae (om. I)	Stilichoni com. et mag. mil.	$\left\{ \begin{array}{l} I \ 7, 13, 18 \\ II \ 7, 20, 13^1) \end{array} \right.$
¹⁾ Subscripta est: <i>Honorio VIII et Theodosio III AA. cons. (409).</i>				
407	VII id. Apr.	Ravennae	Curtio ꝑꝑꝰ [Italiae]	14, 1, 5 —
407	III non. Mai.	Constantinopoli	Anthemio ꝑꝑꝰ [Orientis]	7, 4, 29
407	III id. Iun.	praelata litteris v. inl. com. s. l.	Basilio com. s. l.	11, 12, 4
407	III non. Aug.	Constantinopoli	Anthemio ꝑꝑꝰ [Orientis]	8, 5, 66
407 [412]	id. Oct.	Ravennae	Epifanio ꝑꝰ [Romae]	6, 26, 14 —
407	XVII k. Dec.	Romae	Porfyrio procons. Africae	$\left\{ \begin{array}{l} I \text{ — } 16, 2, 88 \\ II \ 16, 5, 41 \end{array} \right.$
407 ¹⁾	$\left\{ \begin{array}{l} XVII (VII I) \text{ k.} \\ \text{Dec. [a. 407]} \\ \text{non. Iun. (om. II} \\ \text{III) [a. 408]} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{dat. Romae} \\ \text{pp. Karthagine in} \\ \text{foro sub pro-} \\ \text{grammate Por-} \\ \text{fyrii procons.} \\ \text{(om. II, III)} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{Curtio ꝑꝑꝰ [Italiae]} \\ \text{.....} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} I \text{ Sirm. 12} \\ II \ 16, 5, 43 \text{ —} \\ III \text{ — } 16, 10, 19 \end{array} \right.$

¹⁾ In inscriptione deest nomen Arcadii I. II.

407	VIII k. Dec.	Constantinopoli	Anthemio ꝑꝑꝰ [Orientis]	7, 10, 2
-----	--------------	-----------------	-------------------------	----------

ARCADII HONORII THEODOSII SINE CONSVLE:

[406?]	III k. Ian.	R	Nestorio com. r. pr.	Iust. 4, 44, 18 [PL]
.....	Petronio ꝑꝑꝰ	Iust. 11, 74, 3

IMPP.¹⁾ HONORIVS ET THEODOSIVS AA.²⁾ 408—420.

¹⁾ dd. nn. impp. Sirm. 5. 11.

²⁾ pii AA. Sirm. 13.

Theodosius ubi in inscriptionibus legum deest per a. 408, additum est signum $\frac{1}{2}$. — Arcadius, qui excoessit a. 408 Mai. 1, ubi enuntiat, nota adscripta est $\frac{1}{2}$.

408 BASSO ET PHILIPPO VV. CC.¹⁾ CONSS.

¹⁾ ꝑꝑ. ꝑꝑ. non additur nisi 6, 80, 19 et Sirm. 9. 12. 16.

Honorium subscriptiones collocant Romae Ian. 15 et Febr. 3 eodemque videtur referendum esse, quod ibi Stilicho revertens Ravenna cum eo sanatusque deliberavit de pace cum Alarico.

concludenda (Zosimus 5, 29, 5) ibidemque nuntium accepit Arcadium die Mai. 1 diem functum esse (Zosimus 5, 31, 1). Inde Honorius Bononiam ivit et Ticinum (Zosimus 5, 31, 1. 6; 5, 32, 3), ubi facta militum seditione multisque nobilibus occisis etiam Stilicho captus est et mox Ravennae decollatus Aug. 23 (Zosimus 5, 34, 7). Eo interfecto Honorium mense Septembri moratum esse Mediolani constitutiones declarant, item a Novembri rursus Ravennae. — Arcadius Constantinopoli mortuus est die Mai. 1 regnatque ibi deinde solus Theodosius II.

408	XVIII k. Febr.	Romae	Hilario p̄u [Romae]	‡ 14, 4, 8
408	XVI k. Febr.	Constantinopoli	Monaxio p̄p̄o [p̄u Constantin.]	‡ 6, 30, 19
408	VI k. Febr.	Lucio com. s. l.	‡ 12, 6, 30
408	III non. Febr.	Romae	Curtio p̄p̄o [Italiae]	‡ 1, 20, 1
408	XV k. Mart.	Monaxio p̄u [Constantinopolis]	‡ 14, 17, 15
408	III id. Apr.	Constantinopoli	Herculio p̄p̄o Illyrici (Ill. om. 11, 17, 4)	11, 17, 4 = 15, 1, 49 ¹⁾
¹⁾ Subscripta est: dat. V id. Apr. Constanz. dd. nn. Honor. VIII et Theod. V AA. cons. (412).				
408	V k. Mai.	Constantinopoli	Anthemio p̄p̄o [Orientis]	9, 35, 7
408	III k. Iun.	Constantinopoli	Anthemio p̄p̄o [Orientis]	16, 8, 18
408	prid. id. Iun.	Constantinopoli	(mutilata)	6, 4, 34
408	id. Sept.	Mediolano	Theodoro p̄p̄o [Italiae]	‡ 11, 28, 4
408	XIII k. Oct.	Constantinopoli	Anthemio p̄p̄o [Orientis] et patricio	12, 12, 14
408	VIII k. Oct.	Mediolano	Theodoro p̄p̄o [Italiae]	9, 42, 20
408	XVII k. Nov.	Theodoro p̄p̄o [Italiae]	Iust. 4, 2, 16 [Hal.]
408	VIII k. Nov.	Theodoro p̄p̄o [Italiae]	9, 42, 21
408	III id. Nov.	Donato procons. Africae	9, 40, 19
408	XVIII k. Dec.	Ravennae	Olympio mag. offic. et Valenti com. domest.	16, 5, 42
408	X k. Dec.	Ravennae (om. II)	Theodoro p̄p̄o [Italiae]	$\left\{ \begin{array}{l} I \ 7, 21, 4 \\ II \ 9, 40, 20 \\ III \ 9, 42, 22 \end{array} \right.$
408	VIII k. Dec.	Ravennae	Donato [procons. Africae]	16, 5, 44
408	VII k. Dec.	Ravennae	Theodoro p̄p̄o [Italiae]	1, 16, 14
408	VII k. Dec.	Ravennae com. s. l.	7, 13, 19
408	V k. Dec.	Ravennae	Theodoro iterum p̄p̄o [Italiae]	‡ Sirm. 9 = ‡ 16, 2, 39
408	V k. Dec.	Ravennae	Theodoro p̄p̄o II [Italiae]	16, 5, 45
408 [430]	III k. Dec.	Ravennae	Flaviano p̄p̄o [Italiae]	Iust. 2, 15, 1 [PLHal.]
408	III k. Dec.	Ravennae	Volusiano com. r. pr. [Occ.]	‡ 5, 16, 31
408	VII id. Dec.	Constantinopoli	Anthemio p̄p̄o [Orientis]	11, 7, 17
408 (sic II, III, IIII, 409 I)	$\left\{ \begin{array}{l} III \ id. \ (III \ non. \\ IIII) \ Dec. \\ XVI \ k. \ Ian. \ (om. \\ I \ II \ III) \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} dat. \ Ravennae \\ accepta \ . \ . \ . \ . \\ (om. \ I \ II \ III) \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} Theodoro \ II \ (om. \ I \ II \ III) \\ p̄p̄o \ [Italiae] \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} I \ 5, 7, 2 \\ II \ 7, 16, 1 \\ III \ ‡ \ 10, 10, 25 \\ IIII \ Sirm. \ 16 \end{array} \right.$
408	id. Dec.	Theodoro p̄p̄o [Italiae]	‡ 1, 27, 2

409 DD. NN.¹⁾ HONORIO VIII ET THEODOSIO III AA.²⁾ CONSS.

¹⁾ sic 2, 8, 26 — 3, 10, 1 — Sirm. 14.

²⁾ AA. om. 5, 6, 8.

Honorius, qui Constantium collegam hoc anno adscivit, eum exegit Ravennae; Attali, quem Alaricus imperatorem fecit, rescripta nulla extare vix opus est monere. — Theodosius II Constantinopoli.

409 (398 I, 412 III)	XVIII k. Febr. (VII k. Mai. I)	Ravennae (Medio- lano I)	Theodoro v. inl. (om. I. II) pp̄o II (om. I. III) [Italiae]	$\left\{ \begin{array}{l} I \text{ } \frac{1}{2} \text{ } 16, 2, 81 \\ II \text{ } - \text{ } 16, 5, 46 \\ III \text{ } \text{Sirm. } 14 \end{array} \right.$
409	XIII k. Febr.	Anthemio pp̄o [Orientis]	13, 5, 82
409	XII (XV VII) k. Febr.	Ravennae	Caeciliano pp̄o [Italiae]	$\left\{ \begin{array}{l} I \text{ } 9, 2, 5 \text{ } - \\ II \text{ } 9, 2, 6 \text{ } - \\ III \text{ } - \text{ } 9, 31, 1 \\ IV \text{ } - \text{ } 9, 36, 2 \text{ } - \\ V \text{ } - \text{ } 11, 8, 8 \\ VI \text{ } - \text{ } 11, 39, 13 \text{ } - \\ VII \text{ } \text{Iust. } 1, 56, 8 \\ \text{[Hal]} \end{array} \right.$
409	X k. Febr.	Constantinopoli	Anthemio pp̄o [Orientis]	13, 11, 12
409	X k. Febr. [?]	Ravennae	Theodoro pp̄o [Italiae]	8, 10, 1
409	VIII k. Febr.	Ravennae	Caeciliano pp̄o [Italiae]	$\left\{ \begin{array}{l} I \text{ } - \text{ } 9, 3, 7 \\ II \text{ } \frac{1}{2} \text{ } 9, 37, 4 \text{ } - \end{array} \right.$
409	k. Febr.	Ravennae	Caeciliano pp̄o [Italiae]	9, 16, 12
409	VIII k. Mart.	Constantinopoli	Monaxio pp̄o [Constantino- polis]	15, 1, 47
409	V k. Mart.	Constantinopoli	Anthemio pp̄o [pp̄o Orientis]	15, 9, 2
409	prid. k. Mart.	Anthemio pp̄o [Orientis]	Iust. 1, 3, 16 [PL Cont.]
409 [407] ¹⁾	XI k. Apr.	Romae	Stilichoni com. et mag. utr. mil.	7, 20, 18
¹⁾ vide ad a. 407 diem eundem (7, 18, 18).				
409	X k. Apr.	Constantinopoli (om. I)	Anthemio pp̄o [Orientis]	$\left\{ \begin{array}{l} I \text{ } 5, 6, 2 \\ II \text{ } 7, 4, 30 \end{array} \right.$
409	k. Apr.	Ravennae	Iovio pp̄o [Italiae]	$\left\{ \begin{array}{l} I \text{ } - \text{ } 2, 8, 25 \\ II \text{ } 16, 8, 19 \end{array} \right.$
409	prid. id. Apr.	Constantinopoli	Anthemio pp̄o [Orientis]	5, 6, 3
409	VI k. Mai.	Constantinopoli	Monaxio pp̄o [Constantino- polis]	14, 16, 1
409	III k. Mai.	Ravennae	Gaudenzio vic. Africae	7, 15, 1
409	XV k. Iun.	Constantinopoli	Anthemio pp̄o [Orientis]	12, 1, 168
409	XIII k. Iun.	Anthemio pp̄o [Orientis]	11, 22, 4
409	VI k. Iul.	Ravennae	Iovio pp̄o [Italiae]	$\left\{ \begin{array}{l} I \text{ } - \text{ } 2, 4, 7 \\ II \text{ } 16, 5, 47 \text{ } - \end{array} \right.$
409	XIII (XIII I) k. Aug.	Constantinopoli (om. I)	Anthemio pp̄o [Orientis]	$\left\{ \begin{array}{l} I \text{ } 12, 8, 1 \\ II \text{ } 13, 5, 33 \\ III \text{ } \text{Iust. } 1, 45, 2 \\ \text{[PLD Hal]} \end{array} \right.$
409 [412]	VII k. Aug.	Ravennae	Iohanni pp̄o [Italiae]	$\begin{array}{l} - \text{ } 2, 8, 26 \text{ } - \\ - \text{ } 8, 8, 8 \text{ } - \end{array}$
409	VIII id. Aug.	pp. Karthagine	Sapidiano [vic. Africae]	7, 8, 9

409	VIII id. Aug.	Constantinopoli	Anthemio p̄p̄s [Orientis]	15, 5, 8
409 [419]	XII k. Sept. (om. II)	Eudoxiopoli (om. II)	Aetio p̄u [Constantinopolis]	I Iust. 1, 2, 4 [OW ^b Continus] II Iust. 4, 68, 5
409	X k. Oct.	Constantinopoli (om. I)	Anthemio p̄p̄s [Orientis]	I 7, 8, 2 II 9, 32, 1
409	VII k. Oct.	Ravennae	Bonosiano p̄u [Romae]	14, 1, 6
409	V k. Oct.	Constantinopoli	Anthemio p̄p̄s [Orientis]	I 11, 7, 18 II 12, 1, 169
409	III non. Nov.	Ravennae	(<i>mutilata</i>)	5, 12, 1
409	prid. k. Dec.	Constantinopoli	Anthemio p̄p̄s [Orientis]	7, 4, 31
409	VII id. Dec.	Ravennae	Dardano p̄p̄s Galliarum	12, 1, 171
409	VIII k. Ian.	Constantinopoli	Anthemio p̄p̄s [Orientis]	12, 14, 1
409	Monaxio p̄u [Constantinopolis]	Iust. 5, 34, 13 [Hal.]

410 VARANE¹⁾ V. C.²⁾ CONS.³⁾

¹⁾ sic *plerumque*, *uarana* V 9, 88, 11. 12 — 11, 22, 5 — 11, 28, 6 — Iust. 8, 57, 2 — 8, 58, 1, *casu genetivo* *uaranae* R 6, 26, 15.

²⁾ v. c. *deest* 9, 88, 11 — 11, 28, 6 — Iust. 1, 19, 6 — 8, 57, 2 — 8, 58, 1.

³⁾ *post cons. Honor. VIII et Theod. III AA. VII k. Dec.* 11, 28, 5.

Honorius Ravennae, Theodosius II Constantinopoli.

410	VI id. Febr.	Ravennae	Macedonio com. r. pr. [Occ.]	7, 13, 20
410	prid. id. Febr.	Ravennae	Gaisoni com. et mag. offic.	— 9, 38, 11
410	VIII k. Mart.	Constantinopoli	Anthemio p̄p̄s [Orientis]	16, 5, 48
410	k. Mart.	Anthemio p̄p̄s [Orientis]	16, 5, 49
410	k. Mart.	Strategio com. r. pr.	— 16, 5, 50
410	prid. non. Apr.	Constantinopoli	Anthemio p̄p̄s [Orientis]	8, 4, 21
410	VIII k. Mai.	Constantinopoli	Anthemio p̄p̄s [Orientis]	7, 16, 2
410	VIII k. Iun.	Anthemio p̄p̄s [Orientis]	13, 1, 20
410	VIII (VIII I) k. Iul. (Iun. II)	Constantinopoli	Herculio p̄p̄s Illyrici	I 11, 22, 5 II 12, 1, 172
410	VII k. Iul.	Ravennae	Macrobio procons. Africae	11, 28, 6
410 [415-421]	VIII id. Aug.	Ravennae	Palladio p̄p̄s [Italiae]	9, 38, 12
410	XVIII k. Sept.	Ravennae	Faustino p̄p̄s [Italiae]	— 13, 5, 34
410 (sic 16, 5, 51; 415 16, 5, 56)	VIII k. Sept.	Heracliano com. Africae	16, 5, 51 = 16, 5, 56
410	VII k. Sept.	Constantinopoli	Anthemio p̄p̄s [Orientis]	12, 1, 178 I 8, 17, 2 II 8, 17, 8 — III Iust. 1, 19, 6 [D] IV Iust. 8, 57, 2 [Hal.] V Iust. 8, 58, 1 [Hal.]
410	prid. (pp. IIII V) non. Sept.	Constantinopoli (om. I. II. IIII. V)	Isidoro p̄u [Constantinopolis]	
410	VII k. Oct.	Ravennae	Palladio procons. Africae	6, 28, 7
410	prid. id. Oct.	Ravennae	Marcellino [tribuno et notario]	16, 11, 8

410 [412]	XVI k. Dec.	Ravennae	Melitio p̄p̄ [Italiae]	6, 26, 15
410 [409]	VII k. Dec.	honoratis et possessoribus per Africam	11, 28, 5 —

411 D. N. THEODOSIO A. III ET QVI FVERIT NVNTIATVS.¹⁾

¹⁾ *post cons. Varanas v. c. 15, 1, 48.*

Honorius Ravennae, Theodosius II Constantinopoli.

411	... id. Iun.	Constantinopoli	(<i>mutata</i>)	5, 16, 33
411	III k. Dec.	Ravennae	Bonosiano p̄u [Romae]	15, 1, 48

412 DD. NN.¹⁾ HONORIO VIII ET THEODOSIO V²⁾ AA. CONSS.³⁾

¹⁾ *sic 3, 8, 3 — 6, 27, 15 — 8, 4, 22. 24 — 8, 10, 4 — 11, 16, 23 — 15, 1, 49 — Sirm. 11.*

²⁾ *IIII 7, 4, 32 — Sirm. 11. III Iust. 11, 62, 11.*

³⁾ *d. n. Theodosio A. V et qui fuerit nuntiatu V k. Febr. 7, 17, 1. — dd. nn. Theod. Aug. IIII cons. VIII k. Iul. Sirm. 11.*

Honorius Ravennae, Theodosius II Constantinopoli.

412	V k. Febr.	Constantinopoli	Constanti mag. mil. per Thracias	7, 17, 1
412	V k. Febr.	Constantinopoli	Anthemio p̄p̄ [Orientis]	14, 26, 1
412	III k. Febr.	Ravennae	Seleuco p̄p̄ [Italiae]	16, 5, 52
412	prid. k. Febr.	Ravennae	Seleuco p̄p̄ [Italiae]	11, 1, 31
412 (sic I, 409 II)	XV k. Mart.	Ravennae	Melitio p̄p̄ [Italiae]	I — † 11, 16, 23 — II 11, 18, 1
412	XIII k. Mart.	Ravennae	Iohanni p̄p̄ [Italiae]	8, 17, 4 —
412	prid. k. Mart.	Ravennae (om. I)	Eucharior procons. Africae (proc. Afr. om. VI. VII)	I † 6, 29, 9 — II 8, 4, 23 III 11, 1, 32 IIII 11, 7, 19 — V — 11, 7, 20 VI 11, 7, 21 VII 12, 6, 31
412	prid. k. Mart.	Ravennae	Constantio mag. mil.	7, 18, 17
412	prid. k. Mart.	Ravennae	Seleuco p̄p̄ [Italiae]	8, 4, 22
412	prid. k. Mart.	Ravennae	Probo com. s. l. [Occ.]	8, 4, 24
412	prid. non. Mart.	Ravennae	Seleuco p̄p̄ [Italiae]	13, 5, 35
412 [398]	prid. non. Mart.	Mediolano	Felici p̄u [Romae]	16, 5, 53
412	VI id. Mart.	Ravennae	Eucharior procons. Africae	12, 1, 174
412	XVI k. Apr.	Ravennae	naviculariis per Africam	I 13, 5, 36 — II — 13, 5, 87 — III — 13, 9, 6
412	XIII k. Apr.	Ravennae	Melitio p̄p̄ [Italiae]	5, 9, 2
412	III k. Apr.	Ravennae	Palmato p̄u [Romae]	14, 2, 4
412 [408] ¹⁾	V id. Apr.	Constantinopoli	Herculio p̄p̄ Illyrici	15, 1, 49
	¹⁾ <i>vide ad a. 408 III id. Apr.</i>			
412	id. Apr.	Ravennae	Probo com. s. l. [Occ.]	Iust. 11, 62, 11 [Cwi.]

412	XV k. Iun.	Constantinopoli	Anthemio p̄p̄s [Orientis]	10, 22, 6
412	XV k. Iun.	Constantinopoli	Iupiano com. et mag. mil. per Orientem	12, 1, 176
412	VIII k. Iun. (<i>vel</i> Iul.)	Ravennae	Melitio p̄p̄s [Italiae]	Sirm. 11 = 16, 2, 40
412	VIII id. Iun.	Ravennae	Iohanni p̄p̄s [Italiae]	13, 11, 13
412	X k. Iul.	Ravennae	Iohanni p̄p̄s [Italiae]	3, 8, 8
412 [413]	III non. Iul.	Ravennae	honoratis et provincialibus Africae	9, 40, 21
412	VII k. Aug.	Ravennae	Iohanni p̄p̄s [Italiae]	16, 8, 20
412 [418]	VIII id. Aug.	Constantinopoli	Philippo p̄p̄s per Illyricum	16, 8, 21
412	VI id. Aug.	Ravennae	Eucharis procons. Africae	8, 10, 4
412	XVI k. Sept.	Constantinopoli	Leontio v. inl. praef. Illyrici	7, 4, 32
412 ¹⁾	id. Oct.	Ravenna	Epifanio p̄u [Romae]	6, 18, 1
¹⁾ vide ad a. 407 diem eundem (6, 26, 14).				
412	id. Oct.	Ravennae	Iuliano procons. Africae	11, 30, 64
412	VII k. Nov.	Constantinopoli	Anthemio p̄p̄s [Orientis]	15, 3, 5
412	III k. Nov.	Constantinopoli	Isidoro p̄u [Constantinopolis]	15, 1, 50
412	V id. Nov.	Constantinopoli	Synesio [com. a. l. Or.]	6, 29, 10
412 (sic I. III, 409 II)	VI k. Dec.	Ravennae	Liberio p̄p̄s [Italiae]	$\left\{ \begin{array}{l} I \text{ 8, 4, 25 —} \\ II \text{ — 12, 1, 170 —} \\ III \text{ — 14, 7, 2} \end{array} \right.$
412	VII id. Dec.	Ravennae	Namatius mag. offic. [Occ.]	6, 27, 15
412	III id. Dec. (om. Sirm.)	Ravennae (om. Sirm.)	Melitio v. inl. (om. 16, 2, 41) p̄p̄s [Italiae]	Sirm. 15 = 16, 2, 41
412	VI k. Ian.	Monaxio p̄p̄s [Orientis] (?)	Iust. 1, 40, 12 [Hal.]

413 { POST CONS. HONORII VIII ET THEODOSII V AA.
sic constitutiones ex Occidente praeter 6, 26, 16. 11, 28, 7.
LVCIO V. C. CONS.
sic constitutiones ex Occidente ante citatas et ex Oriente omnes.

Honorius Ravennae, Theodosius II Constantinopoli.

413 [410]	VIII id. Ian.	Ravennae	Faustino p̄p̄s [Italiae]	6, 26, 16
413	VI k. Febr.	Ravennae	Iuliano II procons. Africae	12, 1, 176
413	XVI (XII III) k. Mart.	Ravennae	Iohanni p̄p̄s [Italiae]	$\left\{ \begin{array}{l} I \text{ — 1, 2, 12 —} \\ II \text{ 2, 19, 6} \\ III \text{ Iust. 6, 23, 19} \\ \text{[Hal.]} \end{array} \right.$
413	XII (XV III) k. Apr.	Constantinopoli	Prisciano p̄u [Constantino- polis]	$\left\{ \begin{array}{l} I \text{ 6, 13, 1 —} \\ II \text{ — 6, 14, 8} \\ III \text{ — 6, 15, 1 —} \\ IIII \text{ — 6, 16, 1 —} \\ V \text{ — 6, 17, 1 —} \\ VI \text{ — 6, 20, 1 —} \end{array} \right.$
413	XII (III II) k. Apr.	Constantinopoli (om. II)	Anthemio p̄p̄s [Orientis]	$\left\{ \begin{array}{l} I \text{ 16, 6, 6} \\ II \text{ 16, 6, 7 —} \end{array} \right.$
413	prid. non. Apr.	Anthemio p̄p̄s [Orientis]	15, 1, 51

413	XVII k. Mai.	Anthemio p̄p̄s [Orientis]	14, 20, 1
413	XVI k. Mai.	Constantinopoli	Leontio p̄p̄s Illyrici	12, 1, 177
413	V k. Mai.	Constantinopoli	Anthemio p̄p̄s [Orientis]	Iust. 3, 13, 6 [<i>FHal.</i>]
413	VIII id. Mai.	Ravennae	Iohanni p̄p̄s [Italiae]	11, 28, 7
413	VII id. Iun.	Ravennae	Iohanni p̄p̄s [Italiae]	6, 30, 20
413	prid. id. Iun.	Ravennae	Iohanni p̄p̄s [Italiae]	7, 8, 10
413	prid. id. Iun.	Ravennae	Gaisoni com. et mag. mil.	7, 18, 16 —
413	III non. Aug.	Ravennae	Hadriano p̄p̄s [Italiae]	15, 14, 13
413	VIII id. Oct.	Anthemio p̄p̄s [Orientis]	6, 27, 16

414 CONSTANTIO ET CONSTATE VV. CC.¹⁾ CONSS.²⁾

¹⁾ sic 1, 7, 4 — 7, 4, 83. 84 — 7, 8, 11 — 9, 40, 22 — 15, 11, 1.

²⁾ *Constantio v. c. cons. VI id. Febr.* 15, 7, 13; *prid. non. Mart.* 2, 16, 8.

Honorius Ravennae, Theodosius II Constantinopoli.

414	III id. Ian. (III id. Iun. II III)	praelata litteris ad Eutychianum p̄u (om. II. III)	Probo com. s. l. [Occ.] (com. s. l. om. III)	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="font-size: 3em; margin-right: 5px;">{</div> <div> <i>I</i> — 7, 8, 11 <i>II</i> Iust. 8, 16, 8 [<i>VPL Hal.</i>] <i>III</i> Iust. 11, 59, 13 [<i>Ovi.</i>] </div> </div>
414	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="font-size: 3em; margin-right: 5px;">{</div> <div> VI id. Febr. (a. 414) X k. Febr. (a. 413 [415]) </div> </div>	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="font-size: 3em; margin-right: 5px;">{</div> <div> dat. Ravennae acc. a tribuno vol. Karthagine </div> </div>	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="font-size: 3em; margin-right: 5px;">{</div> <div> Diogeniano v. c. trib. voluptatum </div> </div>	15, 7, 13
414	V non. Mart.	Ravennae	Hadriano p̄p̄s [Italiae]	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="font-size: 3em; margin-right: 5px;">{</div> <div> <i>I</i> — 6, 29, 11 <i>II</i> 7, 4, 83 — <i>III</i> 7, 8, 12 — </div> </div>
414	prid. non. Mart.	Ravennae	Iuliano II procons. Africae	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="font-size: 3em; margin-right: 5px;">{</div> <div> <i>I</i> 2, 16, 8 <i>II</i> 4, 22, 6 </div> </div>
414	III non. Apr.	Ravennae	Seleuco p̄p̄s [Italiae]	11, 28, 8
414	V id. Apr.	Constantinopoli	Anthemio p̄p̄s [Orientis]	11, 28, 9

de eadem re scriptum edictum ad populum

ad Marcianum com. s. l. [Or.]

Musellio praeposito sacri cubiculi de titulis ad domum sacram pertinentibus ad rectores provinciarum

et de metallariis edictum ad populum per provincias Illyrici et ad rectores provinciarum

414	XIII k. Mai.	Anthemio p̄p̄s [Orientis]	9, 40, 22
414	VI id. Mai.	Constantinopoli	Monaxio p̄u [p̄p̄s Orientis?]	6, 2, 23
414	XIII k. Iun.	Mauriano com. dom. et vices ag. mag. mil.	15, 11, 1
414	XV k. Iul.	Ravennae	Iuliano procons. Africae	16, 5, 54
414	VI id. Aug.	Ravennae	Ursacio com. r. pr. [Occ.]	Iust. 1, 33, 8 [<i>Hal.</i>]
414	III k. Sept.	Romae [?]	Iuliano procons. Africae	16, 5, 55
414	XV k. Oct. [?]	Ravennae	Albino p̄u [Romae]	13, 5, 38
414	XIII k. Dec.	Constantio mag. mil.	7, 4, 84
414	prid. k. Dec.	Constantinopoli	Monaxio p̄p̄s [Orientis?]	13, 8, 16
414	prid. k. Dec.	Constantinopoli	Helioni mag. offic. [Or.]	13, 8, 17

414	id. Dec.	Constantinopoli	Hypatio mag. mil. per Orientem	1, 7, 4
414	VI k. Ian. [?]	Ravennae	Epifanio pū [Romae]	6, 24, 7

415 DD. NN.¹⁾ HONORIO X ET THEODOSIO VI AA.²⁾ CONSS.

¹⁾ sic 8, 12, 4 — 7, 7, 4 — 8, 7, 20 — 8, 12, 8 — 16, 5, 58.

²⁾ *Hon. A. X et Theod. A. VI* 5, 12, 2, *AA. X et VI* Iust. 1, 51, 5 [Hal.].

Honorius Ravennae, Theodosius II Constantinopoli.

415	VI id. Ian.	Ravennae	Palladio p̄p̄o [Italiae]	6, 29, 12
415	XII k. Febr.	Ravennae	Seleuco p̄p̄o [Italiae]	} I 12, 1, 178 — II — 12, 1, 179
415 [?]	XIII k. Mart.	Constantinopoli	Anthemio p̄p̄o [Orientis]	
415	XIII k. Mart.	Constantinopoli	populo	8, 4, 26
415	III non. Mart.	Constantinopoli	Aureliano p̄p̄o II [Orientis]	3, 1, 9
415	XVII k. Apr.	Constantinopoli	Aureliano p̄p̄o II [Orientis]	9, 28, 2
415	X k. Apr.	Constantinopoli	Hypatio mag. mil. per Orientem	8, 1, 15
415	XVII k. Iun.	Constantinopoli	Aureliano p̄p̄o II [Orientis]	8, 12, 8
415	V id. Iul.	Constantinopoli	Aureliano p̄p̄o II [Orientis]	3, 12, 4
415	VIII k. Aug.	Ravennae	Aureliano p̄p̄o II [Orientis]	11, 28, 10
415	VIII k. Aug.	Graccho pū [Romae]	8, 7, 20
415	non. Aug.	Constantinopoli	Maximo com. r. pr.	10, 10, 26
415	V k. Sept.	Ravennae	Aureliano p̄p̄o [II Orientis]	5, 12, 2
415	III k. Sept.	Ravennae	Symmacho procons. Africae	11, 30, 65
415	non. Sept.	16, 10, 20
415	non. Sept.	Aureliano p̄p̄o [II Orientis] et patricio	7, 7, 4
415	non. Sept.	comitibus et magistris militum	7, 7, 5
415	id. Oct.	Constantinopoli	Florentio mag. mil. Scripta eodem exemplo Sapricio mag. mil., Helioni mag. offic. et Eustathio quae- stori [Or.]	1, 8, 1
415	XIII k. Nov.	Constantinopoli	Aureliano p̄p̄o II [Orientis]	16, 8, 22
415	prid. k. Nov.	Constantinopoli	Urso pū [Constantinopolis] et Aureliano p̄p̄o [II] Orientis et Strategio p̄p̄o Illyrici	6, 23, 1
415	prid. k. Nov.	Constantinopoli	Aureliano p̄p̄o II [Orientis]	16, 5, 57
415	VIII id. Nov.	Constantinopoli	Aureliano p̄p̄o II [Orientis]	16, 5, 58 —
415	VIII id. Nov.	Ravennae	Annati didascalo et maio- ribus Iudaeorum	16, 9, 3
415	III id. Nov.	Constantinopoli	Helioni mag. offic. [Or.]	6, 27, 17
415	III non. Dec.	Aureliano p̄p̄o [II Orientis]	11, 24, 6
415	III id. Dec.	Ravennae	Seleuco p̄p̄o [Italiae]	Iust. 1, 51, 5 [Hal.]

416 D. N.¹⁾ THEODOSIO A. VII ET PALLADIO V. C.²⁾ CONSS.³⁾

¹⁾ sic 8, 8, 9 — 9, 26, 4 — 9, 40, 23 — 11, 29, 6 — 12, 1, 147. 181 — 12, 12, 15 — 14, 10, 4 — 15, 14, 14 — 16, 10, 21.

²⁾ sic 6, 83, 1 — 7, 9, 4 — 7, 13, 21 — 9, 26, 4 — 9, 40, 23 — 12, 12, 15 — 14, 16, 2 — 15, 14, 14.

³⁾ Theod. A. VII et qui fuerit nuntiatus VI id. Febr. 6, 82, 1.

Honorius Ravennae, Theodosius II fere Constantinopoli, Aug. 27 in vicinis eius Eudoxiopolis sive Selymbriae (Socrates hist. eccl. 7, 36, 17, Theod. 15, 1, 42 al.).

416	VII id. Ian.	Ravennae	Palladio p̄p̄o [Italiae]	11, 5, 2
416	XIII k. Febr.	Constantinopoli	Helioni mag. offic. [Or.]	6, 27, 18
416 [?]	III k. Febr.	Hadriano p̄p̄o [Italiae]	7, 18, 21
416	VIII id. Febr.	Constantinopoli	Eustathio v. inl. quaest. et Helioni v. inl. mag. off. [Or.]	6, 26, 17
416	VI id. Febr.	Constantinopoli	Narsi v. sp. com. et castrensi sacri palatii	6, 82, 1
416	XIII k. Mart.	Constantinopoli	Urso p̄u [Constantinopolis]	12, 1, 180
416	k. Mart.	Ravennae	Constantio com. et patricio	15, 14, 14
416	III id. Mart.	Constantinopoli	edictum ad populum urb. Const. et ad omnes pro- vinciales	4, 4, 5
416	id. Mart.	Ravennae	Palladio p̄p̄o [Italiae]	9, 26, 4
416	V non. Mai.	Ravennae	Palladio p̄p̄o [Italiae]	12, 1, 181
416 [?]	VI id. Mai.	Aureliano II p̄p̄o [Orientis]	7, 9, 4
416	III k. Iul.	Constantinopoli	Anysio com. s. l. et Tauro com. r. pr. [Or.]	6, 30, 21
416	III non. Iul.	Ravennae	Ursacio com. r. pr. [Occ.]	13, 11, 14
416	X k. Aug.	Constantinopoli	Urso p̄u [Constantinopolis]	14, 16, 2
416	VII (VI III, III I) k. Sept.	Eudoxiopoli	Monaxio p̄p̄o [Orientis]	$\left\{ \begin{array}{l} I \ 9, 40, 23 \\ II \ 12, 1, 182 \\ III \ Iust. \ 1, 46, 2 \\ \quad [Par. \ 4618 \ Hal.] \end{array} \right.$
416	V id. Sept.	Heracleae	Monaxio p̄p̄o [Orientis]	11, 28, 11
416	V id. Sept.	Ravennae	Palladio p̄p̄o [Italiae]	$\left\{ \begin{array}{l} I \ 11, 29, 6 \\ II \ 1 \pm 12, 1, 147 - \end{array} \right.$
416	X k. Oct.	Ravennae	Palladio p̄p̄o [Italiae]	8, 8, 9 —
416	VIII k. Oct.	Ravennae	Annati didascalo et ma- ioribus Iudaeorum	16, 8, 23
416	III non. (k. II) Oct.	Constantinopoli	Monaxio p̄p̄o [Orientis]	$\left\{ \begin{array}{l} I \ 12, 12, 15 - \\ II \ 16, 2, 42 \end{array} \right.$
416	prid. non. Nov.	Constantinopoli	Helioni com. et mag. offic.	6, 83, 1
416	III id. Nov.	Constantinopoli	Monaxio p̄p̄o [Orientis]	6, 25, 1
416	XV k. Dec.	Constantinopoli	Monaxio p̄p̄o [Orientis]	6, 24, 8
416 [?]	VII id. Dec.	Aureliano p̄p̄o II [Orientis]	— 16, 10, 21
416	prid. id. Dec.	Ravennae	Probianio p̄u [Romae]	14, 10, 4
416	XV k. Ian.	Constantinopoli	Monaxio p̄p̄o [Orientis]	6, 24, 9

417 D. N.¹⁾ HONORIO A. XI ET CONSTANTIO V. C. II²⁾ CONSS.

¹⁾ sic 8, 12, 9 — 15, 11, 2.

²⁾ sic 8, 12, 9 — 16, 9, 4. II v. c. 6, 27, 19 — 7, 11, 2 — 8, 1, 16 — 14, 3, 22 — 14, 4, 9 — 15, 11, 2. v. c. om. 6, 2, 24 — 10, 3, 7 — 13, 6, 9 — 13, 11, 15. 16. 17 — Paria. 1564.

Honorium Prosper (ad h. a.: chr. min. 1 p. 468) ait hoc anno triumphantem Romam ingressum esse praeunte currum eius Attalo biennio ante capto. Constitutiones habemus ex Ravenna tantummodo datas Ianuario, Maio et Decembri. Theodosius II fuit Constantinopoli.

[417	XV k. Febr.	regestum Ravennae	Constantio v. inl. patricio	cod. Paria. 1564 apud Haenelium corpus leg. p. 288]
417	prid. id. Mart.	Constantinopoli	Monaxio p̄p̄o [Orientis]	8, 12, 9
417	IIII id. Apr.	Constantinopoli	Monaxio p̄p̄o [Orientis]	16, 9, 4
417	prid. id. Mai. (sic II. V, Mart. III. IIII)	Ravennae	Sebastio com. primi ordinis (pr. ord. om. I. II)	I 6, 2, 24 II — 13, 6, 9 — III — 13, 11, 15 IIII 13, 11, 16 — V — 13, 11, 17 —
417	prid. id. Mai.	Ravennae	Ursacio com. r. pr. [Oco.]	— 10, 3, 7
417	V k. Aug.	Constantinopoli	Monaxio p̄p̄o [Orientis]	7, 11, 2
417	V k. Oct.	Constantinopoli	Monaxio p̄p̄o [Orientis]	15, 11, 2
417	VIII k. Nov.	Constantinopoli	Vitaliano duci Libyae	8, 1, 16
417	V k. Dec.	Constantinopoli	Helioni mag. offic.	6, 27, 19
417	VII k. Ian.	Ravennae	Palladio p̄p̄o [Italiae]	I 14, 3, 22 — II — 14, 4, 9

418 DD. NN.¹⁾ HONORIO XII ET THEODOSIO VIII AA. CONSS.

¹⁾ sic 4, 4, 6; *dominis nostris* Maassen, Quellen p. 316 — *domno n. ep. Arelat.*

Honorius Ravennae, Theodosius II Constantinopoli.

418	III non. Febr.	Constantinopoli	Monaxio p̄p̄o [Orientis]	16, 2, 43
418	VI id. Mart.	Ravennae	Palladio p̄p̄o [Italiae]	16, 8, 24
[418	XVI k. Mai. X k. Iun.	dat. accept. Arelate	Agricolae praef. Galliarum	epp. Arelat. MG. EPP. 3 p. 13]
418	XV k. Mai.	Constantinopoli	Monaxio p̄p̄o [Orientis]	12, 1, 188
[418	prid. k. Mai.	Ravennae	Palladio p̄p̄o [Italiae]	Maassen <i>Quellen</i> p. 316]
418	X k. Iul.	Ravennae	Palladio p̄p̄o [Italiae]	4, 4, 6
418	XII k. Sept.	Monaxio p̄p̄o [Orientis]	13, 1, 21
418 (415 II)	V id. Oct.	Ravennae	Largo procons. Africae	I 10, 9, 3 — II 10, 10, 27 — III — 10, 10, 28 —
418	XVII k. Dec.	Ravennae	Palladio p̄p̄o [Italiae]	11, 28, 12

419 MONAXIO ET PLINTA VV. CC.¹⁾ CONSS.

¹⁾ sic Sirm. 5. 13.

Honorius Ravennae, Theodosius II Constantinopoli.

419	VIII id. Mart.	Constantinopoli	Monaxio p̄p̄s [Orientis]	11, 30, 66
419	IIII non. Mai.	Constantinopoli	Anysio com. s. l. [Or.]	6, 30, 22
419	XV k. Iun.	Proiecto consulari	Sirm. 5
[419	V id. Iun.	Ravennae	Aurelio episcopo	Maassen <i>Quellen</i> p. 319]
419	VI k. Iul.	Ravennae	Palladio p̄p̄s [Italiae]	5, 18, 1
419	IIII k. Aug.	Ravennae	Palladio p̄p̄s [Italiae]	14, 4, 10
419	VIII k. Oct.	Constantinopoli	Monaxio p̄p̄s [Orientis]	9, 40, 24
419	IIII non. Oct.	Constantinopoli	Aetio p̄u [Constantinopolis]	14, 6, 5
419	XI k. Dec.	Ravennae	Sirm. 18; Maassen <i>Quellen</i> p. 319

420 D. N.¹⁾ THEODOSIO A. VIII ET CONSTANTIO III V. C.²⁾ CONSS.³⁾

¹⁾ sic 16, 2, 44 — Sirm. 10.

²⁾ sic 9, 25, 3 — 16, 2, 44 — Sirm. 10.

³⁾ d. n. *Theodosio A. VIII et qui fuerit nuntiatus* 7, 16, 3.

Honorius Ravennae (epistulae hoc anno ab eo datae servatae in sylloge Avellana non sunt receptae), Theodosius II Constantinopoli.

420	III non. Mai.	Constantinopoli	Monaxio p̄p̄s [Orientis]	Iust. 8, 10, 10 [<i>Hal.</i>]
420	VIII id. Mai. (Mart. II)	Ravennae	Palladio p̄p̄s [Italiae]	{ I Sirm. 10 II — 9, 25, 3 III 16, 2, 44
420	XIII k. Oct.	Constantinopoli	Eustathio p̄p̄s [Orientis]	7, 16, 3
420	V k. Oct.	Ravennae	Maximo p̄u [Romae]	5, 1, 6
420	III k. Ian.	Constantinopoli	Patricio com. r. pr. [Or.]	10, 1, 17

IMPPP. HONORIVS THEODOSIVS ET CONSTANTIVS¹⁾ AAA.

421.

¹⁾ Constantii nomen ubi in inscriptionibus legum abest, addidimus notam l.

421 EVSTATHIO ET AGRICOLA CONSS.

Honorius Ravennae, ubi sororis Placidiae maritum Constantium consortem adsumit post septem menses imperii defunctum; quem Theodosium, quamquam vivum collegam admittere noluit, defunctum pro imperatore agnovisse sylloge nostra testatur, id quod factum esse verisimile est, postquam Placidiam fugientem Constantinopolim recepit. — Theodosius II Constantinopoli.

421	VI id. Mart.	Ravennae	Palladio p̄p̄s [Italiae]	3, 16, 2
421	VIII id. Iul.	Ravennae	Palladio p̄p̄s [Italiae]	{ I l — 4, 15, 1 II l — 9, 42, 23 III 10, 10, 29 IIII — 10, 10, 30 —
421	prid. id. Iul.	Philippo p̄p̄s Illyrici	l 16, 2, 45
421	V k. Aug.	Ravennae	Palladio p̄p̄s [Italiae]	2, 27, 1
THEOD. I.				7

IMPP. HONORIUS ET THEODOSIUS AA. 422. 423.¹⁾

¹⁾ Constantius additur 10, 10, 81 per formulam *idem AAA*.

422 DD. NN.¹⁾ HONORIO XIII ET THEODOSIO X AA. CONSS.

¹⁾ sic 1, 34, 2 — 2, 10, 6 — 2, 13, 1 — 2, 32, 1 — 3, 5, 12 — 8, 8, 10.

Honorius Ravennae, Theodosius II Constantinopoli.

422	prid. id. Ian.	Constantinopoli	Scholastico v. sp. com. et castrensi sacri palatii	6, 32, 2
422	X k. Mart.	Ravennae	Venantio com. r. pr. [Occ.]	11, 28, 13
422	V non. Mart.	Constantinopoli	Eustathio p̄p̄s [Orientis]	7, 8, 13
422	X k. Apr.	Constantinopoli	Eustathio p̄p̄s [Orientis]	$\left\{ \begin{array}{l} I - 1, 34, 2 \\ II - 2, 10, 6 \end{array} \right.$
422	III k. Mai.	Constantinopoli	Asclepiodoto com. s. l. [Or.]	6, 30, 23
422	XIII k. Iul.	Constantinopoli	Eustathio p̄p̄s [Orientis]	8, 4, 27
422 [412]	V (om. III) id. Iul.	Ravennae	Iohanni p̄p̄s [Italiae]	$\left\{ \begin{array}{l} I - 2, 13, 1 - \\ II - 2, 28, 1 - \\ III - 2, 30, 2 - \\ IIII - 2, 31, 1 \\ V - 2, 32, 1 - \\ VI - 8, 8, 10 - \end{array} \right.$
422	VIII k. Sept.	pp. in foro Traiani	Procuro com. r. pr. [Occ.]	10, 10, 31
422	III non. Nov.	Ravennae	Mariniano p̄p̄s [Italiae]	$\left\{ \begin{array}{l} I - 3, 5, 12 - \\ II - 3, 13, 3 - \\ III Iust. 5, 9, 4 \\ [Paris. 4617. Cont.] \end{array} \right.$
422	VIII id. Nov.	Constantinopoli	Florentio p̄p̄ [Constantino- polis]	6, 8, 1

423 ASCLEPIODOTO ET MARINIANO VV. CO.¹⁾ CONSS.

¹⁾ sic 1, 34, 3 — 8, 4, 28.

Honorius Ravennae obiit die Aug. 27 (Olympiodorus frg. 41 Müll.). — Iohannis, qui ei successit, sed a Theodosio non agnitus est, constitutiones extant nullae. — Theodosius Constantinopoli, unde mense Augusto Eudoxiopolim excurrit.

423	VI id. Febr.	regesta Ravennae	Rufino com. s. l. [Occ.]	11, 28, 14
423	XV (XVI I) k. Mart.	Constantinopoli	Asclepiodoto p̄p̄s [Orientis]	$\left\{ \begin{array}{l} I - 7, 4, 35 \\ II - 15, 3, 6 \\ III - 16, 8, 25 \end{array} \right.$
423	V k. Mart.	Ravennae	Crispino com. et mag. eq.	2, 23, 1
423	non. Mart.	Constantinopoli	Asclepiodoto p̄p̄s [Orientis] et cons. ordinario	7, 15, 2
423	VII id. Mart.	Constantinopoli	Asclepiodoto p̄p̄s [Orientis]	7, 6, 5
423	VII id. Mart.	Ravennae	Venantio p̄p̄s [Italiae]	6, 23, 2
423	III k. Apr.	Constantinopoli	Asclepiodoto p̄p̄s [Orientis]	$\left\{ \begin{array}{l} I - 4, 18, 2 \\ II - 11, 30, 67 - \\ III - 11, 31, 9 \end{array} \right.$

423	V id. Apr.	Constantinopoli	Asclepiodoto p̄p̄s [Orientis]	<div> I — 16, 5, 59 II 16, 8, 26 — III — 16, 9, 5 — IIII — 16, 10, 22 — </div>
423	XVII k. Mai.	Constantinopoli	Asclepiodoto p̄p̄s [Orientis]	12, 1, 184
423	XV k. Iun.	Constantinopoli	Asclepiodoto p̄p̄s [Orientis]	<div> I 6, 35, 14 II 8, 4, 28 — </div>
423	XV k. Iun.	Ravennae	Proculo p̄p̄s [Italiae]	13, 6, 10
423	XIII k. Iun.	pp. in foro Traiani	Trygetio com. r. pr. [Occ.]	11, 20, 4
423	prid. k. Iun.	Constantinopoli	Macedonio mag. mil.	Iust. 3, 21, 2 [<i>PLM Hal.</i>]
423	prid. k. Iun.	Constantinopoli	Asclepiodoto p̄p̄s [Orientis]	1, 34, 3 —
423	VI id. Iun.	Constantinopoli	Asclepiodoto p̄p̄s [Orientis]	<div> I 16, 5, 60 — II 16, 8, 27 — III — 16, 10, 23 IIII — 16, 10, 24 </div>
423	VIII id. Aug.	Ravennae	consulibus praetoribus tribunis plebis senatui suo salutem dicit (<i>om. V</i>)	<div> I — 1, 6, 11 II — 2, 1, 12 — III — 4, 10, 2 — IIII 9, 1, 19 — V — 9, 6, 4 — </div>
423	VI (V I) id. Aug.	Eudoxiopoli	Asclepiodoto p̄p̄s [Orientis]	<div> I 12, 3, 2 II 16, 5, 61 </div>
423	III k. Oct.	Severino p̄p̄s [p̄u Constantinopolis]	Iust. 8, 10, 11 [<i>Hal.</i>]

HONORII ET THEODOSII SINE CONSVLE:

	Cereali com. r. pr.	5, 16, 32
[410?]	Faustino p̄p̄s [Italiae]	Iust. 4, 40, 4
	VIII k. Oct.	Ravennae	Gaisoni com. s. l.	Iust. 4, 61, 12 [<i>P</i>]
[408/409]	Theodoro p̄p̄s [Italiae]	Iust. 4, 63, 3
[408/415]	Anthemio p̄p̄s [Orientis]	Iust. 4, 63, 4
[423?]	Maximino com. s. l. [Or.]	Iust. 4, 63, 6
[408/410]	Theodoro p̄p̄s [Italiae]	Iust. 5, 4, 20
[412/414]	Probo [com. s. l. Occ.]	Iust. 11, 48, 15
[408/416]	Anthemio p̄p̄s [Orientis]	Iust. 11, 64, 3
[422?]	Eustathio p̄p̄s [Orientis] et Nestorio p̄p̄s Illyrici	Iust. 12, 46, 4

IMP. THEODOSIVS A. 424 ad Oct. 10.

424 VICTORE V. C.¹⁾ CONS.

¹⁾ v. c. om. 10, 20, 14.

Iohannis, qui hoc anno regnavit in Occidente, rescripta inveniuntur nulla. — Theodosius II Valentinianum Constantii et Placidiae filium sexennem Caesarem creat Thessalonicae (Olympiodorus frg. 46; Philostorgius 12, 13), constitutiones si in eo omittendo vel admittendo accuratae sunt, inter Oct. 10 et 16.

424	V id. Ian.	Severino pñ [Constantino- polis]	15, 1, 52
424	XVII k. Febr.	Constantinopoli	Maximino com. s. l. [Or.]	10, 21, 3
424	XVI (VII 2, 19, 7) k. Mart.	Constantinopoli	Asclepiodoto pñ [Orientis]	2, 19, 7 = 4, 4, 7
424	X k. Mai.	Constantinopoli	Isidoro pñ Illyrici	15, 5, 4
424	VII k. Mai.	Constantinopoli	Sallustio v. inl. com. et quaestori	1, 8, 2
424	III k. Mai.	Constantinopoli	Helioni com. et mag. offic.	1, 8, 3
424	III id. Mai.	Constantinopoli	Asclepiodoto pñ [Orientis]	11, 20, 5
424	V id. Iul.	Constantinopoli	Maximino com. s. l. [Or.]	10, 19, 15
424	VI id. Oct.	Constantinopoli	Isidoro pñ Illyrici	11, 1, 38

IMPP. THEODOSIVS A. ET VALENTINIANVS CAES.¹⁾ 424
inde ab Oct. 16 et 425.

¹⁾ et Val. C. ubi deficit, apposita est nota ♁, Honorius ubi significatur, nota ‡.

424	XVII k. Nov.	Constantinopoli	Maximino com. s. l. [Or.]	10, 20, 14
424	XVIII k. Dec.	Constantinopoli	Asclepiodoto pñ [Orientis]	{ I 2, 12, 7 — II ♁ — 4, 14, 1
424	III non. Dec.	Constantinopoli	Procopio mag. mil. per Orientem	
424	V id. Dec.	Constantinopoli	Maximino com. s. l. [Or.]	♁ 11, 21, 8
424	XIII k. Ian.	Constantinopoli	Constantio pñ [Constan- tinopolis]	♁ 1, 6, 12

425 D. N.¹⁾ THEODOSIO A. XI ET VALENTINIANO CAES. I²⁾ CONSS.

¹⁾ sic 9, 41, 1 — 15, 1, 53 — 16, 2, 46. 47 — 16, 5, 63. 64 — Sirm. 6.

²⁾ sic cod. W 15, 1, 53 — 15, 5, 5, I om. libri reliqui, Caes. I om. Sirm. 6.

Exercitus a Theodosio missus in Italiam pervenit et occupavit Aquileiam (Socrates h. e. 7, 23); inde sub nomine Valentiniani licet Caesaris etiamtum emissa sunt rescripta per mensem Augustum. Mox Augustus creatus est Romae Oct. 23 (Tillemont ad Valentinianum III not. 2). — Theodosius Constantinopoli; Sept. 22 fuit Topiri in ora Thracica.

425	X k. Febr.	Constantinopoli	Hierio pñ [Orientis]	9, 41, 1
425	k. Febr.	Constantinopoli	Asclepiodoto pñ [Orientis]	15, 5, 5
425	III k. Mart.	Constantinopoli	Constantio pñ [Constan- tinopolis] (om. I)	{ I 14, 9, 3 II 15, 1, 53
425	id. Mart.	Constantinopoli	Theofilo pñ [Constantino- polis]	
425	III non. Mai.	Aetio pñ	15, 4, 1
425	III id. Mai.	Constantinopoli	Valerio com. r. pr. [Or.]	10, 10, 32
425	VIII k. Iun.	Maximino com. s. l. [Or.]	10, 20, 15
425	prid. non. Aug. (Iul. I)	Aquileiae	Georgio procons. Africae	{ I — 16, 2, 46 — II 16, 5, 63 —

425	$\left(\begin{array}{l} \text{VIII id. Aug.} \\ \text{(IIII),} \\ \text{VII id. Iul. (I),} \\ \text{XVI k. Aug.} \\ \text{(III), VIII id.} \\ \text{Oct. (II)} \end{array} \right)$	Aquileiae (sic omnes)	$\left(\begin{array}{l} \text{Fausto p̄u [Romae] (II),} \\ \text{Amatio v. inl. p̄p̄ Gallia-} \\ \text{rum (I),} \\ \text{Basso com. r. pr. [Occ.]} \\ \text{(II. IIII)} \end{array} \right)$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{I Sirm. 6} \\ \text{II 16, 2, 47 —} \\ \text{III 16, 5, 62} \\ \text{IIII — 16, 5, 64 —} \end{array} \right.$
425	X k. Oct.	Topiso [Topiro]	Hierio p̄p̄ Orientis (Or. om. II)	$\left\{ \begin{array}{l} \text{I — 6, 10, 4 —} \\ \text{II 6, 22, 8} \end{array} \right.$
425	XV k. Dec.	Constantinopoli	Hierio p̄p̄ [Orientis]	6, 30, 24
425	id. Dec.	Constantinopoli	Valerio com. r. pr. [Or.]	5, 16, 34

IMPP.¹⁾ THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. 426 — 437.

¹⁾ dd. nn. *interponitur uno loco* 14, 27, 2.

426 DD. NN.¹⁾ THEODOSIO XII ET VALENTINIANO II AA.²⁾ CONSS.

¹⁾ sic 1, 4, 3 — 4, 1, 1 — 5, 1, 8 — 6, 2, 25 — 6, 26, 18 — 8, 7, 21. 23 — 8, 13, 6 — 8, 18, 9. 10 — 8, 19, 1 — 10, 20, 16 — 10, 26, 2 — 12, 12, 16. d. n. 9, 42, 24.

²⁾ pp. AA. 6, 26, 18. — *Theod. A. XII et Val. A. II* 4, 10, 8.

Valentinianum III Romae mansisse per mensem Ianuarium, a Martio inde moratum esse Ravennae subscriptiones declarant. — Theodosius Constantinopoli, nisi quod mense Maio vel Iunio fuit Nicomediae.

426	III non. (VI k. I) Ian.	Romae	senatui urbis Romae (u. R. om. I)	$\left\{ \begin{array}{l} \text{I 10, 10, 33 —} \\ \text{II — 10, 26, 2} \end{array} \right.$
426	X k. Febr.	Constantinopoli	Hierio p̄p̄ [Orientis]	9, 42, 24
426	III k. Febr.	Romae	Albino p̄u [Romae]	5, 1, 7
426	VII k. Mart.	Constantinopoli	Acacio com. s. l. [Or.]	10, 20, 16
426	prid. non. Mart.	Ravennae	Basso p̄p̄ [Italiae]	10, 26, 1
426	VII (III I, VI III) id. (k. I) Apr.	Ravennae	Basso p̄p̄ [Italiae]	$\left\{ \begin{array}{l} \text{I — 4, 10, 3} \\ \text{II — 16, 7, 7} \\ \text{III 16, 8, 28 —} \end{array} \right.$
426	VI k. Mai. [?]	recitata in senatu per Theodosium primicer. notar.	senatui urbis Romae	— 6, 2, 26
426	X (om. II) k. Iul. (Iun. II)	Nicomediae	Hierio p̄p̄ [Orientis]	$\left\{ \begin{array}{l} \text{I 8, 7, 21 —} \\ \text{II 12, 12, 16} \end{array} \right.$
426	k. Iul.	Nicomediae	Theophilo p̄u [Constantinopolis]	8, 7, 22
426	k. Iul.	Nicomediae	Acacio com. s. l. [Or.]	8, 7, 23
426	VII (VIII VIII VIII. X. XI) id. Nov.	Ravennae	senatui urbis Romae (u. R. om. II. IIII VI VII. VIII VIII. X. XI. XII)	$\left\{ \begin{array}{l} \text{I — 1, 4, 3 —} \\ \text{II — 4, 1, 1} \\ \text{III — 5, 1, 8 —} \\ \text{IIII — 8, 13, 6 —} \\ \text{V — 8, 18, 9 —} \\ \text{VI — 8, 18, 10 —} \\ \text{VII — 8, 19, 1 —} \\ \text{VIII Iust. 1, 14, 2} \\ \text{[PLD Hal.]} \\ \text{VIIII Iust. 1, 14, 8} \\ \text{[Hal.]} \\ \text{X Iust. 1, 19, 7} \\ \text{[Hal.]} \\ \text{XI Iust. 1, 22, 5} \\ \text{[PoLD Hal.]} \\ \text{XII Iust. 6, 30, 18} \\ \text{[PL Hal.]} \end{array} \right.$

426	VII k. Dec.	Constantinopoli	Acacio com. s. l. [Or.]	6, 26, 18
426	X k. Ian.	Constantinopoli	Helioni patricio et mag. officiorum [Or.]	6, 27, 20
426	X k. Ian.	Hierio p̄p̄o [Orientis]	6, 27, 21
426	VII k. Ian.	Constantinopoli	Cyro p̄u [Constantinopolis]	Iust. 2, 7, 5 [Hal.]

427 HIERIO ET ARDABVRE VV. CC.¹⁾ CONSS.

¹⁾ sic 7, 8, 14.

Valentinianus III videtur mansisse Ravennae; leges deficiunt. — Theodosius II Constantinopoli.

427	XVII k. Apr.	Hierio p̄p̄o [Orientis]	6, 24, 10
427	X k. Apr.	Constantinopoli	Valerio com. s. l. [Or.]	10, 20, 17
427	XII k. Iun.	Eudoxio p̄p̄o	Iust. 1, 8, 1 [PLD Bamb. Hal.]
427	X k. Iul.	Constantinopoli	Helioni patr. et mag. off. [Or.]	7, 8, 14
427	XIII k. Sept.	Helioni mag. offic. [Or.]	13, 3, 18
427	prid. id. Oct.	Constantinopoli	mandata missa ad Antiochum p̄p̄o per referendarium	Iust. 1, 50, 2 [Hal.]

428 FELICE ET TAVRO VV. CC.¹⁾ CONSS.

¹⁾ sic 7, 13, 22. Haec consulatus forma occidentalis eo tempore, quo Theodosianus componebatur, in Oriente quoque praevaluit, ubi antea primis anni mensibus *Tauro et qui fuerit nuntiatus* 5, 1, 9 (lectio prima), tum *Tauro et Felice* 2, 3, 1 — 3, 5, 13 — 4, 6, 8 — 5, 1, 9 (lectio recognita) — 6, 27, 22 scriptum erat.

Valentinianus III Ravennae, Theodosius II Constantinopoli.

428	prid. k. Febr.	Constantinopoli	Procuro p̄u [Constantinopolis]	<div> <div>I — 6, 2, 26</div> <div>II 6, 27, 22 —</div> </div>
428	X k. Mart.	Constantinopoli (om. VII)	Hierio p̄p̄o [Orientis]	<div> <div>I — 2, 3, 1 —</div> <div>II — 3, 5, 13 —</div> <div>III 3, 7, 3 —</div> <div>IIII — 3, 13, 4 —</div> <div>V — 4, 6, 8</div> <div>VI 5, 1, 9 —</div> <div>VII Iust. 6, 61, 2 [PL Hal.]</div> </div>
428	III (V II) k. Mart.	Ravennae	Volusiano p̄p̄o [Italiae]	<div> <div>I 1, 10, 8</div> <div>II 7, 13, 22</div> </div>
428	XI k. Mai.	Hierio p̄p̄o [Orientis]	Iust. 8, 53, 29 [VL Hal.]
428	XI k. Mai.	Florentio p̄p̄o [Orientis]	15, 8, 2
428	III k. Iun.	Constantinopoli	Florentio p̄p̄o [Orientis]	16, 5, 65
428	V id. Iun.	Constantinopoli	Florentio p̄p̄o [Orientis]	<div> <div>I 12, 4, 1 —</div> <div>II Iust. 10, 34, 2 [Qui.]</div> <div>III Iust. 10, 35, 1 [Cont.]</div> </div>
428	VI id. Iul.	Constantinopoli	Florentio p̄p̄o [Orientis]	8, 4, 29
428	III id. Iul.	Constantinopoli	Procuro p̄u [Constantinopolis]	13, 3, 19

429 { *In Occidente*¹⁾: POST CONS. FELICIS ET TAVRI VV. CO.²⁾
In Oriente: FLORENTIO ET DIONYSIO CONSS.

¹⁾ Consules orientales nominat lex occidentalis una Iust. 1, 14, 4.

²⁾ sic 11, 80, 68 — 12, 1, 185. 186 — 12, 6, 82.

Valentinianus III Ravennae, Theodosius II Constantinopoli.

429	V k. Mart.	Ravennae (om. I)	Celeri [procons. Africae]	{ I 11, 1, 34 II 11, 80, 68
429	III (XVI I) k. Mart.	Ravennae	Volusiano pps [Italiae]	{ I — 11, 1, 35 — II — 12, 6, 82
429	V id. Mart.	Florentio pps [Orientis]	Iust. 6, 62, 4 [Hal.]
429	VII k. Apr.	Constantinopoli	senatui	1, 1, 5 —
429	VI k. Apr.	Constantinopoli	Florentio pps [Orientis]	Iust. 1, 19, 8 [P ^o LD Hal.]
429	V k. Mai.	Ravennae	Celeri procons. Africae	{ I 12, 1, 186 II 12, 1, 186
429	III k. Iun.	Constantinopoli	Iohanni com. s. l. [Or.]	16, 8, 29
429	III id. Iun.	Ravennae	Volusiano pps [Italiae]	Iust. 1, 14, 4 [DHal.]

430 DD. NN.¹⁾ THEODOSIO XIII ET VALENTINIANO III AA.²⁾ CONSS.³⁾

¹⁾ sic 11, 20, 6 — Act. conc. Ephes.

²⁾ III pp. AA. Act. conc. Ephes. V AA. 12, 6, 83.

³⁾ Theodosio A. XIII et qui fuerit nuntiatus VIII k. Mart. 7, 8, 15 — 10, 10, 34.
XVI k. Mai. 6, 27, 23.

Valentinianus III Ravennae, Theodosius II Constantinopoli.

430	XV k. Mart.	Ravennae	Theodosio pps [Italiae]	12, 6, 83
430	VIII k. Mart.	Constantinopoli	Iohanni com. et mag. off. [Or.]	7, 8, 15
430	VIII k. Mart.	Constantinopoli	Thalassio com. r. pr. [Or.]	10, 10, 34
430	XVI k. Mai.	Constantinopoli	Paulino mag. offic. [Or.]	6, 27, 23
[430	XIII k. Dec.	Constantinopoli	Cyrillo episcopo	acta conc. Ephes.: Maassen Quellen p. 321]
[430	XV k. Iun.	Ravennae	Viro (?) pps	Maassen Quellen p. 321]
430	prid. k. Iun.	Constantinopoli	Antiocho pps [Orientis]	11, 20, 6

431 { *In Oriente*: ANTIOCHO ET BASSO CONSS.¹⁾
In Occidente: BASSO ET ANTIOCHO CONSS.

¹⁾ sic 9, 45, 4 (lectio emendata); Antiocho v. c. cons. et qui fuerit nuntiatus X k. Apr. 9, 45, 4 (lectio prima); consulatu Fl. Antiochi et qui fuerit nuntiatus III k. Iul. Mansi 5, 567.

Valentinianus III Ravennae, Theodosius II Constantinopoli.

431	X k. Apr.	Constantinopoli	Antiocho pps [Orientis]	9, 45, 4
431	III k. Mai.	Ravennae	Flaviano pps [Italiae]	11, 1, 36
[431	III k. Iul.	Ephesino concilio	Mansi 5, 567; Maassen Quellen p. 322]

432 } *In Oriente:* VALERIO ET AETIO VV. CC. CONSS.¹⁾
 { *In Occidente:* AETIO ET VALERIO CONSS.

¹⁾ *Valerio et qui fuerit nuntiatus V k. Apr.* 9, 45, 5.

Valentinianus III Ravennae, cuius postrema in Theodosiano lex est huius anni Mart. 24;
 Theodosius II Constantinopoli.

432	VIII k. Apr.	Ravennae	Flaviano p̄p̄s [Italiae]	6, 23, 8
432	V k. Apr.	Constantinopoli	Hierio p̄p̄s [Orientis]	9, 45, 5
432	III id. Iun.	Constantinopoli	Heliodoro p̄u [Constantinopolis]	6, 24, 11

433 THEODOSIO A. XIII ET MAXIMO V. C.¹⁾ CONSS.

¹⁾ sic 11, 28, 16.

Theodosius II Constantinopoli.

433	X k. Mai.	Tauro p̄p̄s [Orientis]	11, 28, 16
433	V non. Iul.	Constantinopoli	Tauro p̄p̄s [Orientis]	{ I 8, 1, 17 — II Iust. 1, 51, 9 [Hal.]

434 ARIOVINDO ET ASPARE CONSS.

Theodosius II Constantinopoli.

434	XIII (XII II) k. Iul.	Constantinopoli	Tauro p̄p̄s [Orientis] et patricio	{ I 5, 12, 3 II 11, 28, 15 —
434	V k. Dec.	Constantinopoli	Leontio p̄u [Constantinopolis]	14, 16, 8
434	XVIII k. Ian.	Tauro p̄p̄s [Orientis] et patricio	5, 3, 1

435 { D. N.¹⁾ THEODOSIO A. XV ET QVI FVERIT NVNTIATVS CONSS.
 ad VII id. Oct.
 { DD. NN.²⁾ THEODOSIO XV ET VALENTINIANO IIII AA.³⁾ CONSS.
 inde a XVIII k. Dec.

¹⁾ sic 7, 8, 16 — 10, 8, 5 — 16, 5, 66.

²⁾ sic 1, 1, 6.

³⁾ *Theod. A. XV et Valano IIII A. 1, 1, 6.*

Theodosius II Constantinopoli.

435	III k. Febr.	Constantinopoli	Valerio mag. offic., Isidoro p̄p̄s [Orientis], Regino p̄p̄s Illyrici, Leontio p̄u, Theodoto com. Aegypti, Abthartio com. Orientis, Cleopatro praef. Aug., Hesycho procons. Achaiae, Eustathio vic. Asiae, Nectario vic. Ponticae	6, 28, 8
435	III id. Mart.	Constantinopoli	Valerio mag. offic. [Or.] et excons. ordinario	7, 8, 16

435	III non. Aug.	Constantinopoli	Leontio ꝑꝰ [Constantino- polis]	16, 5, 66
435	VII id. Oct.	Constantinopoli	Hermocrati com. r. pr. [Or.]	10, 8, 5
435	XVIII k. Dec.	Constantinopoli	Isidoro ꝑꝑꝰ [Orientis]*	16, 10, 25
435	XIII k. Ian.	Constantinopoli	1, 1, 6

436 ISIDORO ET SENATORE CONSS.

Theodosius II Constantinopoli, Aug. 28 in Bithynia Apameae.

436	VIII id. Mart.	Constantinopoli	Apollonio com. s. l. [Or.]	10, 20, 18
436	III non. Apr.	Constantinopoli	Isidoro ꝑꝑꝰ [Orientis], Eubulo ꝑꝑꝰ Illyrici (Eub. p. III. om. III)	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="margin-right: 10px;"> <div style="text-align: right;">I — 8, 4, 30</div> <div style="text-align: right;">II 12, 1, 187 —</div> <div style="text-align: right;">III — 12, 1, 188 —</div> </div> <div style="font-size: 3em; margin: 0 5px;">}</div> <div> <div style="text-align: left;">I 11, 5, 3</div> <div style="text-align: left;">II 12, 1, 189</div> <div style="text-align: left;">III 12, 1, 190</div> <div style="text-align: left;">III 12, 1, 191</div> <div style="text-align: left;">V 14, 26, 2</div> <div style="text-align: left;">VI 14, 27, 2</div> </div> </div>
436	prid. non. Iun.	Constantinopoli	Isidoro ꝑꝑꝰ [Orientis]	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="margin-right: 10px;"> <div style="text-align: right;">I 11, 5, 3</div> <div style="text-align: right;">II 12, 1, 189</div> <div style="text-align: right;">III 12, 1, 190</div> <div style="text-align: right;">III 12, 1, 191</div> <div style="text-align: right;">V 14, 26, 2</div> <div style="text-align: right;">VI 14, 27, 2</div> </div> <div style="font-size: 3em; margin: 0 5px;">}</div> <div> <div style="text-align: left;">I 11, 5, 3</div> <div style="text-align: left;">II 12, 1, 189</div> <div style="text-align: left;">III 12, 1, 190</div> <div style="text-align: left;">III 12, 1, 191</div> <div style="text-align: left;">V 14, 26, 2</div> <div style="text-align: left;">VI 14, 27, 2</div> </div> </div>
436	prid. id. Iul.	Constantinopoli	Isidoro ꝑꝑꝰ [Orientis]	11, 28, 17
436	prid. non. Aug.	Constantinopoli	Isidoro ꝑꝑꝰ [Orientis]	12, 1, 192
436	V k. Sept.	Apameae	Dario ꝑꝑꝰ [Orientis]	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="margin-right: 10px;"> <div style="text-align: right;">I 11, 1, 37</div> <div style="text-align: right;">II 11, 5, 4</div> </div> <div style="font-size: 3em; margin: 0 5px;">}</div> <div> <div style="text-align: left;">I 11, 1, 37</div> <div style="text-align: left;">II 11, 5, 4</div> </div> </div>

437 POST CONSVLATVM ISIDORI ET SENATORIS VV. CC.

Theodosius II Constantinopoli.

437	XVII k. Apr.	Constantinopoli	Dario v. inl. ꝑꝑꝰ Orientis	6, 23, 4
-----	--------------	-----------------	----------------------------	----------

THEODOSII ET VALENTINIANI SINE CONSVLE (*fortasse ex parte non sumptae ex Cod. Theod.*).

[425/426]	Basso ꝑꝑꝰ [Italiae]	4, 6, 7
	Iohanni com. r. pr.	5, 16, 35
	Florentio com. s. l.	5, 17, 3
[430/432]	Flaviano ꝑꝑꝰ [Italiae]	Iust. 4, 61, 13
[425/426]	Basso ꝑꝑꝰ [Italiae]	Iust. 5, 4, 21
[426]	Acacio com. s. l. [Or.]	Iust. 11, 8, 14
[425/426]	Basso ꝑꝑꝰ [Italiae]	Iust. 11, 48, 18
[428/429]	Volusiano ꝑꝑꝰ [Italiae]	Iust. 11, 71, 5
	Iohanni com. r. pr.	Iust. 11, 77, 1
	Eudoxio com. s. l.	Iust. 11, 78, 2
[425/426]	Basso ꝑꝑꝰ [Italiae]	Iust. 12, 1, 14
	Neuthio ꝑꝰ	Iust. 12, 1, 15
	senatui urbis	Iust. 12, 8, 1
[428?]	Proculo ꝑꝰ [Constantino- polis]	Iust. 12, 5, 2

— CCCVI —

[424/425]	Maximino com. s. l. [Or.]	Iust. 12, 23, 12
	Eudoxio com. s. l.	Iust. 12, 23, 13
[428/429]	Florentio p̄p̄o [Orientis]	Iust. 12, 23, 14
	Protogeni p̄p̄o	Iust. 12, 49, 8
	Anatolio mag. mil.	Iust. 12, 59, 7

INCERTAE:

.....	3, 32, 2
.....	4, 20, 4
.....	4, 21

DE VSV BREVIARII ALARICIANI FORENSI
ET SCHOLASTICO
PER HISPANIAM, GALLIAM, ITALIAM REGIONESQVE
VICINAS

adiecto indice locorum ex Breviario adhibitorum scripsit

Alfredus de Wretschko.

Prooemium. — I. Regnum Visigothorum praesertim Hispania. II. Gallia, Germania regionesque vicinae. III. Italia. — Index locorum ex Breviario adhibitorum. Conspectus fontium medii aevi, quos perscrutatus sum. Siglorum, quae adhibui, nec non librorum, quibus usus sum, indiculus.

De Breviarii Alariciani usu per medium aevum et forensi et scholastico testimonia in hac novae Theodosiani editionis appendice compositurus pauca tantum praefari volo. Inter homines doctos, qui de usu Breviarii disseruerunt, Godofredus nominandus est, qui in capite septimo prolegomenorum ad Theodosianum de usu legis Romanae Visigothorum locutus quaedam tantum, quae ad regiones Francogallicas spectant, attulit cetera omnia omittens, quamquam rubrica illius capitis multo plura indicat. Saeculo deinde decimo nono Savignius iuris Romani historiam medii aevi enarrans in appendice secunda, quam alteri volumini operis sui (editionis II 477 sq.) addidit, duas tabellas exhibuit et in iis testimonia, ex quibus iuris Romani librorum per medium aevum usus forensis imprimis vero scholasticus cognosci potest, diligentissime collegit. Quarum prima testimonia secundum operis eius capita disponit, altera secundum ordinem, quem iuris Romani fontes sequuntur. Quae tabellae diligentissime compilatae, quamvis tum magni aestimarentur, hodie eruditis satisfacere non possunt. Nam viri docti ex eo tempore non solum intentius iuris Romani et Germanici fontibus studuerunt variosque tum ignotos detexerunt, sed etiam eorum, qui iam innotuerant, usum melioribus editionibus faciliorem reddiderunt. Praeterea usus tabellarum a Savignio compositarum passim eo impeditur, quod locos, quos Breviarii redactores ex Theodosiano assumpserunt, plerumque secundum codicis genuini editiones allegat. *Prooemium.*

Quae Savignius praebuit, quantum ad Breviarium attinent, Haenelius in appendice editionis legis Romanae Visigothorum correxerat et auxit. Dedit enim indicem variorum Breviarii locorum, qui in posterioris aetatis libros transisse videntur. In quo indice aeque ac Savignius silentio praeteriit, utrum scriptores Breviario posteriores ex ipso Breviario an ex alio fonte hausissent, in cuius textus fragmenta Breviarii pervenissent. Sed ne Haenelii quidem tabella una cum apparatu, quem auctor singulis Breviarii fragmentis apposuit, omnia testimonia, quae hodie praesto sunt, adfert.

Cum fragmenta Breviarii per medium aevum late diffusa sint et valde certetur, usuine fuerint huic vel illi iuris compendio, Breviarii aliorumque iuris Romani medii aevi fontium minime peritus haesitabam, an clarissimo magistro invitanti obsequer et in munere iuris Germanici Austriacique historiae in universitate Oenipontana docendae multum occupatus brevi unius anni spatio hanc totam materiam mediocriter perspicere possem.

Conscius mihi sum, quantis vitiis haec compilatio laboret, quamquam operam maximam dedi, ut ex variis saecularis et ecclesiastici iuris libris et ex litterarum operibus ea colligerem, quae ad Breviarii usum spectant. Spero tamen me Savignii Haenelique tabellas novis fontibus, quos illi nondum cognoverant, adhibitis auxisse, e singulis vero fontibus praesertim ex maioribus temporis angustiiis pressus non omnes locos adferre potui. Sed hoc haud magnum operis vitium esse puto, nam etsi magni momenti est scire, ubi Breviarium per saecula medii aevi adhibitum sit, tamen non tanti pretii mihi esse videtur accurate intellegere, quot locos singuli compilatores velut Benedictus Levita vel Pseudoisidorus vel Ivo assumpserint.

Minus perfectus est index testimoniorum, quae de usu forensi Breviarii nostri ex variis chartarum formularumque collectionibus praeberi. Attuli tantum ea, quorum viri docti, qui ea de re disseruerunt, mentionem fecerant. Sane Conratus altero operis sui volumine has allegationes vario modo augebit. Speciali quoque studio reliqui quaerere, quamdiu clausulae formulaeque, quae ad Breviarium spectant, variis placitis chartisque praesertim terrae Francogallicae insererentur. Ille vero, qui eas collegerit, usum ipsius Breviarii forensem non recte illustrabit, nisi animadverterit, quamdiu hae clausulae et formulae codice ipso iam neglecto valuerint.

Dein operam dedi, ut non solum Breviarii ipsius usus per medium aevum exploraretur sed etiam epitomarum — in illis etiam legis Romanae Curiensis, quae a compluribus auctoribus epitome S. Galli nominatur — et libri decimi sexti Theodosiani genuini. Quibus nonnulla ex constitutionibus Sirmondianis et ex Novellis extra Breviarium vagantibus addidi.

In tabellis duo signa [= et cfr.] posui, quorum priore iis tantum locis utebar, ubi neglecta parva verborum mutatione vel inversione Breviarii fragmenta integra in posteriores fontes transierunt. Alterum vero adhibebam, ut ostenderetur fragmenta Breviarii transformata esse vel utrumque textum sensu tantum congruere. Ubi de Breviarii fragmentorum usu dubitabam, signum [?] posui.

Constat fragmenta Breviarii a compilatoribus Pseudoisidorianae et capitulorum Angilramni multum immutata et ita textui a falsario conscripto inserta esse. Hac forma multi Breviarii loci in collectiones posteriores transcribebantur. Exempli gratia etiam hos falsarum collectionum locos interdum investigavi, sed ut ab aliis distinguerentur, eodem asterisco [*] signavi.

Deinde operam intendi, ut accurate explorarem, utrum auctores variarum compilationum ipso Breviario usi essent an fragmenta ex alio quodam fonte Breviario posteriore hausissent.

Manuscripta variarum compilationum adhuc ineditarum ipse non excerpti sed fragmenta tantum adnotavi, quae scriptores ex illis codicibus sumpserant. Qua in re mihi maximo fructui fuerunt et volumen primum iuris Romani historiae, quod Conratus magna cum diligentia scripsit, et quae Patetta de usu Breviarii per Italiam exposuit. Gratias ago viris doctis P. Fournier Gratianopolitano et M. Conrato Amstelodamensi, quorum hic mihi nonnulla collectanea primi tituli historiae suae, quam supra nominavi, inspicienda dedit, ille mecum complures collectiones canonicas, quas ipse perscrutatus est, communicavit. Varia ex Novellis socius huius operis P. M. Meyer liberaliter mihi obtulit. E. Seckel testimonia, quae ex Benedicto Levita attuli, benigne inspexit. Plurimum vero debeo clarissimo Theodosiani editori, qui me consilio atque peritia sua liberalissime adjuvit, quem brevi, antequam hic liber prodiret, Kalendis Novembribus immatura morte ereptum esse omnes valde dolemus.

Dabam Oeniponte pridie Idus Decembres MCMIII.

I. Breviarii usus in regno Visigothorum praesertim in Hispania.

Codex Alarici sive ut plerumque appellatur Lex Romana Visigothorum anno 506 a rege Alarico cum commonitorio dato a. 506 Febr. 2 (vel 8) promulgata pro lege fuit civibus Romanis, qui sub regibus Visigothorum fuerunt, tam in Hispania quam in illis Galliae partibus, quae tunc huius regni erant. At fines iam paullo post a. 506 mutati

sunt bello cum rege Francorum Chlodovecho infelicitè gesto. Regiones, quae inter Ligerim et Garumnam Cebennamque montem fuerunt, regibus Francorum cesserunt aliasque, quae citra Pyrenaeos sitae erant, Theodericus rex Ostrogothorum subegit, cuius post mortem solae partes, quae trans Rhodanum sitae erant, ad priorem dominum redierunt.¹⁾

Quo in regno Visigothico lex Romana fere centum et quinquaginta annos valebat. Alaricus in commonitorio cum alia tum hoc edixit, ut Romani hac tantum lege uterentur nullamque legem iurise formulam in foris suis sinerent allegari in corpus illud non relatum. Cui obsecutus Theudis, quod exempli causa dico, constitutionem de impensis emitens, quae etiam Romanos regni sui teneret, Breviario (Br. Th. IV, 16) inseruit.²⁾ Sed Alarici praeceptum propter compilationis vitia exilitatemque non omnino observari potuit, itaque nonnulla iuris Romani fragmenta praeter Breviarium in usu manserunt³⁾ et mox in codicibus legi Romanae Visigothorum adscribi coepta sunt.

Cum mihi proposuerim usum Breviarii forensem et apud scriptores regni Visigothorum exponere, primo loco dicam formulas Wisigothicas varios Breviarii locos assumpsisse. Quae collectio auctore Zeumero intra annos 615 et 620 compilata est. Sed hae formulae nobis hodie relictæ aliis antiquioribus formulis ibidem usitatis nituntur, quae cursu temporum iuris usu procedente paulatim ita mutatae sunt, ut aliae ad novum iuris Romani usum, aliae ad antiquum Visigothorum ius accommodatae sint, aliae denique ius Germanicum et Romanum mixtum et in unum fere coalitum praebeant.⁴⁾

*Formulae
Visigothicae.*

Form. 13 cfr. Br. Paul. II, 18, 10 int.

- 14 *sponsalitia largitate donare* cfr. Br. Th. III, 5, 2 int.
- 24 rubrica cf. Br. Nov. Val. IV, 1 int.
- 32 *sanctione legum* cfr. Br. Paul. II, 19, 1.
- 32 *meliorandi* — *potestatem* cfr. Ep. Guelf. Paul. II, 19, 1.
- 35 in fine cfr. Br. Th. IV, 16, 1 int. in fine.
- 37 *fruges aridas* cfr. Br. Th. II, 33, 1 et int.

Etiam ecclesiam in partibus Hispaniae Breviario nostro usam esse quaedam conciliorum decreta usque ad sextum concilium Toletanum (a. 638) demonstrant. Qua de re iam Savignius et Haenelius et nuperrime Conratus⁵⁾ disseruerunt. Sed utrum in conciliando capite 18 Toletani noni (a. 656) patres legem Visigothorum III, 2 an legem Romanam secuti sint, aliter ac Haenelius Conratus⁶⁾ in medio relinquit.

*Concilia
Hispaniae.*

Concilium Hispalense⁷⁾ II (a. 619) Mansi X, 555 sq.

- c. 1 *his quos barbarica feritas* etc. cfr. Br. Th. V, 5, 2 in pr.
- c. 2 *et tamen longi temporis* etc. cfr. Br. Th. IV, 12 et Br. Nov. Val. VIII, 1.
- c. 3 *de colonis* etc. cfr. Br. Th. V, 10, 1 (?).
- c. 8 *ingratis actio* etc. cfr. Br. Th. IV, 10, 2 vel Br. Nov. Val. VI, 1⁸⁾ (?).

Concilium Toletanum⁹⁾ IV (a. 638) Mansi X, 611 sq.

- c. 34 *quicumque episcopus* etc. cfr. Br. Th. IV, 12 et Br. Nov. Val. VIII, 1.
- c. 35 *sicut diocesim alienam* etc. cfr. Br. Th. IV, 12 et Br. Nov. Val. VIII, 1.

¹⁾ cfr. Binding, Geschichte des burgundisch-romanischen Königreiches 212 sq.; Dahn, Die Könige der Germanen V, 111 sq. VI, 247 sq.; Zeumer NA. XXIII, 472 sq.; Kiener, Verfassungsgeschichte der Provence 5 sq.

²⁾ Zeumer NA. XXIII, 77 sq. 475 et M. G. Legum sectio prima [LV.] I, 467 sq.

³⁾ Haenel LRV. Proleg. XX; Conrat I, 83 sq.; Halban I, 186 sq.

⁴⁾ Zeumer Form. 574.

⁵⁾ Sav.² II, 277. 484; Haenel LRV. 465; Conrat I, 13 sq.

⁶⁾ Conrat I, 13¹.

⁷⁾ Sav.² II, 277 sq.; Dahn I. c. VI, 442; Conrat I, 14¹. 32.

⁸⁾ Conrat I, 13¹.

⁹⁾ Conrat I, 13¹; Zeumer NA. XXVII, 423.

- c. 42 *cum clericis* etc. cfr. Br. Th. XVI, 1, 6.¹⁾
 c. 46 *si quis clericus* etc. cfr. Br. Paul. V, 21, 1 [Conrat I, 13¹⁾] vel Br. Nov. Val. V, 1.²⁾
 c. 68 *huiusmodi autem liberto* etc. cfr. Br. Th. IV, 10, 2 et int. (?).
 c. 71 *liberti ecclesiae* etc. cfr. Br. Th. IV, 10, 2 vel Br. Nov. Val. VI, 1.

Concilium Toletanum VI (a. 638) Dahn VI², 615 sq.

[Iudicium inter Martianum et Aventium episcopos.³⁾]

- c. 3 i. f. *neque contra leges* etc. = Br. Paul. I, 1, 2.

Concilium Toletanum⁴⁾ IX (a. 655) Mansi XI, 23 sq.

- c. 13 *legum reverenda sanctio* etc. cfr. Br. Nov. Marc. IV, 1 (?).

*Leges
Visigothorum.*

Reges Visigothorum etiam in suis legibus⁵⁾ conficiendis Breviario usos esse constat, ut tabula subiecta docebit. Complura capitula legum Visigothicarum Chindasvindo anteriorum ex Alariciano corpore pendent. Inprimis redactores tempore Leovigildi titulum decimum libri quarti ex Pauli sententiis omisso tantum interpretatione ad caput octavum ex Breviario ad verbum 'codici reviso' inseruerunt. Alia capita sensu tantum cum interpretatione legis Romanae cohaerent, in aliis nonnulla verba vel sententias ex hoc fonte haustas invenies. Sed animadvertas, quasdam harum legum Visigothis datarum iam ad codicem Euricianum pertinere. Quae cum Breviario antiquiores sint, id quod ex iure Romano habent, ex operibus Breviario nostro vetustioribus regno Visigothico haud ignotis, maxime ex Theodosiano genuino, ex Novellis⁶⁾, ex sententiis Pauli aut ex illa interpretatione Visigothica hauserunt, quam maiore ex parte Breviario antiquiorem esse viri docti evicerunt. Denique etiam redactores tempore Chindasvindi et Reccesvindi lege nostra usos esse locis multis apparet, sed in conficiendo textu ab auctoritate plus minusve discedunt.

II, 1, 3 [ed. nova Zeumeri] rubrica Recc. = Br. Th. I, 1, 2 int. in pr.

II, 1, 12 Chind. cfr. Br. Th. II, 8, 2 int.

II, 1, 14 Recc. in pr. cfr. Br. Nov. Theod. II, 1, 2 [Zeumer NA. XXIII, 484 et XXIV, 72].

II, 1, 24 Chind. in pr. cfr. Br. Nov. Val. XII, 1, 16 et int.

„ Nov. Marc. I, 1 int.

(Th. gen. XI, 30, 58) [Zeumer NA. XXIV, 86 sq. et 122].

II, 3, 1 Recc. cfr. Br. Nov. Val. XII, 1, pr. et 1 et int. in pr. [Dahn VI² 372, Zeumer l. c. 94] ex collectaneis P. Meyeri.

II, 3, 2 Ant. cfr. Br. Th. II, 12, 3 et int. [Zeumer l. c. 95].

II, 3, 6 Ant. in pr. cfr. Br. Th. II, 12, 5 et int.

„ IX, 1, 2 int.

„ Paul. I, 2, 2 et int. [Zeumer l. c. 96 sq.].

II, 3, 8 Ant. cfr. Br. Th. II, 12, 1. 7 [Zeumer l. c. 97].

II, 4, 3 Chind. cfr. Br. Th. XI, 14, 2 et int. (?) [Zeumer l. c. 101].

II, 4, 4 Chind. cfr. Br. Paul. V, 18, 3 sq. [Zeumer l. c. 101].

II, 5, 5 Chind. cfr. Br. Th. II, 9, 1 et int. [Zeumer l. c. 110 sq.]

II, 5, 13 Chind. } cfr. Br. Nov. Val. IV, 2 [Zeumer l. c. 33 sq. et 117].

II, 5, 16 Recc. }

III, 1, 1 Ant. cfr. Br. Th. III, 14, 1 et int. (?) [Zeumer l. c. 573 sq.].

III, 1, 2 Ant. in fine cfr. Br. Th. III, 5, 7 et int. [Zeumer l. c. 576].

¹⁾ Loening II, 325¹; cfr. L. Baiuw. I, 1, 12.

²⁾ Ex collectaneis Conrati.

³⁾ Zeumer NA. XXIV, 121. — c. 10 eiusdem concilii cum Br. Th. IV, 10, 2 vel Br. Nov. Val. VI, 1 conferendum est, ut ex collectaneis Conrati apparet.

⁴⁾ Conrat I, 13¹.

⁵⁾ Zeumer LV. passim. Idem NA. XXIII, XXIV et XXVI.

⁶⁾ cfr. fragm. Eur. 321 [Nov. Val. 35 (34), 10 int.] et fragm. Eur. 322 [Nov. Sev. 1, 1 et int.], quae debet P. Meyero [Theod. II, 152. 201].

- III, 1, 5 Chind. [legibus Romanis] cfr. Br. Nov. Val. XII, 1, 9; Nov. Major. 6, 9 [Theod. II, 165 sq.].
- III, 1, 9 Erv. cfr. Nov. Major. 6, 9 [Theod. II, 1. c.].
- III, 2, 1 Ant. cfr. Br. Th. III, 8, 1 [Zeumer l. c. 588].
- III, 2, 2 Ant. cfr. Br. Th. IX, 6, 1 int.; IX, 6, 2. 3.
Nov. Anthem. 1, 2. 3 [Theod. II, 205; Zeumer l. c. 589 sq.].
- III, 3, 3 Recc. cfr. Br. Th. III, 5, 11 et 6, 1 [Zeumer l. c. 603].
- III, 3, 4 Ant. cfr. Th. gen. IX, 24, 1 [Zeumer l. c. 602].
- III, 3, 11 Chind. cfr. Br. Paul. V, 4, 5.
Br. Th. III, 11, 1 [Zeumer l. c. 604].
- III, 5, 2 Reccared cfr. Br. Th. III, 12, 3 int. et 4 int. [Zeumer l. c. 614 sq.].
- IV, 1, 1—7 Ant. = Br. Paul. IV, 10, 1—7 cum int.; IV, 10, 8 [Zeumer NA. XXIII, 432 et XXVI, 98].
- IV, 3, 3 Ant. cfr. Br. Th. III, 17, 4 cum int. [Zeumer NA. XXVI, 135].
- IV, 4, 1 et 2 Ant. cfr. Br. Th. V, 7 et 8 cum intt. [Zeumer l. c. 137].
- V, 2, 6 Chind. cfr. Br. Th. III, 1, 4 int.
- V, 4, 14 Ant. in fine cfr. Br. Paul. V, 18, 8.
- V, 4, 21 Recc. in fine cfr. Br. Th. V, 5, 2 int.
- V, 5, 9 Ant. cfr. Br. Th. II, 33, 1 int.
- V, 6, 3 Ant. cfr. Br. Paul. II, 5, 1 int. et Br. Th. X, 9, 1.¹⁾
- V, 7, 2 Ant. in pr. cfr. Br. Th. IV, 9, 1 int. (?).
Paul. IV, 11, 1 int.
- V, 7, 7 Ant. cfr. Br. Paul. V, 1, 4.
- V, 7, 9 et 10 Ant. cfr. Br. Th. IV, 10, 1. 2 et int.
- V, 7, 11 Ant. cfr. Br. Th. IV, 10, 2 et int.
Nov. Val. VI, 1, 9 et int.
- V, 7, 13 Ant. cfr. Br. Nov. Val. VI, 1, 7 (?).
- V, 7, 14 Recc. cfr. Br. Nov. Val. VI, 1, 7 (?).
- V, 7, 17 Recc. cfr. Br. Paul. II, 20, 6 et int. (?).
- VI, 1, 8 Ant. cfr. Br. Th. IX, 30, 4 et int. [ex collectaneis Conrati].
- VI, 2, 1 Chind. cfr. Br. Th. IX, 13, 2 int. et Br. Paul. V, 23, 3.
- VI, 2, 4 Chind. cfr. Br. Th. IX, 13, 1 int. 3 int.
- VI, 4, 2 Ant. cfr. Br. Th. IX, 11, 2 int. (?).
- VI, 5, 8 Recc. cfr. Br. Th. IX, 9, 1 int.
Gai. I, 3, 1.
- VI, 5, 14 Chind. cfr. Br. Paul. III, 7, 1 (?).
- VII, 2, 10 Ant. cfr. Br. Paul. V, 29, 1.
- VII, 3, 3 Ant. cfr. Br. Th. IX, 14, 1 int.
- VII, 4, 3 Ant. cfr. Br. Th. IX, 2, 2 int.
- VII, 5, 1 Ant. cfr. Br. Paul. V, 27, 1 (?).
- VII, 5, 2 Ant. in pr. cfr. Br. Paul. V, 27, 1 (?).
- VII, 5, 4 Ant. cfr. Br. Paul. V, 27, 6 (?).
- VII, 5, 6 Ant. cfr. Br. Paul. V, 27, 10 (?).
- VII, 6, 2 Recc. cfr. Br. Th. IX, 18, 1 int.
Paul. V, 27, 1.
- VIII, 1, 2 Ant. cfr. Br. Th. IV, 20, 3 int.
II, 26, 1 int.
- VIII, 1, 3 Ant. cfr. Br. Paul. V, 3, 1 (?).
- IX, 3, 2 Ant. cfr. Br. Th. IX, 34, 3 et int.; Br. Nov. Major. II, 1 add. [ex collectaneis Meyeri].
- XII, 2, 12 Recc. cfr. Br. Th. III, 1, 5.
XVI, 4, 1. 2.
Paul. V, 24, 3. 4.

¹⁾ cfr. Meibom, Das deutsche Pfandrecht p. 268 sq.

*Isidori
Etymologiae.*

Ex litterarum operibus Hispaniae Conratus [I, 97 et 151] etiam illud ex Isidori Etymologiis ad Breviarium spectare opinatur. Nemo dubitabit, quin Isidoro, qui natione Romanus usque ad annum 636 sedem episcopalem Hispalensem obtinuit, Breviarium notum fuerit. Sed ut nuperrime etiam Zeumer [NA. XXIII, 480 sq.] disseruit, Isidorus in quinto Etymologiarum libro ius merum Romanorum expositurus historiam legislationis Romanae cum Theodosiano finivit ob eamque rem ut omnes Novellas ita etiam Breviarium Alarici omisit. Nonnullas quidem formas habet iuris Romani apud Visigothos vulgaris, exempli gratia 'ius liberorum' [V, 24, 13]; sed haec verba 'conjugum sine liberis invicem hereditatis alterna conscriptio', quamquam interpretationi Breviarii [Nov. Val. IV, 1] similia sunt, Isidorus vel auctor eius non ex lege Romana Visigothorum, sed potius ex iure illo consuetudinario sumpsisse videtur, quod, ut huiusmodi 'mutua testamenta' etiam formulae Visigothicae et Andecavenses praebent, ex fontibus Romanis Germanicisque haustum discrimina legum scriptarum utriusque nationis exaequans iuris uniformitatem postea a regibus ordinatam antecessit et praeparavit.

Reccesvindus a. 654 novo codice edito non solum Gothos sed etiam Romanos regui sui hac tantum lege vivere iussit itaque codici Alariciano legis vim undique sustulit.¹⁾ Constat etiam ecclesiam huic praecepto obtemperavisse, quo factum est, ut lex Romana Visigothorum mox in Hispania in oblivionem veniret.

*Juliani epi-
scopi Toletani
liber
responsionum.*

Legitur quidem in vita Iuliani episcopi Toletani [† 690], quam unus ex eius successoribus nomine Felix confecisse dicitur, episcopum etiam 'librum responsionum' scripsisse 'in defensionem canonum et legum, quibus prohibentur Christiana mancipia dominis infidelibus deservire'. Conratus [I, 264²⁾] coniecturae favere videtur illas leges, quas Iulianus defendisset, inter Romanas esse quaerendas [Th. gen. XVI, 9 vel Br. Th. XVI, 4]. Quamvis mihi constet Iulianum ex prioribus aetatis suae annis Breviarii notitiam servavisse, tamen in illo libro responsionum cum potius legibus, quas reges Visigothici ex temporibus Reccaredi contra Iudaeos ediderunt, usum esse credo, quarum complures Iudaeos prohibent Christiana mancipia habere [LV. XII, 2, 12. 13. 14; XII, 8, 12 sq.].

*Codex
Rivipullensis
et
Legionensis.*

Neque a temporibus constitutionis illius Reccesvindianae in codicibus Hispaniae adhuc quidquam reperiri potuit, quod ad Breviarii notitiam referri posset excepto illo codice, qui in bibliotheca monasterii Rivipullensis saeculo undecimo fuisse videtur. Nam ut Ewaldus [NA. VI, 389] nos docuit, catalogus librorum eiusdem coenobii saeculo undecimo conscriptus hodie vero iam deperditus inter ceteros libros ad varias scientias spectantes non solum illius codicis eiusdem saeculi, qui hodie in archivio coronae regiae Aragoniae Barchinonensi seponitur, mentionem facit, quo praeter nonnulla capitularia Caroli Magni etiam Ansegisi collectionem continente Baluzius et Pertzius et Boretius in editionibus capitularium regum Francorum usi sunt, sed etiam codicem quendam 'legis Romanae' commemorat, quo nomine tunc in partibus Hispaniae vix alium librum quam Breviarium Alarici intellegere possumus. Alter codex [Legionensis, hac editione H] ante Reccesvindum scriptus paullo post huius regis constitutionem, quam supra commemoravimus, rescriptus est et ita ad nos pervenit [Mommсен in his Prolegomenis supra p. LXX].

*Usatici
Barchinoniae.*

Ita iuris Romani librorum notitia in Hispania evanuit, donec saeculo decimo tertio medio libri iuris Iustiniani ibidem pernotuerunt [Conrat I, 33]. Non omittendum vero est Usaticorum Barchinoniae³⁾ duo capita ad Breviarium Alarici spectare. Sunt ex illa parte Usaticorum, quae non ad primam redactionem pertinet, sed e legibus comitis Raimundi Berengarii, qui anno 1076 obiit, excerpta est. Haec capita, si Fickeri opinionem sequimur, cum aliis huius collectionis ab iurisconsultis huius comitis ex extranei iuris fontibus hausta sunt. Nemo est, qui credat iurisconsultos eadem ex ipso codice Alariciano sumpsisse.

¹⁾ Zeumer NA. XXIII, 484 sq. Patetta in Digesto Italiano V, 977.

²⁾ ed. Giraud in 'Essai sur l'histoire du droit français au moyen âge', Paris 1846, II, 465 sq. cfr. Ficker in IOeGF. Tom. suppl. II, p. 261 sq. Conratus [I, 33²⁾ et 470²⁾] haec aliaque fragmenta collectioni aliquanto post inserta esse putat.

U. c. 86 = Br. Th. XI, 14, 2 [cfr. Ben. Lev. III, 288; Ivonis Decretum XVI, 204; Panormia V, 21].¹⁾

U. c. 87a = Ep. Aeg. Paul. V, 89, 1.

II. Breviarii usus in Gallia, Germania regionibusque vicinis.

Mox etiam in Francorum regno Breviarii notitia exstitit. Sexto enim saeculo maior pars Galliae Visigothicae Francorum regibus cessit²⁾, unde Breviarium paullatim etiam in illis partibus regni Merovingici procedebat, quae nunquam antea sub Gothis fuerant et mox omnes Romani ibidem habitantes et ecclesia, quae in hoc regno iure Romano vivebat, hoc libro utebantur.³⁾ Sed vigor eius, ut Mommsenus in his Prolegomenis [p. XXXVII, 9 et LXXXII] demonstravit, non tam e commonitorio Alarici regis pependit, quam ex iuris Romani agnitione civibus Romanis omnibus et potissimum clericis per diversa regna Gallica degentibus communi. Itaque Breviarium, quamvis nunquam pro lege promulgatum sit, apud eos lex Romana erat aliorumque fragmentorum iuris Romani, quae ibidem a prioribus temporibus ad manus fuerunt, vigorem, paullatim plurimorum etiam notitiam amovit.⁴⁾ Singulos vero clericos in hoc regno iure nationis suae vixisse variis exemplis demonstrari potest.

Prooemium.

Romanis regni Burgundici a Gundobado lex Romana Burgundionum data est, quam supplebant, aliter atque in regno Visigothico post constitutionem Alaricianam factum est, ius variaeque leges aevi Romani, quoad constitutionibus regum Burgundionum non mutatae sunt.⁵⁾ At Burgundionibus a 532 regno Francorum subiectis⁶⁾ ibidem Breviarium, quae lex inter compilationes iuris Romani in regnis Germanicis adhibitae longe praestantissima et amplissima erat, paullatim locum illorum fontium obtinuit. Qua re id etiam explicatur, quod hae duae leges in codicibus saepe coniungebantur.⁷⁾

Saepe quaestio orta est, num Carolus Magnus Breviarii usum in regno suo confirmavisset codicemque Alaricianum expressis verbis inter leges Francorum recepisset. Praeter Conratum aliosque⁸⁾ ea de re imprimis Mommsenus in huius operis Prolegomenis [p. XXXIV add. et XXXVII] egit. Cum clausula, quam Cuiacius praebet, non vulgaris sit neque in ullo codice, qui ad nos pervenit, legi possit, nihil in hac re incerta opinione melius nobis supererit. Sed animadvertas paucis iam decenniis post decessum Caroli in partibus regni Francorum opinionem exstitisse Breviarium, quod apud Romanos huius regni iam antea consuetudine vigorem habuit, ab illo rege clarissimo eisdem pro lege scripta datum esse. Quod nisi ita fuisset, Benedictus Levita non ausus esset ex lege illa

Carolus Magnus.

¹⁾ Ut Ficker l. c. demonstravit, textus Usaticorum Benedicto propior quam Ivoni esse videtur.

²⁾ Medio saeculo octavo etiam Septimania Visigothica Francis cessit. Breviarium, quod ibidem post constitutionem Reccesvindi obsoleverat, tempore Francorum ut in aliis huius regni regionibus denuo consuetudine Romanis pro lege fuisse videtur. Brunner I, 360⁷⁾; Conrat I, 42.

³⁾ Loening II, 284 sq.; Brunner I, 269 et 360; Conrat I, 41 sq.; Halban II, 323 sq.; Schroeder⁴⁾ 230¹⁰⁾.

⁴⁾ Fragmentorum Vaticanorum et Consultationis veteris cuiusdam iuriconsulti ecclesiae scriptores minimum usum fecerunt; fragmenta Ulpiani sexto fere saeculo Breviario adiungebantur; Gai Paulique opera non integra regno Francorum nota erant, tantum in appendicibus et interpolationibus Breviarii quaedam Pauli fragmenta extra Breviarium vagantia adhibebantur ibidemque nonnulla ex Theodosiano genuino inserta sunt. Liber XVI Theodosiani Novellaeque ecclesiae vero maximo usui fuerunt; cfr. Conrat I, 81 sq. 143 et Halban II, 323 sq. 348 sq.

⁵⁾ Brunner I, 356; Halban I, 268.

⁶⁾ Anno 536 Wittiges Ostrogothorum rex Provinciam, quam Ostrogothi a. 510 post mortem Alarici a Visigothis acceperant, Francis tradidit. Kiener 5, 22, 28⁷⁾.

⁷⁾ cfr. Brunner I, 356 sq.; Conrat I, 37 sq. Salis in editione nova huius legis M. G. LL. sectio I, T. II, 18; Halban I, 269¹⁾.

⁸⁾ Sav.²⁾ II, 164 sq.; Haenel LRV. XXII sq.; Conrat I, 44 et 226; Tardif OR. 185; Patetta AG. XLVII, 18 sq.; P. Fournier, Ann. Grat. XI, 398. — Memoria dignum est Carolum misso cuidam in Galliam legato in capitulari anni 801—14 (?) praecepisse: 'Leges legem Romanam et sicut ibi invenies, exinde facias' [M. G. Capit. I, 145, 2].

quod nobis in collectione decretalium Britannica servatum est.¹⁾ Mox iurisconsulti, qui in universitatibus Franciae docuerunt, non solum Breviario sed etiam in dies magis Iustiniani libris studuerunt medioque saeculo duodecimo ius Iustiniani more Bononiensi traditum doctrinam Breviarii eiusque usum forensem abstulit. At dignum est, quod memoretur nonnullos iuris consuetudinarii Franciae titulos iure Romano Breviarii propiores esse quam Iustiniano et imprimis compilationem iuris Tolosani²⁾ a rege Philippo approbatam annoque 1286 promulgatam, ut A. Tardifus docuit, pluribus quam sexaginta articulis ad ius Anteiustinianum legis Romanae Visigothorum eiusque in partibus Galliae transformationes respicere³⁾, quorum nonnulla, quae ad Breviarium spectant, hoc loco apponam:

*Compilatio
iuris
Tolosani.*

Art. 62 cfr. Br. Paul. V, 5, 2.

„ 76 cfr. Br. Gai II, 9, 2.

„ 88, 113, 114, 116 cfr. Br. Th. III, 13, 3 et int.

„ 121 cfr. Br. Paul. II, 26, 4.

„ 124 cfr. Br. Gaii II, 8, 3 et Br. Paul. IV, 8, 1 int. in pr.

Saepe inter homines doctos quaestio orta est, quanti momenti Breviarium ecclesiae catholicae in regno Francorum fuerit.⁴⁾ Cum vero Conratus in secundo historiae fontium et scriptorum iuris Romani medii aevi volumine eam rem uberius tractaturus sit, hoc loco pauca tantum adferam. Breviarii praesertim liber decimus sextus Theodosiani ad res ecclesiae spectat. Plures constitutiones et privilegia quam lex Romana Visigothorum Theodosianus genuinus et Novellae ecclesiae dederunt. Quibus ecclesia illis temporibus etiam in regno Francorum praeter Breviarium utebatur, quamquam constitutiones imperatorum Romanorum, quae Breviario non insertae erant, ita ut Theodosianus genuinus et Novellae ibidem in foro saeculari obsoleverunt. Ecclesiae usui epitomae libri decimi sexti Theodosiani factae necnon Breviarii codices conscripti sunt, qui praesertim in libro decimo sexto Theodosiani variis ex genuino constitutionibus augebantur ad privilegia et iura ecclesiarum spectantibus. Quorum L, E, O epitomeque codicis Parisini suppl. 215 ad nos pervenerunt. Sed etiam A, quamquam id, quod servatum est, librum XVI non complectit, in indice rubricarum haec additamenta ostendit. Praeter quaedam fragmenta alio loco enarranda tantum librum decimum sextum ex genuino auctum codices Y et D praebent. Denique ecclesiae in usu collectiones constitutionum Sirmondianarum erant.

*Breviarii
usus
in ecclesia.*

Episcopi quatenus in iudiciis ecclesiasticis iurisdictionem quandam de clericis et laicis exercebant, praeter statuta canonum praesertim legem Romanam adhibebant itaque per partes regni Francorum Breviario eiusque epitomis, quorum nonnullae ipsius ecclesiae usui factae sunt, nitebantur. In rebus forum saeculare attingentibus singuli clerici, nisi qui origine Romani fuissent, iure Romano non vivebant; ecclesiae ipsius res vero ibidem iure Romano tractabantur, cum ea ex Romanorum imperio ad Francos pervenisset. Contra illae ecclesiae, quae in mundio regis vel potentis cuiusdam stabant, iure protectoris vivebant.⁵⁾

Concilia Galliae in conficiendis canonibus multa fragmenta Breviarii eiusque additamentorum imprimis ex libro decimo sexto Theodosiani integri assumpsisse nemini mirum est. Tabella huius rei pauca exempla adferet. Quae vero scriptores rerum ecclesiasticarum ex Breviario habeant, alio loco commemorabimus.

*Concilia
Galliae.*

Concilia aevi Merovingici.

Concilium Aurelianense a. 533 [Maassen, Concilia I, 61 sq.].

c. XI cfr. Br. Paul. II, 20, 4 int.

¹⁾ Conrat, Der Pandekten- und Institutionen-Auszug der britischen Dekretalensammlung als Quelle des Ivo (1887) p. 5 et 13 sq.; Conrat I p. 77 sq. et 378 sq.; P. Fournier in Bibl. de l'école des chartes LVII et LVIII passim.

²⁾ A. Tardif, Coutumes de Toulouse (1884).

³⁾ A. Tardif, Le droit privé etc. 43. 63. 78. 82. 95. 101; idem OR. 136 et 190 et 402 sq.; Conrat I, 79.

⁴⁾ Loening I, 520 sq. II, 36 sq.; Conrat I, 5 sq. 145 sq. 218 sq. 252 sq.; Halban II, 348 sq.

⁵⁾ Loening II, 286 sq.; Brunner I, 269 sq.; Conrat I, 41 sq.; Schroeder⁴ 230¹⁰.

- Concilium Aurelianense a. 549 [ibidem 99 sq.].
 c. VII in fine *leges* cfr. Br. Th. IV, 7 et IV, 10, 1 [Halban II, 350*].
 Concilium Turonense a. 567 [ibidem 121 sq.].
 c. XXI (p. 129) *lex Romana constituit* etc. = Br. Th. IX, 20, 1 int. et 2 in pr.
 c. XXII (p. 132) *aperta est, ut* etc. = fr. Br. Th. III, 12, 3 int. 4 int.
 Concilium Matisconense a. 583 [ibidem 155 sq.].
 c. XVI (p. 159) cfr. Br. Th. XVI, 4 (?) [Haenel LRV. 465; Conrat I, 8^{1. 2}.¹].
 Concilium Matisconense a. 585 [ibidem 163 sq.].
 c. IX (p. 168) *canones atque* etc. cfr. Br. Th. XVI, 1, 2.⁷
 c. XIV (p. 170) cfr. Br. Th. IV, 20, 2 [Patetta Riv. It. XII, 311].
 Concilium Nannetense a. 658 [Mansi XVIII, 171 sq.].
 c. XIX *ait enim lex* = Br. Th. II, 12, 5 int. [Conrat I, 13¹; E. Seckel NA. XXVI, 61].

Concilia aevi Carolingici et posteriora.

- Concilium Meldense-Parisinum 845 VI, 17—846 II, 2 [M. G. Capit. II p. 388 sq.].
 c. LXXII (p. 415) cfr. Br. Nov. Val. V, 1.⁹
 c. LXXIII (p. 416) cfr. Br. Th. XVI, 4, 1 int.; const. Sirm. VI;
 , Nov. Theod. III, 1 int.⁴)
 Concilium Duziazense primum 871 [Mansi XVI, 569 sq.].⁴)
 Petitio proclamationis (p. 578 sq.) *et leges sacrae — convinci* cfr. Br. Paul. V, 5, 3.
 Scedula sive libellus expostulationis Hincmari metropolitani Remensis
 adversus Hincmarum Laudunensem episcopum.
 c. 10 (p. 590) *quid sit autem — ostenditur: 'Qui per calumniam — placuit'* = Br. Paul.
 V, 4, 11 [Haenel LRV. 250. 256 sq.].
et in libro I sententiarum eiusdem Pauli: 'Calumniator — subdatur' = Br. Paul.
 I, 5 totum.
 c. 11 (p. 591) *et item subscripsit — fecit, ut 'delatori — amputetur'* = Ep. Paris. Th. X, 5, 1.
 c. 19 (p. 603) *sicut — dicens: 'Clericus si aliquem — iudicium'* = Br. Nov. Val. XII, 1 int.
 in pr.
 c. 23 (p. 614) *et sacrae leges — dicunt: 'Quoniam confiteri — potest'* = Br. Paul. V, 5, 3.
et de clericis — demonstrant, ut 'clerici — iudicium' = Br. Nov. Val. XII, 1 int.
 in pr.
leges sacrae dicunt, ut 'In criminalibus — accuset' = Br. Paul. V, 18, 11 int.
'In causa — potest' = Br. Paul. V, 5, 9.
 (p. 615) *in libro VIII Theodosianae legis cap. XXIX de calumniatoribus scriptum est:*
'Gratianus — Eutychiano coss.' = Br. Th. IX, 29, 1. 2. 3.
 (p. 616) *et item ibi post alia: 'Calumniatores etiam sunt — detrudentur'* = fr. Br. Th.
 IX, 29, 3 int.
et in libro X c. 5 de delatoribus lex promitur cfr. Br. Th. X, 5.

¹) vel Iust. I, 10.

²) cfr. Loening II, 520. — Conrat I, 8² verba 'de episcopali audientia' ad titulum codicis Iustiniani, qui de hac re agit, referenda esse putat. Sed verba 'episcoporum audientia' etiam in interpretatione ad Br. Th. XVI, 1, 2 invenies. C. VIII eiusdem concilii mundanos principes censuisse dicit, ut quicumque ad eorum statuas confugerit, illaesus habeatur. Huic textui Conratus l. c. titulum codicis Iustiniani, de his qui ad statuas confugiunt [I, 25] et codicis Theodosiani titulum IX, 44 adfert, cuius unica constitutio in Breviarium non transiit. C. XVII neque cum Breviario neque cum alia lege hodie nota cohaerere videtur. C. XVIII de incestis copulationibus potius cum Institutionibus Iustiniani [I, 10, 2] quam cum Breviario [Br. Th. III, 12, 3 vel Br. Gal. IV, 8] conferendum esse Conratus putat. Contra Patetta Riv. It. XII, 310².

³) Haenel LRV. 280.

⁴) Conrat I, 21⁴, Patetta l. c. 311¹.

⁵) Courat I, 22 et 230; Halban I, 186.

- c. 24 (p. 619) *sed et quia — sacras leges dicunt, quia 'convinci nemo — potest'* = Br. Paul. V, 5, 3 in fine.
ut 'delatori — amputetur' cfr. Ep. Paris. Th. X, 5, 1 in pr.
- c. 25 (p. 620) *et sacras leges dicunt, quia 'nemo convinci — testibus'* = Br. Paul. V, 5, 3 in fine.
et item sacras leges dicunt = Br. Th. XI, 14, 2 int.
- c. 28 (p. 625) *et hoc — legimus* cfr. Br. Th. I, 2, 4.
- c. 30 (p. 630) *sacras quippe leges — dicunt 'quia iure — confessus est'* = Br. Th. IX, 1, 11 in fine.
et item: 'Non credendum — professio' = Br. Th. IX, 1, 7 int.
et item — dicunt: 'Si episcopus — non licere' = fr. Th. XVI, 2, 41.
- c. 34 (p. 638) *ex interpretatione — dicitur, quoniam 'quicumque — inchoare'* = Br. Th. IV, 16, 2 int. in fine.
- c. 35 (p. 639) *et sicut sacras leges dicunt 'quia hoc — retinendum'* = Br. Th. XI, 14, 3 int.
secundum sacras leges dicentes quocumque convinci — fuisse cfr. Br. Paul. V, 5, 3 in fine.
verum de trina commonitione sacras leges dicunt: 'Quicumque tribus auctoritatibus — potest' = Br. Paul. V, 5, 6 int. 7.
- (p. 642) *nam de appellatione — modo: 'Moratorias — decet'* = Br. Th. XI, 11, 1 in pr.
- (p. 643) *et ex interpretatione — dicit: 'Chronopium — erogari'* = Br. Th. XI, 11, 3 int.

Responsa episcoporum ad libellum proclamationis Caroli regis
 contra Hincmarum Landunensem episcopum.

- c. 3 (p. 646) *de seditione — est: 'Si quis — subiacebit'* = Br. Th. IX, 28, 1 int.
et in libro — sunt 'In eos — simplum' = Br. Paul. V, 8, 1 et int. 2.
- c. 4 (p. 647) *de pervasione — Augusti: 'Episcopi — contumacis'* = Br. Nov. Val. XII, 1 int. in pr.
et in libro — Photium 'Quicumque — pervaseris' = fr. Br. Th. IV, 20, 2 int.
et in libro — Messianum 'Cognovimus — pervasisse' = Br. Th. IV, 20, 3 int.
- c. 6 (p. 651) *et in legis — dicitur 'Quicumque — retinendum'* = Br. Th. XI, 14, 3 int.
- c. 7 (p. 651) *sacras leges dicunt, ut 'Ultra — admissum'* = fr. Br. Th. IX, 1, 5.
et ex interpretatione legis ipsius: 'Criminum — audiri' = Br. Th. IX, 1, 5 int.
et ex interpretatione legis Marciani: 'Si quis — pertrahendum' = fr. Br. Nov. Marc. I, 1 int.
- c. 8 (p. 652 sq.) *in libro nono — est: Gratianus — Bautone coss.* = Br. Th. IX, 29, 1. 2.
et item: Arcadius — Eutychiano coss. = Br. Th. IX, 29, 3.
et item ibi post alia: 'Calumniatores etiam sunt — detrudentur' = fr. Br. Th. IX, 29, 3 int.

Acta synodi cum Hincmaro Landunensi episcopo canonice vocato et praesente.

- c. 1 (p. 659) *cum leges dicant, ut 'res olim — non potest'* = Br. Paul. V, 5, 8.
quia secundum sacras leges 'neque accusator — defendatur' = Br. Paul. V, 18, 11.
- c. 3 (p. 661) *'Neganda est — evitare'* = Br. Th. IX, 1, 7.
- c. 7 (p. 668) *dicunt enim leges, ut 'ultra provincias — admissum'* = fr. Br. Th. IX, 1, 5.

Epistola synodalis ad Hadrianum papam.

- (p. 681) *nemo nisi aut scriptura — convinci* = Br. Paul. V, 5, 3.

Concilium Duxiazense secundum a. 874 [Mansi XVII, 282 sp.].¹⁾

Diffinitio eiusdem synodi de quadam monacha nomine Duda sacrilego corrupta.

- c. 2 (p. 289 sq.) *unde sacras leges — dicunt: 'Calumniatores sunt qui falsa — detrudentur'* = fr. Br. Th. IX, 29, 3 int.
et item: 'Non est ratio — terreri' = Br. Th. IX, 29, 1.
et item: 'Quicumque — retinendum' = Br. Th. XI, 14, 3 int.
decernente hinc sacra lege, quam probat ecclesia: 'In convictum — iudicabis' = Br. Paul. V, 18, 18 et int.

¹⁾ Conrat I, 22¹.

- c. 8 (p. 290) *quia vero lex dicit: 'Criminum — audiri' = Br. Th. IX, 1, 5 int.*
 c. 5 (p. 291) *leges dicunt: 'Iudex criminisum — convincatur' = Br. Th. IX, 30, 1 int.*
et item: 'In criminibus — compellitur' = Br. Paul. V, 16, 1.
et item: 'Unius facinoris — videatur' = Br. Paul. V, 16, 2.
et item: 'Testes — dicturos' = fr. Br. Th. XI, 14, 2 int.

Concilium Moguntiacense a. 888 [Mansi XVIII, 62 sq.].

- c. 14 (p. 68) *quoniam censensus alterius nullum iudicis — teneri cfr. fr. Br. Th. IV, 14, 1 int.*
 [Haenel 122^b et 465; contra Conrat I, 21^a).¹⁾

Concilium Trosleianum a. 909 [Mansi XVIII, 263 sq.].

- c. 8 (p. 288) *item ex libro legum Theodosii III cap. 12: Quod incesti non sunt 'legitimi heredes, sed infamia sunt notatae utraque personae' = fr. Br. Th. III, 12, 8 int.*
 c. 9 (p. 289) *et inde lex a christianis imperatoribus est promulgata hoc modo: 'Quicumque clericatus — concessa' = fr. Br. Th. XVI, 1, 6 int.²⁾*

Conciliabulum Remense a. 991 [Mansi XIX, 161].

lex dicit 'Quicumque tribus — iudicatum' = Br. Paul. V, 5, 6 int. [ex Hincinaro, ut Conratus suspicatur I, 26¹].

Concilium Bellovacense a. 1114 [Mansi XXI, 123 sq.].

- c. 12 (p. 124) *ex libro legum Novellarum divi Valentini cap. 12: 'Si his intra tricennium — extincta' = fr. Br. Nov. Val. XII, 1 int. [Conrat I, 29^b.³ et 79].*

Num
Breviarii in
partibus
Germaniae
usus fuerit.

Quaeritur num ius Romanum etiam in partibus regni Francorum orientalibus valuerit. Illa legis Ribuariae pars, quam homines docti edictum cuiusdam regis Francorum fortasse Dagoberti primi (628—639) esse dicunt⁴⁾, ecclesiam secundum legem Romanam vivere declarat. Habet etiam manumissionem secundum legem Romanam et libertum, si civis Romanus fuisset, secundum legem Romanam iudicandum esse dicit.⁵⁾ Helvetiae et Tirolis partes Romani incolebant ibidemque ut in Francia meridionali iure Romano 'vulgari' vivebant, quidam in Bavaria et Suevia prope gentes nationum Germanicarum remanserunt⁶⁾; in Germaniae vero interioris regionibus Romani sedes non habebant.⁷⁾ Quia popularium regni Francorum unusquisque, ubicunque intra fines totius regni in iudicio erat, lege originis suae respondebat, Romanis etiam extra illas regiones Germaniae, in quibus leges Romanae vigeant, iure suo uti licuisset, quoad iudicantibus legum Romanarum scientia inesset. Procedente vero tempore ius Romanum in partibus Germaniae interioribus, si modo umquam eius notitia eodem pervenerat, omnino in oblivionem venit, ut ius scriptum paullatim non scripto et lex originis legi terrae cessit, quae fere omnes unius territorii incolas quamquam variae originis erant, tenebat. Num ecclesia post saeculum nonum per aliquod tempus in partibus Germaniae regionibusque vicinis in exercenda iurisdictione sua de clericis et laicis ius Romanum adhibuerit, num praeter Dionysio-Hadrianae, quod vix credere possim, etiam Breviario genuino, fortasse vero epitomae Aegidianae animum adverterit et quo ex tempore clerici in iudiciis alios iuris libros, in

¹⁾ cfr. Ben. Lev. III, 808, Add. IV, 23; Angilr. 18, Regino II, 307. — Burchardus XVI, 9, quem inter varios compilationes etiam libri Extra Gregorii IX [c. 8 X, 5, 1] sequuntur, inscriptione 'ex concilio Moguntino' sententiam Pauli Breviario insertam [I, 6, 1] praebet. Aequae Burchardus XVI, 37 = c. 4 X, 5, 16 aliud fragmentum Breviarii [Th. IX, 4, 2 int.] concilio quodam Parisino tribuit. Utraque inscriptio teste Conrato [I, 21^a. 262¹] ficta est. Burchardus fragmenta inscriptionibus mutatis ex fontibus assumptis videtur [Ben. Lev. III, 163; Regino II, 144], quibus in conficiendo decreto suo usus est.

²⁾ Cetera fragmenta, quae Haenel LRV. 465 Breviario tribuit, patres concilii ex Ben. Lev. hauserunt. Conrat I, 26¹.

³⁾ cfr. Sohm ZfRG. V, 426 sq.; Brunner I, 305; Schroeder⁴ 236. Contra E. Mayer, Zur Entstehung der lex Ribuaria p. 73 sq. et 173 sq.

⁴⁾ L. Rib. ed. Sohm LVIII, 1. 5 et LXI, 2; E. Mayer l. c. 140 sq.; Brunner I, 243 sq.

⁵⁾ Jung, Römer und Romanen in den Donauländern (1877) p. 207 sq.

⁶⁾ Stobbe I, 263; Conrat 31¹.

quibus statuta canonum cum legibus Romanis coniuncta erant, adhibuerint, quia illius temporis minima monumenta ad nos pervenerunt, in dubio relinquam. Conciliorum Germaniae ut vidimus unum Moguntiacense a. 888 quendam textum praebet, qui cum Breviario conferri potest. Sed incertum est num patres concilii ea, quae illo canone ordinauerint, ex ipso Breviario hauserint. Chartae in partibus Germaniae confectae nullam iuris Breviarii mentionem facere videntur. Sed in paucis Germaniae monasteriorum bibliothecis quosdam Breviarii praesertim epitomarum codices fuisse constat. De quibus infra brevi agemus. Item de iuris Romani potestate in Raetia-Curiensi et in Tirole meridionali, quae certe ineunte saeculo undecimo, fortasse iam temporibus Ottonis primi non Italiae sed regno Germanico adnumerabatur¹⁾, apto loco disseremus.

Nunc placita instrumentaque tractabimus, quae Breviarii et in foro et in negotiis privatis usum demonstrant. Pauca etiam de rerum scriptoribus dicemus. Animadvertas quaedam eorum Breviarium 'legem Theodosianam', 'legis Theodosianae libros', 'Theodosii decreta', 'libros Theodosiani et Hermogeniani seu Papiani' nominare. Quaedam vero 'legem Romanam' memorant, quarum antiquiores ad ipsum Breviarium pertinent, posteriores vero ius Romanum indicant, quod in illis regionibus consuetudine non solum secundum sed etiam praeter vel contra ius scriptum exstitit. Aequae illius temporis instrumentorum formularumque verba 'lege Salica' vel 'lege Gombata' vel 'lege Gotha' non omnino ad antiquas leges scriptas referenda sunt sed in dies magis ius consuetudinarium laudant, quod in illis regionibus antiquas leges vel adiuvit vel supplevit vel correxit.²⁾

*Placita
instrumenta-
que et rerum
scriptores.*

1. Primo Gregorii Turonensis mentionem faciemus. Refert in historia Francorum [IV, 46] Andarchium quendam servum 'de legis Theodosianae libris' eruditum fuisse.³⁾ In Vitis patrum [VIII, 5] testamentum sancti Nicetii Lugdunensis episcopi anno 578 'post dies, quas lex Romana sancivit' apertum esse⁴⁾ dicit, quocum Br. Paul. IV, 6, 2 conferendum est. Clausulam 'secundum leges Romanas' etiam Gesta Dagoberti⁵⁾, compilatio illa saeculi IX confecta, de cuius fide valde dubitatur, Aimoniique monachi⁶⁾ Floriacensis gesta Francorum praebent. Uterque fortasse fragmento Breviarii [Br. Paul. III, 7, 1 int.] nititur.⁷⁾
2. Testamentum Burgundofaræ in favorem monasterii Eboriacensis conscriptum (632) habet verba 'in lege quoque Theodosiana'.⁸⁾
3. Scriptor vitae s. Praeiectionis episcopi Arvernensis et martyris circa annum 674 defuncti refert episcopum iuxta statuta canonum vel 'legem, quae dicitur Romana' [cfr. Br. Th. II, 8, 2] sabbato ante Pascham in iudicium venire noluisse.⁹⁾
4. Bonitium episcopum Claromontanum, qui anno 709 decessit, 'Theodosii decretis' id est Breviario edoctum fuisse anonymus vitae eius auctor narrat.¹⁰⁾

¹⁾ Diu fines inter Italiam et Germanicum regnum incerti erant. Dilapso regno Carolingico saeculo decimo marchia Bernensis Italiae adscribebatur. Ab anno 952 vero marchiones natione Germanici ibidem negotia gesserunt ducique Bavariae postea illi Carinthiae subditi erant. Anno 1027 Conradus II episcopo Tridentino comitatum Tridentinum, qui pars marchiae Bernensis erat, administrandum tradidit. Exceptis nonnullis regionibus hoc territorium, si non ab anno 952, at certe ab anno 1027 ad regnum Teutonicum pertinebat. Saeculo duodecimo edictum Friderici (1182) Tridentum regni Teutonici civitatem nominat. cfr. Durig, Über die staatsrechtlichen Beziehungen des italienischen Landestheiles von Tirol zu Deutschland und Tirol (1864); Stumpf in 'Forschungen zur deutschen Geschichte' XV, 159; Waits V², 151; VI², 370; Th. Sickel in IOeGF. VI, 125 et tom. suppl. II, 102 sq.

²⁾ Stouff I. c. 9. 10.

³⁾ M. G. SS. rer. Merov. I, 180. Cfr. Sav.² II, 123; Fitting, Anfänge 16°.

⁴⁾ M. G. ibid. I, 695.

⁵⁾ M. G. ibid. II, 399 sq.

⁶⁾ Migne, Patrol. lat. CXXXIX, 627 sq.

⁷⁾ cfr. Sav.² II, 110^f.

⁸⁾ Pardessus, Diplomata chartae etc. (1849) II, 15 sq. Cfr. Sav.² II, 119.

⁹⁾ Acta sanctorum Bolland. 25. Ian. p. 632. Conrat I, 14².

¹⁰⁾ Mabillon, Acta sanctorum ord. s. Bened. saec. III I, 79; Sav.² I, 465; Fitting, Anfänge 17°. Quibus Fittingus I. c. addit fragmentum vitae S. Desiderii Caturcensis episcopi (629—654), quo auctor episcopum legum Romanarum indagationi studuisse contendit.

- c. 42 *cum clericis* etc. cfr. Br. Th. XVI, 1, 6.¹⁾
 c. 46 *si quis clericus* etc. cfr. Br. Paul. V, 21, 1 [Conrat I, 13¹⁾] vel Br. Nov. Val. V, 1.²⁾
 c. 68 *huiusmodi autem liberto* etc. cfr. Br. Th. IV, 10, 2 et int. (?).
 c. 71 *liberti ecclesiae* etc. cfr. Br. Th. IV, 10, 2 vel Br. Nov. Val. VI, 1.

Concilium Toletanum VI (a. 638) Dahn VI², 615 sq.

[Iudicium inter Martianum et Aventium episcopos.³⁾]

- c. 3 i. f. *neque contra leges* etc. = Br. Paul. I, 1, 2.

Concilium Toletanum⁴⁾ IX (a. 655) Mansi XI, 23 sq.

- c. 13 *legum reverenda sanctio* etc. cfr. Br. Nov. Marc. IV, 1 (?).

*Leges
Visigothorum.*

Reges Visigothorum etiam in suis legibus⁵⁾ conficiendis Breviario usos esse constat, ut tabula subiecta docebit. Complura capitula legum Visigothicarum Chindasvindo anteriorum ex Alariciano corpore pendent. Inprimis redactores tempore Leovigildi titulum decimum libri quarti ex Pauli sententiis omisso tantum interpretatione ad caput octavum ex Breviario ad verbum 'codici reviso' inseruerunt. Alia capita sensu tantum cum interpretatione legis Romanae cohaerent, in aliis nonnulla verba vel sententiae ex hoc fonte haustas invenies. Sed animadvertas, quasdam harum legum Visigothis datarum iam ad codicem Euricianum pertinere. Quae cum Breviario antiquiores sint, id quod ex iure Romano habent, ex operibus Breviario nostro vetustioribus regno Visigothico haud ignotis, maxime ex Theodosiano genuino, ex Novellis⁶⁾, ex sententiis Pauli aut ex illa interpretatione Visigothica hauserunt, quam maiore ex parte Breviario antiquiorem esse viri docti evicerunt. Denique etiam redactores tempore Chindasvindi et Reccesvindi lege nostra usos esse locis multis apparet, sed in conficiendo textu ab auctoritate plus minusve discedunt.

II, 1, 3 [ed. nova Zeumeri] rubrica Recc. = Br. Th. I, 1, 2 int. in pr.

II, 1, 12 Chind. cfr. Br. Th. II, 8, 2 int.

II, 1, 14 Recc. in pr. cfr. Br. Nov. Theod. II, 1, 2 [Zeumer NA. XXIII, 484 et XXIV, 72].

II, 1, 24 Chind. in pr. cfr. Br. Nov. Val. XII, 1, 16 et int.

„ Nov. Marc. I, 1 int.

(Th. gen. XI, 30, 58) [Zeumer NA. XXIV, 86 sq. et 122].

II, 3, 1 Recc. cfr. Br. Nov. Val. XII, 1, pr. et 1 et int. in pr. [Dahn VI² 372, Zeumer l. c. 94] ex collectaneis P. Meyeri.

II, 3, 2 Ant. cfr. Br. Th. II, 12, 3 et int. [Zeumer l. c. 95].

II, 3, 6 Ant. in pr. cfr. Br. Th. II, 12, 5 et int.

„ „ IX, 1, 2 int.

„ Paul. I, 2, 2 et int. [Zeumer l. c. 96 sq.].

II, 3, 8 Ant. cfr. Br. Th. II, 12, 1, 7 [Zeumer l. c. 97].

II, 4, 3 Chind. cfr. Br. Th. XI, 14, 2 et int. (?) [Zeumer l. c. 101].

II, 4, 4 Chind. cfr. Br. Paul. V, 18, 3 sq. [Zeumer l. c. 101].

II, 5, 5 Chind. cfr. Br. Th. II, 9, 1 et int. [Zeumer l. c. 110 sq.].

II, 5, 13 Chind. } cfr. Br. Nov. Val. IV, 2 [Zeumer l. c. 33 sq. et 117].

II, 5, 16 Recc. }

III, 1, 1 Ant. cfr. Br. Th. III, 14, 1 et int. (?) [Zeumer l. c. 573 sq.].

III, 1, 2 Ant. in fine cfr. Br. Th. III, 5, 7 et int. [Zeumer l. c. 576].

¹⁾ Loening II, 325¹⁾; cfr. L. Baiuw. I, 1, 12.

²⁾ Ex collectaneis Conrati.

³⁾ Zeumer NA. XXIV, 121. — c. 10 eiusdem concilii cum Br. Th. IV, 10, 2 vel Br. Nov. Val. VI, 1 conferendum est, ut ex collectaneis Conrati apparet.

⁴⁾ Conrat I, 13¹⁾.

⁵⁾ Zeumer LV. passim. Idem NA. XXIII, XXIV et XXVI.

⁶⁾ cfr. fragm. Enr. 321 [Nov. Val. 35 (34), 10 int.] et fragm. Eur. 322 [Nov. Sev. 1, 1 et int.], quae debet P. Meyero [Theod. II, 152. 201].

- III, 1, 5 Chind. [legibus Romanis] cfr. Br. Nov. Val. XII, 1, 9; Nov. Major. 6, 9 [Theod. II, 165 sq.].
- III, 1, 9 Err. cfr. Nov. Major. 6, 9 [Theod. II, 1. c.].
- III, 2, 1 Ant. cfr. Br. Th. III, 8, 1 [Zeumer l. c. 588].
- III, 2, 2 Ant. cfr. Br. Th. IX, 6, 1 int.; IX, 6, 2. 8.
Nov. Anthem. 1, 2. 8 [Theod. II, 205; Zeumer l. c. 589 sq.].
- III, 3, 3 Recc. cfr. Br. Th. III, 5, 11 et 6, 1 [Zeumer l. c. 603].
- III, 3, 4 Ant. cfr. Th. gen. IX, 24, 1 [Zeumer l. c. 602].
- III, 3, 11 Chind. cfr. Br. Paul. V, 4, 5.
Br. Th. III, 11, 1 [Zeumer l. c. 604].
- III, 5, 2 Reccared cfr. Br. Th. III, 12, 3 int. et 4 int. [Zeumer l. c. 614 sq.].
- IV, 1, 1—7 Ant. = Br. Paul. IV, 10, 1—7 cum int.; IV, 10, 8 [Zeumer NA. XXIII, 432 et XXVI, 98].
- IV, 3, 8 Ant. cfr. Br. Th. III, 17, 4 cum int. [Zeumer NA. XXVI, 135].
- IV, 4, 1 et 2 Ant. cfr. Br. Th. V, 7 et 8 cum intt. [Zeumer l. c. 137].
- V, 2, 6 Chind. cfr. Br. Th. III, 1, 4 int.
- V, 4, 14 Ant. in fine cfr. Br. Paul. V, 18, 8.
- V, 4, 21 Recc. in fine cfr. Br. Th. V, 5, 2 int.
- V, 5, 9 Ant. cfr. Br. Th. II, 33, 1 int.
- V, 6, 3 Ant. cfr. Br. Paul. II, 5, 1 int. et Br. Th. X, 9, 1.¹⁾
- V, 7, 2 Ant. in pr. cfr. Br. Th. IV, 9, 1 int. (?).
Paul. IV, 11, 1 int.
- V, 7, 7 Ant. cfr. Br. Paul. V, 1, 4.
- V, 7, 9 et 10 Ant. cfr. Br. Th. IV, 10, 1. 2 et int.
- V, 7, 11 Ant. cfr. Br. Th. IV, 10, 2 et int.
Nov. Val. VI, 1, 9 et int.
- V, 7, 13 Ant. cfr. Br. Nov. Val. VI, 1, 7 (?).
- V, 7, 14 Recc. cfr. Br. Nov. Val. VI, 1, 7 (?).
- V, 7, 17 Recc. cfr. Br. Paul. II, 20, 6 et int. (?).
- VI, 1, 8 Ant. cfr. Br. Th. IX, 30, 4 et int. [ex collectaneis Conrati].
- VI, 2, 1 Chind. cfr. Br. Th. IX, 13, 2 int. et Br. Paul. V, 23, 3.
- VI, 2, 4 Chind. cfr. Br. Th. IX, 13, 1 int. 3 int.
- VI, 4, 2 Ant. cfr. Br. Th. IX, 11, 2 int. (?).
- VI, 5, 8 Recc. cfr. Br. Th. IX, 9, 1 int.
Gai. I, 3, 1.
- VI, 5, 14 Chind. cfr. Br. Paul. III, 7, 1 (?).
- VII, 2, 10 Ant. cfr. Br. Paul. V, 29, 1.
- VII, 3, 3 Ant. cfr. Br. Th. IX, 14, 1 int.
- VII, 4, 3 Ant. cfr. Br. Th. IX, 2, 2 int.
- VII, 5, 1 Ant. cfr. Br. Paul. V, 27, 1 (?).
- VII, 5, 2 Ant. in pr. cfr. Br. Paul. V, 27, 1 (?).
- VII, 5, 4 Ant. cfr. Br. Paul. V, 27, 6 (?).
- VII, 5, 6 Ant. cfr. Br. Paul. V, 27, 10 (?).
- VII, 6, 2 Recc. cfr. Br. Th. IX, 18, 1 int.
Paul. V, 27, 1.
- VIII, 1, 2 Ant. cfr. Br. Th. IV, 20, 3 int.
II, 26, 1 int.
- VIII, 1, 3 Ant. cfr. Br. Paul. V, 3, 1 (?).
- IX, 3, 2 Ant. cfr. Br. Th. IX, 34, 3 et int.; Br. Nov. Major. II, 1 add. [ex collectaneis Meyeri].
- XII, 2, 12 Recc. cfr. Br. Th. III, 1, 5.
XVI, 4, 1. 2.
Paul. V, 24, 3. 4.

¹⁾ cfr. Meibom, Das deutsche Pfandrecht p. 268 sq.

*Isidori
Etymologiae.*

Ex litterarum operibus Hispaniae Conratus [I, 97 et 151] etiam illud ex Isidori Etymologiis ad Breviarium spectare opinatur. Nemo dubitabit, quin Isidoro, qui natione Romanus usque ad annum 636 sedem episcopalem Hispalensem obtinuit, Breviarium notum fuerit. Sed ut nuperrime etiam Zeumer [NA. XXIII, 480 sq.] disseruit, Isidorus in quinto Etymologiarum libro ius merum Romanorum expositurus historiam legislationis Romanae cum Theodosiano finivit ob eamque rem ut omnes Novellas ita etiam Breviarium Alarici omisit. Nonnullas quidem formas habet iuris Romani apud Visigothos vulgaris, exempli gratia 'ius liberorum' [V, 24, 13]; sed haec verba 'conjugum sine liberis invicem hereditatis alterna conscriptio', quamquam interpretationi Breviarii [Nov. Val. IV, 1] similia sunt, Isidorus vel auctor eius non ex lege Romana Visigothorum, sed potius ex iure illo consuetudinario sumpsisse videtur, quod, ut huiusmodi 'mutua testamenta' etiam formulae Visigothicae et Andecavenses praebent, ex fontibus Romanis Germanicisque haustum discrimina legum scriptarum utriusque nationis exaequans iuris uniformitatem postea a regibus ordinatam antecessit et praeparavit.

Reccesvindus a. 654 novo codice edito non solum Gothos sed etiam Romanos regni sui hac tantum lege vivere iussit itaque codici Alariciano legis vim undique sustulit.¹⁾ Constat etiam ecclesiam huic praecepto obtemperavisse, quo factum est, ut lex Romana Visigothorum mox in Hispania in oblivionem veniret.

*Iuliani epi-
scopi Toletani
liber
responsionum.*

Legitur quidem in vita Iuliani episcopi Toletani [† 690], quam unus ex eius successoribus nomine Felix confecisse dicitur, episcopum etiam 'librum responsionum' scripsisse 'in defensionem canonum et legum, quibus prohibentur Christiana mancipia dominis infidelibus deservire'. Conratus [I, 264^a] coniecturae favere videtur illas leges, quas Iulianus defendisset, inter Romanas esse quaerendas [Th. gen. XVI, 9 vel Br. Th. XVI, 4]. Quamvis mihi constet Iulianum ex prioribus aetatis suae annis Breviarii notitiam servasse, tamen in illo libro responsionum eum potius legibus, quas reges Visigothici ex temporibus Reccaredi contra Iudaeos ediderunt, usum esse credo, quarum complures Iudaeos prohibent Christiana mancipia habere [LV. XII, 2, 12. 13. 14; XII, 3, 12 sq.].

*Codex
Rivipullensis
et
Legionensis.*

Neque a temporibus constitutionis illius Reccesvindianae in codicibus Hispaniae adhuc quidquam reperiri potuit, quod ad Breviarii notitiam referri posset excepto illo codice, qui in bibliotheca monasterii Rivipullensis saeculo undecimo fuisse videtur. Nam ut Ewaldus [NA. VI, 389] nos docuit, catalogus librorum eiusdem coenobii saeculo undecimo conscriptus hodie vero iam deperditus inter ceteros libros ad varias scientias spectantes non solum illius codicis eiusdem saeculi, qui hodie in archivio coronae regiae Aragoniae Barchinonensi seponitur, mentionem facit, quo praeter nonnulla capitularia Caroli Magni etiam Ansegisi collectionem continente Baluzius et Pertzius et Boretius in editionibus capitularium regum Francorum usi sunt, sed etiam codicem quendam 'legis Romanae' commemorat, quo nomine tunc in partibus Hispaniae vix alium librum quam Breviarium Alarici intellegere possumus. Alter codex [Legionensis, hac editione H] ante Reccesvindum scriptus paullo post huius regis constitutionem, quam supra commemoravimus, rescriptus est et ita ad nos pervenit [Mommesen in his Prolegomenis supra p. LXX].

*Usatici
Barchinoniae.*

Ita iuris Romani librorum notitia in Hispania evanuit, donec saeculo decimo tertio medio libri iuris Iustiniani ibidem pernotuerunt [Conrat I, 33]. Non omittendum vero est Usaticorum Barchinoniae²⁾ duo capita ad Breviarium Alarici spectare. Sunt ex illa parte Usaticorum, quae non ad primam redactionem pertinet, sed e legibus comitis Raimundi Berengarii, qui anno 1076 obiit, excerpta est. Haec capita, si Fickeri opinionem sequimur, cum aliis huius collectionis ab iurisconsultis huius comitis ex extranei iuris fontibus hausta sunt. Nemo est, qui credat iurisconsultos eadem ex ipso codice Alariciano sumpsisse.

¹⁾ Zeumer NA. XXIII, 484 sq. Patetta in Digesto Italiano V, 977.

²⁾ ed. Giraud in 'Essai sur l'histoire du droit français au moyen age', Paris 1846, II, 465 sq. cfr. Ficker in IOeGF. Tom. suppl. II, p. 261 sq. Conratus [I, 33^a et 470¹] haec aliaque fragmenta collectioni aliquanto post inserta esse putat.

U. c. 86 = Br. Th. XI, 14, 2 [cfr. Ben. Lev. III, 288; Ivonis Decretum XVI, 204; Panormia V, 21].¹⁾

U. c. 87a = Ep. Aeg. Paul. V, 89, 1.

II. Breviarii usus in Gallia, Germania regionibusque vicinis.

Mox etiam in Francorum regno Breviarii notitia exstitit. Sexto enim saeculo maior pars Galliae Visigothicae Francorum regibus cessit²⁾, unde Breviarium paullatim etiam in illis partibus regni Merovingici procedebat, quae nunquam antea sub Gothis fuerant et mox omnes Romani ibidem habitantes et ecclesia, quae in hoc regno iure Romano vivebat, hoc libro utebantur.³⁾ Sed vigor eius, ut Mommsenus in his Prolegomenis [p. XXXVII, 9 et LXXXII] demonstravit, non tam e commonitorio Alarici regis pependit, quam ex iuris Romani agnitione civibus Romanis omnibus et potissimum clericis per diversa regna Gallica degentibus communi. Itaque Breviarium, quamvis nunquam pro lege promulgatum sit, apud eos lex Romana erat aliorumque fragmentorum iuris Romani, quae ibidem a prioribus temporibus ad manus fuerunt, vigorem, paullatim plurimorum etiam notitiam amovit.⁴⁾ Singulos vero clericos in hoc regno iure nationis suae vixisse variis exemplis demonstrari potest.

Prooemium.

Romanis regni Burgundici a Gundobado lex Romana Burgundionum data est, quam supplebant, aliter atque in regno Visigothico post constitutionem Alaricianam factum est, ius variaeque leges aevi Romani, quoad constitutionibus regum Burgundionum non mutatae sunt.⁵⁾ At Burgundionibus a. 532 regno Francorum subiectis⁶⁾ ibidem Breviarium, quae lex inter compilationes iuris Romani in regnis Germanicis adhibitae longe praestantissima et amplissima erat, paullatim locum illorum fontium obtinuit. Qua re id etiam explicatur, quod hae duae leges in codicibus saepe coniungebantur.⁷⁾

Saepius quaestio orta est, num Carolus Magnus Breviarii usum in regno suo confirmavisset codicemque Alaricianum expressis verbis inter leges Francorum recepisset. Praeter Conratum aliosque⁸⁾ ea de re imprimis Mommsenus in huius operis Prolegomenis [p. XXXIV add. et XXXVII] egit. Cum clausula, quam Cuiacius praebet, non vulgaris sit neque in ullo codice, qui ad nos pervenit, legi possit, nihil in hac re incerta opinione melius nobis supererit. Sed animadvertas paucis iam decenniis post decessum Caroli in partibus regni Francorum opinionem exstitisse Breviarium, quod apud Romanos huius regni iam antea consuetudine vigorem habuit, ab illo rege clarissimo eisdem pro lege scripta datum esse. Quod nisi ita fuisset, Benedictus Levita non ausus esset ex lege illa

Carolus Magnus.

¹⁾ Ut Ficker l. c. demonstravit, textus Usaticorum Benedicto propior quam Ivoni esse videtur.

²⁾ Medio saeculo octavo etiam Septimania Visigothica Francis cessit. Breviarium, quod ibidem post constitutionem Reccesvindi obsoleverat, tempore Francorum ut in aliis huius regni regionibus denuo consuetudine Romanis pro lege fuisse videtur. Brunner I, 360¹⁾; Conrat I, 42.

³⁾ Loening II, 284 sq.; Brunner I, 269 et 360; Conrat I, 41 sq.; Halban II, 828 sq.; Schroeder⁴⁾ 290¹⁰⁾.

⁴⁾ Fragmentorum Vaticanorum et Consultationis veteris cuiusdam iurisconsulti ecclesiae scriptores minimum usum fecerunt; fragmenta Ulpiani sexto fere saeculo Breviario adiungebantur; Gai Paulique opera non integra regno Francorum nota erant, tantum in appendicibus et interpolationibus Breviarii quaedam Pauli fragmenta extra Breviarium vagantia adhibebantur ibidemque nonnulla ex Theodosiano genuino inserta sunt. Liber XVI Theodosiani Novellaeque ecclesiae vero maximo usui fuerunt; cfr. Conrat I, 81 sq. 143 et Halban II, 823 sq. 848 sq.

⁵⁾ Brunner I, 356; Halban I, 268.

⁶⁾ Anno 536 Wittiges Ostrogothorum rex Provinciam, quam Ostrogothi a. 510 post mortem Alarici a Visigothis acceperant, Francis tradidit. Kiener 5, 22, 23¹⁾.

⁷⁾ cfr. Brunner I, 356 sq.; Conrat I, 37 sq. Salis in editione nova huius legis M. G. LL. sectio I, T. II, 18; Halban I, 269¹⁾.

⁸⁾ Sav.²⁾ II, 164 sq.; Haenel LRV. XXII sq.; Conrat I, 44 et 226; Tardif OR. 185; Patetta AG. XLVII, 13 sq.; P. Fournier, Ann. Grat. XI, 398. — Memoria dignum est Carolum misso cuidam in Galliam legato in capitulari anni 801–14 (?) praecepisse: 'Legem legem Romanam et sicut ibi invenies, exinde facias' [M. G. Capit. I, 145, 2].

Romana, quae aequalibus suis iuris Romani vulgaris peritis haud ignota fuñt, tot capitularia fingere neque constitutioni Sirmondianae primae, quam in codice quodam Breviarii ex libro decimo sexto Theodosiani genuini aucto invenit, formam capitularis dedisset neque dixisset legislatorem eam consultu omnium fidelium tam clericorum quam laicorum ex libro decimo sexto codicis Theodosiani inter capitula pro lege tenenda posuisse [Ben. Lev. II, 366; M. G. LL. II/2, 91].

Postremo non omnino omittendum erit scriptorem epitomae Aegidianae decurtatae, quam codex Ambrosianus 46 inf. decimo saeculo in Italia septentrionali confectus nobis praebet, in principio in rubrica marginali verba posuisse: 'Haec capitula a Carolo primo et Pipino filio eius inter leges Francorum recepta et posita sunt.' Haec clausula, de qua inter ceteros Conratus, Patetta, P. Fournier egerunt¹⁾, ostendit, quantumvis illo tempore, quo concepta est, adhuc in memoria fuerit, quantam curam ille imperator etiam Breviario nostro impendisset et opinio valuerit Carolum Breviarium Alaricianum in leges Francorum recepisse. Praeterea si scribe ipsius codicis vel alius Italicus hanc rubricam ut puto confecit, decimo saeculo etiam in Italia septentrionali homines ita de Breviario cogitasse videntur. Sed de rebus temporum Caroli nobis nihil certi praebere potest, quod illum non fugiet, qui scit, quam cito illis quoque temporibus memoria rerum actarum varietur.²⁾

*Breviarii usus
in Francia
meridionali.*

Multos per annos in illis regionibus fere omne ius Romanum ex Breviario hauriebatur. Maximi momenti in partibus meridionalis Franciae erat, in quibus multo maior pars ibidem habitantium propter originem Romanam eius rationes secuta est. Vigorem iuris Romani reges auxerunt edicto Pistensi (864) ordinantes in partibus iuris Romani homines propter nonnulla crimina publica non illis poenis, quae capitularia regum Francorum constituunt, afficiendos sed secundum legem fori, quae ibidem Romana fuit, puniendos esse. Aliis e capitibus edicti legem originis adhibendam esse intellegi potest, quae vero ut supra diximus, incolis eius regionis plerumque Romana erat. Paullatim ius Romanum in partibus meridionalis Franciae ius terrae factum est itaque in iudiciis, quoad consuetudines contrariae non exstiterunt, quae iuri scripto antecedeabant, promiscue et sine ullo discrimine adhibebatur.³⁾ Sed etiam in septentrionali parte regni Francorum Romani in foro Breviario utebantur, quamdiu secundum originem eius cuique ius dicebatur. Paullatim nonnulla ex iure Romano Breviarii in ius consuetudinarium illorum finium transierunt⁴⁾, undique vero Breviarii constitutiones iure consuetudinario multum immutabantur itaque id, quod instrumenta aliaque scripta 'legem Romanam' sive 'ius Romanum' appellant, a Breviarii dispositionibus valde discedit.⁵⁾

*in Francia
septentrionali.*

*Iuris
Iustiniani in
partibus
Francorum
notitia.*

Ius Romanum Iustiniani vero excepta illa Iuliani epitoma praeter Burgundiam⁶⁾ ante saeculum duodecimum omnibus Franciae Germaniaeque partibus omnino ignotum fuit.⁷⁾ Primus fortasse in illis civitatibus, quae regnum Francorum secutae erant, Ivo Carnotensis ius Iustiniani in libris suis adhibuit et excerpsit. At ipse ex originali unum codicem novit, Pandectarum et Institutionum locos ex compendio iuris Iustiniani hausit,

¹⁾ cfr. haec Prolegomena p. XXXVII¹.

²⁾ Waitz² VI, 516. — Quae quidem de origine magnorum iuris Germanici medii aevi Speculorum saeculo XIII confectorum homines iam saeculo XIV senserint, Henricus Siegel illustravit in comm. min. Vind. cl. phil. hist. CXL, quocum confer, quae ipse scripsi, ZfRG.² XXI, 273 sq. et 278.

³⁾ Brunner I, 268; Tardif OR. 267 sq.; Conrat I, 43⁴; Brissaud 61 et 150 sq. — Sententiam consulum Tolosanorum anni 1246 ex consuetudinibus et libertatibus Tolosanis Tardifus in libello: *Le droit privé au XIIIe siècle* (1886) p. 5² praebet: 'Est consuetudo in hac civitate contraria, quae iuri scripto praevalet et est penitus observanda.'

⁴⁾ Caillmer 6 sq.; A. Tardif, *Le droit privé* p. 5 praecipue consuetudines Atrebatenses [coutumes d'Artois] 1283—1302 [T. LIV, 2 cfr. Br. Th. II, 9, 2 int.] nominat.

⁵⁾ Tardif OR. 267 sq.; Stouff 9 et 10.

⁶⁾ Conrat I, 87 sq.; Halban I, 269; II, 342 et 353²; Patetta in Riv. It. XII, 309 sq. hanc Conrati opinionem denegat.

⁷⁾ Conrat I, 83 sq. et 77 sq.; Brissaud 170 sq. et 176.

quod nobis in collectione decretalium Britannica servatum est.¹⁾ Mox iurisconsulti, qui in universitatibus Franciae docuerunt, non solum Breviario sed etiam in dies magis Iustiniani libris studuerunt medioque saeculo duodecimo ius Iustiniani more Bononiensi traditum doctrinam Breviarii eiusque usum forensem abstulit. At dignum est, quod memoretur nonnullos iuris consuetudinarii Franciae titulos iure Romano Breviarii propiores esse quam Iustiniano et imprimis compilationem iuris Tolosani²⁾ a rege Philippo approbatam annoque 1286 promulgatam, ut A. Tardifus docuit, pluribus quam sexaginta articulis ad ius Anteiusinianum legis Romanae Visigothorum eiusque in partibus Galliae transformationes respicere³⁾, quorum nonnulla, quae ad Breviarium spectant, hoc loco apponam:

*Compilatio
iuris
Tolosani.*

- Art. 62 cfr. Br. Paul. V, 5, 2.
- „ 76 cfr. Br. Gai II, 9, 2.
- „ 88, 113, 114, 116 cfr. Br. Th. III, 13, 3 et int.
- „ 121 cfr. Br. Paul. II, 26, 4.
- „ 124 cfr. Br. Gaii II, 8, 3 et Br. Paul. IV, 8, 1 int. in pr.

Saepius inter homines doctos quaestio orta est, quanti momenti Breviarium ecclesiae catholicae in regno Francorum fuerit.⁴⁾ Cum vero Conratus in secundo historiae fontium et scriptorum iuris Romani medii aevi volumine eam rem uberius tractaturus sit, hoc loco pauca tantum adferam. Breviarii praesertim liber decimus sextus Theodosiani ad res ecclesiae spectat. Plures constitutiones et privilegia quam lex Romana Visigothorum Theodosianus genuinus et Novellae ecclesiae dederunt. Quibus ecclesia illis temporibus etiam in regno Francorum praeter Breviarium utebatur, quamquam constitutiones imperatorum Romanorum, quae Breviario non insertae erant, ita ut Theodosianus genuinus et Novellae ibidem in foro saeculari obsoleverunt. Ecclesiae usui epitomae libri decimi sexti Theodosiani factae necnon Breviarii codices conscripti sunt, qui praesertim in libro decimo sexto Theodosiani variis ex genuino constitutionibus augebantur ad privilegia et iura ecclesiarum spectantibus. Quorum L, E, O epitomeque codicis Parisini suppl. 215 ad nos pervenerunt. Sed etiam A, quamquam id, quod servatum est, librum XVI non complectit, in indice rubricarum haec additamenta ostendit. Praeter quasdam fragmenta alio loco enarranda tantum librum decimum sextum ex genuino auctum codices Y et D praebent. Denique ecclesiae in usu collectiones constitutionum Sirmondianarum erant.

*Breviarii
usus
in ecclesia.*

Episcopi quatenus in iudiciis ecclesiasticis iurisdictionem quandam de clericis et laicis exercebant, praeter statuta canonum praesertim legem Romanam adhibebant itaque per partes regni Francorum Breviario eiusque epitomis, quorum nonnullae ipsius ecclesiae usui factae sunt, utebantur. In rebus forum saeculare attingentibus singuli clerici, nisi qui origine Romani fuissent, iure Romano non vivebant; ecclesiae ipsius res vero ibidem iure Romano tractabantur, cum ea ex Romanorum imperio ad Francos pervenisset. Contra illae ecclesiae, quae in mundo regis vel potentis cuiusdam stabant, iure protectoris vivebant.⁵⁾

Concilia Galliae in conficiendis canonibus multa fragmenta Breviarii eiusque additamentorum imprimis ex libro decimo sexto Theodosiani integri assumpsisse nemini mirum est. Tabella huius rei pauca exempla adferet. Quae vero scriptores rerum ecclesiasticarum ex Breviario habeant, alio loco commemorabimus.

*Concilia
Galliae.*

Concilia aevi Merovingici.

Concilium Aurelianense a. 533 [Maassen, Concilia I, 61 sq.].

c. XI cfr. Br. Paul. II, 20, 4 int.

¹⁾ Conrat, Der Pandekten- und Institutionen-Auszug der britischen Dekretalensammlung als Quelle des Ivo (1887) p. 5 et 13 sq.; Conrat I p. 77 sq. et 378 sq.; P. Fournier in Bibl. de l'école des chartes LVII et LVIII passim.

²⁾ A. Tardif, Coutumes de Toulouse (1884).

³⁾ A. Tardif, Le droit privé etc. 43. 63. 78. 82. 95. 101; idem OR. 136 et 190 et 402 sq.; Conrat I, 79.

⁴⁾ Loening I, 520 sq. II, 36 sq.; Conrat I, 5 sq. 145 sq. 218 sq. 252 sq.; Halban II, 348 sq.

⁵⁾ Loening II, 286 sq.; Brunner I, 269 sq.; Conrat I, 41 sq.; Schroeder⁴ 230¹⁰.

- Concilium Aurelianense a. 549 [ibidem 99 sq.].
 c. VII in fine *leges* cfr. Br. Th. IV, 7 et IV, 10, 1 [Halban II, 350*].
 Concilium Turonense a. 567 [ibidem 121 sq.].
 c. XXI (p. 129) *lex Romana constituit* etc. = Br. Th. IX, 20, 1 int. et 2 in pr.
 c. XXII (p. 132) *aperta est, ut* etc. = fr. Br. Th. III, 12, 3 int. 4 int.
 Concilium Matisconense a. 583 [ibidem 155 sq.].
 c. XVI (p. 159) cfr. Br. Th. XVI, 4 (?) [Haenel LRV. 465; Conrat I, 8^{1. 2}].¹⁾
 Concilium Matisconense a. 585 [ibidem 163 sq.].
 c. IX (p. 168) *canones atque* etc. cfr. Br. Th. XVI, 1, 2.²⁾
 c. XIV (p. 170) cfr. Br. Th. IV, 20, 2 [Patetta Riv. It. XII, 311].
 Concilium Nannetense a. 658 [Mansi XVIII, 171 sq.].
 c. XIX *aut enim lex* = Br. Th. II, 12, 5 int. [Conrat I, 13¹; E. Seckel NA. XXVI, 61].

Concilia aevi Carolingici et posteriora.

- Concilium Meldense-Parisinum 845 VI, 17—846 II, 2 [M. G. Capit. II p. 388 sq.].
 c. LXXII (p. 415) cfr. Br. Nov. Val. V, 1.³⁾
 c. LXXIII (p. 416) cfr. Br. Th. XVI, 4, 1 int.; const. Sirm. VI;
 , Nov. Theod. III, 1 int.⁴⁾

- Concilium Duziazense primum 871 [Mansi XVI, 569 sq.].⁵⁾
 Petitio proclamationis (p. 578 sq.) *et leges sacrae — convinci* cfr. Br. Paul. V, 5, 3.

Scedula sive libellus expostulationis Hincmari metropolitani Remensis
 adversus Hincmarum Laudunensem episcopum.

- c. 10 (p. 590) *quid sit autem — ostenditur: 'Qui per calumniam — placuit'* = Br. Paul. V, 4, 11 [Haenel LRV. 250. 256 sq.].
et in libro I sententiarum eiusdem Pauli: 'Calumniator — subdatur' = Br. Paul. I, 5 totum.
 c. 11 (p. 591) *et item subscripsit — fecit, ut 'delatori — amputetur'* = Ep. Paria. Th. X, 5, 1.
 c. 19 (p. 603) *sicut — dicens: 'Clericus si aliquem — iudicium'* = Br. Nov. Val. XII, 1 int. in pr.
 c. 23 (p. 614) *et sacrae leges — dicunt: 'Quoniam confiteri — potest'* = Br. Paul. V, 5, 3.
et de clericis — demonstrant, ut 'clerici — iudicium' = Br. Nov. Val. XII, 1 int. in pr.
leges sacrae dicunt, ut 'In criminalibus — accuset' = Br. Paul. V, 18, 11 int.
'In causa — potest' = Br. Paul. V, 5, 9.
 (p. 615) *in libro VIII Theodosianae legis cap. XXIX de calumniatoribus scriptum est: 'Gratianus — Eutychiano coss.'* = Br. Th. IX, 29, 1. 2. 3.
 (p. 616) *et item ibi post alia: 'Calumniatores etiam sunt — detrudentur'* = fr. Br. Th. IX, 29, 3 int.
et in libro X c. 5 de delatoribus lex promitur cfr. Br. Th. X, 5.

¹⁾ vel Iust. I, 10.

²⁾ cfr. Loening II, 520. — Conrat I, 8² verba 'de episcopali audientia' ad titulum codicis Iustiniani, qui de hac re agit, referenda esse putat. Sed verba 'episcoporum audientia' etiam in interpretatione ad Br. Th. XVI, 1, 2 invenies. C. VIII eiusdem concilii mundanos principes censuisse dicit, ut quicumque ad eorum statuas confugerit, illaeus habeatur. Huic textui Conratus I. c. titulum codicis Iustiniani, de his qui ad statuas confugiunt [I, 25] et codicis Theodosiani titulum IX, 44 adfert, cuius unica constitutio in Breviarium non transiit. C. XVII neque cum Breviario neque cum alia lege hodie nota cohaerere videtur. C. XVIII de incestu copulationibus potius cum Institutionibus Iustiniani [I, 10, 2] quam cum Breviario [Br. Th. III, 12, 3 vel Br. Gal. IV, 8] conferendum esse Conratus putat. Contra Patetta Riv. It. XII, 310².

³⁾ Haenel LRV. 280.

⁴⁾ Conrat I, 21⁴, Patetta I. c. 311¹.

⁵⁾ Courat I, 22 et 230; Halban I, 186.

- c. 24 (p. 619) *sed et quia — sacras leges dicunt, quia 'convinci nemo — potest' = Br. Paul. V, 5, 8 in fine.*
ut 'delatori — amputetur' cfr. Ep. Paris. Th. X, 5, 1 in pr.
- c. 25 (p. 620) *et sacras leges dicunt, quia 'nemo convinci — testibus' = Br. Paul. V, 5, 8 in fine.*
et item sacras leges dicunt = Br. Th. XI, 14, 2 int.
- c. 28 (p. 625) *et hoc — legimus cfr. Br. Th. I, 2, 4.*
- c. 30 (p. 630) *sacras quippe leges — dicunt 'quia iure — confessus est' = Br. Th. IX, 1, 11 in fine.*
et item: 'Non credendum — professio' = Br. Th. IX, 1, 7 int.
et item — dicunt: 'Si episcopus — non licere' = fr. Th. XVI, 2, 41.
- c. 34 (p. 638) *ex interpretatione — dicitur, quoniam 'quicumque — inchoare' = Br. Th. IV, 16, 2 int. in fine.*
- c. 35 (p. 639) *et sicut sacras leges dicunt 'quia hoc — retinendum' = Br. Th. XI, 14, 3 int.*
secundum sacras leges dicentes quoscunque convinci — fuisse cfr. Br. Paul. V, 5, 8 in fine.
verum de trina commonitione sacras leges dicunt: 'Quicumque tribus auctoritatibus — potest' = Br. Paul. V, 5, 6 int. 7.
- (p. 642) *nam de appellatione — modo: 'Moratorias — decet' = Br. Th. XI, 11, 1 in pr.*
- (p. 648) *et ex interpretatione — dicit: 'Chronopium — erogari' = Br. Th. XI, 11, 8 int.*

Responsa episcoporum ad libellum proclamationis Caroli regis
 contra Hincmarum Landunensem episcopum.

- c. 3 (p. 646) *de seditione — est: 'Si quis — subiacebit' = Br. Th. IX, 23, 1 int.*
et in libro — sunt 'In eos — simplum' = Br. Paul. V, 8, 1 et int. 2.
- c. 4 (p. 647) *de pervasione — Augusti: 'Episcopi — contumacia' = Br. Nov. Val. XII, 1 int. in pr.*
et in libro — Photium 'Quicumque — pervaserit' = fr. Br. Th. IV, 20, 2 int.
et in libro — Messianum 'Cognovimus — pervasisse' = Br. Th. IV, 20, 3 int.
- c. 6 (p. 651) *et in legis — dicitur 'Quicumque — retinendum' = Br. Th. XI, 14, 3 int.*
- c. 7 (p. 651) *sacras leges dicunt, ut 'Ultra — admissum' = fr. Br. Th. IX, 1, 5.*
et ex interpretatione legis ipsius: 'Criminum — audiri' = Br. Th. IX, 1, 5 int.
et ex interpretatione legis Marciani: 'Si quis — pertrahendum' = fr. Br. Nov. Marc. I, 1 int.
- c. 8 (p. 652 sq.) *in libro nono — est: Gratianus — Bautone cons. = Br. Th. IX, 29, 1. 2.*
et item: Arcadius — Eutychiano cons. = Br. Th. IX, 29, 3.
et item ibi post alia: 'Calumniatores etiam sunt — detrudentur' = fr. Br. Th. IX, 29, 3 int.

Acta synodi cum Hincmaro Landunensi episcopo canonice vocato et praesente.

- c. 1 (p. 659) *cum leges dicant, ut 'res olim — non potest' = Br. Paul. V, 5, 8.*
quia secundum sacras leges 'neque accusator — defendatur' = Br. Paul. V, 18, 11.
- c. 3 (p. 661) *'Neganda est — evitare' = Br. Th. IX, 1, 7.*
- c. 7 (p. 668) *dicunt enim leges, ut 'ultra provincias — admissum' = fr. Br. Th. IX, 1, 5.*

Epistola synodalis ad Hadrianum papam.

(p. 681) *nemo nisi aut scriptura — convinci = Br. Paul. V, 6, 8.*

Concilium Duxiazense secundum a. 874 [Mansi XVII, 282 sp.]¹⁾

Diffinitio eiusdem synodi de quadam monacha nomine Duda sacrilege corrupta.

- c. 2 (p. 289 sq.) *unde sacras leges — dicunt: 'Calumniatores sunt qui falsa — detrudentur' = fr. Br. Th. IX, 29, 3 int.*
et item: 'Non est ratio — terreri' = Br. Th. IX, 29, 1.
et item: 'Quicumque — retinendum' = Br. Th. XI, 14, 3 int.
decernente hinc sacra lege, quam probat ecclesia: 'In convictum — iudicabit' = Br. Paul. V, 18, 18 et int.

¹⁾ Conrat I, 22¹.

- c. 8 (p. 290) *quia vero lex dicit: 'Criminum — audiri' = Br. Th. IX, 1, 5 int.*
 c. 5 (p. 291) *leges dicunt: 'Iudex criminorum — convincatur' = Br. Th. IX, 30, 1 int.*
et item: 'In criminibus — compellitur' = Br. Paul. V, 16, 1.
et item: 'Unius facinoris — videatur' = Br. Paul. V, 16, 2.
et item: 'Testes — dicturos' = fr. Br. Th. XI, 14, 2 int.

Concilium Moguntiacense a. 888 [Mansi XVIII, 62 sq.].

- c. 14 (p. 68) *quoniam censensus alterius nullum iudicis — teneri cfr. fr. Br. Th. IV, 14, 1 int.*
 [Haenel 122^b et 465; contra Conrat I, 21^a).¹⁾

Concilium Trosleianum a. 909 [Mansi XVIII, 263 sq.].

- c. 8 (p. 288) *item ex libro legum Theodosii III cap. 12: Quod incesti non sunt 'legitimi heredes, sed infamia sunt notatae utraque personae' = fr. Br. Th. III, 12, 8 int.*
 c. 9 (p. 289) *et inde lex a christianis imperatoribus est promulgata hoc modo: 'Quicumque clericatus — concessa' = fr. Br. Th. XVI, 1, 6 int.²⁾*

Conciliabulum Remense a. 991 [Mansi XIX, 161].

lex dicit 'Quicumque tribus — iudicatum' = Br. Paul. V, 5, 6 int. [ex Hincmaro, ut Conratus suspicatur I, 26¹].

Concilium Bellovacense a. 1114 [Mansi XXI, 123 sq.].

- c. 12 (p. 124) *ex libro legum Novellarum divi Valentini cap. 12: 'Si his intra tricennium — extincta' = fr. Br. Nov. Val. XII, 1 int. [Conrat I, 29^b.³ et 79].*

Num
Breviarii in
partibus
Germaniae
usus fuerit.

Quaeritur num ius Romanum etiam in partibus regni Francorum orientalibus valuerit. Illa legis Ribuariae pars, quam homines docti edictum cuiusdam regis Francorum fortasse Dagoberti prini (628—639) esse dicunt⁴⁾, ecclesiam secundum legem Romanam vivere declarat. Habet etiam manumissionem secundum legem Romanam et libertum, si civis Romanus fuisset, secundum legem Romanam iudicandum esse dicit.⁵⁾ Helvetiae et Tirolis partes Romani incolebant ibidemque ut in Francia meridionali iure Romano 'vulgari' vivebant, quidam in Bavaria et Suevia prope gentes nationum Germanicarum remanserunt⁶⁾; in Germaniae vero interioris regionibus Romani sedes non habebant.⁷⁾ Quia popularium regni Francorum unusquisque, ubicunque intra fines totius regni in iudicio erat, lege originis suae respondebat, Romanis etiam extra illas regiones Germaniae, in quibus leges Romanae vigeant, iure suo uti licuisset, quoad iudicantibus legum Romanarum scientia inesset. Procedente vero tempore ius Romanum in partibus Germaniae interioribus, si modo umquam eius notitia eodem pervenerat, omnino in oblivionem venit, ut ius scriptum paullatim non scripto et lex originis legi terrae cessit, quae fere omnes unius territorii incolas quamquam variae originis erant, tenebat. Num ecclesia post saeculum nonum per aliquod tempus in partibus Germaniae regionibusque vicinis in exercenda iurisdictione sua de clericis et laicis ius Romanum adhibuerit, num praeter Dionysio-Hadrianae, quod vix credere possim, etiam Breviario genuino, fortasse vero epitomae Aegidianae animum adverterit et quo ex tempore clerici in iudiciis alios iuris libros, in

¹⁾ cfr. Ben. Lev. III, 808, Add. IV, 23; Angilr. 18, Regino II, 307. — Burchardus XVI, 9, quem inter varios compilationes etiam libri Extra Gregorii IX [c. 6 X, 5, 1] sequuntur, inscriptione 'ex concilio Moguntino' sententiam Pauli Breviario insertam [I, 6, 1] praebet. Aequae Burchardus XVI, 37 = c. 4 X, 5, 16 aliud fragmentum Breviarii [Th. IX, 4, 2 int.] concilio quodam Parisino tribuit. Utraque inscriptio teste Conrato [I, 21^a. 262¹] ficta est. Burchardus fragmenta inscriptionibus mutatis ex fontibus assumptasse videtur [Ben. Lev. III, 163; Regino II, 144], quibus in conficiendo decreto suo usus est.

²⁾ Cetera fragmenta, quae Haenel LRV. 465 Breviario tribuit, patres concilii ex Ben. Lev. hauserunt. Conrat I, 26¹.

³⁾ cfr. Sohm ZfRG. V, 426 sq.; Brunner I, 305; Schroeder⁴ 236. Contra E. Mayer, Zur Entstehung der lex Ribuaria p. 73 sq. et 173 sq.

⁴⁾ L. Rib. ed. Sohm LVIII, 1. 5 et LXI, 2; E. Mayer l. c. 140 sq.; Brunner I, 243 sq.

⁵⁾ Jung, Römer und Romanen in den Donauländern (1877) p. 207 sq.

⁶⁾ Stobbe I, 263; Conrat 31¹.

quibus statuta canonum cum legibus Romanis coniuncta erant, adhibuerint, quia illius temporis minima monumenta ad nos pervenerunt, in dubio relinquam. Conciliorum Germaniae ut vidimus unum Moguntiacense a. 888 quendam textum praebet, qui cum Breviario conferri potest. Sed incertum est num patres concilii ea, quae illo canone ordinauerint, ex ipso Breviario hauserint. Chartae in partibus Germaniae confectae nullam iuris Breviarii mentionem facere videntur. Sed in paucis Germaniae monasteriorum bibliothecis quaedam Breviarii praesertim epitomarum codices fuisse constat. De quibus infra breviter agemus. Item de iuris Romani potestate in Raetia-Curiensi et in Tirole meridionali, quae certe ineunte saeculo undecimo, fortasse iam temporibus Ottonis primi non Italiae sed regno Germanico adnumerabatur¹⁾, apto loco disseremus.

Nunc placita instrumentaque tractabimus, quae Breviarii et in foro et in negotiis privatis usum demonstrant. Pauca etiam de rerum scriptoribus dicemus. Animadvertas quaedam eorum Breviarium 'legem Theodosianam', 'legis Theodosianae libros', 'Theodosii decreta', 'libros Theodosiani et Hermogeniani seu Papiani' nominare. Quaedam vero 'legem Romanam' memorant, quarum antiquiores ad ipsum Breviarium pertinent, posteriores vero ius Romanum indicant, quod in illis regionibus consuetudine non solum secundum sed etiam praeter vel contra ius scriptum exstitit. Aequae illius temporis instrumentorum formularumque verba 'lege Salica' vel 'lege Gombata' vel 'lege Gotha' non omnino ad antiquas leges scriptas referenda sunt sed in dies magis ius consuetudinarium laudant, quod in illis regionibus antiquas leges vel adiuvit vel supplevit vel correxit.²⁾

*Placita
instrumenta
que et rerum
scriptori*

1. Primo Gregorii Turonensis mentionem faciemus. Refert in historia Francorum [IV, 46] Andarchium quendam servum 'de legis Theodosianae libris' eruditum fuisse.³⁾ In Vitae patrum [VIII, 5] testamentum sancti Nicetii Lugdunensis episcopi anno 578 'post dies, quas lex Romana sancivit' apertum esse⁴⁾ dicit, quocum Br. Paul. IV, 6, 2 conferendum est. Clausulam 'secundum leges Romanas' etiam Gesta Dagoberti⁵⁾, compilatio illa saeculi IX confecta, de cuius fide valde dubitatur, Aimonique monachi⁶⁾ Floriacensis gesta Francorum praebent. Uterque fortasse fragmento Breviarii [Br. Paul. III, 7, 1 int.] nititur.⁷⁾
2. Testamentum Burgundofaræ in favorem monasterii Eboriacensis conscriptum (632) habet verba 'in lege quoque Theodosiana'.⁸⁾
3. Scriptor vitae s. Praeiectionis episcopi Arvernensis et martyris circa annum 674 defuncti refert episcopum iuxta statuta canonum vel 'legem, quae dicitur Romana' [cfr. Br. Th. II, 8, 2] sabbato ante Pascham in iudicium venire noluisse.⁹⁾
4. Bonitium episcopum Claromontanum, qui anno 709 decessit, 'Theodosii decretis' id est Breviario edoctum fuisse anonymus vitae eius auctor narrat.¹⁰⁾

¹⁾ Diu fines inter Italiam et Germanicum regnum incerti erant. Dilapso regno Carolingio saeculo decimo marchia Bernensis Italiae adscribebatur. Ab anno 952 vero marchiones natione Germanici ibidem negotia gesserunt ducique Bavariae postea illi Carinthiae subditi erant. Anno 1027 Conradus II episcopo Tridentino comitatum Tridentinum, qui pars marchiae Bernensis erat, administrandum tradidit. Exceptis nonnullis regionibus hoc territorium, si non ab anno 952, at certe ab anno 1027 ad regnum Teutonicum pertinebat. Saeculo duodecimo edictum Friderici (1182) Tridentum regni Teutonici civitatem nominat. cfr. Durig, Über die staatsrechtlichen Beziehungen des italienischen Landestheiles von Tirol zu Deutschland und Tirol (1864); Stumpf in 'Forschungen zur deutschen Geschichte' XV, 159; Waits V², 151; VI², 370; Th. Sickel in IOeGF. VI, 125 et tom. suppl. II, 102 sq.

²⁾ Stouff I. c. 9. 10.

³⁾ M. G. SS. rer. Merov. I, 180. Cfr. Sav.² II, 123; Fitting, Anfänge 16°.

⁴⁾ M. G. ibid. I, 695.

⁵⁾ M. G. ibid. II, 399 sq.

⁶⁾ Migne, Patrol. lat. CXXXIX, 627 sq.

⁷⁾ cfr. Sav.² II, 110^f.

⁸⁾ Pardessus, Diplomata chartae etc. (1849) II, 15 sq. Cfr. Sav.² II, 119.

⁹⁾ Acta sanctorum Bolland. 25. Ian. p. 632. Conrat I, 14².

¹⁰⁾ Mabillon, Acta sanctorum ord. s. Bened. saec. III I, 79; Sav.² I, 465; Fitting, Anfänge 17°. Quibus Fittingus I. c. addit fragmentum vitae S. Desiderii Caturcensis episcopi (629—654), quo auctor episcopum legum Romanarum indagationi studuisse contendit.

5. In placito, quod Carolus Magnus anno 797 die decimo septimo mensis Februarii apud Aquas habuit, Asoarius abbas Prumensis in iudicio villas quasdam 'secundum quod lex Romana edocet et sui scabini ei indicaverunt' reddidit.¹⁾
6. Charta donationis Harvici Andecavensis monasterio Prumensi factae [a. 804] in proemio habet verba: 'cum in libris Theodosiani et Hermogeniani seu Papiani, per quem lex continet, scriptum est, quod donationi traditio subsequatur', quocum Br. Th. VIII, 5, 1 int. conferas.²⁾
7. Praeceptum Ludovici Caeci Bosonis filii [894 III. Idus Augustas], quo donationem patris sui episcopo Gratianopolitano confirmat, in fine hanc clausulam praebet: 'Illud etiam inserere iussimus, ut si aliquis nostro facto refragator in aliquo repertus fuerit, mox poenam, quam lex Theodosii praecipit, id est XXX libras auri, esse multandum etc.'³⁾ Poenam XXX auri librarum neque in Breviario neque in Theodosiano genuino invenies. Attamen 'legem Theodosii' Breviarium mihi esse videtur faveoque coniecturae poenam, cuius etiam formula codicis Vercellensis mentionem facit, in iure Romano aevi Francorum statutam itaque legi Theodosii adscriptam esse, quo nomine tum Breviarium significabatur.
8. Charta donationis, quam Arnaldus comes Carcassoniae monasterio s. Ioannis Baptistae Castri-Malasti anno 949 dedit, dicit: 'quod legis Romanae primum capitulum apud librum tertium saluberrime intonat: Cum inter ementem — permittatur' = Br. Th. III, 1, 1 int.⁴⁾
9. Instrumentum placiti Arelatensis anno 968 die vicesimo Augusti sub Guilelmo comite Provinciae habiti dicit: et si legibus factum et definitum habui, qualiter lex Romana commemorat: 'quicquid in praesentibus partibus fuerit ordinatum, habebit plenissimam firmitatem nec poterit immutari' = Br. Th. IV, 15, 2 int.⁵⁾ Idem fragmentum etiam placitum a. 984 secundo die Februarii in Monoasca habitum praebet, nam quae de lege Romana dicit, ex illo placito anni 968 sumpsisse videtur.⁶⁾
10. Charta donationis Guilelmi Provinciae comitis anno 979 die decimo septimo mensis Aprilis filio suo factae in proemio hac clausula ornatur: 'Auctoritas etenim iubet ecclesiastica et lex praecipit Romana, ut quicumque rem suam in alicunq[ue] transfundere voluerit potestatem, per paginam testamenti eam infundat, ut prolixis temporibus secunda et quieta permaneat.'⁷⁾ Varias chartas notitiaeque eandem similemve clausulam passim etiam abbreviatam praebent. Quarum complures chartularium abbatiae S. Victoris apud Massiliam continet, exempli gratia donationes Bertranni comitis [1018—82], Geraldii [ca. 1060], Rostagni episcopi Vasionensis [1117 VI, 28].⁸⁾ Talia etiam in chartulario Lerinensis abbatiae invenies, exempli gratia in instrumentis Fulconis [saec. XI], Adelberti [saec. XI], Guilelmi Gauceranni [1026—1066], Guilelmi [1030—1016], Raimundi comitis [1046—1066], Rostagni Avinionensis praesulis [1073], Gaufredi episcopi Antipolitani [1083], Abellonii [1092], Augeri Regensis episcopi [1096], Blacatii [1096—1115] et Bertranni Engilramni de Corsegolas [1155].⁹⁾ Quorum duo [1083 et 1096] non solum 'lege Romana' sed etiam 'Francorum' ordinatum esse dicunt, donationes per scripturas faciendas esse, alia [ut 1073, 1092, 1096—1115, 1155]

¹⁾ Beyer, *Mittelrhein. Urkundenbuch* I, 41; Hübner *ZfRG.*³ XII addit. 22 No. 134.

²⁾ Beyer *l. c.* I, 47; Sav.³ II, 120; Haenel *LRV.* 465.

³⁾ Collection de docum. inédits sur l'histoire de France. Cartulaires de l'église cathédrale de Grenoble ed. Marion 65. Conrat I, 37; Patetta, *Riv. It.* XII, 309 sq.

⁴⁾ (Vaissette) *Histoire de Languedoc* II, preuves 91. Sav.³ II, 114^d; Haenel *LRV.* 72^e.

⁵⁾ Martène, *Collectio amplissima* I, 322, 323; Guérard, *Cartulaire de l'abbaye de S. Victor de Marseille* I, 307 sq.; Sav. II, 111^b; Haenel *l. c.* 465; Conrat I, 38^a.

⁶⁾ Martène *l. c.* I, 334; Sav.³ II, 117^a; Haenel *l. c.* 465; Conrat I, 38^a.

⁷⁾ Guérard *l. c.* II, 509.

⁸⁾ Guérard *l. c.* II, 12; I, 362, 369, 399; II, 472. Cfr. chartam donationis Rostagni sine die, *Gallia christiana* I, 73.

⁹⁾ Moris et Blanc, *Cartulaire de l'abbaye de Lérins* I, 49, 46, 91, 125, 252, 242, 92, 198, 215, 224 et 292.

praeter legem Romanam etiam 'documenta sanctorum apostolorum', 'scripturae divinae testimonia', 'auctoritatem ecclesiasticam', 'sapientium consuetudinem' memorant ex eisque rationes donationum conscribendarum ducunt. Quibuscum conferas arengam chartae, qua Isembertus episcopus Pictaviensis anno 1029 mense Maio Cadelonem vicecomitem eiusque filium ecclesiam quandam monasterio Cluniacensi submisisse confirmavit. In qua legere potes 'etiam Romanorum principatus lege sancitum esse donationes scriptionis serie antiquitus legaliterque faciendas esse'.¹⁾ Itaque donationis Bertranni episcopi Reiensis instrumentum anno 1052 confectum dicit 'ut cuiuscunque rei donatio litterali participatione insigniretur et testium munitione firmaretur'.²⁾ Dein charta donationis Berengarii Foroiuliensis episcopi (1095) exponit 'Romanae legis aliarumque legum docent praecepta, hoc etiam sanctorum patrum confirmant instituta, ut quicumque aliquid de suo in alterius potestatem transfundere voluerit, per chartam testamenti illud infundat'. Eiusdem charta anni 1101 verbis incipit: 'Romanae legis auctoritate cautum habetur, ut cum aliquis donationem facit, in instrumento ea conscribatur ipsumque instrumentum eorum, qui donationem fieri vident, testimonio confirmetur'.³⁾ Denique charta Adalaxis Avenniacensis comitissae [1129] in proemio clausulam praebet: 'Romana lex praecipit et antiqua consuetudine sancitum est etc.' Quae clausulae⁴⁾, quantum ad legem Romanam pertinent, iure consuetudinario nituntur, quod praeter Breviarii fragmentum [Br. Th. VIII, 5, 1] exstitit.

11. Otto abbas Cluniacensis vitam S. Geraldii conscribens libro III c. 4 narrat comitem recusasse plures quam C servos dimittere, 'ut lex mundialis in hoc observetur', quocum Br. Gai. I, 2 pr. et Br. Paul. IV, 14, 4 conferas.⁵⁾
12. Charta donationis monasterio S. Petri Garnensis factae [ca. 1015] in proemio narrat: 'Multum declarat sive docet lex Romana vel Salica, ut unusquisque homo de res suas proprias licentiam habeat ad faciendum, quod voluerit' quocum Br. Th. VIII, 5, 1 conferendum est.⁶⁾
13. Fulbertus Carnotensis in epistula quadam anni 1016 vel 1017 ad Theodericum Aurelianensem episcopum directa interpretationem ex Br. Th. I, 2, 1 praebet. Idemque fragmentum ex Constantino etiam canonici Carnotenses epistulae ad Leuthericum Senonensem archiepiscopum anno 1029 directae inseruerunt.⁷⁾
14. Quamvis ipsum Breviarium sive legem Romanam non memorent, tamen eiusdem praecepta [Br. Paul. IV, 6] observant testamenta Bertranni [616] et Haidoini [† 642] Cenomanensium episcoporum et Widradi Flaviniacensis abbatis [† 748].⁸⁾
15. Hoc loco etiam, quamquam de earum fide valde contenditur, illam relationem vel evindicationem sive memoriale et responsionem⁹⁾ adferam, quas in capitibus XLIII et XLVII Gestorum Aldrici Cenomanensis episcopi [832—856] tempore eius conscriptorum legere potes. In relatione narratur, quomodo monasterium Anisolae ad ius Cenomanicae matris ecclesiae ante dominum Ludovicum imperatorem ab Aldrico episcopo canonice et legibus evindicatum fuerit. Quae in lite coram iudicibus nonnullae canonum legumque sententiae recitatae sunt, inter quas capitula legis Romanae Visigothorum assumebantur. Primo fragmentum Br. Nov. Val. XII, 1 int. cum inscrip-

¹⁾ Bruel, Recueil des chartes de l'abbaye de Cluny IV, 19 sq.

²⁾ Gallia christiana I, App. 82; cfr. Sav.³ II, 112^a.

³⁾ Gallia christiana I, App. 84 et 83; cfr. Sav.³ II, 112^a.

⁴⁾ Gallia christiana I, App. 142; cfr. Sav.³ II, 112^a.

⁵⁾ Migne, Patrol. lat. CXXXIII, 691 sq.; cfr. Sav.³ II, 111¹ =.

⁶⁾ (Vaissette) l. c. II, preuves 169. Praeterea 'legem Gothorum' id est Visigothorum commemorant documenta Septimanensia [c. 941 et 1060] Gallia christiana I, App. 3 et 4 [Sav.³ II, 115^a].

⁷⁾ Bouquet, Recueil des historiens des Gaules et de la France X, 453 et 508. Conrat I, 29¹ et ².

⁸⁾ Mabillon, Vetera analecta, ed. nova [1723] p. 255 et 267. Acta Sanctorum ordinis Benedicti S. III. I, 632 sq. cfr. Sav.³ II, 116, 118, 119.

⁹⁾ Migne, Patrol. lat. CXV, 77 sq., 88 sq.; Sav.³ II, 120^a et 480; Haenel LRV. 465; Simson, Entstehung der Pseudo-Isidorischen Fälschung 79 sq.; P. Fournier in Nr. XI, 84 sq.; Conrat I, 310 sq.

tione et subscriptione [*si quis pulsatus — exsolvat*]; deiu *quinque capitula de effectu sententiarum et finibus litium*, Pauli sententiarum libro V = Br. Paul. V, 5, 6 int.; item *Theodosius libro quarto de sententiis ex periculo recitatum* = Br. Th. IV, 15, 2 int. cum inscriptione et subscriptione. Quae vero haec capita sequuntur, quamvis ea auctor ex eadem lege Romana de libro Pauli assumpsisse declaret, a Breviario aliena sunt. — In responsione Ludovici imperatoris in eadem lite emissa varia ex Breviario invenies, sed cum ea, quae adferuntur, neque ipsius legis neque epitomarum nobis notarum textui omnino congruant, negari non poterit, quin epitome nobis ignota in responsione scribenda usui fuerit. Sunt haec: *Constitutum est a sanctis patribus et bonis imperatoribus et lege decretum, ut 'quidquid — intervenit, non valebit'* = Ep. Aeg. Th. I, 2, 4. Ep. Paris. ibidem habet 'interfuit'. Item alibi: '*quaecumque contra ius — impetrata*' cfr. Br. Th. II, 1, 1 et int. Item alibi: '*Qui falsa — puniantur*' cfr. Ep. Aeg. Paul. I, 12, 1. Item alibi: '*Dolus malus — simulatur*' = Br. Paul. I, 8, 1. Item alibi: '*Qui dolum — tenebitur*' cfr. Ep. Mon. Paul. I, 8, 2. Item alibi: '*Dolus malus — convellere*' = Ep. Par. Th. II, 15, 1 in pr. omisso verbo 'chartarum'. Item alibi: '*Redintegrandum — deperierit*' cfr. Ep. Aeg. Paul. I, 7, 2. Item alibi: '*Quidquid vera — non valebit*' cfr. Br. vel Ep. Mon. Th. I, 2, 4.

*Formulae
aevi Mero-
vingici et
Carolingici.*

Etiam formulis aevi Merovingici et Carolingici nonnulla fragmenta ex Breviario inserta sunt. Complures ostendunt statuta iuris Romani et Germanicarum nationum iam commixta esse et coaluisse. Aliae ut Turonenses, quamquam ex iure Germanico ortae sunt, verba clausulae ex legis Romanae Visigothorum interpretatione vel potius ex epitoma quadam fortasse ex Aegidiana sumpsisse et ne hanc quidem recte intellexisse videntur.¹⁾

Formulae Andecavenses [Zeumer Form. 1 sq.].

41 *ius liberorum* cfr. Br. Nov. Val. IV, 1 int. et Br. Paul. II, 24, 6 int.

Formulae Arvernenses [l. c. 26 sq.].

3 cfr. Br. Gai. 1 (?).

Formulae Marculfi [l. c. 32 sq.].

II, 19 cfr. Br. Paul. II, 18, 10 int.

Ep. Aeg. Paul. II, 17, 1.

Formulae Turonenses vulgo Sirmondicae dictae [l. c. 128 sq.].

4 in pr. cfr. Br. Th. IV, 18, 2 int.

11 *si quis infantem* etc. = Ep. Aeg. Th. V, 8, 1. [cfr. Brunner I, 361 *]

14 in pr. cfr. Br. Th. III, 5, 2 int.

15 cfr. Br. Th. VIII, 5, 1 int.

16 *viventibus* etc. = Ep. Aeg. Paul. II, 20, 2 [cfr. Brunner l. c.].

17 *si manente* etc. = Br. Paul. II, 24, 5 int.

quia malo etc. cfr. Br. Paul. II, 24, 6 int. in fine.

19 *certis rebus* etc. = Br. Th. III, 16, 1 int. in pr.

20 *quicumque* etc. = Br. Th. II, 12, 4 int.

21 *quidquid pater* etc. cfr. Br. Th. II, 24, 1 int.

22 *quidquid filius* etc. cfr. Br. Th. II, 24, 1 int.

24 *qui tutores* etc. cfr. Br. Th. III, 18, 1 int.

ideo una etc. cfr. Br. Th. III, 19, 4 int. [cfr. L. Rom. Cur. III, 19, 4].²⁾

25 in pr. cfr. Br. Th. II, 9, 1 int.

29 cfr. Br. Th. IV, 16, 1 int. [cfr. L. Rom. Cur. IV, 16, 1].³⁾

¹⁾ cfr. Sav.² II, 125 sq.; Haenel LkV. 465; Zeumer l. c. 130; Brunner I, 401 sq. Stouff l. c. 3° disserit in regno Francorum formulas quasdam habere clausulas 'ex corpore Theodosiani' 'in Theodosiano codice', quae non ad codicem genuinum sed ad Breviarium respicere videntur. Cfr. testamentum Burgundofarae (632) supra p. CCCXIX.

²⁾ Zeumer l. c. 148°; Conrat I, 296°. 297°.

³⁾ Conrat I, 296°. 298°.

- 29 *si quando* etc. = Ep. Aeg. Paul. V, 39, 1.
quicumque = Br. Th. IX, 1, 8 int.
 30 *si quis* — *requiratur* cfr. Ep. Aeg. Th. IX, 11, 2 int.
 82 *secundum legem Romanam* etc. cfr. Br. Th. IX, 19, 1 int. 2 int.
 89. 40 cfr. Br. Th. IV, 12, 1.

Additamenta e codicibus formularum Turonensium [l. c. 169 sq.].

- 1 *non occultae* etc. cfr. fr. Br. Th. VIII, 1 int.

Appendix ad formulas Turonenses ex cod. Vat. reg. 1050 s. IX [l. c. 163 sq.].

- 2 *sicut in Theodosiano* etc. cfr. Br. Th. III, 5, 1 int. et 2 int. et 5.
 3 in pr. cfr. Br. Th. III, 5, 2 int.
 4 *quicumque* etc. cfr. Br. Th. II, 12, 4 int.

Formulae Bituricenses [l. c. 169 sq.].

- 9 cfr. Br. Th. IV, 7, 1 et Br. Gai. I, 1, pr. et § 4.
 15 *per sacrorum* etc. cfr. Br. Th. III, 12.
 15° *trium curialium* cfr. Br. Th. XII, 1, 8.

Chartarum Senonicarum appendix [l. c. 208 sq.].

- 3 cfr. Br. Th. IV, 7, 1.

Formulae negotiorum civilium [l. c. 533 sq.].

- 3 cfr. Br. Nov. Val. XII, 1 int. et Br. Paul. V, 5, 6 et int.
 4 *interpretatio*: '*Tam — procedat*' = Br. Th. IX, 1, 4 int.
si quando — reformetur = Ep. Aeg. Paul. V, 39, 1 [cfr. Form. Turon. 29].
 5 *ut nullus* etc. cfr. Br. Th. IX, 1, 4.
tam civile — praecidat = Br. Th. IX, 1, 4 int.
nisi — audiat cfr. Br. Th. IX, 1, 6 int.
 6 cfr. Br. Th. IX, 1, 6. 8. 11 [Conrat I, 263].
 9 *osculum* cfr. Br. Th. III, 5, 5.
 10 in pr. cfr. Br. Th. III, 5, 1. 2 int. 5 [cfr. Form. Tur. app.¹].
 15 *osculum* cfr. Br. Th. III, 5, 5.
 18 in fine = Br. Th. I, 1, 1 int.

Breviarium etiam legislationi in Francorum regno cuiusdam momenti fuit. Quod attinet ad leges nationum Germanicarum regno Francorum adscriptarum, quibusdam codicibus legis Salicae fragmentum Breviarii 'de matrimoniis vetitis' insertum esse constat. Invenies enim in codicibus secundae familiae [codd. Paris. 18237 et 4403 B] et in Heroldiana et in lege emendata additamentum secundum ad Tit. XIII¹) sumptum ex interpretatione ad Br. Th. III, 12, 8. Ut Brunner [I. 294] explanavit, codices secundae familiae et Heroldiana non ante finem sexti saeculi confecti sunt. Praeterea novella ad legem Salicam complura ex iure matrimoniali praecepta continens in c. 71 [Cap. I, 6], ut Brunner illustravit, ex Br. Th. IX, 19, 1 cum interpretatione atque e lege Visigothorum [III, 3, 4 Antiqua] pendere videtur.²)

Legis Ribuariae additamentum³) [58, 1] de manumissione in ecclesia cum iuris Romani statutis cohaerere videtur. Sed contra Savignium [II, 95⁴] Conratus [I, 2⁵] recte dubitat, num a Breviarii textu [Br. Th. IV, 7, 1] dependeat.

Leges Alamannorum teste Lehmanno [NA. X, 501] qui eas postremo edidit, nihil cum iure Romano commune habent.⁶) Savignius [II, 84] legis Baiuvariorum I, 1, 12 partem

*Leges
nationum
Germani-
carum.*

¹) ed. Behrend 1897, p. 25. Cfr. Loening II, 552¹; E. Mayer l. c. 81¹¹ (82); Brunner I, 294¹¹.

²) Brunner II, 669²⁷. Idem in comm. min. Berol. (1894) p. 563 sq.

³) ed. Sohm M. G. LL. V, 242.

⁴) Sav.² II, 95 legis Alam. tit. 39 cum Br. Th. III, 10, 1 et III, 12, 3 coniungit. Sed res aliter se habet, ut legi potest apud Merkel M. G. LL. III, 57⁷⁸ et Loening II, 552.

ad verbum ex Br. Th. XVI, 1, 6 sumptum esse dixit eique multi assenserunt.¹⁾ Cum ad compilanda capita ad res ecclesiae spectantia apud Baiuvarios clerici adhibiti sint, non omnino omittendum est, illos hoc loco Breviario usos esse; sed constitutio etiam in Theodosiano genuino [XVI, 2, 44], in Sirmondianis [c. 10], in Iustiniano [I, 3, 19] apparet. Titulus vero de nuptiis incestis prohibendis [III, 6], ut Zeumerus [NA. XXIII, 109 sq.] diligentissime illustravit, non ex ipsa lege Romana Visigothorum [Paul. II, 19, 5] sed ex antiquo iure Visigothico codicis Euriciani sumptus esse videtur, qui ipse fontibus Romanis Breviario vetustioribus innititur.

*Capitularia
regum
Francorum.*

Nonnulla ex Breviario partim ad verbum partim sensu tantum in capitularia regum Francorum transierunt. Decreta aevi Merovingici tabella explanabit.

Childeberti II. decretio (596, II, 29) [M. G. Capit. I, 15 sq.].

c. 2 cfr. Br. Th. III, 12, 2—4.

c. 3 cfr. Br. Paul. V, 2, 3. 4 et int.; Br. Th. IV, 12. 13.

Chlotarii II. praeceptio (584—628) [M. G. Capit. I, 18 sq.].

pr. cfr. Br. Nov. Val. VIII, 1 in pr.

c. 2 cfr. Br. Th. I, 2, 1 cum int.

c. 5 cfr. Br. Th. I, 2, 4 int.

c. 7 cfr. Br. Th. III, 10, 1.

c. 13 cfr. Br. Paul. V, 2, 4 int.; Br. Th. IV, 12; Br. Nov. Val. VIII, 1.²⁾

Aevi Carolingici capitulare missorum a. 803 (c. 10), quod Ansegisus [III, 87] et post eum etiam Benedictus Levita [II, 227] tradiderunt, conferendum est cum interpretatione Th. V, 11, 1.³⁾ — Longe aliter se habet res in capitulis de praescriptione temporis, quae Krausius volumine altero novae capitularium editionis [p. 25 sq.] praebet. Leguntur in codd. Vat. Pal. 582 et Paris. 9654 capita subnexa capitularibus Wormatiensibus anni 829, n cod. vero Monacensi 3853 sub fine multorum capitum post Ansegisi libros suppletorum. Caput primum tit. LXXIX legis Burgundionum repetit, secundum vero ex Aegidiana epitoma constitutionem unicam Th. V, 10 praebet. Ludovico Pio minime tribuenda sunt, sed ut editor illustravit [p. 25], a scriptore quodam Burgundione collecta in hos transierunt codices. Eadem postea Regino nonnulla verba omittens in primum suae collectionis librum [c. 20—22] cum falsa inscriptione 'Ludovici imperatoris c. IX' assumpsit. — Capitulare a. 789 c. 66 [M. G. Capit. I, 59], quod etiam Ansegisus [I, 62] habet et Haenelius in tabella sua p. 464 tamquam cum Breviario [Th. IX, 18, 2] cohaerens adducit, quamvis utrumque fragmentum ad Levit. XIX, 26 et Deuteron. XVIII, 10, 11 respiciens contra 'hariolos et augures' contendat, tamen nihil commune inter se mihi habere videtur. — Edictum Pistense Caroli Calvi occidentalis Franciae regis anni 864, ut supra annotavimus, plurimis locis regionum mentionem facit, in quibus secundum legem Romanam, id est praesertim secundum Breviarii rationes, iudicatur. Cuius edicti auctor etiam de illis legibus cogitavit, quas praedecessores sui nationis Francorum et nominatissimi imperatores de his constituerunt, qui filios suos fame aut alia quadam necessitate cogente vendunt [cfr. Br. Th. III, 3, 1; Br. Paul. V, 1, 1]. Sed earundem [l. c. II, 311 sq.] unum illud interpretationis Breviarii 'Quicumque — consequatur' fragmentum [Br. Nov. Val. XI, 1] ponit [l. c. 326⁴⁾]. — Denique caput 6 capitularis Tusiacensis Caroli secundi a. 865 mense Februario in Burgundiam directi [l. c. II, 330] verbis 'sicut lex Romana praecipit' auctore Conrato [I, 4⁵⁾] ad illud fragmentum interpretationis Breviarii [Th. I, 1, 1] pertinet, quo ordinatur leges sine die et consule prolatas non valere.

¹⁾ Haenel LRV. 466; Merkel in A. XI, 638 et 641¹⁾; Idem M. G. LL. III, 277²⁾; Stobbe I, 166³⁾; Loening II, 325; Zeumer NA. XXIII, 109. Mommsenus in hac editione p. 862 legem Baiuvariorum fortasse ex Iustiniano hausisse notat.

²⁾ cfr. Loening II, 287 sq.

³⁾ M. G. Capit. I, 115, 10; 429, 86.

Breviarium imprimis eius interpretationes et epitomae diu in scholis Franciae grammaticalibus ad erudiendos in iuris rudimentis discipulos adhibebantur.¹⁾ Utrum in partibus Germaniae discipuli, qui praeter tempora Caroli Magni et Ottonum fere omnes ordinis clericorum erant, artem rhetoricam tractantes et postea clerici iuri canonico studentes etiam quaedam iuris Romani rudimenta didicerint, in dubium vocatum est. Quae Spechtus hac in re disseruit, Fittingus²⁾ argumento iuvit magistros codicibus leges Germanicas continentibus, quae in bibliothecis monasteriorum asservarentur, in scholis usos esse, ad interpretandos vero libros Ciceronis de arte rhetorica vel ad praeparandas iuris canonici lectiones, quod ius Romanum attinet, Breviarium adhibuisse. Cui Conratus I, 81¹ documentis nondum exhibitis sed cap. 85 secundi voluminis reservatis, ut mihi videtur, recte obsistit.

*Breviarii unus
in scholis.*

Breviario ex Pauli sententiis, Theodosiani integri librorum praesertim ex primo et decimo sexto, ex novellis Posttheodosianis³⁾, ex constitutionibus Sirmondianis varia additamenta⁴⁾ data sunt, quae non solum in forma appendicum ad finem Breviarii adscribebantur, sed etiam procedente tempore ipsi textui inserebantur. Sirmondianarum fragmenta const. 1, 2, 5, 7 in epitomen Parisinam transierunt.⁵⁾ Explanationes titulorum et glossae factae sunt, denique varia compendia ex Breviario genuino vel aucto compilata sunt, quae codices decurtatos et epitomas nominant.

*Additamenta
Breviarii.*

Quam late Breviarii notitia praesertim in regionibus Galliae diffusa fuerit, apparet ex magna codicum ibidem conscriptorum copia, quae ab aetate Karolina crevit et si decurtatorum et epitomatorum rationem habemus, vere ingens fuit. Quibus pauci tantum codices adiungendi sunt, quos in Germania vel in Helvetia natos esse constat.

*Codicum
diffusio.*

Codicum Breviarii integrorum temporibus ante Carolum Magnum confectorum praeter duo folia cod. Paris. lat. 12161, quae auctore Mommseno [in his Prolegomenis p. LXV] facile saeculo sexto, secundum Haenelium [LRV. p. XLIII] saeculo septimo scripta paullo post vero rescripta sunt, et Legionensem duo tantum codices P et M gemelli ad nos pervenerunt.⁶⁾ Uterque ex Gallia saeculo septimo profectus esse videtur. Regnante Carolo archetypum deperditum codicis Parisini 4415 scriptum esse dicunt, si plenus fuit ante annum 788, si decurtatus post 788, quo anno omnes codices decurtati posteriores esse videntur [Mommsen in his Prolegomenis p. XCV et XCIX]. Nono saeculo codices N, F, 17, 14, S, Q, exeunti nono vel incipienti decimo codex E*, decimo codices B, K, 16 tribuendi sunt, qui omnes in finibus magni Francorum regni confecti sunt. Saeculo decimo vel undecimo codex G scriptus est, quem Bluhm [M. G. LL. IV p. XXXVII] in celeberrima tunc Fuldensis monasterii librarium sede factum esse dicit.

Breviarii codicum ex Theodosiano integro auctorum L saeculo octavo exeunte vel nono incipiente, ut Haenelius LRV. p. XLIX opinatur, in Gallia meridionali confectus est, Y saeculo decimo compilatus origine est Remensis. Extra Italiam codices F [s. IX] et D [s. IX/X], qui Y gemellus est, scripti sunt.

¹⁾ Sav. I, 468, II, 123; Fitting, Brachylogus p. 25 sq.; Idem in ZfRG. I VI, 116; Idem, Anfänge p. 16 sq.; Glasson IV, 192 sq.; Caillemier in Nrb. III, 601 sq.; Conrat, Epitome Exactis regibus p. CLXXXVIII; Idem, Quellen I, 44; Flach 104 sq.; Brissaud 171 sq.; Halban II, 867 sq. Fittingo, quae de usu scholastico in partibus Franciae summa cum diligentia explanavit, Flachius Conratus et Halbanus recte adversantur.

²⁾ Specht, Geschichte des Unterrichtswesens in Deutschland von den Ältesten Zeiten bis zum 18. Jahrhundert (1885) p. 122 sq.; Fitting ZfRG. I VII, 84 sq.

³⁾ Auctor epitomae Aegidianae ex codicibus quibusdam Breviarii auctis compendio suo rubricas titulorum 1—6 Novellarum Maioriani una cum summa tit. VI 'de sanctimonialibus etc.' inseruit. Haenel LRV. 810; P. M. Meyer in capite primo Proleg. in Theod. II; Conrat I, 223¹⁾. — Ut Meyer mecum liberalissime communicavit, codex D novellam Valentiniani 8, 1, quae extra Breviarium est, praebet [cfr. Conrat I, 256⁴⁾]. Aequae codex Berol. Phill. 1786 saec. VIII/IX inter epitomen Monachi novellas Valentiniani 16, 1 et 24, 1 [Theod. II, p. 101 et 117] habet.

⁴⁾ Conrat I, 141 sq., 218 sq. et 382; Flach 82 sq.; Halban II, 826; Mommsen in his Prolegomenis p. LXXXII sq.

⁵⁾ Haenel LRV. XXVI¹⁾ et 252; Mommsen in his Proleg. XC et XCI.

⁶⁾ De codice P confer, quae Caillemier dixit in Memoires de l'academie de Lyon, classe des lettres XX, 68.

Decurtatorium Sangallensis 731 anno 793 in monasterio S. Galli scriptus esse videtur. Saeculo nono ex Gallia profecti sunt Mediolanensis Ambros. 276 inf., Bernensis 263, Parisini 4403 A, 4411, 4413¹⁾, 4415, Varsoviensis bibl. univ. 480 et Parisinus 9652. Fine saeculi noni vel principio saeculi decimi codex Parisinus 4410 confectus est. Decimo tribuuntur codices ex Gallia profecti Berolinensis lat. quart. 150, Clermont-Ferrand 201, Leidensis Vossianus quart. 47, Parisinus 4409. Ad saeculos X/XI pertinet codex Vaticanus reginae 1048.

De origine codicum Parisinorum 4408, 4412 et 9658 saeculi noni, Vat. reg. 857 [saec. IX/X], Vat. reg. 1023, qui gemellus est Parisino 4412, Montispeess. H 136 [saec. X] Vat. reg. 1050 [saec. XI] Haenelius et Mommsenus nihil egerunt. Quorum plurimi vero, cum vel legem Romanam Burgundionum sive totam sive excerptam [Paris. 4412 et 4414, Montispeess. H 136, Vat. reg. 1050] vel concilia Galliae [Paris. 4414] vel leges quasdam nationum Germanicarum regni Francorum adscriptarum [Paris. 9658, Vat. reg. 857, Montispeess. H 136, Vat. reg. 1050] contineant, sine dubio terrae Francogallicae vel regionibus eidem vicinis, minime vero Italiae attribuendi sunt.

Denique etiam codicum epitomatorum, quorum origo definienda est, longe maxima pars exceptis codicibus legis Romanae Curiensis et illis, quos ex Italia profectos esse infra demonstrabimus, ad partes Galliae spectat.²⁾ Stuttgartensis iur. quart. 134 antea Weissenauensis saeculi decimi Aegidianam decurtatam complectens, ut Haenelius exposuit, in meridionali Helvetiae parte scriptus esse videtur. Originis Germanicae codex Monacensis lat. 4460 saeculi undecimi est, qui praeter epitomae Aegidianae compendium Alamannorum leges, Ansegisi capitularia et formulam quandam abrenuntiationis diaboli lingua teutisca recentiore conceptam continet.³⁾ Saeculi duodecimi nullus codex ex partibus Galliae et Germaniae ad nos pervenit. Decimi tertii saeculi codex Parisinus 4696 epitomen Aegidii praebebat, quibus librarius Ciceronis Topica inseruit.

*Catalogi
bibliothecarum
Breviarii
mentionem
facientes.*

Excerpta ex mediæ aevi bibliothecarum catalogis, qui nobis Breviarii notitiam tradunt, Mommsenus in his Prolegomenis p. CV sq. maxime ex collectaneis Gustavi Beckeri dedit.⁴⁾ Quibus catalogum saeculi noni Sangallensem addam in rubrica 'de legibus' codicem 'lex Theodosiana, lex Ermogeniana, lex Papiani, lex Francorum, lex Alamannorum in volumine uno' commemorantem. Codex Sangallensis 731 exeuntis saeculi octavi esse videtur, de quo, quantum ad legem Romanam Visigothorum pertinet, Haenelius LRV. p. LXXIII No. 42 et Mommsenus in his Prolegomenis p. XCIX egerunt. Breviario bibliothecarius nomen 'lex Theodosiana, lex Ermogeniana, lex Papiani' dedit; legem Romanam Burgundionum, quae saepe lex Papiani nominatur, codex non continet.

Plurimi horum catalogorum Galliae tribuendi sunt, Germaniae Helvetiaeque Augienses et Sangallensis, nam Corbionenses monasterio Corbeiae in Gallia sito adscribendi sunt.⁵⁾

*Breviarii usus
apud
scriptores.*

Ab septimo saeculo usque ad decimum tertium varii auctores Francogalliae Germaniaeque nonnulla fragmenta legis Romanae Visigothorum eiusque additamentorum vel ex ipsius Breviarii codicibus vel ex compilationibus a Breviario dependentibus sumpserunt Breviarii locos nobis partim ad verbum partim sensu tantum praebent. Habemus epistulas, varias iuris collectiones, opera iurisconsultorum aliaque. Animadvertendum est etiam iurisprudentiae illis temporibus neminem fere nisi clericos saeculares vel regulares operam dedisse. At ex illis, quae scripserunt, operibus multa ad ipsas ecclesiae res pertinent, sive usui ecclesiastico destinata sunt sive ad alias rationes ecclesiae spectant, alia quaedam talia non continent. De his primo disseremus.

¹⁾ Scriptus anno 832 Baiocassae monasterio quodam Normanniae (Flach p. 85); apud Haenelium LRV. Proleg. LXV inveni annum 833, cfr. etiam Caillemer, Le droit civil etc. p. 5 sq.

²⁾ Inter illos etiam codex Paris. lat. 10753 saec. X/XI, qui Scintillam complectens librum XVI Breviarii auctum praebebat. cfr. Mommsen in his Proleg. XC.

³⁾ Haenel in Berichte der sächs. Ges. (1865) p. 7 et 15; Merkel M. G. LL. III, 5; Conrat I, 228; cfr. infra p. CCCXXX.

⁴⁾ cfr. Fitting in ZfRG.¹ VII, 87 sq.; Flach 116¹.

⁵⁾ Quae Flachius 116¹ de codicibus Breviarii in bibliothecis variorum Galliae monasteriorum asservatis dicit, cum notis Beckeri non omnino concordant.

A. Collectiones mundano usui destinatae.

Iuris collectionum non speciali ecclesiae usui destinatarum, quae Breviario nostro *Lex Romana Curiensis* utuntur, lex Romana Curiensis¹⁾ maximi momenti est, quae olim Romana Utinensis dicebatur, a Haenelio, quia duo eiusdem codices hodie in monasterio Sangallensi asservantur, epitome Sancti Galli nominatur. Opus privatum est, continet Breviarium epitomatum sed ex iure consuetudinario et clausulis linguae Germanicae multum emendatum. Ut Zeumer²⁾ disseruit, haec epitome iam ante annum 766 partibus Raetico-Curiensibus nota erat, si alios sequimur, ante finem saeculi octavi³⁾, certe saeculo nono⁴⁾ ibidem pro lege tenebatur. Habemus tres codices integros huius legis et unum fragmentum. Tres codices integros Zeumerius in editione legis descripsit. Quorum duo et Fabariensis nunc Sangallensis XXX et Sangallensis 722 saeculi noni origine Raetica sunt. De origine Utinensis antea Aquileiensis nunc vero in bibliotheca universitatis Lipsiensis asservati, qui saeculo IX/X scriptus est, viri docti dissentiunt. Sunt qui etiam huius codicis originem Raeticam contendunt⁵⁾, alii vero eum in Italia septentrionali scriptum esse putant.⁶⁾ Utunque res erit, animadvertas, ut Zeumer illustravit⁷⁾, Utinensem ex codice quodam olim Raetico, qui etiam Sangallensi 722 archetypus fuit, descriptum esse. Fragmenta huius legis, quae in codice bibliothecae Ambrosianae A 220 inf. Mediolani exstant, Mercatius anno 1897 detexit et in appendice libri Zanettii p. 148 sq. publicavit. Scripta sunt saeculo decimo, ut editor alique putant, in Italia septentrionali.

Quaeritur de origine huius legis. Schupfer, quique eum sequuntur, hanc compilationem in Italia septentrionali ortam esse indeque in Raetiam venisse putant⁸⁾; Bethmann-Hollwegus et post eum Wagner in Istria ortam esse dicunt⁹⁾, complures vero nationis Germanicae homines docti, quibus etiam Zanettius Italicus se adiunxit, cum Zeumero legem, quia eiusdem usus nobis primo in partibus Raetiae occurrit, etiam ibidem compilatam esse contendunt. Sed iam Salis [ZfRG.³ VI, 155], dummodo ea, quae lex contineret, observarentur, nihil ob stare dixit, quominus legem in partibus occidentalis Franciae natam esse putaremus et nuperrime collega meus Oenipontanus Voltolini [IOeGF. tom. suppl. VI, 145 sq.] brevi documentis omnibus nondum adhibitis adumbravit epitomen nostram alio loco atque in Raetia — neque in Italia septentrionali — compilatam esse indeque in regiones Raeticas migrasse. Quo loco re vera lex ista ex Breviario confecta sit, id amico meo illustrissimo aliisve, qui me intentius in fontibus aevi Francorum versantur, enucleandum relinquo. Hic id unum adferam, quod iam Conratus [I, 286⁸. 221¹. 297²] exposuit, nonnullas legis rubricas cum explanationibus titulorum ad Breviarium auctore Zeumero¹⁰⁾ in Gallia meridionali factis cohaerere et alia, quae Breviario in Francogallia adscripta sunt, in conficienda lege Curiensi auctoritatem dedisse, denique rationem quandam in interpretandis et disponendis legis Romanae Visigothorum constitutionibus inter formulas Turonenses et legem Curiensem nostram demonstrari posse.

Huius legis per Raetiam Curiensem usum praeter illud testamentum Telli episcopi Curiensis, cuius fidem Zeumerus defendit alii vero addubitant¹¹⁾, Capitula Remedii indicant,

¹⁾ ed. Zeumer in M. G. LL. V p. 305 sq. — Quae ea de lege scripta sunt, invenies apud Schupfer manuale³ I, p. 189²⁸; Zanetti, La legge Romana retica-coirese o udinese (1900) p. 9 sq. et nuperrime apud H. Besta in Riv. it. XXX et XXXI et XXXV.

²⁾ ZfRG.³ IX, 86 sq.; Conrat I, 292; Zanetti 187; Halban II, 340 sq.

³⁾ Brunner, Grundsätze³ 49.

⁴⁾ Schroeder⁴ 252.

⁵⁾ Haenel in Berichte der sächs. Ges. IV, 86; Salis in ZfRG.³ VI, 155; Zeumer in ZfRG.³ IX, 11; Conrat I, 286⁸ etc.

⁶⁾ Schupfer variis locis; Traube NA. XXVII, 280.

⁷⁾ ZfRG.³ IX, 9; M. G. LL. V, 297.

⁸⁾ Schupfer, manuale³ I, 194 sq.; Salvioli, manuale³ 64 etc.; Besta in Riv. It. XXX et XXXI.

⁹⁾ ZfRG.³ IV, 57.

¹⁰⁾ ZfRG.³ IX, 27; Form. 148⁸. — Cfr. Sohm in ZfRG.³ I, 17¹².

¹¹⁾ Zeumer ZfRG.³ IX, 86 sq. et NA. XXV, 844. Contra Schupfer, Il testamento di Tello, in Atti d. r. Ac. dei Lincei. Classe di scienze morali S. IV, T. VI/1, 320 sq.

quae ineunte saeculo nono ibidem promulgata sunt.¹⁾ C. XI 'de rixa' legis Romanae Curiensis IX, 1, 8 novella est, nam nulla Breviarii epitome neque interpretatio praeter Curiensem actori iusiurandum imponit, si ab accusatione prolata desistere vult. Excepto illo Remedii capitulo sola lex Romana Curiensis abiurationem accusationis per iram factae praebet. Dein lex nostra, quae in Remedii capitulis IX et X commemoratur, nulla alia quam Curiensis est [XXIV, 28; IX, 1, 3. 4; IX, 15, 2; XI, 6, 1].²⁾ Charta donationis anni 852 (859) in vico Vinomna die tertio ante Kalendas Ianuarias factae clausulam habet, quae cum lege Curiensi congruit: 'sicut lex continet excepta Falsicia anteposita, hoc est quarta porcione'. Lex ipsa illam quartam, cuius reservationem compluribus locis [VIII, 5, 1; XVIII, 8; XXII, 11] praescribit, 'Falsiciam, hoc est quartam partem' nominat.³⁾

Ex Raetia Curiensi lex Romana etiam in partem Tirolis meridionalis migrasse videtur; nam ei ibidem usus quidam forensis occurrit.

Duae chartae [1258 III, 13; 1273 VI, 29] quas Voltelinus l. c. p. 149 protraxit, baxaturam memorant, quam etiam codex Fabariensis habet. Cum donatione 'osculo interveniente' iuris Romani cohaerere videtur, cuius usus in consuetudines Francogalliae meridionalis transiit. Praeterea ius dotale in partibus Tirolis Italicae nonnulla ex iure Romano mixta cum institutionibus Germanicis praebet. Quae ex Romano habet, non tam ex Iustiniano a glossatoribus tractato quam ex longaevis iuris Romani vulgaris consuetudinibus emanaverunt, quae partim lege Raetica-Curiensi nituntur. Denique non solum quaedam statuta Raetica, sed etiam ius Tirolense [privil. Sigismundi anni 1451; const. crim. Maximiliani I; constit. terrae Tirol. anni 1532; communes sententiae (Weistümer) Tirolenses] in illis praeceptis, in quibus matrimoniorum sine consensu parentum contractorum auctoribus et sociis huius criminis poenas statuunt, cum iure antiquo legis Curiensis cohaerere videntur.⁴⁾

Usus forensem legi Romanae Curiensi in Tirole meridionali fuisse Voltelinio [l. c. p. 147 sq.] etiam ex quibusdam documentis Tirolensibus apparuit, in quibus notarii saeculi XIII. et XIV. inter alias clausulas chartis etiam renuntiationem quandam 'antiquae iurisdictionis Raetiae' adscripserunt. Quae glossa cum iure Theodosiani antiquo nihil commune habere videtur. Nam haec verba non sunt referenda ad illud iuris Anteiustiniani praeceptum, quo uxori post mortem mariti in favorem liberorum donationis omniumque rerum, quas vir ei dimiserat, solus ususfructus constituebatur, eique si ad secundas nuptias processura esset, imperabatur, ut haec omnia liberis primi consortii restitueret [L. R. Cur. III, 9; XXI, 1], sed ut Besta [Riv. It. XXXV, 292 sq.] nuperrime contra Voltelinium demonstravit, verba nihil aliud quam prooemium illius constitutionis Iustiniani imperatoris [C. I. IV, 29, 23] sunt, qua imperator dispositiones Sci. Velleiani mutavit. Illi beneficio constitutionis 'Antiquae iurisdictionis retia' notarii Tirolenses clientibus suis, ut renuntiarent, persuaserunt.

Compilatio Gaudenziana.

Cum Breviario etiam compilatio Gaudenziana⁵⁾ comparanda est, quam in finibus Provinciae Ostrogothicae ante saeculum nonum ortam esse Conratus putat.⁶⁾ In prima huius collectionis parte fere totum Alarici commonitorium nomine huius regis vero omissum apparet, c. 9 et 17 affinitate cum interpretationis Visigothicae ad Br. Th. IV, 6, 1 et Nov.

¹⁾ ed. Zeumer in M. G. LL. V, 441 sq. Cfr. Stobbe I, 206; Conrat I, 292; Schroeder⁴ 252.

²⁾ Stobbe I, 207⁵; Zeumer ZfRG.³ IX, 49; Conrat I, 293⁴ et⁵.

³⁾ Wartmann, Urkundenbuch der Abtei St. Gallen II, 41 No. 421; Brunner in ZfRG.³ IV, 266; Zeumer ibidem IX, 12.

⁴⁾ Voltelini in Xenii Büdingero oblati p. 340. Idem in IOeGF. tom. suppl. VI, 157³⁻⁵, 158¹.

⁵⁾ Quae de hac compilatione homines docti scripserunt, cfr. apud Patetta AG. LIII, 3 et Schmidt ZfRG.³ XVI, 235 sq.

⁶⁾ Conrat I, 284. Post Gaudenzium iterum Patetta l. c. 10 sq. originem Italicam huius compilationis defendit, sed recte ei Schmidt l. c. obversatus demonstravit codicem Holkhamensem, ex quo Gaudenzius eam edidit, manu Langobardica scriptum archetypum collectionis non esse copiamque iuris Visigothici fragmentorum, quibus excellit, aliam originem indicare. Halban II, 343 opinioni Conrati se adiunxit.

Val. XI, 1 fragmentis coniunguntur.¹⁾ In altera vero parte praeter excerpta ex lege Visigothorum epitomen Aegidii invenies in forma haud integra et partim diffusa. Sed ipsum Breviarium auctor non habuisse videtur.

Etiam in collectionibus, quae ad Exceptiones Petri pertinent, Breviarii loci reperiuntur. Auctor Exceptionum in libro IV titulo 37 constitutionis Sirmondianae primae partem haustam ex Anselmo Lucensi praebet, qui ipse Benedicti Levitae collectionem capitularium [II, 366] secutus est.²⁾ Cui adseram auctore Conrato additamenta collectionis Tubingensis in codicibus saeculi decimi tertii Vat. reg. 441, Cantabr. O 7, 40 et Paris. bibl. nat. 4719/1³⁾ Breviarii haec fragmenta habent:

*Exceptiones
Petri.*

Cod. Vat. reg. 441 cfr. Br. Th. IV, 4, 6 cum int.

Br. Th. VIII, 5, 1 int.

Br. Paul. V, 12, 4 int.

Br. Paul. V, 12, 2 int.

Br. Gai. II, 3, 4 in pr.

Br. Paul. III, 7, 10 int.

Cod. Cantabr. O 7. 40.

c. 6 *cum plures testes* etc. cfr. Br. Th. XI, 14, 2 int.

c. 11 *vox unius testis* cfr. Br. Th. XI, 14, 2 int.

c. 14 *nemo enim de se* etc. cfr. Ep. Aeg. Paul. I, 12, 5.

Cod. Paris. bibl. nat. 4719⁴⁾ [Ashburnh. Barrois 336] fol. 56⁵⁾.

c. 6 *cum plures testes* etc. cfr. Br. Th. XI, 14, 2 int.

Denique Extravagantium ad Exceptiones Petri codices Parisini 1730 et 4709 uterque saeculi decimi tertii et codex Taurin. D V 19 saeculi duodecimi, quos Conratus [I, 529¹⁾] omnes originis Gallicae esse putat, quorum tamen primum Flachius [124¹⁾] ex Italia profectum esse suspicatur, commemorabimus. Codex Paris. 1730 fol. 127—181 sub inscriptione 'Excerpta de legibus Theodosianis, quas interpretatur Paulus' nonnullas Pauli sententias Breviario insertas, ut Conratus recte opinatur, ex Ivonis decreto allegat.⁴⁾ Sunt haec: Br. Paul. V, 35, 1 int.; V, 36, 1; V, 37, 2 int.; V, 38, 2 et V, 39, 1. Codices vero Paris. 4709 fol. 44'—55 et Taurin. D V 19 fol. 66'—75 ex Breviario fragmenta Br. Th. IX, 1, 7, Ep. Aeg. Th. I, 2, 1 et 4 et Br. Paul. V, 37, 2 cum int. praebent⁵⁾, Taurinensis praeterea Br. Paul. V, 12, 4 int. *libro quinto legum Teodosii* ex Ivone XVI, 195.⁶⁾

Brachylogus iuris civilis, quem Boeckingus anno 1829 edidit, ut Fittingus, Conratus alique observaverunt, ex Francogallia profectus praeter fragmenta ex codificatione Iustiniani alia etiam ex Breviario habet.⁷⁾ Auctor ex ipso fonte hausisse videtur. Sunt autem fragmenta haec:

*Brachylogus
iuris civilis.*

II, 11, 5 = Br. Paul. I, 7, 6.

17, 4 = " " V, 2, 2.

III, 13, 5 cfr. Br. Th. V, 8, 1 et III, 3, 1 int.

IV, 30, 1 cfr. Br. Th. IX, 1, 2 int.

32, 1 " " IX, 5, 1 int. in fine.

" " IX, 6, 1 int. in pr.

32, 2 " " Paul. V, 27, 1 et 2.

32, 3 " " V, 25, 1, 10, 11.

" " Th. IX, 13, 3 int.

¹⁾ Ad. c. 9 cfr. Zeumer NA. XII, 394 sq.; Schmidt in ZfRG.³⁾ IX, 229 sq., XI, 213 sq., XVI, 242. Contra Patetta l. c. 18 sq.

²⁾ Conrat I, 147³⁾. 365³⁾. 366; Flach 284.

³⁾ Flach 197—199. 235. 319 sq.; A. Tardif OR. 224 sq.; Conrat I, 420⁴⁾. 435 sq.

⁴⁾ Haenel LRV. LXXXV, N. 69; Conrat I, 536.

⁵⁾ Conrat 79, 538⁵⁾.

⁶⁾ Conrat 537⁵⁾.

⁷⁾ Fitting, Brachylogus (1880); Ficker in comm. min. Vind. phil. hist. cl. LXVII, 628 sq. Idem in IOGF. tom. suppl. II, 45; Tardif OR. 207 sq.; Flach 112 sq.; Conrat I, 552; Brissaud 184; Halban II, 846.

- IV, 32, 4 cfr. Br. Paul. V, 26, 1.
 32, 5 „ „ Th. IX, 14, 1 int.
 32, 6 „ „ IX, 21, 1.
 32, 7 „ „ Paul. V, 28, 8 in fine.
 32, 8 „ „ V, 29, 1.
 32, 9 „ „ V, 31, 1.
 32, 10 „ „ V, 32, 1.
 32, 12 „ „ Th. IX, 22, 1 int.
 32, 13 „ „ IX, 23, 1 int.
 32, 15 „ „ Paul. V, 21, 1.
 32, 16 „ „ V, 24, 2 nonnullis mutatis.

Item glossa cod. Vat. reg. 441 saeculo decimo tertio ad Brachylogum [III, 8, 8] confecta in verbo 'nuda' ex Pauli quadam sententia Breviario inserta [Br. Paul. II, 14, 1] sumpta est¹⁾, epitomeque Brachylogi ex codice Cusano saeculi duodecimi ante II, 2 tres locos Breviarii [Br. Paul. V, 36, 1. 2, V, 37, 3 et V, 38, 1 cum int.] habet.²⁾

*Codex
 Stuttgartensis
 iuridicus
 quart. 134.*

Excerpta ex epitoma Aegidii praebent codices Stuttgartensis iur. quart. 134 saeculi decimi et Monacensis lat. 4460 saeculi undecimi, quorum ille in septentrionali parte Helvetiae, hic in Germania interiore scriptus esse videtur. Stuttgartensis habet in f. 140'—160' compilationem negligenter factam, quae inscribitur: 'Brevis excerptio de Theodosiano'. Sumpta est, ut Haenelius nos docuit, non solum ex Theodosiani libris I—III, V—IX, XI et XIII, sed etiam ex novellis Theodosiani, Valentiniani, Marciani, ex epitoma Gai, ex sententiis Pauli necnon ex codice Gregoriano.³⁾ Sunt haec teste Conrato:

- Ep. Aeg. Th. I, 1. 9. 10. 11;
 „ „ „ II, 16. 24. 30. 31;
 „ „ „ III, 3. 4. 7. 8;
 „ „ „ V, 5—12;
 „ „ „ VI, 1;
 „ „ „ VII, 1;
 „ „ „ VIII, 8;
 „ „ „ IX, 1—13. 15. 17. 18. 22. 25. 26. 28. 30. 31. 33;
 „ „ „ X, 5. 9. 10;
 „ „ „ XI, 12. 13;
 „ „ „ XIII, 1;
 „ „ „ Nov. Theod. X, 1;
 „ „ „ Val. III—V;
 „ „ „ Marc. I;
 „ „ „ Gai. I, 1—8. 5—8;
 „ „ „ II, 1—3. 8—10;
 „ „ „ Paul. I, 1. 11. 18;
 „ „ „ II, 3—5. 8. 9. 12. 13. 16. 17. 23—26. 28. 31;
 „ „ „ IV, 11. 12;
 „ „ „ V, 1. 13. 15. 16. 31;
 „ „ „ Greg. VI, 1. 2.

*Codex
 Monacensis
 lat. 4460.*

Monacensis vero olim monasterii ordinis Praedicatorum Bambergensis per undequadrageinta articulos excerpta ex Breviarii libris I—IX Theodosiani habet haec⁴⁾:

¹⁾ Fitting, Brachylogus 3; Conrat I, 577°.

²⁾ Fitting ZfRG. XI, 471, Brachylogus 7; Conrat I, 582°.

³⁾ Haenel LRV. LXXXVII N. 63; idem Berichte der sächs. Ges. (1865) 1 sq. 9 sq.; Conrat I, 228; M. G. Capit. II p. XXXI.

⁴⁾ Haenel, Berichte (1865) p. 15 sq.; Rockinger in comm. min. Monac. 1884 p. 182 sq. et 206 sq.; Conrat I, 228 et 630.

1	=	Ep. Aeg. Th. I, 1.
2	=	" " " I, 9, 2. 3.
3	=	" " " I, 10.
4	=	" " " I, 11.
5	=	" " " II, 16, 2. 3.
6	=	" " " II, 24.
7, 8	=	" " " II, 30. 31.
9, 10	=	" " " III, 3. 4.
11	=	" " " III, 7.
12	=	" " " IV, 3.
13—17	=	" " " V, 5—9 excepto 'hoc autem' usque 'fugitivum'.
18	=	" " " V, 10. 11.
19	=	" " " V, 12.
20	=	" " " VI, 1.
21	=	" " " VII, 1.
22	=	" " " VIII, 3.
23—25	=	" " " IX, 1. 2. 3.
26	=	" " " IX, 4. 5 exceptis iis, quae sequuntur ex Paulo apostola.
27—32	=	" " " IX, 6 exceptis 'si servus' usque 'profutura'.
33	=	" " " IX, 13.
34	=	" " " IX, 15, 1 excepto 'si tabellio' usque 'approbetur'.
35, 36	=	" " " IX, 17. 18.
37	=	" " " IX, 26.
38	=	" " " IX, 28. 31.
39	=	" " " IX, 33.

Codice epitomae Aegidianae denique auctorem libri, qui falsæ 'Speculum Suevicum' *Speculum* nominatur, usum esse Merkelius et post eum uberrimeque Rockinger exposuerunt. *Suevicum.* Fragmenta in linguam teutiscam versa saepius secundum ordinem Breviarii disposita sunt.¹⁾

Secundum editionem Friderici de Lassberg (1840) sunt haec:

Art. 318	cfr. Ep. Aeg. Paul. II, 25, 4.
" 319	" " " Th. IX, 6.
" 320	" " " IX, 4, 2. 3 in pr.
" 321	" " " IX, 4, 3 <i>similiter</i> etc.
" 322 in pr.	" " " IX, 4, 4.
" 346	" " " X, 10.
" 348	" " " Gai I, 7. 8 et Paul. II, 28, 1.
" 349	" " " Th. IX, 5 et Paul. II, 31.
" 349 I	" " " IX, 11, 1. 2.
" 350	" " " IX, 12.
" 350 I	" " " IX, 1, 2. 3. 6. 8.
" 351	" " " IX, 2, 1. 2.
" 352 in fine	" " " IX, 2, 3 in fine.
" 353	" " " V, 5, 1.
" 357	" " " Paul. V, 1, 1.
" 363 I	" " " Th. V, 7, 1. 2 et V, 8.
" 367	" " " Paul. V, 31, 1.
" 368	" " " Th. IX, 4, 1.
" 368 I	" " " IX, 13, 1. 2.
" 370 I	" " " Nov. Theod. X, 1.
" 371	" " " Gai IX, 3.
" 372	" " " IX, 4.

¹⁾ Merkel, De republica Alamannorum (1849) p. 28, 98²² et ²³; Stobbe I, 70 et 340¹⁰ et ¹⁷; Rockinger in comm. min. Monac. (1884) p. 179 sq.; Conrat I, 224³ et 630; Schroeder⁴ 666.

Art. 373 et 374 cfr. Ep. Aeg. Gai IX, 5. 6.

" 374 I	"	"	"	IX, 7.
" 375	"	"	"	Paul. IV, 11, 1.
" 375 I	"	"	"	V, 12, 6.
" 375 II	"	"	"	V, 15, 3.
" 375 IV	"	"	"	Greg. VI.
" 376	"	"	"	Th. IV, 10.

B. Collectiones ecclesiasticae.

Collectio conciliorum Galliae in codice Coloniensi.

De iis scriptis, quae ad ipsas res ecclesiae pertinent, locuturi eorum librorum, qui ante medium saeculum nonum confecti sunt, omissis collectionibus constitutionum Sirmondianarum primum collectionem conciliorum Galliae ex codice Coloniensi 212 [Darmstadensi 2326] saeculi septimi memoramus, quae in capitibus 5 et 6 titulos 17 et 18 [Theod. II, 101 sq.] ex novellis Valentiniani III. praebet, quorum prior Breviario non insertus est. Haec collectio, ut Maassenus ostendit, secunda parte saeculi sexti in Gallia confecta esse videtur.¹⁾

Collectio CCCC capitum.

Dein collectio CCCC capitum adhuc inedita praeter conciliorum canones, Romanorum pontificum decretales, canones poenitentiales et excerpta ex litteris divinis duos iuris Romani textus continet, quorum unus c. 39 [40] nonnullis verbis mutatis cum sententiarum Pauli Breviario insertarum titulo de gradibus [IV, 10], alter c. 40 [41], ut Scherer demonstravit, Breviarii libro Gai I, 4, 1—8 consentit.²⁾

Collectio Flori Lugdunensis.

Collectio Flori Lugdunensis diaconi in utraque redactione nonnullas Sirmondianarum constitutionum praebet. Prior, quam Dacherius in Spicilegii sui tomo XII, p. 48 sq. ex codice quodam S. Mariani Autissiodor. edidit, finem sextae, inscriptionem quartae, fragmenta primae, tertiae, sextae, undecimae, abbreviationem quandam decimae quintae, fragmentum vicesimae continet. Altera, quam Maassenus ex codice Ambrosiano A 46 inf. ut videtur Italico in comm. min. Vind. cl. phil. hist. XCII p. 321 sq. deprompsit, fragmenta primae, tertiae, sextae, undecimae, abbreviationem decimae quintae, dein fragmenta decimae septimae et vicesimae commentario aucta habet.³⁾

Glossae iuris canonici.

Glossae iuris canonici aevi Karolini saeculo octavo exeunte vel nono incipiente confectae, quas Maassenus in comm. min. Vind. cl. phil. hist. LXXXIV, 235 sq. edidit, non ad leges Romanas sed ad collectionem canonum Dionysio-Hadrianam pertinent. Tamen pauca ex iure Romano praebent. Locorum, quos Fittingus et Flachius iuri Romano tribuerunt, glossa verbi 'procuratores' ad canonem XVI concilii Carthaginensis fortasse ex interpretatione Br. Th. II, 12, 7 sumpta est.⁴⁾

Collectio cod. Stuttgart. 113.

Collectio codicis Stuttgartensis 113 saeculi octavi fol. 194' constitutionem Sirmondianam primam Constantini ad Ablavium recipit [Schulte in comm. min. Vind. CXVII p. 12 sq.].

Collectiones codicum D et Y.

Collectiones codicum D et Y, de quibus post Conratum⁵⁾ praesertim Mommsenus in his Prolegomenis [p. LXXXVIII sq.] multum disseruit, in quatuordecim partes divisae constitutiones libri decimi sexti codicis Theodosiani genuini, nonnullas ex Breviarii interpretatione auctas continent praeterque Sirmondianarum constitutionum primam usque ad

¹⁾ Maassen, Geschichte I, 574 sq.; Conrat I, 146; Halban II, 349. — Codicem Coloniensem P. M. Meyer uberius in volumine altero huius operis tractabit.

²⁾ Maassen l. c. 845 sq. et 972; Scherer, Über das Eherecht bei Benediktus Levita und Pseudoisidorus 10¹, Handbuch des Kirchenrechtes I, 208²²; Conrat I, 46⁴; Maassen c. 40 [41] ex duobus codicibus l. c. edidit, sed originem eius nondum cognoverat.

³⁾ Maassen l. c. (XCII) p. 301 sq.; Caillemier in Memoires de l'Academie de Lyon, classe des lettres (1886) XXI p. 367 sq.; Conrat I, 253 sq. Cfr. etiam carmen Flori, quod Caillemier l. c. 376 ex Migne, Patrol. lat. CXIX p. 253 sq. memorat.

⁴⁾ Maassen l. c. (LXXXIV) p. 277⁴; Fitting, Brachylogus p. 30; Flach 93; Conrat I, 254 sq.; Halban II, 351¹.

⁵⁾ Conrat I, 255 sq.; idem NA. XXIV, 355 sq. — De codice D eiusque ad Theodosianum glossis marginalibus egit Flach 81 sq. glossasque ibidem 153 sq. edidit.

septimam varia Breviarii fragmenta praebent. Quae ex libro decimo sexto Theodosiani et ex Sirmondianis habent, iam Mommsenus l. c. XC et XCI explanavit, quae vero ex Breviario hauserunt, tabella nostra ostendit. In codice D, qui altero Breviarii fragmentis locupletior est, etiam in fol. 210, ut P. Meyer mecum communicavit, ex novellis Valentiniani tertii Breviario non insertis duas constitutiones [8, 1 et 2] invenies [Conrat I, 255^a et volumen secundum huius editionis p. 89 sq.].

Codices D et Y in parte XIV collectionis secundum Conratum [NA. XXIV, 356] continent:

- Br. Th. IX, 1, 1. 3. 4. 5 cum interpretationibus;
- „ Nov. Marc. I, 1 int.¹⁾;
- „ Th. IX, 1, 6—11 cum interpretationibus;
- „ „ I, 1, 1. 2 cum interpretationibus;
- „ Nov. Val. XII, 1, pr. 1—7 cum interpretatione²⁾ sed alia, quam Breviarii codices ostendunt.

Praeterea codex D post partem XIV secundum Conratum I, 255^a continet:

- Br. Th. II, 26;
- „ „ IV, 14—20;
- „ „ IX, 29, 3;
- „ „ XI, 11, 1. 3. 4;
- „ „ XIV, 1—7;
- „ Paul. V, 4, 7. 8. 10. 13. 14. 16. 22;
- „ „ V, 5, 1. 5. 6. 7. 8. 10;
- „ „ V, 15, 1. 2;
- „ „ V, 16;
- „ „ V, 17, 1. 3;
- „ „ V, 18, 1. 3;
- „ „ V, 19, 1;
- „ „ V, 34;
- „ „ V, 35, 1. 2. 4;
- „ „ V, 36. 37. 38. 39.

Medio saeculo nono in regno Francorum occidentali illae tres collectiones factae sunt, quae inter se cohaerentes exempla praebent maximorum figmentorum iuris canonici progressum multa per saecula ducentium. Sunt capitularia Benedicti Levitae, capitula Angilramni, decretales Pseudoisidorianae.³⁾ Omnes iure Romano utuntur maxime Breviarii, Benedictus praeterea etiam epitoma Iuliani. Benedictus plerumque locos fontium Romanorum verbotenus inseruit, raro tantum ab originali discedens textum contraxit vel additamenta fecit vel praecepta iuris Romani rebus illorum temporum, praesertim ecclesiae accomodavit. Pseudoisidorus vero rarissime fragmenta Breviarii tota allegavit, saepius omnino vel pro parte aliis textibus inseruit et ad ecclesiae res intendens mutavit. Capitula Angilramni denique in locis ex iure Romano sumptis ex Benedicto eiusque appendicibus pendere videntur excepto uno, quod auctor ex ipsa epitoma Parisina hausit.

*Benedictus
Levitae
Capitula
Angilramni
Decretales
Pseudoisidorianae.*

Quae ex iure Romano Breviarii habent, hae collectiones ex volumine Breviarii integri vel decurtati, ex Theodosiani quodam libri decimi sexti exemplari, ex epitomis Aegidii et Parisina praebent. Constitutionem Sirmondianam primam Benedictus [II, 366]

¹⁾ Interpretationem totam D inter Th. IX, 1, 11, Y fol. 191^a in margine inferiore habet. Idem codex interpretationem usque ad 'liceat appellare' f. 13^b praebet.

²⁾ Textum codex D f. 199, codex Y f. 191^b uterque incluso § 7 praebet, interpretationem D f. 201/202, Y f. 9 habent. Interpretatio usque ad 'habeantur extranei' codici Y iterum in margine f. 14 ab eadem manu additur. Quae omnia debeo P. Meyero.

³⁾ Benedicti Levitae capitularia post Baluzium Pertzius edidit in M. G. LL. II/2, 17—158. Novam editionem E. Sockel praeparat. Decretales Pseudoisidorianas una cum capitulis Angilramni Hinschius [Lipsiae 1863] edidit. Cfr. Scherer, Handbuch des Kirchenrechtes I, 215 sq.; Tardif DC 182 sq.; Conrat I, 299 sq.; Brissaud 180 sq. etc.

ex codice quodam Theodosiani deprompsit, in quo libro decimo sexto adscripta erat, nam ipse dicit se hanc sententiam ex sextodecimo Theodosii imperatoris libro capitulo videlicet undecimo rescriptam sumpsisse.¹⁾ Sin autem fragmenta Benedicti I, 339; II, 111 et 890 constitutionibus Sirmondianis 11 et 6 similia sunt, animadvertas compilatorem eadem etiam in libro codicis Theodosiani decimo sexto [2, 40. 47] invenire potuisse.²⁾

Favendum est coniecturae Conrati I, 309 compilatores harum collectionum librum quendam, qui excerpta ex Breviario aucto eiusque epitomis continuit, adhibuisse, cuius auctor illos textus iam mutatos habuisse videtur, quos Benedictus una cum Pseudoisidoro a textu Breviarii alienos habet, nisi omnes collectiones, ut quidam homines docti credunt, ab uno falsario compilatae sint.

I. Benedicti Levitae capitularia.³⁾

Ex legis Romanae Visigothorum codice pleno vel decurtato haec fragmenta apud Benedictum invenies:

- I, 338 cfr. Br. Th. XVI, 5, 3 [Conrat I, 34¹⁾.
- 400 = „ „ II, 18, 1 et int. [Conrat I, 301²⁾.
- II, 367 = Br. Th. XVI, 5, 3.
- 384 = „ „ VII, 1, 1 nonnullis verbis mutatis [Conrat I, 301²⁾.
- 386 = „ „ IX, 7, 1.
- 387 = „ „ VI, 1, 2 in fine.
- 396 = „ „ VI, 1, 2 int. [Conrat I 301²⁾.
- 398 = „ „ IX, 30, 1 int. aliquibus verbis mutatis.
- 410 = „ „ III, 12, 3 int.
- III, 163 cfr. Br. Paul. I, 6, 1.
- 164 = „ Th. IX, 7, 2 int. in pr. vel Ep. Aeg. l. c.
- 226 = „ „ IV, 20, 4 int.
- 229 = „ „ V, 5, 1 int.
- 232 = „ „ IX, 7, 1 int. in pr. vel Ep. Aeg. l. c.
- 235 = „ „ IX, 7, 3 int.
- 238 = „ „ XI, 14, 4 int.
- 240 = fr. Br. Nov. Val. XII, 1 int. [quod debeo Seckelio].
- 243 = Br. Paul. I, 21, 3 omisso verbo 'purpura'.
- 246 = „ „ V, 4, 12.
- 249 = „ „ V, 27, 3 int. uno verbo 'insulam' in 'carcerem' mutato.
- 251 cfr. „ Th. XI, 8, 2 et 3 cum int.
- 253 „ „ IX, 1, 6 int.
- 258 in fine = Br. Th. X, 5, 2 in fine aliquot verbis mutatis.
- 283 = Br. Th. XI, 14, 2 int.
- 284 = „ „ XVI, 1, 2.
- 286 = „ „ XVI, 4, 1 int. vel Ep. Aeg. l. c.
- 287 = „ „ XVI, 5, 3.
- 288 = „ Paul. I, 7, 2 int. nonnullis verbis omissis.
- 289 = „ „ I, 7, 4 int. ['simplo' in 'duplum' mutato].
- 291 = „ „ I, 6, 1.
- 297 = „ „ II, 2, 1 int.
- 298 = „ „ II, 4, 4 int.
- 299 = „ „ II, 5, 1 int.
- 303 = „ „ II, 5, 3 int.
- 304 = „ „ II, 10, 1 int. vel Ep. Aeg. l. c.
- 308 cfr. „ Th. IV, 14, 1 int. vel Ep. Aeg. l. c.

¹⁾ Conrat I, 301.

²⁾ Conrat I, 301¹⁾, 304²⁾.

³⁾ Sav.³ II, 104 sq.; Haenel LRV. 464; Conrat I, 300 sq.

- III, 809 in pr. cfr. Br. Th. IX, 1, 5 in fine (?) vel Ep. Aeg. l. c. (?) [quod debeo Seckelio].
 812 = Br. Paul. II, 12, 1.
 818 = „ „ II, 12, 4 int.
 818 = „ „ II, 15, 3 int.
 819 = „ „ III, 18, 8.
 822 in fine cfr. Br. Th. IX, 3, 2 in fine [Conrat 303'].
 824 = Br. Th. IX, 1, 7 int.
 825 = „ „ II, 26, 1 int. [quod debeo Seckelio].
 826 = „ Paul. III, 7, 10 in pr. vel Ep. Aeg. l. c.
 827 = „ Th. II, 19, 7 int.
 828 = „ „ II, 24, 2 nonnullis verbis omissis.
 829 = „ „ VIII, 6, 3 int. in pr.
 830 = „ „ VIII, 6, 1 int. omisso verbo 'emancipatum'.
 834 = „ Paul. II, 18, 12 int.
 835 = „ „ II, 19, 1.
 836 = „ „ II, 21, 1 int.
 840 = „ „ II, 32, 14.
 841 = „ „ IV, 8, 1 int.
 842 = „ „ V, I, 4.
 843 = „ „ V, 3, 3.
 844 = „ „ V, 3, 4.
 845 = „ „ V, 3, 6 int.
 846 cfr. „ „ III, 6, 8 in pr. [Conrat 302'].
 847 „ „ Th. IV, 14, 1 [Conrat 301', 303'].
 853 = „ Paul. V, 4, 9 int.
 854 = „ „ V, 5, 9.
 855 = „ „ V, 7, 6 int.
 857 = „ „ V, 37, 1 int. in pr. aliquot verbis omissis vel Ep. Aeg. l. c.
 862 = „ „ V, 12, 4 int.
 863 = „ „ V, 18, 5.
 870 = „ „ V, 23, 3.
 871 = „ „ V, 24, 1.
 436 = „ Th. IX, 1, 11 aliquot verbis mutatis [Conrat I, 301', 303' et '].
 440 usque '*audire oportet*' = Br. Th. IX, 3, 2 [Conrat I, 301'].
 453 = Br. Th. IX, 1, 7 in pr.
- Add. III, 101 = Br. Paul. II, 32, 18 [Conrat I, 303'].
 102 = „ „ V, 5, 9.
 103 cfr. „ Greg. V, 1 (?) [Conrat 303'].
 105 = III, 251.
- Add. IV, 14 = III, 357.
 18 cfr. Br. Nov. Marc. I, 1 int. [Conrat I, 303'].
 26 = III, 436.
 74 in fine cfr. Br. Paul. IV, 10, 8 int. [Conrat I, 303'].

Ex libro decimo sexto Theodosiani genuini Benedictus haec fragmenta adfert:

- I, 339 cfr. Th. XVI, 2, 40 = Sirm. 11 [Conrat I, 301', 304'].
 II, 103 cfr. Th. XVI, 2, 38.
 103 '*incorrupta*' cfr. Th. XVI, 2, 29 [teste Seckelio].
 111 cfr. Th. XVI, 2, 47 nonnullis mutatis = Sirm. 6 [Conrat 301'].
 112 „ „ XVI, 2, 38 [Conrat I, 301'].
 112 '*incorrupta*' cfr. Th. XVI, 2, 29 [quod debeo Seckelio].
 113 cfr. Th. XVI, 2, 23 [quod debeo Seckelio].
 115 „ „ XVI, 2, 31 multis verbis omissis.
 116 „ „ XVI, 2, 34 [Conrat I, 301', 304'].

- II, 117 cfr. Th. XVI, 2, 40 nonnullis verbis omiasis.
 363 „ „ XVI, 2, 30.
 385 = II, 117.
 389 cfr. Th. XVI, 2, 34.
 390 = II, 111.
 406 = II, 115.
- III, 195 cfr. Th. XVI, 4, 2.
 285 = „ XVI, 2, 30 *Privilegia — perfruantur.*
 421 in pr. cfr. Th. XVI, 2, 29.
et quidquid etc. cfr. Th. XVI, 2, 47 [quae debeo Seckelio].
 422 cfr. Th. XVI, 2, 47 *clericos etc.* [Conrat I, 301 *].
 438 = „ XVI, 2, 41.
 477 = „ XVI, 2, 29.
- Add. IV, 32 = III, 195.
- Ex epitomis Breviarii haec fragmenta apud Benedictum invenies.
- Ex epitoma Aegidiana:
- I, 307 cfr. Ep. Aeg. Th. II, 4, 7 [Conrat I, 304 *].
 308 „ „ „ IX, 30, 1. 2.
 311 „ „ „ Greg. XII, 1 ut Seckelius mecum communicavit.
 312 „ „ „ Paul. IV, 11, 5 in fine.
 313 „ „ „ I, 12, 5.
 314 = „ „ Th. XI, 14, 2 paucis verbis mutatis.
 368 = „ „ „ XI, 14, 3 in pr.
 369 = „ „ Nov. Marc. II, 1.
 390 cfr. „ „ Th. XVI, 1, 2.
 391 = I, 311.
- II, 360 = I, 311.
 399 = I, 311.
- III, 150 = Ep. Aeg. Th. II, 4, 7 [teste Seckelio].
 152 = „ „ „ II, 2, 1.
 153 in fine cfr. Ep. Aeg. Th. XVI, 1, 2 [quod debeo Seckelio].
 157 = Ep. Aeg. Th. II, 10, 1. 2.
 160 = „ „ „ II, 26, 1.
 164 = „ „ „ IX, 7, 2 in pr. vel Br. Th. l. c. int. in pr.
 168 = „ „ „ IX, 11, 1.
 170 = „ „ „ IX, 30, 1. 2 nonnullis verbis mutatis vel omissis.
 174 = „ „ „ IX, 34, 1.
 177 = „ „ „ X, 5, 1—5.
 181 = „ „ „ XI, 11, 1 usque ad verba *'non audiat'*.
 185 = „ „ „ XVI, 1, 1 aliquot verbis transformatis.
 188 = „ „ „ XVI, 2, 1.
 192 = „ „ Nov. Val. V, 1 *qui etc.*
 196 = „ „ Paul. I, 12, 1—5.
 200 = „ „ „ V, 4, 16. 17. 18. 20.
 204 = „ „ „ V, 5, 3. 5. 8. 9.
 208 = „ „ „ V, 15, 3.
 212 = „ „ „ V, 25, 2 in pr.
 216 = „ „ Greg. XII, 1.
 220 = „ „ Th. II, 1, 4. 6.
 222 = „ „ Paul. V, 23, 1.
 232 = „ „ Th. IX, 7, 1 in pr. vel Br. Th. l. c. int.
 286 = „ „ „ XVI, 4, 1 vel Br. Th. l. c. int.
 304 = „ „ „ II, 10, 1 vel Br. Th. l. c. int.

- III, 308 cfr. Ep. Aeg. Th. IV, 14, 1 vel Br. Th. l. c. int.
 309 in pr. cfr. Ep. Aeg. Th. IX, 1, 5 in fine (?) vel Br. Th. l. c. int. (?).
 326 = Ep. Aeg. Paul. III, 7, 10 in pr. vel Br. Th. l. c. int.
 361 = „ „ Th. IX, 24, 1.
 Add. III, 14 = „ „ Paul. I, 1, 1 et II, 19, 1 [Conrat I, 303¹].

Ex epitoma Parisina:

- II, 114 = fr. Ep. Par. Th. XVI, 2.
 391 cfr. „ „ „ XVI, 2.
 III, 333 = Ep. Par. Th. XI, 8, 1. 2.
 360 cfr. „ „ „ X, 5, 1.
 364 = „ „ „ IX, 1, 8.
 365 = „ „ „ IX, 1, 4. 5. 6.
 367 in pr. = Ep. Par. Th. II, 1, 4.

II. Capitula Angilramni.

Ex legis Romanae Visigothorum codice pleno vel decurtato haec fragmenta adhibentur:

- V¹⁾ *quia ultra provincias* cfr. Br. Th. IX, 1, 5.
infamis enim persona cfr. Br. Paul. I, 1, 8.
neque absens etc. cfr. Br. Paul. V, 5, 9.
neminem ergo exhiberi etc. cfr. Br. Nov. Marc. I, 1 int.
ut actor semper etc. cfr. Br. Nov. Marc. I, 1 int. in fine.
si quis autem etc. cfr. Br. Nov. Val. XII, 1 int.
 VII *accusationis* etc. cfr. Br. Th. IX, 1, 11.
 VIII *si quis clericus* etc. cfr. Br. Nov. Marc. I, 1 int.
 X *ultra provincias* etc. cfr. Br. Th. IX, 1, 5.
 XIX *peregrina iudicia* etc. cfr. Br. Th. IX, 1, 5 in fine.
 XXVI *iudicantem oportet* etc. cfr. Br. Th. II, 18, 1 et int.
 XXXI *quia vocem funestam* etc. cfr. Br. Th. IX, 3, 2 in fine.
 XXXII *placuit ut accusatus* etc. cfr. Br. Nov. Marc. I, 1 int.
 XXXIII *non credendum est* etc. cfr. Br. Th. IX, 1, 7 int.
 XXXIV *si quis iudicem* etc. cfr. Br. Nov. Val. XII, 1 int.
 XXXV *clericus sive laicus* etc. cfr. Br. Nov. Val. XII, 1 int.
 XXXVIII *in criminalibus causis* etc. cfr. Br. Th. IX, 1, 9 int.
 XXXIX *constitutiones* etc. cfr. Br. Paul. III, 6, 8.
 XLIV *si quando* etc. cfr. Br. Paul. V, 87, 1 int.
 LVII *iudex criminorum* etc. cfr. Br. Th. IX, 30, 1 int.

Ex codice epitomae Aegidii invenies haec fragmenta:

- V *nec sententia absente* etc. cfr. Ep. Aeg. Paul. V, 5, 5.
 L *qui in alterius* etc. cfr. Ep. Aeg. Th. IX, 24, 1.

Ex codice vero epitomae Parisinae haec:

- XXXVI et XXXVII *appellantiem* etc. cfr. Ep. Par. Th. XI, 8, 1. 2. 3;
 XLIX *delatori* etc. cfr. Ep. Par. Th. X, 5, 1;
 LI—LIII *si quis iratus* etc. cfr. Ep. Par. Th. XI, 8, 1. 2. 3;
 LX *pulsatus ante* etc. cfr. Ep. Par. Th. II, 1, 4;
 LXVIII *qui crimen intendit* etc. cfr. Ep. Par. Th. IX, 1, 7.

¹⁾ Capitula secundum editionem Mansii numerantur.

III. Decretales Pseudoisidorianae.

Ex codice Breviarii pleno vel decurtato haec fragmenta in falsas decretales transierunt:

- Ep. Anacleti prima c. XV *et peregrina* — *submovemus* H.¹⁾ 73 cfr. Br. Th. IX, 1, 5 in fine.
 Ep. Telesphori prima c. IV *et accusatori* etc. H. 111 cfr. Br. Th. XI, 14, 4 int. 7 int.
 Ep. Viginii prima c. III *criminationes* etc. H. 114 cfr. Br. Paul. V, 4, 12.
 c. IV *nec non et peregrina* etc. H. 114 cfr. Br. Th. IX, 1, 5 in fine.
 Decreta Pii I. c. IX in fine *de cetero* etc. H. 119 sq. cfr. Br. Th. XVI, 1, 3.
 Decreta Eleutherii c. II *iudicantem* etc. H. 125 cfr. Br. Th. II, 18, 1 et int.
 c. IV *si quis quemlibet* etc. H. 126 cfr. Br. Nov. Marc. I, 1 int.
 c. V *nemo enim* etc. H. 126 cfr. Br. Th. X, 5, 2 in fine.
 Decreta Zepherini c. II *Patriarchas vero* etc. H. 131 cfr. Br. Th. IX, 30, 1 int.
 c. IV in fine *absens vero* etc. H. 131 cfr. Br. Paul. V, 5, 9.
 c. V *nullum namque* etc. H. 131 cfr. Br. Th. IV, 14, 1.
 Ep. Calixti secunda c. XVII *nec familiares* etc. H. 141 cfr. Br. Paul. V, 17, 3 int.
 Ep. Fabiani tertia c. XXVI *peregrina vero* etc. H. 167 cfr. Br. Th. IX, 1, 5 in fine.
 unde oportet etc. H. 167 cfr. Br. Nov. Val. XII, 1 in fine.
 c. XXVII *si quis vero* etc. H. 167 cfr. Br. Nov. Val. XII, 1 int.
 c. XXIX *haec tamen* etc. H. 168 cfr. Br. Th. IV, 14, 1 int.
 Ep. Lucii c. II *ut criminationes* etc. H. 176 cfr. Br. Paul. V, 4, 12.
 Ep. Stephani c. II *infames* etc. H. 182 cfr. Br. Paul. I, 2, 1 int.
 c. VI *atque fructus* etc. H. 184 cfr. Br. Greg. V, 1.
 c. VIII *quia nullus* etc. H. 185 cfr. Br. Paul. V, 5, 9.
 c. X *ultra provincias* etc. H. 185 cfr. Br. Th. IX, 1, 5.
 c. XI *et neganda* etc. H. 186 cfr. Br. Th. IX, 1, 7.
 Ep. Sixti secunda c. VI *nullus episcopus* etc. H. 192 cfr. Br. Th. IV, 14, 1 int.
 Ep. Dionysii secunda c. IV *Crimina* etc. H. 196 cfr. Br. Th. IX, 1, 7 int.
 quoniam eius etc. H. 197 cfr. Br. Nov. Val. XII, 1 int.
 Ep. Felicis I. prima c. III *si quis super* etc. H. 198 cfr. Br. Nov. Marc. I, 1 int.
 c. IV *primates quoque* etc. H. 198 cfr. Br. Th. IX, 30, 1 int.
 c. V *proditorum* etc. H. 198 cfr. Br. Th. X, 5, 1.
 c. V *nemo enim* etc. H. 198 cfr. Br. Th. X, 5, 2 in fine.
 Ep. Felicis I. secunda c. XIII *neque absens* etc. H. 202 cfr. Br. Paul. V, 5, 9.
 c. XIV *si quis autem* etc. H. 202 cfr. Br. Nov. Val. XII, 1 int.
 c. XV *peregrina vero* etc. H. 202 cfr. Br. Th. IX, 1, 5 in fine.
 Ep. Euticiani c. VII *accusationes vero* etc. H. 211 cfr. Br. Th. IX, 1, 11.
 Ep. Gai c. III *deinde nemo* etc. H. 214 cfr. Br. Th. XVI, 1, 2 int.
 Ep. Eusebii secunda c. XII *omnes possessiones* etc. H. p. 237 cfr. Br. Greg. V, 1.
 c. XVII *nec peregrina* etc. H. p. 239 cfr. Br. Th. IX, 1, 5 in fine.
 c. XVIII *vocem enim funestam* etc. H. p. 239 cfr. Br. Th. IX, 3, 2 in fine.
 Decreta Iulii c. XII *Pari tenore* etc. H. 468 cfr. Br. Th. XI, 14, 4 int.
 Peregrina iudicia etc. H. 469 cfr. Br. Th. IX, 1, 5 in fine.
 quoniam eius etc. H. 469 cfr. Br. Th. IX, 1, 7 int.
 Criminationes maiorum etc. H. 469 cfr. Br. Paul. V, 4, 12.
 et ut proditoris etc. H. 470 cfr. Br. Th. X, 5, 1 int.
 nemo enim debitorem etc. H. 470 cfr. Br. Th. X, 5, 2 int.
 Si quis super etc. H. 470 cfr. Br. Nov. Marc. I, 1 int.
 Primates accusatum etc. H. 470 cfr. Br. Th. IX, 30, 1 int.
 c. XVI *sed iudicantem* H. 472 cfr. Br. Th. II, 18, 1 et int.
 c. XVII *ultra provincias* etc. H. 473 cfr. Br. Th. IX, 1, 5.
 Decreta Felicis c. XII/1 *ut nemo episcopum* etc. H. 485 cfr. Br. Th. XVI, 1, 2 int.

¹⁾ Editio Hinschiana.

Decreta Damasi c. XVI *nam inscriptio* etc. H. 504 cfr. Br. Th. IX, 1, 6 int.
 c. XIX *criminum inquirunt* etc. H. 506 cfr. Br. Th. IX, 1, 5 int.
 Decreta Sixti III. *Peregrina vero iudicia* etc. H. 563 cfr. Br. Nov. Val. XII, 1 int.
si quis vero etc. H. 563 cfr. Br. Nov. Val. XII, 1 int.

Ex libro decimo sexto Theodosiani genuini Pseudoisidorus haec fragmenta praebuit:

Ep. Anacleti prima c. XV in pr. H. 73 cfr. Th. XVI, 2, 38 in pr.
 Decreta Pii I. c. VII in fine *quapropter* etc. H. 118 cfr. fr. Th. XVI, 2, 40.
 Ep. Urbani prima c. V *unde attendendum* H. 145 cfr. Th. XVI, 2, 40.
 Ep. Gai c. IV *et si quis episcopus* etc. H. 214 sq. cfr. Th. XVI, 2, 41.
 Decreta Sixti III. *si quis episcopus* etc. H. 562 cfr. Th. XVI, 2, 41.

Epitomarum Breviarii Pseudoisidorus haec fragmenta operi suo inseruit:

Ex epitoma Aegidii:

Ep. Anacleti prima c. III in fine H. 68 cfr. Ep. Aeg. Th. XVI, 2, 1.
 Ep. Fabiani secunda c. XXII *nec ullus unquam* etc. H. 165 cfr. Ep. Aeg. Th. II, 2, 1.
 Ep. Stephani c. II *Qui christianae legis* etc. H. 182 cfr. Ep. Aeg. Th. XVI, 2, 1.
 Ep. Felicis I. secunda c. XIII *Sententia absente* etc. H. 202 cfr. Ep. Aeg. Paul. V, 5, 5.
 Ep. Euticiani secunda c. VIII *omnibus quoque* etc. H. 212 cfr. Ep. Aeg. Th. XVI, 2, 1.
 Eusebii secunda c. XII *Redintegranda* etc. H. 287 cfr. Ep. Aeg. Paul. I, 7, 2.
 Decreta Felicis II. c. X *Ut accusandi* etc. H. 486 cfr. Ep. Aeg. Th. XVI, 2, 1.
 Decreta Damasi c. XVI *Accusatores* etc. H. 504 cfr. Ep. Aeg. Th. II, 2, 1.
 Decreta Symmachi [syn. V.] *Redintegranda* etc. H. 676 cfr. Ep. Aeg. Paul. I, 7, 2.
 Decreta Iohannis I *Redintegranda* etc. H. 694 cfr. Ep. Aeg. Paul. I, 7, 2.
 Decreta Pelagii II. *neque dum ecclesiae* etc. H. 731 cfr. Ep. Aeg. Paul. I, 7, 2.

Ex epitoma Parisina:

Decreta Fabiani c. XXVII *appellantiem* etc. H. 167 cfr. Ep. Par. Th. XI, 8, 1. 2. 3.
 c. XXVIII *Pulsatus* etc. H. 168 cfr. Ep. Par. Th. II, 1, 4.
Si quis ergo iratus etc. H. 168 cfr. Ep. Par. Th. IX, 1, 3.
 Decreta Sixti III. *si quis crimen* etc. H. 562 cfr. Ep. Par. Th. IX, 1, 4.
appellantiem etc. H. 563 cfr. Ep. Par. Th. XI, 8, 1. 2. 3.
Pulsatus ante etc. H. 563 cfr. Ep. Par. Th. II, 1, 4.
Si quis ergo iratus etc. H. 563 cfr. Ep. Par. Th. IX, 1, 3.
qui crimen obiicit etc. H. 563 cfr. Ep. Par. Th. IX, 1, 4.

Quae collectiones postea variis scriptoribus usui fuerunt, itaque hac via multa ex Breviario in opera posteriora transierunt. Quamobrem in examinandis illis collectionibus considerandum est, utrum auctor ipso Breviario usus sit an Breviarii fragmenta tantum ex collectionibus adulteratis vel ex fonte quodam ex illis derivato sumpserit.

Temporibus post medium saeculum nonum varia opera tribuenda sunt, quorum, *Hincmarus Remensis.*
 quantum ad Breviarium nostrum attinent, mentionem faciamus. Uberrime imprimis Hincmarus ille archiepiscopus Remensis Breviarii locis usus est, ut tabella subiecta illustrabit. Sed is raro quidem ex codice ipsius Breviarii, multo saepius, ut Conratus demonstravit, ex fonte quodam hausit, qui collectionibus codicum Y et D respondet. Quater syllogen Quesnellianam consuluit, quae ipsa Theodosiano genuino innititur.¹⁾

Ex legis Romanae Visigothorum codice:

De praedestinatione Dei et libero arbitrio:

Sirm. I, 1 *quotienscunque in catholica fide* etc. cfr. Br. Th. XVI, 5, 1.

¹⁾ Opera eius edidit Sirmondus Lut. Par. 1645. Nonnulla ex Harduini Actis conciliorum habemus. De Hincmaro cfr. Sav.² II, 280 sq., 486 sq.; Haenel LRV. 465; Hüffer, Beiträge 106; Schrörs, Hinkmar Erzbischof von Rheims (1884) p. 409 sq.; Conrat I, 23 sq., 255 sq.; Idem NA. XXIV, 349 sq.; Halban II, 360; Mommsen in his Prolegomenis p. LXXXIX.

De divortio Lotharii regis et Tetbergae reginae:

- Sirm. I, 578 *sicuti secundum leges Romanas* etc. cfr. Br. Th. IX, 1, 7.
 1, 640 *Perpendendum est etiam quia* etc. cfr. Br. Nov. Theod. IX, 1.
et accusator — non poterit cfr. Br. Th. IX, 1, 6.
Inseruerunt etiam — puniri cfr. Br. Paul. V, 27, 1.

Capitula ad presbyteros parochiae suae:

- Sirm. I, 719 *quicumque clericatus — concessa* = fr. Br. Th. XVI, 1, 6 int.

Opusculum XVI de coercendo et exstirpando raptu viduarum etc.:

- Sirm. II, 228 et 229 *viros raptos — flagitavit* cfr. Br. Th. IX, 19, 1.
 239 *eos qui iniustis — honestandos* cfr. Br. Th. III, 10, 1.

Opusculum XXIX:

- Sirm. II, 325 *mansuetudinis — terminentur et reliqua* = Br. Th. XVI, 1, 2 cum int. 3 cum int.

Opusculum LV capitulorum adversus Hincmarum Laudunensem:

- Sirm. II, 388 *sane hi — confessus est* = Br. Th. IX, 1, 11 int. in fine.
non credendum — professio = Br. Th. IX, 1, 7 int.
 II, 496 *sane hi — confessus est* = Br. Th. IX, 1, 11 int. in fine.
non credendum — professio = Br. Th. IX, 1, 7 int.
 II, 497 *criminum discussio — audiri* = Br. Th. IX, 1, 5 int.
 II, 499 in fine *quicumque tribus — iudicatum* = Br. Paul. V, 5, 6 int.
 II, 500 *observare — immutari* = Br. Th. IV, 15, 1 int. 2 int.
ea quae — obtinent = Br. Paul. V, 5, 5.
 II, 527 *si qua — careant* = Br. Th. I, 1, 1.
 II, 545 *lex ista — abrogatum est* = Br. Nov. Val. XII, 1 int. in pr.
 II, 546 *in criminalibus — accuset* = Br. Th. IX, 1, 9 int. in pr.

Opusculum XXXV ad Hincmarum Laudunensem:

- Sirm. II, 606 *sicut lex Valentiniani — demonstrat* cfr. Br. Nov. Val. XII, 1.

Opusculum XLIV ad Adventium episcopum Metensem:

- Sirm. II, 737 *et quoniam anni XXX — publicas* cfr. Br. Th. IV, 12, 1.

Opusculum XLVII, quae exequi debeat episcopus etc.:

- Sirm. II, 780 *perpensas — contemnere* = Br. Th. I, 1, 2 cum int.
omnia constituta — constituunt = Br. Th. I, 1, 3 cum int.

Opusculum XLVIII de presbyteris criminosis:

- Sirm. II, 784 *testes priusquam — audiendum* = Br. Th. XI, 14, 2 int.
in criminalibus — quaestioni = Br. Th. IX, 1, 9 int.
 II, 785 *si autem — abrogatum est* cfr. Br. Nov. Val. XII, 1 int. in pr.
nisi inscriptione — obiecit = Br. Th. IX, 1, 6 int.
ut scriptura — damnandi sunt = Br. Th. XI, 14, 3 int. aliquibus verbis mutatis.
criminum — audiri = Br. Th. IX, 1, 5 int.
 II, 786 *quicumque — concessa* = fr. Br. Th. XVI, 1, 6 int.
 II, 788 *ut nemo — accuset* cfr. Br. Paul. V, 18, 11 int.
in causa — damnatur = fr. Br. Paul. V, 5, 9.
 II, 796 *perpensas — contemnere* = Br. Th. I, 1, 2 et int.
 II, 797 *trinis litteris — suscipiat* cfr. Br. Paul. V, 5, 6.

Opusculum XLIX de causa Teutfridi presbyteri:

- Sirm. II, 801 *ut ultra — coercemus* = Br. Th. IX, 1, 5.
confessi — computentur = Br. Paul. V, 5, 2.

Rotulus Carolo regi porrectus:

- Harduin V, 1347 *ne quis audeat — diffiniri* = Br. Th. XVI, 1, 2 int.
 V, 1348 *ut in privatis — constringant* = Br. Th. IV, 14, 1.
ut ultra provinciae — prohibeatur = Br. Th. IX, 1, 5 in pr.
si quis adversarium — appellare = fr. Br. Nov. Marc. I, 1 int.

- V, 1849 *observare* — *immutari* = Br. Th. IV, 15, 1 int. 2 int.
 V, 1850 *res iudicatae* — *dantur* = Br. Paul. V, 5, 1 in pr.
 in re pecuniaria — *explicantur* = Br. Paul. V, 17, 6.
 ut qui per calumniam — *calumniatores* = Br. Paul. V, 4, 11 in pr.

Extemporalis admonitio ad regem:

- Harduin V, 1356 *ne quis audeat* — *definiri* = Br. Th. XVI, 1, 2 int.

Ex libro decimo sexto Theodosiani genuini:

De praedestinatione dei et libero arbitrio:

- Sirm. I, 336 i. f. *ponendum est* etc. cfr. Th. XVI, 1, 2.
 I, 337 *imperatores Valentinianus* — *coerceatur* = Th. XVI, 4, 2.
 Imperatores Gratianus — *turbae* = Th. XVI, 5, 6 in pr.
 circa hos autem — *macerentur* = fr. Th. XVI, 5, 62.
 privilegia quae — *subici* = Th. XVI, 5, 1.
 de haereticis — *obnoxii* = Th. XVI, 5, 60.

Opusculum XXIX ad Carolum Calvum regem:

- Sirm. II, 318 et 319 *iuxta sanctionem* — *gaudebitis* = Th. XVI, 2, 8 in pr.
 II, 319 *in quolibet* — *contineri* = Th. XVI, 2, 16.
 universos — *decernimus* = Th. XVI, 2, 26 in pr.
 quaecunque — *immutari* = Th. XVI, 2, 29.
 non tam novum — *perfruantur* = Th. XVI, 2, 30.
 si quis in hoc genus — *evadant* = Th. XVI, 2, 31.
 II, 320 *si ecclesiae* — *plectatur* = Th. XVI, 2, 34 in pr.
 II, 326 *clericos* — *licere* = Th. XVI, 2, 41 usque 'licere'.
 II, 327 *privilegia* — *arbitrio* = Th. XVI, 2, 47.
 II, 328 *privilegia* — *incommodum* = Th. XVI, 2, 38.

Opusculum XLIII Caroli Calvi regis nomine ad Hadrianum papam:

- Sirm. II, 710 *ut quicumque residentibus* — *iudicium* = Th. XVI, 2, 35.

Opusculum XLVIII de presbyteris criminosis:

- Sirm. II, 785 *clericos* — *inferre* = Th. XVI, 2, 41 usque 'inferre'.

Hincmari epistola ad Carolum regem:

- Harduin V, 1357 *scientes* — *contineri* = Th. XVI, 2, 16 in fine.
 clericos — *arbitrio* = Th. XVI, 2, 47 in fine.

Ex epitoma Aegidiana:

De praedestinatione Dei etc.:

- Sirm. I, 323 *convinci* — *scriptura* = Ep. Aeg. Paul. V, 5, 3.

Ex constitutionibus Sirmondianis:

Opusculum XXIX:

- Sirm. II, 325 et 326 *continua* — *cum legibus* = fr. const. 3.

Opusculum XLIV:

- c. 35 Sirm. II, 740 *habent* — *decidi* = fr. const. 3.

Capitula Herardi archiepiscopi Turonensis, qui anno 870 obiit, praesertim ex Benedicto Levitae capitularibus composita hac via nonnullos Breviarii locos insertos habent.¹⁾

*Capitula
Herardi
Turonensis.*

- c. 80 cfr. Ben. Lev. III, 253 = Br. Th. IX, 1, 6 int.
 c. 84 " " III, 357 = " Paul. V, 37, 1 int. in pr. aliquot verbis omisiss.
 c. 104 " " III, 436 = " Th. IX, 1, 11 aliquot verbis mutatis.

¹⁾ ed. Migne, Pat. lat. CXXI p. 763 sq. cfr. Werminghoff NA. XXVI, 623.

*Capitula
Isaaci
Lingonensis.* Etiam episcopus Isaacus Lingonensis [859—880] e Benedicto Levita varia capitula selegit ex eisque collectionem canonum XI titulorum compilavit. Cum tria illorum lege Romana Visigothorum inniterentur, fragmenta Breviarii etiam in canones Isaaci transferunt.¹⁾

I, 36 = Ben. Lev. III, 243 = Br. Paul. I, 21, 8.
IV, 8 = " " II, 410 = " Th. III, 12, 3 int.
VII, 8 in pr. = " " II, 396 = " " VI, 1, 2 int.

*Collectio
codicis
Trecensis
1406.* Unum fragmentum [Br. Th. X, 10, 1] e codice Q Lugdunensi 303, cetera aliunde, sed omnia ex Breviarii Theodosiani libro nono collectio quaedam codicis Trecensis 1406 saec. XIII praebet, quae teste Fournier anno fere 900 in regionibus Lugdunensibus compilata est.²⁾ Sunt haec:

Br. Th. IX, 1, 5 et int. 6 int. 7 int. 8 int. 9 int. 11 int.
IX, 3, 2 int. 3 int.
IX, 26, 2 int.
IX, 27, 1 int. 3 int.
IX, 1, 3 int.
IX, 30, 1 int. 2 int. 3 int. 4 int.
IX, 32, 1 int.
IX, 34, 1 int.

*Collectio
cod. Paris.
lat. 2449.* In collectione codicis Parisini bibl. nat. lat. 2449, quae ineunte saeculo decimo in provinciis Lugdunensi vel Viennensi conscripta est, post capitula Isaaci Lingonensis et extracta e Pseudoisidoriana aliisque apocryphis vel veris ad res ecclesiae spectantibus auctor etiam tractatum de relatione Iudaeorum et Christianorum praebet, quem ex variorum conciliorum canonibus et ex tribus epitomae Aegidianae fragmentis compilavit. Quae sunt: Th. XVI, 3, 1; XVI, 4, 1; Nov. Theod. III, 1. Praeterea auctor etiam in excerptis ex decretalibus Pseudoisidianis nonnullos Breviarii locos assumpsit [*Coll. IX, 9. 10. 14. 22; X, 3. 10 etc.].³⁾

*Regino
Prumensis.* Etiam Regino abbas Prumensis in conficiendis libris duobus de synodalibus causis et disciplinis ecclesiasticis (906—13) Breviario utebatur.⁴⁾ Imprimis interpretationem secutus est, in illis autem fragmentis, quae interpretatione carent, legem ipsam adhibuit. Sed codice aucto usus esse videtur, nam habet partem novellae Maioriani extra Breviarium [Reg. II, 173 = Nov. Maior. 6, 5 prima pars⁵⁾] et primam constitutionem Sirmondianam, sub rubrica 'Ex lege Romana' [Reg. II, 116 praebet excerptum ex const. Sirm. 1⁶⁾]. Duas constitutiones, quamvis eas in Breviario invenires, non ex ipso fonte habet sed ex concilio Nanetensi⁷⁾ [Reg. II, 174 = Br. Th. II, 12, 5 int. haustum ex c. 19 dicti concilii (a. 658)] et ex illa capitularis Wormatiensis anni 829 appendice⁸⁾ [Reg. I, 22 = Ep. Aeg. Th. V, 10, 1]. Etiam in appendicibus ad libros Reginonis factis nonnulla ad Breviarium spectant, sed mutata sunt.

¹⁾ ed. Migne, Pat. lat. CXXIV p. 1075 sq.; cfr. P. Fournier, Ann. Grat. XI, 357 et 372; Werminghoff l. c. 670.

²⁾ Codex adhuc ineditus est. cfr. P. Fournier, Ann. Grat. XI, 346 sq.

³⁾ Fournier l. c. 363 et 365 sq.

⁴⁾ Edidit hanc collectionem Wasserschleben, Lipsiae 1840. Cfr. idem, Beiträge 15; Scherer, Handbuch des Kirchenrechtes I, 236; Tardif DC. 162 sq.; Conrat I, 258 sq.; Halban II, 349.

⁵⁾ Theod. II, 164 sq. Cfr. Conrat I, 145 et 259.

⁶⁾ Conrat I, 147^a et 259^a. Quod excerptum teste Conrato I, 259^a in collectionem cod. Stuttgartensis 107 fol. 83, de qua etiam Schulte in comm. min. Viud. cl. phil. hist. CXVII p. 26 egit, et in c. 125 collectionis canonum codicis Guelpherbitani 88^a antea Helmstad. 454 [cfr. Wasserschleben, Beiträge 29 sq.] transit.

⁷⁾ Mansi XVIII, 171 sq.; cfr. Conrat I, 13^a et 258^a; E. Seckel NA. XXVI, 60 sq.

⁸⁾ Haustum ex codice quodam capitularium, in quo false Ludovico Pio adscriptum est. Cfr. Wasserschleben, Regino 85^a; M. G. Capit. II, 25; Conrat I, 4^a, 258^a.

- Reg. I, 414 in fine = Br. Th. I, 1, 1 int.
 418 = Br. Th. IV, 7, 1 int.
 429 in pr. = Br. Gai I, 4, 8 in pr. nonnullis verbis mutatis.
 II, 57 = Br. Th. IX, 12, 1 int. [Conrat I, 258¹⁹].
 59 = „ „ IX, 9, 1 int. [Conrat ibid].
 69 = „ „ V, 7, 1 int. in pr. [Conrat ibid].
 70 = „ „ V, 7, 2 int.
 71 = „ „ V, 8, 1 int.
 85 = „ Paul. V, 25, 2 [Conrat I. 258¹⁹].
 86 = „ „ V, 25, 4 nonnullis verbis additis [Conrat I. 259¹].
 87 = „ „ V, 25, 7 nonnullis verbis mutatis [Conrat I, 259¹].
 89 = „ „ V, 24, 8.
 90 = „ „ V, 24, 4 [Conrat I, 259¹].
 122 [usque ad verba 'omnino non possunt'] = Br. Th. II, 25, 1 int.
 128 = Br. Paul. II, 20, 4.
 129 [usque ad verba 'solvī non possunt'] = Br. Paul. II, 20, 4 int. aliquot verbis mutatis.
 142 = Br. Th. IX, 4, 4 int.
 143 et 144 = Br. Th. IX, 4, 2 int.
 145 = Br. Th. IX, 4, 3 int. nonnullis verbis omissis.
 146 = „ „ IX, 6, 1 int. paucis verbis mutatis [Conrat I, 259¹].
 147 = „ Paul. II, 27, 1.
 148 = „ „ II, 27, 2.
 149 = „ „ II, 27, 3 [Conrat I, 259¹].
 262 = „ Th. IX, 4, 5.
 307 = „ „ IV, 14, 1 int.
 308 = „ „ II, 18, 2 int. in pr.
 313 = „ „ II, 18, 1 int. nonnullis verbis omissis [Conrat I, 259¹].
 352 = „ „ IX, 14, 1 int.
 Reg. II, 360 = „ „ IX, 13, 1 int. [Conrat I, 258¹⁹].
 361 = „ „ IX, 13, 2 int.
 362 = „ „ IX, 13, 3 int.
 App. I, 28 = „ „ IX, 1, 4 int.
 24 = „ „ IX, 1, 8 int. in pr. nonnullis verbis omissis.
 25 = „ „ IX, 1, 9 int. nonnullis verbis omissis.
 26 = „ „ IX, 1, 11 int. in pr.

Codex Lipsiensis 668 s. XIII. epitomen Reginonis continens¹⁾ etiam nonnullos ex Breviario locos habet. Sunt hi: Br. Th. II, 18, 1; Th. IX, 9, 1; Th. IX, 12, 1; Th. IX, 13, 1; Paul. II, 20, 4.

Collectio canonum codicis Lipsiensis 668.

In collectione canonum, quam Abbo Floriacensis Hugoni Capet eiusque filio Rodberto dedicavit²⁾, in cap. 1 locus Breviarii invenitur [Br. Th. IX, 34, 1 cum int.]. Sed contendere non ausim auctorem ipso Breviario usum esse, nam etiam quae ex Iuliano adfert, non ex ipso fonte hausisse videtur.

Collectio canonum Abbonis Floriacensis.

Burchardus Wormatiensis episcopus in magno Decreti sui volumine fragmenta Breviarii ex Reginone et ex collectionibus falsis supra nominatis habet, sed a Breviario alienus esse videtur. Exempla nonnulla in tabella sequente dabo. Quae vero in libro septimo c. 28 ex Pauli sententiis cum interpretatione Breviarii de gradibus cognationis continet, ex codice quodam Isidori etymologiarum assumpsit, cui ille Pauli tractatus iam pridem adscriptus erat.³⁾

Decretum Burchardi Wormatiensis.

¹⁾ Wasserschleben, Beiträge 28 et 29; Conrat I, 259¹.

²⁾ Edidit Migne Pat. lat. CXXXIX, 478 sq.; Sav.² II, 294 et 489; Haenel LRV. 464; Flach 89; Conrat I, 259 sq.

³⁾ Burchardi Decretorum libros viginti edidit Migne, Patr. lat. CXL, 337 sq. Cfr. Sav.² II, 295 et 490; Haenel LRV. 464; Richter, Beiträge 64 sq.; Regino ed. Wasserschleben p. 497 sq.; Maassen in Kritische Vierteljahrsschrift V, 190 sq.; Flach 88; Conrat I, 261 sq. et 315.

- * I, 147 = Decr. fab. XXVI cfr. Br. Th. IX, 1, 5 in fine.
 * 148 = „ „ XXVII „ „ Nov. Val. XII, 1 int.
 * 164 = Ep. Stephani secunda c. XI cfr. Br. Th. IX, 1, 7.
 * 177 = Ep. Stephani secunda c. VIII „ „ Paul. V, 5, 9.
 * II, 39 = Ep. Sixti II secunda c. VI *nullus episcopus* = Ben. Lev. III, 808 vel ep. Sixti secunda cfr. Br. Th. IV, 14, 1 int.
 IV, 90 = Ben. Lev. III, 286 = Br. Th. XVI, 4, 1 int. vel Ep. Aeg. I. c.
 VII, 28 = Isid. Etym. IX, 5 = Br. Paul. IV, 10 cum int.
 IX, 28 = Regino II, 129 = Br. Paul. II, 20, 4 int. aliquibus verbis mutatis.
 IX, 30 = Regino II, 128 = „ „ II, 20, 4.
 X, 28 cfr. Regino II, 360
 X, 30—31 cfr. Regino II, 361—362 } Br. Th. IX, 13, 1. 2. 3 et intt. [Conrat I, 262¹⁾.
 * XV, 9 = Ben. Lev. III, 346 vel cap. Angilr. XXXIX cfr. Br. Paul. III, 6, 8 in pr.
 XVI, 9 = „ „ III, 163 vel 291 cfr. Br. Paul. I, 6, 1 [Conrat I, 262¹⁾.
 XVI, 10 = „ „ III, 367 cfr. Ep. Par. Th. II, 1, 4.
 XVI, 37 usque '*permissum est*' = Regino II, 144 = Br. Th. IX, 4, 2 int. in fine [Conrat I, 262¹⁾.

Collectio duodecim librorum, quae tota Burchardo innitur, inter tres locos ad ius Romanum pertinentes nullum ex Breviario habet.¹⁾

Odoramus Senonensis.

Odoramus Senonensis²⁾ nonnulla fragmenta libri noni Theodosiani [Br. Th. IX, 1, 3. 6. 7. 11; IX, 3, 1. 2] et formulare quoddam libelli accusatorii ex verbis rubricae Br. Th. IX, 1 inscriptionibusque et aliis eiusdem tituli constitutionibus [Br. Th. IX, 1, 6. 8. 11] compositum non ex ipso Breviario, sed ex fonte quodam ecclesiastico habet.³⁾

Collectio cod. Vat. reg. 453.

Etiam fragmenta collectionis decretalium codicis miscellanei Vat. reg. 453 fol. 50—55 saeculi duodecimi incuntis in illis, quae ex iure Romano habent, cum interpretatione et epitoma Breviarii Aegidiani cohaerent. Qua de re eam in partibus regni Francorum compilatam esse suspicari licet. Conratius [I, 264¹⁾] haec fragmenta ex Breviario sumpta allegat:

- c. 91 = Br. Th. I, 1, 1 int.
 „ „ II, 2, 1 int.
 glossa ad Br. Th. I, 1 sub verbo '*lex*'.
 „ „ „ „ I, 2, 1 sub verbo '*principes*'.
 Ep. Aeg. Th. II, 4, 5 et 7.
 c. de iudice = Ep. Aeg. Paul. II, 8, 1. 2.

Liber de unitate ecclesiae conservanda.

Unde auctor libri '*de unitate ecclesiae conservanda*' annis 1090—93 confecti⁴⁾ illa, quae in primi libri cap. IX ex libro Theodosiani decimo sexto adfert, sumpserit nescio. Certe Germaniae tribuendus est, nam multas res, quae in Saxonia Thuringia Hassia a principibus et episcopis, qui a Gregorii VII. causa stabant, gesta sunt, tam accurate narrat, ut multas ipse audiasse, multis rebus interfuisse videatur. Fragmentis ex Theodosiano utitur, ut demonstretur Arcadium imperatorem, quem ab Innocentio papa excommunicatum fuisse auctori non satis constabat, ecclesiae multum favisse eique varia privilegia dedisse, '*sicut testatur liber christianorum imperatorum de fide catholica*'. Quibus verbis: '*liber christianorum imperatorum de fide catholica*' non solum titulus libri decimi sexti primus, sed totus liber significari videtur, nam quae ex illo compendio adfert, ad varios huius libri titulos pertinent. Sunt haec: Th. XVI, 2, 29 [*quaecumque — deferatur (deputatur)*], dein abbreviatio constitutionis XVI, 2, 31, dein compilatio ex constitutionibus XVI, 1, 2 et 3, quae Gratiani et Valentiniani et Theodosii sunt, dein XVI, 2, 25 Gratiani, et pars constitutionis XVI, 2, 35 nonnullis verbis mutatis. Verba '*et post plurima ecclesiastica*

¹⁾ Sav. ² II, 298; Conrat I, 262.

²⁾ ed. Angelus Maius in Spicilegio Romano IX, 59 sq.; libellum habet etiam Zeumer Form. 537°.

³⁾ Conrat I, 263.

⁴⁾ quem Schwenkenbach et Sackur ediderunt M. G. Libelli de lite II, 173 sq. cfr. ibidem 175 et 196 sq.

disciplinae statuta' sequitur constitutio XVI, 11, 2. Deinde praebet constitutionem praeter alia mihi ignota partem constitutionis Theodosii et Valentiniani XVI, 5, 62 continentem. Denique invenies constitutionem Theodosii et Arcadii et Honorii XVI, 5, 24 et verbis nonnullis mutatis constitutionem XVI, 11, 1, postremo excerpta ex constitutione Theodosii et Valentiniani XVI, 2, 47. Suspicio auctorem nostrum collectione quadam usum esse, cui varia ex libro decimo sexto Theodosiani aliquantulum immutata et abbreviata inserta erant quaeque constitutionem illi Theodosii Honoriique [XVI, 5, 62] similem sed auctum habuit. Arcadio imperatori ab auctore libelli nostri complures constitutiones tribuuntur, quae ab aliis imperatoribus ipsi antecedentibus vel eum sequentibus datae sunt. Utrum ipse falso eas Arcadio adscripserit an falsas inscriptiones ex fonte suo hauserit nescio. Cum Hincmari operibus libellus cohaerere non videtur.

In Francia Ivonem Carnotensem non solum Iustiniani libros in operibus suis adhibuisse constat, sed etiam Breviarium cognovit. Quae vero ratio inter utramque codificationem intercedat non dicit. Quae ex Decreto¹⁾ eius ad legem Romanam Visigothorum pertinent, passim in tota compilatione praesertim vero in libro decimo sexto, in quo de officiis laicorum et causis eorundem agitur, aut ex ipso fonte praecipue ex interpretatione aut ex Benedicto Levita et Burchardo hausta inveniuntur, tabella nonnullis exemplis ostendet. Quae ex ipso Breviario adfert, plerumque inscriptione 'legibus Theodosianis' praebuit, quamquam varia ex Pauli sententiis sumpsit. Exempli gratia XVI, 194 haustum ex Br. Paul. I, 1, 2 int. inscriptionem 'ex lege Theodosiana' habet, XVI, 195 ex eodem [Br. Paul. V, 12, 4 int.] inscriptione 'item libro V', XVI, 205 [Br. Paul. I, 7, 10; I, 8, 1, 2; I, 9, 3 int.] inscriptione 'de lege Theodosiana' ornatur. Complures loci ad Breviarium spectantes [XVI, 196—200. 202—204. 244—246. 248] inscriptione egent. XVI, 247 et 249 [Br. Th. IX, 1, 8 int. 11 int. 26, 1 int.] verbis 'libro IX' inscribuntur, XVI, 253—256 vero ex sententiis Pauli adhibuisse dicit. Quid de relatione inter Theodosianum Breviarium insertum et Pauli sententias cogitaverit, in inscriptione ad V, 281—285 ostendit dicens excerpta esse legum Theodosianarum a Paulo interpretata. In Panormia [IV, 127 = Ivo Decr. V, 281] vero in inscriptione Paulum omisit dicens caput 'ex legibus Theodosianis' haustum esse, quam inscriptionem postea apud Gratianum C 2 q. 6 c. 22 legere potes. Cui addam Ivonem, quae in Decreto [XVI, 253 etc.] inscriptione 'ex sententiis Pauli' adfert, in Panormia sine inscriptione praebuisse constitutionisque Sirmondianae primae partem, quam in Decreto [XVI, 312] ex Benedicti Levitae capitularibus II, 366 adfert, in Panormia [V, 23] sub inscriptione 'Theodosius VI. imperator' dedisse.

Ivonis
Carnotensis
Decretum.

Ex codice Breviarii.

- I, 284 = Br. Th. XVI, 4, 1 ex Burchardo [Fournier, Ivo 29].
 * V, 274 cfr. " IX, 1, 7 in pr. et int. ex Burchardo [Fournier, Ivo 31].
 281 = " Paul. V, 35, 1 int.
 282 = " V, 36, 1 et int. 2.
 283 = " V, 37, 2 int.
 284 = " V, 38, 1 int. 2.
 285 = " V, 39, 1.
 286 = " Th. IX, 1, 11 int.
 VIII, 168 et 166 usque ad verbum '*possunt*' = Br. Paul. II, 20, 4 et int. ex Burchardo [Fournier, Ivo 32].
 IX, 64 = Br. Paul. IV, 10 totum sed sine interpr. § 4 et transposita interpr. § 8 ex Burchardo [Fournier, Ivo 33].
 XVI, 61 = Br. Th. IX, 3, 2 usque '*feriatur*' ex Benedicto Levita.
 100 = " Paul. V, 1, 4 ex Benedicto Levita III, 342.
 194 = " I, 1, 2 int.
 195 = " V, 12, 4 int.

¹⁾ ed. Migne, Patrol. lat. CLXI p. 47 sq. cfr. Sav.³ 303 sq., 494 sq.; Haenel LRV. 465 sq.; Tardif DC. 170 sq.; Conrat I, 378 sq.; Flach 91; Fournier, Ivo 26 sq.

- XVI, 196—198 = Br. Paul. II, 1, 2—4 int.
 199 = Br. Paul. II, 4, 1. 2. 3 int. 4 int. 5, 1.
 200 = „ „ II, 16, 1.
 202 = „ Herm. II, 1 int.
 203 = „ Th. XI, 14, 6 int.
 204 *testes* — *audiendum* = Br. Th. XI, 14, 2 int.
 205 = Br. Paul. I, 7, 10; 8, 1. 2; 9, 3 int.
 227 = „ „ II, 4, 4 int. ex Benedicto Levita.
 228 = „ „ II, 5, 1 int. „ „ „
 229 = „ „ II, 5, 3 int. „ „ „
 230 = „ „ II, 10, 1 int. „ „ „
 231 = „ „ II, 12, 4 int. „ „ „
 232 = „ „ II, 15, 3 int. „ „ „
 233 = „ „ III, 7, 10 „ „ „
 234 = „ Th. II, 19, 7 int. „ „ „
 243 = „ „ II, 26, 1 int. „ „ „
 244 = „ „ III, 1, 1 int. „ „ „
 245 = „ „ III, 1, 6 int. „ „ „
 246 = „ „ III, 13, 3 int. in pr. „ „ „
 247 = „ „ IX, 1, 8 int. 11 int. „ „ „
 248 = „ „ IX, 24, 1 int. „ „ „
 249 = „ „ IX, 26, 1 int. „ „ „
 250 = „ „ IX, 26, 2 int. „ „ „
 251 = „ „ IX, 27, 1 int. 3 in pr. et int. ex Benedicto Levita.
 252 = „ „ IX, 30, 3 int. ex Benedicto Levita.
 253 = „ Paul. I, 15, 1 int. „ „ „
 254 = „ „ I, 15, 3 „ „ „
 255 = „ „ I, 20, 1 int. „ „ „
 256 = „ „ V, 4, 17 „ „ „
 257 = „ „ V, 4, 18 et 5, 2 „ „ „
 258 = „ „ V, 5, 6 int. „ „ „
 259 = „ „ V, 84, 1 int. „ „ „
 260 = „ „ V, 85, 2 int. „ „ „
 313 cfr. „ Th. III, 12, 4 int. „ „ „
 318 = „ Paul. V, 27, 3 int. „ „ „
 319 = „ „ I, 6, 1 „ „ „
 320 = „ „ II, 2, 1 int. „ „ „
 321 = „ „ II, 4, 4 int. „ „ „
 322 = „ „ II, 5, 3 int. „ „ „
 323 = „ „ II, 10, 1 int. „ „ „
 325 = „ „ II, 32, 14 „ „ „
 326 = „ „ IV, 8, 1 int. „ „ „
 327 = „ „ V, 3, 3 „ „ „
 328 = „ „ V, 3, 4 „ „ „
 329 = „ „ V, 3, 6 int. „ „ „
 330 = „ „ V, 4, 9 int. „ „ „
 331 = „ „ V, 7, 6 int. „ „ „
 332 = „ Th. IX, 3, 2 „ „ „
 359 = „ Paul. II, 18, 12 int. in pr. „ „ „

Ex epitoma Aegidii.

- IV, 156 cfr. Br. Th. IX, 24, 1 ex Benedicto Levita vel ex cap. Angilramni
 157 = „ Paul. V, 4, 15—17. 19 ex Benedicto Levita.
 XI, 24 } = Br. Paul. V, 23, 1 ex Burchardo (Fournier Ivo 33).
 49 }

- XVI, 209 = Br. Paul. I, 12, 7 ex Benedicto Levita.
 210 = " Th. XI, 14, 2 " " "
 226 = " " XI, 11, 1 usque 'audiantur' ex Benedicto Levita.
 235 = " " IX, 24, 1 ex Benedicto Levita.
 290 = " " XI, 14, 3 in pr. ex Benedicto Levita.
 315 = " " XI, 11, 1 " " "
 316 = " Paul. V, 5, 3. 5. 8. 9 " " "
 355 = " Th. II, 10, 1. 2 " " "
 356 = " " X, 5, 5 " " "

Ex epitoma Parisina.

- V, 261 *appellantem* etc. = Br. Th. XI, 8, 1. 2. 3 ex Burchardo [Fournier Ivo 31].

Ex constitutionibus Sirmondianis.

- XVI, 312 = fr. const. 1 ex Benedicto Levita [Conrat I, 147², 379^{1 et 2}; Flach I, 284].

Panormia¹⁾ paulo post annum 1096 ab eodem Ivone confecta imprimis ex Decreto *Ivonia*
 hausit itaque varia Breviarii repetit. Exempli gratia haec fragmenta allego: *Panormia*.

Ex codice Breviarii.

- Pan. IV, 67 = Decr. V, 274 = Br. Th. IX, 1, 7 in pr. et int.
 68 = " V, 286 in fine = Br. Th. IX, 1, 11, int. in fine [Fournier, Ivo 301].
 127 = " V, 281 = Br. Paul. V, 35, 1 int.
 128 = " V, 282 = " " V, 36, 1 et int. 2.
 129 = " V, 283 = " " V, 37, 2 int.
 180 = " V, 284 = " " V, 38, 1 int. 2.
 181 = " V, 285 = " " V, 39, 1.
 V, 14, 15 = Decr. XVI, 247 in pr., 249 = Br. Th. IX, 1, 8 int.; 26, 1 int.
 17 = " XVI, 203 = Br. Th. XI, 14, 6 int.
 21 = " XVI, 204 in pr. = Br. Th. XI, 14, 2 int.
 41 = " XVI, 250 usque 'comprehensam' = Br. Th. IX, 26, 2 int. usque
 'comprehensam'.
 43 = Decr. XVI, 258 = Br. Paul. V, 5, 6 int.
 45 usque 'audiri' = Decr. XVI, 332 usque 'audiui' = Br. Th. IX, 3, 2.
 49 = Decr. XVI, 100 = Br. Paul. V, 1, 4.
 66 = " XVI, 195—198 " " V, 12, 4 int. et II, 1, 2—4 int.
 67—69 = Decr. XVI, 199, 253, 254 = { Br. Paul. II, 4, 1. 2. 3 int. 4 int.
 " " I, 15, 1 int. 3.
 70 usque 'exsolvat' = Decr. XVI, 255 = Br. Paul. I, 20, 1 int.
 VI, 92 et 93 usque 'possunt' = Decr. VIII, 168 et 166 usque 'possunt' = Br. Paul.
 II, 20, 4 int.
 VII, 90 = Decr. IX, 64 = Br. Paul. IV, 10.

Ex epitoma Aegidiana.

- V, 16 = Decr. XVI, 316 = Br. Paul. V, 5, 3. 5. 8. 9.
 V, 22 = " XVI, 210 = " Th. XI, 14, 2.

Ex constitutionibus Sirmoudianis.

- V, 23 = Decr. XVI, 312 = pars const. 1.

Panormine caput IV, 111 interpretationi Br. Th. IX, 30, 1 respondens, cum in Decreto non sit, ut Conratus ait, auctor fortasse ex Benedicto Levita [II, 398; III, 170] vel ut Fournier dicit fortasse ex Anselmo Lucensi [III, 76] inscriptione vero mutata depromp-

¹⁾ ed. Migne, Patrol. lat. CLXI p. 1038 sq. cfr. Sav.² 303 sq., 498 sq.; Haenel LRV. 466; Tardif DC. 170 sq.; Conrat I, 383 sq.; Flach 91; Fournier, Ivo 293 sq.

sisse videtur.¹⁾ Item caput IV, 56 Panormiae quod ex Br. Paul. V, 18, 11 int. sumptum est, in Decreto deest. Invenit hunc locum P. Fournier l. c. 304 apud Anselmum III, 36 in fine et ego in capitulis Angilramni c. XXXVIII; sed desideratur in collectione septuaginta quatuor titulorum, ex qua Ivonis Panormia varia Anselmi propria habere videtur.²⁾

*Ivonis
epistolae.*

Denique in conficiendis epistolis (ed. Iurretus) Ivo Breviarii locis usus est.³⁾

ep. 35 Br. Th. IX, 1, 7 ex.
196 . . IX, 1, 19 int.
203 . . I, 1, 3 int.
212 . . Paul. V, 11, 4 int.

*Collectio
Tripartita.
Caesaro-
Augustana.*

Nonnulla Breviarii fragmenta ex Decreto in tertiam collectionis Tripartitae partem transierunt, quam nuperrime Fournier magna cum diligentia tractavit.⁴⁾ Caesaro-Augustana, quam primis lustris saeculi duodecimi Conratus in partibus Burgundiae, P. Fournier vero in Aquitania vel septentrionali parte Hispaniae ortam esse suspicatur, et in aliis fontibus et imprimis in Decreto Ivonis nec non in collectione Anselmi Lucensis nititur.⁵⁾ Sed habet [II, 34] quosdam iuris Romani textus compilationibus supra nominatis ignotos, ex quibus P. Fournier mecum illud Breviarii liberaliter communicavit, quod etiam in epistola Iohannis VIII. papae ad regem Germanorum Ludovicum secundum directu, quam infra tractabimus, legi potest. Sunt fragmenta: Br. Th. I, 1, 4 et 2, 1 in pr. In iisdem regionibus P. Fournier librum Tarraconensem paullo post mortem Gregorii septimi confectum esse putat, qui inter alia iuris Romani excerpta complures constitutiones libri decimi sexti Theodosiani genuini [Th. XVI, 2, 8 in pr. 16. 26. 29. 30 et 31] ex collectione illa LXXIV titulorum haustas habet, quae, ut infra demonstrabimus, Hincmaro utebatur.⁶⁾

*Liber Turra-
conensis.*

*Collectio
decem
partium.*

Denique inter collectiones Ivoni propinquiores collectionem decem partium et duas bibliothecae Catalaunensis commemoramus. Prima, quam Fournier ex codice Parisino bibl.-nat. lat. 10743 descripsit, cuius vero, ut ipse exposuit, hodie iam quinque codices noti sunt, originis Francogallicae est et ad Panormiam pertinet, sed auctor, dum eam annis 1125—1130 compilavit, textum Panormiae correxit et auxit.⁷⁾ Habet praeterea, ut Fournier mihi scripsit, duos textus Breviarii, qui in Panormia desunt:

II, 36 de interruptione tricennii. Ex libro legum novellarum d. Valentiniani c. XII. Si lis intra tricennium inchoata fuerit et non definita, quasi nec coepta fuerit, habeatur extincta = fr. Br. Nov. Val. XII, 1 int.

V, 25 de appellationibus inopportunitis c. 3. Ex lege Iulia. Notatur infamia, qui dum appellat, iudici convicium dixerit, sed et is etiam, cuius consilio factum est. cfr. Br. Paul. V, 37, 3.

*Collectio
Catalaunensis
prima.*

Collectio Catalaunensis prima, ut Fournier exposuit, paullo post annum 1130 Catalaunis ex collectione decem partium et ex Tripartita confecta quaedam Breviarii habet, quae etiam in Ivonis decreto invenies [XI, 53—55, XII, 21—24, XIV, 34. 35⁸⁾]. Alia vero

¹⁾ Conrat I, 384^a; Fournier, Ivo 303¹.

²⁾ Fournier, Ivo 303 sq.; idem in Mélanges d'archéologie et d'histoire XIV, 147 sq.

³⁾ Haenel LRV. 466; Conrat I, 385 sq.

⁴⁾ Adhuc inedita. Sav.² II, 301 sq., 491 sq. hanc collectionem 'anonymam saec. XI.' appellat. Cfr. Haenel LRV. 464 sq.; Wasserschleben, Beiträge 47 sq.; Schorer l. c. I, 241 et 242; Conrat I, 388 sq.; Flach 90; Fournier, Ivo 646 sq.

⁵⁾ Conrat I, 390 sq.; Patetta Riv. It. XII, 318¹. Flach 90 Breviarii locos nondum memorat. Fournier Ivo 416 sq. — Codex Paris. 3876^a huius collectionis inter ceteros textus, quos auctor ex Exceptionibus Petri assumpsit, etiam Br. Paul. V, 12, 2 cum int. et 4 int. ex illo fonte praebet [Conrat I, 390²].

⁶⁾ Thaner in comm. min. Vind. LXXXIX, 607; Fournier, Mélanges d'archéologie XIV, 159 et 189; idem, Mélanges Julien Havet (1895) 272.

⁷⁾ Fournier, Ivo 433 sq. et 635.

⁸⁾ Fournier, Ivo 632 sq., 643:

XI, 53—55 = Coll. III part. III, 29, 171. 179. 173 = Ivo Decr. XVI, 247. 249. 255.

XII, 21—24 = Coll. III part. III, 9, 8—11 = Ivo Decr. V, 281. 282. 283. 285.

XIV, 34 haustum ex coll. X part. = Panormia V, 21 = Decr. XVI, 204 in pr.

XIV, 35 haustum ex coll. X part. = Pan. V, 16 = Decr. XVI, 316.

exempli gratia c. 27 tit. XII de appellatione, ut P. Fournier mihi scripsit, hac forma ab Ivone aliena sunt. ['Ex libro V° Pauli sententiarum. Appellandum esse, quando sacramentum offertur, non postquam iuratur. Si quando a iudice — iuratur' = Br. Paul. V, 84, 1 int.] Habet hoc fragmentum collectio Tripartita III, 184. C. 29 eiusdem tituli, quocum Br. Paul. V, 87, 8 conferendum est, ex collectione X partium sumptum esse videtur. C. 81 vero, unde auctor sumpserit, incertum est. Textus cum Br. Paul. V, 87, 8 conferendus est 'Ex V° libro. Appellantes infames esse, qui fecerint convicium iudici. Convicium iudici ab appellatoribus fieri non oportet, alipquin infamia notantur. Ista interpretatione non indiget'. Collectio secunda brevi post primam ibidem ex textibus illius una cum excerptis ex Tripartita et Decempartita haustis confecta¹⁾ hac via nonnullos Breviarii locos recepit [coll. secunda XI, 2, 2. 32. 35 = coll. prima XIV, 34. 36].²⁾

*Collectio
Catalaunensis
secunda.*

In Summa Parisina³⁾, quam auctor incertus quidam septimo vel octavo decennio saeculi duodecimi, postquam Bononiensium artem iura docendi cognoverat, ad Decretum Gratiani Parisiis scripsit, post illud Pauli sententiarum fragmentum [V, 36, 1. 2 et int.], quod Gratianus [C. II, q. 6, c. 24] imperatori Theodosio assignavit et iam Ivonis collectiones [Decr. V, 282, Pan IV, 128; cfr. Coll. III part. III, 9 (10), 7] continebant, legere potes: 'Haec possunt esse verba G. dicentis superius id est superiore parte Theodosianae legis, vel sunt verba ipsius imperatoris Theodosii. Sed cum Theodosianus codex non sit in Lombardia, est enim Aurelianus et apud sanctum Dionysium videturque, quod G. has leges sumpsisset de canonibus Ivonis, quos quidem inducit, non quomodo teneant sed ne ignorentur.' Alio loco ad dictum Gratiani 'Quod autem' in prooemio C. VI, q. 2 dicit: 'In legibus Theodosiani habuimus, quod credendum sit episcopo: sed illud intelligitur quando de civilibus causis.' Auctorem huius Summae, cum Parisiis vixisset, de Breviario aliquid audisse codicemque quendam huius legis vidiisse putandum est, sed intentius in his quaestionibus non versabatur, itaque ut Ivo [Decr. V, 281, XVI, 194. 206; Pan. V, 127] alii-que homines docti priorum saeculorum Breviarium nihil aliud quam codicem Theodosianum fuisse credidit, cuius notitiam Isidori Etymologiae [V, 1, 7] memoriae tradiderunt. Quamobrem codicem Theodosianum, quem non in Lombardia sed Aurelianus⁴⁾ et apud sanctum Dionysium fuisse memorat, Breviarium fuisse suspicor.

*Summa
Parisina.*

Plagiator quidam Summae Rufini in codice Gottingensi man. iur. 159 in c. 2 D. 7 addidit: 'Hunc codicem adhuc habent Carnotenses, unde in decretis Ivonis multa ab hoc codice excerpta inveniuntur.' Quamquam plagiator, ut Singer illustravit, Franciam et Parisios cognovit iurisque scientiam scholae Francogallicae debebat, tamen ex hac glossa, ut iam alii homines docti exposuerunt, non apparet eum Theodosianum vel Breviarium unquam vidiisse. Faveo coniecturae Conrati plagiatores nostrum, quia apud Ivonem Carnotensem fragmenta harum legum invenisset, contendisse in urbe Carnotensi codicem quendam Theodosiani fuisse.⁵⁾

*Plagiator
Rufini
in codice
Gott. 159.*

Postquam usum forensem et scholasticum Breviarii per Galliam Germaniamque tractavimus, pauca tantum dicamus, num lex nostra Britannis nota fuerit.⁶⁾ Leges Romanas

Britannia.

¹⁾ Fournier, Ivo 638 sq., 643.

²⁾ Particulam constitutionis Sirmondianae primae in cap. 251 collectio capitum CCXCIV habet, quam Schulte ex codice univ. bibl. Pragensis VIII H. 7 a. XII descripsit. Gratiano et scholae iuris canonici Bononiensi antecedit. C. 251 auctore Schultio ex decreto Ivonis vel ex coll. III partium haustum est. Cfr. Schulte in comm. min. Vind. LVII, 200, 218, 220 et CXVII, 13.

³⁾ cfr. Maassen in 'Jahrbücher des gemeinen Rechts' II, 221; idem in comm. min. Vind. XXXI, 465 sq.; Schulte in comm. min. Vind. LXIV, 114 sq.; idem, Geschichte der Quellen und Litteratur des canonischen Rechts I, 106. 224; Conrat, Epitome Exactis regibus, Proleg. CLXXXVII sq.

⁴⁾ Non omnino opinio reiicienda est auctorem Summae Parisinae ad codicem Paris. nouv. acq. Lat. 1631 [hac editione K], qui antea Aurelianus fortasse antiquitus custodiebatur, respexisse [Mommsen in his Proleg. LXXVIII].

⁵⁾ Conrat, Epitome Exactis regibus Proleg. CLXXXVII sq.; Ficker in IOeGF., tom. suppl. II, 44; Singer in Archiv f. kathol. Kirchenrecht LXXIII, 24 sq., 37, 70; idem, Die Summa magistri Rufini CLXIX¹¹⁶.

⁶⁾ Conrat I, 60 sq.

quarto saeculi duodecimi decennio Britanniam intravisse eiusdem temporis scriptores referunt. Nemo est, qui dubitet codices Iustiniani fuisse. Sed etiam saeculis antecedentibus in illis regionibus — aliter atque in Francogallia — Breviarium omnino ignotum fuit. Iam Haenelius [LRV. Proleg. XCVIII] ita cogitavit eiusque rationes Conratus sequitur. Alii quidem ut Caillemer¹⁾ etiam in Anglia ut in Francia iurisconsultos Breviario plus quam libris Iustiniani occupatos fuisse credunt, cui vero opinioni nulla argumenta adferre potuerunt.²⁾

*Leges
Henrici
primi.*

Solae leges Henrici primi, quas Liebermannus³⁾ intra annos 1110 et 1132 [haud dubie 1110—1120] confectas esse exposuit, in c. XXXIII, 4 fragmentum ex Breviario praebent [Ep. Aeg. Th. XI, 9, 1]. Suspiciari licet compilatorem harum legum, qui etiam legem Salicam emendatam, legem Ribnariam, capitula regum Francorum laudat, codice quodam usum esse, in quo et leges nationum Germanicarum et epitome Aegidii scriptae fuissent. Praeterea ex illis rebus, quas ex iure canonico adfert, eum codices originis Francogallicae cognovisse intellegendum est et quidem ex fonte Ivoni propinquo eas hausit. Ut Liebermannus putat, auctor non in Britannia sed in Normannia vel in regionibus vicinis natus atque in Francogallia eruditus est.

*Guilelmus
Malmes-
buriensis.*

Ex Gallico quodam codice Guilelmus Malmesburiensis Breviarium auctum abbreviationi de gestis imperatorum inseruit.⁴⁾ Qui codex in forma aucta praeter Breviarium etiam librum Theodosiani genuini decimum sextum novellasque, Gai Paulique fragmenta vero in forma epitomata continebat. Etiam de Iustiniani codificatione Guilelmus audivit, sed an viderit hos libros incertum est. Nam quae de Iustiniani libris tradit, ex Pauli historia Langobardorum haurire potuit.

*Leges
Canuti et
Wallicae.*

Savignius Hueneliusque⁵⁾ rationem quandam inter Breviarium et leges Canuti Wallicasque intercedere contendunt. Res aliter se habet. Leges Canuti, quae plerumque ex antiquioribus fontibus in concilio Wintonensi post 1028 factae sunt, cum iure Romano nihil habere videntur commune.⁶⁾ Legum Wallicarum vero fragmentum [II, 10, 70], in quo de adhibendo testium numero lex Romana cum iure vernaculo comparatur⁷⁾, non primae codificationi annis 907—948 factae adscribendum est, sed multis annis post auctoritate scholae glossatorum insertum esse videtur.⁸⁾

*Collectio
canonum
Hiberniensis.*

Denique non omittendum est collectionem canonum Hibernensem, quamquam multa ex iure privato habet, fragmentis ex iure Romano haustis omnino carere itaque aliter ac collectiones in Francorum finibus confectae nihil ex Breviario redactoribus ignoto habet.

III. Breviarii notitia per Italiam.

Prooemium.

Magni momenti est quaestio utrum Breviarium etiam per Italiam usui fuerit necne. Iam Godofredus ea de re cogitavit, nam caput septimum Prolegomenorum in Theodosianum rubrica: 'de usu Theodosiani Breviarii per Gallias . . . et sub Langobardis per Italiam' inscripsit. Sed immatura morte ereptus hanc Prolegomenorum partem non confecit. Post Ritterum primus Savignius⁹⁾ harum rerum optime peritus Breviarium, antequam Carolus Magnus regnum Langobardorum sibi subiecit, Italis ignotum fuisse, postea vero in Lombardiam una cum Francis, qui officiales vel clerici ibidem fuerunt, venisse

¹⁾ Caillemer, *Le droit civil* etc. 10.

²⁾ Conratus in altera parte operis in capite 35 demonstrabit dicta Aldhelmi vel Alcuini, quae Sav.³ I, 467 adfert, nihil argumento esse opinioni falsae ius Romanum septimo vel octavo saeculo in scholis Britanniae traditum esse. Constat ius Romanum tum apud Britannos ne notum quidem fuisse.

³⁾ Liebermann, *Über das englische Rechtsbuch* leges Henrici (1901) 22 sq.

⁴⁾ Conrat I, 232 sq.; Mommsen in his Prolegom. LXVI. XC sq.

⁵⁾ Sav.³ II, 168. 482; Haen. LRV. 466.

⁶⁾ Stobbe I, 199⁸⁾; Conrat I, 60; Amira, *Grundriss des germanischen Rechts*³ 27.

⁷⁾ Savignius et Haenelius de Br. Th. XI, 14, 2 cogitant; Conratus I. 12 D. 22, 5 adfert.

⁸⁾ Conrat I, 60. Cfr. Sav.³ IV, 417 sq.; Caillemer l. c. 11 sq.

⁹⁾ Savigny³ II, 270.

exposuit. Haenelius¹⁾ legi Romanae Visigothorum maxime studens Breviarium in Italiam pervenisse ex codicibus compluribus, qui in veteribus Italiae bibliothecis velut in Eporediensi reperti sunt, apparere contendit, quos a Francia in Italiam portatos esse omnino negat. Postea ut alios omittam Fittingus²⁾ Breviarii per Italiam usum omnino negat ibique hanc legem prorsus neglectam esse affirmat. Contra Schupfer legi Romanae Curiensi curam intendens variis ex causis non dubitandum esse contendit, quin Breviarium etiam per regiones Italiae divulgatum fuerit.³⁾ Alii homines docti ut Calisse, Flachius et Salviolius⁴⁾ Schupferum, alii ut Brunner et Ficker⁵⁾ opinioni Fittingi favent. Etiam Conratus [I, 46 sq.] et post eum Patetta⁶⁾ multis verbis ea de re egerunt.

Ad controversiam transitori cum auctoribus Savignio et Patetta res ante et post introitum Francorum in regnum Langobardorum distinguendas esse putamus. In conficiendo edicto suo Theodericus Ostrogothorum rex legem Romanam Visigothorum non adhibuit, etiamsi edictum, ut Gaudensius, Brunner, Schroeder, Amira alique putant⁷⁾, inter annos 511—15 publicavit, paullo postquam partes Galliae Visigothicae sibi subiecit. Alia Breviarii Langobardorumque legum ratio esse videtur, sed quaestio nondum finita est, quamquam multi viri docti ut Vesmius, Calisse, Tamassia, Chiapellius, Del Giudice, Patetta, Zeumer ea de re egerunt.⁸⁾ Imprimis animadvertendum est, ut Zeumer nos docuit, neque legem Romanam Visigothorum neque Theodosianum integrum sed antiquam quandam Visigothorum legem hodie deperditam, quae ipsa Theodosiano genuino niteretur, fontem capitis 178 edicti Rhotari fuisse.⁹⁾ Neque Roth. 32, 182, 388 neque Liutp. 33, 119 neque Aest. 14 ad Breviarium referenda sunt, at Liut. 16 ex constitutione quadam legis Romanae Visigothorum [Br. Th. II, 27, 1] haustum esse negari non potest.¹⁰⁾

Etiam usum forensem Breviario ante dominationem Francorum quendam fuisse Patetta¹¹⁾ non omnino excludit arbitrans huius compendii, cui usus maximus inter regiones Italiae proximas fuit, notitiam etiam ad Italos penetrasse, praesertim cum ibidem Theodosiani genuini ceterorumque iuris Anteiustiniani librorum usus brevi tempore regiminis Byzantini non omnino evanuerit.¹²⁾ Cui opinioni haud assentio.

Post invasionem Francorum Romani, qui ex partibus Franciae in Italiam migraverant ibique, quoad rationes iuris originis observandae sunt, lege Romana vivebant, ex patria sua Breviarium cognoverunt. Aequae officiales Francorum, quorum numerus ibi haud parvus fuit, si in conficiendis iudiciis secundum legem Romanam decernendum erat, quamquam in Italia alii iuris Romani libri in usu fuerunt, interdum Breviarium vel eius compendium quoddam, quod iure Romano Italico melius intellegebant, adhibuerunt.¹³⁾ Sed Breviarium in nulla Italiae parte legis vim accepit illaque codicis Ambrosiani A. 46 inf. clausula nobis indicat confectorem clausulae, si ipse ut puto Italicus fuit, cum multis aliis coequalibus suis cogitasse Breviarium a Carolo Magno in leges regni Francorum, minime Italicorum receptum esse. Quo loco si etiam Pippinum commemorat,

*Ante introitum
Francorum.*

*Edictum
Theoderici.*

Leges Langobardorum.

*Post
invasionem
Francorum.*

¹⁾ Haenel LRV. Proleg. XCVIII sq. (No. 46).

²⁾ Fitting, Brachylogus 21^{ss}.

³⁾ Cfr. Schupfer, Manuale³ I p. 189 sq. et opera eius ibidem allegata.

⁴⁾ Calisse, Il diritto di Teodosio in Italia. Annuario della r. università di Macerata 1888/89; Flach 115¹ et 123⁴; Salvioli, Manuale³ (1899) 54.

⁵⁾ Ficker, Forschungen zur Reichs- und Rechtsgeschichte Italiens III, 67 et IOeGF. tom. suppl. II, 44 sq.; Brunner I, 360.

⁶⁾ Patetta AG. XLVII, 1 sq.; idem, Digesto Italiano V. 977⁴.

⁷⁾ Gaudenzi ZfRG.³ VII, 46 sq.; Brunner I, 365; Schroeder⁴ 240 [paullo post a. 512]; Amira, Grundriss des germanischen Rechtes ed. II, p. 13. Contra Patetta in Atti Tor. XXVIII, 562 [a. 524]; cfr. Schmidt in ZfRG.³ XVI, 248 sq.

⁸⁾ cfr. Patetta AG. XLVII, 8; Zeumer NA. XXIV, 584.

⁹⁾ Zeumer NA. I. c.

¹⁰⁾ Patetta AG. XLVII, 9 sq.

¹¹⁾ I. c. 12 in fine.

¹²⁾ Cfr. Calisse I. c. 23 sq.

¹³⁾ Conrat I, 46 sq.

qui in Italia tempore patris eius regnavit, mihi ad solvendam quaestionem, num Breviarium in Italia pro lege fuerit, nullius, ad explorandam vero originem auctoris huius glossae magni momenti esse videtur. Resisto interpretationi decimo saeculo in Italia opinionem fuisse Breviarium ex ordinatione Caroli in quibusdam Italiae partibus, in quibus ius Romanum ius quod dicitur terrae fuit, legis vigore ornatum fuisse¹⁾ vel saltem Romanis ex Gallia ortis, qui in Italia habitabant vel ad tempus tantum ibi commorabantur, in illis causis, in quibus lex originis adhibenda erat, promiscue pro lege fuisse.²⁾ Ius Romanum ibi codificatione Iustiniani aliisque operibus ex eadem compilatis nitebatur, sed praesertim in partibus regni Langobardici ex temporibus aevi Karolini elementis Germanicarum legum aliquantulum immutabatur et iudices Italici iure quidem Romano iudicantes impigro usu commercioque inter Franciam et Italiam intercedente fragmenta Breviarii eiusque interpretationum et epitomarum, quibus Romani ultra fines Italiae vivebant, hic illicque memoriae mandabant. Ut infra ostendetur, non solum Breviarii codices in Italia reperiuntur, sed etiam fragmenta epitomae Aegidianae in exemplaria codicis Iustiniani et libri Papiensis transierunt formulaeque iure Breviarii nitentes manuscriptis Italicis inserebantur. Cui addas in partibus Raetiae Curiensis illam Breviarii epitomen legis vim accepisse eique in Tirolis meridionali, cuius partem inter alias nationes etiam Itali colebant, usum quendam forensem obvenisse. Qua re non mireris notitiam et Breviarii integri epitomaeque Aegidii vel variorum ex his libris excerptorum et legis Curiensis propter brevem et concisam formam et quia, quod statuerunt, saepe iure Germanico immutatum itaque his temporibus accomodatum erat, in partes Italiae vicinas penetrasse ibidemque has leges una cum aliis iuris libris descriptas esse.³⁾ Quia Breviarium et lex Romana Curiensis ut Iustiniani opus ius Romanum continebant, coniecturae favere malim iudices Italiae illis temporibus differentiam inter duas codificationes plerumque non satis intelligentes, si libro iuris Romani utebantur, non animadvertisse, cuius generis fuerit, itaque secundum legem Romanam decernentes hic librum iuris Iustiniani decurtatum vel compendiatum ille vero Breviarium vel eius epitomas, si hos libros ei praesto erant, adhibuisse videtur. Qua quidem ratione etiam Breviario in quibusdam Italiae partibus usum forensem obtigisse putandum est.

*Codices
Breviarii
ad Italiam
pertinentes.*

His praemissis notitiam usumque scholasticum Breviarii per Italiam tractaturi primum adnotamus nonnullos codices Breviarium vel compendia eius continentes originis Italicae esse vel in bibliothecis illius terrae antiquitus conservatos esse. Nono saeculo exeunti vel decimo incipienti codices E et X in bibliotheca capituli Eporediensis tribuendi sunt, qui legem nostram continent. Sed utrum in Italia confecti sint an aliunde iam pridem in illius capituli bibliothecam venerint nondum constat. Animadvertas codicis X Murbacensem deperditum gemellum fuisse, cuius copia iussu Bonifacii Amerbachii conscripta in bibliotheca publica Basileae superest. Codicis vero E copiam habemus in illo E*, quem Vesontionensem Cuiacii et Pithoei esse dicunt.⁴⁾ Patetta [AG. XLVII, 26. 30] etiam codicem L Italiae tribuit, sed huic opinioni nullum argumentum praebet. Contra Hauboldus auctores libri: 'Nouveau Traité de Diplomatie' secutus codicem aut in Italia aut in Gallia meridionali scriptum esse putat, Haenelius vero Galliae meridionali adiudicat.⁵⁾ Codicum, qui Breviarii additamenta sumpta ex integro Theodosiano praebent, Ambrosianus C 29 inf. [A] s. XI. propter scripturam, quae variis locis corrupta est, potis-

¹⁾ Cfr. quae Calisse l. c. 53 auctore Schupfero [Atti della R. accad. dei Lincei. S. IV, cl, di scienze morali Vol. III/1 78¹] exposuit.

²⁾ Cfr. quae Patetta AG. 15 et Fournier in Ann. Grat. XI, 399 dixerunt. De vigore legum Romanarum in forma iuris terrae [Landrecht] et iuris originis [persönliches Recht] per partes Italiae confer, quae nuperrime C. Neumeyer 'Die gemeinrechtliche Entwicklung des internationalen Privatrechts und Strafrechts bis Bartolus' (1901) diligentissime exposuit.

³⁾ Memoria dignum est tres locos ex lege Romana Curiensi in capitula Lodoici transiisse eademque lege quaedam Italiae statuta ut Vallis Tellinae in ordinandis iuris dotalis institutionibus nisa esse [Conrat I, 285, Voltolini l. c. 154⁴].

⁴⁾ Cfr. Mommsen in his Proleg. LXXIV. LXVII sq.

⁵⁾ Haenel LRV. XLIX. 12.

simum ad Italiam ducendus est, ut Mommsenus contendit, qui ipse codicem recognovit.¹⁾ At Haenelius opinatur litteras huius codicis non multum ab ea litterarum specie discrepare, quam saeculi duodecimi codices in partibus Galliae scripti prae se ferunt itaque Clossio resistit, cum scripturam Langobardicam esse dicat.²⁾ Decurtatorum Taurinensem s. XIV originis Italicae infra commemorabimus. Epitomatorum Aegidianam complectentium Sanpauliani s. IX ineuntis et Ambrosiani A 46 inf. saec. X mentionem facimus. Prior intra annos 817 et 828 exaratus ex Italia proficisci videtur³⁾, cum varia capitularia mere Italica et quaedam regis Langobardorum Liutprandi ex anno 733 habeat⁴⁾ et ut Patetta l. c. 81 illustravit, in hoc codice nomina idiomate Langobardico expressa inveniantur.⁵⁾ Etiam alter codex in Italia scriptus est⁶⁾, sed utrum collectio eidem inserta, quae quadraginta septem epitomae Aegidianae capita una cum excerptis ex libris ecclesiasticis complectitur, in Italia facta an a scriptore ex codice quodam extero tantum descripta sit, nondum apertum est. Praeterea 'liber de constitutionibus principum et edictis imperatorum' Everardi comitis Foroiuliensis Breviarium fuisse videtur, quod Gothani archetypus fuit. Neque mireris Everardum, cum illustris regis Francorum officialis fuerit, in magna sua bibliotheca praeter leges nationum Germanicarum etiam codices Breviarii possedisse, quorum unum, quem supra commemoravimus, filio suo Unrocho, alterum 'librum Aniani' Adelardo legavit.⁷⁾ Sed de origine horum librorum eorumque in iudiciis Foroiuliensibus usu nihil constat. Denique Patetta codicem 'de institutis antiquorum regum' antiqui catalogi monasterii Bobiensi Breviarium fuisse putat, cum in can. 73 concilii Meldensis primi [846] Breviarium 'antiquorum regum et legum iura' appelletur.⁸⁾

In nonnullis capitularibus Italicis Breviarii usus quidam apparet. In codice Parisino 4613 capitulari anni 789 duo fragmenta adduntur, quae, ut Boretius ait, res ecclesiasticas ordinantis in iure Romano nituntur.⁹⁾ Quorum unum formam testamenti quinque vel septem testibus ornati continens cum novella Valentiniani [Br. Nov. Val. IV, 1, 4] conferendum est, alterum vero, in quo de thesauro invento agitur, ut Patetta dicit, iuri Theodosiano etiam in Breviarium [Br. Th. X, 10, 1] recepto propius quam Iustiniano esse videtur.¹⁰⁾ In libro Papiensi Hlot. c. 82 invenies capitulare incerti auctoris, cuius tenor cum interpretatione legis Romanae Visigothorum [Br. Th. I, 1, 1] componendus est.¹¹⁾ Cui addimus duo capitula extra librum Papiensem vagantia sed apocrypha, quae ex epitoma Aegidii sumpta sunt, quorum unum in collectione Walcausina [M. G. Capit. I, 220. 22 = Br. Th. V, 12] falsae Carolo Magno tribuitur, alterum [M. G. l. c. I, 219. 18 = Br. Paul. II, 2, 1] in codice Florentino Laurentianae Plut. LXXXVIII sup. 86 in fine aliorum Karoli Magni capitularium legitur, quae Conratus ab ipsis scriptoribus confecta esse dicit.¹²⁾ Uterque codex saeculo undecimo in partibus Italiae scriptus est.

In variis collectionibus Italiae, quae non speciali usui ecclesiae destinatae sunt, nonnulla ex Breviario excerpta invenimus. In codice Vercellensi collectionis canonum Anselmo dedicatae intra annos 924 et 960 scripto et in codice Mutinensi, qui secunda parte saeculi decimi ex codice Vercellensi descriptus est uterque, ut Patetta demonstra-

*Capitularia
Italica.*

*Collections
mundano
usui
destinatae.*

¹⁾ Prolegomena in Theodosianum p. LXXXIV.

²⁾ Haenel l. c. LVII et LVIII.

³⁾ Egerunt de hoc codice XXV $\frac{1}{2}$ inter alios Boretius, Die Kapitularien im Langobardenreiche (1864) p. 29 sq. et Bluhm in M. G. LL. III, 514. Cfr. Werminghoff in M. G. Capit. II. XXVI.

⁴⁾ M. G. LL. IV, 180 sq.

⁵⁾ M. G. Capit. I, 377 et 378.

⁶⁾ Habet codex etiam fragmenta ex collectione Anselmo dedicata. Mommsen in his Prolegom. CI codicem Italis tribuit, item Patetta iudicio Gaudentii et abbatis Ceriani [AG. XLVII, 14].

⁷⁾ M. G. LL. IV p. XLII; Becker, Catalogi 29 N. 8 et 29; Conrat I, 47°; Patetta l. c. 80.

⁸⁾ Becker, Catalogi 67 N. 246; Conrat I, 47°; Patetta AG. XLVII, 30; idem, Riv. It. XII, 311¹.

⁹⁾ M. G. Capit. I, 216, 4. 5.

¹⁰⁾ Patetta l. c. 16.

¹¹⁾ M. G. Capit. I, 385, 4; Conrat I, 4°. 48²; Patetta eod. 16.

¹²⁾ Conrat I, 4°. 276⁴; idem NA. XV, 202; Patetta eod. 81.

*Formulae
codicum
Vercellensis
et
Mutinensis.*

vit¹⁾, originis Italicae est, duae formulae leguntur cohaerentes cum iure Romano Visigothico. Utuntur verbis Breviarii integri vel epitomae Aegidii. Priorem ex libro Theodosiano legis Romanae tractam esse codex ipse in fine indicat, altera clausulam 'in libro VIII Theodosiano sub titulo primo de accusatoribus' continens verbis 'lex talis edocet' constitutionis Breviarii [Br. Th. IX, 1, 4] interpretationem totam vel epitomae Aegidianae textum verbis ultimis omissis repetit. Quae formulae, etiamsi in Italia eas ortas esse non constat, tamen certe in Italia descriptae et transformatae sunt. Quomodo collectioni Anselmo dedicatae insertae essent, Patetta mihi bene demonstrasse videtur. Si id, quod ipsae nobis dicunt [Tractum ex libro Theodosiano legis Romanae. In libro VIII Theodosiano sub titulo primo de accusatoribus], interpretamur, primum in codice quodam Breviarii fuisse videntur.²⁾ Dein ab ignoto quodam scriptore in exemplari Pseudoisidorianae duobus capitibus, in quibus de accusatoribus agebatur, in margine positae a posteriore manu iam in textum assumptae sunt. Postremo cum illis pseudodecretalibus in Italiam indeque in collectionem Anselmo dedicatam transierunt. Fragmenta alterius formulae, ut Patetta illustravit, etiam in codice Parisino 4403 Breviarii glossati in meridionali Gallia scripti apparent, unde Haenelius ea publicavit.³⁾ Formulae, quae ad negotia privatorum vel ad ius in iudiciis obtinendum confectae sunt, codicibus legum inscriptas esse variis exemplis demonstrari potest. Ita formulae Marculfi in codice Lugduno-Batavensi appendix epitomae Aegidii sunt. Turonenses in codicibus Varsoviensi et Parisino lat. 4409 legem Romanam Visigothorum Salicamque sequuntur. In codice Vat. reg. 852 harum formularum fragmenta Breviario praemittuntur. Formula 'de trina conventione' in variis codicibus Breviarium continentibus inter appendices huius legis reperitur.

Idem codex Vercellensis in sexta parte collectionis post textus ex iure Romano haustos constitutionem quandam apocrypham 'de diaconorum presbiterorum et episcoporum subole' a manu paullo posteriore scriptam praebet. Eandem habet alius codex Vercellensis paullo recentior. Constitutio, ut iam Vesmius suspicatus est et Patetta post eum demonstravit⁴⁾, opus cuiusdam falsarii Vercellensis esse videtur. In utroque codice inscriptio sex imperatores adfert iisque verba 'in septimo libro Gay' addit. Haec inscriptio vitiis non caret et scriptor eam ex memoria expressisse videtur, itaque constitutionem ipsam frustra in Breviario vel in Theodosiano genuino quaeras. Sed Breviarii notitiam falsarius habuit; quod ni ita esset, verba 'in septimo libro Gay' intellegenda non essent, nam in solo Breviario excerpta ex institutionibus Gai septimam partem explent.

Codex Vercellensis 122.

Alius codex Vercellensis (122) saeculi decimi exeuntis epitomen Iuliani complectens sine dubio in Italia scriptus et fragmenta alia Italiae nota continens in fine duo fragmenta epitomae Aegidii ex Th. VIII, 5, 1 habet.⁵⁾

*Capitula
secundum
Lodoici.*

Capitula secundum Lodoici⁶⁾, opus cuiusdam privati compilatoris in codice Ambrosiano O 55 conservatum, qui saeculo XI. scriptus librum Papiensem continens originis Langobardicae⁷⁾ est usuique in partibus Lombardiae destinatus fuit, in cap. 19 [M. G. Capit. I/1 837, 10] locum ex epitoma Aegidii [Th. IV, 5, 1] reddunt.⁸⁾ Nondum constat, a

¹⁾ Patetta eod. 22 sq.; idem, Riv. It. XII, 311. Patetta, quae in hac re Merkelus [apud Sav.²⁾ VII, 71 sq.] et Conratus I, 47³⁾ dixerunt, auxit et correxit.

²⁾ Poenam triginta librarum auri altera formula aequae habet atque illa regis Ludovici filii Bosonis charta anni 897, qua donationem patris sui ecclesiae Gratianopolitanae factam confirmat. Codicis Iustiniani I, 14, 2 legem Theodosii et Valentiniani Theodosiano non inscriptam continentem haud adferre velim. 'Lex Theodosii' ibidem, ut credam, Breviarium esse videtur [Conrat I, 37²⁾; Patetta AG. eod. 24; Riv. It. XII, 309].

³⁾ Haenel LRV. 463.

⁴⁾ Baudi de Vesme, Edicta Legum Langobardarum p. CXI; Patetta AG. l. c. 26 sq.

⁵⁾ Mommsen in Coll. libr. iuris Anteiusi. (1890) III, 117; Conrat I, 627, quo loco ea, quae in nota 47³⁾ dixit, corriguntur.

⁶⁾ M. G. LL. I, 523 sq.

⁷⁾ Habet haec compilatio etiam tres locos legis Romanae Curiensis [c. 20, 21 et 42 = I. R. Cur. XXIII, 25, 1 et 26, 1].

⁸⁾ Ticini (Raviae) scriptum esse Bluhmius auctore Bethmanno exponit [M. G. LL. IV p. I. III § 12].

quo et quo loco haec compilatio post medium saeculum nonum facta sit, sed Conratus non omnino opinionem denegat scriptorem codicis ipsum compilatorem fuisse. Quae res si ita se habet, in partibus Lombardiae capitula compilata sunt, ubi omnia fere fragmenta, quae scriptor assumpsit, divulgata erant.¹⁾

Dein Glossarium codicis Cavensis²⁾ saeculi XI ineuntis [circa annum 1005 Beneventi scripti] ad verbum 'lex' edicti Langobardici glossam praebet, quae ex illis glossis profecta esse videtur, quas Breviarii codex Vat. reg. 1048 praebet.

Etiam in duobus antiquis codicibus Iustiniani manuscriptis inter primam et secundam constitutionem tituli de feriis [III, 12] nonnulla ex epitoma Aegidii [Th. II, 8] inserta sunt. Haec fragmenta in codice Pistoriensi saec. X altera manu in margine scripta, in codice vero Parisino 4516 saec. XI iam textui intercalata sunt. Certe haec interpolatio in Italia facta est.³⁾

Antequam libris ecclesiasticis studium navemus, codicem Taurinensem lat. 392, hodie I, IV, 24, saeculo decimo quarto exeunte conscriptum commemoramus, de quo Patetta l. c. 39 sq. uberrime egit. Usque ad f. 85 epitomen Iuliani continet, cui alia manu in margine fol. 2 tria Breviarii fragmenta adscripta sunt [Br. Th. VIII, 9, 6 int.; Br. Th. III, 8, 2 int.; Br. Th. II, 21, 1]. Dein idem scriptor folia 37—40⁴⁾ aliis Breviarii locis complevit, quos ex libris codicis Theodosiani I, II, III, IV, VIII et IX, ex Pauli sententiarum libris V, III, II et I, ex Gaio II, 10, iterum ex Pauli libro II, ex Theodosiani libris IX, X, XI, XII et XV, ex novellis Theodosii et Valentini, iterum ex Pauli libro IV et III traxit. Inscriptiones singularum legum plerumque desunt vel imperfecte scribuntur, semper vero scriba textum et interpretationes distinguit. Citationes more Bononiensi facit. Denique in margine fol. 40⁵⁾ nonnulla Ansegisi capitula adfert. Codex, ut Patetta ait, sine dubio origine Italica est, itaque nobis indicat Breviarium in illa regione, ubi scriptus est, exeunte saeculo decimo quarto nondum evanuisse. Nisi ita res fuisset, scriba noster Breviarii excerpta codici Iuliani non addidisset, quae aut ipse ex Breviarii quodam exemplari pleno vel decurtato collegit aut aliunde hausit.

Scholae vero iuris civilis Bononiensi Breviarium omnino ignotum fuit. Solus Azo in lectura ad codicem Iustiniani⁶⁾ legi 5 C. X, 11 de delatoribus addit 'ut in Theodosiano codice' etc. [Sav.⁷⁾ III, 505]. Utrum Breviarium unquam in manibus habuerit an fragmentum aliunde excerptum, nescio neque necessitudines cum Francia praesertim cum universitate Montispezzulana habuisse videtur.⁸⁾ Accursius Azone discipulus Breviarium nunquam vidit. In glossa enim ad eandem codicis Iustiniani constitutionem contra magistrum: 'nam ut dicunt contineri in Theodosiano codice' etc. dicit.⁹⁾

Ecclesiae forum intrantes Romanis pontificibus in litteris decretalibusque conficiendis Breviarium usui non fuisse commemoramus. Unicus Iohannes VIII. in epistola quadam ad Ludovicum regem Germanorum quosdam Theodosiani textus praebuit, quos etiam in Breviario invenire potes, sed papam hic lege nostra usum esse Mommsenus negat.¹⁰⁾ Ut iam Conratus ostendit, Haenelius in errore versabatur, cum diceret Gregorium in

*Glossarium
Cavense.*

*Codices Pisto-
rensis et Pari-
sinus 4516.*

*Codex
Taurinensis
lat. 392.*

*Breviarium et
Bononienses.
Azo.*

Accursius.

*Collectiones
ecclesiasticae.*

*Epistola
Iohannis VIII.
Gregorius I.*

¹⁾ Boretius, Die Kapitularien des Langobardenreiches 192 sq.; Conrat NA. XV, 202; idem, Quellen I, 284 sq.. Patetta in Atti Tor. XXV, 876 compluribus argumentis, inter quae origo Italica codicis Vercellensis Ansegisi collectionem complectentis maximi momenti est, communem opinionem refutavit Ansegisi libros Italiae omnino ignotos fuisse. Quae res ad quaestionem decernendam multum valet utrum collectiones quaedam Ansegiso utentes ex Francia an ex Italia profectae sint. Cfr. Schmidt in ZfRG.³⁾ XVI, 253 sq.; Schupfer in Atti della R. accad. dei Lincei S. IV Memorie Vol. VI, 288; Patetta AG. XLVII, 31 sq.; idem Riv. It. XII, 316; Besta in Riv. It. XXXI, 59.

²⁾ ed. Bluhme in M. G. LL. IV, 655 N. 93; cfr. Conrat I, 394¹⁾; Patetta l. c. 45¹⁾.

³⁾ Conrat I, 47²⁾; Patetta l. c. 29.

⁴⁾ Azone ad singulos LL. XII libr. cod. Iust. commentarius etc.

⁵⁾ Sav.³⁾ V, 3 sq.; Denifle, Die Universitäten des Mittelalters bis 1400 I, 846; Conrat I, 47¹⁾; Tardif OR. 305.

⁶⁾ Sav.³⁾ III, 506.

⁷⁾ In his Prolegom. LXIV. Cfr. Conrat I, 19 sq. 48³⁾; Patetta l. c. 21.

epistola quadam [IX, 7] Breviarii novella Theodosii usum esse.¹⁾ Item fragmentum [Br. Paul. II, 20, 4 int.], quod Ivo in decreto suo [VIII, 166] auctore Burchardo [IX, 28] Nicolao papae primo tribuit, apocryphum est.²⁾ Solus Gerbertus, qui abbas Bobbiensis postea pontifex Romanus electus sibi nomen Sylvestri secundi imposuit, epistolae 217 [ed. Havet] fragmentum ex Breviario [Br. Paul. V, 5, 6 int.] inseruit, sed hanc epistolam eo tempore scripsit, quo archiepiscopus Remensis fuerat.³⁾

*Lex
episcoporum
et ceteris
clericorum.* Appendix Iuliani in codice Utinensi saeculi decimi, qui in hac parte originis Italicae esse videtur, a scriptore 'Lex episcoporum et ceteris clericorum' nominata⁴⁾ capite quinto fragmentum ex novella Marciani V, 1 epitomae Aegidii praebet. Conratus codicem extra Italiam confectum esse putans totam compilationem etiam propter illud fragmentum partibus regni Francorum fortasse regionibus Raetico-Curiensibus tribuendam esse suspicatur.⁵⁾ Sed cum Iulianus in Italia scriptus esse videatur⁶⁾, nihil habeo, cur totam compilationem in Italia fortasse in septentrionali eius parte factam esse negarim.

*Collectio cod.
Ambrosiani
A 46 inf.* Ineunti saeculo X. illa codicis Ambrosianae saec. X. A 46 inf. collectio tribuenda est, quam pridem Maassenus, Conratus, Schupfer et Patetta memoraverunt, Fournier vero nuper diligentissime descripsit.⁷⁾ Praeter alios iuris canonici et saecularis fontes Pseudoisidoriana, capitularibus Ansegisi et Benedicti, collectione Anselmo dedicata nititur. Cui addendum est collectionem, ut alio loco diximus, in prima parte [II, 60—65] constitutiones Sirmondianas cum commentario Flori Lugdunensis habere, in quarta vero parte [c. 1—46] sub inscriptione: 'Tituli legum ex corpore Theodosiani breviter succincti' ex epitoma Aegidiana quadraginta sex fragmenta assumpsisse, quae ad libros Theodosiani I—IX pertinent, unum vero [c. 47] ex Pauli sententiis [II, 27] sumptum est. Conratus collectionem Franciae, Patetta et Fournier septentrionali parti Italiae assignant. Codex ipse in Italia manu saec. X. scriptus esse videtur, sed num archetypus sit adhuc in dubio est.

*Collectio codicis
Flor. Laur.
S. Cruc.* Collectio canonum codicis Florentini Laurentianae S. Cruc. IV. prima saeculi undecimi parte confecta adhuc inedita regionibus Langobardicis Italiae superioris tribuenda praeter alia ex iure Romano in fol. 70' fragmentum epitomae Aegidii [Paul. I, 8] praebet, quod, ut Seckelus docuit, in nulla alia canonum collectione adhuc invenitur.⁸⁾

*Collectio
LXXIV titu-
lorum.* Aliae collectiones ecclesiasticae, quae originis Italicae sunt, varios ex Breviario locos habent, quos vero maxime ex operibus transalpinis, imprimis ex Hincmaro, ex Pseudoisidoro, ex Burchardo hauserunt, sed ipsius Breviarii nullam habent notitiam. Ex Hincmaro, ut ipse compiler dicit, c. 33—38 tituli tertii illius collectionis LXXIV titulorum sumpta sunt, quae medio saeculo undecimo pontifice Leone IX. in Italia apud Curiam confecta est.⁹⁾ Sunt constitutiones libri decimi sexti tituli secundi de episcopis Theodosiani 8. 16. 26. 29. 30. 34. Praeterea auctor magnam ex Pseudoisidoriana partem descripsit itaque nonnulla fragmenta Breviarii, quae in has falsas decretales transierant, in forma, quam eis Pseudoisidorus dedit, collectioni inseruit.

¹⁾ Haenel LRV. 465; Conrat I, 48²; Patetta l. c. 21.

²⁾ Conrat I, 18⁶. 48².

³⁾ Flach 123⁴; Patetta l. c. 22.

⁴⁾ Haenelius eius partem edidit in Berichte der kgl. sächs. Gesellschaft der Wissenschaften IV, p. 78 sq.

⁵⁾ Conrat I, 89¹. 257. ofr. Zeumer ZfRG.² IX, 11.

⁶⁾ Schupfer in Atti della R. accad. dei Lincei S. III, vol. VII/1, 62; Patetta l. c. 29; idem Riv. It. XII, 311².

⁷⁾ Maassen in comm. mu. Vind. XCII, 303 sq.; Caillemor in Mémoires de l'Académie de Lyon XXI, p. 367 sq.; Schupfer in Atti della R. accad. dei Lincei S. IV, vol. III/1, 78. VI/1, 306 sq.; Calisse l. c. 53; Conrat I, 226 sq. 256 sq.; idem ZfRG.¹ IX, 219; Patetta AG. XLVII, 18 sq.; Fournier in Ann. Grat. XI, 381. 393 sq.; Halban II, 352; Mommsen in his Proleg. XXXVII.

⁸⁾ Seckel NA. XX, 318 sq.

⁹⁾ Thaner in comm. mu. Vind. LXXXIX, 601 sq.; Fournier in Mélanges d'archéologie (1894) XIV, 147 sq. 159, 189; idem in Mélanges J. Havet 272; Halban in Deutsche Zeitschrift f. Kirchenrecht (1895) V, 289 sq.; Fournier Ivo 303 sq.

Hincmariana, ut Thaner et Fournier l. c. ostenderunt, postea ex collectione LXXIV titulorum Anselmus Lucensis operi suo tempore Gregorii VII. confecto inseruit [Ans. IV, 18—18 = Th. XVI, 2, 8. 16. 26. 29. 30. 34]. Insuper idem Anselmus [III, 108] ex Benedicto Levita [II, 366] partem primae Sirmondianae constitutionis et [III, 109] ex Hincmaro fragmentum tertiae collegit.¹⁾ Praeterea Hincmariana ex collectione titulorum LXXIV codex canonum Taurinensis²⁾ lat. 239, nunc D IV, 33 saeculi duodecimi in libri primi capitibus 35—40 habet. Ex eodem fonte haec Theodosiani fragmenta excepto c. 34 Polycarpus³⁾ intra annos 1101 et 1118 compilatus [III, 15, 18—22], omnia una cum additamentis Hincmari collectio 'Liber sententiarum' codicis Florentini Laurentianae Gadd. LXXXIX sup. 82 caeculi duodecimi ineuntis⁴⁾ sumpserunt, solam constitutionem octavam, ut iam alio loco diximus, liber Tarraconensis⁵⁾ [I, 305], omnia sed ex Anselmo Lucensi Caesaro-Augustana⁶⁾ praebent.⁷⁾

Transeamus ad opera cardinalis Deusdedit, qui pontifice Victore III. fortasse anno 1087 'Collectionem canonum' et postea [1088—1099] 'Libellum contra invasores et simoniacos et reliquos schismaticos' confecit. In utroque opere⁸⁾ quaedam iuris Romani Anteiustiniani invenies.⁹⁾ In collectione IV, 108 ut in libello duo Theodosiani genuini fragmenta exstant, quae ex epistola Iohannis VIII. supra nominata hausit.¹⁰⁾ Praeterea utrique [Coll. I, 236; Libellus III, 5 in fine] fragmentum novellarum Valentiniani III [17 = Haenel 16] inseruit.¹¹⁾ Deinde ex Anselmo Lucensi [III, 109] vel alia ex collectione fragmentum constitutionis tertiae Sirmondianae in coll. IV, 144 et in libellum III, 10. 12 transiit¹²⁾, vicissimae vero fragmenta in solo libello III, 4. 11 apparent.¹³⁾ Contra collectio III, 184 Hincmariana [Th. XVI, 2, 8. 26. 34] ex Anselmo Lucensi [IV, 13. 15. 18] vel ex alia iuris canonici collectione deprompsit.¹⁴⁾ Deinde coll. IV, 149 illud Benedicti Levitae cap. II, 366

*Anselmus
Lucensis.*

*Codex canonum
Taurinensis 239.*

Polycarpus.

*Collectio cod.
Flor. Laur.
Gadd.*

*Cardinalis
Deusdedit.*

¹⁾ Sav.² II, 296 sq.; Haenel LRV. 464; Hüffer, Beiträge 71. 103 sq.; Conrat I, 365¹. 147⁴ *; E. Seckel NA. XX, 303⁶; Fournier in Ann. Grat. XIII, 427 sq. Anselmi III, 108. 109 in collectione titulorum LXXIV non reperiuntur.

²⁾ Patetta, Le ordalie 395 sq.; idem AG. XLVII, 36; Fournier in Mélanges d'archéologie etc. XIV, 211.

³⁾ Fournier l. c. 220. Hüffer et Conratus, quibus collectionem LXXIV titulorum ex iure Romano locos habere ignotum erat, Polycarpum ex Anselmo hausisse dixerunt. Hüffer, Beiträge 103 sq.; Conrat I, 375¹¹.

⁴⁾ Fournier l. c. 220; E. Seckel NA. XX, 303.*

⁵⁾ cfr. supra p. CCCXLVIII.

⁶⁾ Patetta, Riv. It. XII, 318.

⁷⁾ Denique Hincmariana [Th. XVI, 2, 26. 29] etiam Gerhohus praepositus Reichersbergensis ex collectione quasdam supradicta commentario suo in psalmum LXIV c. 21 inseruit, quem circa annum 1150 confecit [M. G. Libelli de lite III, 449].

⁸⁾ Collectionem canonum edidit Martinucci 1869. Novam editionem Wolf-Glanvelli Graecensis praeparat. Libellum nuper edidit Sackur M. G. Libelli de lite etc. II, 292 sq.

⁹⁾ Hüffer, Beiträge 104; Fitting ZfRG.¹ IX, 377. Contra Fittingum, qui cardinalem Theodosiano usum esse auspicatus est, Conratus recte [I, 93¹] demonstravit auctorem solam epistolam Iohannis VIII. adhibuisse. Cfr. Conrat I, 367 sq.; Sackur l. c. 297⁶; Mommsen in his Prolegomenis LXII sq. Fragmentum ex libello cardinalis contra invasores: 'ex synodo papae Hilarii — remedium' una cum excerptis ex iure Romano, quae Iohannes VIII. praebuit, etiam in Gerhohi praepositi Reichersbergensis opusculo 'de aedificio Dei' circa annum 1180 confecto in c. 149 legere potes, ut nova editio in M. G. Libelli de lite III, 188 ostendit.

¹⁰⁾ Conrat I, 93¹; Sackur 311⁴.

¹¹⁾ Conrat I, 146⁴. 367; Sackur 346³; Theod. II, 108. — Conratus I, 146⁴ cardinalem ex collectione codicis Coloniensis saeculo sexto confecta hausisse putat. At P. M. Meyer mecum liberalissime communicavit textum, quem cardinalis Deusdedit novellae 17 (16) praebet, ex Coloniensi, qui in partibus Galliae scriptus est, pendere non posse. Nam ut ex Theod. II, 101 sq. apparet, collectionis Coloniensis archetypus melior est illo, quem Deusdedit et codex F [Vatic. 7277, quem Haenelius, Novellae constit. III sq. 'Vaticano-Ottobonianum olim Iosephi Garampii' nominat] communem habent. Uterque quidem archetypus [codicis Coloniensis et Vaticani 7277 et Deusdedit] ex corpore novellarum pleno, quod praeter Theodosianas et Valentinianas etiam Maiorianas habuit, confectus est.

¹²⁾ Conrat I, 367¹¹; Sackur 351⁴. 353³.

¹³⁾ Conrat I, 369⁶; Sackur 345³. 352⁴.

¹⁴⁾ Conrat I, 367¹¹.

praebet, quod fragmento constitutionis Sirmondianae primae nititur, quodque apud Regimonem I, 216 et Anselmum III, 108 invenimus.

*Placidi liber
de honore
ecclesiae.*

Placidum¹⁾ in librum 'de honore ecclesiae', quem Nonantulae aestate anni 1111 scripsit, in *c. 86 ex decretalibus Pseudoisidorianis [Urb. decr. 5] hauriens nonnulla ex libro decimo sexto codicis Theodosiani [XVI, 2, 40], in c. 156 vero fragmentum primae Sirmondianae constitutionis ex Benedicto Levita [II, 366] assumpsisse Conratus putat. Sed accedo opinioni Kayseri Placidum cum alia tum etiam haec fragmenta non ex libris falsis sed ex collectione quadam canonum posteriore originis Italicae hausisse, quae nobis ignota est.

*Libellus
cod. Neapol.*

In appendice libelli codicis bibl. nat. Neapolit. C. V 46 'de lite inter papam et imperatorem' intra XVII. Kal. Octob. et XIII. Kal. Novembr. anni 1112 confecti, ad libertatem ecclesiae demonstrandam partes constitutionum Sirmondianarum²⁾ apponuntur, quas auctor imperatori Theodosio tribuit. Unde eas hauserit nescio, certe non ex ipsa collectione Sirmondianarum. Quae excerpta etiam Florum in commentario suo habere Schumius ostendit.

*Gratiani
Decretum.*

Varia ex Breviario, ex libro XVI. Theodosiani genuini, ex epitoma Parisina, ex constitutionibus Sirmondianis, ut tabella illustrabit, apud Gratianum invenies. Sed ipse Breviarium eiusque additamenta non cognovit, ut iam Haenelius affirmavit. Denuo Friedbergus in editione nova Decreti idoneis locis demonstravit unde Gratianus eadem sumpserit.³⁾ Tabella nostra exempli gratia etiam complura Breviarii fragmenta commemorat, quae ad Gratianum per collectiones falsarum decretalium et capitularium venerunt, quamquam ipse hos libros non evolvit, sed textus solummodo ex collectionibus canonum illis posterioribus excerpserit. De relatione inter Theodosianum et Iustiniani libros disserens Theodosianum nova collectione obsoletum esse Gratianus dicit itaque in dicto C. II q. 6 c. 27 opposito declarat imperatorem Iustinianum tempus, intra quod appellatio post datum sententiam a Theodosianis legibus permittitur, ad decem dies prolongasse et alio loco [C. XI q. 1 c. 35. 36] primam ex constitutionibus Sirmondianis, quam Theodosio imperatori assignavit, in Iustiniani codice vero non invenit, per Carolum Magnum renovatam esse itaque vim accepiasse contendit.

Ex ipso Breviario apud Gratianum hos locos inveni:

- *C. II q. 1 c. 2 cfr. Br. Th. IX, 30, 1 int.
- *q. 3 c. 5 = „ IX, 1, 3 int.
- q. 3 c. 8 = „ IX, 27, 1 int.
- q. 6 c. 22 = „ Paul. V, 35, 1 int.
- c. 24 = „ V, 36, 1 et 2 cum int.
- c. 25 = „ V, 37, 2 int.
- c. 26 = „ V, 38, 1 int. 2.
- c. 27 = „ V, 39, 1.
- c. 40 = „ V, 37, 1 int. in pr.
- *q. 7 c. 53 in fine = Br. Th. IX, 3, 2 in fine.
- *q. 8 c. 3 in pr. = „ IX, 1, 11 [quisquis — supplicet].
- *C. III q. 6 c. 4 in pr. = „ IX, 1, 5 in pr.
- q. 9 c. 7 habet nonnulla ex Br. Th. IX, 1, 5 int.
- *c. 18 cfr. Br. Paul. V, 5, 9.
- *q. 11 c. 1 = „ Th. IX, 1, 7 in pr. et int.
- *c. 3 = „ IX, 1, 7 int.

¹⁾ Ediderunt hunc librum Heinemann et Sackur M. G. Libelli de lite II, 566 sq. Cfr. Conrat I, 372 sq.; Kayser, Placidus von Nonantula. Diss. inaug. Kiel 1888, 42, 56 sq.

²⁾ Const. 11 'Gaudeant — gaudemus'; const. 1 'Sanximus — terminatum', 'nec liceat — deciderit', 'hoc nos — firmamus'; const. 6 'privilegia — arbitrio'. Cfr. Schum in Jahrbücher der kgl. Akademie gemeinnütz. Wissenschaften NF. VIII, 251. 276 sq.; Conrat I, 373 sq.

³⁾ Friedberg, Corpus iuris canonici I. Proleg. XLII sq. — Haenel LRV. Prolegom. XCIX⁴⁶, 465; Conrat, Epitome Exactis regibus, Prooemium CLXXXVIII (quae ipse hoc loco dixit, postea Quellen I, 47¹ correxit); Conrat I, 379⁴; Ficker in IOeGF. tom. supp. II, 41 sq.; Patetta I. c. 37.

- *C. V q. 8 c. 2 = „ Paul. V, 18, 11 int.
 C. XXIV q. 8 c. 6 § 1 *quicumque* — *iudicatum* = Br. Paul. V, 5, 6.
 *C. XXX q. 5 c. 11 habet nonnulla ex Br. Th. II, 18, 1 et int.
 C. XXXII q. 7 c. 25 et 26 = Br. Paul. II, 20, 4 et int.
 C. XXXV q. 5 c. 6 = Br. Paul. IV, 10, 1—8 cum intt.
 q. 6 c. 1 cfr. „ Th. IX, 4, 2 et int.

Ex libro decimo sexto Theodosiini genuini:

- C. XXIII q. 8 c. 23 in *qualibet* — *decrevimus* = Th. XVI, 2, 16. 26.
 C. XXV q. 2 c. 20 = Th. XVI, 2, 29. 30. 34.

Ex epitome Parisina:

- *C. II q. 6 c. 1 et 2 = Ep. Par. Th. XI, 8, 1. 2.
 *c. 20 = „ „ „ XI, 8, 3.
 *C. III q. 6 c. 18 = „ „ „ IX, 1.
 *C. V q. 6 c. 5 cfr. „ „ „ X, 5, 1.

Ex constitutionibus Sirmondianis:

- C. XI q. 1 c. 5 = const. 3 *continua lege* — *legibus*.
 c. 35 et 36 = const. 1 *quicumque* — *dirigantur*; *omnes itaque* — *firmamus*
 [Conrat I, 379*].

Quae Paucapalae¹⁾ in Summa ad Decretum Gratiani (ad c. 11 D. 1) dicit, cum fragmento ex Breviario [Paul. V, 28, 1] conferenda sunt. Inter alia vero etiam verbum imperatorem in 'regem' mutatum est. Ex quo auctore Paucapalea hunc textum valde depravatum hauserit nescio.

*Summa
Paucapaleae.*

Rufinum et Iohannem Faventinum et Iohannem Hispanum aequae ac alios iuris canonici scholae Bononiensis magistros neque Breviarium neque Theodosianum genuinum unquam vidisse constat. Quodsi Rufinus²⁾ ad c. 2 D. 7 etiam Theodosiani mentionem facit, hoc ex Iustiniani constitutione 'de novo codice faciendo' habere videtur ex eodemque fonte auxit, quae Gratianus ex libro Isidori Etymologiarum assumpsit. Praeterea C. II q. 6 c. 26, quod re vera ex interpretatione ad Paulum V, 38, 1 haustum est, Theodosiano tribuit, quia ille canon apud Gratianum inscriptione 'ex legibus Theodosianis' praeditus est. Denique in C. VI q. 2 c. 1 legem Theodosii 'Quicumque litem' adducit, sed notitiam eius solo Gratiano [C. XI q. 1 c. 35] debet. Lex illa Theodosii non alia quam prima Sirmondiana constitutio est, qua Breviarii codices quidam iam temporibus Benedicti Levitae aucti erant. Ita etiam Faventinus, ut Schultio adversemur³⁾, quae ipse de Theodosiano dicit, non ex originali sed tantum ex Gratiano librisque Iustiniani hausit. Scripsit ad C. II q. 6 c. 20—27, quo loco Gratianus nonnulla ex Breviario praebet, omnes istas leges tum nullam vim habere nec in Iustiniani codice reperiri, dein ad c. 24 eod. ex Paulo cum Gratiano titulum 'de cautionibus' ex codice Theodosiano memorat, sed affirmat hunc titulum in 'codicibus nostris' id est in Iustiniano non esse. Postremo ad C. XI q. 1 c. 35 secundum Gratianum legem de Theodosiano codice tractam esse contendit et auctorem suum secutus Theodosiani leges hodie non observari dicit, nisi quae in Iustiniano reperiantur. Iohannes Hispanus⁴⁾, qui auctore Schultio Summam decreti Lipsiensem [cod. 986 bibl. univ. Lips.] confecit, neque codicem Theodosianum neque Breviarium cognovisse videtur, quamquam cum Parisinis eum necessitudine iunctum fuisse putant. Dictum ad C. II q. 6 c. 24 Faventino debet, cuius summa maxime utebatur, item in illis, quae ad C. XXXIII q. 2 c. 8

Rufinus.

*Iohannes
Faventinus.*

*Iohannes
Hispanus.*

¹⁾ ed. Schulte 1890. cfr. Maassen in comm. min. Vind. XXXI, 496.

²⁾ cfr. editionem, quam nuperrime Singer curavit [Paderborn 1902]. Hic multos errores, quos Schulte in editione sua admisserat, detexit. Rufinum Theodosiani notitiam habuisse Singer contra Schultium negat [Proleg. CX, CLXIX].

³⁾ Schulte in comm. min. Vind. LVII, 590 et 593 putat Faventinum Theodosiani notitiam habuisse.

⁴⁾ Schulte eod. LXVIII, 48 sq.; idem, Geschichte der Quellen etc. I, 510.

addit: 'sed illud est lex Theodosiana, nec habet locum hodie', nullam ipsius Theodosiani notitiam ostendit, quia iam Gratianus hunc canonem ex Theodosiano profectum esse memoriae prodidit.

*Cardinalis
Hostiensis.*

Denique cardinalis Hostiensis in prooemio Summae decretalium, ubi libros commemorat, in quibus legalis sapientia consistit, Breviarii nullam mentionem facit¹⁾, ex quo item colligeres scholam iuris civilis et canonici Italicam exemplaria Breviarii non habuisse iurisque canonici scriptores ex Italia profectos ex aliis tantum scriptis incertam et levissimam Theodosiani notitiam habuisse neque quidem, quae inter illum et codificationem Alaricianam differentia esset, cognovisse.

¹⁾ Sav.² III, 421^a.

Addenda.

*Alcuini
epistolae.*

ad p. CCCXX. Alcuinus in epistola quadam anni 801 vel 802 nonnulla fragmenta ex Breviario praebet (ep. 118 ed. Dümmler in 'Bibliotheca rerum Germanicarum' VI, 631 sq.). Sunt haec: Br. Paul. V, 28, 1. 2 cum int.; Br. Th. IX, 2, 3 cum int. et IX, 34, 1 cum int.

ad p. CCCXXVI⁴ adde Conrat I, 78^a.

*Opuscula
Hincmari ex
cod. Leid.*

ad p. CCCXLI. Opuscula Hincmari Remensis archiepiscopi, quae Gundlachus in 'Zeitschrift für Kirchengeschichte' X, 92 sq. et 258 sq. ex codice 141 bibliothecae univers. Leidensis edidit, nulla Breviarii fragmenta continent.

*Collectio cod.
Montispe-
ss. H. 137.*

ad p. CCCXLIII. Quosdam Breviarii locos compiler collectionis B in codice Montispe-ssulano H. 137 habet ex Benedicti Levitae capitularibus sumptos. Tractavit hunc codicem P. Fournier in Ann. Grat. (1897) p. 1 sq.

Gratias maximas ago professoribus Hirschfeldo et Seeckio et collegae meo Oenipontano Carolo de Radinger, qui me in corrigendis plagulis huius operis liberalissime adiuverunt. Indicem locorum ex Breviario adhibitorum confecit discipulus meus Guilelmus Rottleuthner Oenipontanus.

INDEX LOCORVM EX BREVIARIO ADHIBITORVM.

I. Ex lege Romana Visigothorum:

Th. I, 1, 1 CCCXXIV, CCCXXXIII, CCCXL, CCCLIII	Th. II, 24, 2 CCCXXV
Th. I, 1, 1 int. CCCXXIII, CCCXXXIII, CCCXLIII	Th. II, 25, 1 int. CCCXLIII
Th. I, 1, 2 CCCXXXIII, CCCXL	Th. II, 26 CCCXXXIII
Th. I, 1, 2 cum int. CCCXL	Th. II, 26, 1 int. CCCXI, CCCXXV, CCCXLVI
Th. I, 1, 2 int. CCCX, CCCXXXIII, CCCXL	Th. II, 27, 1 CCCLI
Th. I, 1, 3 cum int. CCCXL	Th. II, 33, 1 int. CCCIX, CCCXI
Th. I, 1, 3 int. CCCXLVIII	Th. III, 1, 1 int. CCCXX, CCCXLVI
Th. I, 1, 4 CCCXLVIII	Th. III, 1, 4 int. CCCXI
Th. I, 2, 1 CCCXXI, CCCXLVIII	Th. III, 1, 5 CCCXI
Th. I, 2, 1 cum int. CCCXXIV	Th. III, 1, 6 int. CCCXLVI
Th. I, 2, 4 CCCXVII, CCCXXII	Th. III, 3, 1 CCCXXIV
Th. II, 1, 1 CCCXXII	Th. III, 3, 1 int. CCCXXIX
Th. II, 1, 1 int. CCCXXII	Th. III, 5, 1 CCCXXIII
Th. II, 8, 2 CCCXIX	Th. III, 5, 1 int. CCCXXIII
Th. II, 8, 2 int. CCCX	Th. III, 5, 2 int. CCCIX, CCCXXII, CCCXXIII
Th. II, 9, 1 CCCX	Th. III, 5, 5 CCCXXIII
Th. II, 9, 1 int. CCCX, CCCXXII	Th. III, 5, 7 CCCX
Th. II, 9, 2 int. CCCXIV	Th. III, 5, 7 int. CCCX
Th. II, 10, 1 CCCXXVI, CCCXLVII	Th. III, 5, 11 CCCXI
Th. II, 10, 2 CCCXLVII	Th. III, 6, 1 CCCXI
Th. II, 12, 1 CCCX	Th. III, 8, 1 CCCXI
Th. II, 12, 8 CCCX	Th. III, 8, 2 int. CCCLV
Th. II, 12, 8 int. CCCX	Th. III, 10, 1 CCCXXIII, CCCXXIV, CCCXL
Th. II, 12, 4 int. CCCXXII, CCCXXIII	Th. III, 11, 1 CCCXI
Th. II, 12, 5 CCCX	Th. III, 12 CCCXXIII
Th. II, 12, 5 int. CCCX, CCCXVI, CCCXLII	Th. III, 12, 2—4 CCCXXIV
Th. II, 12, 7 CCCX	Th. III, 12, 3 CCCXVI, CCCXXIII
Th. II, 12, 7 int. CCCXXXII	Th. III, 12, 3 int. CCCXI, CCCXVI, CCCXVIII, CCCXXIV, CCCXLII
Th. II, 18, 1 CCCXXXIV, CCCXXXVII, CCCXXXVIII, CCCXLIII, CCCLIX	Th. III, 12, 4 int. CCCXI, CCCXVI, CCCXLVI
Th. II, 18, 1 int. CCCXXXIV, CCCXXXVII, CCCXXXVIII, CCCXLIII, CCCLIX	Th. III, 13, 3 CCCXV
Th. II, 18, 2 int. CCCXLIII	Th. III, 13, 3 int. CCCXV, CCCXLVI
Th. II, 19, 7 int. CCCXXV, CCCXLVI	Th. III, 14, 1 CCCX
Th. II, 21, 1 CCCLV	Th. III, 14, 1 int. (?) CCCX
Th. II, 24, 1 int. CCCXXII	Th. III, 16, 1 int. in pr. CCCXXII
	Th. III, 17, 4 cum int. CCCXI
	Th. III, 18, 1 int. CCCXXII

Th. III, 19, 4 int.	CCCXXII	Th. IX, 1, 2 int.	CCCX, CCCXXIX
Th. IV, 4, 6 cum int.	CCCXXIX	Th. IX, 1, 3	CCCXXXIII
Th. IV, 5, 1	CCCLIV	Th. IX, 1, 3 int.	CCCXXXIII, CCCLII, CCCLVIII
Th. IV, 6, 1 int.	CCCXXVIII	Th. IX, 1, 4	CCCXXXIII, CCCLIV
Th. IV, 7	CCCXVI	Th. IX, 1, 4 int.	CCCXXXIII, CCCXLIII
Th. IV, 7, 1	CCCXXIII	Th. IX, 1, 5	CCCXVII, CCCXXXIII, CCCXXXV, CCCXXXVII, CCCXXXVIII, CCCXL, CCCXLII, CCCLVIII
Th. IV, 7, 1 int.	CCCLIII	Th. IX, 1, 5 int.	CCCXVII, CCCXVIII, CCCXXXIII, CCCXXXVII, CCCXXXIX, CCCXL, CCCXLII, CCCLVIII
Th. IV, 9, 1 int. (?)	CCCXI	Th. IX, 1, 6	CCCXXXIII, CCCXL
Th. IV, 10, 1	CCCXI, CCCXVI	Th. IX, 1, 6 int.	CCCXXXIII, CCCXXXIV, CCCXXXIX, CCCXL, CCCXLI, CCCXLII
Th. IV, 10, 2	CCCIX, CCCX, CCCXI	Th. IX, 1, 6—11 cum intt.	CCCXXXIII
Th. IV, 10, 2 et int.	CCCXI	Th. IX, 1, 7	CCCXVII, CCCXXIX, CCCXXXV, CCCXXXVI, CCCXXXVIII, CCCXL, CCCXLV, CCCXLVII, CCCXLVIII, CCCLVIII
Th. IV, 10, 2 int.	CCCX, CCCXI	Th. IX, 1, 7 int.	CCCXVII, CCCXXXV, CCCXXXVII, CCCXXXVIII, CCCXL, CCCXLII, CCCXLV, CCCXLVII, CCCLVIII
Th. IV, 12	CCCIX, CCCXXIV	Th. IX, 1, 8	CCCXXXIII
Th. IV, 12, 1	CCCXXIII, CCCXL	Th. IX, 1, 8 int.	CCCXXXIII, CCCXLII, CCCXLIII, CCCXLV, CCCXLVI, CCCXLVII
Th. IV, 13	CCCXXIV	Th. IX, 1, 9 int.	CCCXXXVII, CCCXL, CCCXLII, CCCXLIII
Th. IV, 14—20	CCCXXXIII	Th. IX, 1, 11	CCCXVII, CCCXXXIII, CCCXXXV, CCCXXXVII, CCCXXXVIII, CCCXLI, CCCLVIII
Th. IV, 14, 1	CCOXXXV, CCCXXXVIII, CCCXL	Th. IX, 1, 11 int.	CCCXL, CCCXLII, CCCXLIII, CCCXLV, CCCXLVI, CCCXLVII
Th. IV, 14, 1 int.	CCCXVIII, CCCXXXIV, CCCXXXVIII, CCCXLIII, CCCXLIV	Th. IX, 1, 19 int.	CCCXLVIII
Th. IV, 15, 1 int.	CCCXL, CCCXLI	Th. IX, 2, 2 int.	CCCXI
Th. IV, 15, 2 int.	CCCXX, CCCXXII, CCCXL, CCCXLI	Th. IX, 2, 3	CCCLX
Th. IV, 16	CCCIX	Th. IX, 2, 3 int.	CCCLX
Th. IV, 16, 1 int.	CCCIX, CCCXXII	Th. IX, 3, 2	CCCXXXV, CCCXXXVII, CCCXXXVIII, CCCXLV, CCCLVIII
Th. IV, 16, 2 int.	CCCXVII	Th. IX, 3, 2 int.	CCCXXXVIII, CCCXLV, CCCXLVI, CCCXLVII, CCCLVIII
Th. IV, 18, 2 int.	CCCXXII	Th. IX, 3, 2 int.	CCCXLVIII
Th. IV, 20, 2	CCCXVI	Th. IX, 4, 2	CCCLIX
Th. IV, 20, 2 int.	CCCXVII	Th. IX, 4, 2 int.	CCCXLIII, CCCLIX
Th. IV, 20, 3 int.	CCCXI, CCCXVII	Th. IX, 4, 3 int.	CCCXLIII
Th. IV, 20, 4 int.	CCCXXXIV	Th. IX, 4, 4 int.	CCCXLIII
Th. V, 5, 1 int.	CCCXXXIV	Th. IX, 4, 5	CCCXLIII
Th. V, 5, 2	CCCIX	Th. IX, 5, 1 int.	CCCXXIX
Th. V, 5, 2 int.	CCCXI		
Th. V, 7 cum int.	CCCXI		
Th. V, 7, 1 int.	CCCLIII		
Th. V, 7, 2 int.	CCCLIII		
Th. V, 8 cum int.	CCCXI		
Th. V, 8, 1	CCCXXIX		
Th. V, 8, 1 int.	CCCLIII		
Th. V, 10, 1 (?)	CCCIX		
Th. V, 11, 1 int.	CCCXXIV		
Th. V, 12	CCCLIII		
Th. VI, 1, 2	CCCXXXIV		
Th. VI, 1, 2 int.	CCCXXXIV, CCCLIII		
Th. VII, 1, 1	CCCXXXIV		
Th. VIII, 5, 1	CCCXI, CCCLIV		
Th. VIII, 5, 1 int.	CCCXX, CCCXXII, CCCXXXIII, CCCXXIX		
Th. VIII, 6, 1 int.	CCCXXXV		
Th. VIII, 6, 3 int.	CCCXXXV		
Th. VIII, 9, 6 int.	CCCLV		
Th. IX, 1, 1	CCCXXXIII		
Th. IX, 1, 1 int.	CCCXXXIII		

Th. IX, 6, 1 int.	CCCXI, CCCXXIX, CCCXLIII	Th. IX, 84, 1 int.	CCCXLII, CCCXLIII, CCCLX
Th. IX, 6, 2	CCCXI	Th. IX, 84, 3	CCCXI
Th. IX, 6, 8	CCCXI	Th. IX, 84, 3 int.	CCCXI
Th. IX, 7, 1	CCCXXXIV	Th. X, 5	CCCXVI
Th. IX, 7, 2 int.	CCCXXXIV, CCCXXXVI	Th. X, 5, 1	CCCXXXVIII
Th. IX, 7, 3 int.	CCCXXXIV	Th. X, 5, 1 int.	CCCXXXVIII
Th. IX, 9, 1	CCCXLIII	Th. X, 5, 2	CCCXXXIV, CCCXXXVIII
Th. IX, 9, 1 int.	CCCXI, CCCXLIII	Th. X, 5, 2 int.	CCCXXXVIII
Th. IX, 11, 2 int.	CCCXI	Th. X, 5, 5	CCCXLVII
Th. IX, 12, 1	CCCXLIII	Th. X, 9, 1	CCCXI
Th. IX, 12, 1 int.	CCCXLIII	Th. X, 10, 1	CCCXLII, CCCLII
Th. IX, 13, 1	CCCXLIII	Th. XI, 8, 1	CCCXLVII
Th. IX, 13, 1 int.	CCCXI, CCCXLIII	Th. XI, 8, 2	CCCXXXIV, CCCXLVII
Th. IX, 13, 2	CCCXXIV	Th. XI, 8, 3	CCCXXXIV, CCCXLVII
Th. IX, 13, 2 int.	CCCXI, CCCXLIII	Th. XI, 8, 3 int.	CCCXXXIV
Th. IX, 13, 3 int.	CCCXI, CCCXXIX, CCCXLIII	Th. XI, 11, 1	CCCXVII, CCCXXXIII, CCCXLVII
Th. IX, 14, 1	CCCXXXVII	Th. XI, 11, 3	CCCXXXIII
Th. IX, 14, 1 int.	CCCXI, CCCXXX, CCCXLIII	Th. XI, 11, 4	CCCXXXIII
Th. IX, 18, 1 int.	CCCXI	Th. XI, 14, 2	CCCX, CCCXIII, CCCXLVI, CCCXLVII, CCCL
Th. IX, 19, 1	CCCXXIII, CCCXL	Th. XI, 14, 2 int.	CCCX, CCCXVII, CCCXVIII, CCCXXIX, CCCXXXIV, CCCXL, CCCXLVI, CCCXLVII
Th. IX, 19, 1 int.	CCCXXIII	Th. XI, 14, 3	CCCXLVII
Th. IX, 19, 2 int.	CCCXXIII	Th. XI, 14, 3 int.	CCCXVII, CCCXL
Th. IX, 20, 1 int.	CCCXVI	Th. XI, 14, 4 int.	CCCXXXIV, CCCXXXVIII
Th. IX, 20, 2	CCCXVI	Th. XI, 14, 6 int.	CCCXLVI, CCCXLVII
Th. IX, 21, 1	CCCXXX	Th. XI, 14, 7 int.	CCCXXXVIII
Th. IX, 22, 1 int.	CCCXXX	Th. XII, 1, 8	CCCXXIII
Th. IX, 23, 1 int.	CCCXVII, CCCXXX	Th. XIV, 1—7	CCCXXIII
Th. IX, 24, 1	CCCXLVI, CCCXLVII	Th. XVI, 1, 2	CCCXVI, CCCXXXIV, CCCXL
Th. IX, 24, 1 int.	CCCXLVI	Th. XVI, 1, 2 int.	CCCXVI ¹ , CCCXXXVIII, CCCXL, CCCXLI
Th. IX, 26, 1 int.	CCCXLV, CCCXLVI, CCCXLVII	Th. XVI, 1, 3	CCCXXXVIII, CCCXL
Th. IX, 26, 2 int.	CCCXLII, CCCXLVI, CCCXLVII	Th. XVI, 1, 3 int.	CCCXL
Th. IX, 27, 1 int.	CCCXLII, CCCXLVI, CCCLVIII	Th. XVI, 1, 6	CCCX, CCCXXIV
Th. IX, 27, 3 int.	CCCXLII, CCCXLVI	Th. XVI, 1, 6 int.	CCCXVIII, CCCXL
Th. IX, 29, 1	CCCXVI, CCCXVII	Th. XVI, 4	CCCXII, CCCXVI
Th. IX, 29, 2	CCCXVI, CCCXVII	Th. XVI, 4, 1	CCCXI, CCCXLV
Th. IX, 29, 3	CCCXVI, CCCXVII, CCCXXXIII	Th. XVI, 4, 1 int.	CCCXVI, CCCXXXIV
Th. IX, 29, 3 int.	CCCXVI, CCCXVII	Th. XVI, 4, 2	CCCXI, CCCXXXVI
Th. IX, 30, 1	CCCXLVII	Th. XVI, 5, 1	CCCXXXIX
Th. IX, 30, 1 int.	CCCXVIII, CCCXXXIV, CCCXXXVII, CCCXXXVIII, CCCXLII, CCCLVIII	Th. XVI, 5, 3	CCCXXXIV
Th. IX, 30, 2 int.	CCCXLII	Nov. Theod. II, 1, 2	CCCX
Th. IX, 30, 3 int.	CCCXLII, CCCXLVI	Nov. Theod. III, 1 int.	CCCXVI
Th. IX, 30, 4	CCCXI	Nov. Theod. IX, 1	CCCXL
Th. IX, 30, 4 int.	CCCXI, CCCXLII	Nov. Val. IV, 1, § 4	CCCLIII
Th. IX, 32, 1 int.	CCCXLII	Nov. Val. IV, 1 int.	CCCIX, CCCXII, CCCXXII
Th. IX, 84, 1	CCCXLIII, CCCLX	Nov. Val. IV, 2	CCCX

Nov. Val. V, 1	CCCX, CCCXVI	Paul. II, 1, 2—4 int.	CCCLXVI, CCCLXVII
Nov. Val. VI, 1	CCCIX, CCCX	Paul. II, 2, 1	CCCLIII
Nov. Val. VI, 1, 7	CCCXI	Paul. II, 2, 1 int.	CCCXXXIV, CCCLXVI
Nov. Val. VI, 1, 9	CCCXI	Paul. II, 4, 1	CCCLXVI, CCCLXVII
Nov. Val. VI, 1, 9 int.	CCCXI	Paul. II, 4, 2	CCCLXVI, CCCLXVII
Nov. Val. VIII, 1	CCCIX, CCCXXIV	Paul. II, 4, 3 int.	CCCLXVI, CCCLXVII
Nov. Val. XI, 1	CCCXXIV, CCCXXIX	Paul. II, 4, 4 int.	CCCXXXIV, CCCLXVI, CCCLXVII
Nov. Val. XII, 1	CCCX, CCCXXXIII, CCCXXXVIII, CCCXI	Paul. II, 5, 1	CCCLXVI
Nov. Val. XII, 1 int.	CCCX, CCCXVI, CCCXVII, CCCXVIII, CCCXXI, CCCXXIII, CCCXXXIII, CCCXXXIV, CCCXXXVII, CCCXXXVIII, CCCXXXIX, CCCXL, CCCLXVIII	Paul. II, 5, 1 int.	CCCXI, CCCXXXIV, CCCLXVI
Nov. Val. XII, 1, 9	CCCXI	Paul. II, 5, 3 int.	CCCXXXIV, CCCLXVI
Nov. Val. XII, 1, 16	CCCX	Paul. II, 10, 1 int.	CCCXXXIV, CCCLXVI
Nov. Val. XII, 1, 16 int.	CCCX	Paul. II, 12, 1	CCCXXXV
Nov. Marc. I, 1 int.	CCCX, CCCXVII, CCCXXXIII, CCCXXXV, CCCXXXVII, CCCXXXVIII, CCCXL	Paul. II, 12, 4 int.	CCCXXXV, CCCLXVI
Nov. Marc. IV, 1	CCCX	Paul. II, 14, 1	CCCXXX
Nov. Maior. II, 1 add.	CCCXI	Paul. II, 15, 3 int.	CCCXXXV, CCCLXVI
Gai. I, 1	CCCXXII	Paul. II, 16, 1	CCCLXVI
Gai. I, 1 pr.	CCCXXIII	Paul. II, 18, 10 int.	CCCIX, CCCXXII
Gai. I, 1, § 4	CCCXXIII	Paul. II, 18, 12 int.	CCCXXXV, CCCLXVI
Gai. I, 2 pr.	CCCXXI	Paul. II, 19, 1	CCCIX, CCCXXXV
Gai. I, 3, 1	CCCXI	Paul. II, 20, 4	CCCLIII, CCCLV, CCCLIX
Gai. I, 4, 1—8	CCCXXXII	Paul. II, 20, 4 int.	CCCXV, CCCLIII, CCCLV, CCCLVII, CCCLVI, CCCLIX
Gai. I, 4, 8	CCCXVI ^a , CCCLIII	Paul. II, 20, 6	CCCXI
Gai. II, 3, 4 in pr.	CCCXXIX	Paul. II, 20, 6 int.	CCCXI
Gai. II, 8, 3	CCCXV	Paul. II, 21, 1 int.	CCCXXXV
Gai. II, 9, 2	CCCXV	Paul. II, 24, 5 int.	CCCXXII
Paul. I, 1, 2	CCCX	Paul. II, 24, 6 int.	CCCXXII
Paul. I, 1, 2 int.	CCCLV	Paul. II, 26, 4	CCCXV
Paul. I, 1, 3	CCCXXXVII	Paul. II, 27, 1	CCCLIII, CCCLVI
Paul. I, 2, 1 int.	CCCXXXVIII	Paul. II, 27, 2	CCCLIII
Paul. I, 2, 2	CCCX	Paul. II, 27, 3	CCCLIII
Paul. I, 2, 2 int.	CCCX	Paul. II, 32, 14	CCCXXXV, CCCLXVI
Paul. I, 5	CCCXVI	Paul. II, 32, 18	CCCXXXV
Paul. I, 6, 1	CCCXXXIV, CCCLXVI	Paul. III, 6, 8	CCCXXXV, CCCXXXVII
Paul. I, 7, 2 int.	CCCXXXIV	Paul. III, 7, 1	CCCXI
Paul. I, 7, 4 int.	CCCXXXIV	Paul. III, 7, 1 int.	CCCXI
Paul. I, 7, 6	CCCXXIX	Paul. III, 7, 10	CCCXXXV, CCCLXVI
Paul. I, 7, 10	CCCLV, CCCLXVI	Paul. III, 7, 10 int.	CCCXXIX
Paul. I, 8, 1	CCCXXII, CCCLV, CCCLXVI	Paul. III, 18, 8	CCCXXXV
Paul. I, 8, 2	CCCLV, CCCLXVI	Paul. IV, 6	CCCXXI
Paul. I, 9, 3 int.	CCCLV, CCCLXVI	Paul. IV, 6, 2	CCCXI
Paul. I, 12, 7	CCCLXVII	Paul. IV, 8, 1 int.	CCCXV, CCCXXXV, CCCLXVI
Paul. I, 15, 1 int.	CCCLXVI, CCCLXVII		
Paul. I, 15, 3	CCCLXVI, CCCLXVII		
Paul. I, 20, 1 int.	CCCLXVI, CCCLXVII		
Paul. I, 21, 3	CCCXXXIV, CCCLII		

Paul. IV, 10 cum intt. CCCXI, CCCXLV, CCCXLVII, CCCLIX	Paul. V, 12, 2 CCCXLVIII
Paul. IV, 10, 8 int. CCCXXXV	Paul. V, 12, 2 int. CCCXXIX, CCCXLVIII
Paul. IV, 11, 1 int. CCCXI	Paul. V, 12, 4 int. CCCXXIX, CCCXXXV, CCCXLV, CCCXLVII, CCCXLVIII
Paul. IV, 14, 4 CCCXXI	Paul. V, 15, 1 CCCXXXIII
Paul. V, 1, 1 CCCXXIV	Paul. V, 15, 2 CCCXXXIII
Paul. V, 1, 4 CCCXI, CCCXXXV, CCCXLV, CCCXLVII	Paul. V, 16 CCCXXXIII
Paul. V, 2, 2 CCCXXIX	Paul. V, 16, 1 CCCXVIII
Paul. V, 2, 3 CCCXXIV	Paul. V, 16, 2 CCCXVIII
Paul. V, 2, 4 CCCXXIV	Paul. V, 16, 2 CCCXVIII
Paul. V, 2, 4 int. CCCXXIV	Paul. V, 17, 1 CCCXXXIII
Paul. V, 3, 1 CCCXI, CCCXVII	Paul. V, 17, 3 CCCXXXIII
Paul. V, 3, 1 int. CCCXVII	Paul. V, 17, 3 int. CCCXXXVIII
Paul. V, 3, 2 CCCXVII	Paul. V, 17, 6 CCCXLI
Paul. V, 3, 3 CCCXXXV, CCCXLVI	Paul. V, 18, 1 CCCXXXIII
Paul. V, 3, 4 CCCXXXV, CCCXLVI	Paul. V, 18, 3 CCCX, CCCXXXIII
Paul. V, 3, 6 int. CCCXXXV, CCCXLVI	Paul. V, 18, 5 CCCXXXV
Paul. V, 4, 5 CCCXI	Paul. V, 18, 8 CCCXI
Paul. V, 4, 7 CCCXXXIII	Paul. V, 18, 11 CCCXVII
Paul. V, 4, 8 CCCXXXIII	Paul. V, 18, 11 int. CCCXVI, CCCXL, CCCXLVIII, CCCLIX
Paul. V, 4, 9 int. CCCXXXV, CCCXLVI	Paul. V, 18, 13 CCCXVII
Paul. V, 4, 10 CCCXXXIII	Paul. V, 18, 13 int. CCCXVII
Paul. V, 4, 11 CCCXVI, CCCXLI	Paul. V, 19, 1 CCCXXXIII
Paul. V, 4, 12 CCCXXIV, CCCXXXVIII	Paul. V, 21, 1 CCCX, CCCXX
Paul. V, 4, 13 CCCXXXIII	Paul. V, 23, 1 CCCXLVI
Paul. V, 4, 14 CCCXXXIII	Paul. V, 23, 3 CCCXI, CCCXXXV
Paul. V, 4, 15—17 CCCXLVI	Paul. V, 24, 1 CCCXXXV
Paul. V, 4, 16 CCCXXXIII	Paul. V, 24, 2 CCCXXX
Paul. V, 4, 17 CCCXLVI	Paul. V, 24, 3 CCCXI, CCCXLIII
Paul. V, 4, 18 CCCXLVI	Paul. V, 24, 4 CCCXI, CCCXLIII
Paul. V, 4, 19 CCCXLVI	Paul. V, 25, 1 CCCXXIX
Paul. V, 4, 22 CCCXXXIII	Paul. V, 25, 2 CCCXLIII
Paul. V, 5, 1 CCCXXXIII, CCCXLI	Paul. V, 25, 4 CCCXLIII
Paul. V, 5, 2 CCCXV, CCCXL, CCCXLVI	Paul. V, 25, 7 CCCXLIII
Paul. V, 5, 3 CCCXVI, CCCXVII, CCCXLVII	Paul. V, 25, 10 CCCXXIX
Paul. V, 5, 5 CCCXXXIII, CCCXL, CCCXLVII	Paul. V, 25, 11 CCCXXIX
Paul. V, 5, 6 CCCXXIII, CCCXXXIII, CCCXL, CCCLIX	Paul. V, 26, 1 CCCXXX
Paul. V, 5, 6 int. CCCXVII, CCCXVIII, CCCXXII, CCCXXIII, CCCXL, CCCXLVI, CCCXLVII, CCCLVI	Paul. V, 27, 1 CCCXI, CCCXXIX, CCCXL
Paul. V, 5, 7 CCCXVII, CCCXXXIII	Paul. V, 27, 2 CCCXXIX
Paul. V, 5, 8 CCCXVII, CCCXXXIII, CCCXLVII	Paul. V, 27, 3 int. CCCXXXIV, CCCXLVI
Paul. V, 5, 9 CCCXVI, CCCXXXV, CCCXXXVII, CCCXXXVIII, CCCXL, CCCXLVII, CCCLVIII	Paul. V, 27, 6 CCCXI
Paul. V, 5, 10 CCCXXXIII	Paul. V, 27, 10 CCCXI
Paul. V, 7, 6 int. CCCXXXV, CCCXLVI	Paul. V, 28, 1 CCCLIX, CCCLX
Paul. V, 11, 4 int. CCCXLVIII	Paul. V, 28, 2 CCCLX
	Paul. V, 28, 2 int. CCCLX
	Paul. V, 28, 3 CCCXXX
	Paul. V, 29, 1 CCCXI, CCCXXX
	Paul. V, 31, 1 CCCXXX
	Paul. V, 32, 1 CCCXXX
	Paul. V, 34 CCCXXXIII
	Paul. V, 34, 1 int. CCCXLVI, CCCXLIX

Paul. V, 35, 1 CCCXXXIII	Paul. V, 37, 2 CCCXXIX
Paul. V, 35, 1 int. CCCXXIX, CCCXLV, CCCXLVII, CCCLVIII	Paul. V, 37, 2 int. CCCXXIX, CCCXLV, CCCXLVII, CCCLVIII
Paul. V, 35, 2 CCCXXXIII	Paul. V, 37, 3 CCCXXX, CCCXLVIII, CCCXLIX
Paul. V, 35, 2 int. CCCXLVI	Paul. V, 38 CCCXXXIII
Paul. V, 35, 4 CCCXXXIII	Paul. V, 38, 1 CCCXXX
Paul. V, 36 CCCXXXIII	Paul. V, 38, 1 int. CCCXXX, CCCXLV, CCCXLVII, CCCLVIII, CCCLIX
Paul. V, 36, 1 CCCXXIX, CCCXXX, CCCXLV, CCCXLVII, CCCLVIII	Paul. V, 38, 2 CCCXXIX, CCCXLV, CCCXLVII, CCCLVIII
Paul. V, 36, 1 int. CCCXLV, CCCXLVII	Paul. V, 39 CCCXXXIII
Paul. V, 36, 2 CCCXXX, CCCXLV, CCCXLVII, CCCLVIII	Paul. V, 39, 1 CCCXXIX, CCCXLV, CCCXLVII, CCCLVIII
Paul. V, 36, 2 int. CCCLVIII	Greg. V, 1 CCCXXXV, CCCXXXVIII
Paul. V, 37 CCCXXXIII	Herm. II, 1 int. CCCXLVI
Paul. V, 37, 1 int. CCCXXXV, CCCXXXVII, CCCXLI, CCCLVIII	

II. Ex Theodosiano genuino praesertim ex libro decimo sexto:

IX, 24, 1 CCCXI	XVI, 2, 34 CCCXXXV, CCCXXXVI, CCCXLI, CCCXLVIII, CCCLVI, CCCLVII, CCCLIX
IX, 44, 1 CCCXVI*	XVI, 2, 35 CCCXLI, CCCXLIV
XI, 80, 68 CCCX	XVI, 2, 38 CCCXXXV, CCCXXIX, CCCXLI
XVI, 1, 2 CCCXLI, CCCXLIV	XVI, 2, 40 CCCXXXIV, CCCXXXV, CCCXXXVI, CCCXXXIX, CCCLVIII
XVI, 1, 3 CCCXLIV	XVI, 2, 41 CCCXVII, CCCXXXVI, CCCXXXIX, CCCXLI
XVI, 2, 8 CCCXLI, CCCXLVIII, CCCLVI, CCCLVII	XVI, 2, 44 CCCXXIV
XVI, 2, 16 CCCXLI, CCCXLVIII, CCCLVI, CCCLVII, CCCLIX	XVI, 2, 47 CCCXXXIV, CCCXXXV, CCCXXXVI, CCCXLI, CCCXLV
XVI, 2, 23 CCCXXXV	XVI, 4, 2 CCCXXXVI, CCCXLI
XVI, 2, 25 CCCXLIV	XVI, 5, 1 CCCXLI
XVI, 2, 26 CCCXLI, CCCXLVIII, CCCLVI, CCCLVII, CCCLIX	XVI, 5, 6 CCCXLI
XVI, 2, 29 CCCXXXV, CCCXXXVI, CCCXLI, CCCXLVIII, CCCLVI, CCCLVII, CCCLIX	XVI, 5, 24 CCCXLV
XVI, 2, 30 CCCXXXVI, CCCXLI, CCCXLVIII, CCCLVI, CCCLVII, CCCLIX	XVI, 5, 62 CCCXLI, CCCXLV
XVI, 2, 31 CCCXXXV, CCCXLI	XVI, 9 CCCXII
	XVI, 11, 1 CCCXLV
	XVI, 11, 2 CCCXLV

III. Ex Novellis Posttheodosianis:

Val. 8, 1 CCCXXV*, CCCXXXIII	Maior. 1—6 CCCXXV*
Val. 8, 2 CCCXXXIII	Maior. 6, 5 CCCXLII
Val. 16, 1 CCCXXV*	Maior. 6, 9 CCCXI
Val. 17 CCCXXXII, CCCLVII	Sev. 1, 1 CCCX
Val. 18 CCCXXXII	Anthem. 1, 2 CCCXI
Val. 24, 1 CCCXXV*	Anthem. 1, 3 CCCXI
Val. 35, 10 CCCX	

IV. Ex epitoma Aegidiana:

Th. I, 1	CCCXXX, CCCXXXI	Th. IX, 2	CCCXXXI
Th. I, 2, 1	CCCXXXIX	Th. IX, 2, 1	CCCXXXI
Th. I, 2, 4	CCCXXII, CCCXXXIX	Th. IX, 2, 2	CCCXXXI
Th. I, 9	CCCXXX	Th. IX, 2, 3	CCCXXXI
Th. I, 9, 2	CCCXXXI	Th. IX, 3	CCCXXXI
Th. I, 9, 3	CCCXXXI	Th. IX, 4	CCCXXXI
Th. I, 10	CCCXXX, CCCXXXI	Th. IX, 4, 1	CCCXXXI
Th. I, 11	CCCXXX, CCCXXXI	Th. IX, 4, 2	CCCXXXI
Th. II, 1, 4	CCCXXXVI	Th. IX, 4, 3	CCCXXXI
Th. II, 1, 6	CCCXXXVI	Th. IX, 4, 4	CCCXXXI
Th. II, 2, 1	CCCXXXVI, CCCXXXIX	Th. IX, 5	CCCXXXI
Th. II, 4, 7	CCCXXXVI	Th. IX, 6	CCCXXXI
Th. II, 8	CCCLV	Th. IX, 7, 2	CCCXXXIV, CCCXXXVI
Th. II, 10, 1	CCCXXXVI	Th. IX, 11, 1	CCCXXXI, CCCXXXVI
Th. II, 10, 2	CCCXXXVI	Th. IX, 11, 2	CCCXXXIII, CCCXXXI
Th. II, 16	CCCXXX	Th. IX, 12	CCCXXXI
Th. II, 16, 2	CCCXXXI	Th. IX, 18	CCCXXXI
Th. II, 16, 3	CCCXXXI	Th. IX, 13, 1	CCCXXXI
Th. II, 24	CCCXXX, CCCXXXI	Th. IX, 13, 2	CCCXXXI
Th. II, 26, 1	CCCXXXVI	Th. IX, 15	CCCXXX
Th. II, 30	CCCXXX, CCCXXXI	Th. IX, 15, 1	CCCXXXI
Th. II, 31	CCCXXX, CCCXXXI	Th. IX, 17	CCCXXX, CCCXXXI
Th. III, 3	CCCXXX, CCCXXXI	Th. IX, 18	CCCXXX, CCCXXXI
Th. III, 4	CCCXXX, CCCXXXI	Th. IX, 22	CCCXXX
Th. III, 7	CCCXXX, CCCXXXI	Th. IX, 24, 1	CCCXXXVII
Th. III, 8	CCCXXX	Th. IX, 25	CCCXXX
Th. IV, 3	CCCXXXI	Th. IX, 26	CCCXXX, CCCXXXI
Th. IV, 10	CCCXXXII	Th. IX, 28	CCCXXX, CCCXXXI
Th. IV, 14, 1	CCCXXXIV, CCCXXXVII	Th. IX, 30	CCCXXX
Th. V, 5, 1	CCCXXXI	Th. IX, 30, 1	CCCXXXVI
Th. V, 5—9	CCCXXXI	Th. IX, 30, 2	CCCXXXVI
Th. V, 5—12	CCCXXX	Th. IX, 31	CCCXXX, CCCXXXI
Th. V, 7, 1	CCCXXXI	Th. IX, 33	CCCXXX, CCCXXXI
Th. V, 7, 2	CCCXXXI	Th. IX, 34, 1	CCCXXXVI
Th. V, 8	CCCXXXI	Th. X, 5	CCCXXX
Th. V, 8, 1	CCCXXXII	Th. X, 5, 1—5	CCCXXXVI
Th. V, 10	CCCXXXI	Th. X, 9	CCCXXX
Th. V, 10, 1	CCCLII	Th. X, 10	CCCXXX, CCCXXXI
Th. V, 11	CCCXXXI	Th. XI, 9, 1	CCCL
Th. V, 12	CCCXXXI	Th. XI, 11, 1	CCOXXXVI
Th. VI, 1	CCCXXX, CCCXXXI	Th. XI, 12	CCCXXX
Th. VII, 1	CCCXXX, CCCXXXI	Th. XI, 13	CCCXXX
Th. VIII, 3	CCCXXXI	Th. XI, 14, 2	CCCXXXVI
Th. VIII, 8	CCCXXX	Th. XI, 14, 3	CCCXXXVI
Th. IX, 1	CCCXXXI	Th. XII, 1	CCCXXX
Th. IX, 1—13	CCCXXX	Th. XVI, 1, 1	CCCXXXVI
Th. IX, 1, 2	CCCXXXI	Th. XVI, 1, 2	CCCXXXVI
Th. IX, 1, 3	CCCXXXI	Th. XVI, 2, 1	CCCXXXVI, CCCXXXIX
Th. IX, 1, 5	CCCXXXV, CCCXXXVII	Th. XVI, 3, 1	CCCLII
Th. IX, 1, 6	CCCXXXI	Th. XVI, 4, 1	CCCXXXIV, CCCXXXVI,
Th. IX, 1, 7	CCCXXXVI		CCCLII
Th. IX, 1, 8	CCCXXXI	Nov. Theod. III, 1	CCCLII

Nov. Theod. X, 1	CCCXXX, CCCXXXI	Paul. II, 23—26	CCCXXX
Nov. Val. III—V	CCCXXX	Paul. II, 25, 4	CCCXXXI
Nov. Val. V, 1	CCCXXXVI	Paul. II, 28	CCCXXX
Nov. Marc. I	CCCXXX	Paul. II, 28, 1	CCCXXXI
Nov. Marc. II, 1	CCCXXXVI	Paul. II, 31	CCCXXX, CCCXXXI
Nov. Marc. V, 1	CCCLVI	Paul. III, 7, 10	CCCXXXV, CCCXXXVII
Gai. I, 1—3	CCCXXX	Paul. IV, 11	CCCXXX
Gai. I, 5—8	CCCXXX	Paul. IV, 11, 1	CCCXXXII
Gai. I, 7	CCCXXXI	Paul. IV, 11, 5	CCCXXXVI
Gai. I, 8	CCCXXXI	Paul. IV, 12	CCCXXX
Gai. II, 1—3	CCCXXX	Paul. V, 1	CCCXXX
Gai. II, 8—10	CCCXXX	Paul. V, 1, 1	CCCXXXI
Gai. IX, 3	CCCXXXI	Paul. V, 4, 16	CCCXXXVI
Gai. IX, 4	CCCXXXI	Paul. V, 4, 17	CCCXXXVI
Gai. IX, 5	CCCXXXII	Paul. V, 4, 18	CCCXXXVI
Gai. IX, 6	CCCXXXII	Paul. V, 4, 20	CCCXXXVI
Gai. IX, 7	CCCXXXII	Paul. V, 5, 3	CCCXXXVI, CCCXLI
Paul. I, 1	CCCXXX	Paul. V, 5, 5	CCCXXXVI, CCCXXXVII,
Paul. I, 1, 1	CCCXXXVII	CCCXXXIX	
Paul. I, 7, 2	CCCXXII, CCCXXXIX	Paul. V, 5, 8	CCCXXXVI
Paul. I, 8	CCCLVI	Paul. V, 5, 9	CCCXXXV
Paul. I, 11	CCCXXX	Paul. V, 12, 6	CCCXXXII
Paul. I, 12, 1	CCCXXII	Paul. V, 13	CCCXXX
Paul. I, 12, 1—5	CCCXXXVI	Paul. V, 15	CCCXXX
Paul. I, 12, 5	CCCXXXIX, CCCXXXVI	Paul. V, 15, 3	CCCXXXII, CCCXXXVI
Paul. I, 18	CCCXXX	Paul. V, 16	CCCXXX
Paul. II, 3—5	CCCXXX	Paul. V, 23, 1	CCCXXXVI
Paul. II, 8	CCCXXX	Paul. V, 25, 2	CCCXXXVI
Paul. II, 9	CCCXXX	Paul. V, 31	CCCXXX
Paul. II, 10, 1	CCCXXXIV	Paul. V, 31, 1	CCCXXXI
Paul. II, 12	CCCXXX	Paul. V, 37, 1	CCCXXXV
Paul. II, 13	CCCXXX	Paul. V, 39, 1	CCCXIII, CCCXIII
Paul. II, 16	CCCXXX	Greg. VI	CCCXXXII
Paul. II, 17	CCCXXX	Greg. VI, 1	CCCXXX
Paul. II, 17, 1	CCCXXII	Greg. VI, 2	CCCXXX
Paul. II, 19, 1	CCCXXXVII	Greg. XII, 1	CCCXXXVI
Paul. II, 20, 2	CCCXXII		

V. Ex epitoma Parisina:

Th. I, 2, 4	CCCXXII	Th. X, 5, 1	CCCXVI, CCCXVII,
Th. II, 1, 4	CCCXXXVII, CCCXXXIX	CCCXXXVII, CCCLIX	
Th. II, 15, 1	CCCXXII	Th. XI, 8, 1	CCCXXXVII, CCCXXXIX,
Th. IX, 1	CCCLIX	CCCLIX	
Th. IX, 1, 3	CCCXXXVII, CCCXXXIX	Th. XI, 8, 2	CCCXXXVII, CCCXXXIX,
Th. IX, 1, 4	CCCXXXVII, CCCXXXIX	CCCLIX	
Th. IX, 1, 5	CCCXXXVII	Th. XI, 8, 3	CCCXXXVII, CCCXXXIX,
Th. IX, 1, 6	CCCXXXVII	CCCLIX	
Th. IX, 1, 7	CCCXXXVII	Th. XVI, 2	CCCXXXVII

VI. Ex epitoma Guelferbitana:

Paul. II, 19, 1	CCCIX
---------------------------	-------

VII. Ex epitoma Monachi:

Th. I, 2, 4 CCCXXII | Paul. I, 8, 2 CCCXXII

VIII. Ex constitutionibus Sirmondianis.

<p>1 . . CCCXXV, CCCXXIX, CCCXXXII, CCCXXXIII, CCCXLII, CCCXLV, CCCXLVII, CCCLVII, CCCLVIII, CCCLIX</p> <p>2 CCCXXV, CCCXXXII</p> <p>3 . . . CCCXXXII, CCCXLI, CCCLVII, CCCLIX</p> <p>4 CCCXXXII</p> <p>5 CCCXXV, CCCXXXII</p>	<p>6 . . CCCXVI, CCCXXXII, CCCXXXIV, CCCXXXV, CCCLVIII</p> <p>7 CCCXXV, CCCXXXIII</p> <p>10 CCCXXIV</p> <p>11 CCCXXXII, CCCXXXIV, CCCXXXV, CCCLVIII</p> <p>15 CCCXXXII</p> <p>20 CCCXXXII</p>
--	---

CONSPECTVS FONTIVM MEDII AEVI, QVOS COMMEMORAVI.

A.

Additamenta collectionis Tubingen-
sis CCCXXIX
Alcuini epistolae ed. Dümmler . CCCLX
Anselmi Lucensis collectio canonum
CCCXXIX, CCCXLVIII, CCCLVII
Azonis ad singulos LL. XII librorum
codicis Iustiniani commentarius etc.
CCCLV

B.

Benedicti Levitae capitularia ed. Pertz
CCCXXXIV sq.
Brachylogus iuris civilis ed. Boecking
CCCXXIX
Glossa ad Brachylogum ed.
Boecking CCCXXX
Epitome Brachylogi ex codice
Cusano CCCXXX
Burchardi Wormatiensis decretorum
libri XX ed. Migne . . . CCCXLIII sq.

C.

Capitula Angilramni ed. Hinschius
CCCXXXVII
Capitula Herardi Turonensis archi-
episcopi ed. Migne CCCXLI
Capitula Isuaci Lingonensis episcopi
ed. Migne CCCXLII
Capitula Remedii ed. Zeumer CCCXXVIII
Capitula secundum Lodoici ed. Pertz
CCCLIV
Capitularia regum Francorum edd.
Boretius et Krause:
Childeberti II. decretio (596) CCCXXIV
Chlotarii II. praeceptio (584—628)
CCCXXIV
Capitulare a. 789 CCCXXIV
Capitulare missorum a. 803 CCCXXIV
Capitulare Wormatiense a. 829
app. (?) . . . CCCXXIV, CCCXLII

Edictum Pistense Caroli Calvi

(864) CCCXIV
Capitulare Tusiacense (865) CCCXXIV
Capitularia Italica . . . CCCLIII
Carnotensium canonicorum epistola
(1029) CCCXXI
Catalogi bibliothecarum medii aevi
CCCXII, CCCXXVI, CCCLIII

Chartae:

a. 616 CCCXXI
a. 632 CCCXIX
a. 642 CCCXXI
a. 748 CCCXXI
a. 804 CCCXX
a. 852 (859) CCCXXVIII
a. 894 CCCXX
a. 949 CCCXX
a. 979 CCCXX
a. 1015 CCCXXI
a. 1018—1032 CCCXX
a. 1026—1066 CCCXX
a. 1029 CCCXXI
a. 1030—1046 CCCXX
a. 1052 CCCXXI
a. c. 1060 CCCXX
a. 1073 CCCXX
a. 1083 CCCXX
a. 1092 CCCXX
a. 1095 CCCXXI
a. 1096 CCCXX
a. 1096—1115 CCCXX
a. 1101 CCCXX
a. 1117 CCCXX
a. 1129 CCCXXI
a. 1155 CCCXX
a. 1253 CCCXXVIII
a. 1273 CCCXXVIII

Collectiones canonum:

Abbonis Floriacensis ed. Migne
CCCXLIII
Anselmo dedicata CCCLIII

anonyma s. XI. CCCXLVIII⁴
 B cod. Montispezz. H. 137 . . . CCCLX
 Burchardi Wormatiensis vide
 Burchardus.
 Caesaro-Augustana . . . CCCXLVIII,
 CCCLVII
 Catalaunensis prima . . . CCCXLVIII
 " secunda . . . CCCXLIX
 cod. Ambros. A. 46 inf. . . CCCLVI
 cod. D (Parisini 12445) . . . CCCXXXII
 cod. Florentini Laurentianae
 S. Cruc. IV. CCCLVI
 cod. Guelferbitani 88* (antea
 Helmstad. 454) CCCXLII
 cod. Paris. nat. lat. 2449 . . . CCCXLII
 cod. Stuttgart. 107 . . . CCCXLII
 cod. Stuttgart. 118 . . . CCCXXXII
 cod. Trecensis 1406 . . . CCCXLII
 cod. Y (Berolinensis Philipp-
 siani 1741) CCCXXXII
 cardinalis Deusdedit ed. Marti-
 nucci CCCLVII
 X partium . . . CCCXLVIII, CCCXLIX
 XII librorum CCCXLIV
 Flori Lugdunensis . . . CCCXXXII-
 Hibernensis CCCL
 Ivonis Carnotensis vide Ivo.
 Liber sententiarum cod. Flor. Laur.
 Gadd. LXXXIX sup. 32 . . . CCCLVII
 Odoramni Senonensis . . . CCCXLIX
 Polycarpus CCCLVII
 CCC capitum CCCXXXII
 LXXIV titulorum CCCLVI
 Tarracensis . . . CCCXLVIII, CCCLVII
 Tripartita . . . CCCXLVIII, CCCXLIX
 Collectio conciliorum Galliae in codice
 Coloniensi 212 . . . CCCXXXII, CCCLVII
 Collectio decretalium codicis Vat.
 reg. 458 CCCXLIV
 Collectio Walcausina CCCLIII
 Compilatio Gaudenziana . . . CCCXXVIII
 Compilatio iuris Tolosani (1286) [Cou-
 tumes de Toulouse] ed. A. Tardif . . . CCCXV
 Concilia ecclesiastica:
 Aurelianense (583) ed. Maassen . . . CCCXV
 Aurelianense (549) ed. Maassen . . . CCCXVI
 Bellovacense (1114) ed. Mansi . . . CCCXVIII
 Duziazense I. (871) ed. Mansi . . . CCCXVI
 Duziazense II. (874) ed. Mansi . . . CCCXVII
 Hispalense II. (820) ed. Mansi . . . CCCIX
 Matisconense (583) ed. Maassen . . . CCCXVI
 Matisconense (585) ed. Maassen . . . CCCXVI
 Meldense-Parisinum (845—846)
 ed. Kruuse CCCXVI

Moguntiacense (888) ed. Mansi . . . CCCXVIII
 Moguntinum (?) CCCXVIII
 Nannetense (658) ed. Harduinus . . . CCCXVI, CCCXLII
 Parisinum (?) CCCXVIII
 Remense (991) ed. Mansi . . . CCCXVIII
 Toletanum IV. (633) ed. Mansi . . . CCCIX
 Toletanum VI. (638) ed. Mansi . . . CCCX
 Toletanum IX. (655) ed. Mansi . . . CCCX
 Trosleianum (909) ed. Mansi . . . CCCXVIII
 Turonense (567) ed. Maassen . . . CCCXVI

D.

Decretales Pseudo-Isidorianae ed. Hin-
 schius CCCXXXVIII sq.
 Deusdedit cardinalis opera edd. Mar-
 tinucci et Sackur CCCLVII

E.

Edictum Theodorici ed. Bluhme . . . CCCLI
 Epistolae:
 Alcuini ed. Dümmler CCCLX
 Fulberti Carnotensis ed. Bouquet . . . CCCXXI
 canonicorum Carnotensium ed.
 Bouquet CCCXXI
 Gerberti ed. Havet CCCLVI
 Gregorii Magni ed. Ewald . . . CCCLVI
 Iohannis papae VIII. ed. Marti-
 nucci CCCLV
 Ivonis ed. Iurretus CCCXLVIII
 Exceptiones Petri ed. Savigny . . . CCCXXIX
 Extravagantes ad exceptiones
 Petri CCCXXIX
 Excerpta epitomae Aegidii:
 cod. Stuttgart. iur. quart. 134 . . . CCCXXX
 cod. Monac. lat. 4460 CCCXXX

F.

Formulae ed. Zeumer:
 Andecavenses CCCXXII
 Arvernenses CCCXXII
 Bituricenses CCCXXIII
 chartarum Senonicarum appen-
 dix CCCXXIII
 Marculfi CCCXXII
 negotiorum civilium CCCXXIII
 Turonenses CCCXXII
 Additamenta e codicibus formu-
 larum Turonensium CCCXXII
 Appendix ad formulas Turonen-
 ses CCCXXIII
 Visigothicae CCCIX

G.

Gerberti epistola vide epistolae.
Gerhohi praepositi Reichersbergensis
opera ed. Sackur CCCLVII
Gesta Aldrici ed. Migne CCCXXI
Glossae iuris canonici aevi Karolini
ed. Maassen CCCXXXII
Glossarium Cavense ed. Bluhme . . CCCLV
Gratiani decretum ed. Friedberg . CCCLVIII
Gregorius Turonensis:
Historia Francorum ed. Arndt . CCCXIX
Vitae patrum ed. Krusch . . CCCXIX
Guilelmi Malmesburiensis abbreviatio
de gestis imperatorum CCCL

H.

Hincmari Remensis archiepiscopi
opera ed. Sirmondus . . CCCXXXIX sq.

I.

Isidori Etymologiarum libri ed. Migne
CCCXII, CCCXLIX
Ivonis Carnotensis opera (Decretum,
Panormia, Epistolae) edd. Migne et
Iurretus CCCXLV sq.
Iuliani episcopi Toletani liber respon-
sionum CCCXII
Ius Tirolense CCCXXVIII

L.

Leges nationum Germanicarum:
Alamannorum ed. K. Lehmann
CCCXXIII
Baiuvariorum ed. I. Merkel
CCCXXIII sq.
Canuti ed. Liebermann CCCL
Henrici primi ed. Liebermann . CCCL
Langobardorum ed. Bluhme . . CCCLI
Ribuarum ed. Sohm CCCXVIII,
CCCXXIII
Salica ed. Behrend CCCXXIII
Theudis ed. Zeumer CCCIX
Visigothorum ed. Zeumer . . CCCX sq.
Wallicae CCCL
Lex episcoporum et ceteris clericorum
ed. Haenel CCCLVI
Lex Romana Curiensis ed. Zeumer
CCCXXVII, CCCLIII
Libelli cod. bibl. nat. Neapolitani
C. V 46 appendix CCCLVIII
Libellus contra invasores etc. vide
Deusdedit.

Liber de unitate ecclesiae conser-
vanda ed. Schwenckenbacher et
Sackur CCCXLIIV sq.
Liber Papiensis ed. Boretius . . CCCLIII,
CCCLIV

P.

Placidi liber de honore ecclesiae edd.
Heinemann et Sackur CCCLVIII
Placita:
apud Aquas (797) CCCXX
Arelatense (968) CCCXX
apud Monoasca (984) CCCXX
Plagiator summae magistri Rufini . CCCXLIX

R.

Regino Prumensis abbatis, libri duo
de synodalibus causis et disciplinis
ecclesiasticis ed. Wasserschlöben
CCCXLII sq.
Reginonis epitome in codice Lipsi-
ensi 668 CCCXLIII

S.

Speculum Suevicum ed. Lassberg . CCCXXXI
Statuta Raetica CCCXXVIII
Summae decretalium:
cardinalis Hostiensis CCCLX
Iohannis Faventini CCCLIX
Iohannis Hispani CCCLIX
Parisina CCCXLIX
Paucapaleae ed. Schulte 1890 . CCCLIX
magistri Rufini ed. Singer 1902 . CCCLIX

T.

Testamenta:
Bertranni episcopi Cenomanensis
(616) CCCXXI
Burgundofaræ (632) CCCXIX
Haidoini episcopi Cenomanensis
(642) CCCXXI
Widrati Flaviniacensis (748) . CCCXXI

U.

Usatici Barchinonae ed. Giraud . CCCXII sq.

V.

Vitae:
Bonitii episcopi Claromontani ed.
Mabillon CCCXIX
S. Geraldus ab Ottone abbate con-
scripta ed. Migne CCCXXI
S. Praeiectionis episcopi Arvernensis
ed. Bollandus CCCXIX

SIGLORVM, QVAE ADHIBVI, NEC NON LIBRORVM, QVIBVS VSVS SVM, INDICVLVS.

- A. = Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde, Frankfurt 1819 sq.
 Acta sanctorum ed. Bollandus, Venetiis 1734 sq.
 AG. = Archivio giuridico, Bologna 1868 sq.
 Amira K. v., Grundriss des germanischen Rechtes. Der 2. Auflage 2. Abdruck, Strassburg 1901.
 Angilr. = Angilramnus.
 Ann. Grat. = Annales de l'université de Grenoble, Paris 1889 sq.
 Ant. = Antiqua (LV.).
 Anthem. = Anthemius.
 Atti Tor. = Atti della R. accademia delle scienze di Torino, Torino 1866 sq.
- Baudi de Vesme, Edicta regum Langobardorum, I. Aug. Taurin. 1855.
 Becker G., Catalogi bibliothecarum antiqui, Bonnae 1885.
 Behrend R., Lex salica, Weimar 1897.
 Ben. Lev. = Benedictus Levita.
 Besta H. in 'Riv. It.' XXX. XXXI. XXXV.
 Berichte über die Verhandlungen der sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften zu Leipzig, phil.-hist. Klasse.
 Bethmann-Hollweg A., Der Civilprozess des gemeinen Rechtes in geschichtlicher Entwicklung, I sq., Bonn 1864 sq.
 Beyer H., Urkundenbuch zur Geschichte der mittelhheinischen Territorien, I sq., Koblenz 1876 sq.
 Bibliothèque de l'école des chartes, I sq., Paris 1839 sq.
 Binding C., Geschichte des burgundisch-romanischen Königreiches, Leipzig 1868.
 Bluhme in M. G. LL. III. IV.
 Boecking E., Corpus legum sive Brachylogus iuris civilis, Berol. 1829.
 Boretius A., Die Capitularien im Langobardenreiche, Halle 1864.
 Bouquet M., Recueil des historiens des Gaules et de la France etc., Paris 1788 sq.
 Br. = Breviarium.
 Brissaud J., Manuel d'histoire du droit Français, Paris 1903.
 Bruel A., Recueil des chartes de l'abbaye de Cluny, Paris 1876 sq.
 Brunner I. II = Brunner H., Deutsche Rechtsgeschichte, I. II. Leipzig 1887 sq.
 Brunner, Grundzüge² = Brunner H., Grundzüge der deutschen Rechtsgeschichte, 2. Aufl., 1903.
 Brunner in 'comm. min. Berol.' 1894; in ZfRG.² IV.
- c. = caput, canon, constitutio.
 Caillemer = Caillemer E., Le droit civil dans les provinces Anglonormandes au XIIe siècle, Caen 1884.
 Caillemer in 'Mémoires de l'académie de Lyon', XX. XXI; in Nrh. III.
 Calisse C., Il diritto di Teodosio in Italia. Annuario della università di Macerata 1888/89.
 Capit. = Capitularia.

Chind. = Chindasvindus.

Collectio librorum iuris Anteiusinianei in usum scholarum ediderunt Krueger, Mommsen, Studemund, I sq., 1891 sq.

Collection de documents inédits sur l'histoire de la France, Paris 1835 sq.

comm. min. Berol. = Sitzungsberichte der kgl. preussischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin.

comm. min. Monac. = Sitzungsberichte der kgl. bayrischen Akademie der Wissenschaften zu München, philos.-philol. und hist. Klasse.

comm. min. Vind. = Sitzungsberichte der kais. Akademie der Wissenschaften in Wien, phil.-hist. Klasse.

Conrat I = Conrat M., Geschichte der Quellen und Litteratur des römischen Rechts im früheren Mittelalter, I. Leipzig 1889.

Conrat M., Die epitome Exactis regibus, Berlin 1884.

Conrat M., Der Pandekten- und Institutionen-Auszug der britischen Dekretalensammlung als Quelle des Ivo, Berlin 1887.

Conrat in NA. XV. XXIV; in ZfRG.¹ IX.

Dacherius (D'Achéry), Spicilegium sive collectio veterum aliquot scriptorum etc., I sq., ed. nov. Paris 1728.

Dahn F., Die Könige der Germanen, I sq., Würzburg 1861 sq.

Denifle H., Die Universitäten des Mittelalters bis 1400, I. Berlin 1885.

Digesto Italiano, I sq., Torino 1881 sq.

Durig J., Ueber die staatsrechtlichen Beziehungen des italienischen Landestheiles von Tirol zu Deutschland und Tirol, Innsbruck 1804.

Ep. = Epitome.

Ep. Aeg. = Epitome Aegidii.

Ep. Guelf. = Epitome Guelferbitana.

Ep. Mon. = Epitome Monachi.

Ep. Paris. = Epitome Parisiensis (cod. Paris. 10753).

Eur. = Euricus.

Festgaben zu Ehren Max Büdingers, Innsbruck 1898.

Ficker J., Forschungen zur Reichs- und Rechtsgeschichte Italiens, I sq., Innsbruck 1868 sq.

Ficker J. in comm. min. Vind. LXVII; in IOeGF. tom. suppl. II.

Fitting, Brachylogus = Fitting H., Ueber die Heimath und das Alter des sogenannten Brachylogus, Berlin 1880.

Fitting, Anfänge = Fitting H., Die Anfänge der Rechtsschule zu Bologna, Berlin 1888.

Fitting in ZfRG. XI, in ZfRG.¹ VI. VII. IX.

Flach = Flach J., Études critiques sur l'histoire du droit Romain au moyen age avec textes inédits, Paris 1889.

Fournier P. in Ann. Grat., XI. XIII; in 'Bibliothèque de l'école des chartes', LVII. LVIII; in 'Mélanges d'archéologie et d'histoire', XIV; in Mélanges J. Havet; in Nr. XI.

Fournier, Ivo = Fournier P., Les collections canoniques attribuées à Yves de Chartres in 'Bibliothèque de l'école des chartes', LVII. LVIII.

fr. fragm. = fragmentum.

Friedberg Ae., Corpus iuris canonici, I. II., Lipsiae 1881.

Gai = Gaius.

Gallia christiana in provincias ecclesiasticas distributa, ed. II., Paris 1715 sq.

Gaudenzi in ZfRG.² VII.

Guérard, Cartulaire de l'abbaye de S. Victor de Marseille, I sq., Paris 1857.

Giraud Ch., Essai sur l'histoire du droit Français au moyen age, I sq., Paris 1846.

Glasson = Glasson E., Histoire du droit et des institutions de la France, I sq., Paris 1887 sq.

Greg. = Gregorianus.

Gundlach in 'Zeitschrift für Kirchengeschichte', X.

- Haenel G., *Codices Gregorianus, Hermogenianus, Theodosianus*, Bonnae 1842.
Haenel G., *Novellae constitutiones imperatorum etc.*, Bonnae 1844.
Haenel in 'Berichte der sächs. Gesellschaft der Wissenschaften', IV.
Haenel LRV. = Haenel G., *Lex Romana Visigothorum*, Lipsiae 1849.
Halban = Halban A. v., *Das römische Recht in den germanischen Volksstaaten*, I sq., Breslau 1899 sq.
Halban in 'Deutsche Zeitschrift für Kirchenrecht', V.
Harduin I, *Collectio regia maxima conciliorum*, I sq., Paris 1715.
Herm. = Hermogenianus.
Hinschius P., *Decretales Pseudo-Isidorianae et capitula Angilramni*, Lipsiae 1868.
Hinschius P., *Das Kirchenrecht der Katholiken und Protestanten*, I sq., Berlin 1869 sq.
Hübner in ZfRG.³ XII add.
Hüffer H., *Beiträge zur Geschichte der Quellen des Kirchenrechtes*, Münster 1862.
- int. = interpretatio.
IOeGF. = Mittheilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung, Innsbruck.
Jung E., *Römer und Romanen in den Donauländern*, Innsbruck 1877.
Iust. = Iustinianus codex ed. Krueger.
- Kayser, Placidus von Nonantula, *Inaugural-Dissertation*, Kiel 1888.
Kiener F., *Verfassungsgeschichte der Provence etc.*, Leipzig 1900.
- L. = Lex.
Liebermann F., *Ueber das englische Rechtsbuch leges Henrici*, Halle 1901.
LL. = Leges.
Loening E. = Loening E., *Geschichte des deutschen Kirchenrechtes*, I sq., Strassburg 1878.
L. Rib. = Lex Ribuaria ed. Sohm.
LRV. = Lex Romana Visigothorum ed. Haenel.
LV. = Leges Visigothorum ed. Zeumer.
- Maassen, *Concilia* = *Concilia aevi Merovingici* ed. Maassen in M. G. LL. sectio III. I.
Maassen, *Geschichte* = Maassen Fr., *Geschichte der Quellen und der Litteratur des kanonischen Rechts*, I. Graz 1871.
Maassen in *comm. min. Vind. XXXI. LXXXIV. XCII*; in 'Jahrbücher des gemeinen Rechts', II; in 'Kritische Vierteljahresschrift', V.
Mabillon I., *Acta sanctorum ordinis s. Benedicti etc.*, Lut.-Paris. 1668 sq.
Mabillon I., *Vetera analecta sive collectio veterum aliquot operum etc.*, ed. nova Paris 1723.
Maior. = Maiorianus.
Mansi = Mansi I., *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*. Florentiae et Venetiis, I sq., 1757 sq.
Marc. = Marcianus.
Martène E. et Durand A., *Veterum scriptorum etc. amplissima collectio*, I sq., Paris 1724 sq.
Martène E. et Durand A., *Thesaurus novus anecdotorum*, I sq., Lut.-Paris 1717.
Marion I., *Cartulaires de l'église cathédrale de Grenoble*, Paris 1869.
Martinucci P., *Deusdedit presb. Card. collectio canonum e codice Vaticano*, Venetiis 1869.
Mayer E., *Zur Entstehung der lex Ribuaria*, München 1886.
Meibom V. v., *Das deutsche Pfandrecht*, Marburg 1867.
Mélanges Julien Havet, Paris 1895.
Merkel I., *De republica Alamannorum*, Berlin 1849.
Merkel in M. G. LL. III; in A. XI.
Migne, *Patrol. lat.* = Migne I. P., *Patrologia latina*, I sq., Paris 1844 sq.
M. G. = *Monumenta Germaniae historica*, Hannoverae-Berolini 1829 sq.
Scriptores rerum Merovingicarum, I sq.
Scriptores, I sq.

- Libelli de lite imperatorum et pontificum saec. XI. et XII. conscripti, I. II. III.
Leges (LL.), I sq.
Legum sectio I. Leges nationum Germanicarum, I sq.
Legum sectio II. Capitularia regum Francorum, I. II.
Legum sectio III. Concilia I.
Legum sectio V. Formulae.
Moris et Blanc, Cartulaire de l'abbaye de Lérins, Lérins 1883.
- NA. = Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde, Hannover 1876 sq.
Neumeyer C., Die gemeinrechtliche Entwicklung des internationalen Privatrechtes und Strafrechtes bis Bartolus, München 1901.
Nov. = Novella.
Nrh. = Nouvelle revue historique de droit Français et étranger, Paris. 1877 sq.
- Pardessus I. M., Diplomata chartae epistolae etc., I. II, Lut.-Paris. 1843 sq.
Patetta F., Le ordalie, Torino 1890.
Patetta in AG. XLVII et LIII; in Atti Tor. XXV et XXVIII; in Digesto Italiano V; in Riv. It. XII.
Paul. = Paulus.
pr. = principium.
- Recc. = Recceavindus.
Richter Ae., Beiträge zur Kenntnis der Quellen des kanonischen Rechts, Leipzig 1834.
Riv. It. = Rivista Italiana per le scienze giuridiche, Roma 1886 sq.
Rockinger in comm. min. Monac. 1884.
- Salis in M. G. LL. sectio I. II; in ZfRG.² VI.
Salvioli manuale² = Salvioli G., Manuale di storia del diritto italiano, ed. III., Torino 1899.
Sav.² = Savigny C. F. v., Geschichte des römischen Rechtes im Mittelalter, 2. Aufl., I—VII, Heidelberg 1834 sq.
Scherer R. v., Ueber das Eherecht bei Benediktus Levita und Pseudo-Isidorus, Graz 1879.
Scherer R. v., Handbuch des Kirchenrechtes, I. II., Graz 1886 sq.
Schmidt in ZfRG.² IX. XI. XVI.
Schroeder⁴ = Schroeder R., Lehrbuch der deutschen Rechtsgeschichte, 4. Aufl., Leipzig 1902.
Schrörs H., Hinkmar Erzbischof von Rheims, Freiburg 1884.
Schulte F., Geschichte der Quellen und Litteratur des kanonischen Rechts, I sq., Stuttgart 1880 sq.
Schulte in comm. min. Vind. LVII. LXIV. LXVIII. CXVII.
Schum in 'Jahrbücher der kgl. Akademie gemeinn. Wissenschaften'. Neue Folge, VIII.
Schupfer manuale² = Schupfer F., Manuale di storia del diritto italiano, ed. III., 1904.
Schupfer in Atti della R. accademia dei Lincei, classe di scienze morali, S. IV. III/1. VI/1. VII/1.
Seckel E. in NA. XX. XXVI.
Sev. = Severus.
Simson B., Entstehung der Pseudo-Isidorischen Fälschung etc., Leipzig 1886.
Sirmondus I., Hincmari Remensis opera, I. II., Lut.-Paris. 1645.
Sirm. = constitutio Sirmondiana.
Singer H., Die Summa magistri Rufini, Paderborn 1902.
Singer H. in 'Archiv für katholisches Kirchenrecht', LXXIII.
Sohm R. in ZfRG. V.
Specht F. A., Geschichte des Unterrichtswesens in Deutschland von den ältesten Zeiten bis zum 13. Jahrhundert, Stuttgart 1885.
Spicilegium Romanum ed. Aug. Mai, Roma 1839 sq.
Stobbe = Stobbe O., Geschichte der deutschen Rechtsquellen, I. II., Leipzig 1860 sq.
Stouff = Stouff L., Étude sur le principe de la personnalité des lois etc., Paris 1894.

- Tardif A., Coutumes de Toulouse, Paris 1884.
Tardif A., Le droit privé au XIIIe siècle, Paris 1886.
Tardif DC. = Tardif A., Histoire des sources du droit canonique, Paris 1887.
Tardif OR. = Tardif A., Histoire des sources du droit Français, Paris 1890.
Thaner F. in comm. min. Vind. LXXXIX.
Theod. I = Theodosiani libri XVI cum constitutionibus Sirmondianis ed. Th. Mommsen, Berol. 1905.
Theod. II = Leges novellae ad Theodosianum pertinentes ed. Paul. M. Meyer, Berol. 1905.
Traube in NA. XXVII.

U. = Usatici Barchinoniae ed. Giraud.

(Vaissette) Histoire générale de Languedoc, I sq., Paris 1790 sq.
Val. = Valentinianus.
Voltolini in Festgaben; in IOeGF. tom. suppl. II.

Waitz *VI = Waitz G., Deutsche Verfassungsgeschichte, VI, 2. Aufl. bearbeitet von G. Seeliger, Berlin 1896.
Wagner in ZfRG.¹ IV.
Wartmann H., Urkundenbuch der Abtei St. Gallen, I sq., Zürich 1863 sq.
Wasserschleben F. G. A., Reginonis abb. Prum. de synodalibus causis etc., Lipsiae 1840.
Wasserschleben H., Beiträge zur Geschichte der vorgratianischen Kirchenrechtsquellen, Leipzig 1839.
Werminghoff in M. G. Legum sectio II. Capit. II; in NA. XXVI.

Xenia Büdingero oblata vide Festgaben.

Zanetti G. L., La legge Romana retica-coirese e udinese, Milano 1899.
Zeumer Form. = Formulae Merovingici et Karolini aevi ed. Zeumer in M. G. LL. sectio V.
Zeumer LV. = Leges Visigothorum ed. Zeumer in M. G. LL. sectio I.
Zeumer in NA. XII. XXIII—XXVII; in ZfRG.² IX.
ZfRG. = Zeitschrift für Rechtsgeschichte.
ZfRG.¹ = Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Rom. Abth.
ZfRG.² = Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Germ. Abth.

Corrigenda.

- p. CCCXV, 11 et 14: Gai.
p. CCCXXIII, 7: Br. Th. VIII, 5, 1.
p. CCCXXV²: 1—6; 6; 8, 1.
p. CCCXLII, 82: 6, 5.
p. CCCXLII, 35: Nannetensi.
-

PROLEGOMENA IN CONSTITVTIONES SIRMONDIANAS.

Sylloge constitutionum, quae a primo universi corporis editore Sirmondiana nuncupatur, ad nos pervenit sine inscriptione vel subscriptione ulla; nam quae pro ipsius titulo accepta sunt praescripta *de episcopali iudicio*, ea dubium non est pertinere ad solam constitutionem primam. Videmur eam habere plenam, nam a codice unico integro quod absumt prima verba restituta nuper ex exemplari a sylloge alieno, id contra syllogae integritatem non poterit adlegari, cum adsit in eodem inscriptio, videturque magis principium minio fortasse scriptum in archetypo evanuisse. Continet constitutiones imperatorum Romanorum numero sedecim (nam quae pro XVII et XVIII numerantur, supra p. LXII vidimus excerptas esse ex Theodosiano et nostrae syllogae in codice primario subiunctas) neque ad tempus neque, quantum quidem nobis apparet, ad aliam ullam regulam ordinatas, sed numeratas. Certe in codice illo primario numeri adscripti sunt ad XIII. XV. XVI, itemque ad XIII, qui numerus in sylloge Corbeiensi, quae hanc legem ex ipsa hac sylloge videtur deprompsisse, in XLIII corruptus est. — Ex constitutionibus antiquissima est prima Constantini a. 339, recentissima sexta Valentiniani III a. 425. Dubium non est syllogen compilatam esse ante publicatum codicem Theodosianum, cum eum non solum non adleget, sed constitutiones in eum receptas bipertitas et abbreviatas, plenas et integras proponat, at probabiliter statuatur Theodosiani compilatores usos esse si non ipsa hac sylloge, certe simili eaque omnino pleniore ex Occidente ad se adlata. Constitutiones sunt aliae occidentales, orientales (3. 8) aliae; nihilominus syllogen formatam esse apparet in partibus Occidentis; utrum in Gallia an in Africa, certo decidi non potest. Illi origini favet constitutio sexta in hoc corpore inscripta praefecto praetorio Galliarum, cum exemplorum duorum fragmenta Theodosiano 16, 2, 47. 16, 5, 62. 64 inserta inscripta sint praefecto urbi et comiti rei privatae; huic, quod ad constitutiones duas quartam et duodecimam adnotatum est venire eas ex exemplis propositis Karthagine.

Syllogen Sirmondianam vel ad eam pertinentium constitutionum aliquot vel aliquam exhibent codices qui sequuntur.

- Z* Berolinensis Phillippsianus 1745 (Rose n. 83; cf. Maassen *Quellen* 1, 775), nobis *Z*, saec. VII/VIII, aliquando teste Sirmondo 'Lugdunensis ecclesiae metropolitanae', deinde Claromontanus sive Sirmondi, solus universam syllogen constitutionum sedecim servavit. Sylloge quamquam et titulo proprio et subscriptione caret, videtur integra in hoc libro contineri, neque enim quicquam ibi deest tam a principio quam in fine; praecedunt concilia Gallica aliaque ecclesiastica apud Rosium diligenter recensita, sequuntur excerpta ex codice Theodosiano, de quibus supra (p. LXII) egimus, quibus cum hac sylloge nulla communio videtur esse.

Florus Florus ecclesiae Lugdunensis diaconus imperante Ludovico pio non ignobilis (egerunt de eo diligenter Maurini *hist. litt. de la France* vol. 5 [1740] p. 213 seq.) contra Modoinum Augustodunensem episcopum et carmen direxit editum apud Mabillonium *vet. anal.* (1723) p. 414 et commentarium composuit, cuius duas habemus epitomas, alteram editam ex 'codice sancti Mariani Autissiod. o. p.' apud d'Achery *spicil.* tom. 12 (1675) p. 48 seq. inscriptam *haec a domno Floro viro prudenti collecta sunt ex lege et canone enarratam dili-*

genter a Maasseno (*Quellen* 1, 874), alteram ex codice Ambrosiano A 46 inf. saec. X editam ab eodem Maasseno (comm. minores acad. Vindobon. vol. 92 a. 1879 p. 801 seq.), in quo commentario excerpta non pauca posuit sumpta, ut recte statuit Maassen, ex ipso codice nostro primario iam Berolinensi, Flori tempore Lugdunensi.

Epitome altera Ambrosiana in universum brevior, tamen quaedam addit in exemplari Antissiodorensi omissa, in his partem constitutionis Th. 1, 27, 1 non pertinentem ad Sirmondianas, sed post eas in eodem codice perscriptas.

Parisinus 1452, aliquando, ut in ipso adnotatum est, canonicorum Aniciensium (= Le Puy en Velay), saec. X (cf. Maassen l. c. p. 775; chron. minora mea 1 p. 562), adhibitus item a Sirmondo, descriptus est ex *Z* itaque a nobis ibi tantum adhibitus, ubi propter margines laesos *Z* deficit. Paris. 1452

Berolinensis Lat. fol. 270, nobis *Berol.*, in folio solitario (hodie 15) post Th. 9, 14 — Berol.
9, 16 habet adscriptas manu secunda constitutiones duas, alteram eam quam edidimus p. 240 sub titulo *cap. XII Theodosii lib. VI* admodum suspectam, alteram constitutionem Sirmondianam primam interpolatam ex novella 27 Valentiniani III. Pendet qui haec adiecit ex duorum codicum *Z* et Paris. 1452 altero utro vel certe ex simili.

Eporediensis 85 saec. IX/X, nobis *E* (supra p. LXVII) cum apographo Parisino 4406 olim Vesontino (supra p. LXVIII).

Oxonienis Bodleianus Seldenianus B 16 saec. XII, nobis *O* (supra p. LXV).

Ambrosianus C 29 inf. saec. XI, nobis *A*, ita mutilus, ut non supersint ex sylloge nostra nisi rubricae constitutionum 5 et 7 (supra p. LXXXIII).

Berolinensis Phillippianus 1741 adiunctis foliis duobus insertis codici Vaticano reg. 1288 saec. X, nobis *Y* (supra p. LXXXVIII).

Parisinus 12445 (Sangerm. 366) saec. IX/X, nobis *D* (supra p. LXXXVIII).

Epitome Parisina 10753 = suppl. Lat. 215 (supra p. LXXXIX).

Parisinus 9652 (suppl. Lat. 779) saec. IX antea Bellovacensis, nobis *Bellov.*, tamquam Theodosiani l. XVI titulum VI *de episcopali iudicio* ponit constitutionis Sirmondianae primae partem (supra p. XCIX).

Leidensis Vossianus quart. 119 habet praeter epitomen Breviarii Aegidianam (supra p. CI) eandem particulam primae constitutionis sub praescripto *XI in libro XVI Theodosii de episcopali iudicio*.

[Hincmarus (supra p. LXXXIX et p. 910) adlegat const. 8.

Benedictus Levita (supra p. LXXXIX et p. 908) citat const. 1.]

Qui libri omnes, ut ostendunt laterculus supra p. XC propositus locique alii citati, syllogen Sirmondianam Theodosiano formae Alaricianae aut subiungunt aut (scilicet *O*) libro XVI interponunt neque tamen integram, nam epitome Parisina profert constitutiones quattuor, libri *OYD* cum rubricis Ambrosiani non habent nisi constitutiones septem primas, *E* quamquam in Theodosiano longe plenior et praestantior, solas constitutiones primas tres, ut descriptus videatur ex archetypo hoc loco mutilo. Sequitur in hoc codice post constitutionem Sirmondianam tertiam (in quam folio archetypi transposito versus finem inserta est pars novellae tertiae Theodosii II) interposita pagina vacua praescriptum *Novellarum: incip legu novellaru lib. I. I de Theodosiani codicis auctoritate*. Duos libros Paris. 9652 et Leidensem non habentes ex constitutionibus his nisi primam pendere ex codice tali, quales sunt *OYD*, declarant eorum praescripta.

Ex hoc ipso corpore deprompta videtur esse constitutio tertia decima in codice Parisino 12097 (Sangerman. 986) saec. VI/VII, olim Corbeiensis, quo continetur sylloge canonica, quam ab hoc libro Maassen (*Quellen* 1, 556; cf. chron. minora mea p. 563) appellat Corbeiensensem. Inter additamenta scripta manibus diversis, quas enumeratas habes apud Maassenum (p. 569 sqq.), post *exemplum fidei Nicaenae* desumptum ex Rufino, ante epistolam papae Leonis I ad Anastasium episcopum Thessalonicensem, manu tamen diversa, legitur haec Sirmondiana, numero praescripto XLIII (non XLIII). — Constitutio Theodosii II et Valentiniani III incipiens *audemus quidem sermonem* (Haenel Corpus leg. p. 241), quam Sirmondus cum sylloge ea quam tractamus ex hoc libro sub n. XX edidit (cf. etiam Florum

sub n. XIII), legitur ibi tanquam *praefatio canonum Fulgenti Ferrandi ecclesiae Carthagenensis* (sic) neque quidquam cum hac nostra commune habet.

Theodosianus praeter sex constitutiones 1. 3. 5. 7. 8. 13 reliquas aut integras habet aut epitomatas et passim bipertitas, sicut ad singulas adnotavimus.

W Singillatim ex constitutionibus Sirmondianis una sola nobis tradita est, scilicet prima, quae forma a Sirmondiana diversa legitur plenior et capite et fine in syllogae ecclesiasticae, quam Andegavensem appellant (Maassen l. l. 1 p. 821 seq.), exemplari aucto olim Weingartensi nunc Stuttgartensi 113 saec. VIII, nobis *W*, sub n. CII f. 194 (inde edidit Schulte *Festschrift für Windscheid* Bonnæ 1888 [4 pp. 15] et in actis minoribus acad. Vindobon. cl. phil. hist. vol. 117 a. 1889 comm. XI p. 12) sic inscripto 'incip̄ sacra Constantini impera (sic) de testimoniis episcoporum'.

Editiones

De editionibus haec videntur adnotanda esse.

Cuiacius primus in Corpore Iuris Anteiustiniani a. 1566 edidit constitutiones tres primas, quales invenit in codice nostro *E*. In altera editione a. 1586 nihil invenitur mutatum.

Seldenus etsi habuit codicem nostrum *O* pleniorum Cuiaciano memoravitque in scriptis suis de uxore Hebraica III, 28 (opp. 2, 1830) et de synedriis I (opp. 1, 965) constitutionem Sirmondianam primam, inedita inde non protulit.

Sirmondus primus edidit syllogen universam in 'appendice codicis Theodosiani novis constitutionibus cumulatione' Parisiis a. 1631 (8. pp. 240). Ex constitutionibus, quas editio numerat XXI, sedecim primae sunt syllogae nostrae, XVII. XVIII Theodosianae I, 27, 1. 2 in libro primario *Z* syllogae nostrae subiunctae; XVIII (= Haenel Corpus legum p. 238) venit ex codice eo tempore Pithoeano, qui videtur esse Parisinus 1564; XX ex codice tum Corbiensi, iam Parisino 12097, de quo modo egimus; XXI est Theod. 16, 6, 4 a Sirmondo sumpta ex nostro *Y*.

Gustavus Haenel bis syllogen edidit, primum 'de constitutionibus, quas Iacobus Sirmondus Parisiis a. 1631 edidit' Lipsiae a. 1840, deinde post Theodosiani novellas (1844) p. 405—480, in praefatione redarguens quam Iacobus Gothofredus iecerat magis quam probandam iverat opinionem constitutiones hasce ficticias esse.

Crisis

Codex *Z*, quem in constitutionibus septem posterioribus unicum fere testem habemus, in septem prioribus reliquis longe meliorem, nihilominus passim hiat maxime in inscriptionibus, quas passim aut omittit aut truncat, adeoque constitutionis 15 partem extremam omittit. Ex codicibus reliquis *E* libros *YDO* bonitate vincit (2, 26), nihilo minus cum non habeat nisi tres primas neque eas incorruptas, deteriores abici nequeunt. Codicis *Z* lectiones aliquoties, licet raro, ex hisce emendari ostendunt lectiones 2 inscr. et 2, 24 (ubi *hoc eis* lectionem firmat Theodosianus). Interpolationes gravissimae in tribus his, maxime in *O*, abundant. Ceterum Theodosianae epitomae, quarum variam lectionem adscripsimus, passim meliora subministrant. Ipsa exempla multo magis corrupta sunt quam inserta Theodosiano et passim insanabilia.

*Ortho-
graphica*

Orthographica codicis *Z* solita eius aetatis vitia ostendunt: confunduntur *ae e* (*laenitas* — *lucae* — *paenitus* — *praeces*, item *prestiterint* — *questio*) — *e i* (*felex* — *felicetas*, item *contumilia* — *gaudiant*) — *o u* (*humicidis* — *luxorient*), item *d t* in fine vocabuli (*adque* — *illut*), raro *c t* (*conditio* — *contumalia*); scribitur *diocisis*.

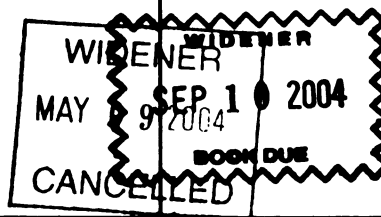
CONSPECTVS PARTIS POSTERIORIS

	pag.
GESTA SENATVS ROMANI DE THEODOSIANO PVBLICANDO . . .	1
THEODOSIANI TITVLI	5
THEODOSIANI LIBRI XVI	27
CONSTITVTIONES SIRMUNDIANAE	907

The borrower must return this item on or before the last date stamped below. If another user places a recall for this item, the borrower will be notified of the need for an earlier return.

*Non-receipt of overdue notices does **not** exempt the borrower from overdue fines.*

Harvard College Widener Library
Cambridge, MA 02138 617-495-2413

Please handle with care.
Thank you for helping to preserve
library collections at Harvard.

